

RERVM

CADVRCENSIVM AB EPISCOPIS IN ECCLESIA GESTARVM. HISTORIA.

AVCTORE

GVILLELMO CRVCEO CADVRCENSI ET IN CADVRCENSIVM curia Patrono.

Cum Indicibus suis necessariis.

CADVRCI,

Apud IOANNEM DALVY, Typographum & Bibliopolam in Academia Cadurcensi.

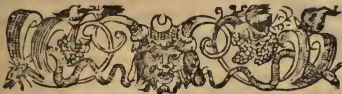
Cum Priuilegio Regis.

M. DC. XXVI.

REVERENDISSIMO

DOMINO DOM. SIMEONI

STEPHANO A POPIANO CADVR-CENSIVM ANTISTITI, BARONI, AC COMITI MERITISSIMO.

COSMAS DE LA CROIX FRATRIS præmaturè erepti posthumum

DAT DICAT.

AM inde ab aliquot annis, Antistes Meritissime, *tuâ, & patriæ causâ (quamquam vtraque vna est) susceptum opus, in lucem prodit. An verò luci publicę maturum satis? proles vtique posthuma est, quam non rarò informem confusamque, ex patre mortuo conceptus dolor quasi superfœtatio contraria, ante Lucinam tempestiuam, gremio genitali excussit. Certè tot annos, vel castigatissimos ingenij fœtus, de Musarum consilio, tenebris damnat vates politissimus, quot menses ipsa suis hominibus à primâ rudique origine, maternum ergastulum natura circumdedit. An quia fœminas Lunæ spatia, viros Solis cursus imitari con-*

¶

ueniat! An quòd hi quàm illæ diutius vterum ferant? quod olim festiuè dixit Henricus Magnus. An quòd hornotinus labor recognoscẽdis alumnorum operibus cuiq; Musarũ vix sufficiat! An deniq; quòd natura incredibili sedulitate opus quod molitur prosequatur ad fastigium, ars cogatur idemtidem manum à tabulâ remouere!

Vtcumque se res habeat, vtinam id consilij per longiorem vitam fratri meo capere licuisset. Hęc nimirũ vrbs etiãnum Ciue optimo, forum Causidico integerrimo, Respublica viro Consulari spectatissimo, Academia spe scriptoris accuratissimi gloriaretur. Sanè quod iuxta mecum fatebuntur omnes, qui hominẽ norunt, hic erat de nostrâ ciuitate optimè meritus, quod extremus illius vitę actus (vt cętera in remp. beneficia omittam) faciet, vt spero, planissimũ. Non ita diu ante ipsius obitum, maxima difficultas annonę in vniuersas pene Galliarum oras incubuerat, ex quo tanta repente fames consecuta erat, vt passim media via, atque fora sterneréntur eorum cadaueribus, qui cum inopiâ cibi luctantem animam exhalassent. Heic vir ille inter suos ciues Consulari dignitate primus, Christianâ humilitate postremus, omnium beneuolentiâ frater, sollicitudine parens, tantam hominũ perniciẽ ferre non potuit. Exãgues illos ac tantumnon mortuos egenorũ greges vndiq; in vnum locũ colligit, quantũ potest de suo, suáq; ipsius manu pascit, imperio continet, pręsentiâ recreat, nihil veritus ad vilissima famulorũ officia descendere. Sed cùm non perinde corpus atq; animus par esset tãtis laboribus, inde sibi cõflauit ęgritudinẽ, quâ tandẽ fractus & debilitat⁹ vir bono publico natus, malo publico mortuus est. Talis fuit huius libri autor ne fortè fides illius apud quẽquam vacillet, quã summa vitę

integritas ita corroborauit. Sed quis animo, nedũ oratione consequatur quantũ operę posuerit in eo concinnãdo! quoties eo tantũ consilio agrũ Cadurcensem peragrauit; quoties lustrauit oppida; quoties ędiũ sacrarũ monumẽta; quoties antiquarũ familiarũ tabularia volutauit. Vidi ego sępenumero cum fugiẽtes litterularũ apices vix multo tẽpore reuocaret. Vidi cũ tabulas alias situ & annis obsitas, alias carie blattisq; corrosas, oculorum, & ingenij contentione intolerabili restitueret. Vidi cùm abditã historiæ veritatẽ ex bene multis voluminibus, ex antiquis inscriptionibus, ex doctorum hominum congressu expiscari, si quę pugnantia videbãtur, conciliare, si quæ dubia, stabilire conaretur. Ad quæ omnia labore prorsus athletico, magnâ ingenij facultate, acri iudicio, non modicâ memoriæ vi, solertiâ non mediocri, patientiâ omnino singulari instructum esse oportebat.

Ad hęc omnia tamen accedebat voluntas eximia de te, Pręsul optime, tuisq; posteris immortali munere bene merendi, quę omniũ difficultatũ salebras ita superabat, vt eas maiores esse peroptasset, dum maior extitisset apud omnes propensioris erga te animi significatio. Meritò sibi, totique Cadurco gratulabatur, quòd in hac honorificâ Cadurcensium Episcoporum traductione agmen tu clauderes vniuersum, quod tibi currenti in stadio pietatis putabat stimulos additurum, cùm intelligeres ex suis scriptis eam te personam sustinere, in quã vulgaris tantũ sanctitatis opinio nõ vulgare flagitium cẽseri posset. Te quippe vno nititur quodcũq; virtutis nomẽ suis rectè factis maiores tui collegerũt. Quod facit imago Phidię in Mineruę clypeo, quod basis in columnâ, quod vmbilicus in opere fornicato, quod scapus in scalâ cochli de, quod modiolus

in rotâ, hoc tu facis in hoc opere. Ista postrema sunt ordine, præcipua dignitate, necessitate prima. Hæc si tollas, vel ipsa si per se dissoluantur, cætera pessum ire necesse est.

SCIO, V. C. quâ sorte natus sim, vt ne putes me Monitoris vicem temerè apud te vsurpare. Monita ista non sunt, sed vota, vota autem? imò gratulationes, quòd tuę vitę probitate omnium expectationem longè longèque superes. Scio crebrò venire tibi in mentem, cùm tacitus apud te Decessorum tuorum annales memoriâ replicas. Ego, inquis, illam eandem infulam meo capiti accommodo, quam gestauit olim vir ille sanctissimus! vnum aliquem nominas: ego manu teneo pedum illud, quod manus tot miraculorum artifices, tam erga egenos liberales suo merito contrectarunt! ego eodem annulo, eodem vtor ornatu, ac pompâ cum ijs, quos sua mentis ac corporis sanctimonia, Ecclesiæ Christi sponsæ interiori thalamo dignos effecerat! Sãctitatis hæc sunt non minoris argumenta, sed maioris humilitatis. Scio illorum memoriã apud te instar obtinere illius bullę Oracularis, quã ex duodecim insertis illigatisque prægrandibus gemmis coagmentatã, duabus ex obryzo catenulis aptã, summus Iudeorũ Sacerdos ante pectus promittebat, vt quoties captus liquidissimâ voluptate, quæ inde cum luce varia contінẽter emicabat, in eas aciem oculorum intendisset, toties stirpis Israeliticæ duodena capita, eorumq; virtutis opera meminisset. Scio denique vel eo nomine gratum fore tibi hoc mei Germani munus, quod in eo veluti suis loculamẽtis dispositę maiorum tuorum imagines conseruentur. Moris erat olim primi censûs Quiritibus, suorum parentũ ora per atrium in ædiculis collocata, festo ac lætiori die aperire, vt esset vnde

generis sui claritudinem inanitatis aucupes ostentarent. Equidē quod illi dimidiati homines, dum essent in viuis egerant, hoc docebant. Tu contrà feriatus à publicis occupationibus, hunc quandoquē librum sumes in manus, & vel in tuis maioribus te ipse cognosces, vel ad tuas virtutes amplificandas nouum impetum capies domestico incitatus exēplo.

Neque verò Ecclesiæ, Senatui, Academiæ, populoq; Cadurcensi minus acceptum fore cōfido, hoc nostræ gentis erga patriam memoris animi testimonium, quòd illius auctor non complexus sit omnia, quę non dicam intra fines regionis Cadurcensis, sed vrbis solius intra mœnia gesta sunt, ad consequētium ætatum memoriam iure merito transmittenda. Dicam quod res est, pace vestrâ, Viri Clarissimi, *sanioris iudicij apud vos semper extitit frater meus. Vel enim suorū virium in tantâ negotiorum turbâ malè conscius, vel rerum magnitudinis æstimator iniquus, fuisset aggressus id operis, quod non solum peritissimum, sed otiosissimum quemq; mole suâ opprimere potuisset. Non deerūt mihi cedite, qui hoc exemplo lacessiti in vestrę Reip. decora liberrimo stylo decurrāt. Stabitis, stabitis, vel inuito illo corruptore Frontini, qui vos Caducos homo minimè malus appellauit. Gerite laudabilia quod facitis, nec desiderabitis laudatores. Hoc tu, Magne Præsul, à Deo nobis omnibus apprecare, mihiq; in primis*

Tuæ Celsitudinis

Clienti addictissimo.

Cadurci ad V. Id. Mai. qui sanctæ Cruci inuentæ dicatus est Anno M. DCXVI.

VT
MEMORIA
SIT
IN BENEDICTIONE
PROBI ET DOCTI VIRI
GVILLELMI CRVCEI ADVOCATI
STEMMATVM EPISCOPII
CADVRC. ILLVSTRATORIS
ORONTIVS
CAN. CAD.
S.
EPICEDIVM.

TERRIS dum raperis Deo vt fruare
Magnum vitiferi decus Cadurci,
Musarumque lepos seueriorum,
Æqui semper amans, tenax honesti,
O dulcis Crucee, acriter dolentem
Me, mœstos obitu tuosque ciues
Præsaga bene mente subleuassis,
Cum fœtum eximium tui laboris
Nobis diptycha præsulum Cadurcûm
Pignus nobile postumum relinquis.
Tu felix, rediuiuus ac perennis
Surgas hac pietate, gloriosa
Qua tu tot monumenta lapsa chartis
Nunc viuacibus instruis tuis, queis
Contexis seriem sacram virorum
Qui Christi populum pio Cadurcum
Lætum gramine rite nutrierunt.
Æternum Crucee hinc manere nomen
Securè tibi gaudeas, ab istis
Cum tu obliuia longa depulisti.

OBIIT IN CONSVLATV SVO SECVNDO. ANNO SAL. M. VIc. XIIII. XI. KAL. IVL. VIXIT ANNOS XXXIX.
ILLATVS MONVMENTO MAIORVM
IN ÆDE CARMELITARVM.
CADVRCI.

CIVITATI CADVRCENSI DE SVA IPSIVS HISTORIA.

Scazon.

O te beatam quæ tot inclytos Mystas,
Quæ tot tulisti clara mater Heroas,
Dueona, sidus Galliæ tot illustre
Facibus, quot ornant Præsules tuos fastos!
At proh iniqua fata! proh edax æuum!
Queis vita factis clara, nomen æternum
Meruit, vetustas pene nomen extinxit.
Nunc ergo festum tolle gaudio melos.
Quotquot fouebas in sinu pio mater
Beatiorum nomina Archimystarum,
Tuus Crucæus vindicauit à morte,
Tuus Crucæus excitauit in lucem.
Crucæus æui restitutor antiqui,
Si quid sepultum iacuit hactenus, nobis
Ceu pridiana luce conditum reddit,
Segetemque laudum præbet affatim vobis
Encomiastæ Præsulum Cadurcorum,
Panegyristæ ciuitatis augustæ.
Analecta veterum trita codicillorum,
Quæ blatta multas esitarat ætates,
Voluit Crucæus, & notas sepulcrales,
Lamnasque lucis nescias ab antiquo,
Tenebricosis traxit è sepulcretis.
Sic nomen amplum reddidit tuis. Ergo
O te beatam Doueona quæ tales,
Quæ tot tulisti clara mater Heroas

G. C. S. I.

Εἰς τὸ Ἱλαρμοῦ τοῦ Κρυκείου βιβλίον τὸ μετὰ σπουδῆς καὶ παιδείας δεδοκιμωτάτης·

Ἐπίγραμμα.

Εἰ κλεὸς ῥύσαι γλυνήπερας, ἀντιπελαργεῖν
Ἐστὶ, τίς ἄρα γονεῦς ἐς διηγειρέμεναι;
Ἀρχιερῆας ἀνεζώγρησεν ἰδὼς, πατέρας τε νομεῦσι
Ἱλαρμὸς, τί μὲν ἄλλ' ἀντιπελαργείμεν;

G. C. S. I.

IN OBITVM GVILLELMI CRVCII PROXIME POST EXPLETAM CADVRCORVM HISTORIAM.

EPIGRAMMA.

INVIDA virtuti iampridem parca parabat
Docte CRVCI, vitæ rumpere fila tuæ.
Vidit vt armatam Dueone forfice dextram,
Horruit, & dixit perfida siste manum.
Paruit, & Crucij fatis superaddidit annos,
Scriberet vt patriæ grandia facta suæ.
Vt scripsit, sine me cælo iam quærere vitam,
Hîc, ait, in terris patriæ viue mihi.

G. P. S. I.

IN ACCVRATOS ET ILLVSTRES COMMENTARIOS RERVM CADVRCENSIVM à Guillelmo Cruceo eruditè conscriptos

EPIGRAMMA.

HOC lege Lector opus, pariter sed carpe legendo:
Hic liber esse potest, hortus & esse potest.
Si legis, hic liber est, si carpseris, hortus: vtrâque
Dignum opus æternum conditione legi.
Hoc volue, hoc legito: dabit area prima Genulphi,
Prima Cadurcensi lilia nata solo
Illic Ambrosij spirantes nectare succos,
Hic Desiderij serta parentis habes.
Hîc Sansulpicio texunt sua facta coronam,
Hic Popiane tibi laurea pacta viret.
Cætera quid memorem? liber hic fioralia totus,
Quisquis amas flores, hunc lege, serta lege.

FRANC. CAMMAS.

BREVE APOSTOLICVM.

Venerabili Fratri Simeoni Episcopo Cadurcensi.

VRBANVS PP. VIII.

VEnerabilis frater, salutem, & Apostolicam benedictionem. Accepimus literas fraternitatis tuæ, simul & tuæ Ecclesiæ historiam Episcoporum, quam, cum pij hominis opera conditam esse enarres, nō dubitamus quin omnia, etiam nominis Dei gloriam, & Catholicæ religionis vtilitatem spectent, & ad eius normam composita sint: eáque re, eius animæ quando mortalitatem exuit, meritam precabimur laborum mercedem. Pergrata fuit, & Ecclesiæ tuæ status, tuæque solicitudinis pastoralis monumentorum delineatio. Vilicationem tuam cœlesti fauore prosequatur Dominus, in dies magis, vt postquam perseuerare in finem vsque, tibi dederit, retribuat abundanter retributionem Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die septimo Augusti, M. D. C. XXV.

S. Card. S. Susannæ.

SVMMA PRIVILEGII REGIS.

LVDOVICVS XIII. Galliarum & Nauarræ Rex Christianissimus edicto sãxit,ne quis Guillelmi Crucei Cadurcensium rerũ ab Episcopis gestarum historiam,ante sexennium prǽter Ioannem Daluy Typographum & Bibliopolam Academiæ Cadurcensis excudat,excusam diuendat :qui secùs faxit, mulcta fisco applicanda,aliísque pœnis indictis mulctabitur,vt latiùs patet in diplomate Regio indulto Lutetiæ,15.Decembris 1625.

Signatum RENOVARD.

APPROBATIO.

NOs Antonius Brisson Doctor Theologus, & Canonicus Theologalis: necnon Vicarius Generalis Reuerendissimi in Christo Patris, & Domini, D.Simeonis Stephani à Popiano, ad præsens sedentis, Librum D. Guillelmi Crucæi Iurisperiti, cui tutulus *Historia Episcoporum*, &c. nostro & Præmissorum PP. Theologum iudicio, vt pote sana, & perutili doctrina refertum, excudendi, & in lucem edendi, facultatem concedimus, Cadurci 3. Non. Nouembr. anno Dom.1625.

BRISSON *Canonicus Theologalis & Vicarius Generalis.*

IN STEMMATA EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.

APOSTROPHE

AN ſolus video duplicem hîc ſe oſtendere lucem?
  Tum Popiane tuam; tum Cruciane tuam?
Sed tua lux tantò maior, Popiane, recurrit,
  Quantò etiam maior Sol Popiane, tuus.
Tu primus docuiſti nos, ô maxime Præſul,
  Palladium è coſtis non fieri Pelopis.
Et primus docuiſti nos hìc, optime Præſul,
  Palladium è coſtis Pontificum fieri:
Nempe, opere in tanto, mentem Popiane dediſti,
  Et genium, ingenium; tu Cruciane, tuum.

I. D'ARTIS, in Senatu Franciæ Aduocat.

¶¶¶

APPROBATIO.

HAnc Reuerendissimorum Carducensium Episcoporum historiam à me perlectam, nihílque quod fidem offendat continentem, ob maximæ eruditionis & veritatis historiæ præstantiam, emissione in publicum dignam iudicaui 24. Septembris. 1625.

Fr. COSMAS PELAPRATVS
Acad. Cad. Procancell. & Professor Theologus Augustinian.

APPROBATIO.

FR. Ioannes Carriere, Ordinis FF. Minorum de Obseruantia, Prouinciæ Aquitaniæ antiquioris Exprouincialis, librum, qui inscribitur *Historia Episcoporum Carducensium, &c.* validioris argumenti, contra Religionarios hæreticos, circa Missionem, & legitimam vocationem, & successionem virorum Apostolicorum Ecclesiæ Cat. Apost. Romanæ, à nobis recognitum, publica luce dignum iudicauimus. Cadurci Aduentum Domini prædicantes. anno eiusdem, 1625.

Fr. IOANNES CARRIERE.

ISAGOGE AD SERIEM EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.

VANDO primùm fides Christiana & à quibus quóue euentu in hanc Diœcesin illata demùm propagatáque sit(qui aditus est operis) Christo ipso auspice manifestum faciam. Neque enim ad tenue ita elimata de hoc oratio in meas manus hactenus venit.

1 STATIM à Christo passo apud omnes in confesso est, Ecclesiæ limites diffusos: illamque tantam amplitudinem nactam esse, vt totus orbis, Apostolorum in varias regiones commeantium voces, simulque discipulorum ijsdem consonantium, & in sibi viritim & sortitò assignatas nationes conuolantium, oracula exceperit: Cui confirmando id sufficiat, *Profecti prædicauerunt vbique, domino cooperante* ex Marco Euangelij sui calce: Idem Hegesippus; Hilarius verò sic Apostolorum peregrinationes verbique propalationem attigit; *Illi manu atque opera se alentes, intra cœnacula secretaque coëuntes, vicos & castella gentesque fere omnes, terrâ ac mari contra S. C. & regum edicta peragrantes, claues regni cœlorum non habebant?* Christina Religio tóto orbe diffunditur. *de excidio Hierosl. lib. 2. cap. 9.* *aduersus Arrianos.*

2 FIDE porró Christianâ tam læto & prospero successu euulgatâ, Apostolos aliosque ab ijs delegatos in prouincias quasque aduenientes, Ecclesijs quas in oppidis lumine fidei illustratis constituissent, Episcopos præfecisse verissimè conijcitur ex Paulo. Adeò vt quæcumque Ecclesia vel cœtus fidei catholicæ consensione sociatus iam inde fuerit, hunc vel Apostoli, vel ab ipsis Apostoli designati & ab eorum Variæ sedes Episcopales ab Apostolis stabilitate *Ep. ad Tit. cap. 1. v. 5. 6. 7.*

gremio emissi autores fundauerint & stabilierint. Id Tertulianus attigit explanatissimè his verbis: *Primò per Iudaam contestata fide in Iesum Christum, & Ecclesiis institutis dehinc in orbem profecti.* (Apostoli nempe & discipuli) *Eandem doctrinam eiusdem fidei rationibus promulgarunt, & proinde Ecclesias apud vnamquamque Ecclesiam condiderunt à quibus traducem fidei, & semina doctrina catera Ecclesia exinde mutuata sunt, & quotidie mutuantur, vt Ecclesia fiant; ac per hoc & ipsa Apostolica deputantur, vt soboles Apostolicarum Ecclesiarum; Omne genus ad originem suam censeatur necesse est.* Subscribit Cyprianus, *Episcopatus vnus est* (inquit) *cuius à singulis in solidum pars tenetur, Ecclesia vna est qua in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur. Quomodo solis multi radij, sed lumen vnum: & rami arboris multi, sed robur vnum tenuiori radice fundatum, & cum de fonte riui plures defluant, vnitas tamen seruatur in origine.* Et Hieronymus, *Nec altera Romana vrbis Ecclesia, altera totius orbis existimanda est: & Gallia & Britannia, & Africa & Persis, & Oriens & India, & omnes barbara nationes, vnum Christum adorant.*

De Præstrip. — lib. de simplic. prelat. — ad Pammach.

Sedis Romanæ primatus.

3 PRIMVM inter has Sedes locum, Romanam Petro creditam, ab ipsis Ecclesiæ nascentis auspicijs tenuisse, primatumque illum successione perpetua ad nos transmissum, multò est compertissimum, Cyprianus, Nouatianorum immo hæreticorum omnium errorem ex eo fonte natum astruit, quòd Romano Pontifici minimè subessent, *Non aliunde hereses oborta sunt, aut nata schismata, quàm inde quod Sacerdoti Dei non optemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur. Cui si secundum magisteria diuina. obtemperaret fraternitas vniuersa, nemò aduersus Sacerdotum Collegium quidquam moueret.* Hieronymus *Damasus* Rom. Pontificem *Pastorem* agnoscit, illius *cathedra, qua & Petri eadem sit, Vitale Meletio, alijsque spretis, communione sociatur,* Quid Ambrosii verbis disertius, *Cùm totus mundus Dei sit, tamen domus eius Ecclesia est Cuius hodie Rector est Damasus?* Quid Augustini, *In Romana Ecclesia semper Apostolica Cathedra viguit principatus?* vt innumera id genus sileam idque in primis, ab eodem Augustino, totoque Mileuitano Concilio Innocentij Rom. Præsulis pastoralem curam contra Pelagium imploratam

lib. 1. ep. 3. — ad Agerchiam De Monogam. — in 1. Timo cap. 3. — ep. 162. — ep. 92.

A Rom. Sede Gallicanæ in primis promotæ.

4 AB huius Romanæ Sedis sole, radij ad reliquum orbem, Gallias in primis vniuersas, Ecclesiamque nostram Cadurcensem Bituricensi subiectam Metropoli, felici propagatione deriuati sunt; vt Romani imperij principatu, sic Christianæ fidei auctoritate paribus veluti passibus sese in dies ampliante. Etsi enim Apostoli, eorumque asseclæ ac discipuli terrarum orbem Christum enunciando peruagati

sint,

ſint, Gallias tamen tanti Collegii legati maiori cura, charitate & numero quàm nationes reliquas inundarunt. Quæ enim in iis vix matrix & primaria Eccleſia ſit adeò obſcura & humilis vt non ſuum ab iis datum auctorem & doctorem laudet, clariſſimiſque teſtimoniis comprobet? Id niſi à ſuſcepti operis anguſtiis alienum foret ex catalogo ad rem appoſité attexto à Bernardo Guidonis, Petro Huberti S. Papuli Epiſcopo, Vuernero ad annum Chriſti 84. facillimé demonſtrarem. In hunc ſcilicet finem orbis habenas Romanæ vrbi permiſit, præpotens Deus, vti creſcente imperio in ampliores ſe terminos diffunderet Chriſtiana Religio quæ primariam Romæ ſedem fixiſſet. Id agnoſcit Ambro.* *Cum enim*, inquit, *Deus quò Apoſtoli plura obirent ſpatia terrarum in exortu Eccleſiæ, poteſtatem Romani Imperij toto orbe diffudit, & diſſidentium mentes terrarumque diuortia donata pace compoſuiſſet, didicerunt omnes homines ſub vno terrarum Imperio viuentes, vnius Dei omnipotentis Imperium fideli eloquio confiteri.* Et Hegeſippus, *An ſine nutu Dei putamus illam creſcere religionem, vrbemque Romam ſupra omnes regiones proferre Imperium ſuum &c.* De Galliis annotauit S. Leo, in hæc verba *Præſentiſſimo pacis illius commodo vtentes Apoſtolorum legati, Gallias aduentantes Gallos pleroſque ritus Chriſtiani ſanctitate imbuerunt.* Enimuero cùm Imperii amplitudinem & conſeruationem ex Gallorum deiectione ſubiectioneque ſæuiſſima Romani rerum domini pendere arbitrarentur, iiſque in officio continendis peritiſſimos quoſque rei militaris duces ſummæque auctoritatis viros adhiberent (vnde Imperatores pene omnes intra trecentos annos vel Galli ipſi, vel in limite Gallicano ſunt) Ita viciſſim ab Apoſtolis ſanctiſſimos ex albo ſuo collegas Gallorum animos ſalutari doctrina luſtraturos, ad nos miſſos tanto eo numero quis miretur? Vt ergo ad negotium propiùs accedamus.

Tomo 1. de SS. lib. de cultu vinea cap. de nominib. diſcipulorum. Faſciculo temporũ.

in Pſal. 45. f.

Ser. 1. in feſto SS Petri & Pauli

5 OMMISSIS iam diuiſionibus Galliarum quas Cæſar, Strabo, Plinius, & Oroſius, aſſignarunt ex quibus Metropoles & Diœceſes alii collegerunt ſcitum eſt Aquitaniam earum partem iam olim latiſſimam & nobiliſſimam fuiſſe: quæ quidem in *primam & ſecundam* ab ipſo Conſtantino ſecreta eſſet, vt videre eſt ex ſubſcriptionibus Concilii Arelatenſis ſecundi; poſtmodúm verò ſexcentis locis, potiſſimum apud Ammianum in notitia vtriuſque imperii, necnon prouinciarum, & Sigonium in eodem *Conſtantino* Aquitaniæ autem primæ caput & metropolis *Biturica* fuit ſeu *Auaricum* Ita Sidonius & Adreualdus Floriacenſis qui Auaricum quæ Biturica vulgò habetur *caput regni Aquitanici* dixit opere Benedictino. Idem noticia prouinciarum. A quarum diſtributione longo poſt interuallo argumentum duxere Fulbertus & Yuo ad probandos Sedium duarum Gallicanarum gradus. Vt tamen obiter notem luculentiſſimum pri-

Aquitania prima in eaq; Bituricæ primatus.

matus Bituricensis Sedis in Burdigalensem (quæ olim *Bituriges Viuisci* & *secunda Aquitania*) ex Innocentij III. Registro, ex quo sequens rescriptum à me petitum est. INNOCENTIVS &c. Bituricensi Archiepiscopo S. &c. *Diligenter auditis & perspicaciter intellectis quæ tu & d. f. Amancus procurator Ven. fratris nostri Burdigalensis Archiepiscopi coram nobis proponere voluisti super sententia quam auctoritate Primatiæ in eundem Archiepiscopum promulgasti suspendendo ipsum ab officio Metropolicæ dignitatis, pro eo quod ad tuum vocatus concilium accedere non curauit nec pro se aliquem idoneum destinare De communi fratrum nostrorum consilio sententiam ipsam ratam habemus, & vsque ad satisfactionem idoneam, præcipimus obseruari, hoc ad cautelam expresso, quod lis coram nobis non de Primatia sed de sententia extitit ventilata.* Nulli ergo &c. *Dat. Lateran 16. Cal. Junij pontif. N. anno 15.* Alterum, INNOCENTIVS &c. *Credentes igitur ad satisfactionem sufficere competentem pro prædicta sententia relaxanda vt memoratus Archiepiscopus per seipsum aut alium virum idoneum ad tuam accedat præsentiam, relaxationem eiusdem sententiæ. humiliter petiturus, promissurus firmiter sub suarum si necesse fuerit testimonio literarum quod ad tuum Concilium vocatus accedet, facturus quod de iure fuerit faciendum, fraternitate &c.* Tertium porro quo Episcopis Burdigalensis prouinciæ scribit inter alia, *Sententiam relaxauimus, memoratam firmam promissionem recipientes à Burdigalensi Archiepiscopo quod vocatus accedet ad Bituricense Concilium facturus quæ de iure fuerint facienda. Dat. 8. Idus Junij Pontif. sui an. 16.*

Cadurcensis sedes Bituricensi Metropoli subest

BITVRICENSI autem Metropoli *sedes Cadurcensis* subiecta est à distinctione prouinciarum vltimo facta à Romanis de qua in eadem notitia Manifestum quoque id fit ex tota serie Synodorum Bituricensium aliarumque quibus Primas Bituricensis præfuit: ijs enim Episcopi Cadurcenses, ceu suffraganei subscribunt: tum multò clarius euadet, ex ijs quæ deinceps in *Vrsicino* illiusque decessoribus quamplurimis. Vnde primum istud de Sede Cadurcensi dicatur, Eam subesse necnon contribui Bituricensi Primatui. Cuius cum moderatores Pontifices Antonius Demochares nonaginta quinque non intercisa serie attigerit, tum posteà perpetuà historia Io. Chenu nuper assecutus sit, adeo secundè industriè & conuenienter, vt vix addi illorum numero quisquam vel ab ijs tractatis detrahi quidquam negatiue de ijs possit, 6

De Missa sacrif. cap. 24.

Auctoris in hoc opere scopus,

HIC sanè elenchus noster tanquam riuulus accersitus & ductus ab ipso capite sit, tantam sedem summa veneratione prosecuturus, accessionemque reliquarum tanto primatui subiectarum Diœceseon à pijs & eruditis viris aliquando ineundam præstolaturus. Ex quo dignitas tantos viros subsequendi saltem aliqua sit, & cùm citra 7

æmulum sim, imitari me illos à nemine vitio detur, quippe qui vt Demetrius olim ille pictor fuit, similitudinis quam pulchritudinis, amantior sim. Hæc igitur ad fidei Christianæ ad nos perferendæ, Illiusque apud Cadurcos beneficio sedis nostræ conseruandæ, & demùm retinendæ rationem, prælusio, hæsitantibus verbis tremebunda, ac suspensa admodum manu comparata, iudicio sanctæ matris Ecclesiæ submissa in lucem prodeat, quam satis prolixa narratio sequatur: stultum enim esset ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi. Iam quæ primordia fidei ad nos iandudum delata fuerint videamus, id enim ordo noster postulat.

8 BEATVM MARTIALEM GALLIÆ APOSTOLVM ex sanctissimo Apostolorum collegio ad Gallias emissum, omnium primum Cadurcis Christianæ fidei elementa tradidisse, & templum *S. Stephano Protomartyri*, Cadurci dedicasse docent

S. Martialis ipse, Cadurcum adit, inibi templum S. Stephani dedicat

Prisca fides facto, sed fama perennis,

& acta vitæ illius, quæ Lemouicibus, vbi viuens sedit, & corpus illius iam in cœlos recepti quiescit, habentur; Tum ex epistola illius secunda fit clarum: Epistolas enim quæ sub eius nomine habentur germanas esse, aduersus eos qui sua tantum pro authenticis deputant docet Bernardus Guido sanctorali in Martiale *h. v.* Hæ duæ epistolæ Domitiani persecutione aduersus omnem Dei Ecclesiam, reconditæ fuerunt in sacrario B. Petri, videlicet in basilica prædicti Apostoli in tumulo cuiusdam, in qua etiam basilica pontificum sepultura antiquitus solebat haberi, vbi hactenus, vt in titulo scriptum reperimus, latuerunt: Quæ nimia vetustate consumptæ signis & literis penè nobis incognitis vt mos antiquorum fuerat, scriptæ, vix tandem legi potuerunt: Nostro autem in tempore Philippo regnante sunt repertæ. Potissimum verò fauet recepta apud nos à maioribus autoritas constansq; asseueratio quam iuuet Lectionarij Cadurcensis fides in eius vita.

Martialis ep. 2. n. 8.

9 CVM eo quoque Cadurcos commeauit B. AMATOR qui quidem sub rupe ab eius nomine nuncupata vitam solitariam multis annis egerit. Cuius etiam num reliquie admodum religiose asseruatæ extent in basilica ad fauces antri sub ea patentis opere vetusto eoque magnificentissimo constructa, post solidi & integri Diui illius à tot seculis corporis frustulatim concisi defectionem impiè à se gregibus factam: Inibi enim erat corpus *Amatoris* à cuius compagum soliditate inoleuit & iam penè vetustate contritum prouerbium à Gallis circumfertur: Diuique illius partes accisæ quas ignis ijs subiectus absumere non potuit, integræ, ne quidem semiustulatæ, non sine admiratione visuntur. Interim vero dum me ad sacra patria longiori paululum subsellio scribenda comparo, videat lector bene-

S. Amator Martialis socius in Cadurcensibus instituẽdis, sanctitate clarus, & corporis post mortem integritate.

uolus Rob. de monte ad annum Chr. 1171. Bernardum inibi B. Autonium & Bochetum.

1. parte hist. cap. 2. nu. 6. §. 2. Originũ Aquitaniæ par. 1. cap. 4.

Qualis Martialis noster.

* QVIS autem quantusque fuerit Martialis noster Martyrologi vniuersi tradunt. pr. Cal. Iulii Aurelianus in eius vita, necnon monumenta quinque numero ex tabulario Abbatiæ S. Martialis Lemouicensis exscripta, Primum, quo Hugonis eiusdem abbatiæ Abbatis cum Gauzlono Bituricensi Archiepiscopo discussio habita coram Roberto rege de Martialis sanctitate assignatur, idque totius Galliæ celebritate circa annum Domini 1029. Tum Ioannis Papæ 20. rescriptum datum anno Christi 1030. Tertiò acta Synodi Bituricensis ab Aymone Archiepiscopo & Comprouincialibus. Episcopis subnotata Ann. Chr. 1031. Quartò Synodus ipso ab eodem Aymone Lemouicæ eodem anno coacta, necnon Acta consecrationis Basilicæ Diuo eidem inibi dicatæ ab Vrbano 2. peractæ ann. Chr. 1095. Addo quæ Innoc. 3. & gl. cap. singul. f. de sacra vnct. Petrus item Huberti notat Romæ olim diuinitus in codice Euangeliorum & cap. Matt. 18. loco vocis *(paruulum)* nomen *Martialis* scriptum lectitatumque. Tum vestigia digitorum Christi, capiti Martialis impressa extare, ex Petro de plaude scribit. Hic autem posteris ad memoriam temporum sempiternam prodendum est, quod Apostoli nostri nomen & sanctitatem, quanquam ex se satis superque nixam maximé fulciat celebremque reddat: Cum nempe Diœcesis hæc, annis aliquot incredibilia valdeque miseranda incommoda senserit Pridie Cal. Iulias, aut non multo secus ex procellis grandinibusque arbores conuellentibus fructusque pendentes malé perdentibus, SIMEON antistes hodieque noster: & Canonici Ecclesiæ Cathedr. lõge religiosissimi quorumque compellatio suauis, commendatio gloriosa est, tanti eiusque prope fatalis exitii miserati de causa illius quærendum censuerunt. Eam, multis inter se diu sæpeque collocuti solam hanc esse compererunt, quod Apostoli nostri tantus esset tota Diœcesi neglectus obliuioque vt ne quidem die Diuo, vniuersæ Ecclesiæ consensu, sacro, vllus ei cultus exhiberetur: Cum tamen à maioribus nostris secus actum probetur: Tantus enim tamque frequens populi olim conuentus fuit ad ædem Martiali sacram *Pradinis* vico Cadurci vicino, vt nocturnæ peruigilationes ibi olim factæ sint, & ab armatis, eò confluentes populares aduersus aggressorum iniurias defendi opus fuerit: Idque iure factum esse faciendumque postea pro Ramundo Beraldi milite à Senescallo Petragoricensi & Caturcensi prouinciatum sit, Iudicatis duobus, datis, Annis Chr. 1312. & 1314. quæ ad hanc rem apud me exscripta sunt. Tum mẽbranæ obituales Ecclesiæ Cadurcensis primariæ ante ducentos quinquaginta annos exaratæ sic habent: *No. Julij celebratur hic solemnitas S. Martialis pro cuius* 10

lib. citati 7. partis cap. 2.

Cadurcensium in S. Martiale colẽdo negligentiam plectit numen.

Martialis olim Cadurci quis cultus.

solemniis

solemnis hic celebrandus more festi trium caparum, & sicut vnius Apostoli Do. Guillelmus de Ortileno can. Cat. acquisiuit in proprietate huius Ecclesiæ 20. fol. &c. Quamobrem quotannis in posterum pr. Kal. Iulias feriandum, & Martiali in vota vocando eo otio quod diebus ipsis Dominicis solemne Catholicis est, SIMEON eiusque Canonici sanxerunt. Iam inde Diuo nostro omnium suffragiis perhonorificé hac tota Diœcesi culto, necnon veneratione quæ vetustate & negligentia euanuerat, restauratâ : desiit calamitas illa antehâc certa & prope stata: quæ sit Apostolatus gratiæque à Martiale impensæ testificatio firmissima & sempiterna, (Martialis cultum SIMEON cum Capitulo restaurant : ponit Dei vltio.)

Tibi sic vota quotannis
Agricolæ facient : damnabis tu quoque votis
Quod te Christus adeo mirè
Nimborumque facit tempestatumque potentem.

Quia verò nusquam temperandum puto ab iis quæ cælitum commendationem erga pios concilient ; ideo hic indicandum ad Martialis laudem existimo, extare nunc etiam apud me Ioannis ipsius tantopere ab antiquariis quæsitum diploma de quo Bernardus IOANNES Papa 20. qui sedit an Do. 1024. Scribens Iordano Episcopo Lemouicensi ac cunctis Galliarum Episcopis auctoritate Apostolica id definiuit decernens suis literis, cùm *Apostolus* non sit muneris sed Officij nomen, *S. Martialem Apostolum* meritò nominari ; Et sibi æque Apostolica officia in diuinis ministeriis exhiberi. (Sedis Apostolicę calculo, Martialis Apostolus esto.)

S. GENVLPHVS I. EPISCOPVS CADVRCENSIS.

II LONGO deinde annorum interiectu in quorum tenebris annales nostri cæcutiunt. Imperantibus Valeriano & Gallieno circa annum Christi 260. *SS. Genulphus & Genitus* in Gallias à Xisto Papa missi, (S. Genulphus Cadurcum appellit.)

Incerti quo fata ferant, vbi sistere detur,
Quo res cunque cadent, vnum & commune periclum
Vna salus ambobus erit, (Virg. Aen. lib. 3. lib. 2.)

Cadurcum appulerunt, ibique Christiani ritus pene tectam memoriam Christianis ex sedis Apostolicę mandato annuntiando excitarunt. Seditq; Genulphus Geniti filius Pōtificia potestate ordine & dignitate. Ex quo illum maiores nostri primum Ecclesiæ Cadurcensi Episcopū prodiderūt, nosque cultus auiti hæredes talem nunc agnoscimus. *Illumines lucernam meam Domine, Deus meus, illumina tenebras meas.* (Psal. 17.) Rei extant scripta nobilissima testimonia, cum primam instrumentis autoritatem summa antiquitas vendicet ait Tertull. (De præscrip.)

Genulphus Episcopus Cadurcen. ab anno Chr. 260.

PRIMVM sit, S. GENVLPHI Episcopi Cadurcorum primarij natalem diem deuoté in hac Diœcesi anniuersariis sacris 16. Cal. Februar. coli in indice Sanctorũ: vt quamuis maiorũ scripta nulla ad nos fideliter transmissa, ab exitu tanti viri superessent quæ id agendum innuerent; pietatis tamen testatissimæ fides hæreditario ab illis nexu ad nos deducta hunc cultum abundé testatum faceret. Tum consentiunt lectionario nostro, Gaulesini & Maurolyci martyrologia, Molaniq; diligẽtissimi scriptoris ad Vsuardum auctarium, Nec minoris momenti sunt libri duo M. S. quanquã incertis autoribus de Diuo eodem concinnati, & in rem nostram compositi, nuper ex tabulis Floriacensibus petiti, quorumque Simeoni nostro (quæ canonicorum ibi degentium erga pios & eruditos est gratia) ex ęde Victoriana ad Parisiorum muros, copia antea erat facta, dum tamen quibus locis in ijs *Giturniensis* dictio habetur, *Cadurcensis* ciuitatis nomen, fauens, nihilque cunctatus lector reponat. Is subtexo *Abbatiam* S. *Genulphi* nomine dictam dicatamque in Diœcesi Bituricensi etiamnum extare, in qua Diuo nostro litetur. Tum haud longè à *Teminis* in hoc tractu visitur templum prope solo ęquatum eidem sacrum, quod quidem cùm vetustate & bellorum priscorum iniuria labefactatum sit, tamen prędicanda illius rudera sunt, cum etiam olim parrochiali prętogatiua censeretur vt ex Censualibus capituli Cadurcensis libris ann. Chr. 1325. conscriptis, accepi. Legitur item in fornice Ecclesię nostrę primarię, dextrorsum, vncialibus literis haud ita recenti charactere mandatum sub pictura illius: *S. GENVLPHVS primus Cadurcensis Episcopus.*

S. Genulphi Abbatia.

Templum S. Genulphi *Teminis* vicinum.

Ovid. *fast.* 1.

Nos quoque templa iuuant, quamuis antiqua probentur.

Martyrologium Romanum Gundulphum pro Genulpho habet.

His accedit tanti viri in vniuersa quoque Ecclesia celebre nomen & peruulgatum esse, quamuis illius detorta paululum appellatione; cum tamen Bituriges & Cadurci eius nomen adhuc concordissimé teneant. Etenim in Romano Martyrologio memoria Genulphi habetur 15. Cal. Iulij *h. v. In pago Bituricensi S. Gundulphi Episcopi. Genulphum* emendatius legendum non abs re coniecerim, quod scilicet Bituricensi breuiario S. Genulphi ea die tantum acta recenseantur eius plane tenoris quo apud nós ad 16. Cal. Februarias, Cum autem Rom. Ecclesia fastum festumque cum diem sciuerit, rogante & suggerente Ecclesia Bituricensi in cuius sinu legitur quieuisse Genulphum; ad germanum illius Diui nomen quod in eadem etiamnum retinetur Ecclesia, reflectatur dictio illa *Gundulphi* male iam diu excepta, necesse ést. Tum autores illi duo incerti proximé citati idem adstruunt. Demum licet ex Ianuarii & Iunii mensium promiscua scriptura & pene simili, turbata res probabiliter conciliari posset, vtrunque tamen diem (hoc est 16. Cal. Febr. & 15. Cal. Iulii) in varia nomenclatione & temporis notatione huiusmodi

Diuo

Diuo noſtro ſacrum eſſe ex ſequentibus elucefcere, quouis pignore contenderim. Dies enim ille, mortis ſeu exceſſus Genulphi tempus reſpicit: cum illum eo die obiiſſe geſta Eccleſię noſtræ incertorumque illorum auctorum prior comprobent. Hic autem in quo Romanum & Bituricenſe martyrologia congruunt ad diem tranſlationis refertur: cum auctor poſterior incertus liquidò Genulphi corpus hoc die tranſlatum conſiguet: dum tamen duæ vnitatis noræ poſt denarium ab eo poſitæ, ita iungantur vt normalem angulum conſtituant, tunc enim exurget quinarius; fiatque loco duodenarii quindenarius qui Rom. & Bituricenſi Breuiario ademptus eſt numerus: ac enim coniectura ducor ad id ſuſpicandum. Tranſlationis autem cœlitis alicuius diem, plerunque in Eccleſia coli, æquè ac natali ſeu depoſitioni ſacrum vnicuique propriè etiam & ad legem veritatis loquenti exploratum eſt.

Dies Genulphi morti ſacer eſt 16. Kal. Febr. At Tranſlationis 15. Kal. Iul.

12 DENIQVE nec prætereundum ſilentio eſt, apud Pariſienſes Epiſcopo noſtro ſacratum diem Idus Nouembres quotannis eſſe, eiuſque corpus in matrice eorum Eccleſia piè aſſeruari, eo nempe tranſlatum ex Biturigibus vt ab æditui illius accepi. Tum ne me tantum auctore res prodeat, hoc ipſum Iacobus le Breul Benedictinus in *originibus Pariſienſibus* notauit. Patet autem Lutetiæ obſeruatum *Genulphum* haud diuerſum eſſe ab eo qui à nobis colitur ex Breuiario eiuſdem eccleſiæ veteri quidem (neque verò tanquam ethnici nummorum ſimilitudinem expiſcamur) quo SS. Genulphi & Geniti cognatio, patria, mores, legatio, oſtentáque ab iis patrata eodē propè contextu, iiſdem penè verbis quibus apud nos, mandata ſunt, vt ei tantum Cadurci noſtrę commemoratio deſit; Recenti vero remiſſiori paulò & mutanti ſtylo ſcriptio: Quippe correctoribus illius in tenebris titubantibus & propè cęcutientibus cum quid de Genulpho Bituriges noſtrateſque callerent, planè ignorarent. Vnde Molanus in hoc æſtu, & ex aliorum ſcripto notas ſuas compingens cū Genulphum & Gundulphum ſuis diebus ex Cadurcenſi & Romano Martyrologijs ſubiunxiſſet; Id. quoque Nouembris ſynceré & germanè ex Breuiario Pariſienſi notauit tranſitum B. Genulphi à B. Sixto ordinati, cuius iuſſu mortuum gentilis ſuſcitauit filium: Quaſi vero tres eſſent varii viri illi triplici die ab eo ſuo Vſuardo inſcripti: Cum tamen tres illi dies de vno Genulpho mendosè iterato, ſemel depoſito biſque tranſlato accipiendi ſint.

Genulphi corpus Pariſienſes habent, feſtum colunt Id Nou.

lib. 1. cap. de Baſilica D. Virgini ſacra.

Molani lapſus.

Genulphus mortuum ſuſcitat.

Tantum aui longiqua valet mutare vetuſtas

Tanto ergo errore benignè emaculato,

Ne dubita nam vero fides

hoc, beneuole amplectendus Molanus eſt, quod ſumma diligentia Diuum noſtrum vbicumque eſſet conſectatus ſit, aliena ſemper fide,

Aen. lib. 3.

Aene. lib. 3.

Thessal. 1. cap. 2.

nihilq; amplius quærendo, in quo lapsus est, & in illud Pauli commisit.
Omnia probate, quod bonum est tenete.

Actorum S. Genulphi series,

NOS hic Præsulis nostri Sanctissimi Actorum seriem vno tenore
collectam inseramus, quæ & posteris sit speculum Sanctitatis tersissi- 14
mum ad intuendum, & exemplar illustrissimum ad imitandum: Sup-
petet ea ex Sanctorali Cadurcensi, iuncto M. S. Parisiensi iam laudato,
breuiter licet ac non nihil emendato stylo, fidelissimé tamen excepta.
CIRCA ea tempora quibus Deciana conspiratio in nascentem vix dum

Genulphi parentes.

Ecclesiam grassabatur, *Genitus* fidei Catholicæ præceptis altius tinctus
illustris prosapiâ, sed virtutũ stemmate clarior, in viduas pupillos atq;
id genus indigos iuuandos vel plus nimio effusus, *Acciam* Christianam

Matris Acciæ (alij *Adriam* alij *Acciam* legunt) sterilitas.

itidem probitatis ornamentis insignem, sibi in vitę ac tori sociam iun-
xit. Nulla ex honestissimo matrimonio proles suscepta, Accię sterilitate
id prohibente; donec post non paucos annos Genulphum ceu *Samue-
lem alterum* iunctis enixius parentum precibus atque votis (veriùs Ca-
durcensium saluti) placuit superis indulgere. Traditur is quinquennis

Ortus Genulphi, pueritia, mores.

etiam *B. Sixto* qui sub eo nomine *secundus* annũ inter Romanos sedit
Pontifices, ad annum Christi 261. pietate iuxta ac litteris imbuendus:
Sixtus enim I. ante Decianã cladem obierat. Atque vt erat ingenio acer,
moribus serius, & iam senili maturitate supra puerum puer aleæ ludorũ-
que osor, laboris ingenui patientissimus, breuiculo tempore magnam
eruditionis famam iure adeptus est, maiorem probitatis: in semine ni-
mirum se dabant certa indicia fructuum olim metendorum: Æqualibus
inuidis ea res mordacis dicacitatis. Institutori Sixto mirâ ac supra ætatẽ
infractâ in ferendis dicteriis, contumeliis, verberibus etiam constantiâ,
admirationis argumentum fuit. Indole igitur, morumque integritate

Initiatio,

compertâ Sixtus iam Pontifex sacris initiat ordinibus ipsa etiam Episco-
patus dignitate nihil meritis inferiorem insignit. Mox declinando Im-
peratorum Romm in Christianos furori & Decianę cladis reliquiis, insti-

In Gallias destinatio.

tuendisque ac confirmãdis procul populis in Gallias cum Genito Patre
destinat, facta vbique Christi fidem enunciandi amplissima Genulpho
potestate. Parent Sixto vterque & bonis omnibus diuenditis, deque cõ-
silio Euangelico in vsus pauperum liberalius erogatis nudi nudum se-

Cadurcum aductus.

quuntur Christum, capessunt iter, ac tandem ductu numinis Cadurcum
appellunt.

HIC Genulphus vitæ seueritate notabilis, nullo ad hordeaceum pa- 15

Vita austerior

nem opsonio addito, iuuinius (vno dempto Eucharistici sacrificii tem-
pore) hirsuto ex cameli pilis cilicio *Ioannes alter* armatus, quem pium
non colendi corporis cultum ad extremum diem constantissimé retinuit

Miracula.

mox fidei, sanctitatis eximiæ, diuinęque virtutis nihil nutantia signa dat,
ad Christi vexillum, incredulis bonam adhùc partem Cadurcensibus al-
lectandis. Viduæ in cuius domum *Eliam diceres*, diuerterat, filium il-

licò

licò sanat arreptum dudùm à Dæmone, Genulphi nominatim aduectum (nondum id nominis inibi notum vlli homini) primum elatâ voce execrante mox ad sancti iussum non sine omnium stupore exeunte. Effecit miraculi vis tota vt se familia ad 40. capita, fidei Christianæ articulos apprimé docta, triduanoque ieiunio ex Genulphi monitu, sacroq; Baptismo rité lustrata, ad fidem IESV-CHRISTI ab Idolorum cultu reciperet Effecit vt *Agilbertus* Cadurcensis ciuis ad filiam defunctam suscitandam, nouum accersêret mortuorum etiam medicum, suscitatâque confestim se cum suis Christo adiungeret. Effecit itidem Dæmonis inuidiâ in id conspirante vt *Dioscorus Cadurcensis Comes* Magos binos (sic sacra Christo capita Genitum Genulphumque vocabant) Româ aduentasse monitus aduocaret; Christum eiurare præciperet abnuentes constantissimé, fustibus obstinatissimé cæderet; cæsos nec cedentes hærente ad spectaculum ciuitate, coniiceret in rogum, sed eum qui ope adstantis Angeli *Babylonicæ instar pyræ* calorem omnem mentitus in rorem se auramque suauissimam commutaret. Miratur nouitate attonita, nec immerito, adstantium turba, acclamat, fidem Christianam tot testatam ostentis suspirat Intendere contra Comes acerbius, retrudere in carcerem, populi suffragio & tumultu mortis iàm ereptos faucibus: At breui, nolens licet, extrahit, subita filij perculsus morte, cuius ad reuocandam vitam eorum vtendum opera suadet iam fama miraculorum persuasa coniux: Adsunt, rogantur vt si id in ijs sit facultatis vitâ defunctum donent, eâ lege, vt si res pro voto cadat ipse Comes sit cum suis omnibus confestim de Ethnico Christianus, Nec iniqua visa conditio. Iubet Genulphus, ipse vt Comes cadauer manu prehensum astare iubeat in pedes, *in nomine D. N. IESV-CHRISTI* à quo isthæc omnis potestas; Iubet, & (quæ vis est sanctissimi nominis,) extemplo adstantem spectat, incolumemque filium; Ad pedes Diui cum prole, cum vxore, cum vniuersa familia benè numerosa supplex accidit, temeritatis & sæuitiæ veniam deprecatur; Christianis præceptis instituitur; cum tota ciuitate eiuratâ penitus Idolorum vanitate, Christi fidem, legemque profitetur. Ita Genulpho sacra sua debet maiorem partem ciuitas nostra debet & parem, si non Diui meritis, (quam non potest,) suis certe viribus venerationem:

Via… tum à Dæmone liberat: familiã ad Christum conuertit.

Agilberti filiam mortuã suscitat:

Dioscori Comitis persecutio.

Comitis filium vita donat; Comitem & ciuitatẽ ipsam Christo adiungit.

16 QVAMQVAM non hæc sola, nam genitis Cadurci in Christo filijs ritéque institutis S. Præsul ad *Biuricenses* se confert, mysteria Christiana non paucis propalat, *Templum Dianæ* ob Sathanica spectra inaccessum ad fluminis *Naonis* ripam expiat, S. *Petri* nomine insignitum Deo dedicat, Genitum genitorem obseruandissimum V. Kal. Nou. inibi vita functum tumulat, eodemque ipse sanctissimé demortuus XVI. Kal. Febr. prope parentẽ tumulatur: vnde factum vt nomen hodieq; loco qui olim *Cella Dæmonũ* audiebat *Cella S. Genulphi* religio accolarũ fecerit.

Genulphus Biuricas adit.

Inibi gesta.

Mors Genitii & Genulphi.

Sanctitas morientis Genulphi.

17 NEC caruit ipsa mors suis virtutis insignibus suis miraculis sanctitatis. Celebrato se coram augustissimo Eucharistię mysterio, viatico Dominici corporis munitus, Discipulos & filios in Christo genitos enixé obsecrabat moriens suum vt corpus ne humo conderent, ne vllo honore funebri prosequerêtur, sed verò *fimeto* tegerent digno suis moribus mausoleo. Ita scilicet demissé de se, deque sua sanctitate vir eximius sentiebat: Vetuit & disertissime ne post mortem etiam cilicio nudarent, hac voce tanto præsule digna, & quæ omnem Magnatum fastum facile sternat ac elidat, vitam claudens, *Christianum decet in cruce & cilicio mori.* At nihilo secius grata discipulorum filiorumq; memoria funebres amantissimo parenti honores exhibuit religiosissimé, quos Angelorum accidentium ab omnibus palam exaudita melodia cumularet. Et verò in'o-lentem illam animi deiectionem ostentis ac miraculis deinceps quasi vlturi superi, prosecuti sunt; dum translato dehinc corpore *ad S. Saluatoris* Monasterium S. Genulphi inuocata pié ope, arreptitij Dæmoni erepti, linguæ vsu aliorumque membrorum priuati non pauci eorumdé vsui, & iam desperatæ varios ob morbos valetudini sunt bene multi restituti quorum nomina actorumque seriem habet M. S. codex Parisiẽsis sed paulo fusius quàm vt hoc loci cùm breuitati studemus attexere pretium operæ videatur.

Post mortem miracula.

Ignoratur qui Genulpho proxime successerit.

18 IGNORANTVR autem Episcopi S. Genulphi successores, si qui proximé post fuerint aut ordinis iam cœpti interruptio fuit vsque ad *Exuperij* nostri tempora annos fere 40.

Fama est obscurior annis,

Virg. lib. 7. Aen.

Tunc vero Christiana fide longé ante orbe Romano conspicuâ, non potuit Episcoporum nostrorum latere dignitas. Genulphi autem nostri ætate tanta clade nomen Christianum, à Decio eiusque successoribus vsque ad *Constantinum* Imp. affectum est, & profligatũ vt nisi ad Rom. Ecclesiam tanquam ad pharum nauis Christianæ & lumen mensæ Euangelicæ impositum corpusque ad quod aquilæ aduolarint, vestigia reflectamus, religionem publicé interpolatam, prope generatim in Galliis fuisse à Deciana clade ad dictam ætatem existimandum sit. Quanquã à priuatis quamplurimis martyria durissima perpessis aliisque summo numero iis fide consentiẽtibus (quippe qui coram Baal genua non flexissent) syncerè & inuiolatè custodita sit: Vix tamen in tot Diœcesibus superstite aliquo Pontifice relicto. Vtque ne exterorum autoritatem emendicare videar, exploratum id fore puto ex tribus scriptoribus Gallicis illustrissimarum trium sedium Pontifices historiæ suæ miscentibus, eaque tempestate solum nutantibus. *Adone* quidem, qui cum sedis *Viennensis* Antistites continuo enumeret interdum tamen præ vniuersæ huius tempestatis iniuria, institutam seriem turbare cogitur. Tùm *Gregorio Tur.* sub Franciæ historiæ finem, quo prærupté & abscissé non-

Episcopos, hostium Christi sæuitia interim impedit, tollit.

nunquam, quantumuis fuerit ille diligens, decessores suos Pontifices compellat. *Flodoardo* demùm cuius textus ita hiat in publicis Ecclesiæ calamitatibus, vt desultoriè *Remensium* Episcoporum Catalogum operis sui aditu componat. Ne quis ergo mihi vitio vertat quòd institutum ordinem tenere non possim: præsertim post *Albigeorum* & *Caluinistarum* pestes multò grauiores quam fuerit ethnicorum ipsorum scelerata sæuitia: *Residuum enim erucæ comedit Bruchus* cum ea quę gentiliū furori subducta monumenta maiorum nostrorum accuratione fuerant, deiecerint illi postmodùm, exusserint & labefactarint. lib. 1. cap. 5.

EXVPERIVS.

19 EXVPERIVM vt inter Cadurcenses Præsules qui post Genulphum occurrunt primum collocem facit coniectura ex Ausonij versibus vbi suum illum *Burdigalensem Rhetorem* ex Rhetore Hispaniarum *Præsidem*, ex Præside *Cadurci placidis tranquillisque moribus SEDENTEM*, ac diem vltimum obeuntem facit. Exuperius A. C. 339.

Tempora praeduces finisti SEDE CADVRCA

Nam à Christiano iàm poëta Episcopalem dignitatem SEDEM ἁπλῶς vocitari, quod id temporis solenne fuit, facile mihi quis assentiatur. Sic enim & Pontius Paulinus Nolanus Præsul, Ausonii discipulus in Natali S. Felicis vsurpat *SEDIS* vocem Auson. in Professo. nu. 18

Presbyter & creuit meritis, qui crescere SEDE
Noluit

Prudentius. *Vsque Episcopali* In Cypria.
Prouehitur solum Doctor, capit & Sedile summum

Arator *Speculentur vt omnes*
Terrarum Dominæ fundata cacumina Sedis Sub finem.

Prosper *Pestem subeuntem prima recidit* lib. de Ingratis
SEDES *Roma Petri*

Nec vim in sola *Sedis* voce facio firmandæ coniecturæ, sed vero & in hominis meritis & in temporum computo, & in ipso Cadurci id ætatis statu. Cum enim assertore Ausonio post eruditionis eximiæ ac geminæ in primis eloquentiæ data signa non pauca, Exuperius Tolosę primum honorificentissimè exceptus, tùm turpissimè pręter merita pulsus, Narbone Delmatij filios instituendos ducendosque susceperit, inque laboris mercedem ab iis iam Cęsaribus Hispanię Præses fuerit constitutus, cum dehinc tanta nominis claritate vir, Cadurcum petierit, inibique tranquillum vitę genus ducens, viuendi tandem finem fecerit *SEDE Cadurca*, quid possit SEDIS Cadurcensis nomine aliud aptiùs designari quam Episcopalis auctoritas? Neque enim ma-

gutratu profano Cadurci perfunctum, iuri dicundo vacasse facilè vti credat adducatur is qui Cadurcum illustriorum Magistratuum Romanorum sedem nusquam fuisse sciuerit. In otio verò *placidè tranquilléque* omni & sacra & profana dignitate exauctoratum virum tantum sedisse, extremosque Cadurci in vmbra ac latebris duxisse dies, longiùs multò absit à verosimili, quàm ad sedem Episcopalem euectū hominem ea scientia, auctoritate, morum æqualilitate. Enimuerò inualuerat iàm is mos in Ecclesia, viri vt summi ex foro exque tribunalibus ad Episcopales infulas votis suffragijsque omnium raperētur quod in Exuperio nostro haud difficulter contigerit. Commendat eo nomine Augustinus Ambrosium ad Mediolanensem, Sidonius Simplicium ad Bituricensem, Fortunatus Leontium ad Burdigalensem euectum sedem; vt quorum clerus populaisque, probitatem ac fidē in iudiciis cognitionibusque capitis perspectā antea habuissent eorum arbitrium deinceps expectarent ligandi atque soluendi Pontificio iure delato.

Aug. lib. 1. contra Iul. 4.
Sido lib. 7. ep. 9
For. lib 1. cap. 12. versuum.
Hildeb. ep. 12. de Elect.

ATENIM contendit Annalium Ecclesiæ scriptor doctissimus Exuperium Rhetorem Ausonii elogio celebrem, Tolosanum illum esse 20
Antistitem, sanctitate, miraculis, S. in primis Hieronymi commendatione longè notissimum; adeò vt Cadurco eripiat laudem, quam tribuat Tolosæ, quia inquit Exuperius Tolosanus, Burdigalensis patria fuerit iuxtà ac Ausonianus is Rhetor; quia studia eadem coluerit; quia ex Paulino ep. 20. Burdigalæ presbyter fuerit, eàdem etiam ætate: Verùm quia plus veritas apud nos quam auctoritas valet dabit hoc veniæ nobilis scriptor suum vt Tolosæ Exuperium relinquamus, nostrum nobis iure, quo qui optimo æqui scilicet arbitri vindicemus Nam Tolosanus Exuperius *imitabatur quem maximè Christi Domini paupertatem* ex Hieronymi testimonio, *substantiam omnem pauperibus erogabat*, adeo vt *canistro vimineo Corpus Domini, Sanguinem vase vitreo gestaret* præ penuria quam, liberalitas in egenos induxerat. At Ausonianus Exuperius prædiues vitam finiuit. Ille Tolosæ extremos dies duxit; Hic Cadurci. Ille nullo magistratu profano perfunctus ex eius Actis; Hic Hispaniarum præses. Ille Burdigalæ iam Præsbyterium meruerat ex Paulino antequam Tolosam Episcopus concederet; Hic Tolosam accersitus Rhetoricam docet, tùm Tolosa pulsus Præses Hispaniarum creatur, quo tempore qui sacerdotio vnà sit functus? Cadurci demûm tranquillè sedet ac moritur; quæ omnia quam sunt ab illis dissita? vt sileam, si tamen sileri possit. ab Ausonio patriæ laudis amantissimo nequaquam tacitum iri *Tolosanum Episcopatum* in suo Exuperio, nec illam sanctitatem quâ cumulus ceteris laudibus posset non paruus accedere. Neque vna nominis patriæ, temporumque consensio, vt pote quam cognatio, aut casus etiam

Exuperius hic alius à Tolosano

Baron. *an. 405. n. 61. & 10.*
Martyrol. 28. sep. bs. g. dissentit.

Refellitur.

Hieron. Præfa. in Zachar.
Epis. 4. ad Rusti

Pauli. Ep. 20. ad Amandum.

facile

facile inchoat, reluctante tanta actorum diuersitate, apud me de duobus vnum fecerint.

21 QVOD ad temporis rationem attinet, fuit Exuperius noster Tolosano antiquior: Imbuit enim, teste Ausonio iam tum Rhetoricam aliquamdiu professus, virili ipse ætate, Delmatij filios *antequam Cæsares nuncuparentur* quæ nuncupatio incidit in annum Imperij Constantini 31. Christi 336. Tolosanus verò Exuperius anno Chr. 406. floruit post annos circiter 70. Cæterum Cadurci sedere Exuperius ab Anno Christi 339. potuit. cum enim Delmatij, *Cæsares* dicti sint anno 335. moxque ex Ausonij verbis, Præsidis Hispaniarum honorē Exuperio detulerint ab ipso Constantino qui & Cæsarum nomen fratris filijs indulserat, facilè impetratum; Cum rursus post Constantini Magni obitum qui in annum 337. incidit, diuiso in tres filios superstites imperio, Constantius Delmatium patrem vnaque Delmatij filios de medio sustulerit eodem etiam anno: vero quam simillimum est Exuperium Præsidis munere in odium Delmatij nominis continuo priuatum, de prouincia decessisse, tumque Cadurci sedisse Quare eius Episcopalem dignitatem ab A. C. 339. inchoatam ad 370. quod est Florentij successoris auspicium tenuisse, nullo incommodo fert Chronologicus calculus.

Temporis ratio

Baro. A. C. 336. n. 24. & 25.

Baro. A. C. 337 n. 53. & 54.

ACTA vitæ vnde repetam non habeo aliud quàm Ausonij elogium;

22 cui si credimus vti certè debemus in tanta temporum proximitate, fuit Exuperius patriâ Burdigalensis; eloquentia grandi, forti ac maiestatis plena, quę plus naturæ ac nobili indoli, quàm fuco deberet, corporis habitu graui, honestoque; ore decoro ac pulchro; munere primùm Rhetor Burdigalæ, tum Tolosæ, ac deinceps Narbone, vbi & Delmatijs impuberibus adhuc erudiendis præfuit; dehinc in Hispaniâ Præses randem in Aquitania Cadurci Præsul; censu amplo; moribus placidis pacatisque; quæ omnia viuidiùs exprimat penicillo poëtico ipse Ausonius

Exuperii nostri laudes.

Exuperi memorande mihi facunde sine arte,
Incessu grauis, & verbis ingentibus, ore
Pulcher, & ad summam motuque habituque venusto,
Copia cui fandi longè pulcherrima quam si
Auditu tantu acciperes, deflata placeret:
Discussam scires solidi nihil edere sensus.
Palladiæ primum toga te venerata Tolosa,
Mox pepulit leuitate pari. Narbo inde recepit.
Illic Delmatio genitos, fatalia regum
Nomina, tum pueros, grandi mercede docendi
Formasti, Rhetor, metam prope puberis æui.
Cæsareum qui mox indepti nomen, honorem

Auson. in Profess. num. 28.

Praesidis, Hispanumque tibi tribuere tribunal.
Decedens placidos mores, tranquillaque vitae
Tempora praedites finisti SEDE CADVRCA
Sed patriae te cura vocant, & origo parentum
Burdigale vt rursum nomen de Rhetore reddas.

FLORENTIVS.

Florentius an. Ch. 370.

FLORENTIVM Exuperio sufficio cùm ad eum lib. 4. Epistolam scripserit Paulinus Nolanus Episcopus hâc epigraphe *Florentio Cadurcensi Episcopo:* quanquam in posteriore editione variato epistolarum ordine careat ea voce *Cadurcensi* epistola *ad Florentium Episcopum* ceteras inter trigesima. Interfuit Valentino Concilio in Transalpina Gallia Florentius noster anno salutis partae 374. aerâ 413. sub Damaso. I. Valentiniano & Gratiano Imperantibus, Gratiano III. & Equitio COSS. ad 4. Id. Iul. Quin & numeratur tertius in albo Episcoporum 21 qui in Actis Valentini Concilij ad reliquos Galliarum Episcopos, quid inibi statutum fuisset vnis litteris scripserunt scilicet 1. de Digamis & internuptę maritatis non initiandis 2. De deuotarum Deo puellarum post sacrilegas nuptias pœnitentia. 3. De lapsorum ad profana sacra post Baptismum, perpetua ad mortem vsque pœnitentia. ac 4. tandem De ijs quos vel propria (etiam falsò conficta, & deuitandi honoris nomine) vel aliena accusatio mortalis sceleris palam notasset, ad Episcopatus Cathedram minimè deinceps promouendis. 23

Paulin ep. 30.

Tomo I. Conciliorum

Interest Cócilio Valentino. quid ibi statutum.

Florentij commendatio.

NVMERATVR itidem tertius inter eosdem Coëpiscopos 21. in laudati Concilij litteris *ad Foroiuliensem Ecclesiam:* qui ordo constās quanti iam fuerit Gallia tota Antistes noster satis ac super demonstrat. Accedit & diserta Paulini commendatio, *cum eloquia sancta & sicut argentum purgatum examinata*, venerantis tum addit: *De stillicidijs laborum tuorum gustauimus quam suauis sit in te dominus, qui factus es & positus in caput populi, electus ex omnibus in virum gregis. Deus te in sortem Apostolorum suorum dignatus assumpsit, vt eorum arte hominum piscator existeres, & de amaris ac profundis huius seculi fluctibus viuificandam potius quam perimendam Deo prædam, hamo verbi salutaris extraheres; quod vtique quotidie facis. Proculdubio per mansuetudinem Ouis, & Agni innocentiam, pastor esse meruisti. Memorem te nostri Deus perpetuò faciat; omnibus Orationibus tuis &* Oblationibus *curam nostræ salutis immisceat, ne &c.* Facit hic laudum cumulus (nec obstat temporis ratio) vt hunc Florentium nostrum eum facile assentiar quem S. Hieronymus honorificentissimis litteris 24

Doctrina. Eloquentia.

Episcopalis dignitas.

Constantia in docēdo.

Suauitas

ep. 4

salutat

salutat, *Quantum*, inquit, *Beatitudinis tuæ rumor diuersa populorum ora complexerit, hinc poteris æstimare, quod ego te antè incipio amare quàm nosse. Vt enim ait Apostolus quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium: ita è contrario tuæ dilectionis fama dispergitur, vt non tàm laudandus sit ille qui te amat, quàm scelus putetur facere ille qui non amat. Prætermitto innumerabiles, in quibus Christum sustentasti, pauisti, vestisti, visitasti.* Vt sileam epistolâ proximâ inferiore, Galliarum ciuitates aliquot Gallo homini, meritissimé numeratas censeri. Habe igitur auctoritate firmatam inconcussâ Præsulis nostri peritiam, vim in dicendo, in docendoque inflexam patientiam, morum æquabilitatem, in egenos iuuandos (quæ præclarissima animi dos vt passim in decursu notabis, hæreditario quasi iure in nostris eminet Antistitibus) effusum caritatis sinum. Eloemosynæ. Ep. 5.

25 ATENIM longissimé abest hic noster à commendatissimo illo Florentio Præsule Viennensi quem Chronographi ad annum Christi 241. referunt quo tempore nec in Valentino Concilio plus centenis annis posteriore, sub Damaso I. sedere potuit, nec à Paulino Hieronymoque ætate multò inferioribus salutari. Differt & ab Florentio altero Patricio qui Theodosio Imperante floruit, varias legationes pro re Christiana obiuit, Carthaginensi Concilio sub Innocētio interfuit, Paulini etiam ætate vixit; nam is Cadurci non sedit, vt ille noster ex Paulini testimonio; & qui anno Chr. 439. adhuc magnâ erat apud Imperatorem gratiâ, vix potuit Concilio Valentino iam tunc florentissimus ante annos fere 70. Episcopus interesse. Cui Concilio hic noster & adesse potuit & ab Hieronymo tùm vigente, nec non à Paulino iuniore quidem multò sed tamen iam ea ætate nominato cum ea qua vidimus obseruantię significatione consalutari: Constabit quippe horum omnium computus, si Florentius Cadurcis circa 370. annum præesse cœperit, subque seculi eiusdem finem meritis ac sanctitate clarissimus vita cesserit, Paulino adhùc superstite à quo & cum Florentij successore Alithio inita confestim amicitia fuerit. Cæterùm preter Cadurcensem nostrum, Florentium alium qui adesse potuerit Valentino Concilio inter Gallicanos Episcopos haud occurrat. Florentij ætas *Ado. in Chron.* *Baro. ... *

ALITHIVS.

26 ALITHIVS (siue ALETHIVS si græcam vocem latino idiotismo dones) sine temporum hiatu, Florentium sequitur. Astruo fragmento Paulini quod apud Gregorium Turonensem lib. 2. sect. 13. habetur in hæc verba, *Si enim hos videas dignos Domino Sacerdotes*, Alithius an. Chr 400. ad 440.

vel Exuperium Tolosæ, vel Simplicium Viennæ, vel Amandum Burdigalæ, vel Drogenianum Albigæ, vel Dynamium Engolismæ, vel Venerandum Aruernis, vel Alithium Cadurcis, *vel nunc Pegasium Petrogoriis; vtcunque se habent seculi mala, videbis profectò dignissimos totius fidei religionisque custodes.* Cum enim Paulino notus fuerit seculi quarti initio iam florenti; cùm itidem in eadem serie cum Exuperio Tolosano Præsule quem anno Christi 406. sedisse Tolosæ constat, numeretur, facile conficias præfuisse Cadurcis Alithium in ipsis seculi quarti auspicijs: Eundem hunc Alethium appellari autumo à Paulino, variatâ tantisper ex græco etymo non tàm appellatione quàm vocis prolatione. At quem virum? Ex ipsis Nolani Antistitis verbis addiscas peruelim, quàm in egenos profusus, quàm in defunctorum animas pius, antequam etiam Episcopali dignitate fulgeret, cùm Romæ adhùc ditissimus, Ruffinæ coniux, Paulæ Magnæ gener commoraretur: sic hominem Paulinus alloquitur, *Patronos animarum nostrarum pauperes qui totâ Româ stipem meritant, in aulam Apostoli congregasti. Quàm lætum Deo & sanctis Angelis eius de hac tua (vt dici solet) pera, spectaculum sacer editor exhibebas! quanto ipsum Apostolum attollebas gaudio cum totam eius Basilicam densis inopum cœtibus stipauisses. Tuum os benedictione plenum est; cuius diuitiæ vbera pauperum sunt; cuius domus hospitium Christi est: qui non iacere mendicum ante ianuam tuam, epulante te, sustines: sed contrà tectis tuis lætus inducis aut tecum epulaturum, aut etiam ieiunante te saturandum. Tibi felix à peccatis egestas, & beatæ in virtutibus opes sunt. Spiritu Dei diues es, & tuo pauper.* Et rursus *Sua cuique parti debita persoluisti; Lacrymas corpori fundens* (defunctâ vxore Ruffina recens nuptâ) *eleemosynas animæ infundens: Benedictâ coniugis animam refecisti, in illam transfundente Christi manu, quæ tuâ pauperibus erogantur. Habes iam in Christo magnum tui pignus & ambitiosum suffragium; Coniugem quæ tibi tantum gratiæ in cœlestibus parat, quantū tu illi à terrenis opulentiæ suggeris, non illam luxibus cassis honorans, sed viuis muneribus accumulans, quibus illa nunc gaudet: Iamque illi huius operis tui vsus in fructu est, cuius adhuc tibi munus in semine. Illa coniux fidei, soror virginitatis, filia perfectionis, cui Paula mater, soror Eustochium, tu maritus.* Hunc viduatum vxore Ruffina, ante omnem susceptam sobolem, ad Cadurcensem sedem missum conijcias ex nomine, ex tempore quo vixit, ex commendatione Paulini cui Alithium constat fuisse & carissimum, & ex fama notissimum ex priua amicitia ab eodem Paulino cum Florentio Alithij decessore initâ, qualem supra probauimus *num.* 23. & 24. ex ipsa etiam virtutis at probitatis fama.

Baron. an. 406.

Epis. 31.

Alithij eleemosynæ.

Erga S. Petrū obseruantia.

Suffragia pro defuncta cóiuge.

Stirps, Agnatio.

Temporis ratio.

ALIVS

27 ALIVS est hic an Alithius noster, an Alethius, tùm ab illo *Latino Alcimo Alethio* Rhetore, Burdigalensi, de quo Burdigalensis vates in Professoribus secundâ sede, cui Sidonius in dicendo fortitudinem tribuit; tùm *ab Alethio Mineruio* quem sextû inter professores iàm laudatus laudat Ausonius. Nam primus ille posterioris pater ex Hieronymi Chronico superioribus claruit temporibus anno Chr. 360. & si Episcopalibus insignitus foret infulis vix id Ausonio aut ignotum aut prudenter omissum in tanto patrij nominis ampliandi studio. Alter etsi in eandem cum Alithio nostro ætatem pene incidat, tamen magna vix dum puber eloquentiæ eruditionisque fama patri & par & superior, præcoci morte raptus est ex ipsius Ausonij versibus vt Cadurci sedisse Episcopus neutiquam possit spei maiorum dignitatum præreptus. Alithij plures. *Auson. in Profess. r. Sido. lib. 5. ep. 10.*

S. CAPVANVS.

28 CAPVANVS *Alithium* sequitur continenti etiam si vis & nihil abruptâ serie Cùm enim Alithii sedes ad annum 400. coeperit Florentio sublato; facilè eadem ad 440. circiter tenere potuit, vt & illa Paulini Nolani, quem Alithius familiarem, æqualem & laudum præconem egregium nactus est ad 432. Paulino iam duodeoctogesimum nato, extremum. Dineeps verò Capuanum ab anno circiter 440. Cadurci sedisse, his ex historia sacra argumentis conficio. S. Sacerdos Lemouicensis Antistes ex Democharis tabulis tricesimus, circa annum 515. claruit, iâm grandi natu, grandiore famâ; cuius Martyrologi meminere omnes 4. Maij. At is adhùc puerulus, & pene infans, Capuano nostro iàm tùm Episcopo traditus est, præceptis exemplisque ad omnem honestatem instituendus informâdusque. Multis igitur annis ante seculi quarti finem educatore præceptoreque Capuano Antistite Sacerdos vsus fuerit necessum est. Quid ergo vetet Alithio circa annum 440. suffectum asserere Capuanum, qui sub Episcopatus sui exitum anno forte 480. Sacerdotê ritè sacris diuino etiam monitu initiarit quem ante dudùm à puerilibus annis priuatim eductum institutumque apud se habuisset? Equidem non ita exactè notata interstitia, auspicia, exitusque Episcoporum ad nos transmisit vetustas, vt certò possimus omnia in suum annum conijcere; At cùm ipsam Antistitum seriem antiquitatis monumentis compronatam habeamus, nostrum est conie ctando (quando aliter non possumus res senij tenebris immersas & cladium innumerarum quas Christianæ Resp. ab fidei hostibus toties passa est malo penè deletas assequi) quid rationi temporum, & seriei nostræ

S. Capuanus ab A. C. 440. ad 480.

Martyrolo. Rom. Baron. Molan. ad Vsuar.

Temporis ratio

protelandæ vtilius veroque proximius videatur indigetare, donec litteratorum industria ex vetustatis situ compertius quid eliciat extundatque.

Sanctoralis p. 4. in Sacerdote cap. 2.

Capuanus S. Sacerdoté instituit sanctissimé.

29 CÆTERVM quæ de Sacerdote (S. *Sadroc* vulgus Lemouicum appellitat) Capuanóque diximus deprompta sunt ex *Lemouicensi* iuxta ac *Petracoricensi Breuiario*, quibus attexo *Guidonis* nondum typis publicati verba luculentissima in eandem sententiam. *Traditus est*, inquit, *puer* (Sacerdos) *S. Capuano Cadurcensi Episcopo, viro inter præsules Aquitaniæ præcellenti, vt eum litteris & Christianâ institueret disciplinâ, sic igitur noua dignitate, parentum nobilitate, dono regio, sanctique Præsulis ministerio dilectus Domini Sacerdos decoratus est in infantia. Transactis denique annis puerilibus, dum doctrina salutari insisteret, & pubescentes annos maturitate transcenderet, cœpit cunctos coætaneos suos virtutum præconijs præcellere. Vnde Venerabili Capuano sub cuius degebat magisterio admodum charus erat, & ei semper assistens doctrinam quam ab eo hauriebat in suo pectore recondebat. Astutiam eius simplicitas commendabat, & vrbanum eloquium modestia temperabat. Cùm autem iam metas attingeret iuuentutis, in ipsa feruenti ætate cœpit castitatis amator existere, mundique delectamenta spernere. Memoratus autem Capuanus Episcopus per Angelicam admonitionem ordinauit eum Leuitam, post quam ordinationem cœpit magis virtutum iubare clarescere.* Ex quibus verbis erue interim Capuani nostri encomia, & vitæ sanctissimæ acta: Nam & *Sancti* prænomine insignitum vides, (quod idem in laudatis Breuiarijs adiunctum est) sanctitate morum adstipulante (quæ Sacerdoti Lemouicensi germanæ fuerit magisterium sanctitatis) & eruditione eximium; & luculentâ fama inter *Aquitanos Præsules* celeberrimum; & diuinis Angelorum colloquijs dignum; & quæ non parua sit in Deum illustris amoris nota, eo vsque omnibus Christo adiungendis intentum vt homo id ætatis, auctoritatis, famæ, dignitatis, pueros, etiam procul accersitos litteris imbuendos susciperet, quò bonorum morum & probitatis succum altiùs in pueritia imbibendum vna cum ipsis scientiarum elementis assiduè instillaret. Dignam sanè tanto præsule curam, quam nec ipsi summi Pontifices vti de Sixto II. Genulphi educatore iam docuimus, nec nobilissimi occupatissimique Antistites Ecclesiæque doctores Nazianzenus, Basilius, Hieronymus, Gregorius Magnus alijque suâ indignam opera existimarint.

S. Sacerdos initiatur à Capuano, Angelico monitu

Pueros docet.

BOETIVS.

Boëtius A. C. 480. ad 507.

BOETIVS an BOETHIVS Capuano succedit vt ex actis *Aurelianensis I. Synodi* plus quàm compertum facio. Cum enim in 30

Alaricum

Alaricum Gothum Arianum principem *Euarico* Ariano itidem genitum, *Aquitania* potitum, moturus esset *Clodoueus Galliæ inter Christianos Reges primus*, siue vt est apud *Cassiodorum* ob nonnullas quæ intercesserant verborum acerbiorum contentiones, siue vt est apud *Grego. Turon.* Catholicæ fidei propugnandæ, Arianæ expugnandæ, studio; ab numine belli primordia ducenda ratus, *S. Rhemigij Rhemensis Antistitis suasu* Synodum Episcoporum Galliæ trium supra triginta, *Aurelianum* (olim *Genabum*) conuocat, quò Ecclesiæ ritibus, immunitatibus, moribus sanctè prospiciatur, placandis e a pietate superis, & in belli subsidium pertrahendis. Peractâ felicissimè synodo, Ecclesiaticisque rebus inibi pientissimè constitutis, Rhemensis Antistitis sacrâ prece munitus, & propheticâ victoriæ sponsione animatus Rex Alaricum eodem anno apud Pictauos inuadit, fugatisque Gothis interficit. Iam vt ad nostra veniamus, Aurelianensi Concilio *Boëtius Cadurcensis Antistes* subscripsit tertius (quem supra in *Florentio* ordinem ad dignitatem facere nonnihil, notabamus) Ita quippe habet subscriptio, *Auentinus Diniensis metropolis*, *Adelphius Rauracensis*. *Boëtius Cadurcensis*, *Cyprianus Burdegalensis &c.* Incidit vero Aurelianensis synodus morsque Alarici in Annum Christi 507. Anastasij Imp. 17. Theodorici Regis 15. æra 544. ex Isidoro: sedit ergo Cadurci præsul eo anno Boëtius, qui vt sine hiatu post Capuanum statuatur ab anno 480. ad hæc tempora Cadurcensi Ecclesiæ præesse nullo negotio potuit. Aliud quod de hominis virtutibus, præclarisque dotibus subdam, non suppetit ex antiquitatis penu.

Cassiodo. Var. li. 3. ep. 1. & 4. & lib. 1. ep. 24. Turon. lib. 2. histo. Franc. c. 37.

Hincmar. in gestis S. Rhemigii

Subscribit Concilio Aurelianensi I. sub Symmacho Clodouei Regis 23. anno.

Conciliorum Tom. 2. Isidor. Chron. Goth.

SVSTRATIVS.

31 SVSTRATIVM nomine *Cadurcensis Episcopi*, subscripsisse comperio *Aurelianensi Synodo II.* ab Episcopis 30. habitæ anno *Childeberti Regis* 22. sub initium *Sylverij Papæ*. Cùm autem Childebertus anno Christi 514. Clodoueo successerit, subscriptionem hanc in annum Christi 536. *Iustiniani Imperatoris* 10. incidisse oportuit. Quadriennio post, *Childeberti Regis* anno 26. Christi 540. *Vigilij Papæ* I. *Iustiniani Imp.* 14. *Vincentium* Præsbyterum à Sustratio missum *Aurelianensem Synodum III.* Episcoporum 25. subnotasse patet ex his Actorum verbis, *Vincentius præsbyter directus à Domino meo Sustratio, Episcopo Ecclesiæ Cadurcensis, his Constitutionibus consensi.* Facilè verò tenere potuit Sustratij sedes, ad *Leucadium* vsque qui anno Christi 553. sedisse certò comperitur, potuitque ante aliquot annos Episcopale munus auspicari; immò ab anno Christi 507. qui forte Boëtij finis, fuerit ad A.C. 545. in quem incidat facilè *Leucadius* successor,

Sustratius ab A. C. 507. ad 545

Adest Synodo Aurelian. II. per se: III. per Vicarium.

Tomo 2. Concil.

perstitisse. Alia eius Acta non suppetunt.

LEVCADIVS.

Leucadius ab A. C. 545. ad 565.

Adest Aurelian. Synodo V. ex Tomo 2. Concil.

LEVCADIVS (*Maximum* vocitabant) *Aurelianensi* V. *Synodo* Episcoporum 50. interfuit, subscripsitque vti ex Actis constat. Ea cum anno *Childeberti Regis 38.* coacta sit, ad annum Christi 552. Vigilij Papæ 13. Iustiniani Imp. *26.* referenda est, quo & Leucadius noster cum ceteris subscripserit V. Kal. Nou. hac solenni formulâ, *Leucadius Maximus Ecclesiæ Cadurcensis Episcopus subscripsi.* Iam commemorata *Maximi* nuncupatio non difficulter persuadet vt præclaris dotibus Antistitem asseram, quarum foret recordatio scribenti pergrata, legenti periucunda: At graues totâ Galliâ motus paulò post consecuti, vti infra post *Desiderij* vitam comprobaturi sumus, é doctorum scriniis facilé omnem memoriam, graui populatione abraserunt. 32

S. MAVRILIO.

Maurilio ab A. C. 565. ad 583.

lib. 5. hist. c. 42.

Baron. A. C. 583. nu. 57.

Aug. de Sanctis serm. 45.

lib. 5. c. 42.

MAVRILIO seu vt alij appellant *Maurilius*, insignis omnino quà virtutibus, quà sanctiore litteraturâ Antistes sine vllo interruptæ seriei Episcopalis hiatu in defuncti decessoris locum succedit, vtpote qui sub Chilperico & sedisse dicatur à Gregorio Turonensi & sub eiusdem regno sanctissimé demortuus. Cum enim in annum Christi 574. regis Chilperici auspicia incidant, sub illud tempus sedisse immò & paulo ante initiatum Episcopali dignitate fert haud ægré temporum computus. Illius etiam mortem Annalium Ecclesiasticorum celeberrimus nostro æuo scriptor refert ad A. C. 583. quo loci eundem *Sancti* prænomine insignire nihil veretur. Neque id omnino iniuriâ si vitæ sanctitatem intuearis, & inuictam illam morbi doloribus patientissimé ferendis, immò amandis, & velut ioco accersendis, augendisque constantiam contempleris. Enimuero si Hipponensis præsulis calculo, *Absque iniuria Sanctorum in persecutionibus defunctorum dicere liceat, carnem afflixisse, libidinem superasse, auaritiæ restitisse, de mundo triumphasse, partem magnam esse martyrij,* quis ἰσομάρτυρα Maurilionem nostrum abnuat? Placet Gregorij Turon. stylo eius encomia admirabilitatem non mediocrem factura prosequi, inter quæ etiam *Vrsicinum successorem* ab eodem sanctissime 33

suble&tum (neque enim à sancto viro nisi sanctus cooptari poterat) lector haud segnis obseruabit. *Maurilio*, inquit, *Cadurcen. vrbis Episcopus, grauiter ægrotabat ab humore podagrico, sed super hos dolores quos ipse humor commouit, magnos sibi cruciatus addebat: Nam sæpe candens ferrum tibijs ac pedibus defigebat, quò faciliùs cruciatum sibi ampliùs adderet. Sed cùm Episcopatum eius multi expeterent, ipse Vrsicinum qui quondam Referendarius Vltrogotho reginæ fuerat, elegit. Quem dùm adhùc viueret benedici deprecans, migrauit à seculo. Fuit autem valde eleemosynarius* (Maurilio scilicet) *in scripturis Ecclesiasticis valde instructus, ità vt seriem diuersarum generationum quæ in libris veteris Testamenti describitur, quod à multis difficilè retinetur, hic plerumque memoriâ recenseret. Fuit etiam & in iudicijs iustus, ac defendens pauperis Ecclesiæ suæ, de manu malorum Iudicum, iuxta illud Iob, Conseruaui egenum de manu potentis, & inopi cui non erat adiutor, auxiliatus sum: os viduæ benedixit me, cùm essem oculus cæcorum, pes claudorum, & inualidorum pater.* Quæ eadem verba pene descripsit *Aimoinus Monachus* (Maurilione tamen in *Maurilium* commutato) subdens ipsum Gregorium Turon. ea ætate hæc coram spectasse, quorum ideò auctoritas fidesque minùs nucent.

Maurilionis acta.

Patiẽtia inuicta.

Vrsicini succes-soris electio.

Eleemosynæ.

Peritia Scripturarum.

Aequitas.

Pauperum in potentiores patrocinium.

hist. Fran. l. 3. c. 34.

S. VRSICINVS.

34 VRSICINVS (*Vrsinum* etiam vocitarunt) Maurilioni designanti sublectus est, vti iam vidimus, ex Vltrogothæ reginæ Referendario, quæ dignitas olim in regia Francorum summa erat. Intercessit lis eum inter & Innocentium ex Gabalitanorum Comitatu ad Sedem Ruthenensem euectum super aliquot Diœcesibus (hoc est parœcijs) quas suo subijciendas pedo non vt antehàc Cadurcensi, Innocentius querebatur. Et verò eas ab Ruthenensi Antistite receptas suffragio Sulpitij Metropolitani, nec non Comprouincialium testis est Gregorius Turon. *Innocentius*, inquit, *Gabalitanorum Comes eligitur ad Episcopatum Rutenensem, opitulante Brunichilde Regina. Sed adsumpto Episcopatu confestim Vrsicinum Cadurcinæ Vrbis Episcopum lacessere cœpit, dicens quia Diœceses Ruthenæ Ecclesiæ debitas retineret. Vnde factum est vt diuturna intentione gliscente post aliquot annos coniunctus Metropolitanis, cum suis Prouincialibus apud vrbem Aruernam residens, iudicium emaneret, scilicet vt Parochias quas nunquam Rutena Ecclesia tenuisse recolebatur, reciperet; quod ità factum est.* Et post paulo, *Sulpitius in ipsa vrbe ad sacerdotium* (Episcopatum Biturigum intelligit) *Gunteramno Rege fauente, praeligitur. Hic valde no-*

Vrsicinus ab A. C. 583. ad 624.

lib. 6. histo. fran. c. 38. & 39.

Lis Vrsicini & Innocẽtij super parochijs in Cõcilio Prouinciali à Metropolitano decisa.

bilis, & de primis senatoribus Galliarum in litteris bené eruditus Rhetoricis, in metricis verò artibus nulli secundus, Synodum illam cuius suprà meminimus pro parochijs Cadurcinis fieri commonuit.

Vrsicinus interest Matisconensi II. Synodo.

Tomo 2. Concil. Turon. l. 8. c. 20. Baro. A. C. 588. n. 20. subscribit eidem.

INTERFVIT & Vrsicinus noster *Matisconensi* II. Synodo, anno Christi 588. *Pelagij* II. *Papæ* 9. *Regis Gunchramni* 24. ab omnibus qui Regno Gunchramni continebantur Episcopis celebratæ, eidemque subscripsit hâc solenni formâ, *Vrsinus Episcopus Ecclesiæ Cadurcensis subscripsi.* Quæ subscriptio facit vt ægriùs aliquanto feram quod Gregorius Turon. postque illum Baronius nullo alio examine, in ea Synodo ictum cum anathemate tradere vidētur paulo seueriùs: verba Turonensis hæc sunt. *Interim dies placiti aduenit, & Episcopi ex iussu Regis Gunthramni apud Matiscensem vrbem collecti sunt*; & post paulo, *Vrsicinus Cadurcensis Episcopus excommunicatur pro eo quod Guntdobaldum excepisse publice est confessus; accepto huiusmodi placito vt pœnitentiam tribus annis agens neque capillum neque barbam tonderet, vino & carnibus abstineret, Missas celebrare, clericos ordinare, ecclesiasque & chrisma benedicere, eulogias dare penitùs non auderet: vtilitas tamen Ecclesiæ per eius ordinationem, sicut solita erat, omnino exerceretur. Extitit enim in hac Synodo quidā ex Episcopis* &c. Atenim si in Synodo Excommunicationis gladio ictus fuit Vrsicinus, quî tandem quod vltimum est Actorum Synodalium, subscripsit inter cæteros Episcopos suo ordine ipsi Synodo, eiusque Actis? num excommunicationis latæ sententia ius sessionis subscriptionisque ademisset, suspendissetúe? Itaque vt ne à Gregorij ea ætate florentis suffragio omninò discedam, Comminatoriam excommunicationem nisi resipisceret, non iam latam incursamque vt benigniùs interpreter ea subscriptio vel obluctanti inuitoque suadeat. 35

An & quî excómunicatus.

Sanctitas Vrsicini.

Festa.

Templum.

CÆTERVM nihil derogauerit ea fulminis Ecclesiastici intentatio apud æquum rerum æstimatorem Vrsicino nostro de sanctitatis fama: quippe cùm procliue sit in huiuscemodi ciuilibus dissensionibus re nondum satis compertâ alteri adhærere parti cui fauendum sine culpa, vel si non absque errore, autumes. Derogaret verò non parùm si obstinaté & peruicaciter reluctanti Antistiti, Synodi totius calculo fuissent id genus pœnæ non paratæ modò sed inflictæ. Enimuerò tanta fuit Vrsicinus sanctitate vt defunctus etiamnum summâ pietate colatur annis singulis in hacce Diœcesi Idibus Decemb. Extat item Ecclesia Cadurci aliæque complures vicinis circum locis iam olim sancto nostro dicatæ, monumentum eximiæ probitatis, argumentum sanctitatis, ad quas à popularibus eo die tanto Diuo in vota vocando concurritur frequentissimé. 36

Virg. 6. Aen.

Nomen & arma locum seruant

Fani

Fani Cadurcensis illi sacri, quamquàm fornices tectumque superstructum recenti sunt opere, tamen stilobatæ nec non columnæ egregio eóque perantiquo opere in eo collocatæ spectantur. Acta alia sanctitatis vnde speciatim recenseam non habeo: Tantum addo viri sanctitatem altis innixam fundamentis olim ante Episcopatum etiam satis per se foras eminuisse. Cùm enim Vltrogotha Regina Childeberti vxor pientissima fuerit, vti constat tùm ex Xenodochio Lugdunensi ab ea coniugéque condito si credimus Aurelianensis V. Synodi canonj 15. (quamquam mendose codex *Vltrothonem* quam alij Vltrogothonem, & Vltrogotham, appellet) tùm ex ieiunijs, vigilijs, precibus aliisque id genus religionibus ad S. Martini sepulchrum obitis, quas Gregor. Turon. enumerat; tùm ex illustrissimis nobilissimorum auctorum encomijs alijs. Cum inquam eâ fuerit Regina morum integritate, haud quaquam Referendarium penes se habuerit nisi exemplo & vitæ probitate consentientem: quod ipsum sublegens Vrsicinum B. Maurilio non attendere haud quaquam potuerit. Quod ad temporis computum spectat, sedentem facio Vrsicinum ab anno Christi 583. qui fuit morte Maurilii Decessoris sacer, ad annum 624. totos scilicet 41. annos. Nam Eusebium Vrsicino suffectum annos tantum octo sedisse; subque auspiciis Dagoberti Regis anno scilicet Christi 632. vita functum iam nunc certo docebimus; Vnde omninò fiat demptis octo Eusebii annis reliquum tempus ad annum circiter 624. Vrsicino relinquendum.

Vltrogothæ pietas.

Turon. lib. 1. miracul. S. Martini c. 12 Fortun. lib. 6. passim. Aimoi. l. 4. c. 20. Vita S. Bathildis l. 2. c. 29. apud Surium.

Ratio Tẽporis. Sedet annos 41.

EVSEBIVS.

37 EVSEBIVM Vrsicino substitutum comprobat *Sanctorale Cadurcense* peruetustum illud, nihilque dubiæ apud nos fidei, die 15. Nou. in Actis S. Desiderii, hisce verbis, *Decesserat enim tunc temporis Eusebius Vrsicini successor qui septem vel ampliùs annis Pontificio iure optimé gubernato, à perfidis & scelestis illius ciuitatis incolis interemptus est. Quod facinus Dagobertus Rex impunitum non reliquit. Nam alios capite truncari, alios in exilium mitti, alios perpetuâ, ob hoc, seruitute (quod in hunc vsque diem obseruatur) condemnauit.* Quibus etiam ex verbis conficias, octo circiter annos sedisse Eusebium moribus ac Pontificii iuris synceræ administratione percelebrem, quæ probitas integritasque scelestos aliquot ciues Cadurcenses quorum forte machinationibus perfidis Præsulis inconcussa pietas quasi hæreditaria possessio à decessoribus accepta generosiùs obsistebat, ad parricidium inexpiabile compulerit. Huius cædis ministros Lanios fuisse,

Eusebius ab A. C. 624. ad 632.

Sanctitas Eusebij

Cædes illata à ciuibus.

Cædis pœna.

Lanij hodiéque in memoriam & odium sceleris, ignominiosé mulctati.

ab optimatib. immissos, non ægre assentiatur qui in odium & monumentum sceleris, hodiéque à Laniis Cadurcensibus, quotannis, die D. ipsi Stephano vrbis ac sedis patrono sacrâ, (in quam scilicet scelus illud inciderit) cultros Lanios aræ principi, primariæ ædis protomartyri dicatæ, ad vtrumque latus imponi nouerit, totumque diem inibi erectos à nostris conspici in patrati olim parricidii monimentum odio posterorum perpetuo confirmandum. Si temporis rationem inquiras, Obiit Eusebius sub Dagoberti Regno quod ab Anno Chr. 631. ad 647. tenuit: At sub ipsius initia; iàm sub Clotario Dagoberti patre inauguratus. Cùm enim S. Desiderius Antistes noster post sequenté Rusticum sufficiendus, creatus fuerit Pontifex anno Dagoberti Regis 8. cumque inter Eusebium hunc & S. Desiderium, Rusticus medius aliquandiu fuerit, cum item septem pluresque annos Eusebius sederit, conficitur nullo arithmetici calculi errore sub Dagoberti Regis auspiciis defunctum, circa annum Christi 632. sub Clotario anno circiter 624. (ad quem vsque Vrsicini sedem produximus) initiatum fuisse. Cæterùm si ex Cypriani sensu *Non minor est martyrij gloria, non publicé & inter multos perysse, cùm perdendi causa sit propter Christum perire*; quis ceu Martyrem in Sanctorum albo habendum neget Eusebium, qui iniuria cæsus ob sanctitatem, integritaté, religionemque fuerit? Iniurià quidé vt à Dagoberto repetitæ à ciuitate Cadurcensi & tum temporis & in perpetuum pœnæ comprobant; ob sanctitatem vero & religionem, vt dici qua cęsus solennitas, & illa ad aram (ad quã forte occisus.) Laniorum cultrorum religiosa impositio, in pœnam facinoris iussa, certius certo indicant. Videat ergo Cadurcẽ primæuorum morum æmula quibus. Antistibus. gloriari habeat; Videbunt certe futuri eâdem sede Pręsules quibus quamque frequentibus virtutis ac nihil victæ vnquam sanctimoniæ exemplis, sese habeant instituere, atque ad omnes pietatis ac sanctitatis numeros conformare.

Ratio temporis.

lib. 4. ep. 6.

RVSTICVS.

Rusticus ab A.C. 632. ad 639.

Fuit Archidiaconus Rutenensis.

Præfectus Oratorij Palatini.

RVSTICVS Eusebium sequitur, Desiderium præit, vt fidem facit Sanctorale Cadurcense in Desiderij vita inferiùs subiicenda, hoc fragmento, *Defuncto Saluio progenitore Rusticus post Archidiaconatus officium in ciuitate Rutenensi adeptum, & Palatini Oratorij in Abbatem prefectus, tandem Cadurcensis vrbis Episcopus est electus: Decesserat enim tunc temporis Eusebius Vrsicini successor*: & quæ sequuntur inferius describenda. Nec dissentit Lectionarium Moyssiacense in Desiderio item his verbis, *Mortuo pro tempore Rustico fratre suo germano, Episcopo* 38

Caturc.

Caturc. Desiderius à clero & ciuibus consensu Regis electus, in Caturcen. Episcopum consecratur. Porro in nostro Rustico commendanda sunt patria, parentes, obita munera; Oppido Obrege ortum, nobilissimis parentibus sanctissimisque à quibus & pietatis fucco altè imbutus sit in Desiderii germani fratris actis docebimus, vt & perfunctum Archidiaconatu Rutenensi, & Palatini Oratorii Abbatia quæ dignitas quanta fuerit, quamque Dagoberto Regi carus ac commendatus fuerit eâ obeundâ Rusticus discere est ex Hincmaro de simili Dignitate loquẽte in hæc verba *Apocrisiarius qui vocatur apud nos Capellanus, vel Palatij custos, de omnibus negotijs Ecclesiasticis vel ministris Ecclesiæ, & Comes Palatij de omnibus secularibus caussis vel iudicijs suscipiendis instanter curam habebant: vt nec Ecclesiastici, nec seculares prius Dominum Regẽ absque eorum consultu inquietare necesse haberent, quousque illi praeuiderent si necessitas esset vt caussa ante Regem meritò venire deberet &c.* Fuisse & Rusticum luculentâ apud Regem famâ, vt & totam Rustici familiam ex S. Desiderii actis constabit. Hoc vnum addo, quod Flodoardus monet, interfuisse Rusticum Remensi Synodo cui Sonnatius Remensis Præsul præfuit euocatis 40. vel eo amplius Galliarum Episcopis, constituẽdis ad Ecclesiasticam politiam non inutilibus sanè sanctionibus, De Clericis rebellibus gradu proprio omninò priuandis, De Canonibus Synodi Parisiensis sub Lothario in Basilica S. Petri editis, religiosè seruãdis, De hæreticis totâ Galliâ per Episcopos conquirendis Ecclesiæque adiungendis. De Excommunicationum Episcopalium licentia vsúque moderando, De neganda homicidis nisi ad vitę finẽ post actam legitimam pœnitentiam Communione, De Christianis mancipiis Iudæo homini minimè diuendendis. De Clericis sine litteris Episcopalibus in alia Diœcesi minimè admittendis, De bonis Ecclesiæ etiam ad Episcopo sub depositionis pœna minimè alienandis, De Clericis ad forũ nullum nisi de Episcopi licentia trahendis, déque id genus aliis Catholico Christi gregi perutilibus, quæ fusiùs Flodoardus prosequitur. Eius verba de Rustico nostro sic habent, *Romulfum sequitur in Episcopatu* (Remẽsi) *Sonnatius qui* Synodum *celebrasse reperitur cum alijs* 40. *vel eo amplius Galliarum Episcopis, vbi etiam S. Arnulphus Melensium Præsul inuenitur interfuisse, cum Theodorico Lugdunensi, Sindulfo Viennensi &c. Vuillegiselo Tolosano, Constantio Albiensi, Namatio Ecolésmensi, Rustico Caturcensi, Auderico Auscensi &c.* Ad Annum Christi 639. qui fuit Dagoberti Regis octau⁹, S. Desiderij primus, sedisse Rusticum ex modò dicendis in Desiderio clarescet, exque temporum computo suprà iàm in *Eusebio* initio *numero* 37.

Nobili prosapiâ.

Regi Dagoberto carus.

Epistola 3. cap. 19. & 20.

Quale foret munus Præfecti Palatino Oratorio.

Flodoar. lib. 2. hist. Eccl. Rem. c. 5.

Rusticus interest Remẽsi Synodo; quid in ea actum.

Temporis ratio

S. DESIDERIVS.

Desiderius ab A. C. 639. ad 662.

S. DESIDERIVS, (nostratibus *S. Didier*) eodem anno suffragijs vniuersi populi & Regis Dagoberti calculo 39

Eligitur, trahitur, sacratur & arce locatur.

Rustico quippe fratri suble ctus est. Ita enim idem ipse litteris *ad Dagobertum* datis scripsit: *Conditiones Cadurcæ Ecclesiæ cui Deo autore ex iussu vestro præsedeo.* Is antequàm in clerum cooptatus esset, *Clotary Regis arca* aliquot annis præfuerat; Romanâ imprimis eloquentiâ, ciuilique prudentiâ instructissimus, Tum primùm ad hanc sedem euectus, Ecclesiæ illius primæ ruinas farciendas ratus, necnon cleri reformationi pauperumque alimoniæ, perquàm intentus *Basilicam D. Stephano loco humili anteà sacram* in eam operis maiestatem venustatemque quæ etiamnum superest:

Clotarij II. arcæ præfuit.

Ecclesiam S. Stephani construxit.

Virg. lib. 1. Æneid.

Religione patrum multos seruata per annos

paucis deinde additis, à fundamentis erexit, cœnobitásque qui in eâ Deo sacra perpetuò facerent, & seruirent, statuit: reliquosque suæ Diœcesis clericos vectigales ijs fore sanxit. Id partim lectionaria eiusdem Ecclesiæ probant; Partim verò epistolæ D. Desiderii in posteros traditæ & nuper in Germania à tenebris erutæ, quibus efflictim & obnixè Grimoaldo Maiori domus, cæterisque summæ in regia autoritatis viris, potissimùm autem rei nummariæ præfectis conditiones Ecclesiæ S. Stephani commendat. Ipsa testantis Desiderij verba supremis tabulis mandata hoc annuunt hunc in modum *De præsidio meo omnia supellectilia aurum & argentum quod ex successione parentum, vel quod in regis aula & seruitio principum elaboraui, S. mater Ecclesia Cadurcensis tibi possidendum relinquo*: vt de eo, quæ Fortunatus de Vitale cecinit meritò dicant posteri.

Testamento sua relinquit Ecclesiæ S. Stephani.

lib. 1. carm. 3.

Fundauit struxit, dotauit, deinde dicauit,
Et meruit templi soluere vota sui.

Quod autem monasterii Sanctitate Ecclesiam suam primariam decorauerit, patet ex *lectionario Moysiacensi.* Ex quo à me petita, inferiùs hûc transferentur; Tum vox *Monstié* vernacula quâ Ecclesiam eandem vulgò efferimus abundè probat: Idque à Desiderio factum more tum receptissimo in Ecclesia, *Paulo enim antè monasterialibus disciplinis agrè subdebatur, vel populorum ceruicositas, vel licentia clericorũ* ex *Sidonij verbis*: Ideóque nec explodendum, nec damnandum Desiderij institutum fuit cùm cœnobiticam vitam, seu monasticum statum iam ab ipsis Apostolis exordium sumpsisse scriptores clarissimi, probent,

Ecclesiam primariam Monasteriũ facit; & quâ iure.

lib. 7. ep. 9.

ex Philone, Dionysio, Clemente aliisque sexcentis. Vnde patres in Synodis congregati monachis iura sanxerint, quòd eos Christianæ reip. partem haud contemnendam facere iudicarent: Et cùm in Oriẽte Monasticæ clericalisque curæ confusio, mixturaque à nomine Christi ibi audito vsu percalluisset; Tamen in occidente sub Siricio aliisque Rom. Pontificibus mos ille inductus est. Sic enim Ambrosius: *Duo pariter exigi videntur ab Episcopo, Monasterii continentia, & disciplina Ecclesiæ.* Hæc quippe primus in Occidentis partibus diuersa inter se Eusebius sanctæ memoriæ iunxit. (*Is erat Vercellensis Episcopus*) vt & in ciuitate positus instituta Monachorum teneret, & Ecclesiam regeret ieiunii sobrietate. Inde *D. Martino* ex duobus authoribus qui solutâ oratione, & totidem qui metricâ eius vitam persecuti sunt, ipsique *Augustino* haud ægrum fuit ex Monasteriis ab iis conditis illo quidem Turone, hoc autem in Africa cùm postea Hipponensis Episcopus esset creatus, in domum Episcopi Monasterium clericorum cõstituere, vt Augustinus dixit de seipso, & cùm communi victu inter Monachos agerent, egere semper vt pauperibus alendis sufficerent, vt inibi Aug. Horum exemplo *Desiderius* collegium Monachorum in Ecclesia sua sanctissimè instituit.

epist. 82.

Sido. l. 9. ep. 3.

Serm. 21. ad Fratres in eremo.

40 EX *Tilio* quoque (quem Varronem gallicanum litteratorum omniũ suffragiis compellare fas) compertum est, *Pragmaticam Clodouei Iunioris* datam Clippiaci anno regni sui sexto decimo qui annus fuit Domini *662.* Desiderii nostri extremus, à Desiderio subnotatam: Annos autẽ tres & viginti Cadurci sedisse Breuiarium Cadurcense continet necnon eius vitâ ad Sigeberti *Regis annum decimum sextum*, vixisse scriptum est. Vnde ab exordio Episcopatus vsque ad duo illa temporis indicia ad annum Chr. *662.* egisse in uiuis statuo. Hoc tamen, dum Sigeberti regnũ à Dagoberti obitu hoc est ab Anno Chr. *647.* auspiceris. Eius porrò corpus asseruabatur Cadurci conditum Sarcophago collocato in Sacello, quod sub. S. Saluatoris nomine in Ecclesia nostra Cathedrali habetur; verùm adeo nefariè deiectæ eius reliquiæ sunt ab Hugonotis clandestino introitu vrbẽ potitis, anno salutis 1580. vt restitutâ illâ Catholicis anno sequẽti ne vel minima earum pars superfuerit. Quasi verò cineribus Sanctorum cum dedecore conspersis & in ventum iactatis, Catholicis mentibus auelli possint cælitum nostrorum pietatis vestigia testatissimæ. Immo in dies beatorum opera elucescunt, & inuitis & renuentibus diaboli asseclis à maioribus traditâ nobis disciplinâ in exemplum benè agendi recteque de Christo sentiendi proferuntur. Itaque S. *Desiderio* manet sacer apud nos *dies 17. Cal. Decembris*, visiturque etiamnum ad muros vrbis nostræ, parrochialis Ecclesia sub illius nomine ad quã conueniunt quot annis populares nostri confertissimo coetu, neque enim nobis erit sermo de Ecclesiis in Cadurcensi solo, reliquisque

lib. de gradibus magnatum Frãciæ cap. de præfectis & vicariis prouinciarum.

Subnotat Desiderius Pragmaticã Clodouei.

Temporis ratio.

Reliquiæ Desiderij Cadurci ab Caluinistis ut irreligiosè acceptæ

Dies & Templũ Desiderio sacra.

circumuicinis *Desiderio nostro* sacris. Extat autem illa vetustissimâ structurâ fornice tenus composita: nam quæ superstructa, recentiori multò est opere, rescriptoque Paschalis suo loco mandando, commemoratur, necnon diplomate Ramundi Comitis Tolosani dato an Ch. 1225. de quo ad eum annum agetur. Desiderii autem mores pios, & virtutes præclaras quamquam lectim summatimque expressas, haurias ex eodem *Moyssiacensi lectionario* quod externum testimonium domestico longè fortius omnique exceptione sit maius, in hæc verba.

Acta S. Desiderij ex Lectionario Moyssiacensi. Eius stirps. Scientia Præest fisco. Regi fidelis.

DESIDERIVS Cadurcensis Episcopus Obrege Galliarum oppido 41
oriundus, Christianis parentibus atque nobilibus ortus est, eruditus in primitiuis & in liberalibus scientiis; familiaris & thesaurarius Regis Clotharii & Dagoberti Filii eius effectus est; Regi fideliter seruiens Domini & populi gratiam conseruabat, Sceleratorum vitans consortia monachorum ac religiosorum delectabatur alloquio, prauorum contubernia declinans humilium iungebatur cateruis; Idem ideò semper manens per bonam & malam famam, Christi tirunculus inoffensè gradiebatur. Exemplo enim, vitâ & moribus Pauli, Genulphi, Audoeni, & Eligij informatus se à sceleribus deprimens die noctuque orationibus insistebat. Mortuo pro tempore Rustico fratre suo germano, Episcopo Caturc. *Desiderius à clero & ciuibus consensu Regis electus in* Caturc. Episcopum consecratur, *vbi assidue Deo seruiens & populum spirituali & temporali reficiens pabulo locum proprium & Ecclesias quamplureis construxit, & prædiis locum ipsum dotauit: Monasterium etiam cum ædificiis necessariis & competentibus & Monachis ibi Deo seruituris Abbatem instituit in quo Monasterio sepulturam sibi propriam elegit: Tempore suo religio floruit; nam Moyssiacense cœnobium paulò antè regiis expensis initiatum tempore ipsius à viris laudabilibus* Ausberto & Leotadio *completum est competenter. Erat ergo Desiderius opere iustus, mente deuotus, charitate affabilis, in hospitalitate præcipue in eleemosynis largus, in prosperis & in aduersis semper cælo intentus* Sepultus est in *Monasterio quod ipse construxerat apud Cadurcum.* Hactenus Moyssiacensia Acta.

Malorum deuitat consortia, bonorũ ambit. Orationi piè incumbit.

Rustico fratri Episcopo Cadurcen. sufficitur omnium votis. Populum sanctè pascit. Templa construit. Monasterium S. Stephani ædificat, dotat, tumulo suo dedicat. Eius ætate Monasterium Moysiacē. absoluitur. Eius virtutes eximiæ.

Acta S. Desiderij ex sanctorali Cadurcensi.

TVM ex Sanctorali Cadurcensi hæc ad verbum repetita redduntur,
Desiderius Cadurcensis Episcopus fuit, qui oppido Obrege in extremis 42
Galliæ partibus Aquitaniæque finibus non longe à Prouincia Narbonensi *suo oriundus extitit, Pater eius nobilissimus* Saluius *nuncupatus, mater* Archenefreda *nomen habuit: Duo ei fratres fuere Rusticus & Siagrius Ambæ item sorores, altera* Solina *altera vocata est* Auita. *Desiderius autem summa parentum cura enutritus bonarum litterarum studijs se dedidit, in quibus breui temporis interuallo multùm profecit; neque parum tam prudentiæ Romanæ peritiâ quam linguæ gallicæ eloquentiâ, nec non & latini sermonis facundiâ profecit. Interea* Lotharius *Francorum Rex Desiderium palatij sui Thesaurarium constituit qui quotidie ætate, erga regem*

Ortus patre Saluio, Matre Archenefredâ: quos fratres quas Sorores nactus. Peritiâ quâ, & eloquentiâ. Fisco Regio præest.

fidelitate

fidelitate & in Deo timore crescebat. Erat enim ingenio admodum felix, erga omnes mansuetus, humilis & beneuolus; pauperes Christi diligenter, accuratè, ex animo fouebat, alebat, ac multa eis bona erogabat; Lothario *vita functo filius* Dagobertus *successit* qui non minus *patre Desiderium amabat. nam* Siagrio *Desiderij fratre præmortuo qui sub eodem rege vrbis* Massiliæ *gubernacula necnon &* Albigensem Comitatum *pluribus annis rectè administrarat*, Ipse Desiderio *præfecturam præbuit: Defuncto autē* Saluio progenitore Rusticus post Archidiaconatus officium in ciuitate Ruthenensi adeptum, & Palatini Oratorii in Abbatem præfectus, tandem Cadurcensis vrbis Episcopus est electus: *decesserat enim tunc temporis* Eusebius Vrsicini successor, *qui septem vel ampliùs annos Pontificio iure optimé gubernato à perfidis & scelestis illius ciuitatis incolis interemptus est, quod facinus* Dagobertus Rex *impunitum non reliquit: nam alios capite truncari, alios in exilium mitti, alios perpetuā ob hoc seruitute (quod in hāc vsque diem obseruatur) condemnauit. Post hoc Regis arbitrio totius Cleri & Ciuium vniuersorum consensu* Desiderius Cadurcensis Episcopus efficitur; Idque Dagoberti Regis Anno octauo, & Heraclii Imperatoris Romani *tempore factum est; qui munus susceptum sanctè piè & iustè gessit. Anno autem* Sigiberti Francorum Regis decimo sexto *condens testamentum bona omnia, nempe argentum, omnem supellectilem & omnia alia quæ ex parentum successione ei obuenerant, vel in regis aula rectè acquisierat Cadurcensi Ecclesiæ possidenda reliquit, & non multò post Basilicam magnis quadratis atque expolitis lapidibus ornatam ædificari iussit, quæ adhuc extat, quam multis bonis dotauit. Postmodùm ibidem orationibus die nocteque incumbens plurimas opes Christi pauperibus impertiebatur, & per quempiam sibi familiarē ac fidum Aruamum nuncupatum nomine, Scotum, & nullo alio id sciente sacculos monetā plenos multis egenis erogabat. Denique eodem Sigeberti regis anno decimo sexto Episcopatus autem sui vigesimo tertio Desiderius solum paternum Albigense petiuit, qui cùm ad Episcopatum suum reuerteretur, in itinere febre admodum feruente corripitur, postea oratione ad Deum fusa hilari vultu & forti animo minimèque mortis formidoloso, sub die 17. Cal. Decembris vltimum vitæ suæ clausit diem: Famuli verò qui eum concomitabantur, corpus eius Cadurcum asportarunt, Qui cùm Albigensis prouinciæ rura præteriisset, & Cadurcensis terminos ingredi cœpisset, mulier quadam à Dæmonio malè vexata multis clamoribus Corpus Beati viri insequitur, quod vbi ad oppidum cui vocabulum est* Milliarcum *adlatum est, muliere ante feretrum prostratā illicò ope diuinā fugatur Dæmon, & mulier sana remansit, quo facto omnes circumquaque stantes viso miraculo laudauerunt Deum, & mulier* Deo gratias egit *deinde corpus ad Ecclesiam priùs insigni opificio constructam deductum, ibidem sepultum est, vbi multis diutiùs claruit miraculis.*

Mores optimi.

Fauor apud Regem.

Siagrius frater Massiliæ præfect' Albigensis Comes.

Rusticus frater Archidiaconus Rutenen. Abbas Oratorij palatini, Cadurcē. præsul post Eusebium.

Eusebij cædes; non inultam finit Dagoberti pietas

Temporis ratio.

Testamēto bona Ecclesiæ Cadurcen. relinquit.

Ecclesiam ex lapide quadrato ædificat.

Eleemosynæ insignes.

Morbus. Mors.

Reliquiarū Desiderij vis in Dæmonas.

Sepultura.

Miracula.

SEDES VACAT.

Bella ciuilia, & in Sacerdotes crudelitas, Seriē Episcoporum interpolant.

In Dagoberto in more.

Prefat. Vitæ S. Remigii & cp. 6. c. 19.

lib. 2. c. 12.

lib. 4. c. 52. de Eodone.

Adreualdus c. 14.

COGOR hic cæptum ordinem interpolare & hærere vſque ad *Pipini* regnum: Etenim toto regno bellorum ciuilium ingruit calamitas, ac demùm in ſacra Sacerdotia profanas manus miſere principes noſtri, quod fere centum annorum ſpatio inoleuiſſe accipimus, ex *Papirio Maſſono*; at longè optimè ex *Hincmaro* qui contentionis inter *Carolum* & *Regemfridum* ſubortæ clades & ſacrilegia his perſtringit. *In Germanicis & Belgicis ac Gallicanis prouincijs religio Chriſtianitatis penè fuit abolita ita vt Epiſcopis in paucis locis reſiduis, Epiſcopia laicis donata, & per eos rebus diuiſa, extiterint. Flodoardus* eundem Carolum Epiſcopatus regni Francorum Laicis hominibus, & Comitibus dediſſe aliaque perpetraſſe aſſerit, quæ tantū principē potius criminentur, & notent, quàm vllâ ex parte clarum reddant; vnde in Aquitaniam belli turbarumque illarum motus confluxerint; vt patet etiam ex ijs quæ *Marianus Scotus* ad A. D. 718. de *Hilprido*, *Ragnifredo*, & *Vdone Aquitanorum* Duce ſcripſit. Verùm multò pernicioſius malum ob Sarracenorum crebros inſultus & inundationes in Aquitanias eâ tempeſtate ab his factas in Eccleſias noſtras irrepſit, tamq; grauia ab his nomini Chriſtiano inflicta ſunt vt ex *Paulo* & *Egenſane Maſſonus* idem hiſtoriæ ſuæ mandare dignatus ſit: dum his ſubtexas quæ horroris & portentoſi exitij pleniſſima Aimoinus, Adreualdus, Regino ad a. d. 655. & Sigebertus ſuis quæque annis referūt: vt ſi quæ ora gensúe Aquitaniæ belli impetum ſenſerit, tùm ſanè Cadurci noſtri immunes illius expertesque minime fuerint; ideóque præſule proprio interea caruerint proſtratis ac pene excisis Aquitanæ totius regionis vrbibus, populóque internecione deleto: Quare tanquàm Ariadnes filo intra hunc temporis labyrinthum cautiſſimè reſumpto, ad te ô Sancta Petri Sedes recurro, quæ nuſquam interim fidei tenebras vllas paſſa ſis, Paſtorum ſucceſſione legitimâ apud te ſemper ſeruatâ nec non ad Bituricenſem Eccleſiam, cuius Antiſtites conſpicui dùm nihil de Cadurcenſibus dicere fas eſt, Aquitaniæ præluxerunt. Aequus hanſce interpolationem haud iniquè feret Lector, vt ſperare eſt, cùm nullam dehinc aliam ad noſtra tempora, Dei ope ſuffulti, ſpondeamus. 43

S. AMBROSIVS.

S. Ambroſius ab A. C. 751. ad 770.

PRIMVS, pace in Aquitania inſtauratâ, occurrit, *Beatus Ambroſius* qui *Pipini ætate* vixerit hoc eſt poſt A. C. 751. quo is à Francis 44

rex : con-

rex consalutatus est. Quàm grauiter, seueré, & austeré, priuatim egerit Cadurci, quamque prouidè publico consuluerit *Martha & Mariæ* matronarum Euangelicarum exemplo mores suos alternatim temperando, eius Acta quæ apud nos, & Bituricæ præleguntur inferiùs inserenda abundè docent: Atenim cùm à popularibus nostris quamplurimis parui fieret, contemptuique eius monita, præceptáque haberentur, & *Vnaifarius Dux Aquitanorum* omnes facultates Ecclesiarum quæ ad ius Francorum pertinebant in Aquitania inuasisset teste *Adone*, Mariæ imitatione sese à seculi fluctibus inquietis subducere, inque secessum ac speluncam in qua & triennium continuum se continuit, recipere tentauit. Ibi ita vixit vt ne cuius alterius egeret ope, etiam sacrosancto Viatico secum asportato. At tandem fuga diuinitùs detecta est, Christi summi dominatus contemptoris exemplo, qui ingressus domum neminem voluit scire, nec potuit latere. Inde Romã religionis causâ profectus, cum reuersus, secundo ab Vrbe Biturica milliario consisteret, spiritum Deo reddidit; Atque hæc summa vitæ illius capita sunt. De eo præterea extant sequentia monumenta: Solemnem nempe haberi & festum diem in Ecclesia sub eius nomine 17. Cal. Nouemb. ex *Rom. martyrologio* & *Vsuardo*, cui tamen *Molanus* addiderit titulũ *Episcopi Cadurcensis*, fauet & *Paschalis* Bulla de qua suo loco. Deinde sacellũ seu delubrũ ei dedicatum est quingentis circiter passibus à Cadurco dissitũ recentissimâ structurâ, idque situm ad radices collis fauces speluncæ illius ambientis, in qua pertæsus vitæ, vel potiùs peregrinationis à domino cum Paulo, delituit, eòque ob id à ciuibus nostris festiuè illo die, deuotéque coitur. Id autem ædificari cœptum est ex *Ramundi Episcopi Cadurc. statuto* illo quo ius fabricæ (de quo suo loco) Capitulo Cadurcensi attribuit A. C. 1308. in hæc verba, *Ita quòd imprimis & ante omnia ad honorem Dei & Beati Ambrosii patroni nostri, & olim Episcopi Cadurcensis de fructibus & bonis prædictis dictarum Ecclesiarum, & Capellaniarum, construatur & ædificetur Oratorium congruum & honestum in loco, seu antro, seu spelunca, in qua vel quibus, prope pontem veterem Cadurcensem iuxta flumen Olti, dictus sanctus arctam vitam dicitur duxisse longo tempore, & pœnitentiam voluntariam peregisse, prout indubitanter testantur miracula quamplurima ibidem, & alibi, præstante diuinâ gratiâ ob eius merita declarata.* Visitur item Abatia iam intra vrbis Bituricæ ambitum conclusa, eius nomine, & fortè ab eo inibi extructa, verùm quæ eo ad superos euecto & in cœlites relato, eius nomine insignita sit, quod de sexcentis Abatijs alijs vniuersâ propè Galliâ clarissimis notatum à viris grauibus est, cùm tamen Diuis alijs ante authorũ & conditorum excessum sacratæ essent: Sufficiant ad hoc exempla Abbatiarum *Sancti Germani Parisiensis*, *Sancti Pharonis Mendensis*, &

Ambrosius cur iam Episcopus eremum petierit.

Chron. A. C. 759.

Marci 7.

Ambrosii obitus, Dies festus 17. Kal. Nou.

Aedes sacra, Diuo constructa anno 1308. iussu Ramundi Cadurc. Episc.

Bituricæ *Abbatia S. Ambrosii*, fortè ab ipso cõstructa, dehinc eius nomine insignita non sine simili exemplo.

Sancti Remigij Remensis, totius feré regni celeberrimarum, quibus nomen inditum à conditoribus é vita sublatis pristino mutato, fuit. Exploratum autem fit ex monumentis Abbatiæ illius sub nomine *Apostolorum principis Petri*, *Ambrosiique*, eam à *Gaufredo Bituricensi Vicecomite* eiusque vxore *Eldeburge*, eorumque sobole restauratam, multisque priuilegijs donatam, ex tabulis de ea re datis 3. No. Augusti, Regis Roberti anno 10. Dagberti Bituric. præsulis an. 8. hoc est C. 1006; tùm confirmata ea omnia fuisse à Philippo in solemnitate Sancti Ambrosij quæ celebratur medio Octobri, A. C. 1102. Inibi autem Ambrosium quiescere ex vico Arnotio eò translatum docetur ex verbis harum tabularum, primæ quidem, *Deo omnipotenti gratias refero ego Gaufredus vicec. Bituric. ciuitatis, qui me prospicere & videre fecit salutem animæ meæ, & honorem corporis mei dum locum sancti Petri, & sancti Ambrosii, qui in illius Ecclesia requiescit in honore & stabilitate reducere volui &c.* Alterius autem, *Canonicis & seruientibus Ecclesiæ D. Petri Apostolorum principis & eximij patroni Ambrosii sacrū cuius corpus honorabiliter ibi collocatur &c.* Et, cùm Biturică à segregibus captă corpus idem deturbatum esset, curiosă tamen & prouidă ciuium pietate collectum illud, & in ferculum aliud repositum & ita esse vindicatum postea energumero. reliquijs ex humo sublatis admoto constat; quippe tùm inclamante Dæmone vim sibi ab Ambrosio inferri, quemadmodum gestis de re tota fideliter confectis & in sacrario Abbatiæ asseruatis cauetur. Porro Sancti Ambrosij vita ex Cadurcensi sanctorali exscripta, hæc est.

Abbatia S. Ambrosii instaurata, priuilegiis donata: in ea quiescit, Diui corpus, ex vico Arnotio translatum.

Tabulę Gausfredi Vicecō. Bituric.

S. Ambrosiì reliquiæ à Caluinistis direptæ, tùm miraculo compertę.

Vis earū in Dæmonas.

Acta Ambrosii ex *sanctorali. Cadurcē.*

AMBROSIVS cùm tempore Pipini Francorum Regis Cadurcæ vrbis Episcopus esset, die noctûque vigilijs, & orationibus insistebat, nec non & omnem spem suam in Dei misericordia sitam habebat, & tantummodo quæ spiritualia sunt diligebat, proptereà omnes facultates suas & prouentus pauperibus Christi alendis impendebat, opera misericordiæ in dies complebat; Sed perpetuus humani generis hostis Diabolus eius bonis operibus inuidens, insidias ei parare cæpit; quodam enim die corpus cuiusdam mulieris nobilis inuasit, quæ noctu ad cubiculum Ambrosii accessit, quem ostio pulsato ità allocutus est, Domine aperi mihi, desidero enim quàplurimum te videre: Episcopus Ambrosius Diaboli tentationem esse sentiens (erat enim Galli primi cantus hora) ei respondit dicens, Vade maligne Diabole; illâ autem horâ iuxta psalmographi dictum id est mediâ nocte surgere ad confitendum Domino consueuerat, qui in pedes se erigens dixit, Mulier flecte genua, vt ambo ad Deum oremus, posteà tibi aperiam; tùm mulier genibus flexis strenuè orauit dicens Domine Deus meus da auxilium & refrigerium animæ meæ: statim vero Ambrosius pro ea orauit ad Dominum, repentéque propter eius orationem Sathan é mulieris corpore egressus est, qui eam sanam dimisit: mulier autem Episcopo gra- 45

Ambrosius sub Pipino Sedet.

Eius pietas in Deum, egenosq;

Mulierem à Dæmone immissam generosé vi precum fugat, & saniari menti restituit.

Psal. 118.

tias

tias egit laudans & benedicens Deum. Post non multos dies intelligens Ambrosius quòd multi ex ciuibus, eo quòd omnia Ecclesiæ bona pauperibus erogaret, contra eum murmurarent, posthabitis huius mundi pompis & dignitatum honoribus contemptis, nocte quadam, nemine sciente, præterquam vno ex sibi familiaribus Agrippino nuncupato, fido, & in primaria Caturcensi Ecclesia Archidiacono, in hæc verba dixit, Frater noli cuiquam patefacere quò vadam, & vbinam sim; scio peccata mea multa esse; eam ob rem quandam cauernam ingredi volo quæ non longè à propinquiori ponte super flumen Olti sito abest, ibique aliquantisper commorari præopto: quapropter hæc tibi præcipio, clauem catenam ferream quâ lumbi mei præcincti sunt obserantem in profundum fluminis proiicito, cumq; inuēta fuerit, vbi sim omnibus patefacito: si vero eam nullibi videris, nemini quicquam dicito. Postmodùm circa lumbos ferreâ catenâ præcinctus, ad locum vbi cauea illa lapidea in medium rupis intus concauata, sita erat, perrexit; cumque ibi fuit Agrippinus ei dixit, Domine & pater mi quomodo erit tibi de lumine? Cui Ambrosius dixit, Dic ac nocte Deus lux est. Iterum interrogauit eum dicens, quonam pacto cibus tibi ministrabitur? qui respondit, In hunc vsque diem cibos sustinendo corpori necessarios & naturales sumpsi, in posterum tertio quoque die oblationes siue hostias & aquam tantùm exhibe: tunc Agrippinus clauem ipsam in flumen proiecit & quæcumque ab Episcopo ei commissa fuerant ad vnguem obseruauit. Intereà ciues & vniuersus populus, causam Episcopi profugi ignorantes, de discessu suo magnopere mirati sunt, dicentes, Vbinam Episcopus noster est? quo iuit? qui eorum culpâ eum aliò profectum existimantes, ne Ecclesia absque Pastore remaneret alium in eius locum subrogarunt. Ambrosius autem toto triennio in spelunca mansit, die nocteq; in orationibus vigilans; Cui Agrippinus inseruiebat; euenit intereà quod piscis quispiam qui clauem in flumen proiectam deglutiuerat, à piscatoribus caperetur, atque in coquinam Electi Episcopi deferretur; quem cùm per medium secarent, clauem in gutture habentem, coquus admirans, nonnullis adstantibus ostendit: clauis verò illa ita nitida erat ac si eodemmet die piscis eam deglutiuisset: Multis igitur ad id spectaculum videndum accurrentibus Agrippinus eam vidit, quam statim cognouit, moxque id Ambrosio nunciauit, & dixit ei, Frater reuertere in Ciuitatem, & dic omnibus quæ clauis sit & ubinam ego sim; qui quidem vnà cum clero hùc accedant, & cereos tres non accensos adferant; si enim hi absque hominis ministerio accensi fuerint, egrediar hinc, sin minus vsque ad mortem hîc commorabor. Agrippinus itaque lætus omnia hæc seriatim Episcopo electo & clero narrat, qui ad eum locū vbi Ambrosius erat eunt, tresque cereos non accensos adferunt tandemque hymnis, canticis, & orationibus Deum laudantes ad locum vbi Ambrosius degebat perueniunt, statimque cunctis videntibus omnes tres cerei diuino miraculo accenduntur. Posteà locum

Liberalitas in paupares effusior ciuium odia in Ambrosium concitat.

Ambrosii discessio soli *Agrippino* agnita.

Catenâ ferreâ claui obseratâ cincti lumbi.

Clauis in fluuiū iacta, tùm nùmi nis ductu reperta Diuum d fuga vt reuocarit. Ambrosii in eremo vitæ sanctæ genus toto triennio.

Interim Episcopus absenti Ambrosio sublectus.

Clauis agnita, vt fugæ Diuique index fuerit.

Adit Clerus populusque diuinitùs indicatā Ambrosii eremum; inibi vt miraculo accensi cerei.

Ambrosius vt à ciuibus inuisus.

Vt ei cedat subjectus Episcopus.

Ambro. Romam cogitat, petit, redux moritur.

Vbi tumulatus.

HymnusRithmicus vetustate, & Ambrosii cultu colendus.

vbi Ambrosius erat, nonnulli ingrediuntur: qui visus est facie admodum macilentâ, capillis plurimum oblongis, & prolixâ barbâ tumque catena illa quâ erat præcinctus subito confracta est: Quem cùm Episcopus qui post eum electus fuerat vidit, ita locutus est, dicens, Domine & pastor bone ego licèt indignus in locum tuum subrogatus sum: quare rogo te reuertere ad domum tuam, & accipe sedem, rege populum tuum, atque esto in loco tibi præparato quamdiù vixeris; Ego autem aliò proficiscar: Ad quem Ambrosius, dixit, Regat interim Deus Ecclesiam suam, & populum tuum: Ego verò Romam ibo, liminaque Apostolorũ Petri & Pauli visitabo, quòd si Deus hùc me reuerti permiserit, quod volueris præsto sum adimplere: sin minùs, tu hæc omnia rectè guberna. Postmodum Romam profectus est, de cuius abscessu populus condoluit. Ambrosius igitur post longum iter, Romam aduenit & Beatorũ Petri & Pauli Apostolorum & sanctorum omnium Basilicas omnes lustrauit, qui inde rediens sancti Martini Turonensis Episcopi templum adiuit, demumque ad Arnotrum *vicum sub vrbem Bituricam peruenit, atque ibi XV. die mensis Octobris diem vitæ suæ extremum clausit, cuius corpus ibidem sepultum est, & post non multos dies illius loci incolæ templum in honorem ipsius struxerunt quod in hunc, vsque diem extat; Est autem ibidem cœnobium quod* Abbatia Sancti Ambrosii *nuncupatur.* Hactenus Sanctorale Cadurcense. Congruum etiam visum est hoc loco subtexere Hymnum rithmicum qui de eo insertus est Cadurcensi Breuiario, quòd lectim & contractè superiora omnia complectatur.

FESTA dies hodie
Illuxit Ecclesiæ,
Quâ cœlestiæ patriæ,
Fit ciuis Ambrosius:
Quem in suum lætus chorum
Frequens cœtus Angelorum
Receptauit hodie.
Ambrosio nomen dedit,
Cœlestis Ambrosia,
Cuius succo delibutus
Et perfusus gratiâ,
Pubescentis iuuentutis
Restinxit incendia,
Virginalis carnis florem
Dei seruans ad odorem,
Puer bonæ indolis.
Præsul factus Caturcensis;
Pastor bonus & insomnis.
Verbo studet, & exemplis
Dei plebem pascere,
Et à caulis lupos sacris
Precibus abigere.
Scelerosa Dei seruum
Cùm tentaret fœmina,
Risit Eua suggerentis
Impudica fœmina:
Nec assensit impudicus
Ad incestus crimina:
Sed quæ venit ardens igne
Sulfurantis Veneris,
Redit casta, redit lugens,
Culpas veteris ætatis,
DVM pastoris longa manus
Sumptibus assiduis
Templi, stipem dat egenis
Orphanis, & viduis,
In pastorem plebs & clerus
Ardet zeli furijs; 46

Et quem sequi debuissent
Persequuntur odijs.
Declinauit malignantum
Dei seruus odia,
Templo iuncti se coarctans
Domatis angustiâ
Ibi vinctus floruit,
Ibi signis claruit;
Nec lucerna latuit;
Vlcerosa lepra fugit,
Cæcus videt, surdus audit;
Omnis sanâ mente plaudit,
Visis mirabilibus.
Pars subsannat Dei virum,
Et discedit (opus mirum
Dei factum gratiâ)
Videns ergo perditorum
Murmur ingrauescere,
Quos exemplis, verbis, signis
Nequiuit compescere,
Sese studet absentandô
Causam mali tollere:
Fugit pastor malum gregem
Contemnentem Dei legem;
Et amando Christum regem;
Manet solitarius;
Elongauit fugitiuus,
Et in solitudine
Mansitauit, diu clausus
Rupis in foramine
Prope pontem Caturcensem
Vicinante flumine:
Hic innisus nostro Soli
Seruit deo solus soli
Spernens sordes nostri soli.
Corpus stringens in catena;
Clauem iacit in profunda,
Sorbet piscis, rapit vnda,
Proiectam clauiculam:.
Et hoc fore dicit signum
Quòd se Deo sciret dignum
Si visenda rursus mundo
Clauis migret de profundo.
Eremita dignus Deo,
Cæco latet in spelæo,
Vni notus Arippino:
Hic ministrat seruo Dei
Terni post cursum diei
Panem sacrum ferens ei,
Aqua potum non lyæi;
Humi cubat, cilicio
Vtens pro lectisternio;
Triduano ieiunio
Carnem domat triennio;
Tenebrosus esset specus,
Et æterna nocte cæcus,
Sed de cœlo missum lumen
Viro dei dat solamen.
Piscem captum exenterat,
Qui comedendum emerat;
Clauis exit ventriculo;
Omnis stupet & miratur
Cui alluis ostendatur,
Quid hoc signo portendatur.
Rumor exit in populum,
Et ad tale spectaculum
Fit grande conuenticulum,
Agrippinus hoc audito
Exit domum, currit citò,
Ferro lætatur agnito:
Clauem videns exultauit;
Et sermonem memorauit
Quem vir Dei prophetauit:
Petit ergo virum Dei,
Rem mirandam ferens ei,
Nouitatem tantæ rei.
Præsul Sanctus vt audiuit
Quod de pisce sic exiuit
Clauis, lætus exiliuit
Certus Deo placuisse
Se in specu latuisse,
Et sic corpus afflixisse:
Exit ergo de cauerna;
Ne lateret hæc lucerna,

Amplius sub modio:
Quem putabat obysse
Videns quasi reuixisse
Grex pastorem recognoscit,
Et praeesse sibi poscit.
Ambrosi pie Confessor,
Esto noster intercessor,
Esto noster aduocatus,
Quibus index est iratus.

Varia S. Ambrosii monumenta, eáque perãtiqua.

Ambrosiusve vim scorti eluserit.

Dæmon serpẽtis specie, pœnitẽtis scorti corporeexpellitur orante Ambrosio. Ad Sancti egressum antrum comminutum.

Quid sentiẽdum de claui in fluuiũ iacta.

Petrus de Natal. catalo. SS. c. 75.

Ambrosiũ quàm iure Cadurcum suum velit.

EXTAT insuper in *Breuiario Canonicorum Regularium S. Ambrosii Bituricensis, hymnus rithmicus* perantiquus, eôdem quo hîc iam descriptus argumento. Extat & S. Ambrosij Cadurcensis Episcopi vita in *Manuscripto Codice Parisiensi Bibliotheca S. Victoris* cuius exemplar fidelissimé excerptum, vnà cum S. *Genulphi* Actis ante aliquot annos SIMEON *noster hodiéque sedens* quâ est in sedem suam, Decessorumque cultum vigilantiâ, ab humanissimis iam laudatæ Ecclesiæ Canonicis impetrauit, ad fidem historiæ maiorem. Concinit enim cum Sanctorali nostro, nonnulláque luculentiùs explicat, Mulierem illam nobilem genere, at questu meritorio vilissimam incesto animo Sancti castitatem aggressam ad saniorem mentem (ceu Thaidem alteram, Paphnutij monitu) conuersam; Ex prostibuli corpore inuasorem expulsum Dæmonẽ, tectum specie, veriùs corpore, cubitalis anguis, qui & diu ab accolis spectatus fuerit ad certiorem miraculi fidem; Antrum cuius se angustiis æternùm Antistes damnarat, ni alia suasisset numinis monitus, ad Cleri aduentãtis appulsum, instar vitri fragilissimi extemplo dissiluisse, inque minutissima dissectũ frusta viam exituro præsuli, eiusque perenni famæ, suâ sponte fecisse: Senatores Cadurcenses quos nimia in pauperes vt rebantur ipsi, effusio, plus æquo primos offenderat, & à Sancti obsequio ablienarat; primos etiam illatũ nomini damnum cultu longe maximo sarciuisse; quò scilicet iam adacti miraculis, nimiam in despiciendo Præsule facilitatem, pronitate ad colendũ maiore, compertâ quippe sanctitate, vlciscereutur. Ipsamet quę penes me sunt verba Manuscripti referrem, ni compendii studio iàm dictorũ bené fusam iterationem euitandam moneret animus breuitatísque amor. Extat & apud mę codex antiquior quô Acta sanctorum Galliâ nostrâ celebriorum non paucorum habentur etiam ante quingentos annos, (si epigraphen audimus) exaratus, cuius fide Acta Cadurcensia iam exscripta non parum fulciuntur, quando res eadem vtrinque stylo licèt diuerso affirmatur. Quod ad relatam de claui iacta, déque fuga historiam attinet, insolens id factũ astruat haud plane absimile quod in Actis *S.* Maurilii Andegauensis habetur. Inuidere Cadurco tanti viri laudes nonnulli qui Archiepiscopum Bituricensem, Ambrosium hunc fuisse contendunt, Cadurcensibus Antistibus non annumerant, quia inibi mortuus, quia Diui corpus Auarici Biturigum in Abbatiali Ecclesia Canonicorum Regularũ Ordinis S. Augustini religiosâ colatur obseruantiâ, At Cadurci quam iure sibi hanc laudem nihilo secius 47

vindicent

vindicent superiora omnia quam certissimè commostrãt, fauetque fides Romani martyrologii 17. Octob. in hæc verba *In territorio Bituricensi Sancti Ambrosii Episcopi Caturcensis*; quibus verbis manuscriptos Codd. consentire monet inibi Cardinalis Baronius, quamquam toto Annalium opere alia deinceps Acta non inseruerit. Reliquiæ vbi asseruatæ. *Baron. 17. Octobr. litterâ f.*

Qvo ad rationem temporis, cùm Manuscriptorum omnium calculo sub Pipino sederit Ambrosius; cùm aliquandiu ante ciuium odia effusiore in pauperes liberalitate excitata, præfuisse oporteat; cùm ędiculâ non procul à templo sitâ satis diu contentus tot tantisque miraculis omnium adstipulante famâ refulserit; cùm triennium cæco antro delituerit; cùm iam agnitus Romam petierit, postque reditũ ipsum obierit; ecquis sat diuturnum sedisse tempus inficietur? Itaque ab anno 751. Pipini primo, ad 770. circa quem *Caroli Magni* cadunt auspicia, qui præfuisse censuerit, haud longiùs ab vero, seríeique nostræ rectò ordine fuerit. Temporis ratio.

48 Si quæ alia sedente S. Ambrosio facta apud nos sint quę illũ aliquâ parte attingant, nobis, hactenus latuerunt, dum demas *Figiacense* iuxta *ac Marciliacense Monasterium* constructum id tẽporis *Pipini* impẽsis in Cadurcensi solo, &. *S. Namphasium* sanctitate æmulum, ætate partim coæuum Ambrosio partim posteriorẽ, iisdem temporibus claruisse. Celebratur apud nos D. Namphasii memoria, festusque dies 21. Nouemb. cuius itidem sanctitas dudum est à nostratibus piè culta, vt ex peruetusti *Breuiarii Cadurcensis* fide. explorare pronum facilè cuius fuerit. Neque verò abs re sit hoc loci Acta Namphasii ex *Sanctorali Cadurcensi Manuscr.* fideliter excepta attexere, tum ne collabatur, infringaturue aliorũ populorum inscitiâ honos debitus nostrati Diuo, tum vt ad rei antiquariæ, nostræque historiæ vetustate nonnihil infuscatæ tenebras, hiatumque paulò antè inductum, fax clarior veritatis accedat. Sic igitur se habent. Ambrosii tẽpore Figiacense, & Marciliacense Monasterium constructum. Eo tempore vixit S. Namphasius: qualis ille ex Sãctorali Cadurc.

49 SANCTVS NAMPHASIVS *ex nobili prosapia in Galliæ partibus ortus, cùm ad virilem ætatem peruenisset morum integritate animi consilio, atque prudentiâ, apprime ornatus, in armis strenuus,* Caroli Magni Imp. ac Regis Francorum non vulgaris amicus, eiusque consanguineus extitit, *qui in Regis palatio degens ab omnibus diligebatur, atque multis laudibus efferebatur. Erat enim in sermone blandus, conscientiâ purus, corde humilis, vultu benignus, oppressorum subleuator, & tribulatorum consolator assiduus. Tunc temporis* Aquitania Prouincia *à gentilibus in idolorum culturæ detinebatur: quamuis enim* Pipinus Rex Caroli Magni Pater, verus legis *Christi, & Euangelij cultor, ad laudem & ipsius* Christi IESV *gloriam nonnulla ibi Monasteria paulò antè construxit; tamen postea à Gothis & Vuandalis in Hispaniam profectis ex Hispania deinde in Aquitaniam traductis, Christiani nominis hostibus* S. Namphasius Caroli Magni consanguineus. Virtute & armis clarus. Placidis moribus. In Aquitania fides pene oppressa. Pipini pietas.

Caroli Magni pietas Aquitaniæ adest; allecto Námphasio.

omnia deuastata fuerant; & ferè omnes à Christi fide desciuerant: Ob id Carolus Magnus, paternæ probitatis & fidei Christianæ accerrimus imitator atque defensor, zelo religionis motus, in Aquitaniæ partes proficiscitur, cum quo Namphasius miles intrepidus ad expugnandas barbaras gentes multa loca peragrauit: Cùm autem Cadurcense solum appulisset reperit ibi duo Monasteria à paganis destructa, quorum vnum Figiacense, *alterum* Marciliacense *nuncupatur*; quæ duo xenobia à Pipino Rege fuerant fabricata *Fugatis igitur ab eorum finibus Christi Infidelibus ea duo monasteria* à Carolo Magno restaurata, atque multis bonis dotata sunt: *Aliud deinde Xenobium non procul ab ipsis struxit quod* Lantoiht *vocabatur sed postmodùm id penitus euersum est: Extant tamen hodie quædam illius ruinæ non longè ab Oppido* quod Caiarcũ *nuncupatur (vbi est riuulus quidam qui eo nomine appellatur) quod Beato Geraldo Xenobii Aureliacensis patrono commendauerat. Interea cùm Carolus Magnus cum Beato Namphasio Christi hostibus ac barbaris debellatis, ad propria victor remearet per agrum Cadurcensem iter faciens, Namphasius prope Monasterium* Marciliacense solus cœpit inuestigare loca deserta & inculta, *ibíque* quamdam eremum *feris & belluis tamtummodo agnitam introiuit, vbi quoddam paruum* Oratorium Diuo Martino dicatum *reperit, ibidemque commorari statuit; vbi diu vigiliys, ieiunys, & orationibus noctes diésque vacans, postmodum Ecclesiam ædificauit: Cùm igitur multis annis inibi habitasset factus iam senex; contigit quadam die, quòd dum in quodam loco deuio vbi aderat quædam congeries lapidum supplex oraret, quidam pastores qui pecora sua pascebant, cùm ea vt adaquatum pergerent deducerent, obuiã Beato viro ierunt; tuncque taurus quidam indomitus ac cornupeta vidẽs eum, magno cum impetu eidem occurrit, in eumque ruit: quem cùm animaduerterent, illico clamant, atque eum admonent quòd taurum atrocem aufugiat, quem tamen Beatus Namphasius intrepidè expectat; audierat enim trinam monitionẽ Angelicam & cœlestem; quã ei denunciatum fuerat quòd propediem taurus quidam sibi adempturus esset vitam temporalem, qui sciens id ex diuina permissione ei euenire statim flectit genua, Deumque orat, vt si is esset dies mortis suæ, eius misereatur, atque animam eius ad se vocet. Vix autem verba suæ orationis finierat, repentè taurus eum cum maximo impetu cornibus petit atque ei ventrem & viscera aperit, quæ Beatus vir manibus suis suscipit, atque ad illud oratorium Diuo Martino consecratum quod ipse struxerat asportat; ibíque postmodum moritur, atque honorificè ab incolis ibidem sepelitur: qui locus nunc* Canhacum *nuncupatur, ad cuius sepulchrum in dies diuina miracula fiunt: Maximè verò y qui morbo comitiali, & vt vocant caduco laborant, Dei auxilio priùs implorato liberantur Domino cooperante.*

Figiacẽse & Marciliacense Monasterium à Pipino cõstructum. à Carolo instauratum.

Carolus hostes Christi fugat.

Namphasius eremum petit.

In ædicula Diui Martini moratur sanctissimé ad lenium vsque.

Inter orandũ iam diuinitus præmonit' Taurino cornu petitur; cœlum petit.

Viscera extracta in sacellum moriturus defert. Canhaci (aut Caniaci) in Namphasium religio.

Hactenus

50 Hactenus S. Namphasii Acta quibus adstipulatur nostratum hodiéque vigens in Diuum obseruantia, religióque non silenda; Caniaci quippe (vicus is est superioris Cadurcini) templum est D. Martino sacrum antiquâ structurâ, subque eo crypta adeò eleganti opere, vix vt reliquâ Galliâ vlla sit quæ cũ ea certis artis indiciis eleganriâque contendat: inibi ex altari eminet marmoreus loculus quo Diui reliquiæ laminis argenteis vestitæ clauduntur: Eminet ad externam etiam sacræ arculæ faciem Namphasii effigies, palliati, expansis manibus, oculis cœlo defixis, tauri appicti cornu icti, tàm antiquo si vel oculis credas opere, nihil vt obesse possit error Nouatorũ diuina omnia ingenioli & suspiciunculæ cuiuspiam trutinâ ponderantium obnitente oculorum fide. Cæterùm tàm præsens est Epilecticis Diui præsidium, nullius vt fallat vota, si certa impetrandæ ipsius meritis valetudinis spe, & scilicet quâ decet fide concipiatur. Atenim obiecerit quis tam cõstanti famæ sanctitatis, illatas sibi ipsi à Diuo nostro manus, quippe qui tauri quem potuit minimé tamen declinauit incursum: At, vt sileam vero similius esse in eas ductu numinis coniectum angustias hominem iam cœlo maturum vti nihil eludendo ictui loci relictum fuerit (quod ipsa Acta facilé ferunt) quis nesciat Sansonẽ, Pelagiam, Sophroniam, aliosque id genus plurimos nùminis certo monitu impulsuque adactos sibi vim non sine laude, sanctitatisque non vulgaris encomio intulisse? Quòd si quis etiamnum id nescire, quàm Namphasii sanctimoniam colere mauult, Augustino docente discat quod dubitabundũ fulciat animum. *Cùm deus iubet, seque iubere sine vllis ambagibus intimat* (de sui cæsoribus loquitur) *quis obedientiam in crimen vocet? quis obsequium pietatis accuset?* & post paulò, *Tantũ videat vtrũ diuina iussio nullo nutet incerto; Nos per aurem conscientiam conuenimus, occultorum nobis iudicium non vsurpamus.* De Figiacensi Monasterio sub Pipino tùm fundato, commodiùs infra A. C. 1093. in *Stephano.*

Caniaci in S. Nãphasium religio; vis in Epilecticos.

Iudic. c. 16. v. 30. Ambro. 3. de Virg. Euseb. histo.

Aug. De Ciu. lib. 1. c. 26.

AYMATVS.

51 ECQVIS in *defuncti Ambrosii* Sede proximé collocatus fuerit, non equidem omninò compertum est, cùm Ambrosii Acta triennio extremo quo ipse Cadurcensium se oculis subduxit cæci antri velatus tenebris, alterum quidem interim substitutum sed suppresso tamen nomine astruant. Occurrit nihilominùs quem sufficiamus Ambrosio AYMATVS, si *Anianensis Monasterii* monimenta momentum apud nos suum habeant Extat enim codex. M. S. in Aniana æde (hæc Galliâ Narbonensi, & quæ olim Magalonẽsi Diœcesi, iam Monspeliẽsi censetur) qui fidẽ faciat *Caroli Magni Galliarum Regis, Imperatoris*

Aymatus ab A. C. 770. ad 804.

quæ temporibus à Leone III. Pontifice max. (is Gallias hoc est Apostolicæ sedis asylum, controuersiæ cum infensis sibi Hadriani nepotibus solium Pontificium inuidentibus, auctoritate Caroli Magni dirimendæ caussa, quinto antè anno petiuerat; iamque deuinctissimum sibi fœdere amicitiâque Carolum, deuinctus & vicissim ipse honoris amicitiæque nomine inuisebat) *quà Episcopis, quà Archiepiscopis* 366. *comitantibus adque occursum Ecclesiæ post Christum principis turmatim occurrentibus ipso præsente Carolo, dicatam ibi S. Saluatoris principem aram*: Inter cæterorum verò Antistitum nomina *tertius post trigesimum* habetur in eo Præsulum albo *Aymatus noster* hoc elogio, *Aymatus Episcopus Caorsensis* hoc est vt iure quo qui optimo explicamus *Cadurcensis* (vulgari sedis *Caors* voce partim retentâ, partim latino idiotismo syllabarumque exitu donatâ, quod satis pronum sit ac facile.)

Probatur ex inscriptione Aniana.

Verùm quod in laudatam inscriptionem vetustas induxit mendū litteris nonnihil corrosis senio, emaculandum priùs est quam constare queat temporis ratio seriei que nostræ historicæ continens textura certò consistere. Id enim contigisse inibi legitur anno Caroli Magni Regis 14. qui cum in annum Christi 783. Hadriani Papæ 13. incidat, haud potest consentire cum Leonis Pontificia dignitate cuius auspicia posteriora 13. solidis annis, in annū Chr. 796. Hadriano tunc recēs defuncto, reiiciēda omnino sunt: & tamē Leonem tùm Pontificem fuisse oportuit, cùm est altare S. Saluatoris solemniter ab ipso tùm Pontifice max. vt fertur ipsis tabulis consecratum; vt sileam haberi eâdem inscriptione infrà mox exscribendâ Carolum Magnum Imperatorem tùm fuisse: at anno illo regni 14. duodeuiginti ferè totos annos aberat ab imperio quod circa Regni 32. annum suscepit Carolus. Itaquè vice anni 14. restituo 34. Caroli Magni (arithmeticâ notâ primâ tantisper immutatâ, an veriùs restitutâ) qui Christi annum 803. integrum, & sequentis 804. primordia complectatur. Eo quippe tempore iam nouennium sedebat Leo regnante Carolo, Imperanteque; Imò quòd meam coniecturam non parum fulciat, hoc ipso anno Gallias *Leo* petiit vt me docet Adonis chronicū hisce verbis, *Anno Incarnationis Domini DCCCIV. Leo Pontifex Max. in Franciam venit. Rhemorum ciuitate susceptus &c.* quod ipsum astruunt *Annales Francorum sub Ludouico Caroli Magni filio scripti*, in vita Caroli Magni; Dedicata igitur meritò credetur eo anno Christi 804. ædes Aniana, Aymato Caorsensi, Cadurcensique Episcopo adstante. Iam, cùm ab S. Ambrosii obitu ad hoc tempus annos non nisi 34. intercurrisse calculus chronographicus haud ægré ferat quis dubitet potuisse sine hiatu Aymatū Ambrosio suffici seu ille sit Ambrosii tempore sublectus, seu alius? Hâc igitur nixi non insulsâ penitus probatione *Aymatū* ab A. C. 751. ad 804. aut aliū etiam inferiorem annum in Cadurcensis Episcopatus solio retinemus. Porro

Hanc restituendā euincitur.

Restituitur.

Ado in Chron. ætate 6. A. C. 804.

verba

verba Anianæ inscriptionis ex quibus vnis Acta Aymati nostri petere est, sic se habent, *Anno* Caroli Magni Regis 14. (*lego* 34.) *ipse Carolus cum admirantibus Ducibus, & comitibus, aliam rursus in honorem Domini & Saluatoris Ecclesiam pergrandem construere cepit, sed & claustra nouo opere facta cum columnis marmoreis quamplurimis quæ sita sunt in porticibus &c.* & post paulò *Hæc sunt nomina Archiscoporũ, & Episcoporũ qui fuerunt in consecratione altaris* S. *Saluatoris, Monastery Anianensis Diœcesis Magalonensis qui sunt numero 366. tempore quo* Carolus Magnus Rex Franciæ, Patritius, Romanorum Imperator, & Papa Leo *cum sua curia Prælatorum discurrebant terram istam, & ad fidem Catholicam conuertebant,* Leo *Archiepiscopus Tolonicensis*, Nibridius *Archiep. Narbonensis*, Stabelus *Episcopus Magalonen.* Petrus *Episc. Biterren*, Stephanus *Eipsco. Agathensis*, Deodatus *Episco Albiensis* &c. *Aymatus* (ne si omnes recenseam, fastidiis adhærescat oratio) *Episcopus Caorsensis.* Vnum est quod me hoc loci angat, eadē Anianā inscriptione ante annum Regis Caroli 14. iam emendatum, haberi in speciem (exesis scilicet vetustate characteribus) annum Christi Domini 771. At quàm corruptè, sequentia sat euincunt. Nam nec eo Christi anno decimumquartum sed secundum tantùm aut tertium Regni annum agebat Carolus Magnus, & ab imperio trigenta ferè annos aberat vt & Leo à Pontificia sede annos quinque supra viginti: Quare annus potiùs 804. restituendus est restauratis efformatisque integrè elementis, sicque vti iam dicere orsi sumus Caroli Regnum, eiusdem Imperium, Leonis Pontificia dignitas, ipsiusque in Gallias aduentus apprimè consentient (ex quibus solis Aymatum eo quo definiuimus tempore sedentem Cadurci haberemus, etiam arithmeticis annorum notis suppressis) stabitque firmiùs certiusque Episcoporum Cadurcensium series minùs hians dehiscensque.

Aymatus adest cō secrationi altaris S. Saluatoris cum Leone III. Papa, & Carolo Magno, & Antistitibus 366.

Alia inscriptionis Anianæ Restitutio.

ANGARIVS

52 ANGARIVS Aymatum proximè sequitur: fidem facit peruetus *scheda Abbatiæ Figiacensis* cum hac sæculi noni periodo Sedi Cadurcensi affixum: ea quippe habetur permutatio cellulæ Lonante Diuo Martino sacræ & in qua prima ipsius Abbatię iacta fuerant fundamenta, cum vicis aliquot in pagis Ruthenico, & Cadurcino sitis inita *Angarium inter Cadurcensem Episcopum & Pipinum Ludouici Imperatoris filium Aquitaniæ Regem*, cuius hęc est subnotatio, Datum IV. Kal. Iunij Anno VI. Imperii Domini Ludouici, & VII. Regni nostri.

Angarius ab A. C. 804. ad 835.

Eius sedes ex Figiacensi Scheda.

Temporis ratio.

Hic verò est annus Chr. 819. quòd Ludouicus ex Thegano & Sigeberto Anno. Chr. 814. imperare cæperit. Sedit ergo Angarius A. C. 819. quem si continenti ordine aliis inserendum Antistibus velis ab A. C. 804. ad 835. sedisse facito.

GVILLELMVS I.

Guillelmus I. ab A. C. 835. ad 879

Annal. Franc. à Pith. Parisiis editi

Adest Conuentui, Caroli Calui iussu, Papiæ coacto.

cap. De Præfectis & Vicariis prouinciarum.

Adest Pontigonensi.

Aimoi. lib. 5. hist. Franc. c. 32. & 33

Temporis ratio.

GVILLELMVS hâc nomenclaturâ primus Cadurcenses inter Præsules vsus Angario subiungitur. Cùm enim Ioânes papa VIII. anno Christi Domini 876. in frequenti Synodo Ticinensi Carolū II. (Caluum vocarunt nostri) Galliarum dudum Regem, Imperatorem elegisset approbassetque, vti Annales Franciæ disertè docent; cùm anno sequenti, conuentus ab Carolo Papiæ habitus sit vti horum temporum scriptor Aimoinus his verbis docet, *Nonis Ian. Carolus Româ exiens Papiam rediit, vbi & placitū suum habuit*; Cùm tandē Papiensi huic cætui Guillelmus noster, tum Episcopus, interfuerit, nihil omnino prohibet suffectum Angario dicere. Interfuisse autem Papiæ eo anno ex fidelibus tabulis refert Tiltius, dum inter Archiepiscopos, Episcopos, Comites, aliosque benè multos qui solemni iureiurando se Caroli imperio tum submiserunt, *Guillelmum Cadurcensem Episcopum* nominatim numerat, libro gallico de Magnatū Fräciæ Gradibus Ordinibusque. Alia Guillelmo propria quæ inseram hoc loci non suppetunt. Nisi quod coniectura haud leuis suggerit, *Pontigonensi in Gallia synodo* tùm initæ subscripsisse. Nam ea synodus coacta est Caroli Imp. iussu, vti quæ Concilio Ticinensi de ipsius Imperio sancita fuerant, Gallicanorum Patrum calculo certiùs firmarentur: quare abfuisse Guillelmum nostrum Regi addictissimum haud est verosimile, qui Papiam etiam id temporis aduolarit, quo ad affectus obsequentissimi in Regem testificationem intemerata iurisiurandi religio accederet. Iam quo ad temporis computum; nullo negotio potuit sedes Angarij quem A. C. 877. præfuisse Cadurcis Antistitem constat ab A. C. 835. ad 879. tenuisse. 53

GERARDVS I.

Gerardus I. ab A. C. 880. ad 899.

GERARDVS I. Guillelmo sufficitur, vti conficio ex *M. S. Cod. Tolosano qui in Dominicanorum PP. locuplete bibliotheca* inibi asseruatur. Nam Translationi SS. *Antonini, Ioannis, Almachijque* martyrum *Apamiæ Tectosagum* interfuisse hâc ætate *in S. Antonini Actis*, 54

vitæ

vitæ S. Dominici subiectis eo loci docetur in hæc verba. *Translatum est ergo corpus gloriosissimi martyris* Antonini *XIII. Kal. Iul. A. D. Incarn. 887. Carolo Minore Francorum Rege* (Carolum Crassum intellige) *regnante: Ad translationem reliquiarum gloriosi martyris Antonini affuerunt testes idonei, scilicet Præsules sanctissimi, & diuersæ dignitatis viri illustrissimi quorum nomina sunt ista, D. Venerabilis Archiepiscopus Narbonensis* Theodardus *nomine*, Arnulphus *Episco. Carcassone, & Venerabilis* Raymundus *Tolosæ Episcopus, atque cum illo Coseranensis Episcopus nomine* Rogerius, *& ego* Gaillardus *Abbas moderno tempore in Ecclesia B. Antonini quæ vocatur* Vallis-Nobilis; *interfui ad tàm mirabile factum, cum fratribus meis & viris religiosis, scilicet cum Domino Rutena ciuitatis Episco. nomine* Frontardo, *&* Cadurcensi Episcopo nomine Gerardo. Hactenus M. S. ad rem nostram. Hunc, ne desultoriam texamus historiam, ab A. C. 880. ad quem Guillelmi Episcopatus durarit, ad A. C. 899. sedentem facies sine hiatu.

Ex M. S. Tolosano adfuit Trãslationi S. Antonini A. C. 887.

Temporis ratio.

S. GAVSBERTVS.

55 GAVSBERTVM Sanctitate & meritis clarissimum nostris annumerandum Antistibus euincunt Imagines variæ perantiquæ quarum epigraphæ *Episcopatum Cadurcensem* tribuunt infulato Gausberto. Iconem id generis videre Cadurci est tholo principis templi appictam. Hûc facit quòd apud nos quotannis prisco cultu, festiuóque colatur 4. Id. Decemb. Diœcesi vniuersâ; quodque in matrice æde sacellũ Diuo suum extructum fuerit, quamquàm recenti opere. Ad hanc verò huius seculi extremi periodum, sequentisque decimi auspicia pertinere Gausbertum plusquam vero simile faciunt quæ attexo. Floruit quippe *Geraldus ille Aureliacensis* celeberrimus, Sanctis annumeratus, ad noni seculi finem, decimique primordia: Cùm ergo S. Gausbertum Episcopum sanctitatis æmulum sociumque sit nactus, hâc temporum epoche claruisse Gausbertum Episcopum necessum fuit. Vtrumque nihil fictis tabulis sic astruo. In Parisiensi Breuiario suasor hortatorq; ad omnem animi virtutem Geraldo Aureliacensi Gausbertum fuisse docetur; tùm subditur, *Gausbertus Episcopus suasit* (Geraldo scilicet) *vt in seculari habitu specie tenus pro salute prouincialium remaneret, res verò suas Beato Petro sicut vellet dedicaret.* Odo perillustri opere de S. Geraldi Aureliacensis Actis quod in sacra æde familiæ Diuorum Dominici Francíscique Tolosæ asseruatur ante annos quingentos scriptũ, Geraldum à Gausberto attonsum sacrisque clam initiatum tradit, idque consultò vti seculares inter liberiùs, minùs seuero astrictóque

Gausbertus ab A. C. 900. ad 945.

Episcopus est Cadurcensis.

Vixit cum S. Geraldo Aureliacẽsi ad finem noni seculi, decimi auspicia.

Paris. Breuiar. ad 3. Id. Oct.

corporis habitu sanctitatem tueri interim, & non contemnendâ animi demissione maiore ad tẽpus popularium ac certiore cõmodo pietatem mentiri atque obnubere vestis profanæ specie posset: sic se habent à me descripti Codicis concepta verba, *Gausbertum venerabilem & laude dignum plané Episcopum cum alijs quibusdam honestis viris euocauit* (Geraldus Aureliacen.) *& quâ mentis cogitatione incitaretur familiarissimè indicauit, Etenim Dominus iste Gausbertus viro Dei carissimus erat & pro communi sanctitate mutuum sibi contubernium preparabant: Exponit itaque præsentis vitæ fastidium sibi inesse, & se Religionis habitum desiderare, Romam proficisci velle, & prædia sua B. Petro Apostolorum principi iure testamentario delegare. Cumque de hoc diu tractatum esset, vir Domini Gausbertus altiori consilio caussam inspiciens tandem suasit vt in seculari habitu sese specie tenus pro salute cõmuni Prouincialiũ retineret, res verò si vellet B. Petro dicaret. Geraldus attonsus tum est, ita vt homines lateret, supremo autem inspectori manifestum esset* &c. Hûc facit Aureliacense solum Geraldo natale, Cadurcensi esse conterminum; Nullumque alium Gausbertum id temporis occurrere in quem hæc quadrent omnia, Neque Gausbertum Cadurc. Episc. alio æuo notatum vllum, Quid igitur obstat si asseramus Gausbertum sanctimoniâ Gerardi socium æmulumque Cadurcensem hunc nostrum esse Antistitem? Cum verò ex *Floriacensis Chartarii fragmento*, exq; posteriore *auctore vitæ S. Genulphi* exque laudato Odone Cluniacensi *Abbate* huius ætatis scriptore fidelissimo Geraldus Aureliacense Xenobium fundarit dotaritque paternis bonis circa A. C. 887. intráq; Monasterii claustra viuendi finem fecerit A. C. 919. ad 3. Id Octob. *Ioannis Papæ* anno 8. Imperante *Berengario, Carolo Simplici* auctoritate Regiâ in Francia dicente ius, quidni eodem temporo Gausbertum virtutis famâ conspicuum asseueremus? Itaque sedere potuit percommodè ab A. C. 900. ad 945. quando non occurrit vicinior quem ante Bernardum (sufficiendum confestim) nominem, & desilire nisi vbi cogit necessitas non fert animus. Acta Diui nostri non habeo quæ commemorem alia nisi ipsius Geraldi Aureliacensis testatissimam pietatem; hæc quippe nostro Gausberto institutori, promotori, hortatorique accepta est ferenda, vt & *S. Sacerdotis Lemonicensis* illa, Capuano Præsuli nostro de quo iam supra *num 29.* Nimirum solẽne nostris est Præsulibus vt suorum morum integritate haud contenti alios ad omnis sanctitatis numeros instituant informentque, nec satis illis est dedisse aliis documenta virtutum, nisi si quàm eximiæ sanctimoniæ dent seipsos exemplar

Gausberti Sanctitas, Cum Geraldo familiaritas

Geraldum instituit, regit, clàm attondet, initiat.

Laus. Cadurcensium Antistitum.

BERNARDVS

BERNARDVS Cadurcensis Sedis decus eximium post Gaus-
56 bertum *Aymoini Floriacensis Monachi tempore* Pastorale pedum meritis & peritiâ nihil ipse impar, non tam occupat quàm delatum non respuit: uerba Aymoini sunt *Cùm Bernardo Guillelmus Comes Tolosanus Caturcensem Præsulatum quem nunc regit, committere dispoſuiſſet.* Temporis rationem inibo postmodum vbi Acta illustria notauero, ex eodem Aimoino cui visa tastanti fidem abnuere insulsum foret. Patriâ *Aquitanicus fuit* Bernardus noster, stirpe ac genere illustri, ex *Hugone parente* virtutis nihil minùs, quam sanguinis nobilitate claro, qui de numerosa familia Dei mancipandum cultui elegisset, adque omnes pietatis leges à puero studiosissime conformasset. Eâ fine primis ab annis *Floriacensi S. Benedicti Cœnobio* litteris moribusque sanctè instituēdum tyrunculum addixerat, ferentibus oportunissimè fatis vt inibi doceret *Abbo* ille Doctorum id temporis vix vlli secundus, sanctimoniâ facilé omnium princeps quem dehinc Osuualdus Archiepiscopus in Angliâ docendi ergo euocatum Ramesensi cœnobio præficiendum autumauit; donec Floriacum ad Abbatis munus obeundum, hoc est ad Martyrii lauream ab peruicacibus id temporis, locique, Cænobitis reportandâ diuino monitu rediret denuo. Erat ea Bernardi adolescentis gratia, is morum nitor, vt amorem haud modicum Abbonis allectaret, & quâ erat vi, demereretur, quò sese, & impensiùs in amandum, & attentiùs in erudiendum adolescentem Abbo effunderet. Nec incassum cōspirauere vota hinc discētis tyrunculi, illinc instituētis Magistri. Breui eam quà litterarū, quà virtutum famam assequitur Bernardus, vt nullâ morâ *Solemniacensi Abbatiâ*, ad merita filii accedente etiam Hugonis patris apud Magnates quosque gratiâ, donaretur, confestim *Bellilocensi* atque haud ita multò post ad *Cadurcensis Præsulatus* solium *Vuillelmi Comitis* &. *Archiepiscopi Bituricensis* ope, ciuiumque omnium calculo eueheretur. Verum (vt est in malis constantior, quàm in benè laudabiliterque cœptis humana mens) *Vuillelmus Comes* vnà cum Bituricensi Archiep. in id studium curamque couertunt vt simoniaco affectu extorqueant à Bernardo vim auri non modicam, quò liceat sedem Episcopalem diutius protelare, secus vi intercipiendam. Quid hîc agat nobilis animus? quid in ancipiti negotio consilij capiat? S. Abbonem quo Doctore atque Moderatore olim felicissimé vsus erat denuò quando coràm non licet, per litteras consulit; rescriptóque nihil concedendum in auaritiæ sacrilegæ gratiam, obfirmat animum, vnáque documenta dat posteris, si fortè vspiam luctandum habeant cum Magnatibus ad Simoniaci quæstus sacrilegia inuolantibus, nihil

Bernardus ab A. C. 946. ad 990.

lib. De Vita S. Abbonis c. 10.

Bernardus ex Aquitania ortus. Patre Hugone, nobili. Educatur in Floriacensi cœnobio sub S. Abbone.

Studia: Virtus.

Bernardus fit Solemniacensis Abbas, mox Bellilocensis: tum Præsul Cadurcensis.

Vuillelmo Tolosano Comiti, & Archiepiscopo Bituricensi obsistit fugâ, constantiâque; Simoniæ vitandæ ergo.

de Postorali constantia ac fortitudine, quæ tentata potiùs obfirmari habeat, imminuendi. Interim dum poneret sæuitia, ad tempus aliò diuertendum ratus, init de profectione Hierosolymitana religionis nomine suscipienda consilium, tum innatâ pietate, tum exemplô Patris Hugonis qui primus penè Gallos inter id itineris nuncupatô votô susceperat. At obstitit Abbonis suasio Hierosolymâ interdictâ, Româ, Gargonóque Monte permissis, quô dùm se Bernardus ferret, Abbonis litteris compellatur, quibus expositô quam graues Aquitaniâ motus ipsius discessus peperisset aut hortatur ad reditum, aut eius quod fore conducibilius Pastorali muneri videatur optionem relinquit liberâ. Quid deinceps Bernardo factum, quandiu sederit, aliáque id genus silet Aymoinus & mihi est aliunde hactenùs incompertum.

Bernardi ex Aymoino Acta.

ATENIM quæ nos temporum ordine à pueritia seruato, Bernardi acta prosecquuti sumus, ex ipsis *Aimoini* verbis eruamus. De genere, patria, studiis, *Bernardum*, inquit, *Pater Hugo haud infimo inter proceres Aquitanicos ortus loco, ex copiosa filiorum caterua Deo obtulerat ad seruiendum; ac ad Floriacense S. Patris Benedicti cœnobiū miserat, litteris imbuendum: quem hic totius bonitatis plenus Abbo, ex præcepto Abbatis sui honorabilis Richardi susceptum valde dilexit, & inquantum temporis opportunitas adrisit, liberalibus artibus erudiuit.* De initis Abbatijs subdit continuò, *Sed idem Bernardus non longo interiecto annorum spatio à Patre suo euocatus,* Solemniacensi Abbatia quā S. quondam construxit Eligius, *est donatus; ac non multò post* Bellilocensem locum *quem eius genitor iure belli armisque conquisiuerat victricibus, est adeptus;* & paulo antè, *Bernardi* Bellilocensium Abbati *duarum mittit Abbo textus epistolarum.* De Episcopatu Caturcensi, *Cui* (Bernardo) *cùm Vuillelmus Tolosanus* Caturcensem Præsulatū quē nūc regit, *cōmittere disposuisset,* (pergit de simoniacis Comitis in Bernardum molitionibus vno teriore dicere) *Et ob hoc tam ipse Comes, quàm & Archiepiscopus Bituricensium sub cuius diœcesi eadem Ecclesia consistit, non minimam pecuniæ summā ab eo exigerent, ad hunc alumnū suum S. dirigit Abbonem quid facto opus esset interrogans, Ad quem ille charitatiuam direxit epistolam ita se habentem, Quia te diuina pietas seruum suum multis honoribus admodum extulit, quos virtutum prærogatiuâ adeo excolis, vt te imitabilem prabeas pluribus bonis; hortor & admoneo, vt tua memor professionis illos gradus excellentiæ appetas in quibus Dominum non offendas. Huiusmodi emptores* (Simoniaci) *quasdam veluti telas aranearum texunt, quibus se defendunt, quod non benedictionem sed res Ecclesiæ possessuri emunt* &c. De profectionis Hierosolymitanæ Romanæque cōsilio subiungit Aimoi. *Verùm Bernardus tandem aliquando bonorum huius vitæ pertæsus videns multorū frigescere caritatem, & ideò superabundare iniquitatem, deliberauit animo, relictis*

Aymo. lib. de vita S. Abbonis c. 10. in Floriacensi Bibliotheca. 57

Epistola Abbonis ad Bernardum, laudum plenissima.

omnibus quæ possidebat Hierosolymã petere: quod iter à Patre eius pœnitentiæ voto, ante omnes ferè in hoc tempore Galliæ habitatores cœptum ac percursatum fuerat. Nec tamen absque sui sententia didascali aut consilio perficere disponens, ad Floriacum venit Monasterium, secreta cordis sui huic suo totius bonitatis patefacturus magistro, Ille, Hierosolymitano interdicto itinere; ne omnino eius voluntati contraire videretur, Romam petere, Montem Garganum adire concessit Addit Aimoi. fusiùs de concessis Bernardo socijs, de litteris ab Abbone in ipso itinere missis, quas breuitatis studio huc transferre haud inuitus prætermitto.

Bernardi Pater Hierosolymam ex voto profectus.

58 NONNIHIL hîc operæ ponendum est in certo annorum computo ineundo serieque nostra minimè interpolanda, quorum tamen amborum felicem nobis spondemus exitum adnisi ope numinis. Sedisse igitur hoc tempore Bernardum sic euinco; Ex Aymoi. histo. S. Abbonis Floriacensis Martyris nono cap. floruit *Abbo Floriacensis Roberti Regis tempore* sub decimi seculi periodum extremam, floruit & antea *Hugonis Regis ætate* cuius auspicia in annum 988. ferè incidunt ex cap. historiæ eiusdem septimo, floruit & superioribus annis *sub Ioanne XIII. Pontifice Max. subque Lothario Galliæ Rege*, Anno quippe 970. à S. *Dunstano Cantuariensi Archiepiscopo* auctoritate Ioannis Papæ Concilium in Anglia ad Clericorum frœnandam incontinentiam coactum est, cuius decretis executioni mandandis delectus *Osiualdus Vuigorniensis Antistes* Abbonem Floriacensẽ Rámesciam instituẽdis Monachis, sanctéque ac castè regendis euocauit in Angliam, si Actis S. Osuualdi, Aymoinóque credimus: Cumque tùm diu iàm in Floriacensi cœnobio docuisset Abbo grandi natu, vt & locuplete famâ, insignique sanctitate id temporis; superioribus eiusdem decimi seculi temporibus floruisse etiam oportuit. Quid ergo vetet his ipsis temporibus affigere Bernardum nostrum? qui etiam sine hiatu vllo notabili ab A. C. 946. (ad quem Gausberti sedem antehac protendimus) ad extremi seculi annos, adque A C. 990. sedere facilè potuerit. Quamquam in his aliisque similibus sedium terminis designandis, non tàm quid certò omnino constet, quàm quid semel competentâ sede Antistitum ad desultoriæ historiæ hiatus euitandos non insulsè asseti queat indicare animus est; isque semper promptissimus ad terminos hosce angustandos si qui medij inter nostros Antistites è doctiorum scrinijs aliquando erumpant.

Temporis ratio.

Tilliet in Chron.

Apud Surium Tom. 5 die 15. Octob. Aymoi. in vita Abbonis c. 4.

59 SILERE hîc non possum quì circa Bernardi nostri tempora seculique decimi finem in Cadurcensi solo contigit obitum *S. Theodardi Narbonensis Archiepiscopi*, tum vt à situ & obliuione vindicetur, tum vt ad Ecclesiasticam Cadurcorum historiam lux maior veritatis accedat. Consignabo hîc tantùm monumenta quæ in *Sanctorali Bibliotheca Dominicana Tolosæ* extant *Kal. Maij* in hæc verba, *Post-*

S. Theodard⁹ hoc tempore vixit, obijtque.

Archiepiscopus Narbonen.

Patriâ Cadurcen. In Cadurcino solo obiit

quam prædictus vir Dei Theodardus manifestè ac penitùs indubitanter agnouit se vocari diuinitus ab hoc seculo, atque non multò pòst ad aliud properare, in suum quod quondam parentes eius in proprio vt fertur prædio sub S. Martini Turonensis Episc. venerabili semper ac perpetua memoria construxerant Xenobium, iter vertit; vt ibi proprium, ab hac luce recedens, Domino (cui omnes viuunt fideles, & cui non pereunt moriendo, sed mutantur in melius) redderet spiritum. Est autem iàm dictum Monasterium in territorio Cadurcensi in monte *qui* Aureolus *dicitur, ad cuius montis radicem fluuius quidam decurrit, quem indigenæ regionis ipsius* Tasconem *vocant: Hic suo decursu confinia* Tolosani, Caturcensisque *ruris liquido dirimit patenter influxu, qui à prædicto monte recedens post modicum temporis spatium Tarni immergitur flumini.* Ex quibus monumentis habes *Theodardum* hunc *Cadurcensi deberi Prouinciæ*; *Abbatiam S. Martini* quæ caput *Montalbani* A. C. 1144. adiunctæ, fuit, suo vt loco dicetur, ab Theodardi progenitoribus extructam, S. Theodardi obitu, & in eam religione nobilitatam; hanc si quo par erat cultu prosequuta foret Montalbanensium pietas nequaquam hodie ipsorum in ea funditùs delenda impietatis ac furoris in Diuos relicta vestigia, obijci segregibus superstitibus possent.

Abbatia S. Martini ab eius progenitoribus extructa ad Montalbanum.

Infrà. num. 74.

A. Caluinistis excisa.

DEODATVS.

Deodatus ab A. C. 1000. ad 1040.

Apud Lemouicen.

Adest Lemouicæ dedicationi Basilicæ Saluatoris cum alijs 10. Episcopis anno 1028.

Adest Lemouicensi synodo an. 1034 quid inibi actum.

DEODATVS (cui & *Deus-dedit* nomen) ad initia seculi vndecimi sedit: Constat ex M. S. *Chronico Gausfredi Monachi S.* 60
Martialis Cœnobij, quo, anno 1028. Cadurcis præfuisse Antistitem traditur id hæc verba, *Anno Domini 1028. consecrata est Basilica regalis, Saluatoris, Lemouicæ, XV. Kal. Decemb. idque ab Episcopis vndecim, quorum nomina hæc pagina continet*, Iordanus *Lemouicensis*, Isembertus *Pictauiensis*; Roho *Engolismensis*, Arnaldus *Petragoricensis*, Petrus *Gerundensis*, Deodatus *Cadurcensis*, Aemilius *Albiensis*, Arnaldus *Rotenensis*, Fulco *Carcassonensis*, Elus *Santonensis*, Gothefredus *Archiepiscopus Burdigalensis: Hoc factum est tempore Roberti Regis Francorum & Imperatorum Constantini Græcorum, & Conradi Romanorum.* Interfuit & Deodatus *Lemouicensi Synodo* anno pòst sexto, scilicet Christi Dom. 1034. quâ de S. Martiale *Apostolo* nuncupando actum pluribus est; De Vicecomite qui post incursam Excommunicationis censuram ob populationes publicas, sacro donatus sepulchro fuerat, extumulando, De Interdicti pœna, in seditiosos omnes, pacisque Lemouicenses interac quietis perturbatores, ferenda; De Episcopis si qui ab decretis Concilij discessissent deponendis,

De Absolutione Papali, quam, excommunicati ab priuatis Antistibus, impetrassent furtiuè, dolosèque caussarumque articulis nihil patefactis, pro nihilo habenda vtpote irrita, Déque id genus alijs. Porro adfuisse Deodatum vnà cum non paucis Episcopis suprà ad annum 1028. nominatis, Acta Excommunicationis in seditiosos inibi latæ sic docent, *Ex auctoritate Dei Patris Omnipotentis, & Filij & Spiritus S. & S. Dei genitricis Mariæ, S. Petri Apostolorum principis, & B. Martialis, & aliorum Apostolorum, atque omnium Sanctorum Dei, nos Episcopi in nomine Dei specialiter congregati*, Aerno *Archiepiscopus Bituricensis*, Iordanus *Antistes Lemouicensis*, Stephanus *Aniciensis*, Rorico *Aruernensis*, Ragamundus *Mimatensis*, Aemilius *Albiensis*, Deusdedit *Cadurcensis*, Isembertus *Pictauiensis*, Arnaldus *Petragoricensis*, Roho *Engolismensis*, *excommunicamus illos milites de isto Episcopatu Lemouicensi, qui pacem & iustitiam Episcopo suo firmare, sicut ipse exigit, nolunt, aut noluerunt. Maledicti ipsi & adiutores eorum in malum* &c. tùm post paulò. *Omnes Episcopi & presbyteri candelas ardentes in manibus tenentes, mox eas in terram proijcientes, extinxerunt &c.* Vbi tantùm aduertendum occurrit quem anteà *Deodatum* vocatum accepit Lector, hîc *Deusdedit* magnâ vocis affinitate vernaculo idiomati perinde respondente, nuncupari, quia idem, Grammaticorum character actiuâ iuxtà ac passiuâ voce exprimat, idemque sit *Deodatus*, & quem *Deusdedit*. In eadem Lemouicensi Synodo Deodati fides integritasque inconcussa enituit, quando *in suum ipsum nepotem* ita seuere agi nullâ intercessione permisit, quin & suo suffragio iustam sententiæ seueritatem promouit: Vt enim Actione secundâ Concilij legitur, accepit Deodati Cadurcensis Episcopi nepos à Principibus secularibus, Comite Tolosano, posteà Petragoricensi itidem Comite, inde Vicecomite Combronensi Bellouacensem Abbatiã profanus homo, nullisque initiatus sacris ordinibus, stemmatum ac paternæ nobilitatis claritate suffultus. At nihil suo iure cedendum arbitrati Concilii Patres, interque cæteros Deodatus, nihil nepotis consanguinitate ab officio dimotus, accersitum, flexis adstantem genibus, coràm increpitum, ad hanc demissi animi culpamqne deprecantis vocem adegerunt, *O Reuerendissimi Patres; hanc rogo iusto iudicio corrigite rem, & libenter consentio*; exauctoratóque legitimum Abbatem ex Monachorum albo Iordani Lemouicensis præsulis calculo rite sublectum suffecerunt; ad documentum nimirum posteritatis immortale, præsertim sicubi agitur de sacrilego simoniæ quæstu etiam contra Magnatum Affinium, Nobiliumque molitiones radicitùs euellendo. Testata fuit & documento id genus non vulgari Deodati nostri virilis constantia in magnatum contra diuinas leges insultibus, generosiùs reprimendis. Acto quippe in Synodo de suspicione criminis & perfidiæ diluenda, quòd, vti ob-

Acta Synodi Lemouicensis.

Excommunicat Synodus pacis perturbatores.

Excõmunicationis formula

Deodati seueritas in nepotem simoniacum, Abbatiæ, cùm clericus ipse non foret, inuasorem.

Synodi in nobiles Ecclesiasticorum iurium inuasores constãtia

Deodati zelus ex cōmunicatis Ec. clesiasticâ sepulturâ arcendis.

iiciebatur, tulisset Abbas haud iniquè Aede sacrâ condi cæsi corpus excommunicationis illatæ vinculo haud antea soluti, nihil conniuendum ratus Deodatus facti proprii narratione ad Sacrilegia similia vlciscenda, Concilii Patres omnes accendit; narrauit quippe nullis precibus adduci potuisse sese, vt eâ censura expediret populatorem prædatoremque publicum, quò maior ceteros terror inuaderet; neque item vt sacri tumuli iusta iniusto ac perdito persoluerentur; quam sententiam ostenta non vulgaria diuinitùs confirmarunt. Placet ea verbis ipsius Deodati in Lemouicensi Concilio Actione Secunda perorantis exscribere, vt habeat successorum constantia quo se in caussis istiusmodi tueatur, *Nuperrimè*, inquit Deodatus, *post Concilium Bituricen. quidam de excommunicatis eques in nostra Diœcesi interfectus est, quem ego rogantibus amicis & propinquis eius nullatenus soluere volui, vt ceteri metum haberent: grauem enim culpam prædantis habuerat. Itaquè sine sacerdotis obsequio à militibus apud quandam Ecclesiam S. Petri, non me iubente sepultus est. Mane autem facto corpus eius longè extra Cæmeterium proiectum & nudum super faciem eius terræ inuentum est: tumulus autem vbi sepulturam habuerat intactus, & ita, vt dimissus fuerat, repertus est. Quem iterum milites aperuere, & nihil in eo amplius nisi vestes quibus inuolutum corpus fuerat, inuenerunt. Rursus cadauer ibidem sepeliunt, & diligenter tumulum sub enormi pondere terræ & lapidum claudunt: sed die altero proiectum cadauer, & tumulum intactum, vt suprà aspiciunt. Quinquies sepeliunt: toties eodem eiectum tenore contuentur. Tanto demum victi stupore, corpus longè à cœmeterio Ecclesiæ, terrâ obruunt. Quo terrore perculsi principes militiæ, pacem nobis velut optabamus firmare nequaquam distulerunt. Ad hæc* (Deodati verba) *respondit Concilium, Quid hoc aliud est, nisi quia sub oculis hominum, arbiter hominum affirmat Ecclesiæ suæ auctoritatem, quia excōmunicati, à sepultura Christianorū iustè ab Episcopis segregantur?* Hæc de Deodato; quæ non oscitenter notari petuelim ab iis qui Ecclesiasticas diras subsannant, & de excommunicatis communi Christianorum sepulchreto condendis adeò sunt nostro æuo sollicitei, nihil vt Ecclesiæ sanctionibus, nihil vt veterum Patrum sensu, nihil vt ostentis prodigiisque miraculi plenissimis deterreantur. Cæterùm ex adscriptis Deodati verbis quibus Bituricensem laudat synodum, illi eo ipso anno immò (si Glabro tum viuenti fides) eôdem, cum Lemouicensi, mense, habitæ, superque iisdē capitibus decidendis Patrum calculo collectæ, adfuisse Deodatum non absurdè præsumat quis. Quod facit ad Temporum computum, compertò iam Deodatum anno 1028. & 1034. Sedisse, subnecti Bernardo potest ab A. C. 1000. ad annum 1040. quamquam an qui medii fuerint non omnino cognitum est, vti iam persæpe monuimus serie hâc Episcoporum annectendâ.

Excommunicati corpus loco sacro conditum, sępiùs reluctāte loci religione, non sine miraculo, apud Cadurcos sepulsum.

Glab. lib. 5. cap. 3.

Temporis ratio.

FVLCO.

FVLCO SIMONIS.

61 FVLCONEM Deodati successorem facio ex veteri inscriptione Moysiacensi, lapidi insculptâ altiùs ad posteritatis perennem memoriam, Chori Abbatiæ sinistro latere, in hanc formam, Fulco Simonis ab A. C. 1040. ad 1070.

Idibus octonis, domus ista dicata, Decembris,
Gaudet Pontifices hos conueniſſe celebres,
Auxius Oſtindum, Lactora dedit Raymundum,
Conuena Vuillelmum direxit, Aginna Vilelmum,
Juſſit & Heraclium non deſſe Beorra benignum,
Elloreus Stephanum conceſſit, & Adura Petrum,
Te Duranne ſuum, noſtrumque, Toloſa patronum:
Reſpuitur Fulco Simonis *dans iura* Caturco.
Myriades, luſtris, apponens, tres, duodenis,
Virgineum partum dabat orbi tunc venerandum,
Hanc tibi Chriſte Deus Rex inſtituit Clodoueus;
Auxit munificus, poſt hunc, donis, Ludouicus.

Lapidis Moyſiacenſis inſcriptio.

His enim in versibus recensentur Episcopi, quotquot ad Basilicæ dedicationem, pro more dudum in Galliis recepto, aduolarunt variis è prouinciis; & quia Cadurcensis maximè Præsul cuius Diœcesi ea censetur Aedes, aduocandus videri posteris potuisset: ideò ne per obliuionem ommissus, aut per incuriam neglectus, aut ob Sedis id temporis interpolationem tacitus censeretur, expresso nomine haud abs re non admissum docetur. Causam nonnulli suspicantur simoniaci quæstus notam cui designandæ *Fulconi* vox *Simonis* addita sit. At quàm supinâ crassâque coniecturâ? Enimuerò si id nominis ad simoniæ vitium innuendum sufficiat, ipse Apostolorum princeps se *Simonem* audiisse doleat, vel post Magi *Simonis* audaciam prostratam. Consultiùs quis cognomen gignendi casu expressum voluerit more Gallos inter etiam id æui receptissimo, aut ad Partem Simonem indicandum, aut ad familiam denotandam, quasi Gallico idiomate *Foulques de Simon* appellares Antistitem; vt & in hac serie nostra, leges inferiùs *Raymundum Pascheli, Hugonem Geraldi*, sicuti nuncupatum haud abnueris apud alios *Petrum Damiani, Petrum Leonis, Henricum Leonis, Petrum Aureoli, Gauselinum Ioannis.* Occasio verò haud vocandi Fulconem multiplex vt esse potuit, seu ex priuatis odijs, seu aliunde; ita coniecturâ non prorsus absonâ videri facilè queat exemptio Moisiacensis Abbatiæ ab Episcopali pedo iureque Cadurcensi, cui ne quâ parte cederetur relictus Fulco fuerit, præsertim ad-

Fulco cur non admissus dedicandæ Moysiacẽſi Abbatiæ.

stante *Duranno Tolosano Antistite, Moisiacensique Abbate*, cum quo ne qua lis super primatu à Fulcone concitaretur, relinquendum potiùs duxerint. Porro fuisse Durannum Moysiacensem Abbatem testis loco fidem faciat extans marmor in eiusdem Abbatiæ peristilio A. C. 1100. vt fert adnotata ibi temporis ratio, erecto, quo Durannus Præsulis specie præfertur hâc epigraphe ad caput fornicatim adscriptâ, *Durannus Episcopus Tolosanus, & Abbas Monasterii huius*; quod idem Guido, Hugo, Antoninus, & Tritemius astruunt; vnde nullo negotio intelligas versum ascriptos inter septenum, quô Durannus *Tolosanus patronus*, quia Episcopus; & *Moysiacensis*, quia inibi Abbas, nuncupatur.

Durannus Abbas Moysiacensis et Tolosanus præsul id temporis. *Guido Catalo. Episco. Tolosano. Hugo in Hugone Cluniacensi, apud Sur. Antoni. histo. c. 17. tit. 15. § 7. Trite. l. 4. Cluniac. cap. 247.*

Quo anno Durannus & Fulco.

Iam, ea *Duranni* Tolosani mentio facit, vt Fulconis coæui æuum eruamus minore negotio. Sedit quippe Tolosæ Durannus circa A. C. 1060. ex Guidone, Regnante Gallias tum primùm *Philippo I.* Tolosanis præfecto *Pontio Comite*, quæ ad A. C. 1061. Sigebertus & Tillius referunt. Sederit ergo haud procul ab illa seculi vndecimi periodo Cadurcensis Fulco. Imò ex adscripto versu, laudatos inter *nono & decimo*, qui sic habet, 62

Myriades, lustris, apponens, tres, duodenis,
Virgineum partum dabat orbi, tunc venerandum,

Variè explicatur versus suprà citati, perdifficiles.

tum ipsorum germanum sensum; quamquam ænigmatibus soluendis Oedipus non sum; tum certam temporis huius rationem elicio, si præmonuero ipsis ex verbis per se constare, annum, ab partu Virginis, in quem dedicatio ea inciderat, annotari, stylo minùs quidem docto, at nihil minùs veri tenaci. Quasi sic dictum foret, Virgineum partum orbi venerandum, tunc *dabat* hoc est *designabat annotabatq;*, *Myriades* (*singulari*, vt Grammaticum hîc agam, *numero*) hoc est *annus millesimus:* (quasi si *Myriadem* aut *Myriaden* latini ferret idiomatis lex, & myrias aut minùs latinè *Myriada*, vel *Myriades*, non decem millia sed millena tantummodo designaret) *apponens* hoc est *adiungens insuper*, scilicet vltra notatum millenarii numerum, *tres* hoc est *ternarium*, *lustris duodenis* hoc est *spatio annorum vel 60.* si lustrum metiare quinquennio, *vel 48.* si quadriênio: quod tu clariùs diceres, Anno ab Virginis partu 1051. aut lustri ampliori acceptione 1063. Sic acceptû hoc loci *Myriades* nomen, in quo vno difficultas est, persuadet quod vel singulari numero vel plurali inibi vsurpatum oportuit: Non plurali certè, alioqui multi præcessissent annorum à Christo nato millenarii, quod quis ferat? singulari igitur. At quo commodiùs quàm nominandi casu, vt cum sequentis versus voce *dabat* quæ aliò referri vix potest nectatur? Certè erraret toto cœlo qui vocem *Myriades* numero multitudinis vnà cum ternario sequente iungeret; sic enim tres myriades hoc est millenos ter aut tricies annos ab partu Virginis,

emensi

eimensi dudum fuissemus. Placet & non ineruditi viri coniectura, qui vocem *Myriades*, in duas dispescens, sic explicabat; *myria des*, hoc est tu ô lector aut alius quiuis, *da myria*, hoc est mille annos (pro eo enim vsurpari potuit latinum Myria sicut græcum μυρία παρο-ξυτόνως infinita, sexcenta, & millena designans) apponens addensue insuper *tres* annos, duodenis annorum *lustris*, sicque occurret annus quo Deipara pariebat, *Virgineum partum dabat Orbi tunc venerandum:* quo pacto præter liberiorem vocis *Myriades* diuisionem, hoc est incommodi, quod vox *dabat* supponat aliunde, quò referri queat integrando sensui: vnde fit prior vt explicatio nobis præferenda videatur. Qui *myriados* legeret non *myriades*, non ineptè etiam hunc sensum eliceret, Iungendo lustris duodenis myriados (elapsæ nimirum ante lustra hæc duodena) ternarium, occursurum parientis Virginis tempus. Tu Lector, vti animus feret, pro voto qui ad stomachum magis ex his fecerit explicandi modum prafer; omnes quippe in eundem sensũ coincidunt; licebit & nouum de tuo addas; Caue tamen in primis, ne vocem *myriades*, cum sequenti (*tres*) ita iungas, vt multas designent myriadas, Auosque nostros ac Proauos futuris olim seculis vixisse dudum facias, temporum perturbatiore paulò apallage. Nos id ex disputatis hactenus exprimamus, Fulconis sedem ad A. C. 1060. attinere, ità, vt Præsulem hunc habere potuerit Cadurcum ab A. C. 1040. qui Deodati extremus fuerit, ad 1070. Cæterùm procul abest hic noster *Fulco* ab illo alio qui in *hæresim Albigensem*, eiusque faurorem *Raimundum Tolosanum Com.* adeo strenuè se gessit: Id enim A. c. 1210. longo post interuallo contigit, & qui tum sedebat Cadurci Præsul alius nomine ab illo Tolosano Antistite Fulcone laudatissimo erat, etsi vti eo anno docebimus, nihil differret, votis, consensu, & in Romanã Ecclesiam Catholicamque fidem religionis plenissimâ conspiratione.

Temporis ratio.

Fulco Tolosanus à nostro diuersus.

Infrà in Guillelmo III.

STEPHANVS. I.

63 STEPHANVM Cadurcensem hoc tempore Antistitem, exactis iàm *Fulconis* decessoris annis, facit auctoritas *Vrbani* II. A. C. 1093. V. Id. Febru. *Diploma* sancientis in Monasterii Fiacensis (seu quod idem est Figiacensis) gratiam; eiusque publicationem Episcopo Cadurcensi Stephano, cuius Diœcesi censetur Aedes illa, committentis. Placet Bullæ Tabulario Figiacensi asseruatæ verba attexere, vt ex ipsis nihil mutatis, & Stephanum nostrum quod pronum ac perfacile fuerit eruamus, & Figiacensis Abbatiæ priuilegia aliquot tùm concessa, & receptum Ecclesiâ vniuersâ *Reliquiarum cultum*, *Indulgentiarum*

Stephanus ab A. C. 1070. ad 1093.

Eruitur eius nomen ex Vrbani II Diplomate luculentissimo.

vsum, Templorum religionem consecrationemque, flammarum purgatricium vim, & id genus alia quæ *Caluinistæ* nostri pleno ore subsannant cachinnâturque, quia ex Apostoli Iudę vaticinio *quæ ignorant blasphemāt,* eruamus. Verba Diplomatis Pontificii hęc sunt, VRBANVS *Episcopus seruus seruorū Dei,* Fratri nostro *Stephano* Cadurcēsi Episcopo S. & A.B. *Fiacense Monasterium in Diœcesi vestra situm, quod Antecessores nostri propter eiusdem sanctitatis excellentiam, quamplurimis priuilegiis, & singularibus indulgentiis sublimarunt, nunc nouimus esse destructum, & à paganis concrematum. Quâ de caussa doloris affectu tàm sacratissimæ Ecclesiæ quæ à Christo dedicata fuisse cognoscitur (sicut* Decretales *litteræ, glossæ, & Bullæ B. memoriæ D. Stephani secundi Papæ nobis testantur, ostensæ)* desolationi compatientes, & eius restaurationi subuenire volentes, De fratrum *consilio nostrorum, concedimus omnibus* Catholicis, *VII. Id. Non. hùc caussâ salutis aduenientibus, pœnitentibus, & confessis, plenariam suorum delictorum Indulgentiam; etiam qui per circuitum anni in solemni Missa,* V*esperis, seu Matutinis interferint, centum dies & pro qualibet aliarum horarum Canonicarum quadraginta dies veræ Indulgentiæ, in perpetuum concedimus. Nihilominus omnibus Catholicis, pœnitentibus, & confessis hîc sepultis & sepeliendis in futurum, medietatem pœnarum Purgatorii pro delictis secundùm merita debitarum, diuinæ consecrationis honore semper saluo, remisimus, & remittimus per præsentes. Cuique autem Catholico charitatiuè conferenti ad readificationē, siue reparationem huius sacrosanctæ Ecclesiæ pro suo conferentis arbitratu, centum annos veræ Indulgentiæ in perpetuum condonamus. Si qua igitur Ecclesiastica, secularisue persona contra hanc paginam temere venire præsumpserit, & Ecclesiæ sanctæ huius cœnobitas molestauerit districtæ vltioni in extremo examine & perpetuæ maledictioni subiaceat. Cunctis verò sua charitatiuè eidē cœnobio exhibentibus, & dilectionem seruātibus, sit pax, & benedictio, quatenùs hîc fructum bonæ actionis percipiant, & in futurum præmia æternæ pacis inueniant. Amen. Datum Laterani V. Id. Febru. Pontificatus nostri anno* V. Anno D. 1093.

Epist. Iudæ v. 10.

Monasterium Figiacense Priuilegiis variis à S. Sede indultis gaudet.

Destructum,

A Christo ipso olim consecratū.

Ab Vrbano Indulgentiarum thesauro ditatū,

Ad id restaurandum Indulgētiis etiam inuitati fideles.

ATENIM in hoc Pontificio diplomate ad *Stephanum* nostrum misso 64
duo potissimū discutienda veniunt, Alterū est quod *de Stephano II. Papa* docetur; Alterum quod *de Figiacensi Æde ab ipso Christo Domino consecrata.* Cùm enim *Stephanus II. Zachariæ* suffectus A. C. 751, triduum tantum Pontifex fuerit, repentino quippe extinctus fato, nihilque id temporis Figiacensibus procul dissitis consulere potuerit; qui vix dum se Pontificem tàm breuiculi temporis angustiis agnouisset; qui tandem constabit Vrbani Diploma iam descriptum, litteras Decretales Stephani II. allegans; earumque auctoritate se fulciens? At neque Gordium nodum hîc metuet, neque Alexandri incisuri gladium desiderabit, qui ob tridui tantùm sedē Stephanum

Diploma Vrbani defenditur à calumnia.

Ex Anastasio Bibliothecario.

Stephanus II. triduum Papa, ab aliquib. omissus.

II. in.

II. in Pontificum albo haud recensitum à non paucis, cum Annalium Ecclesiasticorum scriptore nostri æui locupletissimo annotarit: quasi Pontificibus ascribi ægrè debeat, qui nullis Pontificio iure actis vnum vix habuerit Pontificis nomen. Atque hoc ipsum Vrbano ansam iure dederit Stephani II. nomine, non hunc triduanum Papam designandi, sed proximè suffectum *Stephanum alterum*, qui diutius sederit, *Gallias, Figiacumque, Aedem consecraturus inibi, cum Pipino adiuerit*, qui ipse Stephanus II. sit, si Decessorem, adducta iam à nobis, prætermittēdum, vti vero est quàm simillimum, Vrbano persuaserint. Placet verò hoc loci quæ de Figiacensi Monasterio sub Pipino constructo in Actis *S. Namphasii, Diuo Ambrosio Cadurcensium Præsuli coæui*, superius à nobis scripta sunt, pluribus prosequi, quò & obligatam à nobis inibi fidem exoluamus, & quæ id temporis Figiaci, præsente Cadurcensi Antistite (quem vnum habemus eâ ætate S. Ambrosium) acta sunt, ab situ, abque tenebris eruta, luce, quâ certè sunt dignissima si quæ vlla, atque, si ita visum sit superis, immortalitate donemus.

Baro. Tomo 9. A. C. 752. num. 10.

Stephanus III. qui & II. Gallias Figiacumque petijt.

num. 49. num. 50. in fine.

65 ROMANAE Ecclesiæ cladem vastitatemque minabatur portendebatq; *Longobardorum Rex Aidulphus*, iamnunc inuolaturus in Pontificem Stephanum Romanæque sedis arcem, ni Galliæ, perfugium tutissimum, *Pipinique Regis* auctoritas eualuro patuisset; Obsecrat per litteras Pontifex Pipinum, vti adsit, & quâ est in Ecclesiam obseruantiâ religioneque suis copiis barbaras fuget. Paret extemplò Pipinus, *Rodigangum Episcopum, Antgariumque ducem* mittit, qui Pontifici Gallias Sedis Romanæ asylum, atque, ad vim repellendam, Francorum vires offerant. Pontifex haud abnuere oblata opportunè perfugia, Gallias petere, sese Gallorum armis tegere, dum bellorum tempestas posuisset. Occurrit aduentanti Pipinus, procul ex equo desilit, cum muneribus Pontificem magnificè vti par erat excipit, Parisios sub anni quinquagesimi quarti supra septingentesimū finē ducit, interimque ab eo vicissim in Dionysiana Aede solēniter inungitur, consecraturque vnàque duo filii, *Carolomannus Carolusque*. Sub hæc morbus Pontificem teter occupat, decretoriumque diem imminere conclamantium medicorum pronuntiabat calculus, cùm de repente nec sine miraculo conualescit, SS. Petri, Pauli, Dionysijque (quorum & visu frui datum) precibus, sanitati pristinæ restituitur. Fuit miraculi fama incitamentum haud segne Gallis nostris, de Pontifice cui ita fauissent superi, quàm optimè merendi; Adit ipse Pipinus Aidulphum Stephani infensissimū hostem; pauco licèt comitatu, numerosissimum frangit, fugat, exercitum, viam facit Pontifici in Italiam redituro; Aistulphumque redactum ad incitas, ad honesta cogit fœdera cum Pontifice ineunda. Hæc belli primordia, hic exitus. Verum enimuero nequaquam in otio

Aistulphus Papā diuexat; vt à Pipino ad quem Pontifex cōfugit repulsus.

Huius historiæ auctores sunt *Anastasius Bibliothecar. Theophan. lib. 22. Ludou. Imp. epist. ad Hilduinum. Stephanus 3. epist. apud Hilduinum in Areopag. Lugdrus epis. ad Rixfridum, apud Sur. 1 Mar. Till. in Chron.*

Quid egerit Stephanus Papa in Galliis.

Aegrotat; Miraculo sanatur; Pipinum & filios religiosè inungit; de Suuiberti sanctitate inquirit; S. Dionysij templum consecrat; Figiacum adit S. Viuiano comite aliisque praesulibus quò Aedem consecret.

vixit hoc anno Gallos inter Stephanus Pontifex; De *Suuberto* in Diuorum album post serium diutinumque examen referendo actum: Varia Galliâ nostrâ loca, templa varia ab Pontifice adita, dicataque, atque, alia inter, Figiacense. Habetur quippe Abbatiae Figiacensis Actis authenticis, post Stephani aduentum in Gallias, postque Pipini ac filiorũ inunctionẽ solenníẽ, araeque Parisiensis S. Dionysii consecrationẽ Pontificiam, de Figiacensis Monasterii à se constructi dedicatione cogitasse Pipinum, adque eam religionem obeundam inuitatum à se Pontificem ad solum Cadurcense duxisse. Accingebat se Pontifex aduocatis eâ fine Galliâ totâ Antistitibus, quos inter *Viuianus Sanctissimus, Sanctonensis Praesul*, atque vti coniicere est *S. Ambrosius tùm Cadurci sedens:* Cùm ecce mediae noctis altissimo silentio Christus Beatorum agminibus stipatus vndique, é cœlo aduolare visus, concẽtu musico quem audirent passim admirabũdi suspẽsique accolę, personãte: Nec inania visa; Primò die concurrunt Pontifices, Pipinus, aliique ad Aedem vti conuenerat consecrandam: sed conferta nubes ab ingressu arcet vndique (oppleuerat quippe circumsepseratque nubis specie, *gloria Domini, Domum Domini*) donec post multas ardentesq; preces sua sponte reclusis ostiis aditus patet Põtifici Max. Comitibusq;: hi in aedem iam admissi praesentiam numinis ex cœlesti suauissimoque odore latè persuso praesentiunt; consecratam sat superque ab ipso Christo cœlestibus caeremoniis aedem, ex cruce multiplici vt sit parietibus Templi circumappicta coniiciunt; nullo alio vtendum ritu sacrandis altaribus quae diuinitùs inuncta sacri liquoris vestigia testarentur, edocentur. Ipse Pontifex religione omni aliâ dedirandę Aedi supersedet, ne humano suffragio diuina decreta firmare cœlestesque ritus sanctiores terrenis exornare velle videatur: primus inibi *Sacrosanctum Missae sacrificium* praepotenti Deo offert, vt & suo singuli Presules ordine. Donat & Stephanus immunitatibus nec paucis, nec vulgaribus Abbatiam, tàm luculentâ visorum spectatorumque coràm testificatione, Deo caram. Donat & Pipinus, dotatque reditibus benè amplis regiisque, totóque Oriente conquirit per Legatos strenuos sedulosque Reliquiarum SS. genus omne, ad aedis Religionem, obseruantiam, famamque non Occidentis modo partibus, sed Oriente toto, hoc est vniuerso terrarum orbe diffundendam. Atque hęc sunt Diplomata, haec indulta, haec priuilegia, quorum memoriam refricat Vrbanus Papa Diplomate ad Stephanum nostrum dato, quorum omnium elucidandorum gratiâ isthaec inteximus. Haec Aedis Figiacensis olim sanctitas, religioque fuit; cui si Caluinistarum Galliâ totâ, eóque imprimis tractu furentium immanitas pepercisset, maiora veteris sanctimoniae, pauciora recentis impietatis vestigia cerneremus. Haud grauabor ipsissima verba ex fundationis Monasterii Figiacensis

2. *Paral.* 5. v. 14. Christus ipse eã consecrat.

Pontifices ibi faciunt.

Eius aedis priuilegia Pontificia Regiáque.

Caluinistarum in eam furor.

Actis

Actis Figiacensi Archiuo asseruatis (quæ descripta penes me sunt) carptim hoc loci attexere: nec enim omnia placet adiungere, ne in immensum se fundat historia cuius breuitati, non minùs, quàm veritati, studere, in votis est.

66 De Monasterii ergo Figiacensis conditu sic se habent, *Pipinus locum ædificationi congruum cœpit inquirere diligenter; cumque ad hoc inuestigandū anxiè suspiraret, in vallis cuiusdam planitiem montibus vndique circumseptam, quæ* Figiacensis vallis dicitur, *diuino nutu deuenit.* Noctis silentio, cùm placido seruus *Christi somno succubuisset, adest ecce Angelica de cœlo visio, de supernis allatum pio Regi insinuans nuntium; Tempus est, inquit, serue Dei, ad effectum, mentis trahere propositum: Ecce opportunum & Dominicæ sedi gratum præsentem tibi ostendo locum, nec adhuc agendum de eius diffidas auxilio, cuius ad incipiendum tibi non deest reuelatio. Dum mane Rex ad confitendum Domino surrexisset, attentiusque oraret,* colūbas *in niuis candore quoddam simplicitatis blandimentum exprimentes, ab æthere illapsas aduolare, ac volatu velocissimo ad ima properare prospexit. Cumque tam insigne miraculum diligentius intuens consideraret, singulas singulos ramusculos ab alto asportantes agnouit; quibus seriatim compositis,* quasi quodam certo limite locum significare, intentus obstupuit, *vbi manifestum diuinæ reuelationis indicium, non vltrà suspensus, intellexit. Signo igitur mirabili roboratus Rex cœlico limite signatum sanctissimæ sedi aptauit locum, nec diuinum in aliquo transgrediens nutum summæ* Trinitati dicatam *fundauit Ecclesiam.*

Ex Actis Fundationis Monasterij Figiacensis, sit superioribus fides.

Diuino monitu à Pipino Rege vt conditum Cœnobium; S. Trinitati dicatum.

67 De Stephani Papæ aduentu in Gallias, *Eodem tempore Apostolicæ dignitatis culmen* Stephanus vir Apostolicus *obtinebat qui ab* Aistulpho Longobardorum Rege *feruentem tribulationis rabiem tolerans, ad* Pipinum Francorum Regem *sibi vnicum elegit refugium: Cumque ad* Parisiorum vrbem *propero cursu attigisset, à pio Rege Præsul sanctissimus debito cum honore susceptus est;* Et mox, de aduentu Figiacum, deque Templi consecratione, *Memor intereà Figiacensis Ecclesiæ vtpote ædificationis suæ princeps clarissimus (Pipinus) multiformi precum instātiâ gloriosum rogauit Pontificem, vt partes istas Rege comitatus visitaret, & nouellæ sed ab æterno præsignatæ Ecclesiæ consecrationem celebraret; cui etiam per ordinem exposuit eiusdē supernâ admonitione constructionem, vt eius animum ad id agendum redderet promptiorem. Spondet se Papa Sanctiss. venturum, & factis exequi non differt promissum. Conueniunt & ex multis partibus multi Pontifices, Sancti Patris aduentu & auctoritate commoti, necnon ex rei atque miraculi de noua Ecclesia auditi nouitate perculsi Apostolicæ ac Regali curiæ interesse non indignum iudicātes: inter quos celebris memoriæ* Beatissimus Viuianus, *qui tunc* sedis Sanctonicæ Præsul, & Comes *florebat, qui vtriusque dignitatis honorem virtutum & miraculorum splendore multipliciter adornabat, affuisse non*

Stephanus Papa quid in Galliis, quid Figiaci.

dubitatur. Et poſt aliquot inſerta, *Media noctis ferè curſu peracto, venit Dei Patris ſapientia IESVS CHRISTVS hymnidicis vallatus Angelorum choris A prædicto Papa ſanctiſſimo, à Rege Francorum piiſſimo auditæ ſunt harmonicæ pſallentium voces, auditi cantus organici, quos ſpiritus decantabant Angelici, quod etiam multi alij audire meruerunt, qui rei & miraculo teſtimonium perhibere non timuerunt. Saluator interim noſter ſacrum hoc peragere dignatur myſterium, quod nulli conceſſum eſt celebrare mortalium, Altarium menſis & parietibus reuerendæ Crucis ſignum imprimit, ſignata cœleſti Chriſmate cœlitus ſacerdos inungit; inunctis, ſupernæ conſecrationis benedictionem apponit. Tum receptus eſt in cœlum ciuium ſe ſequente comitatu cœleſtium.* Poſt enarrata, quæ diximus de nube, & odoris fragrantia, pergunt Acta, *Introgreſſus Papa Sanctiſſ. mirãdis plus mirãda ſuccedere videt: cùm enim ſacris altaribus vicinus acceſſiſſet, vidit Dominicis menſis, & parietum lineamentis impreſſam Dominicam Crucem, & ſacri liquoris ſuperpoſitam percipit vnctionem, ex quibus comperit tertium ſacræ benedictionis argumentum &c.* De Immunitatibus gratiiſque à Pontifice Regéque in idem conſpirantibus, legitimè collatis. *Peracto de more Miſſarum officio, reuoluens apud ſe Papa Sanctiſſimus quantâ dignitatis prærogatiuâ ſuam Chriſtus dotaſſet Eccleſiam, Apoſtolici quoque priuilegij excellentiâ dignum arbitratus eſt eam eſſe honorandam. Hoc ergo auctoritatis priuilegio munitam dotauit Eccleſiam, vt inter omnes Cadurcenſis pagi Eccleſias præter Cathedralem eiuſdem Diœceſis ſedem primatum obtineret: quã equidem in hoc vno hòc præpoſuit dignitate quod eiuſdem loci Abbatem conſtituit non alibi quàm in ipſa cui præponeretur Figiaci Eccleſia à Cadurcenſis Sedis Epiſcopo, ab eodem ad hoc inuitato, benediti: niſi fortè à Rom. Pontifice ſuſcipiendam potiùs eligeret benedictionem. Verùm hanc eidem Eccleſiæ Figiacenſi indulſit, quam & Apoſtolici auctoritate priuilegij confirmauit perpetuæ libertatis excellentiam, vt nullius prorſus Epiſcopi, vel Archiep. ſiue Cardinalis interdicti aut excommunicationis vnquam ſententiæ ſubiaceat, nullius Eccleſiaſticæ, ſecularíſue perſonæ quantumlibet potentis, ſit obnoxia Dominationi &c.* De Pipini munificẽtia ſubdit, attributum Figiacenſi Monaſterio *Conchenſe Cœnobium Ruthenorum finibus clauſum, Eccleſiam S. Quintini de Gallic cum eiuſdẽ appendiciis, viginti ſcilicet quatuor Eccleſiis, & quidquid per Figiaci circuitum eſt, quantum itinere vnius diei poſſet peragrari.* Reliquiarum quas à *Conſtantino* in Oriente tum imperante, aliiſque Terræ illius Sanctæ incolis impetrauit Pipinus, ope duorum Galliæ Præſulum, verſus hi non ita ad poëtices regulam exacti, de rithmico exitu, quàm de metrico numero ſollicitiores Actis tamen inſerti catalogum habent,

Poſteritas igitur, vt verſibus his aperitur
Colligat iſtarum ſummatim relliquiarum

Nomina.

Chriſtus Aedem conſecrat.

Pontificia priuilegia quæ Aodi permiſſa.

Reliquiæ æde Figiacenſi cõditæ, à Pipino conquiſitæ.

Earũ Catalogus.

Nomina, quæ paucis studui perstringere verbis
Hic de prætepi *Lector cognoscat haberi*
Quo Christus positus, felici voce, vagitus
Edidit, in pannis, *sub primis conditus annis*,
De quibus hic aliquid *Rex dignus honore reliquit.*
Hic quoque de Thure *genti prædico futura*
Sub forma veri, pretiosum pondus haberi,
Quod pura mentis puero, Reges Orientis
Obtulerant, Domino plaudentes munere trino.
Hic de pane *dedit, fidei si sensus obedit,*
Princeps Francorum, quo Saluator populorum
Infimâ conualle satiauit millia quinque.
De vestimento *simul istic esse memento*
Quo fuit indutus, sub carnis tegmine Christus;
Et de funiculis *quibus est patiens religatus.*
Hic quoddam vere vas non dubitabis habere
Cognoscas idem quo contineatur ibidem
De Cœnæ pane; *quod oportet credere sanè.*
De Cruce *salubri dedit hic Pipinus habendum*
Vt legimus quod & asserimus sic esse tenendum.
De Spinis, *vnam quibus accepisse coronam*
Asseritur Christus, *locus obtinet iste sacratus,*
Hac habet Ecclesia vere de sindone munda
Quâ fuerat sanctum Christi corpus coopertum
Hic tres particulæ de Christi sunt monumentò
Quas huic Ecclesiæ Regem donasse memento.
Ampullas geminas dedit hic Pipinus habendas
Altera flumine quæ Christi sanguine plena sacrato
Quem sub prodigio Christi perfudit imago,
Quod casu miro factum fuit vrbe Beryto.
Virginis eximiæ credas hic esse Mariæ
De vestis *monumento, nec ne* capillis.

De ligno præsepij Christi; De eius pannis. De thure à Magis oblato. De pane quo satiati à Chr. 5000. De veste Christi. De funibus queis vinctus. De pane cœnæ vltimæ. De Cruc. Spinis. Sindone. Sepulchro. De sanguine ex Christi icone ictu fuso. De Veste, Capillóque Deiparæ.

ADDVNT Acta tandem ad loci maiorem sanctitatem, religionemque inibi condita Sanctorum aliquot corpora, *Sigismundi Regis*, geminorumque filiorum, *S. Seuerini martyris*, *S. Vincentij martyris itidem*, *Aginni casi*, *S. Iuuenalis Pontificis*, *S. Viuiani Xanthonum præsulis* (is ad dedicandam Aedem cum Stephano Papa conuenerat) cuius Acta à me licet exscripta, nihil hîc attexere attinet, cùm ex Xanthonensi Lectionario ad manum esse nullo negotio cuiuis possint.

Sanctorum corpora varia inibi sita.

68 NON ita vereor attexere *Figiacensis Abbatiæ peruetusti Lectionarij verba, ex lectione vltima*, quæ solemni *Dedicationis die* habetur, petita, tùm quia dicta omnia ex ijs fidem maiorem quamquam eâ

Confirmãtur Superiora ex Lectionario Figiacensi.

nihil indigeant facilè trahent, & ad Cadurcenſem Antiſtitem Stephanum ſcripti Diplomatis, quo vno freti eum huic albo inſerumus, auctoritati multùm accedet; tum quia ſperamus fore deinceps vt qui eâ degent Abbatiâ, quà Cœnobitæ, quà ipſis præfectus Abbas, loci ſanctitate commoti, ſanctioris vitæ ineant iter eò conſtantiùs, quò magis *domum Domini addecet ſanctitudo*; tum quia ſi aut à Catholicæ fidei, aut à morum primæua ſanctimonia quipiam (quod omen ſuperi auerruncent) noſtrò æuô, aut olim ſecuturò diſcedant, erit ad manum quô admoneantur officij, increpenturque ex illo Numinis ad *Ezechielem* oraculo, *Fili hominis oſtende domui Iſraël Templum, vt confundantur ab iniquitatibus ſuis, & metiantur fabricam, & erubeſcant ex omnibus quæ fecerunt.* Verba Lectionarij ſic ſeſe habent, *Iuſtum & rationabile nobis videtur, dilectiſſimi, hodiernæ feſtiuitatis ſolemnitatem auribus veſtris pandere, quatenus agnoſcentes huius loci Dominicam electionem, & de ijs quæ ab ipſo in terra habentur ſacratiſſimam ordinationem, deuotiùs eius miſericordiam exoretis, & ſalutaria petentes velociùs impetretis. Apoſtolico igitur & Regali priuilegio vniuerſitati fidelium liquidò claret, hunc locum diuinâ reuelatione conſtruxiſſe Francorum Regem Pipinum: Eccleſiam verò atque altaria conſecraſſe omnipotentem Deum; cuius conſecrationis modus qualiter factus fuerit, ſequens Lectio declarabit, CVM præfatus Rex vt prædiximus diuinâ reuelatione hunc locum ædificaſſet, quia Monarchiam noſtrarum prouinciarũ tenebat; in extraneis potentiſſimus credebatur; pro cauſſis Eccleſiaſticis ad eum* Pariſius, Stephanus Papa, Româ, *venit; ibique Eccleſiam* B. Dionyſij conſecrauit: *Deinde admonitus ab ipſo Rege vt Monaſteriũ quod ipſe iam ædificauerat conſecraret ad hunc locum, qui* Fiacus *vocatur, ſimul peruenere: Vbi cùm omnia quæ tali miniſterio erant neceſſaria fuiſſent parata, & ſacrarum reliquiarum pignora de* S. Saluatore, & B. Maria Virg. *aliiſque plurimis SS. eſſent congregata, ſicut mos eſſe ſolet; Eccleſia valuis obſeratis ſola dimittitur. Nocte verò illâ, quieſcente Domino Papa, eiuſque ſocijs, ac præfato Rege, dignatus eſt viſitare Eccleſiam ſuam* IESVS CHRISTVS *Saluator Mundi, cum innumero Angelorum exercitu, ita vt à multis audiretur totâ nocte illâ melodia dulcis, & organum reſonans Angelicæ vocis. Mane itaquè factô cùm Dom. Papa, cum Reuerendo Præſulum comitatu ad Eccleſiam properaret, præfato Rege cum ſocijs ſuis eum ſequente, viderunt nube lucidâ obumbratam Eccleſiam, & ita in circuitu tectam vt præ timore nullus accedere auderet ad eam: Odor verò ſuauiſſimus tantus fragrabat vt omnes qui aderant illius diuini odoris participes eſſe meruerint. Horâ itaque diei tertiâ, nube iam recedente, odore tamen non deficiente, acceſſere ad Eccleſiã, & valuis apertis ingredientes, viderunt myſterium conſecrationis iam peractum: Aſpicientes verò altaria, inuenerũt ſacrô chriſmate diuinitùs ſãcti-*

Pſal. 92. *v.* 5.
Ad Figiacenſes, auctoris cohortatio.
Ezech. 43. 7. 10.

Monaſterium Figiac à Pipino conditum.

Stephanus Papa ad Pipinum cõfugit Pariſios. ibi Aedem D. Dionyſii conſecrat.

Fiacum venit.

Chriſtus Figiacẽ. Eccleſ. conſecrat.

ficat,

ficata, parietes quoque Ecclesiæ vt mos est perunctos, & omnia rite perfecta, Repleti verò stupore mirabili, laudantes & glorificantes, omnes simul non increduli, mirabilia Christi, Dominus Papa, cum suis, sacris vestibus indutus peregit Missarum solemnia, *decantans*, Terribilem locū, atque verè à Deō factum, *eius magnificans tam præcelsa prodigia. Manifestauit autem suo priuilegio idem Papa cunctis Christi fidelib. hoc quod viderat miraculum, & eandem Ecclesiam constituit ab omni Excommunicationis interdicto esse liberam, suóque iuri tantùm esse subiectā. Rex quoque thesauris & honorib. plurimis eam ditauit, & omnia quæ in circuitu erant sui iuris, in perpetuum possidenda tradidit. Hac verò nullus fidelium dubitare debet &c.* Papa inibi Missā celebrat. Priuilegia Regia, & Pontificia.

69 HACTENVS de *Figiacensi Monasterio*, cui vt *Stephani nostri Cadurcensis* omnis quæ ad nos peruenerit memoria debetur, ex Diplomate in Figiacensium gratiam ad ipsum Stephanum misso eruta, ita profectò æquum fuit vt Figiacensis ædis obseruandæ; Diœcesis nostræ quo par est honore prosequendæ; Regum nostrorum sanctimoniæ ac pietatis commendandæ, amorisque priui in Cadurcensem prouinciam agnoscendi; Sanctæ Rom. Sedis in nostros gratiæ commemorandæ adque posterorum memoriam transmittendæ; veritatis (quamquam genuino innatóque sat fulget lumine) illustrandæ; diuinæque in nos munificentiæ cuius se hic documenta dant non exigua perenni memoriâ conseruandæ studio, paulò altiùs proueheremur. Quod ad temporis computum attinet Diploma Vrbani Pontificis Pontificatus anno quinto subscriptum in annum Christi 1093. incidit qui ipse Christi annus extremæ Bullæ inseritur. Sedit ergo tum temporis Cadurci Stephanus; quem, si Seriem continentem Antistitum texere velis ab A. C. 1070. ad 1093. quando nullum intermedium ex antiquariorū scrinijs est adhuc adiungere, Sedentem facito. Temporis ratio.

GERALDVS II.

70 GERALDVS ad sæculi vndecimi exitum duodecimique auspicia, summo Cadurcensium bono, diuinitùs asseruatus, totus in Ecclesiasticam disciplinam si fortè vspiam collapsa foret restaurandam, totus in sanctioris vitæ instituta, dictis factisque promouenda, ac gratiis haud mediocribus ditanda cumulandáque intentus, æternâ colendus posteritatis memoriâ post *Stephanum* Decessorem occurrit, nostrorum albo Præsulum iure optimo ascribendus. Construxerat Cadurci B. *Desiderius* Præsul circa A. C. 639. Ecclesiam *S. Stephani* Protomartyris nomenclaturâ, operis elegantiâ, Cœnobitarum inibi à se insti- Geraldus ab A. C. 1094. ad 1112.

Suprà num. 39. 40. 41.

tutorum pietate, ditissimis prouentibus perinsignem, vti suis iam locis annotauimus. At interiectis ab hinc, 400. pene totis annis Monasticæ disciplinæ rigor, collabentis æui fluxu laxatus, calamitosâ bellorum ciuiliumque tumultuum licentiâ debilitatus Cadurcensi Abbatiâ cui & *Sedem* suam Desiderius adiunxisset, fractus emortuusque iacebat. Cùm ecce tibi *Geraldus* Præsul, quâ erat sanctimoniâ, *Gosbertum Cœnobij Priorem*, nihil inferiorem meritis ac morum integritate nactus, de restituenda in integrum cœnobitica disciplina, serio cogitat, Gosberto non modò non abnuente, sed votis conatibusque omnibus conspirante. Nec cassa vota, irritíue conatus: Conuentò de legibus, Monasticisque institutis posthâc religiosiùs obseruandis, Romanam Sedem eiusque opem, confirmandò sacramentò sanctissimò, implorāt confestim, & ad pia hæc cœpta promouenda multò promptissimam expetti, Diplomata luculentissima impetrant: Præerat quippe tum Catholico Christi gregi *Vrbanus II.* ex *Ottone* Ostiensi Antistite, Cluniacensi Monacho factus Pontifex max. *homo Gallus*, Galliæ nostræ commodis eò attentior, quò patriæ à qua tam piè sanctéque institutus fuerat, obstrictiorem sese agnoscebat. Is ad *Cœnobij Figiacensis restaurationem* quibus animis sit aggressus, ex ipsius verbis *in Stephano* nostro innotuit; qua verò alacritate Cadurcensis Ecclesiæ Cathedralis Cœnobiticæ vitæ restituendæ studium arripuerit, subdendi mox Rescripti verba ex quibus & dicta à nobis hactenus de *Geraldo* haud parum lucis mutuentur plus satis testabuntur. Vnum præmoneo; varios totò Christianò orbe, id ætatis, nec vnò locò, de arctioris vitæ genere ineundo cogitasse., vtque viuidior potentiorque ad persuadendum est operis quàm oris vox, alium alius exemplo factóque facilè permotum; nostrosque Cadurcenses haud segniores reliquis, Deo lectiores tum milites signò datò conuocanti, non ægrè obtemperasse. *Cartusienses* quippe tum S. *Brunone* Duce, *Vrbani II.* auspicijs, *Cistercenses* itidem haud modico Ecclesiæ emolumento nati; *Canonici ex D. Augustini* legibus vitam se instituturos olim professi, labascente fatiscentéque primæuâ pietate, tantumnon abiuratâ locis variis pietatis omni etiam specie, Iuonis ductu circa hanc ipsam vndecimi seculi epochen ad Decessorum mores legesque quasi postliminio redierunt; Iam antè Tolosates S. Saturnini affixi cœnobio canonum ac legum arctiorũ finibus haud inuiti sese adstrinxerant; In qua vicinia sanctitatis, exemplorumque mole, quid mirum si Cadurcenses nostri eandem seuerioris vitæ inituri viam, haud perfractioris ipsi frontis, quin verò ex ipso natiui soli genio ad omnem pietatem procliuiores., ad idem audendum, promouendum, confirmandumque se operamque suam adiunxerint, Vrbanique hac fini litteras impetrarint. Ea fideliter ex Cadurcensis Ecclesiæ Cathedralis (qua reli-

Geraldus cum Gosberto Priore Monasticæ disciplinæ Ecclesiam Cathedralem restituit.

Suprà num. 63.

Facit ad Geraldi institutum aliorũ exemplum.
Cistercienfium.
Cartusiensium
Canonicorum D. Aug.
Vincen. in specul. lib. 26. c. 51.
Antoni. tit. 15. c. 17.
Guido Catelo. Episc. Tolos.
Nicol. Bertrandi de gestis Tolos.
Damia. lib 1. ep. 16. l. 5. ep. 9.
Iacobus de Vitria. histor. occid. c. 21.

giose a

giosè à pijs iuxta ac eruditis hodiéque inibi degentibus Canonicis asseruantur) Tabulario à me descriptæ sic habent. VRBANVS *Episcopus seruus ser. D. Dilectis in Christo filijs* Gosberto Priori *eiusque Fratribus in* Caturcensi *B. Protomartyris Stephani Ecclesia Canonicā regulam professis, Sal. in Domino. PIÆ postulatio voluntatis, effectu debet prosequente compleri, quatenus & deuotionis synceritas laudabiliter enitescat, & vtiliter postulata vires indubitanter assumant. Quia igitur vos ô filij in* Christo *charissimi, per diuinam gratiam aspirati, mores vestros sub Regulari disciplina coërcere, & communiter secundùm Sanctorum Patrum institutionem omnipotenti Deo deseruire proposuistis, vitæ quoque Canonicæ ordinem quem professi estis, præsentis Priuilegij autoritate firmamus: & ne cui, post professionem exhibitam, sine Prioris vel Congregationis licentia de claustro discedere liceat, interdicimus: & tam vos, quàm successores vestros, Sedis Apostolicæ protectione munimus. Vobis, vestrisque successoribus, in eadem Religione permansuris, ea omnia perpetuò possidenda sancimus, quæ Venerabilis Frater* Geraldus Caturcensis Episcopus *ad gubernationem vestrā noscitur contulisse*, Ecclesiā *scilicet* Sancti Iuliani de Gueuia, Ecclesiam S. Petri de Montato, *prouentus villæ quæ dicitur* de Pradinis, medietatem oblationum *ex altari S. Stephani, medietatem censûs* monetæ Caturcensis, quæ Episcopo competere videtur, *tertiam partem* paratarum quæ per Parochiam solent Episcopo comparari; *& cætera omnia quæ idem Episcopus vel iam vobis contulit, vel in futurum est largiente Dominō collaturus; ea etiam vniuersa quæ olim ad Caturcensium Canonicorum vsum collata, sed pòst, eorum negligentijs detrita & in manus militum, cæterorumque secularium dissipata sunt: Decernimus ergo vt nulli omnino hominum liceat eandem Canonicam temere perturbare, vel eius possessionem auferre, vel ablatam minuere, vel temerarijs vexationibus fatigare, sed omnia integra conseruentur, eorum pro quorum sustentatione atque gubernatione concessa sunt vsibus omnimodis profutura. Illud etiam suprà nominati Episcopi Constitutum, præsentis Decreti paginâ stabilimus vt* Præpositatus *siue* Archidiaconatus, *& cæteri* Ecclesiastici honores Caturcensis Ecclesiæ, *vestris vestrorumque successorum Consilijs ordinentur. Si quis ergo &c. Datum* Romæ *per manum* Ioannis S. R. E. Diac. Cardinalis, X. Kalen. Sept. Indict. 3. A. D. 1096. Vrbani II. Papæ VIII. In quibus Pontificis verbis Geraldum habes Antistitem etiamnum viuentem, vtpote à quo alia in futurum Cœnobitis Cadurcensibus conferenda speret Vrbanus; habes ipsi Gosbertóque Priori accepta ferri sanctioris consilij instaurandi auspicia; habes Geraldi in Cadurcensem Ecclesiam vel effusam munificentiam; habes annotata loca aliquot quæ eiusdem Ecclesiæ dominio censeantur; habes interdictum Canonicorū, è Cœnobio egressum, Præpositi iniussu; habes inuasa multa Ecclesiæ

Vrbani Diploma Geraldo consentiens.

Discessus è claustro vetitus.

A Geraldo Episcopo & ab Vrbano II. Capitulo Cadurcensi concessa.

Geraldus statuit vt Capitulum sanciat de Electione ad Dignitates.

Quæ ex Vrbani II. Bulla in fauorē Geraldi Episcopi, & Capituli inferantur.

Cadurcensis bona à militibus aliisue, bellorum aliorumúe prætextu, obluctante Romanâ Sede; habes Canonicos, Geraldi Episcopi statutũ sequente Pontifice, iussos statuta iuráque condere De fratribus ad Ecclesiasticas Dignitates promouendis, quorum in Callixti litteris mentio deinde fiet.

Alterũ Diploma, Paschalis II.

ACCEDAT iam *Paschalis* II. Diploma ex eodem Tabulario Cadurcen. Capituli erutum, annis post nouem scriptum, eidem morum in melius arctiusque mutationi firmandę, nouisque gratiis immunitatibusque vti par erat cumulandæ; ex quo & de Gosberto proximè dicta roboris non parum, & quæ iam altiùs de bonis à S. Desiderio Cadurcensi Ecclesiæ concessis scripta sunt, lucis in tanta eorum temporum obscuritate sint perplurimum acceptura. PASCHALIS *Episcopus Dilecto filio* Gosberto, eiusque Fratribus in Caturcensi Ecclesia S. Protomartyris Stephani, regularem vitam professis, *eorumque successorib. in perpetuum. Religiosis desiderijs dignum est facilem prebere consensum, vt fidelis deuotio celerem sortiatur effectum. Quia igitur vos, ô filij in Christo carissimi per diuinam gratiam aspirati, mores vestros sub Regularis vita disciplina coërcere, & communiter secundum SS. Patrum institutionem Omnipotenti Deo deseruire proposuistis, vita Canonica ordinem quem professi estis præsentis Priuilegij auctoritate firmamus, & ne cui post Professionem exhibitam sine Prioris vel Congregationis licentia de claustro discedere liceat interdicimus, & tam vos quàm successores vestros* Sedis *Apost. protectione munimus: vobis vestrisque successoribus in eadem Religione permansuris ea omnia perpetuò possidenda sancimus, quæ vel prudentia vestra Laicorum vsurpationi eripuit vel Episcoporum benignitas ad gubernationis vestra solatium contulit, videlicet* oblationes omnes Ecclesiæ B. Protomart. Stephani, *Saluâ Episcopali portione quæ redditur temporibus constitutis*, Decimam monetæ, & super decimam, medietatem omnium quæcumque ex moneta in Episcopi parte prouenirent, Præposituram & Secretariam, & Archidiaconiam, & Archipræsbyteratus, *& omnes Ecclesia* S. Stephani *Dignitates, semper ab Ecclesiæ vestra Canonicis possidendas; redditus antiquitùs constitutos* à tempore scilicet B. Desiderii Caturcen. Ecclesiæ Præsulis, ex singulis mansis totius parochiæ singulos sextarios frumenti, vel melioris annonæ *quam qualibet terra protulerit, annuatim semper* ad festiuitatem B. Saluij *persoluendos, Ecclesiam* S. Felicis, *Ecclesiam* B. Ambré de Villanoua, *Ecclesiam* B. Petri de Monte Dominico, *Ecclesiam* de Montepezado, *redditus Ecclesia* de Lode, *Ecclesiam de* Concorez, *Eccles. de* Cabrairez, *Ecclesiam* B. Genesii de Ainago, *Eccles.* B. Petri de Gramado, *redditus Ecclesia* de Tegrado, *Ecclesiam B.* Iuliani de Gueina, *Eccl.* B. Petri de Montado, *Ecclesiam* de Albas, *Ecclesiam* de Altoire, quarumque prætcrea in futurum *largiente Domino, vel inuasorum ma-*

71

suprà, num. 39. & 41.

Approbatur restitutio Monasticæ disciplinæ.

Vetatur egressus è Claustro.

Concessa Capitulo à Paschali II.

nibus

nibus eripere, vel Pontificum concessione, vel fidelium oblatione, vel alijs iustis modis, Ecclesia vestra valuerit adipisci, firma vobis, vestrisque successorib. & illibata permaneant. Decernimus ergo vt nulli omnino hominum liceat eandem Ecclesiasticam Canonicam temere perturbare, vel eius possessionem auferre, vel oblatas retinere, minuere, vel temerarijs vexationibus fatigare; sed omnia integra conseruentur, eorum pro quorum sustentatione, ac gubernatione concessa sunt vsibus omnimodis profutura, saluâ Caturcensi Episcopo canonicâ reuerentiâ. *Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisue persona huius nostra Constitutionis paginā sciens, contra eam temere venire tentauerit, secundò tertiòue commonita, si non satisfactione congruâ emendauerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, atque à pretioso corpore & sanguine Dei ac Domini Redemptoris nostri IESV-Christi aliena fiat, atque in extremo examine, districta vltioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco iusta seruantibus sit pax D. N. I. C. quatenus & hic fructum bona actionis percipiant, & apud districtum Iudicem pignus aeterna pacis inueniant. Amen. Ego* Paschalis *Catholica Ecclesia Episcopus subscripsi. Datum Laterani per manum* Ioannis S. R. E. Cardin. IV. *Id. Apr. Indict.* XIII *Anno Pontficatus Dom. Paschalis Papa, VI. Incarnationis autem Dom. 1106.* Pœnæ in infractores.

CREVIT subsecutis quoque temporibus in Ecclesiam Cadurcensẽ
72 Sedis Apostolicæ amor, maiori scilicet in dies Canonicorum sanctitate, ad sui admirationem studiumque omnium oculos conuertente, Docet pluribus *Callixti* II. A. C. 1120. Datum *Diploma* mox subdendum ex quo hæc pressim præmonere pretium operæ futurum autumo, Gosberto Priori, cui, & Geraldo vnà Antistiti, tota Cœnobiticæ vitæ instauratio debeatur, suffectum proximè Geraldum ab Antistite nostro diuersum, qui & votis omnibus arripuerit idem seuerioris vitæ arctiorisque genus: Cautum seuerè Callixti Rescripto ne quis post emissam professionem exire iniussu Prioris Congregationisue attentet, si secùs faxit à nullo Episcopo Archiep. &c. admitti valeat, ne quidem si ad arctioris religionis claustra conuolare sit animus; Vetitum præponi intrudiue vllum Episcopum, Priorem, Archidiaconum aliâue Ecclesiasticâ Dignitate conspicuum, Cœnobitis id genus vitę sanctissimę professis, nisi de communi ipsorum, certè sanioris partis, calculo, consensûque: Permissam Archidiaconi sublectionem Capituli votis ac calculis, sed eam Pręsulis Crdurcen. suffragio confirmandam; Eiusdem exauctorationem concessam pariter, si quid in vitę Cœnobiticę institutum Monasteriique commoda peruicaci pertinacitate, infractâque moliretur, nec ad resipiscendum adduci posset: Iniunctum Cœnobitis ex placito Geraldi Cadurcensis Pręsulis (in cuius versamur Actis) cùm hęc Callixtus scriberet iam demortui,

Callixti II. Diploma, in Episcopi Cadurcen. & Capituli fauorem.

Summa Diplomatis.

vertente vt hebdomadâ. Sacrosancto Sacrificio Missæ adessent Canonici singuli secundâ feriâ vbiuis tandem gentium versarentur: quem ritum, eâ die, communi consensu Ecclesiæ, Defunctorum religione sacrâ, apud non paucos populos ab primæuo nascentis Ecclesię ritu deriuatum hodiéque videas. Fit & Diplomate eôdem mentio nouorum etiam prouentuum qui ad Cœnobitarum alendam sanctimoniã, recreandos labores, molestias subleuandas haud parcè principis Romanę sedis auctoritas indulsit, verba Diplomatis hæc sunt, CALLIXTVS *Episc.* S. S. D. *dilectis filijs* Geraldo Priori, *& eius Fratribus in Caturcensi B. Protom. Stephani Ecclesia* Regularem vitam *professis, tàm præsentibus, quàm futuris S. & A. B. in perpetuum, Præceptum Domini habemus intrare per angustam portam, quia angusta via est quæ ad vitam ducit: quia igitur vos, ô filij in Christo charissimi, per diuinam gratiam aspirati, mores vestros sub Regularis vita disciplina coërcere, & vt angustam portam ingredi valeatis communiter secundùm SS. Patrum institutionem Omnipotenti Deo deseruire, proposuistis; nos votis vestris paternè congratulamur affectu; vnde & iam petitioni vestræ benignitate debitâ impartientes assensum, Religionis propositum præsentis Priuilegij authoritate firmamus; Statuimus enim vt nulli omnino hominum liceat vitæ Canonicæ ordinem quem professi estis, in vestra Ecclesia commutare, nemini etiam Professionis vestræ, facultas sit alicuius leuitatis instinctu vel arctioris Religionis obtentu, sine Prioris vel Congregationis licentia de statu discedere; quòd si discesserit, nullus eum Episcoporum, nullus Abbatum, nullus Monachorum, sine Communium litterarum cautione suscipiat, quamdiu videlicet in Ecclesia vestra Canonici ordinis tenor Deo præstante viguerit: nullus præterea vobis in Episcopum, in Priorem, in Archidiaconum, vel in Ministrum cuiuslibet Ecclesiasticæ dignitatis quâlibet subreptione astutiâ seu violentiâ præponatur, nisi cum Fratrum Communi consensu, vel fratrum partis Consilij sanioris, secundum Dei timorem prouideatur, regulariter eligēdus. Sanè* Archidiaconorum electio *consilio Prioris & sanioris partis Capituli facta, Episcopo præsentetur, qui ei regulariter factæ ad honorem Dei & sustentationem Ecclesiæ accommodabit assensum. Porro si Archidiaconorũ aliquis temere (quod absit) vitæ Canonicæ obuiare, aut Communi vtilitati domus contumaciter obesse præsumpserit, & Canonicé monitus satisfacere contempserit, eius loco, altero substituto, in Claustro quietus cum fratribus alijs permanebit.* Ad hæc tibi dilecte *in Christo fili Geralde Prior per præsentis Decreti paginam confirmamus, quidquid iuris, vel honoris, vel reuerentiæ, in disciplina, ordinatione Cadurcensis Ecclesiæ Prædecessor tuus bonæ memoriæ* Gosbertus Canonici ordinis *in vestra Ecclesia institutor, rationabili prouidentiâ cognoscitur habuisse: vniuersos insuper fratres Communi vitâ viuentes, cum omnibus rebus ip-*

Geraldus Prior Gosberto subrectus.

Callixtus vitæ Monasticæ restitutionem probat.

Exitus è claustro, vt veritus, etiam obtentu arctioris vitæ.

Episcopatus & aliæ Dignitates nę deferantur inuito Capitulo.

Archidiaconus à Capitulo eligendus, ab Episcopo approbandus.

Archidiaconus vt à Capitulo deponi possit.

Gosbertus Canonicæ vitæ Cadurci restaurator.

sorum

sorum qui nunc sunt, aut etiam fuerunt, protectionis Apostolicæ Priuilegio communimus: vobis, vestrisque successoribus confirmantes Ecclesiam S. Agapiti de Pairinihaco, *& cuncta Cōmunia Caturcensi Ecclesiæ, quietè hactenus vsque ad tempora hæc habita, & possessa, & cætera omnia quæ Prædecessores nostri S. M.* Vrbanus *&* Paschalis *Papæ* Secundi *vestræ noscuntur Ecclesiæ confirmasse de communi. Ergo nulli omnino hominum liceat eandem Ecclesiam temere perturbare, aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere, vel temerarijs vexationibus fatigare; sed omnia integra conseruentur eorum pro quorum sustentatione & gubernatione concessa sunt, vsibus omnimodis profutura,* saluâ in omnibus Cadurcensis Episcopi reuerentiâ. *Illud quoque Capitulo præsenti subiungimus vt firmitas quæ* à bonæ memoriæ Geraldo Episcopo in Cadurcensi Ecclesia *constituta & ab eius successoribus confirmata est, firma in posterum, & inuiolata perduret, vt videlicet suis in quibuslibet locis fuerint, nisi fortè culpâ propriâ excommunicati sint, Missas in 2. Feria audiant, & sepultura eis cùm defecerint non negetur. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisue persona, hanc nostræ Constitutionis paginam sciens, contra eam venire tentauerit secundò tertioúe commonita, si non satisfactione congruâ emendauerit &c.* Ego CALLIXTVS *Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.* Datum apud S. Leontiū *per manū* Chrysogoni S.R.E. *Diaconi Cardinalis ac Bibliothecarij III. Kalen. Aug. Indict. XII. Dominicæ Incarn. A. 1120. Pontificatus autem D. Callixti II. Papæ 2.*

Iura Capitulo permissa.

Audiant Canonici Missas singulis Ferijs secundis.

AD *Geraldi Cadurcensis Antistitis* acta, duo ad rationem temporis annorumque computum haud parum factura, addenda suppetunt. Alterum est anno Chr. 1107. scriptum Diploma *Paschalis* II. summi Pontificis, anno videlicet Pontificatus 8. *Bononiæ* per manum *Ioannis* S.R.E. Card. Diac. ac Bibliothec. 3. No. Octob. quo & de Geraldo Caturcensi Episcopo, ceu tum cùm ea scriberentur agente meminit, & ab eo *Decanatum, Sacristiam, Præceptoriam, cæterosque honores Viganensi Ecclesiæ concessos luculentissimè attestatur*; quod annotasse iuuerit amori & cultui Viganensium in Geraldum nostrum consiliando. Integrum Diploma quod apud me descriptum integrè extat, attexere breuitatis studium prohibet. Alterum, est, Ab eo de nonnullis *Ecclesiis fundisque in pago Cadurcino sitis pronuntiatum, eosque Monachis Tutellensibus addictos adiudicatosque*: quā sententiā *Geraldus Engolismensis Episcopus Apostolicæ Sedis Legatus* postea sanxerit, firmamque habuerit iudicio *Soliaci Cadurcorum dictatô* 3. Id. Nou. Anno à Do. Incarn. 1112 Indict. 9. *Ludouico* Rege Francorum; quæ est eius subnotatio: quo tempore *Guillelmus* in defuncti Geraldi locum subrogatus iam fuerat, vt Actis iisdem asseritur. Quare cùm anno 1096. sub Vrbano II. anno itidem 1106. sub Paschali II. vixerit vti ex allatis Diplomatis sat constat; Anno verò 1113. recèns sublectus

Geraldus superstes anno 1107. concedit Dignitates Ecclesiasticas Viganēsi Eccl.

Anno 1112. Soliaci adiudicat fundos aliquos Tutellensib. Monachis.

Temporis ratio.

Guillelmus foret, ab extremo Stephani I. Decessoris anno, ad Guillelmi II. successoris auspicia sedisse ferat haud ægrè temporis ratiô, hoc est ab A. C. 1094. ad 1112.

GVILLELMVS II.

Guillelmus ab A. C. 1113. ad 1150.

Ius dicit super Prioris, Capituliique dissidio.

Vixit an. Ch. 1130, schismatis tempore.

Aemyl. in Ludou. Bern. epis. 124. & 126. Reimbal. epis. en cylbra in Vaue. Petr. Clun. lib. 3. ep. 34.

Gerald° Legatus à Rom. Sede deficit.

Claromontense Concilium.

Guillelmus Viganen. Ecclesiam nouis gratijs locupletat; approbante Petro de Castra Bituricen. Archiep.

GVILLELMVM ad Cadurcensis Sedis euectû insulas post Geraldû fato functum fidem facit, iudicium *Soliaci Cadurcorum* à Guillelmo, vt ferunt Acta, Cadurcensi Præsule latum A. C. 1113. super 73
dissidio nonnullo *Gosbertum* inter Priorem, Geraldo suffectum, & *Canonicos Regulares* principis Cadurcorum Ecclesiæ, suborto: cuius & sententiæ, *Engolismensis Antistes Geraldus* iam laudatus, Paschalis II. Pontificis vice in Aquitania tum perfunctus suum lubens adiecerit calculum. In viuis adhuc fuisse Guillelmum A. C. 1130. docuit me membrana peruetus *Abbatiæ S. Marcelli*, in Diœcesi hâcce fundatæ h. v. *Anno Domini 1130. Indict. 9. Epacta 20. Solari cyclo 2. Henrico* (Primus is sub eo nomine præfuit) *Rege Angliæ, & Ludouico* (Crasso nimirum) *Galliæ, & duobus Apostolicis ob Papatum S. R. E. certantibus*, Vuillelmo *Episcopo Caturcensi.* Quæ verba schisma illud innuunt, quo *Petrus Leonis* Aegidio Cardinale, Tusculanorum Episcopo, adnitente, creato iam iustis legitimisque suffragiis Innocentio Pontifici Max. obsistere ausus, se à suæ factionis hominibus quos largitione corrupisset Papám Anacletumque vocari iussit, negotium non parum promouente Engolismensium Præsule *Geraldo* qui legitimè missus *in Aquitaniam Paschalis II.* iussu, anno 1113. Cadurcensium Antistitum duorum Geraldi, Guillelmique sententiam approbauit, vt iam nunc diximus; hoc verò tandem anno ab Sedis Romanæ obseruantia cultûque per ambitionis impotentiam sceleratè defecit, quòd ab *Innocentio Legationem Aquitaniæ* eandem impetrare haud quaquam potuisset, ab Anacleto Pseudopapa vltro delatam, oblatamque. Damnauit id temporis Claromontense in Galliis Concilium Anacleti caussam, annuentibus Ludouici Crassi Regis votis, qui Aureliani *Innocentium Parentem humani generis* pientissimè consalutauit, cui subscripsisse *Guillelmum* coniicere pronum est. Anno Christi 1143. Petro Bituricensi Archipræsuli fuit auctor Guillelmus noster noua vt Viganensi Cœnobio priuilegia indulgerentur, vt sedis sic & paterni in Viganenses affectus hæres. Attexam ipsa verba quæ & id testatum faciant. *PETRVS diuinâ gratiâ Bituric. Archiep. Dil. fil. Arnaldo venerabili Priori Vigan. & eiusdem Ecclesiæ Canonicis regulariter viuentibus, in perpetuum, Quoties ea à Fratribus nostris*

poscuntur

poscantur, quæ à ratione non deuiant, aurem nos oportet accommodare beneuolam, quatenus & petentes sperata remedia percipiant, & Ecclesiæ non desit sollicitudo Pastoralis. Quapropter Dilecte in D. fili. Arnalde prior, Venerabilium Patrum nostrorum Romanorum Pontificum, & Prædecessorum nostrorum Archiep. Bituric. & etiam Fratrum nostrorum Episcoporum Cadurc. vestigijs inhærentes, tenorem priuilegiorum ipsorum diligenti inspectione considerantes, consilio simul & precibus Vuillelmi Venerandi Episcopi Cadurc. rationabilibus precibus tuis & Fratrum tuorum annuentes, Ecclesiam B. Mariæ perpetuæ Virg. & SS. Virginum Fidei, Spei & Caritatis, & matris earum Sapientiæ, de Vigano, cui Deo auctore præsides sub B. Protom. Stephani Bituricensis & nostra protectione & defensione in cuius ...... esse cognosceris, suscipimus, & præsenti priuilegio communimus: prohibentes ne vnquam alicui iugo Clericorum siue Laicorum subijciatur, sed in sua libertate à prædictis Patrib. sibi concessa perpetuò maneat, saluâ tamen in omnibus canonicâ institutione. Statuimus etiam vt ordo canonicus in eadem Ecclesia futuris temporibus inuiolabilis perseueret. Nihilominus etiam tibi & prædictæ Ecclesiæ tuæ possessiones quas in præsentiarum iustè & canonicè possidetis, aut in futurum rationabiliter præstante Domino acquirere poteritis sigilli nostri munimine confirmamus, Ecclesiam videlicet S. Petri, & S. Saturnini de Gordonio, & oblationes Capellæ S. Simeonis, exceptâ oblatione festi S. Simeonis; Ecclesiam S. Romani, & S. Clari, & Ecclesiã de Linars & adiacentis castelli capellam, & S. Petri de Grandi-Rupe, & S. Iuliani, & S. Ioannis supra ripam Dordoniæ, & super ripam eiusdem fluminis S. Hilarii & S. Christophori de Breyssac, & S. Hilarij de Masclat, & S. Medardi de Campaneiol, & S. Stephani de Genuillac., & S. Praiecti, & Ecclesiam de Ozac. Confraternitatem verò quæ à Discretione Venerabilium Fratrum nostrorum Cadurcen. Episcoporum eidem Ecclesiæ cognoscitur esse concessa, nihilominus roboramus. Si quis autem contra hanc nostræ Constitutionis paginam sciens venire tentauerit, nisi tertiò admonitus resipuerit, Anathemati subiaceat. Hoc autem Priuileg. factum est apud Vicanum Residente Dom. Papa Innocentio II. anno 13. Pontificatus ipsius, Regnante Rege Ludouico (Iuniori) Dom. Petro Bituric. Archiep. anno ab Inc. Do. 1143.

Non occurrit hîc alius quem inter Guillelmum hunc Præsulem,
74 & Geraldum anno 1150. secutum interseram: sique nullus fuerit me- Temporis ratio.
dius, fert non incõmodè temporũ ratio vt ab anno 1113. quo auspicatũ
hunc scimus, ad 1150. circiter sederit. Aliqui RAIMVNDVM I. interserunt ex tabulis Adelphonsi Comitis Tolosani; quas vbi subiecero, rationes quibus ad hunc ex albo nostro expugnendũ fulciar, extemplo subdam. Anno igitur, 1144. Guillelmo vt censemus sedente (cuius viuentis preces anno 1143. Petrus Archiep. Bituricen. memorabat) Vrbi

Raimundus hinc ex Serie Episcop. Cadurc. expungitur, & eur id. Suprà num. 73.

Montalbano in Diœcesi Cadurcensi condendæ facultatem indulsit Adelphõsus Tolosanus Comes sub cuius ditione id temporis versabamur, *67. post annis Guillelmi de Cardaillac Cadurc. Præsulis, prudentiâ*, viribusque in legitimam vt tùm videbimus libertatem asserendi. Litterarum Comitis quas apud me fideliter exscriptas habeo verba hęc sunt. *IN NOMINE IESV-CHRISTI & B. MARIÆ Virg. Notum sit omnibus hominibus, quòd Adelfonsius Comes Tolose, Dux Narbone, Marchisius Prouincie, & Raymundus de S. Aegidio eius filius, dederũt vnũ locum qui vocatur Mõtalbano; quod ipse Comes misit ei tale nomen adopus ædificandi Villã, siue Burgũ habitatorib. tàm præsentib. quàm futuris, retento vsu & vsibus suis: Census & vsus tales sunt. De vnoquoque casali* &c. Post conditiones verò quibus starent deinceps ciues, latas; postque iura non pauca sibi à Comite retentà quæ breuitatis studio prætermitto, quia nihil ad *seriem* institutam faciunt, post solemne Comitis filiique iusiurandum, post testium decẽ subscriptionem, hoc exitu tabulæ terminantur, *Facta carta mense Octob. Feria 2. Regnante Ludouico* (Iunior ei erat & Lenis cognomen) *Francorum Rege, Adelphonso Tolosa Comite, Raimundo Episcopo, Anno ab Incar. Do. 1144. Robertus subscripsit. &c.* Ex qua subnotatione habes Montalbani auspicia; at non Raimundum Cadurcensem sed potiùs Tolosanum Antistitem vt ipsa verborum textura sat innuit. Vt sileam euinci ex Cadurcensis Episcopij tabulario, membranâ peruetustâ dudũ conscripto, Raimundum hunc ex nostrorum Antistitum Serie abradendum, quando folio 20. vtrâque pagina *Raimundum de Cornelio* sequenti seculo Bartholomæo vt tunc videbitur suffectum, *Raimundũ Primum* disertissimè nuncupat; iterumque folio 24. ac 25. *Raimundũ Pauchelli* primo illi post vnius *Sicardi* interiectum, sublectum, *Raimundum II.* luculenter appellat, vti ex Actis, suis sedibus inserendis erit infrà compertius. Atenim inquies Diœcesi Cadurcensi tùm cõtribuebatur Montalbanensis ciuitas vt fidem facit Ioannes XX. alijs XXII. Cadurci natus verbis illis anno 1320. Pontificiæ Sedis 4. scriptis, *Nuper rationabilibus de caussis quæ ad hoc nostrum animum induxerunt, Ciuitatem, olim villam Montis-Albani, tunc intra limites Diœcesis Cadurcen. constitutam (qui locus insignis existit ac vbertate multiplici rerũ, & hominum exuberat) de fratrum nostrorum consilio, & Apostolica plenitudine potestatis* Ciuitatis nomine *duximus decorandam*. Atque inde natum vt deinceps Montalbano, Diœcesi Cadurcen. quo ad sacra, subductâ, Philippus Valesius Rex iacturam illam accessione fundorum aliquot sarciuerit, Edicto lato Parisiis A. C. 1328. *ac Territoria vocata de Fauo, de Tesco, de Gosserannis, de Toline, & quasdam alias Borias seu Territoria honoris seu pertinentiarum Montalbani, Senescallia Cadurcensi adiunxerit:* Ex quo interim falsi arguas qui dimidium

De Montalbani conditu, situ, & iurib. aliqua.

Extrauag. ad Conscribet, De Prebẽ. & Dignit.

Montalbanensis Pontis Tarni impositi de iure Tectosagum faciunt, quando prædia hæc iam nuncupata, trans Tarnim sita, Cadurcensis sunt iuris, & quod intra fines est, eius est qui dominio rem circumscribit, nisi id exceptum constet aliquâ ratione vel pacto. Iam, si erat Cadurcẽsi pedo subiecta Adelphonsi Comitis tempore Montalbanẽsis ciuitas; quidni inquies Raimundum illum Episcopum, Cadurcum ideò iure trahas, quòd in publicis tabulis, Episcoporum in quorum finibus scriberentur, nomina, ceu Fastorum indices certi, subnotari solerent? verùm huic coniecturæ diluendæ, iam dicta de Raimundo primo, oppono; subdóque multis constare antiquitatis exemplis ea non semel tacita Episcoporum nomina: cumque in Adelphonsi tabulis Montalbanensibus, subnotatio scripta foret *Adelphonso Comite Tolosæ*, haud abs re additum, Antistitis eiusd. scilicet Tolosæ, nomen, cuius iàm Comes expressus fuerat, ambo vt nomina ad vnam Tolosam attinerent. Neque verò est cur idcirco eam inficias iis quæ de Montalbano Cadurcensi Senescalliæ contributa, obiecta sunt: quin vt ea tenaciùs afferam, mantissam hanc lubens adiicio, Solemni hodiéque more Cadurcensium Ordinum conuentum in suburbio Montalbanensi trans pontem, citraque Tarnim, octauo quouis anno cogi, ne interrupta finium illorum possessio primæua, aut legitimâ prescriptione translata ad alios censeatur.

Diluitur difficultas ex subnotatione Adelphõsi petita astruendo falsò Raimundo.

GERALDVS. III. HECTOR

Geraldus ab A. C. 1150. ad 1201.

75 GERALDVS, HECTOR cognomine, nos in hac Præsulum serie continuanda occupatiores, ac passim sollicitiores diu ab hac cura eximet quando vt ex subiiciendis comperire erit, post Guillelmi fata, plus etiam totis quinquaginta annis Cadurci sederit, multis interim preclarè gestis nobilitatus. Ad *Ludouicum* Iuniorem Galliarum Regẽ *Alexander* III. Pontifex max. A. C. 1163. diuertit, interimque Parisiis *B. Vincentij Abbatiam* solemni ritu dedicat consecratque. at præsente *Geraldo nostro*, supremóque Præsuli in testificationẽ obseruantiæ perlibenter occurrente. Equidem non habeo vnde astruam certò, interfuisse *Turonensi Concilio* tum in Galliis ab Alexandro coacto, cuius Acta M. *S. Codex Vaticanus* fideliter asseruat: At cùm Synodum frequentissimorum Patrum conuentus cohonestarit, *Cardinales* 17. *Episcopi* 123. *Abbates* 414. aliorumque immensus penè infinitusque numerus, quis assedisse Gerardum eat inficias quem id temporis etiam Pontificem comitatum, Parisiensi Ædi inaugurandæ, Actorum mox subiiciendorum verbis certissimis euincatur? Adiit & Geraldus noster

Eius Actorum summa.

Adest consecrãdæ Basilicæ S. Vincentij,

Turonensi Synodo.

Lethali morbo filij Anglorum Regis.

Lateranensi Synodo.

Elationi S. Stephani de Martello.

Turenæ Vicecomitem ad Clientelariæ fidei pro fessionẽ admittit.

Ex Cælest. iii III. Diplomate, prouentibus alijs gaudet.

Varijs ex tabulis Geraldi anni colliguntur. Anno 1157. An. 1158.

An. 1159.

An. 1163.

An. 1164.

An. 1165. Adest Pontifici Max. Parisijs.

An. 1166. Sacros Ordines confert. Annos plus 50. Sedet.

graui cum morbo eoque desperato conflictatum, *Henricum Juniorem, Henrici II. Anglorum* Regis filium, Patris delicium, adque agonis extremi constantiam communiuit, breui post A. C. 1183. vitâ functum. *Lateranensi synodo sub Alexandro III.* Romam coactæ A. C. 1180. subscripsit. Nouem post annis *Reliquijs D. Stephani* (caput is fuit atque fons *Grandimontensis Ordinis*) religiosè efferendis interfuit. Anno 1190. *Raimundũ Turena Vicecomitem* ad clientelariæ fidei ac sponsionis professionem, honoratissimam sibi illam secuturisque posthâc Cadurcensi solio Præsulibus (homagium vocant) admisit. Tandem A. C. 1196. quinquennio circiter ante obitum cum amplissimis *Cœlestini III.* litteris, Pontificiam salutem, iusque in prouentus non paucos, meritis, claritatique tàm diutinæ æquissimè debitos, sibi sessurisque dehinc Cadurci Præsulibus accepit. Singula annuatim prosequi eodem quo sunt gesta ordine animus est, vbi ex Tabulis Viceecomitum de Burniquel Cadurcorum, subnotationes quinque (has ad manũ fideliter exscriptas habeo) ad eruendum extremis hisce Actis vti solemne nobis est annorum computum haud parum conducturas, præmisero, in hæc verba conceptas. Primam quidem *Anno D. 1157 Ludouico* (Iuniore) *Rege Francorum,* Geraldo *Episcopo* Cadurcensi, & *Raimundo Tholosano Consule.* Secundam *A. D. 1158. Ludouico* (Iuniore itidẽ) *Francorum Rege, & Gerardo Caturcen. Episcopo, Henrico* (is Secundus erat, iam tum Stephano vi morbi sublato, suffectus) *Rege Angliæ, cum exercitu suo super Raimundo Comite instante, & apud oppidum Castri-Noui de Strictis-Fontibus manente.* Tertiam, *A. D. 1159. Hadriano Papâ,* Ludouico *Rege,* Gerardo Hectore *Caturcensi Episcopo, & Raimundo Tholosano Comite.* Quartam *A. D. 1163. Regnante* Ludouico *Rege Francorum &* Raimundo S. *Ægidij Consule, cum Henrico Rege litigante, Hectore Episcopo.* Quintam *A. 1164 Ludouico Rege Fr.* Gerardo *Hectore Episcopo Cadurcen. Henrico Rege Angliæ cum Raimundo Comite litigantibus inter se; quæ* est subscriptio chartæ Fundationis *Abbatiæ S. Marcelli,* ab *Ademaro* Vicecomite *de Burniquel* indigena factæ: Tum fit palàm ex tabula ad lătus dextrum Altaris Primarii Ecclesiæ *B. Vincentij Parisien. Abbatiæ* appensa, *Geraldum* dedicationem *Basilicæ* eiusdem ab *Alexandro* III. Pontifice Max. celebratam, præsentiâ suâ cohonestasse: Tempus subnotatur *ij. Cal. Maij. A. D. 1165.* De eodem Gauffredus M. S. Codice Lemouicæ asseruato, *Apud Beneuentum* (Collegium est Canonicorum Regulariũ in tractu Lemouicino ex Indice Sanctorum Lemouicensiũ) *fecit Ordines in vigilia Matthiæ Apostoli Gerardus Caturcen. Episcopus A. Inc. Domini 1166. qui perseuerauit in Episcopatu plus quã quinquaginta annos.* Addit, à *Gerardo,* ex condicto cum *Dalgnen.* Episcopo. inuisũ *Henricũ Regẽ, Henrici Angliæ Regis filium,* Martelli ægrotantẽ;

qui

qui postea ibidem obierit ex eo morbo A. C. 1183. verissimâ certè temporis notâ; cùm ex Rigordo in tertium Philippi II. Regis annũ, & ex Chronico Angliæ in annum Chr. 1183. mors ea inciderit. Consedit quoque inter Patres *Synodi Lateranensis* sub *Alexandro* III. *Romæ* coactæ, cuius Acta integra in Aede *Victoriana Parisijs seruata*, sic habent, *A. ab Inc. Dom. 1180*, (proximè præcedentem, veriùs annotasset) *mense Maio præsidente S. R. E. Alexandro Papa III. generalis Synodus in Basilica Lateranensi; quæ appellatur Constantiniana, trecentorum Episcoporum, ad hoc ex diuersis partibus constitutorum:* Tum inde nonnullis interpositis, *Inserie Consedentium Patrum de Prouincia Bituricen.* Guarinus *Archiepiscopus*, Geraldus *Caturcen. Episcopus*, *Seibrandus Lemouicen.* Interfuisse item comperi efferendis religiosè reliquiis *S. Stephani de Mureto Grandimontensis Ordinis autoris*, ex *Guidone* h. v. *Circa finem mensis Augusti sub annum Dom. 1189. celebraniti digno cum honore releuationem* Corporis S. *Stephani Confessoris cum Processione solemni, conuocatis & præsentibus ibidem tribus Archiepiscopis scilicet* Henrico *Bituricen. &* Elia *Burdegalen.* & Raimundo *Appamiensi qui apud Grandimontem exul aduenerat de partibus transmarinis; nec non sex Episcopis, videlicet* Seibrãdo *Lemouicen.* Guillelmo *Pictauiensi*, Adzemare *Petragoricen.* Gerardo *Caturcen.* Bernardo *Agennen.* cum multis Abbatibus & Religiosis. Eundem *Raimundus Turenæ Vicecomes*, *Bosôque* eius filius, *Dom.* agnouerunt ob Beneficia, seu feoda de *Braßaco*, *Soliaco*, *Banachs* & *Casillac* ab iis comparata, possessáque: Tabulę possessionis clientelaris, hæ sunt, IN NOMINE *S. & indiuiduæ Trinitatis, Amen, Rationis ordo postulat vt ea quæ rationabiliter ordinata fuerunt, nullâ in posterum refragatione turbentur: Inde est quòd ego* Raimundus Vicecomes Turenæ *scriptô memoriæ commendo, omnibusque præsentibus, ac posteris, nec non filijs & successoribus meis, notum facio, quomodo & in quibus teneor & sum obligatus*, Domino Geraldo Caturcensi Episcopo, pro feodo de Brassac, *quod emi à* Guillelmo Vicecom. de Caluiniac, & Raimundo Fratre eius; *cumque molestus esset mihi Dom, Geraldus Episcopus Caturcen. ob hoc scilicet quòd feodum de Brassac, quod ad ipsum iure Dominij pertinebat, sine assensu & voluntate eius emeram, & diutiùs iam res protracta esset, tandem me constituto in præsentia Domini Episcopi in monasterio* S. Saluatoris *de Roquemadour auditis hinc inde rationibus, & exquisitâ fide veri, Inuentum est quòd Guillelmus Vicecomes de Caluiniaco & Raimundus frater eius pro feodo de Brassac, Dom. Episcopo Caturcen. supranominato fecerunt hominium, & fidelitatem. & tenebãtur ei honorificè seruire, & eum sequi in expeditionibus; & castella & munitiones quæ in feudo aderant, vel quæ futura erant, cùm ab eo vel eius fideli nuntio essent requisiti, cum forisfacto & sine forisfacto reddere incontinenti, &*

An. 1183. Regis Angliæ filium moribundũ inuisit

Ann. 1180. veriùs 1179. Interest Syno. Lateran.

An. 1189. Adest efferendis S. Stephani reliquijs.

An. 1190. Vicecomitis Turenæ clientelaris fidei professio.

in omnibus fidelitatem obseruare, quod ita verum esse prædictus Raimundus Vicecomes de Caluiniac, frater Guillelmi, nobis, multis præsentibus recognouit. Ex definitione igitur prudentum virorum qui hoc negotium inter me, & dominum Episcopum tractabant, feci & hominium, & fidelitatem, & ligantiam, & tactis Sacrosanctis Euangelijs iurans vt in omnibus in quibus sæpe memoratus Guillelmus Vicecomes de Caluiniac, & Raimundus frater eius, pro feudo de Brassac, & iure Domini tenebatur sibi & successoribus suis, fidelis, & deuotus existam, & ipsum Dom. Episcopum, & Ecclesiam Caturcen. & homines & res eorum pro posse meo defendam, & in omnibus, & contra omnes de iure adiutor, & defensor, et ipse pro posse meo existam: Ipse verò dictus Episcopus Ecclesias quæ tum in feudo erant, & quæ futuræ erant, cum omnibus Clericis, & cum omni iure Ecclesiarum & Clericorum liberas ab omni inquietatione, & exactione mea, & meorum, sibi reseruauit: quas tam ex debito, quàm ex promisso manutenere, & ab omni exactione immunes teneor obseruare. Cumque D. Episcopus vel eius fidelis nuntius munitiones, seu castella, à me vel ab hominibus meis receperit, bonâ fide mihi & meis debet restituere, & homines qui in castellis, vel munitionibus sæpe memorati feudi habitauerint, Do. iam dicto Episcopo Caturcen. fidelitatem debent obseruare; Vt autem hoc firmum sit, & stabile perseueret, præsentem paginam Sigilli mei, & Do. Episcopi impressione feci roborari. Actum A. Incarn. Verbi 1190. videntibus, & audientibus Rogerio &c. Et post subscriptionem testiũ, *Præterea notum facio quòd Boso filius meus mandato meo in præsentia mea & aliorum quamplurium qui aderant ab antehac, eodem anno, prædicto Dom. Geraldo Episcopo fecit hominium, & ligantiam, & fidelitatem, eodem modo, & eandem fidem pro eodem feudo de Brassac, & Soliacum & Banascum cum suis pertinentijs & castellũ de Cazillac; pro quo longo tempore antè fidelitatem & hominium Dñ. Geraldo Caturcen. Episcopo, similiter fecimus.*

Prouentus collati ex Rupe S. Amatoris à Cœlestino III. A. C. 1197.

Extat & in tabulis Cadurcensis Episcopi M. S. Diploma Cœlestini Papæ III. quo Geraldo nostro A. C. 1197. adhuc agenti addicit prouentus ex Rupe S. Amatoris, qui alendo Episcopo, totique eius familiæ, & itineri Romam, si quando opus, peragendo, suppetant; eosque Geraldi successoribus ritè legitiméque mancipat, in hæc verba. COELESTINVS *Episcopus S. S. D. Ven. Fratri Geraldo Cadurc. Episcopo Sal. & Apos. Ben,* FRATRVN *Coepiscop. nostrorum iustis petitionibus dignum est nos facilem præbere assensum, & eorum pia desideria in Domino promouere, Eapropter Venerabilis in C. Frater, tuis iustis postulationibus annuentes ea quæ in Ecclesia B. MARIÆ Rupis Amatoris, testimonio multorum Episcoporum & Abbatum, & aliorum didicimus te habere, videlicet sumptus necessarios tibi, & familiæ tuæ & hospitibus tuis te præsente, vel absente, sumptus, &*

equitaturas.

equitaturas in itinere ad Sedem Apostolicam accedendi, & in alijs pro tua Ecclesia faciendis, sicut ea hactenus in pace te didicimus possidere, tibi & *successoribus tuis donamus, concedimus, autoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Concedimus insuper vt hæc omnia prædicta, tibi & successoribus tuis, liceat per vos vel ministros vestros ab eadem Ecclesia accipere cum ij qui in eadem præsunt Ecclesia, ministrare distulerint. Decernimus ergo vt nulli hominum liceat hanc paginam &c. Datum Laterani Kal. Febru. Pontificatus Nostri anno VI.* Hic verò annus incidit in A. C. 1197. cum anno 1191. 4. Kal. Apr. ex Hyacintho Bobo Diacono Cardinali S. Mariæ in Comedin. Summus Pontifex, ac Cælestinus III. factus sit.

77 Conuentum fuerat & Gerardi nostri temporibus, vti subscriptio fat testatur, *Raimundum* inter *Comitem Tolosanum IV.* id nominis, & Petrum Aureliacensē Abbatem, ratione Dominii *Cairacēsis Decanat⁹.* haud procul à *Moyssiacensi* vrbe, intráque fines Cadurcorū siti, *Anno* scilicet *Christi* Dom. *1176.* Cuius pacti conditiones ratas habuit defuncto Patri suffectus *Raimundus V. Guillelmi* IV. Antistitis nostri temporibus, cùm iam exauctoratus, Comitatus ipsius vmbram, viribus potiùs quàm iure tueretur. Verba tabularum quæ extant penes me descriptæ fidelissimè, quasque ab situ & tenebris vindicari, haud mediocriter interest, idipsum hâc formulâ innuunt. *NOVERINT vniuersi tam præsentes, quàm posteri, quod Ego Raimundus Dei gratia Comes Tolosæ, propriâ & spontaneâ voluntate, recognosco, concedo & approbo omne illud donum perbonum, firmum & stabile in perpetuum, quod Dominus* Petrus *Aureliacen. Abbas consilio & voluntate Capituli præfatæ Domus, atque* Decani domus Cairacēsis, *olim dederat Raimundo* Comiti *Tolosæ, sicut in Instrumento per Alphabetum diuiso, quod* Vuasinus Adelger *scripsit, continebatur, Tenor cuius Instrumenti prædicti talis est. NOVERINT singuli tam præsentes quàm futuri, Quod Ego* Petrus *Aureliacensis Abbas consilio & voluntate Capituli præfatæ domus, atque Decani domus Cairacen. dono & concedo Dom.* Raimundo Comiti Tolosæ *medietatem totius Dominij quod infra ambitum & clausuram villæ Cairacensis possideo, scilicet de omnibus iustitijs, de questa, de Leudis, de fuacis, de saltib. de aquis, quæ sunt in prædicto dominio præd. domus. Præterea dono & concedo præd. Comiti extra villam domus Cairacen. terram ad vnum par boum in portu: similiter concedo præd. Comiti tertiam partem in rendis atque dominio nauis, in parte quoque Pontanerij, quæ tertia pars est, dimidiam partem Dominij. Possessiones verò alias atque terras quæ pontanerius possidet, remaneant in Dominio Ecclesiæ, & seruiant Decano. Clericos autem & omnem aliam familiam domus Caiarcen. & aliarum Domorum quæ ad ipsum pertinēt aut pertinere videntur, retinet Decanus adeò in Dominio suo, vt nullus*

Conuentio inita ab Abbāte Aureliacensi, Decano Cairacensi, Raimundo Tolosano Comite sub Geraldo III.

alius aliquid exigat ab eis nisi quæ ipse Decanus exegerit. Terras quoque & omnes alios honores extra prædictam villam constitutos, & omnem Decimam quæ est extra & infra villam, possideat Decanus ad voluntatem suam. Hæc omnia præscripta tali pacto & conditione Ego Petrus Aureliacensis, *dono, & concedo prædicto Comiti Tolosæ, vt ipse propter hoc donum prædictum domum Cairacen. cum omnib. appendicijs suis vbicumque illa sint, tueatur & defendat ab omni illicita exactione, PRÆDICTVS verò Comes transferre non valebit prad. domum, nec aliquis Successorum ipsius; nec alicui dare, nec pignori obligare, nec vendere, nec cum filia sua in matrimonio tradere, nec filij inter se diuidere: Sed tantummodò hoc præmissum donum in Domino Comite Tol. remaneat, Si autem contigerit Comitem velle aliquid istorum facere, pranominatum Dominiũ omnino reuocetur, & ad Dom. Cairacensem redeat. Nullamque collectã ibi Comes faciat inconsulto & inuito Decano, nec Decanus inconsulto Comite, videlicet quæ non sit communis inter eos. Facta est ista charta apud* Figiacum *8. Id. Febr. feriâ 6. A. ab Inc. Do. 1176. Regnante Ludouico Franc. Rege, &* Geraldo Cadurcen. Episcopo *&c. Talis est tenor Instrumenti: Et ego Raimundus Com. Tol. concedo & approbo & confirmo prædictum donum esse bonum & firmum, & per omnia tempora inuiolabiliter obseruaturum. &c. Et Ego Bernardus de Monte-Amato Decanus de Cayraco, pro Domino Geraldo Aureliacensi Abbate, & pro me ipso, dono & concedo laudo & confirmo Dom. Prad. Raimundo Com. Tol. filio Dominæ Reginæ Ioannæ fil. memo. Sororis Regis Angliæ, omne prædictum donum &c. Mense Februa. Regn. Ludouico, Eodem Raimundo Tol. Com. & Fulcone Episcopo, anno ab Incarn. Dom. 1229.* Alia Geraldi HECTORIS non occurrunt Acta. Is cùm ex Gausfredi M. S. Cod. plus 50. annis Cadurcis præfuerit quid vetat ob anno 1150. ad 1101. quo subléctus Guillelmus III. breui sessurus, fuerit, Episcopatu perfunctum affirmare?

Confirmatur à Raimũdo V. Cõite Tolosano sub Guillelmo IV. ea Conuentio.

Temporis ratio.

GVILLELMVS III.

Guillelmus III. ab A. C. 1201. ad 1206.

78 DEERAT quem proximè Geraldo sufficerem ni adfuisset, cura diligentiáque Illustris iuxtà ac Eruditi viri *Geraldi Carcani* Academiæ nostræ Cadurcensis etiamnum merentissimi Cancellarij. Is enim vt est & rei antiquariæ, & Cadurcensis in primis Sedis studiosissimus, ex peruetustis Capituli Cadurcen. membranis *Guillelmũ* huncce *tertium*, hàc seculi duodecimi Epoche sedentem eruit, erutumque, nobis, qua est humanitate, in manus dedit, *Gerardo Hectori* substituendum. Ferunt nimirum Acta *Gausbertum D'Anteiaco Ar-*

chidiaconum

chidiaconum Cadurcen. *Maiorem*, iam imminente morte, prouentus omnes quos diutinâ curâ, diligentiâque conquisiuisset, testamentariâ donatione *Capellanis 4.* qui quotquot diebus *S. Stephani Ecclesiæ Principi*, Canonicisque Horis adesse haberent ex officio, *Egenis item alijs 4. alendis* fouendisque, liberalissimè, necnon pientissimè destinasse: Cōditiones vero testamentarias Authenticis istiusmodi Actis expressas, ab Guillelmo Cadurcensi Antistite, Capituloque vniuerso probatas sancitasque anno 1203. Atenim non fuit Guillelmus Cadurcensis Præsul id temporis, idem cum alio superiore cui *Geraldus* Hector successerit; multò magis verò alium ab eo Guillelmo fuisse oportuit qui, quartus nostros inter Præsules eâ nomenclaturâ, Raimundo Tolosati Comitatum eripuit, sibi suisque vindicauit A. C. 1211. Vacauit quippe Sedes Cadurci interiecto Guillelmos hosce binos inter, tertiū quartūq; annorum, breui licèt, spatio, anno scil. 1206. & 1208. qualis intermissio nulla foret, vnico Guillelmo Antistite continenter sedente. Vacationem verò hancce astruunt tabulæ Montalbanensis conditus testes, anno 1144. ab Adelphonso Tolosano Comite scriptæ, descriptæ rursus auctoritatis publicæ calculo anno pòst, supra sexagesimum altero, vti fidem suscriptio, isthæc adiūcta facit, *Joannes Martinus chartā istam transtulit de illa quā* Robertus *scripserat, quæ erat diuisā per alphabetum, eādem ratione, & eisdem verbis, mense Februar. an. 1206. Regnante Lodoico Francorum Rege, Ramundo Tolosæ Comite, Sede Cadurcensis Episcopi vacante. Huius translati facti sunt testes Bernardus &c.* Cui subtexo alteram ex Moysiacensi armario petitam in h. v. *Regnante Philippo Rege Francorum, sede Cadurcensi vacante an.* Do. Inc. 1208. Quia verò sub ipsum *belli sacri* initium Guillelmus IV. Cardaillacco clarus stēmate anno 1209. Episcopatu perfunctus est, breui tēpore federit Guillelmus hic III. (cuius etiā acta alia nulla suppetūt hactenus) nec nisi ab anno 1101. ad quem tenuisse Gerardum compertum sat superque fuit, ad 1206. quô Sedem Præsule uacuam constat. Temporis ratio.

GVILLELMVS IV. DE CARDAILLAC.

79 GVILLELMVS clarô *Cardaillacea gentis* nomine, stemmateque insignis, non gentilitiâ modò nobilitate, sed verò præclaris virtutum Actis Cadurcensi Sedi illustrandæ natus factusque, ad eam, breui vacantem paucalorum annorum spatio, faustè feliciterque euehitur. Is, vt summatim iam attingam fortiter insigniterque gestorū

Guillelmus 4. ab A. C. 1209. ad 1134.

capita, *Albigensibus hæreticis*, fautorique *Raimundo Tolosano ac Cadurcensi Comiti*, strenuum inflexumque opposuit animum, quin & constantiâ illâ inuictâ excussis Tolosati in Diuos hominesque, perfido, Comitatus habenis; se Cadurcensesque suos in libertatem iure asseruit, Sedisque suæ pedo profana iunxit Comitatus insignia ad successores Antistites deinceps transmittenda. Verebatur, quâ erat præcauendis malis sagacitate prudentiâque vir, ne totam penè populata Galliam venenata hæreseos aura suos afflaret, aut iam afflatos, quæ est gliscentis serpentisque veneni vis, breui pessundaret, elideretque: At auertendo malo geminos *Religiosarum Familiarum Ordines* sub Diuorum *Dominici Francisci*que ductu atque auspicijs Christo militaturos, vixdùm orbi enatos, formatosque, Cadurci locat, ἀλεξίφαρμακον scilicet pestilentibus segregum impiorum dogmatis eliminandis pharmacum, arcendis amuletum. Hæc singula ordine prosequi Actorũ dignitas, ac splendor iubet, dùm interim alia Guillelmi gesta, minora illa, nec tamen omnino spernenda attexinus, annorumque quibus in Sede floruit annotationem, in vnum computum, pro more nostro, extremis Actis colligendam, quantâ maximâ & fidei integritate, & characteris Laconici breuitate possumus, in ipso decursu ex fidis tabulis indicamus.

Eius Actorũ summa.

ATQVE vti ab ipso fonte se fundat riuulus; Gallias Transalpinas inque iis Aquitanicum tractum *Cæsaris* plusquàm humana bellis gerendis expediendisque felicitas, Romanis fascibus legibusque submisit olim, ipsis Imperii Occidui auspiciis. Vitâ, deinde functo Imperatore Theodosio; Gildone Rufinóque, Stiliconis astu, proditionis obtentu sublatis; Romanę fidei copiisque diffidens Stilico, vt est suspiciosa, metúque anxia ambitio, ad barbaros in prædæ partem euocatos, Imperij Galliarumque iura, ac sceptra transfert, Hinc *Vuandali, Sueui, Gothi, Alani* latè nostris grassati finibus erupere turmatim, agminatimque, appressis atque inustis altiùs barbariæ ac ferocitatis insignibus. Vidit ipsa *Tolosa* se *Gothorum* Regiam factam, vidit *Narbona*, videre ciuitates conterminæ circumque positæ se in eorum clientelam, obsequiumque prostitutas, Adsuit tamen tempori *Clodouei* inuicta virtus, solemnis lauacri religiosa ceremonia, gentilitii Deorum cultus eiuratione, Numinisque certo præsidio, non parum aucta confirmatáque; *Alaricum* Gothorum Regem (quod suprà in *Boetio* notabamus) fugat, frangitque, suosque Barbarorum ditioni, dominatuique ereptos in libertatem vindicat, Christianóque cultui magnopere adserit: Ita tyrannicâ dominatione depulsâ Aquitani ipsi *Tolosani*que, Galliæ, hoc est ipsi nobis, restituti feliciter, patriam, cum suspiratum sat diu foret, auram aliquando spirauimus. Ex dore quam id temporis, receptò totis Galliis more, vxores à viris acciperent, nacta est 80

Comitatus Cadurcēsis quā serie ad Guillelmum primùm delatus. & qui olim Tolosæ Comites

De his Onuphr. in Imper. Rom. Aimoi. lib 5. histo Fran. c. 1. Turon lib. 1. c. 37. & lib. 9. c. 10. in tabulis pactorum inter Guntramnum, Chilpericum, & Brunichildem.

Chilperici

Chilperici vxor *Gailsuinda* in Cadurcenses ditionem, ab Clodouei Regno, iure hæreditario in posteros transmissam; suffecta tùm & *Brunichildis*; ea *Sigeberto* nuptui dudum tradita, iamque marito viduata Gailesuindæ germanæ hæreditatem iudicio *Guntramni* Regis adiuit, diutiusque nobis præfuisset ni acerbo fato extinctam, discerptam scilicet membratim equorum in diuersa trahentium vi adnisúque, aut mali mores abstulissent, aut vt vult non paucorum calculus (variat quippe nostrorum in hoc iudicio iudicium) malorum inuidia subduxisset. Hinc sub *Clotarij*, *Dagoberti*, secutorumque posthac Regum iura quasi postliminio rediimus, donec *Caroli Magni* arbitriô sententiâque, post fugatum *Hunoldum*, cuius tyrannis nostris omnium ceruicibus imminebat, Aquitania tota in Comitatus varios diuisa, maiorē imperio securitatē peperit, minorem nobis metuendi, imminutis quippe viribus, ac ditionibus Præfectorum recisis. *Corso* primus in albo *Tolosanorum Comitum* (quibus Cadurci contributi) Caroli auctoritate sublectus, id muneris Moderatoris tantùm, non Domini Possessorisúe loco perfunctus; Regis eiusdem calculo *Guillelmus* suffectus; deinceps Guillelmo *Berengarius Ludouici Lenis* temporibus; Berēgario *Bernardus* sub *Carolo Caluo*, Bernardo Guillelmus alter; is non nudâ Comitatus adminstrationem nactus, sed clientelariæ possessionis conditione delatâ, suum iàm Comitatū reliquit *Pontio*, Pontius *Aimerico*, is *Raimundo*, Raimundus *Guillelmo* iam tertio id nominis; Guillelm⁹ 3. *Raimūdo* alteri germano; tum reliqui ad *Guillelmum Cadurcēsem Antistitem* intercepti singuli hæreditario Comitatus obuentu post Patris fatum potiti *Adelphonsus* cui Iordano cognomen fuit, quòd in expeditione sacra natus, ad Iordanis fluminis ripâ Christiano lauacro tinctus foret solemniter, *Raimundus* 3. *Raimundus* 4. *Raimundus* demum *quintus* id nominis, quô in sacrilegii patrati pœnam exauctoratô ius omne Comitatus Tolosani in varios tributum, pars ad Caducensem Antistitem Guillelmum 4. hac seculi tertij decimi inauspicatâ periodo circa A. C. 1211. transmissa est. At quónam tandem pacto, quibusúe caussis (quæ est historiæ nostræ pars multò gratissima, Caducensibusque nostris honorificentissima) superat explanandum.

Hincmar. in Gestis S. Remigii.
Till. in cap. De Comitib. Tolos. & in Chron. A. C. 616.
Guillelmus de Podio Rigordus in Philippo 2.

ALBIORVM an Albigensium hæreticorum pestis circa seculi
81 duodecimi exitum, sequentisque auspicia Tolosanum Comitatum latiùs occuparat, ac licèt insanis portentíque plenissimis dogmatis diuina humanáque misceret omnia, suos tamen fautores, & asseclas nacta (vt est feracior fœcundiorque improbitas) in dies longiùs grassabatur. Incredibile prorsus est quantô id animorum exitiô, cùm ex omnium penè errorum sentina fæces suas hi noui, éque barathro recèns editi Doctores sentinarij corriuassent. Visum scilicet illis fuit

Albigenses hæretici Tolosatum fines occupant.

duos esse Mundi Opifices, bonum hunc, malum alterum: Christum illum palàm inque omnium oculis cæsum. (ab alio qui sensus finxisset longè alium) perditum profligatumque ganeonem fuisse, Magdalenâ scorto abusum, ad omnem audaciam ac scelus factum atque proiectum; Veterem à Moyse latam, publicatam potiùs legem, iniquissimam esse. Nullum Sanctorum reliquijs, nullum templis; Sacramentis ab Catholico Christianorum cætu agnitis, honorem nullum deferendum: Eucharisticum cibum, nihil plus vulgari pane quouis diuinitatis, aut religionis nactum: fabulas esse quæ de corporum restauratione prædicat fides, quæ de purgatricibus flammis, quæ de litando orandóque pro mortuorum sospitate; E contra certam inconcussamque veritatem quæ commentus Pythagoras de illa desultoria metempsychosi: Damnanda matrimonia; incestos præposterósque concubitus permittendos; Vnum illud scelerati Dei à quo Mosaica lex profluxisset, argumentum esse locupletissimũ, quòd homicida foret, qui Sodomitas (in quorum hi facta magis quàm verba iurauerant) indictâ fortè caussâ interemisset; Pontifices nostros sceleratorum esse Episcopos; Ecclesiam Romanam infernorum cætum habendum. Nec se dogmatum septis cohibuit improbitas, quæ longè plus ausa in facinora palàm erupit. Fuit qui ad Sacrosanctam Aram purgaret ventrem, eiusque onus sacris vasis exciperet. Fuit qui dissectæ membratim Iconis Cruci affixi Christi brachium, terendo sali, piperi aliisque id genus destinatum, ad profanos quosuis vsus transferret. Fuit qui vbi in Templa, Icones, Sanctorumque reliquias sæuitum sat fuisset, insolentis peruicaciæ vocem hanc ad Fuxensis Comitis in perfidiæ societatem allecti aures propelleret *Ecce destruximus S. Antoninum, S. Mariam, nihil reliquum esse aliud potest, nisi vt superstitem Deum de medio tollamus.* Hæret scripturus isthæc in Deum probra calamus: Hæreant interim fremantque cogitabundi Segreges nostri, *Caluino* patre, auo Dæmone sati, dum in his sua magnam partem agnoscunt; dumque à suis ducibus, vnà nimirum coniuratis in *Romanam Ecclesiam*, Albios eiusdemque farinæ Vualdenses, *florem primigeniæ fidei, Ecclesiam Florentissimam, doctrinâ exemplisque vitæ illustrem* appellitari passim audiunt.

Eorũ Dogmata.

Petrus Valli. Sarnésis in histo. Albie. Æmyl. in Philip. Belleforest. Tilius.

Petrus Vallis Sarn.

Ita vocat Beza in Iconibus.

RAIMVNDVS Tolosãtium Comes id temporis, toto grassantem Comitatu suo pestem hanc fouebat & animo & viribus, magnum vt eò tractu vniuersò fidei Christianæ periculum crearetur. Mittitur eò Dominicus cum suis aliquot nouò Sacramentò adactis ad pestem hancce eliminandam: Vt enim olim Pelagianis Ambrosios Augustinosque, Nestorianis Cyrillos, Iouiniano Hieronymos, Arianis Athanasios ac Gregorios numen obiecit, quasi Fraxinum erumpentibus 82

Raimundus Tolosæ Comes. Albijs fauet.

impor-

importunè serpentibus, oppertunè nato antidoto compescendis; vtque nostris hodie Lutheranis Caluinistisque in cunis elidendis Religiosas aliquot communiuit familias: Ità eâ ætate D. D. *Dominici Francisciq;ue* milites in Albiorum excidium armauit. Missi & Apostolici Legati *Petrus de Castro-nouo*, *Radulphusque* excidenda hydrâ, quæ quia se armis atque *Raimundi* Com. in primis auctoritate tutabatur, acrioribus vrgentioribusque remedijs cum lethalis morbi vi fuit acerbiùs colluctandum. Cæso quippe contra iura omnia humana diuináque, *Petro* Legato, temeratâ Pontificis Summi religione, *Innocentius III.* id temporis Ecclesiæ vniuersæ Episcopus, olim frustra monitum per Legatos, increpitumque Comitem Ecclesiastico anathematis ferit fulmine; subditos Raimundi omnes iuramenti omnis religione exolutos ab perfidi Ecclesiæ hostis, dominatione iuréque subducit; inque eum omnes totâ Galliâ Magnates vtriusque militiæ, animat, confestimque armat, *bonis in prædam occupanti cuius expositis*, *Saluo tamen* (vt cauent Anathematis concepta uerba Laterani Anno Pontificatus ij. Christi 1209. scripta) *iure Domino principali.* Regium quippe Philippi II. ius ob Raimundi clientis vitia haudquaquam imminui poterat. Publicant promulgantque Episcopi Supremi Parentis intentatas Raimundo diras; Sacræ militiæ insignia, Cruxque in Raimundum Albiorumque propugnatores suscepta, perterrefecere Tolosatis animum, non fregere. Vt enim erat versipellis, vaferque, &, qui est hæreticorum genius, simulandi atque dissimulandi peritissimus, apud *Milonem* à Pontifice missum, aliosque *Philippi* Regis iussu permissúque armatos ita caussam egit, vt pœnitentiâ facti duceretur in speciem, & fidei dandæ firmandæque nomine Ciuitates varias designaret iamnum à Pontificijs inuadendas. Præfectus his *Comes à Monte-Forti* de cuius laudibus nostri nunquam conticescent Annales. Intereà persona depositâ, quam diu ferre perdifficile, in magno præsertim æstu affectuum, Raimundus sensim ab conuentis pactisque deficere, datam fidem violare, *Fuxensem sibi Comitem*, *Petrum Aragonum Regem*, aliosque non paucos adiungere. Albiorum res clàm & per cuniculos, tandem apertò Marte tutari atque promouere. Ancipiti varióque Marte vtrinque sæpiùs pugnatum. *Vaurensis Synodi* votis annuens summus Pontifex Aragonum Regem per litteras obtestatur, à cœpto, partibusque Raymundi habeat discedendum, nec tamen impetrat. At *Philippus* Galliæ Rex *Ludouicū* filiū cum benè lecto comitatu mittit suppetias in Albios, Tolosatéque, quę res innumeros penè ac infinitos populos quasi signo dato collegit, adiunxitque; & conclamatam Raimundi caussam totâ iam Europâ

SS. Dominici & Francisci familia in Albios missa diuinitùs.

Excōmunicatur Raimundus.

Crux in eum suscepta.

Dissimulat hæresin Raimundus: Breui personam ponit.

Vaurensis Synodus in Raimūdū.

Ludouicus Philippi filius in Raimundum armatur.

haud ægrè persuasit. Innocentius Romæ de coacti Lateranensis Concilij Oecumenici sententia *Raimundo suu omne in Tolosates* eripit, conspirantibusque omnium votis ad *Simonem* legitimé transfert quidquid ab eo armis inuasum ab eo quo proscripta Tolosatis bona fuerant tempore.

Exauctoratur Ecclesiæ sententiâ Raimundus.

HIC Guillelmi Cadercensis Antistitis prudentia, pietas, fortitudóque animi emicuit, effulsitque non parùm. Cùm enim damnatũ 83
dudum ab Innocentio III. Raimundum eo maximè nomine deferendum sibi credidisset, quòd is ab auita religione, Pontificióque dominatu deficeret, Albiorum asylum foret; captatâ opportunè occasione, se cum suis ab Tolosatis iure subductum, de Simonis consensu liberum extemplò facit, ad Comitatum occupandum aggreditur, quando eam sit potestatem nactus, nauatâ fideliter operâ Albijs suis è finibus arcendis, ex Innocentij Diplomate, totâ iam Galliâ Regis Philippi assensu publicato: At vt firmior foret, sibique ac posteris tutior legitima inuasio tam honesto ac sancto quæsita nomine, *Philippum Regem adit*, clientelariæ possessionis solemne defert iuratque obsequium (quale scilicet ab Raimundo Cadurcensium Comite fuisset deferendum) tabulasque Regias impetrat Dominij parti indices fidelissimos inter suos, testes locupletissimos apud posteros. Defecisse ab Tolosate id temporis Guillelmum nostrum suis vnà cum ciuibus docet oculatus harum Tragœdiarum spectator Petrus Vallis-Sarnensis Cœnobita, in Albigensium historia, quam ante annos 40. Gallico cusam idiomate, latino primùm scriptam habes in Pruliano Virginum Cœnobio è D. Dominici familia, Carcassonensi Diœcesi, inque insigni Tricassinæ Ecclesiæ bibliotheca, manu scriptis Codicibus, breui vt audio typis mandandam. Displicet quidem quod Antistitis Cadurcensi nomine contentus auctor, propriam suppresserit nomenclaturam; cùm nihilominus *Fulconem* Tolosatium. *Bernardum* Carcassonensium, *Reginaldum* Tullensem, *Philippum* Beluacensem, *Arnaldum* Narbonensem, *Girardum* Bituricensem, *Robertum* Claromontensem, *Raimundum* Vticensem, *Manassem* Aurelianensem, *Guillelmum* Antisiodorensem Episcopum varijs historiæ partibus inferat: At aliunde nomen Guillelmo nostro fuisse iam constabit; & ex Albigensium historia, se nostros Duce Antistite ad *Simonem* contulisse, eum in vrbem euocasse, Dominum agnouisse, Albijs renuntiasse, sibi verò dehinc de Regis licentia Comitatum vindicasse Guillelmum, ex Regijs tabulis certò constabit. Superest vt isthæc singula Actorum fidelium testimonio confirmemus.

Guillelmus Cadurcẽsis Antistes, Comitatum Cadurcensem tunc inuadit.

Armatur in Raimundum.

Armantur Antistites alii.

EX *Albigensium* itaquè *historia* fragmenta hæc annotet lector. 84
Primùm Litteras Innocentij III. Raimundum exauctorantis. *Archiepiscopi & Episcopi publicè nuntient anathematizatum eundem. Et cùm*

cap. 8. in Editione latina.

iuxta Sanctorum Patrum canonicas sanctiones, ei qui fidem Deo non seruat, fides seruanda non sit, à communione fidelium segregato, vtpote qui vitandus potiùs est quàm fouendus, omnes qui dicto Comiti fidelitatis seu societatis aut fœderis huiusce modi iuramento tenentur astricti, apostolicâ auctoritate denuntient interim absolutos, & cuilibet Catholico viro licere, saluo iure Domino principali, non solùm persequi personam eiusdem, verùm etiam occupare & detinere terram ipsius, illius præsertim obtentu quòd ab hæresi per suam prudentiam fortiter expietur, quæ per illius nequitiam fuit hactenus turpiter sauciata, maculata. Quia dignum est vt manus omnium contra ipsum consurgant, cuius manus extitit contra omnes &c. Datum Laterani 6. Id. Martij Pontif. nos. an. ij. Christi scilicet anno 1108. Subtexit aduentum Comitis Simonis Cadurcum. *Venerat ad Comitem Montis-fortis, Caturcensis Episcopus missus à nobilibus territorij Cadurcen. supplicantibus vt accederet ad eos Comes, & ipsi constituentes eum Dominum ab ipso acciperent terras suas. Comes autem Tolosanus Dominum habuerat in territorio Cadurcensi &c. Inde veniēs Caturcum Comes noster honorificè est susceptus, & factis ibi paucis diebus iuit cum Alemannis suprà dictis, conducens eos vsque ad villam quæ dicitur* Rupis Amatoris: *Inde redierunt Alemanni in terram suam; Comes autem cum paucissimis Cadurcum est reuersus.* Nec siluit illius auctor historiæ *Guillelmi* nostri, bellô in Tolosanum Fuxensemque Comites religionis nomine aggrediendô constantiā, fortitudinēque, sic enim de nobili ad S. Martini arcem expeditione. *Hic adijciendum quod Episcopus Cadurcensis, & quidam Monachus Cistercienfis, qui de mandato Abbatis Cistercij de negotio IESV-CHRISTI curam gerebant, veniebant cum Mareschallo, qui videntes hostes venientes, bellumque imminere, cœperunt hortari nostros vt viriliter se haberent, promittentes fortissimè, quòd si tam glorioso certamine pro fide succumberent Christiana, remissionem adepti peccatorum, omni statim gloria & honore coronati mercedem reciperent sui certaminis & laboris.* Tùm post paulò *De nostris non occubuerant ampliùs quàm triginta, cùm de hostibus innumerabiles fuerint interfecti, & contra vnumquemque ex nostris essent hostes plusquam triginta. Nec prætereundum quòd Martinus Algais in primo insultu de bello resiliens fugere cœpit: quem venerabilis Episcopus Cadurcen. qui propè erat, fugientem videns, & quid factum esset requirens, Mortui, inquit ille, sumus omnes: quod vir Catholicus non credens; ipsumque duriùs obiurgans redire compulit ad certamen. Prætereundum etiam non est quòd fugientes hostes præ timore mortis exclamabant fortiter* Mons-fortis, Mons-fortis, *vt sic se fingerent esse de nostris, & manus persequentium euaderent arte tali. Nostri verò artem istam arte aliâ deludebant: Cùm enim audiret aliquis de nostris quempiam hostium exclamare præ timore* Mons-fortis, *dicebat ei, si noster es*

Exauctoratio Raimundi Com.

cap. 55.

Cadurcenses Simoni se iungunt.

Simon Rupem S. Amatoris visit.

cap. 57.

Guillelmi in bello sacro virtus.

occule istum fugientem, demonstrato videlicet de fugientibus: At ille timore ductus suum socium occidebat: sed ille qui socium occiderat, occidebatur, mercedem recipiens fraudis suæ & sceleris à nostris. Philippi verò Galliarum Regis super inuasorum ab Catholicis possessione legitima assensus Anno Chr. 1115. post sententiam *Lateran. Synodi*, datus, ibidem exprimitur in hæc verba. *Post reditum nunciorum à Concilio, Comes Montis-fortis de Prælatorum terræ Albigensis, & Baronum suorum concilio perrexit in Franciam ad Dominum suum Regem vt ab eo terram reciperet quæ de feudo eius erat. Quantus verò honor ei exhibitus in Francia, nec à nobis scribi, nec ab audiente de facili credi posset. In quamcunque enim ciuitatem, castellum, seu villam intrabat, exibat obuiam cum processione clerus & populus clamantes* Benedictus qui venit in nomine Domini. *Veniens autem Comes ad Regẽ ab eo benignissime & honorificè est susceptus. Post iocunda verò grata familiaritatis colloquia, Rex inuestiuit Comitem, & confirmauit Ducatum Narbonæ, Tolosani, ei & hæredibus eius: Totam etiam terram quã in feudo eius acquisierant cruce-signati, contra hæreticos & defensores eorum.*

Rex Galliç bona Raimũdi Cruce-signatis donat, si quæ occupata.

ATENIM tertio antè anno Guilielmus noster Comitatum, iure sibi ab Rege atque summo Pontifice permisso occupatum, nihil abnuente Rege acceperat, vti ex hoc Regio placito est quàm compertum. *Philippus Dei gratia Franciæ Rex, NOVERINT vniuersi quod dilectus & fidelis noster* Guillelmus Cadurcensis Episcopus *ad nos accedens homagium, & fidelitatem obtulit. Nos autem super hoc habito cum fidelibus nostris consilio, eundem in hominem nostrum recepimus. de Comitatu & Ciuitate Cadurci, & de ipsius pertinentijs, & de omnibus alijs de quibus tenens erat eâ die quâ ad nos venit, propter illud homagium faciendum. Et sic homagium ligium nobis fecit, & fidelitatem. Ad hoc & eidem concessimus vt si de ijs de quibus ius suum reclamabat, quod Comes Tolos. & alij, ipsi disforciabant aliquid, per se, vel per amicos suos posset recuperari, bene nobis placeret. Si quid verò ad manum nostrã deueniret, vel alius acquireret super quem posse haberemus, si prædictus Episcopus exinde requireret, ius eidem & vsus, & consuetudines Franciæ super hoc faceremus. Quod vt firmum & stabile habeatur, præsentem paginam Sigilli nostri auctoritate roborauimus. Actum Parisiis anno 1211. Mense Octobri:* Nec officit quod de Simone Comite, Albigensium historia supra notabat, ab ipso seu *Domino* terras suas accepturos Cadurcensis soli nobiles Guillelmum Episcopum ad eum delegasse. Constabunt quippe, consentientque omnia: si non Cadurcensis ipsius Ciuitatis iam ab Episcopo inuasæ, breui post ab Rege delatæ, sed aliorum circum locorum quæ Tolosatis antea ditioni vt & Cadurcum nostra subderentur, agnitum Dominum fateare; aut certè ex ipsius Simonis nutu, occupatam iam ciuitatem Antistiti re-

85

Philippus Rex Guillelmo Clienti occupatum Comitatum decit an. 1611.

Quidni Simoni de Montfort Comitatus is obuenerit.

ligiosissimo successoribusque dehinc eâdem Sede præfuturis legitimè permansisse.

86 VERVM enim verò, *Philippo* Rege quartanæ febris æstu sublato suffectus *Ludouicus* VIII. clientelariam Comitatus possessionem Guillelmo confirmauit, in hæc verba, vix dum licèt sceptri potitus, imperiique Gallici, *LUDOVICUS Dei gratia Franciæ Rex, Nouerint vniuersi, quòd dilectus & fidelis noster Guillelmus Cadurcensis Episcopus ad nos accedens, nobis homagium & fidelitatem fecit prout debuit. Nos autem eundem in hominem nostrum recipimus de Comitatu & Ciuitate Caturci, & ipsius pertinentijs, & omnibus alijs de quibus ipse tenebatur erat ea die qua ad nos venit propter illud homagium faciendum, & ipse sic homagium nobis fecit: & fidelitatem &c. Actum Parisius, A. D. 1223. mense Februarij*, finiente tùm annô, Francorum more. Accessit ad hoc patris placitum calculus filij, *Ludouici* IX. sanctissimi, cuius vnica sanctimonia Gallias illustrauit longè luculentiùs quàm aliorum omnium regia facta; quò tenaciùs firmiusque maneat Antistitibus nostris Comitatus inuasa Dignitas. LVDOVICVS (inquiunt tabulæ) *Dei gra. Fran. Rex. Nouerint vniu. præs. & futuri, Quòd nos litteras carissimi quondam Domini & genitoris nostri claræ memoriæ Regis Ludouici, vidimus, LVDOVICVS &c.* (sileo iam nunc scripta intempestiuæ repetitionis vitandæ caussâ) *Nos igitur præfati nostri Genitoris vestigijs inhærentes memoratum Episcopum Cadurcensem* (Guillelmum à Ludouico VIII. nominatim expressum) *in hominem nostrum recepimus de Comitatu & Ciuitate Caturcensi, & de ipsius pertinentijs, & de omnibus alijs prorsus: Et in quo homagium fecisse dignoscitur dicto genitori nostro, concedimus eidem omnia quæ in præscriptis litteris genitoris nostri continentur expressa. Quod vt firmum &c. Actum Parisius A. 1228. mense Octobri.* Conspirauit in vota eadem Apostolica sedes, & bello sacro, pijsque Guillelmi conatibus quà cohonestandis quà etiam remunerandis, nullus vt scrupulus posterorum animum lancinaret ob inuasum occupatumque Comitatum, *Gregorius IX.* Pontifex Max. delata Guillelmo nostro ab Rege Galliarum munera, rata haberi voluit hisce verbis GREGORIVS &c. *Libertates, & Immunitates tibi & Ecclesiæ tuæ à Cariss. in Christo filio Rege Francorum piâ & prouidâ liberalitate concessas, sicut eas iuste ac pacificè possedisti, & possides, tibi & per te Ecclesiæ Cadurcensi auctoritate Apostolicâ cōfirmamus, & præsētis scripti patrocinio cōmunimus. Nulli ergo &c. Datum Laterani 7. Idus May Pontif. nostri an. 4: qui est Christi 1230.*

Ludouicus VIII. & S *Ludouicus* IX. idem approbant publicis litteris.

Gregorius item IX. Pontifex.

87 IAM cætera Antistitis nostri Acta ad singulos quibus obtigerunt annos referamus. Anno Chr. 1211. cum ciuibus Caturcen. de cudenda moneta à Guillelmo conuentum doceāt testatissimæ tabulæ ex Cadurcensi armario à me excerptæ in hæc verba,

Anno 1211. & 1212. pacta & iura Monetalia Guillelmi.

Monetam istam non mutabimus, nec minuemus de pondere & lege omnibus diebus vitæ nostræ, & istam Monetam faciemus operari ad quatuor denarios argenti &c. Anno item sequente, Iulio mense, cum ipsis Cadurcorum Ordinibus pacta super monetâ isthæc sunt à Guill. inita *Uuillelmus Dei gratiâ Caturcen. Episc. volumus facere monetam in Cadurcino ad 4. denarios: Et Barones Caturcen. & Burgenses Caturci rogauerunt nos quòd faceremus eam ad tres denarios: Et per preces eorum, & pro decem mille solidis quos dederunt nobis Burgenses, nos fecimus fieri. Et hæc moneta debet esse ad tres denarios de argento, ad undecim denarios, obolum: Et viginti solidi, & sex denarij, quando exeunt de moneta, debent ponderare marcam vnam: Et sex denarij debent esse de obolis eiusdem legis & ponderis, cuius vnus denarius. Et Burgenses Cadurci mandauerunt & conuenerunt nobis quòd de cætero non acciperent denarios Rutenenses, nec obolos veteres Cadurcen. nisi ad cambium. Et si aliquis acciperet vel expenderet Burgensium, concederet nobis septē solidos de iustitia, & vt amitterent Rutenenses, & obolos quos acceptos habuerint. Sed si fortè aliquis fuerit qui reciperet Rutenenses, vel Obolos, nesciens Dominium, iuramentum præstando, non debet dare septem solidos, sed amittere Ruten. & Obolos, quos acceperit. Et nos assecurauimus prædictam monetam, ne quandiu vixerimus in Episcopatu eam mutemus, nec deterioremus suo pondere & lege. Et Barones & Burgenses cognouerunt quòd vnusquisque Episcoporum Caturci post nos potest mutare semel monetam per Dominium suamque Iurisdictionem. Et si Burgenses Cadurci fecerunt nobis iniuriam de moneta vsque modo, nos remisimus eis, & hoc totum factum est bonâ fide partis vtriusque. Et vt conuentum suprà dictum sit firmius nos imposuimus præsenti chartæ sigillum nostrum, & Coss. Caturci de communi ciuium consilio similiter posuerunt suum. Et hoc factum est an. ab Inc. verbi 1212. mense July.*

Qualis ea moneta.

Adhæret verò ijsdem tabulis, vt & alijs aliquot mox subdendis, sigillum cereum, hinc quidem Episcopum ornatu Pontificiô referens; Inde *Crucem Tolosanam* quam dicimus, hoc est insigne Tolosanorū Comitum quorum auctoritas vt iam ab Antistite nostro occupata legitimè fuerat bello, sacro, itâ nondum impetratis, sed quarto post tantùm mense Philippi Regis litteris, signa adhuc retenta fuerant, suo deinceps tempore repudianda. Habes iam ex hactenùs dictis non sacra modò sed & profana iura Antistitibus nostris obuenisse ad Cadurcensem Comitatum administrandum reique nummariæ condendas leges, conditionesque sanciendas: quod minùs quidem demirabitur qui haud insolens nouerit, quando Episcopus *Lucionensis* apud Pictonas, *Baro* audit; *Monpessulanus*, Comes de *Meingueil*, olim *Baro de Saune*; *Appamearum* Pontifex idem & *Dominus* ex parte, nuncupatur; cui *Episcopus Comesque Mimatensis & Gabalitanorum*

Iura profana non sine exemplo sacris iuncta.

Choppi. de sacra politia lib. 2. tit. 1. num. 13.

norum ſubiungi haud iniutià poteſt. Vt ſileam *Arnoldo* Remenſi Archiepiſcopo iura omnia Monetalia quæ Remenſes attingerent, delata; vnáque Remenſem Comitatum ab Ludouico Tranſmarino Galliæ Rege ſub Annum Chr. trigeſimum ſupra nongenteſimum, vt teſtata apud poſteros foret Regum noſtrorũ pietas, ſuis iuribus abdicandis, adque ſacros Eccleſiarum Pontifices iure perpetuo transferendis. Cæterùm quæ Cadurcenſibus Antiſtitibus fuerint iuris in rem nummariam auſpicia, non equidem facilè aſſequor; Comitatus certè inuaſione legitimâ antiquiora eſſe oportuit, quando eorum certa veſtigia iam ſuprà ſuis locis inſerta ſunt, vt & non pauca olim ſuis annis lociſque quâ par eſt fide annotabuntur.

Flodoar. lib. 4. Eccl. Rem. c. 27.

Suprà num. 70. pag. 65.
Num. 7. p. 66.

18 CERTE quò erat in Eccleſiam Cathedralem, inque Diœceſeos omnis commoda, affectu Guillelmus Antiſtes, exhauſtus ob inſolentes ſumptus belli ſacri nomine iam continenter factos; quò alijs Eccleſiæ ſuccurrere detut incommodis, ius cudendæ monetæ obligat pignori ad ſexennium, anno 1224. ob pecuniæ vim ſibi ab ciuibus Cadurcenſibus creditam. Verba pignori dantis Antiſtitis, tabulæ tùm ſcriptæ, hodiéque apud nos continent in hanc formam. MANIFESTVM *ſit omnibus præſentib. & futuris, quibus innotuerit præſens charta, quòd nos Vuillemus Dei gratia Caturc. Ep. vendidimus, & conceſſimus Conſulibus & vniuerſitati ciuitatis Cadurci totum ius noſtrum quod habebamus in moneta Cadurc. ratione Dominij ſeu quocunque alio iure, ab hinc vſque de proximo feſto Circumciſionis Domini vſque ad ſex annos, pro ſexies mille ſolidis Cadurc. monetæ, quæ profitemur nos ab eis in integrum recepiſſe, confitentes ipſam pecuniam fuiſſe conuerſam in vtilitatem Eccleſiæ Cadurc. Promiſimus etiam eis & mandauimus, quòd infra dictos ſex annos ceſſabit opus ſeu fabrica monetæ, ſi COSS. vel eorum ſucceſſores voluerint, vel cognouerint. Conceſſimus tamen iiſdem Coſſ. & eorum ſucceſſoribus quòd ipſi poſſint quandocunque voluerint, & quandiu voluerint infra terminum antedictum opus monetæ ſeu fabricæ exercere; & quidquid iuris ratione operis ſeu fabricæ monetæ, nomine dominij, vel quocunque aliò iure ad nos pertinebat, vel debebat aliquatenus pertinere, ſit ipſorum Coſſ. & vniuerſitatis Caturci propriũ pleno iure; Saluâ tamen & retentâ nobis ſextâ parte Magiſterij quod ad nos pertinet; ſaluis incurrimentis ſuper facto monetæ ſi euenerint, & cognitionibus cauſſarum: Et de omnibus promiſſis firmam iiſdem de omnibus hominibus promiſimus garentiam, & ſpecialiter & expreſſè de Capitulo Eccl. Cath. & de omnib. Magiſtris monetæ tàm de præſentibus, quàm de abſentib. qui ſuum præbuerunt aſſenſum, ſaluo iure fabricæ & Magiſteriis quod conſueuerunt habere & recipere. Seruauimus verò & retinuimus Capitulo ſuprà dictum ius ſuum, videlicet Decimam quam inde recipere conſueuit, Actum Cadurci in Vigilia Nat. Dom. A.*

Guillelmus ius monetale pias ob cauſſas oppignerat, an. 1224. & 12[illegible].

Ius monetale Capituli Eccl. Caturcen.

Incarn. 12[illegible] *V*[illegible] *Episcopus Cadurc.* Ex quibus tabulis id in-
super obseruab[illegible] Lector, Ius suum Monetale Capitulo Cat. Ecclesiæ
Suprà num. 71. tum retentum, quod ob Cœnobiticam Regularemque vitam delatum
monumenta in *Geraldo II.* annotara superiùs abundè testatum fa-
ciunt. Iterum non ita multò post vti se ære alieno ab *Lombardis*
contracto leuet, *200. argenti marchas* ab ciuibus mutuatus, pignori
dat Guillelmus de assensu *Capituli* ius omne monetale si quod re-
liquum foret, *molendináque*, & iura aliquot aquarum & *paxeriarum*,
quorum fiduciam *Consulibus* committit litteris ab se subnotatis Ca-
durci 5. *Kal. Apr.* An. Incarn. Do. 1230. Illis similes aliæ apud
nos extant eodem anno 3. *Kal. Apr.* subscriptæ, quibus, acceptis à
ciuitate *centum libris* Cadurcen. monetæ, quæ in *Ecclesiæ vtilitatem*
& commodum iam cessissent, *portuum* aliquot, *molendinorumque* iura
haud dissimili verborum formulâ oppignerat. Ex quibus & Antistitis
nostri pietatem qui nulli parcendum ratus se totum in Ecclesiastica
emolumenta promouenda conferret, & eiusdem ius in Cadurcense so-
lum, & Cadurcensium ad res Ecclesiasticas promouendas conspirantia
vota, colligere pronum est, & cuilibet obuium.

TAM insolens verò illa rei nummariæ penuria ideò Antistitem 89
nostrum vrgebat, premebatque, quia popularentur circùm quà fas
Guill. occupat castra de Podio, & de Luzegio; qui, & cur. omnia Albij, Albiorumque fautores, quibus arcendis Guillelmus
Castra bina inuadere, Ecclesijsque inibi sitis earumque redditibus an-
nuente Primæ Sedis calculo se tueri, egestatemque leuare coactus sit
approbante fauentéque Nobilitate, agnationeque vniuersâ. Gregorij
IX. Pontificis Max. Diploma in Cadurcensium Antistitum M. S.
Actis peruetustis folio 41. asseruatum, ità rem totam explicat. *GRE-
GORIVS Episc. S. S. D. Venerabili Fratri Episc. Caturc. Sal. & Ap.
Ben. IVVANDI sunt meritò ab Ecclesia, qui negotium fidei, non
timentes expensarum onera, & personarum pericula, student feliciter pro-
mouere. Cùm itaquè sicut ex tua insinuatione didicimus, tuorum ami-
corum, & parentum adiutus consilio, acquisieris duo fortissima castra
videlicet* de Podio, & de Luzegio, *ex quorum acquisitione multum
fauoris accesserit fidelibus, & contriti sint non modicum infideles; cùm
propter hæreticos &* Ruptarios, *prouentus Episcopatus tui percipere ne-
queas, vnde commodè nequeas Castrorum ipsorum custodibus prouidere;
Fraternitatis tuæ precibus inclinati, præsentium tibi auctoritate cōcedimus,
vt duas Ecclesias Castrorum ipsorum ad donationem tuam vt asseris per-
Assensus Gregorij Papæ IX. tinentes tibi liceat* (donec per diuinum auxilium contrita fuerint hæ-
reticorum, & Ruptariorum conamina) *retinere. Nulli ergo hominum
liceat hanc paginam &c. Datum Laterani 8. Kal. Febru. Pontificatus
nostri anno primo*, hoc est Christi Dom. 1227. Hoc ipsum verò Di-
ploma Pontificium centum ferè post annis Cadurcum appulit, integrû,

nihilque

nihilque *abolitum* aut *Cancellatum*, vti teſtantur Acta iam nunc laudata ab Officiali Cadurcenſi inſerta *Hugone* ſedente A. D. 1313. 2. Decemb. Indict. 13. Clementis V. Papæ anno 9. Nimirum aſſeruatum placuit ſuperis, vti Guillelmi noſtri religio pietaſq; clareſceret, quādo nullis abſtineret expēſis, nullis curis laboribuſq; ad rē Catholicā adiuuandā; tantâque interim eſſet in Sedē Apoſtolicam, ſacráq; obſeruātiâ, vt ne quidē id temporis calamitoſiſſimi, inuaſorum legitimè Oppidorum Eccleſias, eorumque prouentus, quos etiam ad placitum conferre alijs fas ipſi foret, ni priùs Pontificis Maximi Oraculo conſulto, aſſenſúque petito, ſibi adiungere, iacturis expenſiſque innumeris ſarciēdis, auderet homo eâ generis nobilitate, eâ nominis gloriâ, eâ apud ſuos auctoritate: quam mentē ſi Succeſſoribus dehinc omnibus inijcere ſuperi ament, quàm optimè ſperandum nobis eſt de eorū adminiſtratione prouentuū quos auita obtulit pietas, non ad alendum paucorum faſtū inſolentiâque, ſed ad multorū pietatē & ſanctimoniā demerendā.

Guillelmi pietas.

ANNO 1216. *ipſis Franciſcanæ familiæ auſpicijs* è ſinu Sanctiſſimi
90 *Franciſci*, *Chriſtophorus* emiſſus, Gallias Cadurcumque appulit, Antiſtitiſque noſtri conſilio, pietate ac liberalitate ſubnixus Sacræ Familiæ domum conſtruxit apud nos, quam dehinc *Arnaldus de Luzegio* eiuſdē Ordinis aſſecla ad eam amplitudinem ac dignitatem euexit, quam hodiéque cerneremus, ni *Caluiniſtarum ſegregum* impietas euertendam exiſtimaſſet, quô diuina humanáque omnia ſibi flocci eſſe teſtatum faceret apud poſteros, monumentô perfidię ſempiternô. Fidem faciunt *Acta Origineſque Franciſcanæ familiæ*: quorum ſi teſtimonio vt par eſt credimus quinque ſupra quinquaginta fere annos Cadurci floruit non mediocribus miraculis ſanctitatis *Chriſtophorus*, anno tandem 1272. Batholomæi Epiſcopi tempore, inibi fato functus, grandi iam ipſe natu vir, integrumque emenſus ſeculum. Mirum quanta eximiæ ſanctimoniæ documenta continenter vir id ætatis ederet noſtros inter, egenis alloquio, corrogatáque ſtipe ſubleuandis; tabidis vlcerumque putore, leprâ etiam concidentibus lauandis, fouendis, amplexandis, oſculandiſque; corpuſculo ieiuniis, verberibus, ferreóque cilicio domando macerando, contundēdóque; ſeueriſſimâ egeſtate non tolerandâ modo ſed verò conſtātiſſimè obſtinatiſſiméque conſectandâ eô affectu quo ad diuitias aceruandas auidiſſimi quique conſpirant; pijs commentationibus orationibuſque frequētandis protrahendiſque; obuijs quibuſq; rudibus elementa fidei edocendis; alijſque id genus ſanctitatis officijs enixiùs vſurpandis, quibus & magnam apud noſtros virtutis famam ſibi ſuiſque peperit, & nepotib⁹, idē vitæ genus inſecuturis calcar acerrimū admouit ſi quando olim eſſent hoc loci ab Patrum Inſtitutorumque ſanctiſſimorum ſemita ad laxiorem viam deflexuri. Obijt *Chriſtophorus* in *Peruigilio eius feſti quo Sanctos omnes religione ſolenni colimus.* Gloriari habet eius Reliquijs Ciuitas noſtra, vt ſanctitatis exemplis inſtitui fas

Franciſcani Cadurcū aduocati.

Chriſtophōri cos inter Sanctitas.

Obitus, ac Miracula.

dudum fuit: Atenim ferre acceptum id omne debet Guillelmo Præsuli qui hominem futurorum præsagum, præsciumque; febrium, tabis, epilepsiæ, morborumque id genus infinitorum depulsorem egregium, viræ etiam extinctæ reparatorem (quod spectante Cadurco, inuocatâ Beati ope obtigit post hominis fata haud semel) aluerit fouceritque ciuibus Cadurcensibus ad perfectæ sanctimoniæ numeros domestici exempli incitamentô prolectandis. *Moniales* etiam *S. Claræ* Diuo *Francisco* militaturæ, confestim apud nos spectatæ, Guillelmi scilicet Antistitis curâ, quando ex ipso S. Francisci Chronico Christofori temporibus monasticam apud nos professæ vitam, translati ad superos Diui indicia nec pauca, nec exigua diuinitus agnouerunt; dudumque iam excitatam Ecclesiam eiu.us septis Deo famularentur, Bartholomæi Acta, eiusque in Moniales gratiæ suo post tempore interendæ, locupletissimè attestantur.

Moniales item S. Claræ adiunctæ.

SVB Annum Chr. 1215. S. Dominici familiam Albigensium excidio vixdum enatum, *Fulco Tolosanus Antistes* suam in Metropolin euocat, Triariorum in his robur atque constantiam non tam profectò suspicatus, quàm conspicatus, & Orbis vnâ voce edoctus: quem est aliquot ab hinc annis Cadurcensi solo omni pestis huiusce contagio expurgando, *Guillelmus* noster quâ felicissimè imitatus. Verba *Fulconis* cum quo & bellô sacrô, & piis aliis consiliis hic noster conspirauerat, ad Guillelmi æmuli laudes, Dominicanæ familiæ encomia, posterorũ documentum non mediocriter factura, hoc loci perleget haud cunctabundus Lector *Anno Verbi Incarnati 1215. Notum sit omnibus p. & f. Quòd nos Fulco Dei gratiâ Episcopus Tolosanus, minister humilis, ad extirpandam hæreticam prauitatem, & vitia expellenda, & fidei regulam edocendam, & homines sanis moribus imbuendos, instituimus Prædicatores in Episcopatu nostro Fratrem* Dominicum, *& socios eius, qui in paupertate Euangelica pedites, religiosè proposuerunt incedere, & veritatis Euangelicæ verbum prædicare. Et quia dignus est operarius cibo suo, & os bouis triturantis non est obturandum; imò qui Euangelium prædicat, de Euangelio debet viuere. Volumus vt cum prædicando incesserint, de Episcopatu habeant victus necessaria. Et consensu Capituli Ecclesiæ B. Stephani, & Cleri Tolosanæ Diœcesis, assignamus in perpetuum prædictis Prædicatoribus, & alijs quos zelus Domini, & amor salutis animarum eôdem modô ad idem prædicationis officium accinxerit, medietatem tertiæ partis Decimæ quæ assignata est Ornamentis, & Fabricæ Ecclesiarum omnium Parrochialium quæ in nostra potestate sunt, ad indumenta & cætera necessaria in infirmitatibus suis, & cùm quiescere aliquando voluerint. Si quid verò post annum superfuerit, volumus & statuimus, vt ad easdem Parrochiales Ecclesias refundatur adornandas, vel ad vsus pauperum, seu quod Episcopus viderit expedire. Cùm*

91

S. Dominicus Tolosã cum suis euocatur à Fulcone A. C. 1215.

Matth. 10. v. 10. 1. Corinth. 9. v. 9. Deut. 25. v. 4.

Vt alendi qui vicatim Euangelizant.

iure cautum sit quòd aliqua pars Decimarum debeat semper pauperibus assignari, qui pro Christo Euangelicam paupertatem eligentes, singulos exemplo & doctrina donis cœlestibus nituntur & elaborant ditare, vt à quibus nos metimus temporalia, per nos & per alios possimus congruenter & opportunè spiritualia seminare. Datum Anno Verbi Jncarn. superius prætaxato, Regnante Philippo Rege *Francorum, & Simone Comite Montis Fortis principatum Tolosanum tenente, & eodem Fulcone Tolosano Episcopo.*

EIVS præeuntis exemplô concitatus Guillelmus vt eiusdem Ordinis sanctissimos viros Cadurcũ dehinc aduocarit, docet Codex perantiquus eiusdem Monasterii Acta M. S. asseruans, in hæc verba. *ANNO Dom. 1226. FF. Ordinis Prædicatorum Petrus Cellani Tolosæ Prior, tum in conuentu Lemouicensi, & Pontius de Montibus fuerunt vocati à Venerabilibus Patribus* Guillelmo Episcopo Cadurcensi *&* Pontio, *tunc* Sacrista, postea *verò* Episcopo Caturc. *ad recipiendum locum in Ciuitate* Cadurc. *vbi fratres Prædicatores manerent ibidẽ Domino seruituri: Raimundus Benedicti Burgensis Cadurci, infirmus corpore, & morti propinquus, de Medici sui, videlicet* Magistri Arnaldi de Segos *consilio dictos ff. in domo Dominæ de Concoros residentes, eo quòd adhuc Aedes FF. Prædicatorum locum non habeat proprium in Cadurco, fecit vocare de nocte.* (Annotent hîc interim pientiores Medici, quid sana piáque eorum consilia etiam in conclamatos moribundósque virium habeãt) *Qui ad dictum Venerabilem Sacristam confestim accedentes, ad dictum infirmum vnà cum Domino Sacrista & Medico supradictis veniunt, & donationem horti sui quem habebat iuxta Ecclesiam S. Desiderij in carreria quæ vulgariè* Iordana *dicitur, ab eodem infirmo receperunt. Quam scilicet donationem Dom.* Guillelmus de Gordonio *tunc Prior Ecclesiæ Cathedralis Caturci, totùmque* Capitulum *dictæ Ecclesiæ approbarunt liberaliter, ac etiam concesserunt, quia erat in fundo eorum dictus hortus. Et recepit fratres Ven. P.* Dom. Guillelmus de Cardaillaco *præfatus Episc. Cadurc. de totius sui Capituli, & Cleri consilio & affectu, Instauruntque memorati fratres in possessionem dicti horti per manum* Põtii de Anteiaco *Sacristæ, in vigilia S. Thomæ Apost. anno Dom. prætaxato. Et Dom. Amalmmus de Cabrairet Archidiaconus Figiacen. qui tunc tenebat Ecclesiam prædictam S. Desiderij, tradidit fratribus dictam Ecclesiam & domos Ecclesiæ, ad manendum ibi, donec ædificasset in loco sibi dato, ibique possent se mutare. Et fuerunt ibi Fratres per annũ in Ecclesia memorata. Postmodum vero an. 1227. FF. transtulerunt se ad locum qui fuerat eis datus, vbi fecerunt aliqua ædificia. Verùm longo post tempore, fuit in conuentu fratrum ædificata Ecclesia testudinata & Capella pro infirmis, ædificatóque claustrô, dormitoriô, infirmitoriô, & omnibus aliis officinis; fuerunt ibi FF. vsque ad tempus D. Arnaldi*

Familia S. Dominici vt Cadurcum euocata à Guillel. A. C. 1226. quoque dehinc progressa.

Medici pietas.

Capituli assensus & fauor; totiusq; Cleri.

Geraldi qui ex affectione quam habebat ad Ordinem motus, ipsos videns extra muros ciuitatis solitarios commorantes (nam tunc pauca domus extra muros habebantur) ipsos ff. arbitrans ibi indecenter commorari, rogauit eos vt ad locum honestiorem, & villa magis proximum se mutarent. Deditque eis terram quam habebat vltra fluuium prope Ecclesiam S. Petri de la Orta. & 100. libras turonenses cum quibus sua ædificia inchoarent, ipseque D. Arnaldus Geraldi sepultus est in loco primum A. D. 1261. antequam F F. se mutarent de loco antiquo ad istum per tres annos. Capitulumque fecit ædificari Arnaldus Geraldi. Et ad instantiam Dom. Philippi Archiep. Bituricen. Dom. Batholomæus Episco. Cadurc. *dedit Monialibus B. MARIÆ Deauratæ de consensu D. Archiepiscopi prædicti, & totius Capituli Cadurc. Ecclesiâ S. Desiderij supra Caturcum ad duas leucas in ripa Olti, pro recompensatione redditium quos habebant prædictæ Moniales in hortis & terris prope Ecclesiam S. Petri de la Orta, quos redditus & Ecclesiâ S. Petri cum suo cœmeterio, & redditibus omnibus quos habebât dictæ Moniales, in dicto Cœmeterio prout vadit via de Cadurco versus Fulgieres; & ex alia parte prout vadit via de Cadurco versus Podium de Rouli, & infra istos terminos nihil penitus retinuerunt. Omnia vero Priorissa Deauratæ cum voluntate & assensu Conuentus* Do. Bartholomæo Episc. Cadur. *dederunt, prout per Instrumenta super hoc confecta, & sigillo Priorissæ & Conuentus sigillata apparet. Manserunt verò FF. in primo loco veteri annis circiter 36. Anno verò Domini 1264. in festo Cathedræ S. Petri mutauerunt se FF. de primo loco veteri ad istum secundum, & apportauerunt ossa Fratrum, & aliorum sepultorum in* primo *loco veteri.* Tanta nimirum fuit nostrorum omnium, *Guillelmi* in primis *de Cardaillaco* (cuius cognomen gentilitium ex hisce vnis tabulis hactenùs habere datum) in Sacrum istum Ordinem quamprimùm ad se conuocandum consensio, quò Albiorum sectæ omnis non modò noxa sed & suspicio declinaretur. Nec cassa omnino vota quando ab ipsis S. Dominici sociis iàm vocatis, super hæreticorum numero seuerissimè disquisitò, nullæ uiuos inter fibræ, venenatæ huiusce stirpis, nullæ vel scintillulæ eruperunt, omni mali etiam metu eliso vi remedij quàm præsentissimi; vt in mortuos sæuiendum fuerit, (quando superstites superarent omnino nulli) quò iustis iris litaretur; edereturque exemplum posteris omnibus ad primas etiam id genus pestis omnis scintillulas sopiendas, & verò penitùs extinguendas. sic enim *Guillelmus Pelissonus* eius æui fidelis scriptor ad A. C. 1231. *Petrus Cellani, & F. G. Arnaldi fecerunt inquisitionem in Caturco, contra hæreticos; & condemnauerunt ibi aliquos defunctos quos trahi fecerunt per villam & comburi.* Ex hoc ipso quàm arden-

Varia loca Dominicani incolunt: & quò ordine.

Erga illos omnium affectus conspirant.

Cadurcenses vt Albios vitarint; exososque habuerint.

tissimo

…timo auitæ religionis retinendæ studio profectum solemne …dus *Ordinum Cadurcensium*, omniumque toto latè tractu *Procerum* …entissima conspiratio in æde S. MARIÆ *Rupis Amatoris* inita, ad pacem totâ Cadurcensi Prouinciâ iuxtà ac patria sacratutanda, *religiosasque familias* omni metu periculoque hostili exoluendas: sic enim fert fragmentum tabularum quas artexerem omnes ni me prolixitas deterreret, *Insuper omnes insimul concedentes promiserunt, pro posse suo vniuersas domos Religiosas dictus in partibus iam fundatas protegere & defendere.*

Conspiratio Cadurcẽsium Ordinũ in auitæ Religionis gratiam.

93 NEC verò de hac pietatis fama nostratibus quidquam detrahat, quod exprobrare nonnullorum inuidia posset, *Robertum* Cardinalem, Apostolicæ Sedis *Legatum* in Albios à Pontifice missum, Cadurco ignominiosé olim repulsum, non aliò certè quam hæreseos Albiensium studiò, quod tum Caducos occupasset. Atenim cùm ipsis Belli sacri auspiciis, *Raimundi Comitis* partes restitutæ collectæque, dolosæ simulationis velo occulerentur interim, dum se spes daret audendi grauiora, hærerentque nostri aliquandiu incerti quò se res verterent, Raimundi impares conatibus, *dissimulationis fuco delusi*, nescii quid consilii capiendum foret; Legatum equidem repulerunt ipso portarum obsistentium obiectu, nihil ideo tamen de auita religione cedendum rati. Culpam nihilominùs confestim, si qua foret, nihil fucatæ pœnitudinis significatione diluturi, in portas ipsas quas obiecerant, igne flammisque sæuiunt, illatam iniuriã non mediocri doloris inque Legatũ obseruantiæ significatione sarciunt, & ab ipso summo Pontifice *Innocentio III.* sibi perhonorificas litteras quibus omnis expungatur calumnia nullo negotio impetrãt in hãc formã *INNOCENTIVS. Ep. S. S. D. Consulibus & Populo Cadurc. Sal. & Apost. Bened. Accedentes ad Sedem Apostolicam Dilecti filij B. de Begon … R. Ratern Procuratores vestri coram nobis proponere curauerunt. Quod cum Dilectus filius noster* Robertus *titulo S. Stephani in Cœlio Monte Præsbyter Cardin. tunc in illis partibus Apostol. Sedis Legatus in se Romanam Sedem reputaret offensam, ex eo quod ad vestram veniens ciuitatem portas clausas ipsius, & multos armatos ibidem inuenit, quod non in contemptum ipsius præfati nuntij nostri factum fuisse dicebant, sed ne aliquid sinistri vobis posset contingere per guerram quam nobiles viri Tolosanus & Fuxensis Comites, ac quidam alij in Ecclesiæ Rom. odium contra vos & vestram mouerant ciuitatem, occasione cuius septuaginta de vestris ciuibus paulo ante fuerant interempti, & multi*

Cadurcenses Roberto Legato Apostolico resistũt, & quorsum id.

Absoluuntur à Sede Apostolica A. C. 1216.

alij captiuis, Vos vt animum placaretis ipsius, iurastis eiusdem parere mandatis; ad eius mandatum postmodum portas comburentes præfatas, pro redemptione armorum eorum qui venerunt ad custodiendas easdem; & quibusdam depositis quæ dicebantur fuisse inimicorum nobilis viri Simonis Comitis Montisfortis, nec non & pro satisfactione iniuriarum quas idem Cardinalis illatas à vobis sibi fuisse dicebat, mille quinquaginta libras Turonenses dedistis Comiti memorato. Vnde procuratores memorati, tanquam viri prouidi & fideles humiliter supplicarunt, vt cùm eidem Cardinali satisfeceritis sicut superiùs est expressum, & Deus bis non iudicet in idipsum, offensam si qua fuit vobis ignoscere dignaremur. Cùm igitur Illius locum licèt immeriti teneamus in terris, cui nunquam sine spe misericordiæ supplicatur; de benignitate Sedis Apostolicæ consueta vobis prædictam condonamus offensam, & pœnam si qua ex ea vobis competit relaxamus. Datum Perusij 3. Non. Iul. Pontificatus nostri an. 19. Christi 1216. Fuit verò is dies adeò fato *Innocentij* vicinus, decimo vt pòst obierit, honori Cadurcensium sarciendo incolumis sospesque hactenus, Habent hic interea loci Nostrates, si paternis uestigiis amant insistere, quò cultu demerendum habeant Apostolicæ Auctoritatis fastigium: quò vicissim affectu eos sit dudum prosequuta *Petri sedes* à qua non nisi hæreticorũ peruicacia sibi vllo vnquam tempore deficiendum credere potuit.

Innocentij III. obit.

PIGET tam illustria Guillelmi Acta, minùs nobili exitu claudere: 94
Non tamen omnino sileri potest dissidium super Campanâ effractâ, superque eius vsu Antistitem inter Capituli suffragantis impulsum *etiam* calculo, Ciuesque Cadurcenses; quod eò etiam processerit, vt *Raimundum* Tolosatem exauctoratum, Guillelmi hostem capitalissimũ etiam in opem aduocarint Consules primùm, tum de Guillelmi Clerique sententia ad meliorem illustrioremque Compromissorium, verius Iudicem, *Romanum* scilicet Apostol. sed. Legatum caussam omnem detulerint, Simonis Bituricensis Archiep. Aquitaniæque Primatis disquisitione præmissâ, æquiùs sanctiùsque diiudicandam. Rem ipsam ex ipsis tabulis addiscere tantò gratius, quãto iucundior ex fonte quàm ex riuulo aquarum haustus, cuiuis homini fuerit. Tres eas, ordine temporũ seruatò, subdo, Comitis vnâ, Simonis alteram, Romani diiudicaturi tertiam.

Dissidium enatũ super Campanâ.

NOVERINT *vniuersi præs. paginam inspecturi. Quod nos* Raimundus *Dei gratiâ Dux Narbonæ, Comes Tolosæ, Marchio Prouinciæ, gratis & bonâ fide recepimus in manutenentia nostra, & Captennio nostro, dilectos nostros Consules & Vniuersitatem Caturci, de omnibus videlicet petitionib. quas habent cum Episcopo suo & Episcopus cum eisdem. Et specialiter ipsos recepimus in nostra manutenentia, & captennio de controuersia quam habent super* facto Campanæ cum Epis- 95

Raimundi Tolosatis litteræ super eo.

copo

copo memorato. *Et in signum & testimonium huius rei præsentem paginam eisdem tradidimus sigilli nostri munimine confirmatam. Actum in Ecclesia S. Desiderii iuxta Caturcum 6. Id. Octob. ann. Inc. Verbi 1225.*

56 SIMON *Dei gra. Bituricen. Archiep.* Aquitaniæ Primas, *Vniuersis pr. s. litt. inspect. Sal. in Do. NOVERINT vniuersi quòd nos de mandato Dom. Romani S. Angeli Cardinalis in regno Franciæ tunc Legationis fungentis Officio, diligenter inquisiuimus de pulsatione Campanæ, quæ fracta fuit in maiori Ecclesia Cadurcensi, qualiter ipsi vsi fuissent ante fractionem ipsius, per decem annos, tam Canonici & Clerici eiusdem Ecclesiæ, quam Ciues, per iuramentum trium ciuium Cadurcen. qui fuerunt in eiusdem Legati præsentia nominati, videlicet Raimundi Archambault, G. de Vssello, Leodari Brunelli: & Inquisitione diligenti habitâ, inuenimus per eosdem, quòd eâdem Campanâ vtebantur cines ad sua necessaria, secundùm quod ipsam statuebant esse pulsandam: videlicet* ad conuocationem populi pro negotiis villæ, & ad reuocationē operariorū à vineis; *& tantum in ijs duobus casibus, pro ciuibus viderunt eam pulsari. credebant tamen vt dixerunt iuramentò firmatò, quòd si in alijs necessarijs vsibus vellent vti Campanâ eâdem, tunc temporis non prohiberetur eis à Canonicis memoratis. De vsu autem Canonicorum & Clericorum quantùm ad pulsationem* Campanæ *einsdem requisiti, responderunt sub iuramento eodem, se vidisse & audisse quòd pulsabatur eadem Campana à Canonicis in die Natalis Domini ad Vesperas, & in crastino, videlicet in festo* S. Stephani, & in Augusto in *Inuentione eiusdem in vigilia ad Vesperas, & in die: In exequiis etiam mortuorum pulsabatur multoties pro mortuis; non tamen nisi primitus Canonicis requisitis. Ipsi verò Canonici pro mortuis pulsabant eandem, & vtebantur eâdem requisitis, & irrequisiti, prout ipsi volebant. Requisiti etiam iidem ciues si in alijs Festiuitatibus pulsaretur Campana, vel deberet pulsari; Responderunt se credere quòd in omnibus Festiuitatibus pulsarent eam Canonici si vellent: nec credere quod prohibeatur eisdem à ciuibus nec viderunt nec audierunt quòd aliqua prohibitio facta fuisset Clericis, ne pulsarent quando vellent, nec Laicis quando vellent, in necessarijs. Requisiti etiam si liceret Canonicis pulsare Campanam in non Festis diebus, dixerunt se credere, quòd si fieret, non placeret ciuibus, & Clericos ne fuerent precarentur. Actum apud Cadurcum die Martis ante festum S. Andreæ Apost. Anno. D. 1229.*

Litteræ Simonis Metropolitani.

97 ROMANVS misericordia Dei S. Angeli Diaconus Card. Aposto. Sed. Legatus *Vniuersis &c. Cùm venerabilis Pater Prior, & Canonici Cadurc. ex vna, & Consules pro se & tota Ciuitate Cadurc. ex altera, sub pœna decem marcharum argenti, super pulsatione cuiusdam Cāpanæ in nos compromisſerint, tali modo,* Quòd si *dictus Episcopus Prior, &*

Aliæ Romani Legati Apostolici.

Canonici contrauenirent, soluerent dictam pœnam; medietatem nobis & medietatem alteram Ciuitati: & si ciues contrauenirent soluerent eandem summam pecuniæ, medietatem nobis, & medietatem Ecclesiæ Cadurc. Nos super facto huiusmodi per Venerabilem Patrem Bituricen. Archiepiscopum loci eiusdem Metropolitanum pro iuramento R. Archambaudi, G. de Vssello, Leodegarij Brunelli ciuium Cadurc. sicut ordinatum fuerat in nostra præsentia, & ab vtrâque parte approbatum: Inquisitionem fieri fecimus diligentem: vnde visa Inquisitione quam idem Archiepiscopus iuxta præscriptam formam fecerat, nobis miserat, per litteras suas patentes. Volumus & mandamus auctoritate præsentium, statuentes vt dicta Campana pulsetur, secundum quod in Inquisitione facta per eundem Archiepiscopum, & in litteris suis patentibus plenius continetur. In cuius rei testimonium, præsentes litteras fieri fecimus nostro sigillo munitas. Datum apud Malausium. 3. Kalend. Jan. A. D. 1229. Cæterum Guillelmus hic noster cuius Acta nonnulla in Annum 1231. incidentia iam superiùs scripsimus ab anno 1209. quo iam sedentem *Ramundóque* Tolosano obsistentem documus, ad 1234. hoc est ad *Pontij* mox substituti auspicia, Episcopatum tenuit. Eius quippe felicem obitum notat *Cadurcen. Capituli Necrologium* (cuius mihi visendi aliorumque Actorum eò Tabulario asseruatorum, frequenti consilio, inibi hodiéque non sine maxima laude, claritate, eruditionéque agentes Canonici potestatem liberrimam haud semel fecere, quæ est eorum gratia) in hæc verba, *Octauo Idus February A. D. 1234. obijt Dom. Guillelmus de Cardaillaco.*

Ratio temporis quo Guillelmus sedit.

PONTIVS.

Pontius anno Chr. 1235. & 1236.

PONTIVS *de Anteiaco* ex *Sacrista* Cathedralis Ecclesiæ Cadurcen. Episcopus post Guillelmum creatur, præmiante scilicet numine religionis plenissimum animum illum cuius tot se indicia dederant. 98
Religiosâ Dominicanorum familiâ Cadurcum euocandâ, locandâ, fouendâque. Suffectû Guillelmo docent membranæ tùm laudatæ cùm de subsidiarijs hisce militibus Christo sub *D. Dominici auspicijs* militaturis, ab Guillelmo Decessore collectis accersitisque in Segreges Albios, ageremus. Extant apud nos tabulæ donationis fundi *Deganhastis* in hac siti Episcope: quibus scilicet *Aimericus de Gordon*, vnáque *Amagna coniux*, non minus pietatis quàm tori consors ius omne transferunt in Cœnobitas qui ad B. MARIÆ Grandimôtensis degunt hortante, adstipulantéque Pontio nostro, qui & subnotationis verna-

Suprà num.

Dominicanæ familiæ, sacrista ipse Cadurcen. fauerat.

culis

culis verbis pro more tùm receptissimo commendatur h. v. *L'an de L'Incarnatieu 1235. el mez de Septembre, Louys Rey de France regnan, & Pons Auesq ue de acurs.* Extat & in armario Caturcensi pactio inter *Pontium* & celebrem *de Belaiq* eodem anno inita, de domo vici de *Belaiq*, & aquis Olti illam allabentibus. Anno sequenti vità functum ad merita præmia euolasse docet *Necrologicus liber Caturcen. Ecclesi* impiâ licèt, maiorem partem, Segregum Caluinistarum manu, ante annos aliquot lacteratus, ex quo fragmentum hocce decerpsimus. *A. D. 1236. obijt Dom. Pontius Episco. Cadurc. 13. Kal. Maij pro cuius anniuersario Bartholomæus Archidiaconus Cad. Frater suus acquisiuit redditus annuales, quos Sacrista Cadurc. qui pro tempore fuerit debet tenere, & de ipsius redditib. dare in die obitus cuilibet Canonicorum qui præsentes adfuerint 12. denarios, & Archidiacono Maiori 2. Solidos; Sacerdotibus verò residentib. cum Canonicis cuilibet 6. denarios. Alijs verò Sacerdo. de villa qui ad Missam & Processionem fuerint cuilibet 4. denarios; Cæteris Clericis superpellicia portantib. cuilibet 2. denar. Et debet oblationem generalem dare in Ecclesia ad Missam.* Quo ipso anno conscriptò testamentò reliquit Ecclesiæ S. Stephani Caturc. eiusdéq; Capitulo *ius omne quod habebat in villa de Albaribus.* vti à me lectæ Tabulæ Capituli Cadurc. Archiuo asseruatæ testatum faciunt. Plura de illo non supersunt. Sedit quippe breuiculo tempore, quod protrahere haud queas ampliùs quam ab Guillelmi de Cardaillaco exitu ad hunc annum hoc est A. 1233-34. & 1236.

Dies obitus. Testamento donat Ecclesiæ, Cadurc. villam de Albaribus.

Temporis ratio.

GERALDVS. IV.

99 GERALDVS in locum *Pontij* cõfestim suffectus ex nobili olim illustrique *Barasci* familia, superiori Cadurcino oriundus, haud procul à *Figiaco*, ab anno 1237. ad 1250. illustria posteris reliquit pij, excelsique animi monumenta. Quæ singulis annis obtigerint seriatim adscribere consilium mihi est, spe breuitatis claritatisque maiori subnixo. Ipsis igitur anni 1237. auspiciis pactum init cum ciuibus, Ianuario mense, tuendæ præsertim Religionis Catholicæ suitæque gratiâ; ratus scilicet, quod res est, ius omne auctoritatemque dominandi labascere, nisi sacrosancti numinis cultu, religionéque nitatur; verba tabularum hûc spectantia ex Cadurcensi scrinio isthæc sunt. *Nostri socij qui sunt vel erunt in ista Societate nobis firmiter promiserunt, & conuenerunt, & tenentur promittere, quod semper nobiscum erunt contra omnes homines, quicumque illi fuissent qui contra nos, vel contra aliquem Sociorum nostrorum aliquid vellent obijcere, occasione aliqua siue modo: Et*

Geraldus IV. ab A. C. 1237. ad 1250.

Anno 1237 Pactum init cum ciuibus præsertim ad Religionem tuendam.

quòd nobiscum erunt contra omnes homines pro defensione iuris nostri; Et quòd nobiscum erunt contra hæreticos, & defensores hæreticorum, *& quòd nobiscum erunt ad defensionem & custodiam Ciuitatis Cadurci, & ad obseruationem libertatis Ciuitatis eiusdem.* Venerunt & meas ad manus litteræ donati fundi à *Raimundo Comite* ciuibus *Moisiacensibus* ad forum venale, hâc subnotatione Anno 1238. *Ludouico Francorum*

Anno 1241. Hæretici damnati bona restituit hæredi. *Rege Regnante, Raimundo Tolosano Comite, Geraldo Cadurcensi Episcopo.* Aliæ item quibus *Geraldus* sui iuris haud quaquam tenacior, sibi ob hæresim commissa bona *Guillelmi Baussani*, *Guillelmo Dufors* cius hæredi restituit, *Februario mense*, vt fert subscriptio *an. 1241.* Anno 1242. Sedisse fidem facit subscriptio earum tabularum de quibus suprà à nobis facta mentio, cùm de Montalbani conditu, in hæc verba,

Suprà num. 74. *Chartam istam Ioannes Merle transtulit de illo translato, quem* Ioannes Martinus *transtulerat, eadem ratione & ysdem verbis, mense Iulij Feriâ 3. anno ab Incarn. 1242. regnante Lodoico Francorũ Rege, Raimundo Tolosa Comite, Geraldo Cadurcensi Episcopo.*

Anno 1242. Baro de Caussada, & Vicecomes Montisclari clientem se Geraldi agnoscit. EXTAT & in Tabulario Pontificio fidei clientelariæ professio *Geraldi à Raterio de Caussada*, quâ se is *Baroniæ de Caussads*, & *Vicecomitatus Montisclari feodorum nobilissimorum nomine hominem & Baronem Gerardi Episcopi* eodem anno *Octobri* mense profitetur; Attestans insuper *Quod alia medietas castri de Caussads, & Castri de Mente-Claro, quæ ad partem nobilis viri R. de Caussada auunculi mei pertinet, sunt* (inquit Raterius) *de donatione prædicti Domini mei Episcopi.* Anno 1245. Moniales B. MARIÆ Deauratæ nouis locu-

Anno 1245. Ecclesiam S. Petri de Ortis vnit Monasterio Deauratæ. pletat prouentibus hoc Diplomate. GERALDVS *Dei gratiâ Cadurcensis Episcopus. Dilectis Filiabus Priorissa & Conuentui B. Mariæ Deauratæ Cadurc. Sal. in Domino. Cùm vniuersis Ecclesiis nobis & Ecclesia nostra, cui præsidemus, subiectis, paternâ prouisione consulere debeamus, & necessitatibus occurrere earundem, & præcipuè ijs quibus propriæ non suppetunt facultates, ideò nos attendentes tenuitatem & insufficientiam reddituum & prouentuum vestrorũ, quidquid iuris vel rationis habemus vel habere possumus in Ecclesia* S. Petri de Ortis, *quam quidem Ecclesiam recognoscimus ad Ecclesiam nostram prædictam pleno iure spectare, vobis & Ecclesiæ vestræ prædictæ concedimus, & in perpetuum purè & simpliciter donamus: ipsam quantùm in nobis est supradictæ Ecclesiæ B. Mariæ Deauratæ, perpetuò vnientes; volentes quod redditus & prouentus ipsius Ecclesiæ S. Petri, mensæ vestræ quæ minus est sufficiens deputetur: ita tamen quod ipsa Ecclesia debitis officijs non fraudetur. Et ad maiorem firmitatem & in testimonium huius rei, præsentes litteras sigillo nostro duximus muniendas. Datum apud Cadurcum A. D. 1245. mense Decembri.* Anno 1247. sibi vni potestatẽ permittit Pontifex Max. Innocentius IV. in Antistitem nostrũ censura vllâ Ecclesiasticâ animad-

uertendi, aliis scilicet ademptam omnibus, vti Episcopalium Priuilegiorum veteri M. S. cauetur folio 43. in hæc verba, *INNOCENTIVS Episcopus Seruus Ser. Dei Dilecto Filio Archipresbytero de Vallibus Cadurcensis Diœcesis Sal. & Apost. Bened.* APOSTOLICAE *Sedis benignitas syncera obsequentium vota fidelium fauore beneuolò prosequi consueuit, & deuotorum personas quas in sua deuotione promptas inuenit & feruentes quibusdam titulis decentius decorare. Vt igitur speciali deuotione quam ad nos & Rom. Ecclesiam Venerabilis Frater noster Episcopus* Cadurcen. *habere dignoscitur, fauorē sibi Apostolicii sentiat accreuisse, eidem duximus indulgendum, vt nullus Delegatus, vel subdelegatus, Exequutor, aut etiā Conseruator auctoritate Sedis Apost. seu legatorum ipsius, in eum vel Ecclesiam suam Excommunicationis, Suspensionis vel Interdicti sententiam, valeat promulgare, absque speciali mandato Sedis eiusdem, faciente plenam de hac Indulgentia mentionem. Quocirca discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus præfatum Episcopum non permittas contra concessionis nostræ tenorem, super ijs ab aliquibus indebitè molestari, molestatores huius, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita, compescendo.* Dat Lugduni *5. Idus Augusti Pontificatus nostri anno tertio.*

Eum eximit Innocentius IV. à Censuris Ecclesiast. eiusque Ecclesiam.

ANNO 1247. iubet sibi *Gerardum* sisti *Innocentius IV.* vti subortæ
101 litis *Antistitem* nostrum inter *Consulesque Cadurcenses* articulos edoctus, & quid æquitas statuendum suadeat pro summo suo iure decidat. Extat solemnis huius citationis formula isthæc in Armario Cadurcensi INNOCENTIVS *Dilecto Filio Abbati de Garda-Dei Cistercienfis Ordinis, Cadurcensis Diœcesis Sal. Cum causas appellationū & illas etiam super quæ temporali Iurisdictione Ciuitatis Cadurc & alijs diuersis articulis, inter Dilectos Filios Coss. ex vna parte, & Ven. Fratrem nostrum Episcopum Cadurc. vertuntur ex altera, Dilecto. Filio nostro Ioanni S. Nicolai in carcere Tulliano Diac. Card. commiserimus audiendas, Discretioni tuæ per Apostol. scripta mandamus, quatenus Episcopum ipsum peremptoriè, auctoritate nostrâ cites, vt infra vnum mensem post citationem tuam, per se vel Procuratorem idoneum sufficienter instructum compareat coram nobis, facturus & recepturus, quod ordo dictauerit rationis: diem autem citationis & formā, nobis, tuis litteris harum seriē continentibus fideliter exponere non omittas. Datum Lugduni Nonis Febru. Pontificatus nostri Anno quarto.*

Anno 1247. In ius vocatur ad Innocentium IV. ob diffidium cū Coss.

IVBETVR ab eodem summo Pontifice eodem illo anno Rurales, aliasque egentiores Parœcias nimiorum vectigalium pendendorum
102 solutas onere, in maiorem afferere libertatem, quamquam suggerente id *Philippo Berruerij* Bituricensi Archipræsule, id consilii iussionisque non Antistitem nostrum modò, sed & alios aliquot attigit, vti *Innocentij* litteris hisce constat. INNOCENTIVS Episcopus seruus

Iubetur eximere rurales & egentiores Ecclesias à certis pecuniis pendendis.

ser. D. *Venerabilibus Fratribus Cadurcensi, Rutenensi, Albiensi & Mimatensi* Episcopis *Sal. & Apostol. Ben.* CVM *sicut Ven. Fr. noster Bituricen. Archiepiscopus Metropolitanus vester, in nostra proposuit præsentia, à non longis sit temporibus introductum vt Rurales & aliæ Parochiales Ecclesiæ vestrarum diœcesum quæ nimis pauperes sunt, in procurationibus contribuant (licet Conuentuales ad id sufficiant) Sedis Apostolicæ legatorum; idque à consuetudine aliarum Ecclesiarum Comprouinciarum vestrarum, cum tales Ecclesiæ in huiusmodi procurationibus nihil soluant, penitus sit diuersum. Nos volentes vt in ijs & alijs vna eademque in vniuersis Ecclesijs vestræ Prouinciæ consuetudo seruetur, vt prædictæ Ecclesiæ vestrarum Diœcesum, plusquam aliæ consimiles Ecclesiæ ipsius Prouinciæ grauari à quoquam super hoc non valeant, auctoritate præsentium indulgemus. Nulli ergo hominum liceat &c. Datum Lugduni 3. Non Aug. Pontificatus nostri A. 3.*

Præsules decet, in magnates constantia.

Supra num. 83. & 91.

De Episc. bisp. ... l. 1. ... in Chro... ... l. 3. c. ... in Apo... ... l. ... m. lib. 4. c. 5. ... Maim... l 4. c. 2. ... Acta 6. ... l. 21 ... To. 4. An... in Leone ... Epist. ad ... 10 Paul. Diacon de ... Lōgob. l 6 c. 4.

ENIMVERO si quid sit quod famam existimationemque haud vulgarem Pontificibus concilie t, id profectò in primis est animi celsitudo constantiáque periculorum aduersantium viribus omnibus superior, extráque teli omnis iactum posita. Viderat *Guillelmum Cardaillaceum*, cuius constantiæ, magnanimitatisque fructibus potiebatur affatim, Geraldus noster, Comitatu aliisque haud paucis, haudque mediocribus iuribus, locupletior multo. viderat, inquam, *Raimundo Tolosani* generosius obsistentem, videtat *Innocentium* ipsum IV. Federico Imperatori pro suo iure reluctantem. Viderat eiusdem Galliæ finibus *Agapetum Clotario, Fulconem Carolo Simplici* non modò non cedentem; sed verò quod est fortitudinis virtut ... ingenium paternis quidem sed tamen acribus iris opponentem sese ... bnitentemque. Viderat olim toto orbe *Symmachi Euphemiique* animum in *Anastasium, Sergij in Iustinianum, Gregorij in Leonem Isauricum, Vrbani* in *Philippum, Gregorii* in *Henricum, Hilarij* in *Constantium, Basilij* in *Valentem, Chrysostomi* in *Eudoxiam, Ambrosii* in *Theodosium, Gregorij* in *Mauritium:* quatvis scilicet Sacri Præsules Iuribus, Consuetudinibus, Dogmatisque Ecclesiæ vindicandis asserendisque, certi sese *murum opponere pro domo Dei*, inuictum inflexumque pectus in Principum minas, atque vim constantiâ virtuteque armabant. Quid ergo ageret Antistes noster in tanta vi domesticorum exemplorum externorumque? Vim sibi, Sedisque suæ iuribus factum, Cadurcensis Consulū non vnō iam ausu sed frequenti minimè dissimulandam ratus, erigit sese, durę duriorem obijcit frontem, hortatur, monet, increpat; visò inferiores esse minas ... infracta pertinaciâ: dextrā armat *Anathematis Ecclesiastici* telo; ... omnium metu, nullius malo fiat malo medela, comminatur multoties. Et tandem mali vi, pertinaciáque cogente, diris deuouet ipsos Coss. conil ... olque omnes. Ipsa placet authenthica verba ex Cadur-

censis Capituli armario fideliter excerpta inserere, tùm vt Geraldi constàriæ fiat documentū, tùm vti terreātur posteri, abque ausibus hisce temperent sibi; tùm vti iura illustria quibus tum potirentur Comites nostri, Præsulesque passim totis litteris luculenter inserta ex testimonio fidelissimo addiscamus. Neque id probro nobis Ciuitatique nostrę iure quis verterit, quādo eluerunt hanc culpā deinceps ciues nostri mirâ in Pontifices nostròs obseruātiâ, amore incredibili, insignibus honoris cultusque omnis exemplis, itáque abraserunt, vt nonnihil diffidii ad annos tenaciùs arctandos colligandosque intercedere operæ pretium fuisse videatur. Fulminantis ergo Geraldi anno 1248. verba sunt isthæc.

GERALDVS Dei gratia Cadurc. Episc. vniuersis Ecclesiarum Geraldus Coss. excommunicat
104 *Rectoribus & Capellanis in Ciuitate Cadurc. constitutis sal. in Domino; Cùm in* Bernardum Fabri, Petrum Ioannis, Arnaldum Berengarii, Bernardum de Cabazac, Gausbertum de Saluitate, Guillelmum Raimundi, Grimaldum Sudre, Bernardum Tornerium, Stephanum Sudre, Petrum de Saluanhic, Guillelmum de la Sale, ac Guillelmum del Casal *qui se dicunt* Coss. Cadurc. *& in illos omnes, qui à quatuor annis citra, pro Consulibus Cadurcen. se gesserunt Excommunicationis sententias rite & canonicè duximus promulgandas, pro eo quòd super iniuriis, violentijs, & offensis vtpote notorijs, & apertis, nobis, & Ecclesiæ nostræ ab ipsis illatis, & factis, canonice. à nobis & ab alijs auctoritate nostra moniti, & legitimè citati, nec emendam nobis, & Ecclesiæ nostræ facere qualemcumque, nec etiam stare iuri coram Curia nostra à nobis legitimè statuenda hactenus voluerunt; & ipsas Excommunicationis sententias* (sicut illi qui Claues Ecclesiæ in magno habent & hactenus habuerunt vituperio & contemptu) *diù sustinuerunt, & adhuc sustineant animis induratis; & ideò communione fidelium meritò reddant & reddiderint se indignos, & meritò carere debeant (culpis suis exigentibus) suffragijs eorundem, Vobis districtè præcipiendo mandamus, quatenus* R. Archambaldi, Bertrandum Ioannis, Arnaldum Raterii, Pontium. Rayne, G. Gros, Imbertū de Castronouo, P. De Gordonio, P. Cazas, G. Senespaor, Vigros Mōclar, P. Cotelier, G. Garibert, Gasbert Alboy Guillelmū Delplegat, G. De Cabazac, B. Desanlis, Arnaldum Poiada. G. Boscassa Arnaldū del Toron, Grimaldum de Doma, Guillelmū Daurez, Cuillelmum Sudre, Raynaldū de Cōquotz, G. De Gōtaut, P. De Romegos, B. D Alpnihac, Griffo Heliā de Begonib', B. Delemouicis, P. Delemouicis, Ranulphū Ceraldi, Raymundū Maurini, Arnaldū Payssot, Geraldū Faure, Petrum Faure, Petrū Margot, G. Decrazy, P. De Vayrac, B. Arcmandi, Hugonē de Bornazel, B. de Mōniuna, *qui à prædictis qui modò se gerūt pro Coss. Cadurc. electi fuerunt sicut diximus* in Cōsiliarios *& assūpti, ex parte nostra diligētius moneatis, vt prædictis qui modo vt prædiximus se dicūt Coss. Cad. vt pote Excōmunicatis & sicut illis qui Iuramēti fidelitatē quô nobis, sicut Domino, tenentur*

Non nisi monitos & contumaces.

Cōsiliarios à Coss electos minis terret.

adstricti, immemores; dominium & iurisdictionem nostram diminuunt quantùm possunt, nullâ ratione adhreant vel assistant; Imò quantùm ad consilia danda, & generatim ad alia, ab eorum participatione desistant. Volumus tamen vt prædictos qui modo se gerunt pro Coss. Cad. dicti Consiliarij *moneāt, & inducāt vt super iniurijs, violentijs, & offensis, nobis & Ecclesiæ nostræ ab eis, & à Prædecessoribus suis qui quidem, à 4. annis citra, pro Coss. Cadurc. se gesserunt, illatis; nobis satisfactionē præstent congruam, & commodam; aut saltem super eis coram curia nostra à nobis legitimè statuenda exhibeant nobis Iustitiæ complementum, & quod* Statuta *quædam quæ contra nos, & Ecclesias Cadurc. & earum libertates, tam ipsi qui modo se gerunt pro Coss. Cadur. quàm Prædecessores eorum prædicti à se præsumpserunt; quæquidem* statuta infidelitatem sapiunt *manifestè, studeant reuocare; & damna quæ occasione talium Statutorum dictæ Ecclesiæ incurrerunt, ipsis Ecclesiis integrè resarcire: & super hoc dictos Consiliarios auctoritate nostra specialiter moneatis; quantùm tamen ad omnia alia ab eorum participatione desistant, vt diximus modo supra. Vobis insuper præcipimus & mandamus quatenus dictis Consiliarijs iniurias, violentias, & offensas prædictas, necnon &* Statuta *prædicta specialiter exprimatis. Ipsæ autem iniuriæ, violentiæ ac offensæ, tales sunt,* CVM præconisationes & Edicta in Ciuitate Cadurc. fieri debeant ex parte Episcopi & ipsô nominatô, *ipsi præconisationes quasdam fieri fecerunt nobis non nominatis præter formam debitam & antiquam. Item temeritate sua propria* Inquisitiones *quasdam in Ciuitate fecerunt, cùm per nos vel Baiulum nostrum, Inquisitiones fieri debeant in Ciuitate prædicta. Item inuaserunt Domum sine* Caminatam Ecclesiæ B. Mariæ de Sobiros, *in quosdam Capellanos quos inuenerunt ibidem, & in quosdam Clericos manus iniicientes temere violentas; quasdam res Magistri Guillelmi Spiritualis socij nostri, Rectoris eiusdem Ecclesiæ quas inuenerunt ibidem nequiter asportantes. Item cùm quadam die cum socijs nostris Clericis circa Vesperas Ciuitatem vellemus intrare, portam Ciuitatis nobis noluerunt aperire, uel facere aperire, quamuis essent per Baiulum nostrum, & alios ad ipsos per nos missos super hoc diligenter requisiti. Item bannierunt quendam de ciuibus nostris in præiudicium Dominij nostri, cùm ad nos iure Dominij bannire pertineat non ad ipsos. Item quidam Burgenses in platea* B. Mariæ Deauratæ *quadam die Dei timore postposito, sub manibus nostris* Guillelmum Carcanh *interficere præsumpserunt, & Bernardum Vayssha acriter verberauerunt, quos nobiscum ducebamus propter publica negotia Ciuitatis eiusdem, & excluserunt B. Vayssha prædictum de Communitate sua, in odium nostri, & magnum opprobrium & contemptum. Item statuerunt & firmiter inhibuerunt, quod nullus offerat in Ciuitat.*

Statuta contra libertatem Ecclef. & fidem à Coss. edita, Gerardum pupugerant,

Item variæ iniuriæ in Præsulem.

Præsul's varia Cadurci iura.

Publicationis per præconem.

Inquisitionis.

Relegationis in exilium.

Cadurc.

Cadurc. nisi in quinque Festiuitatibus anni, licet hactenus fuerit obseruatum quòd quilibet offerat & quantùm & quando volebat, Et hoc Statutum & multa alia quæ vobis pluries duximus exprimenda, fecerunt in magnum Ecclesiæ detrimentum. Item pignorauerunt Guillelmum Austorqua Baiulum nostrum pro eo quia nolebat eis ostendere quendam Clericum quem de mandato nostro ceperat, quia de falsa moneta suspectus: Et propter hoc de domo dicti Baiuli per violentiam remouere ostium, præsumpserunt. Item quendam furem in præiudicium nostri, auctoritate propria condemnauerunt contra inhibitionem Baiuli nostri expressam, cum hoc ad Baiulum nostrum pertineat iure temporalis Dominij, quod habemus ibidem, non ad ipsos. Item contra voluntatem nostram super pontem Cadurc. quendam Soceum, & quandam barram posuerunt, in quo denarij qui exacti erant à transeuntibus per pontem prædictum reponerentur. Item statuerunt pondus Blady consilio nostro minime requisito. Item per violentiam remouerunt portas domorum Guillelmi Ægidy Clerici nostri, & Guillelmi Austorqua Baiuli nostri, & Selebrimi Bodini, & eas asportari fecerunt ad domum publicam Consulatus & hoc fecerunt in præiudicium nostri, magnum dedecus, & despectum. Item intrauerunt, & occupauerunt feodum Cathedralis Ecclesiæ S. Stephani Cadurc. videlicet domos in quibus venditur Bladum, & hoc fecerunt contra voluntatem nostram, & totius Capituli Cadurc. Hæc omnia & complura alia fecerunt in præiudicium Dominij nostri & contra Ecclesiasticam libertatem. Datum Cadurci *Anno Do. 1 2 4 8. tertia feria proxima post Dominicam qua cantatur* Lætare Ierusalem. *Reddite litteras Sigillis vestris oppositis in signũ expleti mandati.* Deuoluta est tandẽ lis vniuersa ad *Guillelmũ Aginnensẽ Antistitẽ*, cuius sententiã, arbitrioq; starẽt: cuius ipsius placito iudicioq; eluere temeritatis labem omnem iussi sunt Consules, pecuniariâ insuper mulcta plexi, vt litteræ extremis Gerardi Actis fideliter inserendæ, quibus anno 1250. factum sibi satis affirmat, multo testatissimum facient.

Statuendi de oblationibus,

Censẽdi de causis capitalibus.

Statuendi de frumenti pretio & pondere.

Litis arbiter Aginnensis Præsul Coss. damnat.

Infra num. 107.

105 ANNO 1249. pro iuris monetalis Priuilegio, ita facit *GERALDVS Dei gratiâ Cadurcensis Episcopus. Vniuersis Christi fidelibus præsentes litteras inspect. Sal. in Dom. Noueritis quòd cum venerabilis Pater Guillelmus Dei gratia Aginnensis Episcopus, ratione cuiusdam compromissionis per nos ex parte vna & per Coss. in ipsum facta*, inter cætera super moneta nostra Cadurc. *suum arbitrium promulgasset, nos ipsius arbitrio super hoc adhærentes licet iure Dominij quod habemus in ciuitate Caturci semel in lege, argento, & etiam pondere, mutare pro voluntate nostra possimus diminuere seu augere: pro euidenti tamen vtilitate ipsius terræ eandem monetam quam mutaremus iure Dominij nostri ad viginti & duos solidos de pondere, & tres denarios minus pogesia de lege, de argento vndecim denarios & obolum, cudi facimus & fecimus & eam in dicta lege argento & pondere, quod mutari, diminui vel augeri non*

Ius monetale Geraldi.

possit ad vitam nostram liberaliter confirmamus. Et vt dicta moneta nostra, sine scrupulositate procedat, & in saniori & certiori statu consistat, in testimonium dictæ nostræ confirmationis non ex debito, sed ex mera gratia, hac vice, Consulum Caducrc. & multorum aliorum proborum virorum, Clericorum & Laicorum precibus inclinati, præsentes litteras duximus sigilli nostri munimine roborandas. Datum Caderci A. D. 1246. mense Februario.

Raimũdo comiti morituro, iãque pœnitenti adest Geraldus.

ADFVIT ei hoc ipso anno morituro morientiq; Raimundo Comiti Tolosano sese tandem (quod est diuinæ bonitatis miraculum multò maximum) à vesana illa peruicaciq; mente ad saniora consilia, atque Pœnitentiæ tutum portum, post tot naufragia recipienti. Enimuerò præclarum id fuit Antistite nostro, aliisque vnà collectis Antistitibus, Magnatibusque spectaculum, videre hominem per omnem hæreseos, perditæque insaniam olim iactatum, agnitâ opportunè culpâ, felici exitu vitam infelicissimam terminare, eiurare propalam hæresim omnnem; vi lethalis morbi instantisque quamprimum mortis, affixum lecto corpus iactare in terram, quô supplicis dolentisque habitu flexis poplitibus *Eucharisticum cibum*, hoc est viaticum corporis Christi, tantò religiosius perciperet, quantò irreligiosiùs ante tractauerat, fœdaueratque. Contulere ad illam animi inflexi antehac infractiq; mutationem, *Gerardi* nostri aliorumque Præsulum monita, quos & Testamenti executores esse voluit, ut ipsis tabulis ex Guillelmo excerptis palà fiet. Placet quippe aliquot exscribere capita, quæ pium morientis affectum, Gerardique nostri testatiorem faciant adeundo, spe votoque felicis exitus, perfido Comite pietatem *Item in omnibus terris ex alijs bonis nostris, & iuribus vniuersis ad nos pertinentibus hæredem instituimus* Ioannam *Filiam nostram Vxorem nobilis viri* Alfonsi Comitis Pictauin. *Item volumus præcipimus & mandamus restitui omnes Ecclesias & Ecclesiasticas personas & omnes illos qui per nos vel Baiulos nostros spoliati sunt absque ordine iudiciario? & ipsam restitutionem fieri volumus & mandamus sine strepitu iudicij, de plano ad arbitrium Commissariorum infrà scriptorum; Et quòd sic restitutis, hæredes nostri faciant quod debebunt. Item volumus & mandamus vt omnia debita nostra quibuscunque personis ea debeamus, soluantur de bonis nostris præter dictam summam decem millium marcarum ad cognitionem Commissariorum seu Vadiatorum infra scriptorum. Item concedimus & confirmamus Baronibus, Militibus & alijs fidelibus nostris, Ecclesijs Monasterijs, Ciuitatibus, Castris & Villis omnes debitas & consuetas libertates quas vsque modo habuerunt. Nolentes vt ex talys seu exactionibus quas ab eis habuerimus, ex voluntate potius quam ex debito, generetur eis vel successoribus eorum aliquod præiudicium in futurum. Commissarij autem Vadiatores seu Spondarij nostri sunt isti videlicet Venerabiles Pa-*

Margin notes: cap 46. — Testamentũ Raimundi iam conuersi. — Ann. 1249. — Geraldus cũ aliis

tres, Tolosanensis, Agennensis, Albiensis, Cadurcensis, Ruthenensis, Carpentoractensis, Cauallicensis Episcopi, & dilecti ac fideles nostri, nobilis vir Bernardus Comes Connenarum, & Sicardus Alamanni, & quatuor ex ciuibus Tolosanensibus &c. Amillaui 9. Kal. Octob. A. D. 1249. Apertæ sunt tabulæ Tolosæ mense Octobri tum proximo, exposcente cum cæteris Gerardo.

Episcopis instituitur Executor Testamenti.

107 VIVEBAT adhuc anno 1250. *Gerardus* noster vti constat ex Cadurcensis Capituli Armario quò pientissimi iuxtà ac eruditissimi Canonici, Decessorum memoriæ colendæ vti par est addictissimi, hodieque vetustatis monumenta quàm multa religiosissimè asseruant, ex Segregum (expilata non ita pridem vrbe) manibus multò ære extracta; quæ inter, visere est Tabulas die Martis prima post Festum euecto ad Superos Christo solemnem subnotatas, quibus fratris filio *Guillelmo Berasci* collatum Ecclesiasticum Beneficium ab Antistite nostro fertur. Quin & hoc ipso anno, Aprili mense litteras subnotauit quibus fidem facit acceptæ à Consulibus Cadurcensibus pecuniæ, multæ nomine ab *Guillelmo Agennensi* indictæ Præsule, ad litem illam grauem de qua superiùs dictum est componendam sublectæ. Attexam ipsa verba ex membrana peruetusta quã Cadurcẽsis vrbis Archiuium asseruat, in monumẽtũ tùm exolutæ fidei, tùm animi audacioris in Præsulem ad saniora consilia cõmutati. *GERARDVS Dei gratia Cadurcen. Episcopus omnibus has litteras inspect. Sal. in Domino. Vniuersis & singulis notũ facimus quòd cum venerabilis in Christo Pater Episcopus Agennensis dixisset & constituisset arbitrando, quod Coss. Cadurc. pro se & pro Vniuersitate Cadurci, nobis persoluerent & restituerent quingentas marchas argenti per duos terminos infrascriptos, scilicet ducentas quinquaginta marchas argenti ad pondus Cadurci in primo madio apud Prouinciam in nundinis, vel Cadurci si magis ibidem soluere vellent, & alias ducentas quinquaginta marchas in proximis sequentibus Latituacensibus nundinis, vel Caturci si magis ibidẽ soluere vellent, nomine, ratione, & occasione pacis & cõpositionis inter nos & Coss. prædictos ac totam vniuersitatem Cadurci factæ super discordia, quæ inter nos & dictos Coss. pro se & tota vniuersitate Caturci coram dicto domino Guillelmo Agennensi Episcopo, arbitro super prædicti à nobis & à dictis Coss. electo vertebatur. Nos Geraldus Episcopus antedictus confitemur & in veritate recognoscimus, Coss. Cadurci prædictis, pro se & pro tota vniuersitate Cad. recipientibus, nos ab ipsis Coss. supradictis habuisse, & integrè recepisse ducentas & quinquaginta marchas argenti ad pondus Cadurci, primæ solutionis scilicet Cadurci, ante terminum primæ solutionis prædictum. De quibus ducentis & quinquaginta marchis argenti nos G. Episcopus antedictus pro bene pacatis & contentis habemus, soluimus & quittamus exinde in perpetuum pro nobis*

Anno 1250.

Beneficiũ Eccl. nepoti confert.

Sibi à coss. nuper rebellib. ab litis arbitro mulctatis, satisfactum testatur.

& successoribus nostris, dictos Coss. Cadurci recipientes, pro se & pro tota vniuersitate Cadurci, & omnes res eorundem. Et renuntiamus exinde exemptioni non ponderati atque non traditi argenti, & non numeratæ & non traditæ nobis pecuniæ. Et ad maiorem prædictorum firmitatem & in testimonium eorumdem præsentes litteras sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum Cadurci A. D 1250. mense Aprili. Hoc ipso anno fatali decretalique vitam hanc, meliore vti suadet spes, commutauit Gerardus noster, quin & eodem suffectum Bartholomæum ex certis tabulis docturi sumus. Diem annumque notant Obituales tabulæ Cadurcen. Capituli in hæc verba *An. Do. 1250. 5. Id. Maij. obijt Dom. Geraldus Barasci pro cuius obitu Dom. Guillelmus Barasci nepos eius obtinuit penes Cadurcense Capitulum, quod dentur 100. solidi annuatim, die prædicta quos debet soluere ille qui tenebit domos Dom. Guillelmi. Obijt vero nepos ille anno 1282. 9. Kal. Iulij. cum eodem priuilegio obtento à Capitulo ob domorum illarum meliorationes. Situs verò est Dom. Geraldus in Capella B. MARIÆ in dextera parte iuxta parietem. Itaque sederit ab anno 1236. ad 1250. quatuor supra decem annos.*

Mortis Geraldi, & Temporis ratio.

BARTHOLOMAEVS.

Bartholomæus ab A. C. 1250.

BARTHOLOMÆVS continuò *Geraldo Barasci* suffectus (nec enim differri patiebantur hominis merita) ad Cadurcen. Ecclesiam regendã legibus, firmandam sanctionibus, immunitatibus gratiisque ditandam factus ab numine, atque natura efformatus, dici vix queat an splendorem maiorem Sedi nostræ intulerit, quàm eâ illustrandâ sit homo suo æuo vix secundus alteri, consecutus. Vtebatur eius opera Romanus Pontifex rebus Catholicæ Ecclesiæ ordinandis, inque meliorem formam restituendis; Eius fretus prudentiâ, morumque integritate innixus, grauissima quæque negotia fidelissimo capiti committebat. Et tamẽ qui fuit æuo illo, vt non semel posterioribus tẽporibus Sedis Apostolicæ in Cadurcensem amor, vt natas cum Gerardi obitu Sedis nostræ ruinas sarciret, extemplò Pontifex, euulsum è gremio èque sinu Bartholomæum, communi omnium saluti, Cathedralis imprimis Ecclesiæ splendori Præsulem Cadurcensem facit. Gratior erit hominis gloria, ipsis Oraculi Pontificij insonans verbis, quibus anno 1250. subiectum inferre pronum erit; quando *Innocentij IV* anno 1243. octauo Kal. Iulij ad Pontificiam sedem euecti, Pontificatus annus septimus exactus iam erat, inchoato iam octauo anno 1250, quò tempore 108

Pótifici carus vtilisque, Cadurcẽsi tamen sedi donatur.

Diploma hoc Pontificium Lugduno prodijt, quinto scilicet Kal. Aug. INNOCENTIVS *Episcopus* Ser. Ser. *Dei, Dilectis Filiis Clero Ciuitatis & Diœcesis Cadurc. Sal. & Apostol. Ben. Licet continuata superuenientium negotiorum instantia nostrum animum, qui disponente Domino vniuersali regimini quamuis immeriti præsidemus, insultibus impetat successiuis, sollicitudo tamen omnium Ecclesiarum nostris incumbens humeris tantò arctiùs nos quotidianâ meditatione perurget, quantò ad id sumus ex iniuncto nobis Apostolatus officio specialius deputati. VOLENTES igitur Ecclesiæ Cadurc. quæ Pastoris erat destituta solatio, de tali Pontifice prouidere qui plus præsulatus dignitatem extollat quàm ipse Pontificatus efferatur honore*, Dilectum filium Magistrum Bartholomæum Electum Cadurc. Episcopum, vtique secundùm cor nostrum, morum honestate decorum; litterarum scientia præditum, & consilij maturitate præclarum, *eidem Ecclesiæ de Fratrum nostrorum consilio præfecimus in Pastorem sperantes firmiter & pro certo tenentes*, quòd idem qui diu apud Sedem Apostol. sic est laudabiliter conuersatus, quod nobis & eisdem Fratribus suæ prærogatiua virtutis carum se reddidit plurimùm,& acceptum, proinde ac salubriter auctore Domino gubernabit. Quocirca vniuersitati vestræ per Apostolica scripta, *firmiter præcipiendo mãdamus quatenus considerato prudenter, quod ex affectu quem ad vos gerimus syncero processit, vt virum Apostolicæ sedi valde vtilem, nobis & Ecclesiæ Rom. substraximus, vt eum vobis & præfatæ Ecclesiæ præberemus, nostrum incommodum, vt vestrum procuraremus commodum, non vitantes, ipsum tanquam Patrem & Pastorem animarum vestrarum imò potiùs vos in ipso benignè recipientes & honorificè pertractantes, exhibeatis ei obedientiam & reuerentiam, tam debitam, quàm deuotam eius salubribus monitis & mandatis humiliter intendẽdo. Alioquin sententiã quam idem ritè tulerit in rebelles ratam habebimus & faciemus auctore Domino vsque ad satisfactionem condignam appellatione remotâ, inuiolabiliter obseruari. Datum Lugduni 5. Kal. Augusti Pontificatus nostri anno 8.*

Diploma creationis Pontificiæ

Hominis laudes.

109 PAVCIS post diebus Innocentius Ecclesiæ Catholicæ Præsul donatum Episcopatu Bartholomæum exemptum vult censurâ omni Ecclesiasticâ, ab quouis alio quam Rom. Pontifice, cui cognita forent compertaque hominis merita, inferendâ. sic enim sancit 6. Idus Aug. INNOCENTIVS *Episcopus Ser. Ser. Dei Dilecto Filio Officiali Lemouicensi Sal. & Apostol. Ben. Apostolicæ Sedis benignitas syncerè obsequentium vota fidelium fauore beneuolo prosequi consueuit, & personas illorũ quos in sua deuotione promptos inuenit & feruentes quibusdam titulis decentius decorare. Vt igitur speciali deuotione quam ad nos & Romanam Ecclesiam habere dignoscitur Dilectus Filius electus Cadurc. fauorem Apostolicum sibi sentiat accreuisse, ei litterarum nostrarum duximus*

Eximitur à Censuris Eccles.

concedendum vt nullus Delegatus vel Subdelegatus, Executor, aut etiam Conseruator auctoritate sedis Apostol. in personam suam Excommunicationis, Suspensionis, vel Interdicti sententias promulgare, aut interdicere ei ingressum Ecclesiæ valeat, etiam si contineatur in eisdem litteris vt aliqua indulgentia Sedis Apostol. non obsistat. Quocirca discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus quatenus non permittas dictum Electum contra concessionis nostræ tenorem ab aliquibus super ijs indebitè molestari, molestatores huiusmodi per Censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Datū Lugduni 6. Idus Augusti Pontificatus nostri Anno 8.

Reformat Cathedralem Ecclesiam. HAC munitus armatusque auctoritate BARTHOLOMAEVS priuòque Sedis Apostolicæ in se suàque studio fretus, non se affixum Sedi voluit quò in otio desidiaque marcesceret; sed verò auctoritatem eam nacto plus oneris incumbere, acriores admotos stimulos, vberiorem campum apertum vbi latè pietatis sapientiæque virtus eximia spatiari habeat autumans: totum se ad Cathedralem Ecclesiam Cadurcensem nonnihil à pristina disciplina dignitatéque collapsam erigendam restaurandamque conuertit. Commissum id muneris ei ab *Innocentio*, adeò vt de prouentibus ipsius Ecclesiæ, de legibus sanctionibusque statuendi ad placitum (quia nihil ex hominis placito fore sat sciebat Pontifex, quod non vnà ex virtutis prudentiæque legibus prodiisset) plenissima fuerit facta, eodem ipso anno, Augusti Idibus, Bartholomæo facultas. Adiungit sese suamque operam Bituricensis Archiepiscopus, tum fuisse *Philippum Berruerij* constat, de vita moribusque Canonicorum inquirit diligentius; compertóque Regularem ac Cœnobiticam vitam olim *Geraldi II.* æuo feliciter institutam ita labascere concidereque, vix vt vestigium aut vmbra, imo vix memoria superesset; agnito post examen legitimum seriumq; Canonicos inter nullum censeri, qui Regularis vitæ concepto nuncupatoque voto teneretur, Bartholomæum amice prudenterque admonet, quò aut Canonicis liberiorem vitam laxioremque quam olim paterentur Regulæ arctiores concedat: aut qua erat prudētia auctoritateque, rationem aliam ineat rei toti commodius sanctiùsque prospiciēdi. Hic Antistes noster animaduersò Canonicos vt se rebātur omni voti religione liberos prorsus, dignius, honestius, libentiusque Deo famulaturos, si Religiosæ vitæ nomine Cœnobiticæque disciplinæ onere admisso expedirentur, quam si inuiti ad sanctiores quidem sed quas emisso voto subiissent nunquam obseruandas leges sanctionesque adigerentur, indulgendū aliquid ratus, statuit vt omnib' regularis vitæ vinculis soluti deinceps haberētur, nullique dedecori aut damno secularis vitæ professio verteretur; quò eodem diplomate vetuit vt plures quinque supra viginti Canonicorum inscriberentur albo, ne succrescen-

supra num. 70. & 71.

te numero supra Ecclesiæ prouentus, turba quæ ordinem nescit, potiùs quam bene lectus ordo, Dei se famulitio in Cadurcensis Ecclesiæ detrimentum ac dedecus consecraret. Disertiùs id omne doceāt Bartholomæi verba, annuentis Capituli munita calculo quibus & Innocentij Diploma inseratur quô sibi ea facta potestas, & Bituricēsis Archiepiscopi super Canonicorum tùm agentium votis haud quaquam anteà conceptis, sētentiam complectatur. VNIVERSIS *præsentes litteras inspect. Bartholomeus Dei gra. Cadurc. Episco. Sal. in Dom. Noueritis nos litteras. Domini Innocentij Papæ IV. recepisse in hunc modum.* INNOCENTIVS *ser. ser. Dei Dilecto Filio electo Cadurc. Sal. & Apost. Ben. Vt per ministerium tuum Cadurcensis Ecclesia possit in spiritualibus & temporalibus auctore Domino suscipere incrementa, ordinandi ac disponendi de statu ipsius Ecclesiæ prout eius vtilitati ac animarum saluti Canonicorum ac subditorum eiusdem Ecclesiæ secundùm Deum videris expedire, Deuotioni tuæ auctoritate præsentium concedimus potestatem: non obstantibus aliquibus litteris à Sede Apostol. impetratis per quas effectus præsentium impediri valeat, vel differri; Contradictores per Censuram Eccles. appellatione postpositâ, compescendo. Datum Lugduni, Idibus Augusti Pontificatus nostri anno octauo. HINC est quod nos attendentes quòd per multos bonos viros pluries & tandem per Venerabilem Patrem nostrum* Philippum *Dei gratia Bituricen. Archiep. super statu Ecclesiæ Cadurc. quòd Canonici eiusdem Ecclesiæ essent Regulares, necnon auctoritate Apostolicâ fuerit inquisitum; propter quod ipsi Canonici tam in scandalis ob hanc rem factis, quàm in alijs passi fuerint irreparabilia detrimenta; quòd nec per acta ipsorum, nec per Inquisitionem diligenter cum maioribus & Antiquioribus ipsius Ecclesiæ Canonicis, in periculo animarum suarum requisitis, super hoc factam, nec aliàs nobis constare poterat quot Canonici Cadurcen. qui tunc pro tempore erant in Ecclesia Cadurcen. si vel prædecessores eorum à tempore cuius extaret memoria professionem aliquam facerent, & se astringerent ad ea quæ Regulari Professioni annexa esse noscuntur, ipsos dicimus & pronuntiamus non esse Canonicos Regulares, nec teneri ad obseruationes Regulares, ad quas Canonici Regulares secundùm B. Augustini Regulam sunt adstricti: & quia in eadem Ecclesia cultum diuini numinis volumus ampliari, & ponere tales in ea per quos Ecclesiæ Iura possint à malignorum oppressionibus defensari de volūtate ipsius Capituli, & potestate super hoc ab ipsis plenius nobis data, statuimus auctoritate prædicta & nostrâ, quòd in eadem Ecclesia de cætero numerus viginti quinque Canonicorum existat qui statuta & consuetudines circunuicinarum Ecclesiarum Bituricensis prouinciæ secularium debeant obseruare, prout nos ea ibi duxerimus declaranda. Reseruamus nobis nihilominus, de expressa voluntate eiusdem Capituli potestatem statuendi quantum & qualiter vnus*

Innocentius facit Bartholomæo potestatem de rebus Cathedralis Ecclesiæ statuēdi

Inquisitiô de Canonicis comperit eos qui tum viuerent nunquam professos Regularem vitam.

Canonici cadurc. fiunt de Regularibus Seculares.

Num. ad 25. restringitur.

quisque Canonicorum recipere debet pro præbenda. Hoc autem statutum fecimus saluâ Domini Papæ in omnibus voluntate. Nos vero Capitulum Caturcen. omnia & singula suprascripta rata habemus pariter & accepta. Et in testimoniũ præmissorũ Nos Elect. & Nos Capitulũ, præsenti chartæ sigilla nostra duximus apponenda. Datum Cadurci secundâ Feriâ ante Cathe. S. Petri A. D. 1250. mense Februario. Causam huiusce mutationis inter cætera fuisse autumo Cœnobitarũ ad iura Cadur. Eccle. astruenda conseruãdaq; vires impares multò, vt pote cũ eorum licẽtiã temporũ reprimere haudquaquam possent. Adscriberem Innocentij IV. tabulas id docturas ni *Segregum Caluinistarum* impietas subtraxisset. Docebit superstes Tabularum Capituli index h. v. *INNOCENTIVS P. P. IV. Non. Maij. Pontific. an. 1. dirigit Archiepiscopo Bituric. Rescriptum, Ex eo quod quidam æmuli asserentes Canonicos Ecclesiæ Cadur. qui ab antiquo Capus nigrũ, & superpelliciis cum honore vsi fuerant aliquando Regulares fuisse eos per Judices delegatos regulare conabantur: Et ex eo quod Ecclesia ipsâ quæ posita erat in medio nationis prauæ non poterat ita per Regulares sicut per Secul. Canon. à prauorum oppressionibus defensari: Mandat quatenus nisi ei constiterit quod iidem Canonici vel Prædecessores sui à centum annis citra, professi fuerint aliquem Ordinem Regularem, eos ad id occasione aliqua non compellat sed Ecclesiam ipsam in suo statu dimittat, prædictum Episcopum & Capitulum super mutatione status ab aliquibus molestari non permittat.*

Cur seculares facti Canonici

ADIECIT et confestim animum ad alias Ecclesiæ Cathedralis sanctiones instituendas; Qua ratione redditus Ecclesiastici dispensandi, inque varios tribuendi; Quatenus adesse debeant Choro singuli, quibus contra de causis abesse licitum; quã pœnâ mulctanda infrequentia isthæc; Quo ritu singuli & quotidianis in Choro fungi officiis; & per vices sacerdotali defungi munere habeant; Quis sedendi ordo: quis habitus. Qui honores in Ecclesia retinendi, qui ex antiquioribus abrogandi inducendíque; vt litandum Deo in defunctorum Canonicorũ gratiam: Vt sua cuiuis obituro testamẽto donare licitum; Quis in studiorum ac liberalioris litteraturæ gratiam honos Scholæ Magistro deferendus: quis Fabricæ sacræ Præfecto; Quis Chorago: Quod Syndicorum Capituli munus. Vt alia minutiora taceam quæ ex oculatissimi sapientissimíque Præsulis ore vnà cum Capitulo sanciẽtis addiscere iucundius multò vtiliusque fuerit, quàm oratione perstricta contractáque adulterino sermone traducta, non tam coram aspicere, quàm auditione coniecturáue assequi Attexetur iisdem comprobatio Innocentij IV. qui non sine dolore incommodóque Romanæ rei donatum nobis Præsulem quo Sedis nostræ honos atque maiestas illustraretur tanto vberius, quantò digniorem Pastorem nacta foret, 111

Summa statutorum Bartholomæi quoad Cathedralem Ecclesiam.

non poterat

non poterat sine assensu congratulationisque significatione multò maxima, tam strenuè in commissæ Sedis commoda incumbentem, insudantemq; intueri. Hæc igitur sunt ab illo decreta statutaque. *BARTHOLOMÆVS miseratione diuina Cadurcen. Episcopus omnibus præsentes lit. inspect. Sal. Mandatum Domini Papæ recepimus in hunc modum* INNOCENTIVS Episc. &c. habes iam supra scriptum in alio Antistitis nostri Diplomate. *HVIVS igitur auctoritate mandati ad honorem Dei & B. Virg. S. Gloriosæ & B. Protomartyris Stephani ad reparationem ruinæ Ecclesiæ Cadurcen. inspectâ vtilitate eiusdem cui debemus deuotis animis, quotidianis obsequijs deseruire; quia prædicta Ecclesia suis fraudabatur obsequiis volentes ordinare, & honestè ac laudabiliter reformare, ea quæ per negligentiam inordinata remanebant duximus ordinanda: Vt Canonicis tam præsentibus quàm futuris quò de bonis ipsius Ecclesiæ percipiant quotidianas distributiones libris 15. Cadurcenses assignentur in certis locis pro præbenda, quas habeant & percipiant vbicunque fuerint cum suis meliorationibus, si quas per eorum industriam fecerint circa eas quamdiu vixerint sine diminutione quotidiana, dum tamen per se continuè Ecclesiæ deseruiant, vel per vicarios sufficientes à se substitutos quos primò Cantori volumus præsentari & per eum si idoneos esse cognouerit acceptari. Quotidianas verò distributiones dari præcipimus Canonicis præsentibus in Ecclesia solùm & non extra, & per certas horas iuxta bonorum Ecclesiæ facultates. Veruntamen eos pro præsentibus haberi volumus cum infirmari eos contigerit vel acceperint medicinam. ORDINAMVS etiam & statuimus vt Canonici quolibet anno vbicumque sint nisi fuerint in Scholis, in Ecclesia per 4. menses continuè vel diuisim residentiam faciant ita vt ad minus, bis qualibet die Chorum intrent ad diuinum officium audiendum nisi forsitan abesse contigerit ob infirmitatem aliamue iustam causam. Illi vero qui absentes fuerint causâ Scholasticæ disciplinæ, vel alia iustâ causâ Vicarios idoneos habeant qui deseruiant in Ecclesia loco sui: qui verò prædictam residentiam in Ecclesia non fecerint, vel Vicarios sufficientes non dimiserint dictarum 15. librarum commodum prorsus amittat, vt in cōmunē cedant capituli vtilitatē: Cæterū Statuimus vt nullus Canonicorum dictas quindecim libras in Scholis vel alibi percipiat, donec dictorum 4. mensium residentiam in Ecclesia fecerit: Et quòd nihilominus cum absens fuerit in Ecclesia Vicarium habeat qui resideat pro eodem: Et hoc extendi volumus tam ad præsentes Canon. quam ad futuros. Vicarij verò absentium Canon. qui in Ecclesia deseruient pro eisdem, Canonicalium Distributionum medietatem percipiant quaque die.*

Ipsa statuta

supra num. 110.

Papa eorum cōdendorum auctor

Stipendia Canonicorum quæ sint

Quotidianæ distributiones

Aegri excusantur

Adsint choro Canonici

Vicarii absentiū

vt licitum abesse studiorum nomine.

ORDINAMVS *iterum vt Canonici, & eorum Vicarij, & alij Clerici & Sacerdotes cùm fuerint in Choro ad diuinum officium audien. honestè se habeant & decenter. & à Choro non recedant, donec illud Officium pro quo audiendo intrauerunt sit completum nisi forte hoc fieri contige-*

Quāta religione intersint Choro

rit ex alia iusta causa. Et nisi Chorum intrarint humiliter, & deuotè, ad Matutinas & ad Vesperas ante Gloria Patri primi Psalmi, & ad Missam maiorem ante Epistolam, illud commodum quod debent in illis horis percipere quibus deseruiunt omnino amittant. Et cum Chorum intrarint reuerenter se humilient versus Altare maius & nullus Canonicorum vel Cleric. vel Sacerd. Chorum ad diuinum Officium intrare præsumat sine Caligis, vel ocreis, vel discalciatus. ITEM Statuimus vt Canonici qui hebdomadâ sibi assignatâ induti sacris vestibus in ordine suo per se vel Concanonicum suum Altari deseruiant 3. solidos vltra quotidianas distributiones pro tota septimana percipiant, videlicet Subdiaconus x. denarios, Diaconus xy. Sacerdos xiiij. Et nisi per se vel Cocanonicum suum totam hebdomadam complerint dictos 3. solidos prorsus amittant.

Stipēdia eorūqui per vices, hebdomadā Choro ministrant.

STATVIMVS vt cum Canonicum aliquem mori cōtigerit illius anni quo decedet corpus, prabenda ipsius (exceptis quotidianis distributionibus quæ dantur tantummodo præsentibus in Ecclesia) integrè ad tenendum vnum, vel duos Sacerdotes, qui pro anima ipsius defuncti per totum annum celebrent & Ecclesiæ continuò deseruiant, assignetur. ITEM Statuimus vt 4. Sacerdotes hebdomadarij per Capitulum instituantur qui vice Canonicorum omnia ad diuinum Officium spectantia perficiant, quibus dari volumus vnum panem & 2. denarios pro Matutinis, & pro Prima 2. denarios & pro Missa maiori 2. denarios, & alios 2. pro Vesperis & Completorio, quod statuimus finitis Vesperis de cætero dici sine interuallo nisi in Quadragesima in qua antiquam consuetudinem volumus obseruari: Et hoc solum cum dictis horis fuerint præsentes & ante Gloria Patri *primi Psalmi intrarint: tamen si eorum aliquem infirmari contigerit vel medicinam accipere, nolumus ideò aliquid subtrahi.* 113

Vt litandum pro defunctis Canonicis.

Hebdomadarij 4. instituendi. Eorū stipendium.

Completorij recitandi qui vsus.

Aegri excusātur.

IN Altari verò maiori *propter sui reuerentiam volumus quod quis Missam celebret nisi fuerit Canonicus vel in maiori honore constitutus.* 114 Cæterum quia personis & *Dignitatibus est prouidendum, Statuimus vt Archidiaconi prima Sedes teneant post Episcopum, & quod* Canonici *sedeant successiuè, hoc tamen prouiso quod nullus Clericus seu Sacerdos ante dictos Canonicos in Choro sedere attentet, vel stare ad processionem, nec in sedibus Archidiaconorum vel aliorum habentium Dignitates. Imo cum venerint eis reuerenter assurgant & impendant reuerentiam & honorem. ITERVM quia honori Ecclesiæ in omnibus attendere debemus: Statuimus vt nullus* Canonicorum, *vel* Sacerdotum *seu* Clericorum *postquam Cantori fuerit præsentatus, & ab eodem receptus per Ecclesiam transire audeat sine superpellicio, & cappa aperta, dum diuinum Officium ibi dicetur, vel ad minus sine Superpellicio: quod si fecerit pœnæ subiaceat per* Capitulum *statuenda, dignum est enim vt ei omnino Reuerentiam exhibeamus, in qua nobis vitæ pabulum quotidie ministratur. Ordinamus iterum quod Subdiaconi ad Matutinas legant tres primas Lectiones, Diaconi verò medias tres, Et*

Nulli Canonicis inferiores faciant in ara principe.

Ordo in sedendo

Habitus in choro.

Euangelium: Sacerdotes verò, et alij in Dignitatibus constituti legant penultimam Et vltimam lectionem. Et hoc obseruari præcipuè Volumus in magnis Festiuitatibus: concedimus tamen quod Clerici & Sacerdotes legere possint & cantare in defectum Canonicorum ita tamen quod nullus legat vel cantet post Canonicum quantuscumque existat, nec aliquis ad matutinas, vel alias cum Canonico cantet nisi fuerit ob defectum Canonicorum. Versiculos autem Clerici cantent, & Cruces & Cereos, & Thuribula portent. Item Statuimus vt in Festis solemnibus Subdiaconus post Euangelium, librum in medio Chori teneat, vt Canonici solum osculari reuerenter veniant, vt moris est in alijs Ecclesiis Cathedralibus. In diebus autem *Dominicis & Festis nouem Lectionum Clericus vnus Chorum regat Cappa Processionali indutus, sicut hactenus est obseruatum, Et in in alijs diebus in Superpellicio tantum. Ad Missam verò Clerici duo Responsum cantent, & duo Canonici Alleluya,* cum fuerit Festum si fuerint præsentes; in alijis verò *diebus per singulos Clericos totum hoc fieri ordinamus.* Quæ quibus canere incumbat in choro, Exosculatio libri Euangel. Choragi munus.

115 CÆTERVM statuimus *vt quilibet de cætero in Eccl. Cadurcen. fuerit Canonicus institutus, seu creatus infra annū Cappā processionalē habeat quæ ad minus valeat decem libras turonenses, & Ecclesiæ liberè conferat per ipsum quoad vixerit induendam, alioqui de Prabenda ipsius ematur per Baiulos qui pro tēpore fuerint sine alicuius contradictione. Itē Statuimus vt qualibet die Veneris omnes Canonici præsentes post primam in Capitulo conueniant, si commodè poterit de communibus negotijs tractaturi. Cæterum quia Spiritualia sine Temporalibus perfici non possunt, Statuimus vt quolibet anno duo vel tres Canonici Baiuli, & Syndici ordinentur, qui bona omnia præter Prabendas Canonicis assignatas iurati fideliter recolligant, & inde Canonicis & alijs quotidianas distributiones ministrent, & iura omnia ipsius Ecclesiæ corā quolibet Iudice defendāt, & nulli parcētes affectuosè, requirāt & de expensis & receptis, Capitulo bis in anno respondeant & irrequisiti cedant anno completò reddita prius diligenti de omnibus ratione, vt postmodū alij ordinentur, & eorum quilibet vltra alios pro labore suo percipiat decem Cestarios Auenæ, & quamdiu causas Capituli agitauerint, pro præsentibus quantùm ad percipiendas distributiones & alia, censeantur.* Indumenta sacra. Tempus Capituli cogendi. Baiuli duo seu Syndici; eorūq; munus, ac stipendium

116 *PRÆTEREA Statuimus vt de Cætero numerus* Canonicorum *Ecclesiæ* Cadurcen. in numero viginti quinque Canonicorum existat Item attendentes quòd redditus Ecclesiæ Cadurcensis sit *valde ob Priorum vitia imminutus, nolumus vt de catero Prioratus seu Præpositura dignitas, cùm per Priores qui olim fuerint in Ecclesia Cadurcensi prædicta multùm damnificata fuerit ipsa Ecclesia, & in multis, sicut nobis super hoc per bonos viros, & fide dignos facta extitit plena fides: Et volumus & Statuimus vt illi omnes Fructus & Redditus & Prouentus* Canonici ne plures 25. Prior nullus.

quos solebat olim percipere Prior Cadurc. præter illam Præbendam quæ per sortem obuenit G. de Gordonio quondam Priori Cadurc. eo tempore quo facta fuit inter Canonicos Cadurcenses diuisio præbendarum, in communes vsus Capituli conuertatur. Item statuimus vt Canonici Cadurcenses de bonis siue mobilibus, siue ea habuerint ab Ecclesia seu nomine & contemplatione Ecclesiæ seu etiam aliunde liberè testentur: Et vt testamenta sua, *seu vltimæ voluntates inuiolabiliter obseruentur, & fideliter impleantur. Item statuimus, & statuendo sub determinatione Anathematis firmiter inhibemus ne aliquis Canonicorum Cadurc. bona Concanonici sui viuentis, seu etiam decedentis rapiat vel inuadat, nec domum eius aliquatenus violet, siue frangat: Et si forte aliquis ausu temerario contra statutum nostrum venerit, Volumus & statuimus, vt ex tunc omni Præbendarij beneficio, & omni alio honore si quem habuerit in Ecclesia, perpetuò sit priuatus. Volumus tamen & ita statuimus, vt cum aliquis Canonicus decesserit, Procuratores Capituli seu Baiuli veniant ad domum defuncti; & sub præsentia testium fideliter conscribant, & conscribi & consignari faciant res defuncti: Et si postea constiterit, ipsum fuisse testatum de rebus fiat iuxta dispositionem ipsius: si autem decesserit intestatus, subiaceat dispositioni Capituli res ipsius.* Item cum bonæ memoriæ *Danteiac quondam Archidiaconus Cadurcensis acquisierit pro Deo, & pro salute animæ suæ certos redditus vnde perpetuo teneantur quatuor Capellani & vnde repascerentur quatuor Pauperes qualibet die, quique quatuor Capellani pro ipso & pro alijs fidelibus defunctis in dicta Ecclesia Cadurcensi celebrarent Diuina, & alias in illa continuè deseruirent: & tam Capellanus quam Pauperes hoc die teneat & tenuerit vsquequaque B. Archidiaconus Cadurcen. quondam nepos Ga. Danteiac prædicti, & redditus percipiat, & hactenus perceperit supradictos, nec processu temporis tanta Eleemosyna valeat deperire. Statuimus vt post decessum B. Archidiaconi prædicti, per Capitulum Cadurcen. instituantur in Ecclesia Cadurcensi prædicta dicti quatuor Capellani & quilibet ipsorũ percipiat qualibet die pro victu suo, de bonis eiusdẽ Capituli, quinque denarios, videlicet duos denarios in Matutinis & vnũ in Prima & vnũ in Missa maiori, & vnũ in Vespere. Item cuilibet ipsorũ detur de bonis dicti Capituli annuatim quinquaginta solidi Cadurc. pro vestitu: & Capitulũ Cadurcense percipiat & percipi faciat redditus prætaxatos, & eos in communes vsus conuertat. Item statuimus vt Procuratores Capituli seu Baiuli tradant qualibet die Custodi hospitalis S. Stephani duodecim denarios, & ipse det eos quatuor pauperibus pro victu suo, pro Deo & pro salute animæ dicti Archidiaconi qui dictos redditus acquisiuit,*

ITEM. Statuimus vt redditus illi quos olim Canonici Cadurcenses, vel alij quicumque acquisiuerunt pro obitibus suis siue pro Anniuersarijs, annis singulis faciendis in Ecclesia Cadurcensi, vel acquirent in futurum, ille Canonicus qui Custos fuerit S. Stephani fideliter recolligat, & sibi solui faciat secundum quod viderit expedire. & eos in oblationibus, & in alijs diuidat, & 117

testandi licentia.

Intestatorum bona sint Capituli.

Quid de Legato Gausberti de Anteiaco.

Quid de obitualibus stipendijs.

expendat iuxta dispositionem & vltimam voluntatem illorum qui pro anniuersarys suis acquisierunt & reliquerunt redditus supradictos: & de receptis, & expensis ille custos in crastinum Inuentionis B. Stephani Martyris anno quolibet reddat Capitulo legitimam rationem, & residuum si quod fuerit, in vtilitatem conuertatur communem. Volumus tamen & id Statuimus vt dictus Custos de omnibus redditibus pro Anniuersarys, pro labore suo caput solidum habeat & defalcet.

118 *ORDINAMVS iterum & Statuimus vt de catero* Magister Scholarum dignitas sit *in Ecclesia* Cadurcensi, qui Scholas in Grammatica personæ idoneæ conferat, *qua loco ipsius Scholas regat, cui singulis annis pro labore suo ab eodem Magistro Scholarum prouideri volumus prout sibi videbitur expedire. Ordinamus vt sit* Operarius *de catero in Ecclesia Cadurcensi, qui bona operis procuret fideliter & requirat vnde faciat, quod hactenus fieri consueuit: Item cum redditus & prouentus nostri Capituli Cadurcensis fuerint valde tenues & exiles, Volumus & concedimus ac perpetua firmitate statuimus vt fructus omnes Ecclesiarum omnium quocumque iure ad dictum Capitulum pertinentium, cum eas vacare contigerit, ad vtilitatem dicti Capituli, vel ad vsum mensa cõmunis redigãtur: reseruata tamen Personis idoneis instituendis cũ vacauerint, in eisdẽ Ecclesiis, congrua portione. Statuimus etiã vt omnes redditus & prouentus memorati Capituli ad cõmunem vsũ & vtilitatem ipsius cedant, prater illos qui Canonicis pro Prabendis sunt assignati. Caterum statuimus vt post decessum* Canonicorum *prasentium Prabenda* Archidiaconi Montispensati, Archidiaconi de Tornes, Archidiac. de Figiaco, Sacristæ, Cantoris, Operarij ac Magistri Scholarum *sint Sacerdotales: Prabenda verò* Archidiaconi Cadurcensis, Archid. S. Sereni, Archid. de Vallibus, Cantoris Engolimensis, Guillelmi de Mantimon, Guillelmi d'Anteiaco. Bertrãdi de Lezergas, Raymũdi Ademarij *sint Diaconales.* Præbendæ autem Magistri Guillelmi de Cluzello Magistri Aymerici Guilhot, Oliuerij de Peria, Petri de Baiona, Raymundi Bernardi, Magistri Aymerici Ales, Magistri Martini cæterorumque Canonicorum *sint Subdiaconales.* Ita vt post decessum Præsentium, vt dictum *est quicumque eis successerit sciat se in honore & onere successorum esse. Annexamus autem Prabendas Archidiaconorum aliorumque in Ecclesia Cadurcensi Personatus habentium ipsis Personatibus, vt quicumque de catero dictos Personatus habuerint, habeant Prabendas Personis assignatas* Item Statuimus vt omnes *Cadurcenses Canonici, in prasenti Prouincia existentes si commodè potuerint ad* Festum B. Stephani de Augusto, *quolibet anno, de catero apud Cadurcum ob honorem ipsius Festi conueniant de communibus negotys tractaturi: Et tunc suam si voluerint Residentiam facere incipiant, sicut est superiùs ordinatum. Bailiui nostri in crastinũ dicti festi, redditus prius diligenti ratione irrequisiti, cedant, & aly ibidem per Capitulum ordinentur, qui statim bona Capituli incipiant*

Magisteriũ scholarum, Dignitas in Capitulo.

Operarius.

Ecclesiarũ vacantium bona vt cedant in bonum Capituli.

Prębẽdę Sacerdotales. Diaconales Subdiaconales.

Dignitatibus annexæ præbendæ

celebratio Inuentionis S. Stephani.

Creatio Syndicorum.

procurare: Et quia hæc omnia & singula supradicta vniuersi & singuli de Capitulo inuiolabiliter se coram nobis seruaturos promiserunt, & nunquam contra venturos: Nos qui super confirmatione ordinationis iam factæ, mandatum Domini Papæ recepimus in hunc modum. INNOCENTIVS Episcopus, Seruus Seruorum Dei. Venerabili Fratri Episcopo Cadurcensi Sal & Apost. Ben. Iustis petentium desiderijs dignum est nos facilem præbere consensum, & vota quæ à rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere: Cùm igitur sicut in nostra proposuisti præsentia constitutus, Ecclesiam Cadurcensem Auctoritate nostra duxeris ordinandam, idque Cadurcenses Capellani approbarint, prout in litteris inde confectis plenius continetur, Nos tuis supplicationibus inclinati quod super hoc a te prouidè factum est, ratum & gratum habentes, ordinationem eandem Auctoritate Apostolicâ confirmamus, & præsentis scripti Patrocinio communimus. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, infringere, vel ei ausu temerario contrarie. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei & Sanctorū Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Lugduni Non. Aprilis Pontificatus nostri Anno. 8. Auctoritate prædictâ & nostra, omnia & singula per nos statuta, & de consensu expresso dicti Capituli Ordinamus Approbamus & iterum confirmamus: Et ad maiorem firmitatem vná cum sigillo communi dicti Capituli, sigilli nostri patrocinio communimus, contradictores & Rebelles, excommunicantes Nos vero Capitulum Cadurcense dictam ordinationem, & Statuta in præsenti Charta contenta approbantes in signum expressi consensus sigillum nostrum commune apponi fecimus huic Chartæ. Datum Cadurci die Martis post Festum B. Mathiæ Apostol. A. D. 1252. mense February.

Statuta hæc probat Innocentius IV.

Probat Batholomæus.

Probat Capitulum.

MISIT & Diploma *Innocentius* ad Lemouicen. Episcopum quô daret plenissimā potestatē Statutorū huiusmodi ab se approbatorum perturbatores, contemtoresque quosuis Censuris Ecclesiasticis reprimendi compescendiq; cuius js tenor. INNOCENTIVS *Episcopus Seruus Seruorum Dei. Venerabili fratri Episcopo Lemouicensi Sal. Et Apostol. Ben. Cùm sicut Venerabilis Frater noster Episcopus Cadurcen. in nostra proposuit præsentia constitutus, Ecclesiam Cadurcensem Auctthoritate nostra duxerit ordinandam, nos ipsius supplicationibus inclinati quod super hoc factum prouidè est ab ipso, ratum & firmum habentes, ordinationem eandem Autthoritate litterarum nostrarum duximus confirmandam: Ideoque Fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus quatenus eundem Episcopum non permittas, contra confirmationis nostræ tenorem attentari, vel ab aliquibus indebitè molestari: molestatores huiusmodi per Censuras Ecclesiasticas Appellatione postpositâ compescendo. Datum Lugduni Non. Aprilis Pont. nostri Anno 8.* 119

Innocentius IV. executionem cōmendat Lemou. censi Episcpo.

ITA vero demeritus est Canonicos tantâ illa curâ sollicitudinéque 120

leges statutaque condendi redditusque in primis Ecclesiasticos amplian-
di Bartholomæus noster vt ius omne Canonicatus ad votum conferendi
sibi ereptum quàm libentissime illi permiserat publicisque tabulis ad
munimentum maius consensu vnò vltrò concesserint anno 1250. quod
ipsum 10. post annis Innocentio suffectus Alexander 4. luculento Diplo-
mate confirmarit attestantur vtrumque subiectæ tabulæ ALEXAN-
DER *Episcopus. Seruus Seruorum Dei Venerabili Fratri Episcopo
Caturcensi Sal. & Apostol. Ben. Iustis petentium desiderijs dignum est
nos facilem prebere consensum, & vota quæ à rationis tramite non dis-
cordant effectu prosequente complere. Cùm igitur sicut petitio tua nobis ex-
hibita continebat dilecti Filij Capitulum Caturc. attendentes quod redditus
Prebendarum ipsius Ecclesiis quarum collatio pertinebat ad ipsos, essent
per industriam tuam non modicum augmentati quodque idem Capitulum
in collationibus prabendarum ipsarum erant plerumque discordes. Ad
amputandam huiusmodi discordiam ius conferendi easdem prabendas, &
instituendi Canonicos in eadem Ecclesiis, Tibi & Successoribus tuis de-
liberatione prouida concesserint liberam facultatem prout in litteris inde
confectis plenius continetur NOS tuis deuotis supplicationibus inclinati
quod super hoc ab eodem Capitulo prouide factum est ratum habemus &
gratum auctoritate Apostolicà confirmamus, & præsentis scripti patroci-
niò communimus, tenorem ipsarum litterarum de verbo ad verbum præsen-
tibus inferi facientes qui talis est, Capitulum Caturcense Vniuersis pres.
lit. insp. S. in Dom. Noueritis quòd nos dedimus & concessimus Vene-
rabili Patri Dom. Barthelomeo Electo Caturcen. & successoribus eius
Episcopis qui in Ecclesia nostra pro tempore fuerint plenam & liberam
potestatem conferendi* Canonias, *& Prebendas & instituendi Canonicos
ibidem promittentes* corporali præstitô iuramentô *quod contra prædictam
collationem & concessionem non veniemus vllo iure, vlla etiam actione In
cuius rei testimonium eidem Electo litteras nostras concessimus sigilli nostri
munimine roboratas. Datum* Caturci *A. D. 1250. Nulli ergo omnino ho-
minum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere &c. Datum A-
nagniæ Kal. Iuly Pontific. nostri anno. 6.*

Cum iuramento Bartholomæo cõcedit Capitulum Canonicatuũ collationem, assentiente Papa.

121 IVVAT & reliqua haud ignobilia Bartholomæi acta prosequi,
eo ordine vt primùm quæ in Sedem Cadurc., Cathedralemque Ecclesi-
am contulit, tum quæ in alias Ecclesias Religiosasque domos seruatô
temporum ordine, demum cætera si quæ vlla præclarè ad perennem po-
sterorum memoriam facinora patrarit quantâ maxima poterit breuitate,
perspicuitateque ex ipsis Actorum tabulis necubi fides nutet historiæ
opitulante numine differamus. Anno igitur 1254. *Ecclesias de Cabanaco,
de Nazeraco* cum *Capella de Podio* de Rupe, *de Varazaco,* cum Capella
sibi annexa, & S. Saturnini prope S. Aurelium. *&* S. *Vrcissini* prope
Lauzertam, *&* S. *Stephani de Sobirous* de Caturco & S. *Crispini*, &

Anno 1254. varias Ecclesias cũ Capitulo permutat

Capellæ de villa, & S. *Iacobi quæ est in Ciuitate* Cadur. iuxta Ecclesiam Cathedral. & de Calzicras quæ est annexa Ecclesiæ S. Iacobi in perpetuum attribuit Cadurc. Capitulo; Ecclesijs de *Montpesato*, de *Millaco*, de *Colomberio*, de *Caussio*, de *Espera*, de Cailaco, & Boria de Rocque del pont vicissimâ Capitulo acceptis, vti Capituli Tabularium fusiùs docet. Anno 1255. denuo Ecclesiam de *Vazeras* cedit Capitulo, *Montpesatensi* receptâ. Anno 1256. Ecclesias de *Cazers*, S. *Ioannis* & S. *Maxentij* annexam, S. *Cypriani* & de *Brugnieres* donat Capitulo, *Villam de albais* his adiungens ipse annectensque prouentibus. Annò 1258. coërcendum reprimendumque ambitum eorum qui Cadurcensis Capituli splendore pellecti commotique non parum, Canonicis ascribi per fas, nefasque peroptabant, sanxit ne cui homini ad gradum illum pateret aditus neùe definiendi statuendique aliquid inter Capituli tanti Patres nancisci ius quadantenùs posset, ni priùs eâdem Ecclesiâ ritè admissus, sui dedisset specimen, documentáque virtutis præbuisset. Adiecit Bartholomæi calculo *Vrbanus* Pont. haud ita multò post & suum vti ex amborum tabulis vnô clausis Diplomate palàm fiet. VRBANVS *Episcopus ser. ser. Dei Venerabili Fratri Episcopo Cad. Sal. & Apos. Ben. Ex parte tua nobis extitit intimatum quod tu paci & tranquillitati Ecclesiæ tuæ Cadurc. prouidere volens ac futuris periculis quæ ex plurium receptione ad vacaturas Prabendas in eadem Ecclesia contingere poterant, obuiare, de prudentium virorum consilio ac Capituli tui instantia & assensu duxisti prouide statuendum, ne aliqui recipiendi de cætero in dicta Ecclesia in Canonicos vocem habeant in Capitulo nec ad tractatus communes eiusdem Capituli admittantur, quousque inibi Prabendam fuerint assecuti, prout in litteris inde confectis tuo sigillo munitis plenius continetur. Nos igitur tuis supplicationibus inclinati, quod super hoc prouide factum est ratum & gratum habentes id auctoritate Apostol. confirmamus & præsentis scripti patrocinio communimus; Tenorem autem litterarum ipsarum, præsentibus inseri fecimus qui talis est BARTHOLOMÆVS Dei gratia Cadurc. Episc. Vniuersis præs. litt. inspect. Sal. Paci & tranquillitati Ecclesiæ nostræ Cadurc prouidere volentes, ac futuris periculis quæ ex plurium receptione ad vacaturas Prabendas in eadem Eccl. contingere poterant, obuiare, de prudentium virorum consilio, ac Capituli nostri assensu & instantia duximus statuendum ne aliqui recipiendi de cætero in dicta Eccl. in Canonicos vocem habeant in Capitulo, nec ad tractatus communes eiusdem Capituli admittantur quousque inibi Prabendam Canonicè fuerint assecuti. Actum in Capitulo Cadurc. die Lunæ ante Festum B. Lucæ Euang. A. D. 1258. Nulli ergo &c. Datum Biterrij 15. Kal. Octob Pontif. nostri anno primo.*

ANNO 1262. rursusque decenniò post, quô erat in Cadurcense Capitulum (dignum profectò tanto Præsule tantoque parente 122

Item. A. 9. 1255.

Item 1256.

An. 1258. coercet ambitum ad Canonicatus, sanctissima lege, quã & probat Vrbanus Pont.

Anno 1262. dat ius Capitulo in Ecclesiarum vacantium bona.

cœtum) affectu, studióque, hasce tabulas amore gratijsque nouis plenissimas quæ animi dictantis certi sint indices subnotauit. BARTHOLOMÆVS Dei gratia Cadurc. Ep. &c. *Noueritis quod nos volumus & concedimus Capitulo nostro Cadur. quod Ecclesias quas cum eis permutauimus, sicut in nostris & eorum litteris super hoc confectis plenius continetur, quam citò vacauerint per cessionem vel decessum Rectorum earūdem, possint suâ auctoritate apprehendere cum bonis & iuribus earumdem, & eas custodire & defendere & bona & ius eorumdem petere à quolibet, donec secundum formam Iuris de persona idonea eis sit prouisum. Et hæc omnia in alijs Ecclesijs de iure antiquo ad dictum Capitulum pertinentibus Volumus obseruari. Dat. Cat. in vigilia omnium Sanctorum A. D.* 1 2 6 2. *Iam dedecennió post;* BARTHO. D. G. Cad. Ep. *Dilectis sibi in Christo Capitulo Cad. Sal. Ex Officij nostri debito tenemur conseruare iura Ecclesiæ Cadurc. ac ipsius vtilitatē pro viribus ampliare, ne cuiusquam sinistrâ opinione id quod certū & clarū esse dignoscitur processu tēporis in dubiū reuocetur. Nos itaque ad omnem dubitationis materiam imposterum amputandam, infrà nominatas Ecclesias quas in nostris Ciuitate & Diœcesi, tum ex causa donationum, tum ex causa permutationum, & fundationum, tàm à nobis, quàm à prædecessorib⁹ nostris & personis alijs olim vobis factarū, siue ex alijs quibuscunque causis & titulis vos fecimus possidere pacificè, vobis, vestrisque successorib⁹ possidendas & perpetuò obtinendas cōcedimus, & ex certa scientia irreuocabiliter confirmamus, concedentes plenam & liberā facultatem quod cedentibus vel decedentib. Rectoribus & perpetuis Vicarijs seu Capellanis præsentibus seu futuris ipsarum Ecclesiarum, aut alicuius illarum, possitis liberè & quietè auctoritate & iure vestris possessionem illius, aut illarum, cùm eam aut eas vacare contigerit, apprehendere, & apprehensam absque contradictione aliqua retinere: nec non perpetuos Vicarios seu Capellanos ad curam seu gubernationem ipsorum præsentare, ac decimas, redditus, & prouentus earundem Eclesi. in communes vsus vestros conuertere, & sub annuo censu concedere, & prout expediens fuerit de ipsis fructibus aliter ordinare, assignandâ tamen à vobis Vicarijs ac Capellanis eisdem, de prædictis fructibus adeò congrua portione, quòd possint nos & ministros nostros tempore visitationis honestè recipere, & ipsarum Ecclesiarum consueta onera earundem procurationum, & alia debite supportare. Ecclesiæ verò sunt istæ videlicet in Ciuitate Cadur. Ecclesia* S. Stephani de Sobirous, & S. Mariæ de Sobirous, Eccl. S. Desiderij, Eccl. S. Iacobi, Eccl. S. Sulpitij *sibi annexa; Item extra Ciuitatem* Eccl. S. Iuliani de Bueyna, Eccl. de Ainac, Eccl. de Goudou, Eccl. de Cabrairetz, Eccl. de vilia, cum Eccl. S. Crispini *sibi annexa*, Eccl. de Pairinac, Eccl. de Cabanac, Ecclesia S. Aurelij, Eccl. S. Saturnini, Eccl. S. Vrficini *prope Lauzertam*, & de Tesels & S. Antegij & S. Vincentij, & de Vazerac *cum Capella sibi annexa* de Mazerac *cum Capella Castri* Podij de Rupe *sibi annexa*, & S. Ioannis *prope Castrū*

An. 1272. Ius præsentationis & alia varia dat Capitulo in plures Ecclesias

Nomina harum Ecclesiarum

de Belfort & de Mondomere, & S.Martini de Carguapruna, de Montcat. *Quare prenominatas proximè ad maiorem firmitatem nominibus propriys, præsentibus litteris fecimus & notari. In quibus omnibus & singulis Ecclesiis prælibatis ac alijs acquisitis & per Sedem Apostol. confirmatis & confirmandis liberaliter vobis concedimus singula præmissa & omnia alia vtilia & necessaria per quæ ius vniuersum plenum effectum consequatur & iustus titulus declaretur. Dat. Cadur. die Iouis in Vesperis S. Marci Episcopi & Confess. A. D. 1272.*

PLACET & Regias Pontificiasque tabulas attexere quibus quà Comitatum, quà alia Ecclesiastica iura priuilegiáque non pauca Sedis nostræ, Capitulique Cadurcen. bono sanciri firmarique Bartholomæus voluit, quo minori metu afflata, nullo periculorum appulsu quaterentur. 123

A. D. 1258. Comitatus clientelariam possessionē S. Ludouicus cōfirmat.

Anno. 1258. *Ludouico sanctissimo Galliarum Regi* cuius sanctitate stant vitia etiam nostra, quando, nisi Diui fauor accederet, haud semel vti est vero quàm simillimum, nos decretoria fulmina elisissent, æquissimo inquam Principi fidem Clientelarem est professus, ne Comitibus nostris vnà Præsulibusque deesset Sanctitatis calculus, iuri quod Raimundo Tolosati ereptum foret, sanciendo. Attestantur Regiæ litteræ hâc seculi tertij decimi epoche subnotatæ, *LVDOVICVS &c. NOTVM facimus quod Dilectus & fidelis noster Bartholomæus Cadurc. Episcopus ad nos accedens, homagium & fidelitatem nobis fecit de Comitatu & Ciuitate Cadurc. & iuribus ad prædictā Comitatum & Ciuitatem pertinentibus de quibus tenens erat eâ die quâ nobis homagium & fidelitatem fecit, & nos homagium & fidelitatem de prædictis recepimus ab eodem, Concessimusque prænominato Bartholomæo Episcopo, quod nos homagium ipsius, vel Cadurcen. Episcopatum extra manum nostram vel hæredum nostrorum non ponemus. Actum Anicij A. D. 1258. mense Augusti.*

A. 1259. Alexādri IV. Assensus, gratias à Regibus indultas confirmantis.

HAS ipsas aliaque iura sedis nostræ vniuersa gemino Diplomate comprobat Alexander IV. haud ita multo post in h. v. ALEXANDER *Epis. &c. Venerabili Fra. Episcopo Cad. Sal. & Apost. Ben. CVM a nobis petitur quod iustum est & honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, vt id per sollicitudinem officij nostri ad debitum perducatur effectum. Hinc est quod nos tuis postulationib. grato concurrentes assensu omnes libertates & exemptiones Secularium exactionum à charissimo in Xpo. filio nostro, Rege Franciæ illustri, & claræ memoriæ Progenitorib. suis alijsque Regibus & principib. tibi & Ecclesiæ tuæ, pià & prouida liberalitate indultas, prout in eorum litteris dicitur plenius contineri, vobis auctoritate Apostolica confirmamus & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo &c. Datum Anagniæ 15. Kal. Iulij, Pont. N. A. 6. Qui est Christi 1259.* 124

Alexāder IV. Sta-

Addidit extemplò, sequenti scilicet proximè die, Diploma alterum

Pontifex idem (qui non in sedem minus quam in nostri studium ardē-tissimum tot summis Pontificibus fato quasi hæreditario successissēt) firmáque haberi voluit statuta olim ab Antistite nostro super Ecclesia Cathedrali, disciplinæ sacræ religiosis legibus adstringenda, hæc ipsa Legem ferentis summi Præsulis verba sunt. ALEXANDER *Episc. ser. ser. Dei Venerabili Fratri* Batholomæo Episcopo, *& Dilectis Filijs Capitulo Cadurc. Sal. & Apos. Ben. Iis quæ ab Ecclesiarum Prælatis pro ipsarum vtilitate ac seruando in eis cultu diuini numinis prouidè statuerunt, libenter adijcimus Apostolici muniminis firmitatē vt intemerata consistant quæ nostro fuerint præsidio cōmunita. Sane petitio vestra nobis exhibita continebat quòd cùm fœlicis recordationis* Innocentius Papa *prædecessor noster vt per ministerium tuum, Frater Episcope, Cadurcensis Ecclesia posset in spiritualibus & temporalibus auctore Domino suscipere incrementa, ordinandi ac disponendi de statu ipsius Ecclesiæ prout eius vtilitati & animarum* Saluti *Canonicorum, & subditorum eiusdem secundum Deum expedire videres, tibi tunc Electo commisisset sub certa forma per suas litteras potestatem. Tu volēs vt in eadem Ecclesia cultus diuini nominis seruaretur, ac posset eius vtilitas & commodum procurari auctoritate litterarū huiusmodi deliberatione prouidâ de assensu vestro Capitulum statuit vt Ecclesiæ prædictæ Canonici eorum quibus certa quantitas de bonis ipsius Ecclesiæ præter quotidianas distributiones Prebendæ nomine deputata est, quolibet anno vbicumque fratres, nisi fuerint in scholis per quatuor menses, continuè vel diuisim residentiam faciant in Ecclesia memorata, Ita quòd ad minùs bis die qualibet Chorum intrent ad diuinum Officium peragendum, nisi eos forsan abesse contigerit propter infirmitatem, vel aliam iustam causam: Illi verò qui absentes fuerint studij vel alia iusta causa, Vicarios idoneos habeant qui deseruiant in Ecclesia, loco sui. Quodque illi qui huiusmodi non fecerint residentiam vel vicarios idoneos non habuerint, dictam quantitatem redituum prorsus amittant in communem vtilitatem Capituli conuertendam. Quod nullus Canonicorum ipsorum eandem vtilitatem percipiat in Scholis vel alibi nisi dictos quatuor menses residentiam fecerit in ipsa Ecclesia, vt superius est expressum; aliáque salubria & honesta edidisti statuta prout in litteris tuis, Frater Episcope, inde confectis tuo sigillo munitis plenius continetur. Nos igitur vestris supplicationibus inclinati statuta ipsa sicut prouidè facta sunt habemus grata & firma, eadem auctoritate Apostolicâ confirmamus & præsentis scripti patrocinio communimus, tenorem litterarum ipsarum, &c. Nulli ergo &c. D. Anagniæ 14. Cal. July, Pont. N. anno. 6.*

125 NEC verò vnis Cathedralis Ecclesiæ ornamentis amplificandis intentus adeò Bartholomæus fuit, vt non & alias Episcopali subiectas pedo Ecclesias illustrare, ditare, & quà poterat exornare satageret. Anno quippe 1260. *Moniales Deauratæ* prouentib. Ecclesiæ S. *Dierij* di-

[Margin notes: tuta superiora cō-firmat. — An. 1260. Bartholoēus Moniales Deauratæ locupletat Ecclesia. S. Dietij.]

tauit hoc Diplomate. BARTHOLOM. *Dei Gr. Ep. Cad. Dilectis Filiabus, Priorissæ & Conuentui B. MARIÆ Deauratæ Cadurc. Sal. in Dom. CVM vniuersis Ecclesiis nostris & Ecclesiæ nostræ cui præsidemus subiectis paternâ prouisione consulere debeamus, & necessitatibus occurrere earumdem, & præcipuè harũ quibus propriæ non suppetunt facultates; Id circò Nos attendentes tenuitatẽ & insufficientiam redditũum & prouentuum vestrorum, vobis & Ecclesiæ vestræ prædictæ de consensu & voluntate expressa Venerabilis* P. Philippi *Dei gratia Bituricensis Archiepiscopi & Metropolitani nostri, insuper de consilio*

Assensus Metropolitani & Capituli.

Capituli nostri Caturcensis, *Concedimus & purè & simpliciter in perpetuum donamus Ecclesiam* S. Dierij prope Bozias *cum Iuribus suis & pertinentijs vniuersis, volentes quòd reditus & prouentus ipsius Ecclesiæ mensæ vestræ quæ minùs est sufficiens, deputentur, saluâ tamen, & retenta nobis & successoribus nostris institutione perpetuâ sui Capellani in eadem Ecclesia faciendi, à nobis & successoribus nostris, ad præsentationem vestram. Item saluô & retentô in eadem Ecclesia integraliter. Iure nostro & Ministrorum nostrorum; Et quàm citò dictam Ecclesiam S. Dierij vacare contigerit, damus vobis & concedimus plenam & liberam potestatem, & specialemandatum apprehendendi possessionem Ecclesiæ memoratæ & pertinentiarum eiusdem. In cuius rei testimonium & munimen præsentes litteras sigillo nostro signatas, vobis duximus concedendas. Et nos Capitulũ Caturc. in testimoniũ & munimen dictorũ sigillũ nostrũ vna cum sigillo dicti D. Ep. duxim⁹ apponendũ. Actũ Caturc Capit. nostro die martis post festũ Paschæ.*

Et An. 1264. Ecclesiã S. Georgij

Anno 1264. vti cauetur M. S. Cod. Dominicanæ familiæ supra laudato, Ecclesiam S. *Georgij* eisdem Monialibus legitimè attribuit de Metropolitani deque Capituli sententia fundi Dominicanis attributi, Monialibusque subtracti iacturæ sarciendæ. Ante Annũ 1273. *Carmelitanæ Familiæ* antiquissimæ pientissimæque alumnos, non ita multò antè, *B. Ludouici* Regis Christianissimi mandato ex Sicilia eductos, liberalitateque in Galliam allectos Cadurci sedisse, non sine multis gratijs in eos ab Antistite nostro transfusis conijcio ex tabulis donationis *Petri à Bouis* in Xenodochii S. Iacobi gratiam, quarum capite vno quartam frumenti annuam ijs legat an. 1273. Decemb. mense. quamquam vt plura de illius familiæ laudibus, deque nostrorum in eos gratia religioneque hac seculi tertij decimi epoche differam, vetat exustio Actorum quæ segregum Caluinistarum impietate vna

Carmelitæ Cadurci quo tempore.

cum ipsa domo conflagrarunt ante aliquot annos. vnicum occurrit monumentum ex æuo illo ad nos delatum: sententia quippe lata à Cadurcensi Senescallo A. D. 1559. inter Acta Curiæ extat, quâ *Prior, & Fratres Conuentus Carmelitarum*, annis singulis Rectoris Ecclesiæ *S. Laurentij* Marabotinum aureum nummum pendere quotquot annis iubentur; Inter Acta vero habetur charta census annui Marabotini

illius aurei cauti Bartholomæo Archidiacono de Montpezato eiusdem Ecclesiæ Rectori, ab *Arnaldo de Cairaco* Priore Domus illius hâc subnotatione, Datum die h. post Festum Annuntiationis B. MAR. A. C. 1274. Circa quæ ipsa tempora *Moniales S. Claræ* dudum iam vti supra docuimus à Guill. IV. Cardaillaço allectas stipis nomine nonnihil accepisse ex Petri Bouis iam commendati tabularum capitibus anno 1273. certiùs certo constat. Moniales S. Claræ

126 ANNO 1272. Monialibus Cisterciẽsib' Lazierensi oppido sitis Ecclesiã *de Montamel* de assensu Capituli liberalitas magnificentiaque Bartholomæi nostri attribuit, quando is Monasticæ Sacratarum Deo Virginum vitæ alendæ fouendæque domum ipsam iam extruxerat, suisque prouentibus ditatam dotatamque ad omnis sanctimoniæ leges ac numeros inuitarat. Docent Acta Capituli haud certè contemnenda. CAPITVLVM *Cathedralis Eccl. S. Stephani Cadur. Vniuersis præs. lit. inspect. Sal. in Dño.* C *V* M *Reuerendus Pater* Bartholomæus Dei gratia Cad. Episc. *intendens prouidere animæ suæ saluti & ædificationi subditorum inspirante Domino de nouo* Monasterium *construxerit in loco qui dicitur* Lazieras *ibique* Sanctimoniales Ordinis Cisterciensis *posuerit ad Dei seruitium faciendum, cultum diuinum amplificandum, eisdemque sanctimonialibus nunc ibi morantibus & in posterum moraturis Ecclesiam* de Montamel *cum omnibus Iuribus & pertinẽtijs suis vniuersis contulerit saluo iure ipsius Episcopi & Ministrorum suorum, vt de fructibus ipsius Ecclesiæ dictæ sanctimoniales nunc & in futurum valeant sustentari, Nos videntes & pro certo cognoscentes quod dictum opus est pium & laudabile, ac plenum meritis & fructibus bonis: huiusmodi collationem de præfata Ecclesia* de Montamel *præmissis* Sanctimonialibus *factam & eorum* Monasterio *assignatam collationem & vnitam, ratam & gratam habentes, laudamus & etiam approbamus. In cuius rei testimonium & firmitatem sigillum nostrum commune duximus apponendum. Datum Caturci die Iouis proximâ ante Festum B. Martini hyemalis Anno Domini 1272.* Moniales de Lazieres Cisterciẽses à Bartholomæo fundantur Capituli assensu

127 ANNO 1270. Initur ab *Bartholomæo* pactio cum *Bertrando Moysiacensi Abbate* super mutua Iurium aliquot permutatione, quæ quia Iura Episcopalia non pauca, aliaque Abbatem Moysiacensem attingentia posteris haud parum profutura continet indicatque, attexenda hoc loci videtur, paulo licet prolixior. NOVERINT *vniuersi quod cùm inter R. P. Dom. Bartholomæum Dei gra. Cadur. Episc. & venerabilem & discretũ Virum Dom. Bertrandũ diuina permissione Abbatẽ Moysiacẽsem, & eius Conuentũ diligens tractatus fuisset habitus super quadã permutatione quarundem Ecclesiarum & Prioratuum & rerum inter eos honestè & licitè facienda, quæ quidem Ecclesiæ, Prioratus & res hic inferiùs sunt specificata expressè. Et primò Ecclesiæ & res quæ pertinent ad D. Episc. prædictum, scilicet Ecclesiæ* de Malauza, & B. Mariæ de Rodilhia *cum Capella proxima* An. 1270. Bartholomæus p[ac]tum init cu[m] Abbate Moysia[cen]sẽ super mutu[a] iũ permutatione

Castro de malauza, Ecclesiarum de Cornaco Sancti Pauli *annexarum Ecclesiæ* de Lhunello, *Ecclesiarum* Sancti Amantis de Otronescor, annexarum Sancti Auiti & S. Sulpicij, *Annexarum Ecclesiarum S. Romani* & S. Cypriani, *Annexarum Ecclesia* S. Liberatæ, *Ecclesiæ* S. Hilarii de Duroforti, & Ecclesiis S. Pauli & S. Martini de Mont, *cum sibi, annexis & cum alijs suis pertinentijs Ecclesiarum* B. Mariæ de le Pie & S. Iuliani, *annexarum & totius illius iuris quod habet & habere debet dictus dom. Episcopus in dictis Ecclesiis de le Pie* & *S.* Iuliani, *& decimis earundem, specialiter in decimis Ecclesia* S. Germani, *quas quidem decimas percipiebat & percipi facere dicitur* Raymondus Geraldi, *frater eius filij quondam Pontij Geraldi, quæ quidem Ecclesia est inter* S. Liberatam & Moysiacum, *& decē librarum rendinaliū & albergium* quæ quidē *decem libræ & quod albergium debent annuatim solui seu præstari dicto Domino Episcopo & successoribus supradictis ratione decimarum dictarum Ecclesiarum quas ab ipso Domino Episcopo sicut dicitur in feudum tenebat & tenet. & præterea illius homagij quod debent facere eidem Domino Episcopo dicti Fratres pro decimis supradictis & totius alterius Iuris quodcumque sit, vel esse possit, quod faciunt vel facere debent eidem Domino Episcopo pro decimis supradictis. CVM Ecclesiis & Prioratibus inferius contentis ad Dominum Abbatem prædictum & ad Monasterium suum moysiacense scilicet cum Ecclesia & Prioratu de Piscatorijs, cum Prioratu Ecclesiis de* Cos & S. Rufinæ *annexis, & cum Mota & villa eiusdem Ecclesiæ* S. Rufinæ, *& cum toto illo Iure seu seruitio quod debet facere Dominus* Bertrandus Vice-comes de Brunequello, *Monasterio moysiacensi, pro mota & villa prædictis. Item cum Prioratu & Ecclesia* S. Petri de Viule *cum Ecclesia* S. Petri de l'Herm, *cum Ecclesia* S. Burgundi de Sales, *cum Ecclesia & Prioratu* de Calciata, *& cum Ecclesia* S. Oderij *quæ vulgariter apellatur* S. Gausi, *& cum omni eo Iure quod dicebat dictus Dominus Abbas se habere ratione Monasterij sui in Ecclesia* S. Noui, *ratione dictæ Ecclesiæ & Prioratus* de Cos & S. Rufinæ, *& cū Ecclesia & Prioratu* de Licure, *& cū pertinētijs suis. Tādē quia super permutatione Ecclesiarum, Prioratuum, rerum prædictarum, Dominus Episcopus & Dominus Abbas prædicti non poterant commode conuenire, Ideo ipsi compromiserunt super ordinatione facienda dictæ permutationis omnium Ecclesiarum rerum, & Prioratuum prædictorum cum eorum pertinentiis, In nos* Raymondum *Archidiaconum*, & in nos Magistrum Guillelmum de Cluzello, *Canonicum Caturcensem, & in nos Fratrem* Petrum de Masairoles *Ostalariū Moysiacensē. promittentes sub pœna centū marcarum hinc inde stipulando solemniter & promisso quòd illam permutationem quam nos ordinabimus de Ecclesiis, & rebus & Prioratibus prædictis, & pertinentiis eorumdem, facient, recipient, & vnanimiter comprobabunt & contra non venient aliquo Iure vel aliqua ratione. Nos verò in nos compromisso receptò*

deliberatione præhabita, diligenti & facta inquisitione prius super valore dictarum Ecclesiarum, rerum & Prioratuum prædictorum, Inprimis ordinamus, & ordinando præcipimus dicto Domino Episcopo quod ipse donet in perpetuum, & concedat ratione permutationis pro se & successoribus suis dicto Domino Abbati & Monasterio Moysiacen. prædicto Ecclesias de Malausa, & *B. Mariæ* de Rodilhia & *capellam prope castrum* de Malausa, *dependentes ex eis. Item Ecclesias* de Cornaco & S. Pauli *annexas. Item Ecclesiã* de Lhunclio, *de qua præcipimus eidem Domino Episcopo quod eam vniat cum Ecclesiis* de Benas & Beatæ Mariæ de Pis, *quæ spectant specialiter ad Monasterium Moysiacense prædictum. Item Ecclesiam S.* Liberatæ *S.* Amantii,& de Morte *sibi annexas. Item Ecclesias S.* Auiti & *S.* Sulpicii *annexas quibus Volumus, statuimus, ordinamus quòd vniatur à dicto Domino* Episcopo Ecclesia Sancti Martini de la Garda, *quæ quidem* Ecclesia *est & semper fuerat Monastery Moysiacen. Item Ecclesias* Sancti Romani & *S.* Cypriani *annexas. Item Ecclesiam S.* Hilarii de Durofortis *cum Ecclesiis S.* Pauli & *S.* Martini de Monte-auri eidem Ecclesiæ S. Hilarii *annexas & cum alys suis pertinentiys Vniuersis. Item* Ecclesias Beatæ Mariæ de Pis, & S. Iuliani. & *quicquid Iure habet & habere debet dictus Dominus Episcopus in decimis earundem Ecclesiarum & specialiter in decimis* Ecclesiæ S. Germani, *quas quidem decimas percipiebant & percipiunt vt dicitur* Raymundus Geraldi & Pontius *frater eius prædicti. Ordinamus inquam & ordinando præcipimus eidem Domino* Episcopo *quòd ipse donet in perpetuum & concedat omnes* Ecclesias *prædictas dicto Domino Abbati, & monasterio suo Moysiac. cum omnibus ædificys quæ in eis existunt, Item cum omnibus decimis, pertinentiys, hominibus, fœminis, bonis, Iuribus, & omnibus alys quæ cumque pertinent vel pertinere possunt ad* Ecclesias *prædictas, vel ad eundem Dominum* Episcopum *pro eisdem; Et ordinamus & ordinando præcipimus eidem Domino* Episcopo *quòd ipse concedat dicto Domino Abbati & successoribus suis quòd ipse Dominus Abbas & successores sui possint in dictis* Ecclesiys *Prioratus facere, & Priores instituere in eisdem, vel eas ad mensam suam si hoc præoptauerint, retinere, saluis tamen in omnibus* Ecclesys *supradictis Idoneis* Capellanis *instituendis & assignandis ab eodem Domino Abbate & successoribus suis* Capellanis, *qui pro tempore fuerint in ipsis* Ecclesiis, *secundum quòd pati poterunt facultates earundem: Volumus tamen & ita ordinamus & dicimus quod in omnibus* Ecclesiis *supradictis saluum sit eidem Domino* Episcopo *& successoribus suis, Ius instituendi* Capellanos *in eis, quando contigerit eas vacare, vel altera earundem ad præsentationem Domini Abbatis & successorum suorum & Ius visitandi ipsas* Ecclesias *& corrigendi* Capellanos *earum quando fuerint corrigendi & quod simile sit Ius suum sibi saluum ministris suis in exigendo & recipiendo procurationes sibi debitas ab alys* Capellanis: *Item*

quod ydem Capellani sub obedientia eiusdem Domini Episcopi & successorum suorum persistant, & quod ad Synodos suas & successorum suorum teneantur venire, & eorum sententias, & ministrorum suorum firmiter obseruare; verumtamen volumus, & ordinamus, & dicimus, quod in vna Ecclesiarum prædictarum in qua Dominus Abbas vel successores fecerint Prioratum, illo modo sit Capellanus cum Priore earumdem, quo quidem modo Capellanus de Calciata *erat & fuerat cum Priore* de Calciata, *& talem Capellanum recipiat in ipsa Ecclesia cum ibi institutus fuerit Prioratus, qualem recipiebat Capitulum, in dicta Ecclesia* de Calciata; *& præcipimus dicto Domino Episcopo, quod ita velit & concedat Domino Abbati prædicto. Item volumus & ita ordinamus & dicimus quòd dictam permutationem, cum facta fuerit, Rectoribus Ecclesiarum qui nunc sunt nullum prorsus præiudicium generetur:* ET VICE VERSA *ordinamus & ordinando præcipimus dicto Domino Abbati, quòd ipse pro se & successorib⁹ suis & Monasterio suo moysiac, prædicto donet in perpetuum & concedat ex causa permutationis* dicto Domino Episcopo, & successoribus suis *Ecclesiam, Prioratum* de Piscatorijs, *Ecclesiam Vocatam* de Cos & S. Rufinæ, annexas villam & Motam S. Rufinæ, *& totum illud quicquid sit quod Dominus Bernardus de Bruniquello habet facere Domino Abbati, &* Ecclesiæ *Moysiac. pro Mota & villa S.* Rufinæ, *prædictas* Ecclesias S.Petri de Vieule, de Negrepelissa. *Item Ecclesiã* S. Petri de l'Herm *Item Ecclesiam & Prioratũ cum pertinentijs suis. Item* Ecclesiam S. Burgũdi de Sales. *Item Ecclesiam & Prioratũ* de Calciata & *Ecclesia* S.Oderij *vulgariter appellatam* S. Gausi; Item *Ecclesiam* Fontis Noui, & *quicquid Iuris habet & habere potest in & ratione Priorat⁹, &* Ecclesiam de Cos. & S. Rufinæ *seu aliqua alia ratione quacumque. Volumus & ordinamus, quòd non solum donationem & concessionem faciat dictus* Dominus *Abbas Domino Episcopo prædicto de* Ecclesijs *& Prioratibus suprascriptis. Item Volumus & ordinamus, quòd faciat de omnibus ædificijs existentibus in* Ecclesijs *suprædictis cum decimis, primitijs, Iuribus, hominibus & fœminis & alijs omnibus quæcunque pertinent vel pertinere possunt ad* Ecclesias, *& Prioratus prædictos, & ad eundem Dominum Abbatem & ad eandem Ecclesiam Moysiacensem pro Ecclesijs & Prioratibus supradictis:* De decem vero libris, *& albergio & homagio prædicto quæ debent facere & præstare dicto Domino* Episcopo Raymũdus Geraldi, Petrus frater eius prædictus, *ordinamus & dicimus, quod ipse donet & in perpetuum concedat Domino Abbati & Monasterio Moysiacen. prædicto dictas decem libras & albergium & homagium supradicta, & quicquid Iuris ipse habet vel habere potest contra* Raymundum Geraldi, & Petrum *fratrem prædictum ratione decem librarum dictarum, albergij, & homagij prædicti. Et quia fore ab aliquibus crederetur quod dictæ* Ecclesiæ *dicti* Domini *Episcopi & res quas in permutatione deducit plus valerent, quam* Ecclesiæ *& Prioratus prædicti quas & quos dictus Dominus*

Abbas

Abbas in permutatione deducit, Ideò ordinamus & ordinando praecipimus eidem Domino *Abbati, quod ipse det & refundat dicto Domino Episcopo in recompensationem plus ualentia si qua sit, quingentos solidos Caturcenses, renduales, & quòd eos sibi in bono loco, & competenti assignet; aliàs decem millia solidos Caturcenses, de quibus Dominus Episcopus emat & acquirat, sibi, & mensa sua quingentos solidos renduales, & hoc sit in optione dicti Domini Abbatis praedicti. Et nos* Episcopus *antedictus donationem seu arbitrationem arbitrorum seu arbitratorum praedictam, ratam & gratam habentes, attendentes quòd dicta permutatio, secundùm quod tracta est, & etiam ordinata, vtilis est, & bona nobis, & Ecclesia mea, cuius conditionem in hoc & in alijs intendimus facere meliorē, de consilio & expresso consensu, & concordi & vnanimi voluntate Capituli nostri iuxta arbitrationem seu ordinationem praedictam in perpetuum ex causa permutationis, concedimus & donamus omnes* Ecclesias *iam praedictas, cum omnibus iuribus suis, & pertinentijs, secundùm quod ipsa pertinentia* Superiùs *sunt expressa, per arbitros seu arbitratores praedictos; vel meliùs, si meliùs intelligi potest, & debet, Domino Abbati & Monasterio suo Moysiacensi praedicto, & de omnibus deinuestimus nos, & inuestimus Dominum Abbatem praedictum; Saluo tamen in omnibus Iure nostro, & Ministrorum nostrorum, nec non & Rectorum ipsarum* Ecclesiarum *secundùm quod per dictos arbitros seu arbitratores est superiùs ordinatum: & Volumus & concedimus eidem Domino Abbati, & successoribus suis, quòd in dictis* Ecclesiis *possint facere Prioratus & Priores instituere in eisdem, saluis Capellanis Ecclesiarum dictarum, & saluò vt praediximus in omnibus Iure nostro, & ministrorum nostrorum; Item Volumus & concedimus eidem Domino Abbati & successoribus suis quod in vna* Ecclesiarum *praedictarum, in qua idem Dominus Abbas vel successores sui fecerint Prioratum, illo modo sit Capellanus eiusdem* Ecclesiae*, cum Priore eiusdem loci, quo quidem modo Capellanus* de Calciata *erat & fuerat cum Priore* de Calciata; & talem Capellaniam recipiat in ipsa Ecclesia, cum ibi institutus fuit Prioratus, *qualem recipiebat Capellanus in dicta Ecclesia* de Calciata, *& nos per firmam stipulationem promittimus eidē* Domino Abbati quòd quàm cito viginti sex libras *Caturcenses renduales nobis dederit, & assignauerit competenter, vel decem millia solidos Caturcenses nobis soluerit vnde emamus eas, quòd nos dabimus in perpetuum & concedemus eidem D. Abbati* & *successoribus suis decem* libras albergium & homagium supradictum, & quicquid Iuris & eis nobis *debetur à* Raymundo Geraldi & Petro *fratre suo praedicto: Et damus & concedimus liberam potestatem eidem Domino Abbati & successoribus suis apprehendendi sua propria authoritate possessionē dictarum Ecclesiarum quàm cito eas vacare contigerit, vel alteram earundem; Et nos dictus Abbas pro nobis & successoribus nostris ratam & gratam habentes ordinationem seu arbitrationem ar-*

bitrorum seu arbitratorum prædictorũ, quia firmiter credimus, quod prædicta ordinatio est vtilis nobis, & Ecclesiæ nostræ, secundum quod per arbitros seu arbitratores prædictos est tractata superius, & etiam ordinata dicto Domino Episcopo *& successoribus suis, de consensu & voluntate expressa Conuentus nostri* Ecclesias *nostras & Prioratus nostros prædictos cum Iuribus suis & pertinentijs vniuersis, secundum quod ipsæ pertinentiæ per dictos arbitros seu arbitratores specificatæ sunt superius, seu expressa; vel meliùs si intelligi potest & debet, eidem Domino Episcopo & successoribus suis, ex causa permutationis, in perpetuum concedimus, & donamus & in eum transferimus quicquid Iuris habemus, vel habere possumus in eisdem; Et inde deuestimus nos & inuestimus Dominum* Episcopum *sæpe dictum, saluo tamen Iure eorum qui nunc tenent dictas Ecclesias & Prioratus prædictos: Et volumus & concedimus dicto D. Episcopo & successoribus suis, quòd quàm citò vacare contigerit dictas* Ecclesias *seu Prioratus prædictos, vel altera seu alterum eorundem, sua propriâ auctoritate possint apprehendere possessionem earum, seu Prioratuum prædictorum; Et nos* Episcopus *& nos Abbas prædicti, renuntiamus in hac parte omni priuilegio, & omni Iuris auxilio canonici & ciuilis conditi vel condendi, & specialiter auxilio in integrum restitutionis, & omnibus rationibus per quas contra dictam permutationem venire possimus: In quorum omnium prædictorum, & singulorum munimen, nos Episcopus antedictus; & nos Abbas prædictus, sigilla nostra vna cum sigillo arbitrorum prædictorum, præsentibus litteris duximus apponenda; Et nos Capitulum Caturcense prædictum, de quorum consilio & consensu recognoscimus fuisse factam permutationem prædictam, quia firmiter credimus ipsam permutationem fuisse factam ad vtilitatem dicti Domini Episcopi, & successorum suorum, sigillum nostrum præsentibus litteris duximus apponendum, & nos Conuentus Moysiacensis prædictus, de quorum consilio & consensu recognoscimus fuisse factam permutationem prædictam, quia firmiter credimus ipsam permutationem fuisse factam ad vtilitatem dicti Domini abbatis & successorum suorum, & nostram, sigillum nostrum his præsentibus litteris duximus apponendum. Datum &c. 15. calendas Maij Anno* Domini *1270.* 128

Odia varia sopiuntur.

OCCVPATVM hactenùs Bartholomæum vidimus Clero instituendo, Capitulo legibus sanctionibusque illustribus astringendo, Ecclesia Cathedrali alijsque innumeris Diœcesi vniuersâ ditandis amplificandisque, demum Pastoris Opt. numeris omnibus defunctum felicissimè, rebus Ecclesiasticis ad meliorem formam, splendidioremque faciem incredibili sapientiâ, constantiaque, transferendis. Superat vt dissidia componentem Ciuium, iuraque Sedis præsenti animo propugnantem, non tàm intueamur, quàm intuiti demiremur. *Raimundum* inter Antistitis germanum fratrem, *Vincentiumque* Archipresby-

Bartholomæi frater Raimũdus cũ Vincẽtio Archipresbytero dissidet.

terum Cadurc. graues adeò rixæ simultatesque intercesserant, vt dum variè vtrinque contenditur, nunc vi apertà, nunc occultis insidijs, *Vincenty* cæde sacrilega non tam terminarentur odia, quàm accremento æstus maiori recrudescerent. Antistitis nostri tum erat pro suo in Cadurcenses Dominio de re tota inquirere censereque certè donec ampliori celsiorique tribunali diiudicandi rei sisterentur, si forte Præsulē ab terēda sentētia abstinere cognationis iura haud temerāda imperassent. Interim Cadurcenses Coss. Raimundum ab ipso germano in carcerem vinculaque coniectum viribus occupant inuadunrque; de cæde déque cæsoris pœna, abnuente Antistite cuius ipsi *Clientes* forent, sententiam laturi. Monet, desistant à cæpto, Pontifex, temeritatem tàm audacis facinoris, pænitudine vlciscantur: Renuunt illi, adque monita iussaque rigidiores, quem placare debuerant, grauiùs pungunt, donec anathematis fulmine feriendi visi. Prouocant ad Pontificem, ad Regem Coss. iamque acerbioribus hinc inde odijs in ciuium perniciem exarsuris fomes dissidiorum infesta omnia portendebat; Cum ecce pacatis prudentiâ Antistitis Consulumque consilio animis, visum sarius, vt ad fidelem peritumque arbitrum lis omnis deferatur, stetúrque vtrinque eius placito. Nec visus id temporis celebrior illustriórque, & qui ad ambarum partium stomachum magis faceret *Raimundo Tolosano Præsule, ex S. Dominici* recēs enata familia, ad id muneris honorifíque vi meritorum, virtutumque suffragio, haud adeò pridem euecto. Is Consulum licentiam compescit, iusque omne publici carceris Antistiti, Ciuitatis scilicet *Domino* pro suo iure adserit; Iubet, ignoscat ciuibus Bartholomæus quidquid in illo seditionis repentinæ tumultu peccatum, *Raimundum fratrem* seuerissimo plectat exilio, nihil de constantia æquitatéque remitti passus, Fraternâ quamuis amicitiâ abblandiente. Paret quâ erat religione Pontifex, & perenne ad immortalem posteritati memoriam æquitatis in Fratrem etiam exemplum edit: Parent & Cōsules inque gratiā redeunt, nullo post hac decursu temporum dissuendā; Tabularū ex Cadurcensis Ciuitatis Armario eas hoc loci attexā partes, quę ad posteritatis documentum plus videantur esse facturæ. Post tabulas quippe cōpromissionis mutuæ anno 1259. die Mercurij ante Pascha subscriptas, Raymundi Præsulis Tolosani sententia sequitur hoc tenore, *ORDINAMVS, quòd dictus Episcopus Cadurc. prædictum* Raymundum *fratrem suum remoueat perpetuo de toto Episcopatu Cadurc. & faciat quòd ipse Raymundus iuret supra Sancta Dei Euangelia se nunquam reuersurum, vel procuraturum per se vel per alium quod ad Episcopatum eundem vllo tempore reuertatur, & si aliquis actionem hâc ratione iniuriarum, vel aliqua alia ratione, vel causa, pro captione sua, detentione, tormentorum subiectione, custodia carceris, vel alia, pro facto supradicto, contra Coss. Cadurc. & eorum successores*, Comitem dictæ villæ,

Vincentij cęsores Bartholomę' carcere claudit: Extrahūt Coss. Excommunicantur: prouocant.

Compromittitur in Raymundum Tolosanum Episcopum.

Raimūdi Tolosani sententia.

In exiliū relegatur Bartholomæi frater iisque cedat actione omni in Consules.

vel aliquem, vel aliquos, totum cum iuramento quitet, remittat, & absoluat, eisdem ipse Raymundus per publicum instrumentum. Item volumus & mandamus quod Dom. Episcopus *praedictus mittat vltra mare illos duos homines captos pro negocio supradicto, scilicet* Helionem & Petrum Paris *per quinquennium ibidem moraturos, & nunquam intrent de caetero Ciuitatē vel Diœcesim Cad. & ad hoc faciendum & complediū p iura mentū proprium obligentur. Item dicimus, ordinamus pariter & mandamus, quod Dom. Episcopus praedictus reducat coss. & totam vniuersitatem, Cadur. ad gratiam suam pariter & amorem, & remittat eis ex corde & quòd aliquam actionem habet contra Coss. & vniuersit. Cadurc. pro captione, custodia carceris, armatorum in domo sua positione, vel aliter pro facto & negotio supradicto, totum liberaliter remittat, absoluat, & quitet, sine aliqua retentione pro se & suis successoribus vniuersis. Item custodiam carceris totaliter dicimus esse supradicti Dom. Episcopi & successorum suorum, & mandamus Coss. supradictis & toti vniuersitati quòd de caetero in custodia carceris nullum sibi vel successoribus suis impedimentum apponant. Item dicimus & mandamus, quod tam Coss. quàm vniuersitas suprad. Episcopum tanquam Dom. suum temporalem & spiritalem habeant semper in reuerentia & honore, ipsum diligant, honorem suum illaesum illi custodiant & obseruent: hac autem omnia & singula supradicta mandamus, prout à nobis dicta sunt, vel etiam ordinamus ab ipsis partibus in virtute praestiti iuramenti in perpetuum inuiolabiliter obseruari. Acta sunt hec apud Cadur. 14. Kal. May Anno Dom. 1259. in praesentia & testimonio venerabilium virorum Bartholomaei maioris Archidiaconi Cadurc. Mag. G. de Cluzello &c.*

Cōiurati alij expellantur.

Bartholomaeus omnia condonet.

Ius carceris solus retineat vt Dominus Ciuitatis.

Paret Raimundo. tolosano Barthol

1259 PARENTIS verò Raimundo Praesuli Tolosano, Bartholomaei nostri, inque germanum ipsum feueriffimè ftatuentis Diploma fic fe habet BARTH. Dei *G. Cad. Ep. vniuersis praesentes litt. insp. Sal. in D.* NOVERITIS *quòd cum nos Episc. antedictus de omnibus caussis, quaestionib. & querelis, quas habem' vel habere poteramus, cōtra Coss. & Ciues Cadurc. occasione carceris nostri, captionis & detentionis* Raimundi *fratris nostri,* clerici & Canonici *Cadurc. & aliorum cantorum detentorum in carcere nostro, compromiserimus in Venerabilem Patrem Dom. Raimundum Dei gratia Episcopum Tolosanum, & ipse sic voluerit & ordinauerit quòd nos Dō. Raimundum fratrem nostrum remoueamus perpetuò de toto Episcopatu Cadurc. & faciamus quod ipse Raimundus iuret* super fancta Dei Euangelia fe nunquam reuerfurum, vel procuraturum *per se, vel per alium, quod ad Episcopatum iam dictum vllo tempore reuertatur. Et si aliquam actionem habet ratione iniuriarum, vel aliqua alia ratione, vel causa pro captione sua, detentione & tormentorum subiectione, contra Coss. Cadurc. & eorum successores communitatem villae, vel aliquem, vel aliquos de praedictis, totum cum iuramento quitet, remittat, & absoluat eosdem ipse Raimundus per* publicum *instrumentum, Nos de mandato, voluntate, & ordi-*

natione Dom. Dom. Episcopi Tholosani nobis factis, ratione dicti compromissi, te Raimunde amouemus perpetuò de toto Cadurcino, *& praecipimus quod iures ad sancta* Dei *Euangelia te nunquam reuersurum vel procuraturū per te vel per alium, quod ad Episcopatum iam dictum vllo tempore reuertaris, & quod si aliquam actionem habes ratione iniuriarum, vel aliqua alia ratione, vel causa, pro captione tua, & tormentorum subiectione contra coss. cadurc. & eorum successores, Communitatem, dictæ villæ, vel aliquem, vel aliquos, de praedictis, totum cum iuramento quites, remittas, & absoluas, & eis super hoc concedas publicum instrumentum: dictus verò Raimundus per dictum praeceptum nostrum iurauit tactis ab ipso sacris Dei Euangelijs, se nunquam reuersurum vel procuraturum per se, vel per alium, quòd ad Episcopatum Cadurcēsem vllo tempore reuertatur, & omnes actiones quas habet vel habere poterat ratione iniuriarum, vel aliqua ratione vel causa, pro captione sua, deiectione, & tormentorum subiectione contra coss. cadurc. & contra successores, Cōmunitatem dictæ villa, vel aliquem, vel aliquos de dicta villa, remisit idem* Raimundus *eisdem & soluit & quitauit: & liberauit eosdem, super praemissis praedicto Iuramēto ab eodē quòd omnia supradicta obseruet, & contra praedicta non veniat, vel contra aliquod de praedictis. In cuius rei testimonië & munimen, nos Bartholomeus Episco. anted. sigillum nostrum praesentibus duximus apponendum. Actum Cadurci die sabb. post Pascha A. D. 1259.* Cæterum ne quis proniorem Episcopum nostrum ad diras Ecclesiasticas intentandas existimet, Pontificem ipsum Max. audiat aliquot ante annis, cum iacta essent dissidiorum semina, ad eorum fibras omnes Excōmunicationis gladio recidendas impellentem adhortateq; ALEXANDER Ep. S. S. Dei Dilecto Fr. Cad. Ep. *Sal.* Ap. Ben. *CVM sicut ex parte tua fuit propositum corā nobis, in tua Ciuitate ac Diœcesi frequentes fiant colligationes & coadunationes per quas eneruatur libertas Ecclesiae; nonnunquā pax praedicta Ciuitatis ac Diœcesis perturbetur; praesentiū tibi auctoritate concedimus, vt colligationes & coadunationes huiusmodi facias omnino dissolui, nō obstātib. aliquib. Statutis & quibuslibet alijs per quæ id impediri vel differri valeat, & de quib' specialem oporteat in praesentib. fieri mentionem, contradictores per Censuras Eccles. appellatione postpositā compescendo. Datū Anagniæ 3. Kal. Octob. Pontif. nostri an. 1. qui est Christi 1255.* Composuit & controuersiam haud mediocrē super feudo decimisq; obortam, *Guillelmum* inter *de Lardo*, Dominum de *Raffiels*, & *Raynaldum de Caminada* castri eiusdē Parochum, statuitq; vt dimidium *Dō.* obueniret deinceps (ea lege vt *duos solidos quotannis Antistiti Cadurcensi vnumq; marabetinum penderet*, ad Festum sanctis omnib. diem) dimidiū intactum Parocho seruaretur. subnotatio tabularum huiusmodi in mense Aprilē cadit annumq; 1258. Diremit & quatuor pòst annis haud dissimilem sed momenti multò maioris litē. Contendebat quippe *Aymericus de Gourdon* antiquissimâ nobilissimâque stirpe

Alexander Papa hortatur Bartholomæum vt coniurationes Excōmunicatione dissoluat.

An. 1258. Controuersiam cum Dom. de *Rafsiels* terminat.

An. 1262. Aliam cum Dom. de Roque feuil.

de Roque-feuil oriundus, iura non pauca variarum Cadurcensi tractu Ecclesiarum, sibi familiæque Feudi nomine attributa olim, quod Cadurcense solum ab Arianæ pestis contagio liberasset, non nisi iniquissimis conditionibus sibi subtrahi posse: quæ tamen cum sui iuris esse Antistes vellet, non poterat sine graui dissidio, odijsque periculi plenissimis litigari. At pacauit rem totam quâ erat prudentiâ Præsul, vixque nimium tribui posse ratus nobilitati, quæ armis virtutéque ad Catholicam rem amplificandam anniteretur (quo in albo dudum fuisset Familia de *Roque-feuil* claritate, ac auitâ pietate vix vlli secunda) nihil de feudis hisce autumat detrahendum, *Vrbe de.* Fontanes sibi retenta, clientelariæque possessionis fide legitimè exacta; quod pluribus exscriptæ apud me tabulæ anno 1242. subscriptæ olim docent. quas ipsas ratas tum de Consensu Episcopi Capitulique *Carolus VIII. Galliæ Rex* Decreto supremi Senatus tum Tolosæ Sedentis, ad perennem posteritatis memoriam firmas legitimasque voluit ipsis Regni auspicijs A. D. 1494. extremô Februario.

Bartholomæi ius monetale.

Anno 1265.

Eo vicare innouando pecuniam in populi gratiâ.

IVRIS MONETALIS priuilegio adhuc potitum integrè anno 130
1265. hæ tabulæ membranâ peruetusta penes me scriptæ doceant, BARTHOLOMÆVS *Dei G. Cad. Ep. Vniu. præs. lit. insp. Sal. in Dom. NOVERITIS quòd cum nos fecissemus operari monetam in lege trium denariorum argenti, & in pondere viginti solidorum & quatuor denariorum pro qualibet marcha, & prædecessor noster bonæ memoriæ G. Episcopus Cadurc. fecisset operari in minori pondere & lege, quia moneta quam operari feceramus nimis grossa erat, & toti terræ, per consequens onerosa videbatur, Consules Cadurci pro se ipsis & Vniuersitate Cadurci, & pro consulatibus & villis, nec non pro tota terra Caturcinij ipsis Consulatibus seu maiori parte ipsorum consentientibus, nos requisierunt, & cum instantia rogauerunt, quòd pro communi vtilitate & euidenti necessitate totius Cadurcinij, à dictæ monetæ fabrica cessaremus & operari monetam faceremus in lege duorum denariorum, & vnius grani argenti,* ad argentum Montispessulani, *& in pondere viginti trium solidorum minus duobus denarijs pro qualibet marcha, Nos vero vtilitatem communem nostræ propriæ præferre volentes, ac dictis consulibus Cadurci facere gratiam specialē, dictorū Consulum de Cadurco, & Consulatuū de Cadurcino precib' annuentes eis annuimus & concessimus quòd monetam faciemus in lege duorum denariorum, & oboli vnius, & vnius grani argenti, ad argentum Montispessulani, & in pondere viginti triū solidorū minus duobus denarijs pro marca: quæ æqualiter curtat cum moneta facta à prædecessore nostro G. Episcopo Cadurc. & quod isto modo, & sub ista forma faceremus operari dictam monetam quòd propter hoc, seu ratione innouationis dictæ monetæ, nullum ius acquiratur*

nobis seu successoribus, innouandi vel mutandi monetam; Et quod dictis Coss. & vniuersitati & alijs villis nullum propter hoc praeiudicium generetur. Promittimus etiam dictis Consulibus pro se & vniuersitate Cadurci, & tota terra Cadurcini recipientibus, quòd ratione dicta mutationis non possit eis fieri praeiudicium in futurum, nec nobis vel successoribus aliquod ius acquiri mutandi vel innouandi monetam. Et recognoscimus eis quod postquam semel monetā mutauerimus, aliam facere sine eorum voluntate non possumus, nec debemus; nec etiam aliquis successorum nostrorū potest, postquam semel monetam innouarit vel mutauerit, aliam facere, nec mutare seu innouare. Et nos Consules ciuitatis Cadurc. recognoscimus vobis Dom. Bartholomaeo Dei *gratia* Episcopo Cadurc; Et *Ecclesia Cadurc. quòd quilibet successorum vestrorum, qui pro tempore fuerit Episcopus Cadurc. poterit mutare vel innouare monetam Cadurcensem semel tantum & non amplius. Praeterea promittimus quod hanc monetam tam innouatam bonam & legitimam seruabimus toto tempore vita nostra, & in tali lege & pondere prout supra est expressum: Et nos Episcopus praedictus promittimus eis, quod omnia praedicta & singula firma & illibata seruabimus, & quòd contra non veniemus aliquo iure, vel aliqua ratione.* Et nos *Episcopus praedictus in fidem & testimonium praedictorum sigillum nostrum praesentibus litteris duximus apponendum; Et nos Capitulum praedictum in fidem & testimonium praedictorum, sigillum nostrum praes. litter. duximus apponendum Et nos Consules Cadur. praedicti sigillum nostrum praes. litt. duximus apponendum in fidem & testimonium praedictorū. Datum Cadurci A. D. 1265. Mense Decem. die Sabbathi post festum B. Andreae Apostoli.*

IAM ante Bartholomaei fata quod illi cum sequentib. folio eodem
131 Antistitibus Raimundo, Sicardoque, commune est, inferamus. *Caiarci Oppidi Dominium* ab eo Successoribusque proximis duobus, Episcopali Sedi adiunctum, Docet M. S. Codex perantiquus *Episcopalium Priuilegiorum* Cadurc. Antistitis fol. 6. in haec verba, *HI sunt Domini quondam de Caiarc à quibus emerunt, & acquisierunt Domini Episcopi Cadurc. subscripti, Dominium quod habebant in dicto loco de Caiarc, videlicet* Simon, Bertrandus, & Gaillardus de Caiarc, *& ab istis tribus emit Dom.* Bartholomaeus *quondam Cadurc. Episcopus; partem videlicet* praefati Simonis *de dicto Dominio, pretio* octo millium solidorum; *partem verò* Bertrandi *pretio septem mill. solidorum; partem autem* Gaillardi *pretio* quinque millium solidorum. *Item* Guillelmus de Balaquier, *&* Hugo de Cardaillac, *quorum partes de Dominio dicti loci de Caiarc emit* Dom. Raimundus de Cornelio *quondam Cadurc. Episco. partem videlicet dicti* Guillelmi *pretio* ducentarum librarum turonensium; *partem verò dicti* Hugonis de Cardaillac, *pretio* centum librarum turon. *Item* Bertrandus de Balaquier

Caiarci Dominium acquirunt, Bartholomaeus, Raymundus, & Sicardus Episcopi Cadurc. & quomodo.

& Arnaldus Barasc, *& ab his duobus acquisiuit Dom.* Raimundus Pauchelli, *quondam Episc. Cadurc. de dicto Dominio de Caiarc, videlicet à præfato Arnaldo Barasc*, Repayrium de Sancta Hobola, per viam permutationis, *seu exscambij facti de duabus Ecclesijs; à dicto verò* Bertrando *per viam similis permutationis facta de duabus alijs Ecclesijs videlicet* Monsales & Balaquier.

Obitus Bartholomæi.

OBITVS Bartholomæi diem, Necrologium Cadurcen. Capituli annotat hisce verbis *Nonis Sept. fit obitus bonae Memo. Do. Bartholomæi Cadurcen. Episcopi qui obijt A. D. 1273.* Quo certe die 132
translatum ad superos minimè dubitamus Antistitem tres supra viginti annos in officio tanta cum laude versatum, vix vt vllum Pastoris Opt. munus omisisse vnquam apud rerum æstimatores æquos videri possit. Eius tàm iucunda grataque recordatio nostros inter, communi vt parœmia circumferretur passim rythmica eius hæc cõmendatio *Viuat Deus & Dominus Bartholomæus*, Certè vt habet sedes nostra Cadurcenséque Capitulum, cur tanti Præsulis memoriam intactam perennemque æternùm seruet; sic habent futuri Antistites quam imitentur vigilantiam rebus nimirum Ecclesiæ ordinandis; pijs legibus sanciendis; magnatum fastu elidendo, pietate probitatéque demerenda; æquitate seruanda, & vel Cognatorum quorumuis Capite periculóque confirmanda.

Temporis ratio.

VACANTE Sede Cadurcensi ab anni 1273. Nonis Septembris ad annum vsque 1280. quo Raimundus I. id nominis sublectus est, inuolarunt confestim in Ecclesiastica bona, *Bartholomæi* conseruatoris optimi præsidio destituta, *Fiscales coactores*, subodorati scilicet prædam, & suas, etiam non annuente Rege, amplificare fortunas, déque Ecclesiæ ruinis sarcire certi. Inuadit, occupatque redditus *Odo de Fayello* Senescalli Petragorensis vice; ipsómet Sedis vacuæ primo anno, die scilicet Iouis ante Festum *S. Luciæ*, vti ferunt Tabulę perantiquæ in Cadurcensis Capituli Archiuo asseruatæ, Donec anno 1275. compromissum vtrinque est, diiudicatumque in Cadurcensis Capituli gratiam, ad quod prouentus huiuscemodi receptissimo dudum more, deuoluerentur: quamquam dissidijs euitandis, seditionibusque ciuilibus declinandis in vsurpati Iuris cessione Capitulo facienda, de summa non parum detractum est. testātur id omne *Philippi III.* Regis litteræ ex tabulario Cadurcensis Capituli fideliter exscriptæ in hæc verba. PHILIPPVS *Dei gratia Francorum Rex Vniuersis præsentes litteras inspecturis Sal. Notum facimus quòd nos literas dilecti, & fidelis clerici nostri* Magistri Geraldi de Malamorte *Canonici Lugdunensis, vidimus in hac verba, Vniuersis præsentes litteras inspecturis* Magister Geraldus de Malamorte *Dom. Regis Francorum clericus & Canonicus Lugdunensis Sal. in Domino. Cùm quæstio seu con-* 133

VACAT SEDES septem annos, ab A. D. 1273. ad 1280.

Fiscales coactores inuolãt in bona sedis vacantis.

trouersia verteretur inter venerabile Capitulum Caturcense ex vna parte & Simonem Gausberti seruientem Domini Odonis de Fayello militis senescalli Petragoricensis ex altera, coram Illustrissimo Dom. Philippo Dei gratia Francorum Rege super eo quod dictum Capitulum dicebat quod dictus Simon Gausberti, nomine & mandato Domini Ansciini de S. Tone tunc temporis senescalli Petragorensis pro Domino Francorum ceperat, & saisiuerat occasione seu ratione Regaliæ bona & fructus terræ Episcopi Cadurcensis sede vacante: licet dictus Rex nullam haberet in dicta terra seu Ecclesia Regaliam, vt dictum Capitulum asserebat: Propter quod petebat dictum Capitulum bona & fructus perceptos à dicto Simone sibi reddi ab ipso, nec non & quandam pecuniæ summam quam idem Simon habuerat pro emenda cuiusdam duelli initi inter duos armigeros homines dictæ Ecclesiæ Cadurcensis in terra & Iurisdictione Ecclesiæ memoratæ; vt dictum Capitulum asserebat. Tandem post multas & varias altercationes hinc inde habitas inter partes, Procurator Capituli pro se, & nomine, & mandato ipsius Capituli; & dictus Simon pro se, Compromiserunt in nos M. Geraldum, prædictum; & promisit Procurator dicti Capituli pro se & nomine ipsius Capituli, Corporali præstito Iuramento, & sub pœna ducentarum librarum Cadurcensium se facturum & curaturum quod dictum Capitulum seruabit inuiolabiliter, & tenebit quicquid nos super prædictis controuersiis seu querelis, pace vel Iudicio duxerimus ordinandum. Nos vero rationibus vtriusque partis diligenter auditis & plenius intellectis, Constitit quod Dom. Rex prafatus præceperat deliberari per dictam Regaliam fructus perceptos occasione Regaliæ, ac etiam emendam prædictam reddi Capitulo memorato habitâ super promissis deliberatione cum consilio Dom. Regis, pro bono pacis, DICIMVS & volumus ac etiam ordinamus quod dictus Simon in vniuerso, tam pro emenda dicti duelli quàm pro fructibus perceptis ab ipso, vel seruientibus, seu Bailiuis siue de terra Episcopi & Ecclesiæ, sede vacante, occasione seu ratione Regaliæ soluat & reddat tantummodo dicto Capitulo quingentas libras Cadurcenses in terminis infra scriptis videlicet ter centas libras in instanti Festo omnium Sanctorum, & centum libras, in Festo Ascensionis Domini proximé subsequentis; & quod de his tenendis & complendis det dictus Simon Capitulo prædicto idoneas Cautiones corporali super hoc præstito Iuramento; Prædictum vero Capitulum debet dicto Simoni dare litteras sigillo dicti Capituli sigillatas de facienda querentia eidem de Episcopo futuro, & etiam contra alios homines omnes qui pro Emenda prædicta seu fructibus, & obuentionibus habitis, & perceptis, occasione prædictæ Regaliæ ab ipso Simone seu à suis seruientibus vel Bailliuis mouere possent in futurum contra dictum Simonem vel seruientes vel bailliuos quos ipse vel aliquis nomine suo in dictis locis posuerat aliquam, quæstionem; & quod ipsi in initio litis, si se assumerent dictam tam Causam vel re-

Deinde ceduntur iura illa omnia Capitulo; quanquam studio pacis nonnullis detractis.

quisitionem Simonis supradicti. Nec non Capitulum debet dare dicto Simoni pro se & servientibus & baillivis suis quos ipse posuerat in terra praefata Ecclesia, occasione Regaliae litteras solutionis & quitationis bonas, & sufficientes, sigillo Capituli sigillatas. Quae omnia fieri per nos inter dictas partes cum consilio & voluntate Reverendi Patris Dom. Philippi Dei gratia Ebroicensis Episcopi pro bono pacis & concordiae taliter ordinata. In quorum omnium fidem, & testimonium praesentibus litteris sigillum nostrum duximus apponendum. Datum Parisius die veneris post Octavas nativitatis B. Ioannis Baptistae A. D. 1275. In cuius rei testimonium ad requisitionem praedictorum, Procuratoris Ecclesiae praedictae & Simonis, praesentibus litteris nostrum sigillum fecimus apponi. Actum Parisius A. D. 1275. mense Iulio

An. 1279 Rex Galliae cedit ius omne Regaliae in Sede vacantem Cadurcensi Capitulo.

EXTANT & aliae *Philippi* litterae An. 1279 tum sedem Cadurcensem vacuam adhuc, tum Ius omne in Episcopales prouentus, non Regi, sed Capitulo attributum, vbi primum sedes vacauerit (quae est Cadurcensis Ecclesiae immunitas, gratiaque haud certé modica) quam locupletissimé attestatae. haec est ex Archiuio Capituli, ius omne concedentis Regis formula. PHILIPPVS &c. *Notum facimus vniu quod nos occasione Saisinae, & administrationis bonorum Episcopalium Cadurcen. quae Sede Vacante de mandato nostro,* Simon de Meledino *miles*, senescallus *noster* Cadurcen. & Petragoric. *in manu nostra cepit & saisiuit, custodiuit, & custodiri fecit, nolumus quod nobis vel successoribus nostris, aliquod Ius nouum accrescat, vel minuatur antiquum, quodque praetextu* Regaliae, *Gardiae siue Custodiae huiusmodi, Capitulo Cadurcen. cui saisinam & administrationem praedictas dimisimus, quoniam ad Capitulum ipsum praemissa ab antiquo pertinere didicimus, possit in hac praesenti vacatione vel in futuris vacationibus praeiudicium generari. Quod vt ratum & stabile permaneat in futurum praesentibus litteris nostrum fecimus apponi sigillum. Actum Parisius A. D. 1279. mense Febru.* extremo scilicet (ea epoche) anno. Verum plura de iure hoc infrà. 134

Raimundus I ab A. D. 1280. ad 1293. ex Archidiacono Cadur.

RAIMVNDVS I. DE CORNELIO.

RAimundus. *I. de Cornelio* ad vacuam Praesule sedem Bartholomaeo suo illo immaturius viduatam, iam satis superque orbitatis moestissimae damna expertam, nihil decessoribus constantia, sapientia, claritateque inferior felicissimè omnium votis euehitur A. D

1280 *ex Archidiacono Cadurcensi*, quo munere diutius perfunctus cum laude fuerat, Antistes creatus; vt ne dux foret antequam miles. Eo sedente passim comperias *Raimundum de Cornelio* Archidiaconum, quem de eadem stirpe, familiaque suspicor ob merita scilicet in cedentis Archidiaconatum Antistitis locum euectum. Ea dignitate prius defunctum testabitur abunde extremis Actis *Necrologium Cadurcen. Capituli:* Eo anno sedisse, Cadurcum subiisse, Consulumque fidelitatem obsequiumque spondentium solemnia iuramenta, accepto etiam ante more ceu Ciuitatis Dominum excepisse, docent publicæ tabulæ, scriptæ Octobris die 10. haud fuerit ingratum ipsam legere Iuramenti formulam ex Cadurcensis Episco. Tabulario summâ fide decerptam. In nomine Patris & Filij & spiritus sancti. Amen. *Anno Dom. millesimo ducentesimo octogesimo, Indictione nona, decima mensis Octobris, Apostolica Sede vacante per mortem fœlicis recordationis Domini Nicolai Papæ tertii. Nouerint vniuersi præsentes pariter & futuri, quod cum Reuerendus Pater Dominus Raimundus Dei gratia Cadurcensis Episcopus, & Coss. Ciuitatis Cadurcensis, nec non & vniuersitas dictæ Ciuitatis in Cathedrali Cadurcensi Ecclesia in vnum conuenissent, ad præstandum à prædictis Coss. & vniuersitate Iuramentum dicto Domino Episcopo, prout mos est facere in Ciuitate prædicta, quando in eadem creatur nouus Episcopus, & primo venit ad eam vt nouo domino loci eiusdem forma Iuramenti huiusmodi in mei infra scripti Notarij, & Testium subscriptorum præsentia, lecta fuit coram dicto Domino Episcopo, & Consulibus, ac vniuersitate prædictis altâ voce, & publice in hæc verba. Aisso es lo sagrament, & la forme del sagrament que lhi Cossol de Caortz fan a l'Auesque quand intro Auesque nouuel, & Iure lhi fiotat, & quel gardon sa vido, & sa membra* Et quelz denou *leyal Conssellh quand lou lour demandaro segen lor essient, & qu'el tengo secret, & celat, daquelas causas que lor reuelhera secretes, Et quel garde la Senhoria dins la Ciutat en bona fe, et plus fisch nolhe deno Et fisch aquest sagrament l'Auesque promet lor en aquel mich loc, que & lor sera bon Senhor & defensurier, & quelz aiudara & gardara & deffendra a son poder en bona fe, & autreia lor toutes los franqueses aissi comme las an agudas ny vsadas an sos Anßessous, & lor promet que en aissy, comme las an agudas & vsadas, an sos Ancessors; las lor tendra & las lor gardara. Et fisch aisso, totz los pobles de Caortz iuran lhi per eil so qu'hel Cossol. Than Iurat. Qua formâ perlecta, statim anno, indictione, loco & die prædicta*, Arnaldus de Cazeulas, Guillelmus Martini, Radulphus Gausberti, Ioannes dona-Dei, Bernardus dictus Yuers, *& nonnulli alij Consules præsentes ibidem dicto Domino Episcopo Iuramentum fidelitatis præstiterunt secundum formam prædictam*

An. 1280 excipit fidem spondentiû Consulum, iuramenta, & quâ formula.

Dabit hanc veniam antiquitati lector maternam vt linguam attexat.

& iuramento recepto, vt prædictum est, ab eisdem; dictus Dominus Episcopus promisit facere prout in dicta forma iuramenti & promissionis plenius continetur; Quibus actis Vniuersitas seu populus Ciuitatis, eiusdem iuramentum fidelitatis Domino Guillelmo Barasci, & *quibusdam aliis Canonicis Cadurcensibus*, Domino Rogerio de Cornelio, Domino Raimundo Bernardo de Aynaco & Domino Girberto Ioannis *militibus, pro dicto Domino Episcopo, & ipsi Nomine recipientibus, sicut prædicti Cōsules eidē Domino Episcopo fecerant, præstiterunt.* Actum Caturci *anno, indictione, loco, & die prædictis; præsentibus* Domino Sicardo de Montis pensati, Magistro Bartholomæo de Arcu de Figiaco, Archidiaconis in dicta Ecclesia, Dominis Raimundo la Trapa de Lopiaco, Hugone de Marinhac de Nebetges & Arnaldo Porta de Petulia *Ecclesiarum Rectoribus*, Domino Girberto Ioannis. *Et ego Guiraldus Pastor, Clericus Caturcensis, Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ auctoritate* Notarius publicus, *prædictis interfui, & præsens instrumentum publicum rogatus fideliter excepi, signóque meo signaui.*

Iurat & populus Cadurci.

Eodem ipso anno mirum est, quot, quantosque viros nobiles, quot oppida, quot ciuitates etiam in clientelaris fidei professionem admisit Raimundus, quot sequentibus deinceps annis ad 1203. extremum usque felicemque; sedi quam luctuosum. Docent id tabulæ innumeræ Archiuo Cadurcensis Episcopi à me perlecto, diffusæ illæ, variisque ... dudum scriptæ; docent Codices integri M. S. prægrandes illi qui hæc vna habent *homagia* instam Bibliothecam propemodum factura; Quibus deinceps Episcoporum nostrorum fastos annotare foret facillimum, annosque singulos hisce titulis insignire; ni foret in immensum effusura sese materies, & modum omnem historiæ multò maximè excessura, tot tantisque encomiis vel recensendis, vel, quod multò prolixius, exactius adscribendis. Haud inuoluendum tamen prorsus, tam obstinato silentio censuerim clientem se tum professum Raymundi nostri Frotardum Vicecomitem Lauticencem A. C. 1281. 12. Kal. Octobr. ex Cadurcensis præsulis tabulario. 156

Va is Raymundus exe it homagia, & à quibus.

Anno 1283. suscepta cognitione litis, inter *Geraldum de Rupe*, Priorem *de Moleriis*, & B de *Roussillou*, & G. de *Anteiaco*, fratres Domicellos enatæ, fundo controuerso priori adiudicato, addit Raimundus, *quod Domicelli, & quilibet ipsorum sint Donati Ordinis B. MARIÆ de Corona, & domus de Moleriis antedictæ.* Datum post Festum inuent. S. Crucis. A. D. 1283. Iam anno 1285. Acta *Bituricensis Concilij* sub *Simone* Bituricensi Archiepiscopo Aquitaniæ Primate coacti ab Raimundo hoc nostro subnotantur, vt docent pluribus *Statuta Synodalia Antonij de Lusech Præsulis nostri Petragor. excusa.* Ac quo erat in Cathedralem Ecclesiam affectu, de frequentis Capituli Cadurcensis assensu, vacaturarum posthac Diœcesi tota Ecclesiarum redditibus detrahendum dimidium primo an-

Anno 1283. litigantes conciliat, & quos.

An. 1285. subnotat Synodum Bituricensem.

no sanciuit, ruinis collabentis ædis principis farciendis, instaurandisque. Legem ferentis antistitis hæc sunt verba. *Raymundus. &c. Decet domum tuam sanctitudo, Decet vt cuius in pace factus est locus, sit cultus debita veneratione pacificus ac securus: nam & iura quodam diuino motu per ora principum promulgata, veneranda templa (vbi Deum timentes consueuerunt peccatorum veniam postulare) ac eorum fabricam nonnullis priuilegiis decorarunt. Hæc nos considerantes æquum arbitramur, & iustum, vt Ecclesia nostra gloriosi* Protomartyris B. Stephani Caturcensis *quæ tam in fulciendo, & construendo, quam instaurando, & complendo ipsius ædificio fidelium eleemosynis noscitur indigere, de bonis subditarum Ecclesiarum subsidium percipiat opportunum. venerabilis præfatæ Ecclesiæ Archipresbiterorum, & capellanorum Diœcesis Cadurc. accedente consensu, statuimus, & ordinamus, vt medietas fructuum, redituum, obuentionum, & quorumcunque prouentuum primi anni singularum Ecclesiarum quas quoquo modo vacare contigerit, nobis vel dicto capitulo subiectarum operi seu fabricæ ipsius Ecclesiæ integraliter & libere deputetur vsque ad nostrum beneplacitum, seu donec aliud duxerimus ordinandum, In cuius rei testimonium sigillum nostrum, vna cum sigillo nostri capituli, duximus apponendum: Et nos Capitulum Cadurcense ad maioris roboris firmitatem præmissis consentimus, & præsentes literas sigilli nostri fecimus appensione muniri. Datum Caturci die veneris in Synodo post Festum Pentecostes, Anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo quinto.*

Dat Cathedrali Ecclesiæ ius fabricæ in vacaturas Ecclesias postmodum de assensu Synodi Diœcesanæ.

137 Anno 1287. exiliori censui *Vicanensis Ecclesiæ* augendo, amplificandoque, aliquot de nouo attribuit Ecclesias ex capituli *Tabulario*, cui Præsulis nostri liberalitati, cœnobiticæ vitæ fouendæ nihil minus addictus *Simon Citurcensis*, suum haud ægrè adiecit calculum, Custodiam sericorum, aliorumque Ecclesiæ oblatorum sacristæ tum Cadurcensis, dominium autem, vsum & proprietatem Ecclesiæ esse testificatus est attestatione sequenti, ex qua e gremio capituli euectum cum ad hanc sedem fiet compertius, *RAYMVNDVS Dei gratia Cadurcensis Episcopus in verbo veritatis: Testificamur & dicimus cum bona conscientia, quod panni serici, deaurati, & alij qui offeruntur in Ecclesia Cadurc. vel afferuntur cum funeribus, vel quoquomodo obuenerint in prædicta Ecclesia, sunt & fuerunt Ecclesiæ Cadurc. & ita vidimus per 40. annos & amplius obseruari, sed eorum custodia solum est sacristæ in cuius res, &c. Datum Cadurci, die Lunæ post Festum Beati Barnabæ, Anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo septimo.* Refricata quæ paulo antè inter ciues & Raimundum controuersia erat suborta; pronuntiatum quidem est secundum Raimundum in curia Franciæ; ciuesque 16000. libris Turonensibus, (grauissimâ, tum summâ) arrestò, seu iudicio supremo mulctatos legi: verùm causa postmodū instauratâ nescio quo fato summo iure, & acerbiori

An 1287 ditat Vicanen. Ecclesiam:

Testatur de iure Ecclesiæ Cathedralis in oblatos pannos, &c.

Litigat cum Cossexiu vario.

superius iudicium eadem curia rescidit, & circumduxit; ex eo nominatim quòd cum singularibus & priuatis ciuibus tantum a Raimundo esset actum, non autem cum Vniuersitate & corpore. Additum etiam Ciuitatem sub clientela Regis retinendam A. D. 1287. sic enim habent monumenta Ciuitatis vernaculè scripta, quæ hic omitto. 138

Anno 1288. *Scholasticum* Cad. hinc ditat, illinc eximit onere procurationum, & curæ animarum.

A N N O 1288. homo litterarum amantissimus, gnarus videlicet quanti momenti sint ad disciplinæ Ecclesiasticæ splendorem claritatemque, S C H O L A S T I C V M Cadurcensis Ecclesiæ ab Procurationum tributo pendendo immunem facit; insuperque donat Ecclesiæ de Piquoquos luculentis redditibus, frequenti Capitulo annuente. Tabularum Episcopalium quas Cadurcense Capitulum suo asseruat tabulario, hic est tenor *R A I M V N D V S Dei gratia Cadur. Episc. V N I V E R S I S &c. Notum sit, quod nos de communi consensu nostri Capituli Cadurc. tractatu pluries præmisso, & habito cum eisdem* Scholastriæ Cadurcensi, *quam discretus vir Magister Joann. Guirberti Scholasticus Cadurc. nunc tenet & possidet canonicè, pacificè, & quietè; ex causa, videlicet propter tenuitatem seu exiguitatem ipsius Scholastriæ, quia redditus illius sunt tenues & exiles Ecclesiam de Piquoquos quam ex nunc à mensa nostra diuidimus, & segregamus cum consensu dicti Capituli, ex causa sic vacantem, & liberam, cum omnibus decimis, deueriis, prouentibus, fructibus, redditibus, & obuentionibus vniuersis vnientes; Concedimus, annexamus, & Statuendo vnimus, vnione reali, & perpetuâ, & vniendo Statuimus ac etiam cum dicto* Scholastico *eandem Ecclesiam liberam & Immunem ab omni onere pensionum, permutamus cum Eccles. de Pradinis; Ac de dicta* Ecclesia *nunc libera, & vacante cum Juribus vniuersis dictum* Scholasticum *nomine* Scholastriæ *per nostrum annulum præsentialiter inuestimus: Ita quod propter vnionem, vel annexationem, seu permutationem huiusmodi, Capellano seu vicario dicti loci, & Capellaniæ, seu vicariæ dicti loci, qua dictus vicarius fuit & est contentus nullum præiudicium generetur; hoc saluo quod Cura & regimen animarum Parochianorum dictæ Ecclesiæ de Piquoquos, Dictæ Scholastriæ non vnimus, cùm ipsam habeat & ad hoc teneatur vicarius supradictus, sed de vicaria ibi de consensu nostri Capituli diu constituta, taliter ordinamus, quod quandocunque ad id obtulerit se facultas ad curam regiminis animarum, & ad Capellaniam seu vicariam iam dictam, per dictum scholasticum eiusdem Capellanus seu perpetuus vicarius, nobis & nostris successoribus præsententur; Ita quod ad dictum scholasticum & successorem eiusdem de cætero præsentatio Capellani seu perpetui vicarii, & eiusdem Institutio ad nos pertineat: Et si qui essent contradictores vel turbatores occulti, vel manifesti, quo minus idem*

Commutatur Ecclesia de Pradinis Ecclesia de Piquoquos.

Nominat & præsentat Vicarium perpetuum scholasticus.

Scholasticus, successoresq; eiusdem, qui pro tempore fuerint, vterētur possessione dictæ Ecclesiæ de Piquoquos, fructibus, iuribus, decimis, obuentionibus & Deueriis vniuersis, vt superius est expressum, Nos eosdem in his scriptis ex communi sententia innodamus, Decernentes *nihilominus ex nunc irritum & inane, si contra hoc aliquid per nos vel per alios contigerit attentari. hanc autem vnionem sic facimus de dicta Ecclesia de Piquoquos, dictæ Scholastriæ, quod volumus esse liberam, & immunem, ab onere* Procurationum, *quæ debentur ratione visitationis, cum dictas procuration. teneatur præstare vicarius prædictus in dicta Ecclesia institutus. Cæterum inter nos ex parte vna, & dictum Scholasticum ex altera, de consensu nostro, & eiusdem Scholastici, interuenıente consensu expresso dicti Capituli Caturcensis, super* Ecclesia S. Martialis de Pradinis *olim annexa dictæ* Scholastriæ, *sic extitit ordinatum quod dictam Ecclesiam de Piquoquos dictæ scholastriæ vnimus & sic conditionem dictæ scholastriæ facimus meliorem, separamus, & eximimus dictam Ecclesiam de Pradinis, & de consensu nostri Capituli mensæ nostræ perpetuò applicamus, in quorum omnium fidem & testimonium Nos prædictus* Episcopus *sigillum nostrum, cum sigillo prædicti Capituli praesentibus duximus apponendum. Nos dictum Capitulum Caturcense Collaudantes segregationes, exuniones & vniones iam dictas & consentientes eisdem nostrum sigillum vna cum sigillo dicti Domini* Episcopi *præsentibus duximus apponendum; Datum & actum in Ecclesia Caturcensi die sabb. post octauas* Pentecostes, *anno Domini 1288.*

139 EODEM litteraturæ politioris affectu suadente, litem *Magistrum Gurberti scholasticum* inter, *Petrumque de Cornelio Canonicum* super Præbenda natam, quâ erat Prudentiâ, humanitateque sopiturus huic ad tempus collatam, Scholastriæ contribuit in perpetuum hac sanctione. *RAIMVNDVS Dei gratia Episcopus Cadur. & Capitulum Cadur. vniuersis &c. Cum inter Magistrum* Ioannem Guirberti Scholasticum *Cadurcensem ex vna parte, & Dom. Petrum de Cornelio Canonicum Cad. ex altera super prebenda vacante in nostra* Ecclesia *Cadur. per obitum Magistri Gauberti Planæ esset orta materia quæstionis, ex eo & pro eo quod dictus Scholasticus dicebat dictam Prabendam secundum mandatum Apostolicum ad se pertinere, sibique assignari debere, & se in ea priorem; dicto Domino Petro contrarium asserente, & dicente quod prebenda illa sibi iuxta mandatum Apostolicum debebatur, Et quod Cadurcen. certam Prabendam habere debeat annexam, secundum quod in statutis seu ordinatione Ecclesiæ Caturc. auctoritate Apostolicâ confirmatis plenius continetur: Et quod ista Prebenda de qua agitur non erat illa, immò simplex Prabenda erat omnino & semper fuerat simplex reputata in Ecclesia*

Anno. 1288. vnit Scholastriæ Præbendam de consensu Capituli.

Cadurc. Tandem nos Episcopus de consensu Capituli nostri paci partium intendentes, & de voluntate ipsarum partium, & consensu expressis, Ordinamus in hunc modum, videlicet quod prębendā prędictam assignemus dicto Dom. Petro per executores ipsius, & quod Capitulum ad mandatum executorum ipsum Petrum in pace recipiat ad eandem, quæ prębenda prędicta eidem Petro per executores eiusdem statim in nostra præsentia extitit assignata, & ad ipsam nos iam demum capitulum eundem Petrum admisimus, ipsumque per Cantorem, & Baiulos nostros in possessionem pacificam induci fecimus corporalem. Verum quoniam nobis Episcopo prędicto constabat per statuta, & ordinationem Ecclesię supradictę auctoritate Apostolicā confirmata, quòd dignitates & Personatus prębendas annexas habere debebant, licèt de annexione alicuius certę prębendę, quam haberet Scholastria, plenè probari non posset, sicque cogeremur eidem Scholastriæ certam assignare prębendam, ne contra statuta Ecclesię nostrę diutius Prębenda careret; Idcirco nos prędictus Episcopus, eidem Scholastriæ Prębendam dicto Petro assignatam de consensu nostri capituli perpetuo statuendo, vnimus, & annexamus, vnione & annexione reali, & perpetua volentes, statuentes, ac etiā ordinantes, vt quā primum prębendam vacare contigerit per mortem, permutationem, cessionem, seu resignationē dicti Domini, prędictus scholasticus, qui nunc est, vel qui pro tempore fuerit, ipsam sic vnitam & annexam habeat & adipiscatur in pace. Nos verò capitulum Cadurc. Ordinamus & statuimus cum consensu Ven. Patris Dom. Raymundi Episcopi, quod quàm citò dictam prębendam vacare contigerit, ad ipsam dictum Scholasticum qui nunc est, vel illum qui tunc temporis fuerit scholasticus Cadurc. sine contradictione & impedimento quocunque, quantum in nobis est, & ad nos pertinet, admittemus, & ipsum scholasticum in possessionem corporalem, prout moris est, induci faciemus, salua tamen in omnibus, sicut decet, auctoritate, & voluntate summi Pontificis, ita, quod non reputabitur dicta prębenda de cætero litigiosa prætextu alicuius expectantis in nostro capitulo Cadurc. Statutum nihilominus quod à nobis factum est, quod tale est: Item statuimus quod de cætero fructus prębendæ litigiosæ, ex quo inter expectantes canonicos super illa in posterum quæstio orietur, penes capitulum remaneat, quamdiu durabit huiusmodi quæstio inter eos: nec eiusdem possessio assignetur alicui, quousque declaratum fuerit, quis potior sit in ea: Declarantes & dicentes, quod statutum huiusmodi non extendimus, nec extendi volumus ad iam dictam Prębendam, nunc Scholastriæ annexam: Consentientes nihilominus nos iam dictum Capitulum, & approbantes, ordinationem, statutum, & annexationem nunc factas, per dictum Dom. Episc. & omnia alia, & singula prout superius sunt expressa: Promittentes nos iam dictus Episcopus & Capitulum, omnia & singula, prout superius sunt contenta, & expressa inuiolabiliter obseruare. In quorum omnium fidem & testimonium nos dictus Episcopus & Capitulum Cadurc sigilla nostra præsentibus literis duximus apponenda. Datum & actum in Ecclesia Cadurc.

Habes suprà, hoc statutum, num. 118.

die veneris post Octauas Paschæ, A. D.1288. Statutum verò illud, de quo fit honorifica à capitulo mentio, quodque ad rem præsentem facit, quando ab eius obseruatione scholasticus Cadurcensis eximitur, qua die, quaque forma conceptum sit, certi nescimus, attamen docebunt luculentius ipsæ Capituli tabulæ, quâ forma, quoque tempore sit innouatum in hæc verba. *Nos Capitulum Cadurc. Statutum alias per nos factum innouando, statuimus, & statuendo in capitulo generali, die Martis post festum inuentionis B. Stephani, quod fuit anno Domini 1295. concorditer ordinamus, quod de cætero fructus præbendæ litigiosæ (ex quo inter expectantes præbendam in nostra Caturcensi Ecclesia super illam in posterum quæstio orietur) penes Capitulum remaneant, quandiu durabit huiusmodi quæstio inter eos: nec eiusdem possessio assignetur alicui quousque declaratum fuerit, quis potior sit in ea: in cuius rei testimonium sigillum nostrum commune litteris præsentibus duximus apponendum. Datum & actum Cadurci in dicto generali capitulo, die Martis prædicta A. D.*1295.

140 Compescitur & anno 1288. Raimundus noster *Parlamenti Tolosani* placito ab consiliariis vnis clericis lato, quod testantium aliquot voluntati obsisteretur liberius paulò & nonnulla consulibus commissa, suum ad ius imperiosiùs nonnihil traheret. Dignoscetur res tota melius ex verbis ipsis. *B. miseratione diuina Abbas Moyssiacensis, M. Laurentius Vicini Capicerius Carnotensis, & Petrus de Capella Canonicus Parisiensis Domini Regis Clerici, tenentes pro Domino Rege Parlamentum Tholosæ, Senescallis Petragorensi & Cadurc.* Sal. Noueritis *nos ordinasse arrestum cuius tenor sequitur in hunc modum. De petitione consulum ciuitatis Cadurci dicentium, quod aliqui Burgenses dictæ ciuitatis defuncti legauerunt in suis testamentis, & ordinauerunt, quòd vnus sacerdos perpetuò pro animabus suis Missas celebraret; & quod dicti Capellani eligerentur per Consules dictæ villæ, & eis ad eorum cognitionem redditus assignarentur: Et quoties dicti Capellani sic per dictos Consules electi morerentur, quod alij per dictos Consules instituerentur; & dicti Consules & eorum antecessores ab antiquo fuerint in possessione dictos sacerdotes eligendi, instituendi, & eis redditus assignandi iuxta voluntatem dictorum: Dominus Episcopus Cadurc. de nouo ipsos in dicta possessione inquietat; eligendo per se, sacerdotes, ad prædicta facienda, & remouendo electos à Coss. prædictis, & excommunicando heredes defunctorum, & illos qui annuatim debent soluere dictos redditus, si illos soluant nisi Capellanis per ipsum Episcopum institutis. Quare petebant dicti Coss. dictum Episcopum ab huiusmodi prohiberi: iniunctum est Senescallo Petragor. & Cadurc. vt vocato dicto Episcopo, & alijs qui fuerint euocandi, non permittat dictis Coss. in præd. fieri nouitates. Datum Tolosæ die Mercurij in crastinũ B. Thomæ Apostoli. A. D.*1288. vbi interim obseruet Lector, caussas hasce Ecclesiasticas ad sacros iudices etiam tum delatas.

Ius quoddam sacerdotes ad funebria sacra nominandi a Raimundo inuasum. consulibus seruatur.

Sancit & de capellania *S. Stephani de Soubirous*, quâ *Petrum Bigayrol*

Capellaniam S. Stephani de Sobi[illegible] quibus cõditionibus cõcedat.

donat, sed iis legibus, conditionibusque, quas annotasse haud piguerit. RAIMVNDVS *Dei gratia Caduc. Episcopus &c. Noveritis quod nos ad præsentationem dilectorum virorum venerabilis Capituli Cadurc. damus & concedimus* Petro Bezurol *Clerico capellaniam Ecclesiæ* S. Stephani de Sobirio, *civitatis Cadurc. liberam & vacantem per mortem bonæ memoriæ* Raimundi Dem[illegible] *presbyteri quondam Capellani eiusdem, ipsumque instituimus in eadem, & curam commitimus animarum habendam, cum omnibus iuribus & suis pertinentiis universis, & eum nostro annulo investimus, salvo iure nostro, & ministrorum nostrorum; ipse vero promisit nobis & iuravit obedientiam & reverentiam & curam ipsius Capellaniæ diligenter servabit & si qua alienata invenerit in facto repetet bona fide, & sacros ordines gradatim & successive suscipiet, & in dicta Ecclesia residentiam faciet personalem, ad cognitionem nostram & etiam voluntatem; & ad nostram Synodum veniet statutis temporibus ut est moris: & sententias nostras & Officialis nostri & ministrorum nostrorum tenebit & inviolabiliter observabit. In cuius rei fidem sigillum nostrum apponi fecimus huic Chartæ. Actũ & Datũ Apud Mercu[illegible]. 4 Non. Jun. A. D. 1288.*

Indulgẽtiam Cathedralis Ecclesiæ instauratoribus, & vbique testamenti condendi ius impetrat.

ANNO 1289. Diplomate ad *Raimundum* hunc misso, indulget *Nicolaus IV.* Pontifex Max. pœnas peccatis debitas iis omnibus qui sarciendis *Ecclesiæ Cathedralis* ruinis, nõnihil liberalius contribuerint. 142
Eodem anno Raimundo potestas ab Pontifice Max. Testamentum condendi, eoque bona omnia Ecclesiasticis muniis parta ex voto arbitrioq; legandi. Ita quippe habet Diploma Nicolai IV. Pontificatus anno 2. 6. Idus Apr. hoc est A. C. 1289. quando superiori proximè anno 8. Kal. Mart. creatus, altero post die in supremũ cœtus solium, rité legitiméque fuerat.

Onuphrius.

Nicolaus Episc. &c. Ven. Fr. Raimũdo Episc. Cad. sal. & Apos. Ben. Quia præsentis vitæ conditio statum habet instabilem, & ea quæ visibilem habent essentiam tendunt visibiliter ad non esse, tu hoc salubri meditatione præmeditã dẽ[illegible] peregrinationis extremum in dispositione testamentaria desideras prævenire. Nos itaque tuis supplicationibus inclinati, ut de bonis tuis undecumq; non per Ecclesiam seu Ecclesias alias tibi commissas acquisitis, quæ ad te pertinere omnimodè dignoscuntur libere testari valeas ac de bonis mobilib. Eccl. tuæ dispositioni seu administrationi cõmissis, & quæ non fuerint altaris seu altarium Ecclesiarum ibi commissarum ministerio, sive alicui specialiter earundem Eccles.[illegible] vel usui deputata, nec non [illegible] quibuscumq; bonis mobilibus a te per Ecclesiam seu Ecclesias [illegible] acquisitis, decentibus expensis tui funeris, & pro remuneratione illorum qui tibi viventi servierunt, sive sint consanguinei sive alii, iuxta servitii meritum, testari ac disponere, [illegible] alias [illegible] tuæ Ecclesiæ ære alieno deducto, [illegible] Ecclesiæ non remaneat [illegible] in pios usus ac licitos convertere [illegible] præsentium conc. [illegible] Volumus tamen ut in eorundem Ecclesiæ corum bonorum [illegible] iuxta quantitatem [illegible] erga Ecclesiam a qua ea eadem percepisti te liberalem exhibeas, prout conscientia tibi dictaverit, & fa[illegible] Dat. Romæ 6. Id. Apr. Pontif. nostri Anno 2.

143 NOVIS interim tumultibus, seditionumque ciuilium procellis exagitabantur haud parum Ecclesiastica negotia, Magnatum conspirantium vnà coniuratione oppressa: quæ res effecit, vt confestim se Clerus vniuersus, Capitulum in primis Cadurcense, Raimundúsque Episcopus in asylum fauoris Regij reciperent, inclamatoque *Philippi IV*. eo nomine Rege, inter nostro præsidio in libertatem sese reciperent, vel multis de re [illegible] propria [illegible] admitteret, adque Regis adiutur arbitrium [illegible] potestatemque [illegible]: Hinc enatæ tabulæ pactionum *Philippum* inter *Raimundumq.* Antistitem Anno 1291. conceptæ (*Pariagium* nostri appellant) quibus in iurium Episcopalium (secretis iis quæ animum, Pastorisque munera spectant) communitatem Rex admittitur, Episcopi auctoritate haud mediocriter labefactata, quæ erat eorum temporum infelicitas multo maxima, tuis vti potiri tuto non liceret, nisi metu iniuriæ extorquente, de propriis aliena efficeres: acerbioribus conditionibus obsecutum antistitem, non nisi durioribus aliquot, grauioribusque recisis, secutum est *Cadurcense Capitulum*, cuius id temporis libertas tanto est laude dignior, quanto excelsioris animi est, vel in conclamato negotio nihil prorsus decedere de animi constantia, nihil de magnitudine demptum velle. Docerem id ipsis Regiis tabulis, quas ex *Episcopali Archiuo* nactus attexere possem haud difficulter: At me ipsarum amplitudo terret prolixitas, maximè cum alio *Pariagio* cum Rege eodem *Philippo* inito insequentibus deinceps annis ea pacta aut recisa, aut in aliam formam sint immutata, satisq; ad negotium hocce futurum vid[illegible] [illegible] pacta illæc suis temporibus, quod & [illegible]pondemus, attexamus.

Pariagium cum Philippo IV A.D. 1291.

Capituli Cad. constantia.

Nouum deinde aliud A. D. 1306.

144 Anno 1292. S. *Augustini religiosam familiam* super loco quo scilicet haud ita pridem cœnobium extruxerant, cum Cadur. Capitulo litigantem, tum lite omni composita frequentis Capituli placito assensuq; liberaliter habitam munificéq; exceptam habes, in Archiuo Capituli: Quæ tabulæ etsi Antistitem non sic attingant, quia tamen eo tempore nostros inter *Cœnobitas* [illegible] illos vixisse docent, cum horum nulla sit superius habita mentio, fuerit pe[illegible]cundum attexere. Imo quando antiquiora nulla suppetunt monumenta *Raimundo Præsule* iam sedente euocatos Cad. allectosq; coniicit ex eo animus, quod Capituli peruigilis diligentia sollicitudoq; haud modica, vsurpationem [illegible] modi quam tum temporis querebatur, non ita dudum inualescere passa esset; itaq; tum recens inductos tantam sanctitatem religionisq; obseruantiam professos Patres, vero fit ex his tabulis quam simillimum. VNIVERSIS &c. CAPITVLVM *Cad & Frater Aegidius Prior Generalis F. F. Eremitarum Ord. S. Augustini & F. Arnal. Cöbelli Prior & Conuentus d[illegible] fratrum eiusdem ordinis, Ciuitatis Cad. Sal. in Dom. J. C. Noueritis [illegible] qu[illegible] [illegible] fore inter nos Capitulum Cad. pro nobis, & perpetuis Vicarijs & Curatis Ecclesiarum* S. Mariæ & S. Stephani de Sobirous *& aliarum ad nos spectantium ex vna parte, & nos Priores prædictos, quod nos Capitulum dicebamus quod domus, Oratorium, Cœmeterium, Aedificia, & alia officina ipsius Conuentus præd. absq; consensu nostro fuerant ædificata intra*

A. D. 1292 Religiosi S. Augustini Cadurci [illegible] quando euocati [illegible] Capitulo Cad. pacti.

> Quid tum tenentur Capitulo pendere,& cur.

fines & limites Parochiarũ, & in ipsis Parochiis Ecclesiarum *præd.in graue damnum nostrum, Priore & conuentu dictæ domus contrarium asserentibus. Tandem vtrinque viam concordiæ eligentes, talis amicabilis compositio super præmissis interuenit, videlicet quod Prior & conuentus præd.domus qui nunc sunt, & pro tempore fuerint, teneantur dare capitulo medietatem oblationum quæ in ipsorum oratorio, siue in Ecclesia quæ nunc est, vel in alia construenda in parochia, seu parochiis Ecclesiarum præd.offerentur, tam in diebus festiuis, quam non festiuis, & medietatem obuentionum omnium ratione funerum quocunque modo, & vndecunque obuenientium, exceptis tamen oblationibus, quas in nouis missis Fratrum præd. Ord.offerri contigerit, quas capitulum eisdem ff.donamus, & de gratia remittimus, & pietatis intuitu ad eorum inopiam subleuandam. Nos verò Priores prædicti tenebimur soluere ipsi Capitulo in festo natiuitatis Dom.nostri I.C.vnum obolum aureum annuatim ratione census, & ratione aliorum deueriorum ad dictum censum pertinentium, qui obolus quinque solidorum Turonensium paruorum valorem habeat. Nec ideo liberi erimus, siue maneamus in eodem loco, siue ad alium quemuis transferamur, à soluendo decimam, & alia iura pro vineis duabus quas acquisiuimus à* Dom. Petro & Bernardo de Cabazac *fratribus, ciuibus Cadurcensibus, siue pro aliis vineis, hortis, & cæteris acquirẽdis posthac in Parochiis Ecclesiarum ad Capitulum pertinentium; vltra medietatem & obolum præd. Et teneamur soluere censum & deuerium, quæ illi à quibus habuimus vel habemus terras, vineas, hortos, agros, solebant, & tenebantur soluere, antequam ad nos per quemcunque titulum aut contractum gratuitum, vel alium peruenissent, vel peruenire poterunt in futurum. Volumus etiam & promittimus nos Prior & Fratres dictæ domus pro nobis & successoribus nostris, seruare ordinationem & compositionem præsentem, ac bona fide sine fraude capituli, & Ecclesiarum ad ipsum spectantium in testamentis, legatis,* Confessionibus, *& aliis pro posse nostro, omni fraude exclusa, salua religione nostra inuiolabiliter obseruare.* Tum per additos pactionum articulos ad cautelam maiorem, reique perennitatem, sequitur subscriptio vtrinque attexta, *A.* D. 1292. *Caturci, die Lunæ ante festum S. Michaelis.*

> Raimundi obitus A.D.1293. eius in in Cathedralem Ecclesiam liberalitas vt piè agnita à Capitulo.

Anno 1293. præcipitante iam, exactoque maiorem partem, grandi natu antistes (quippe qui anno 1287. sese iam 40. totos annos Ecclesia Cadurcensi admissum, eiusque ritibus obseruandis intentum asseruerit) vitæ haud dubiè pertæsus in tanta calamitatum ciuilium tempestate, cui si non imparem animum impar tamen corpusculum agnosceret, euolauit, vti vota, spésque suadent, ad fœlicia præmia Beatorum. Diem annumque notant Necrologii iam aliquoties laudati Acta H.V. *Anno Dom.* 1293. *XI.Kal.Octob.obiit bon. memor. Dominus Raimundus de Cornelio, Cadurcen. Episcopus pro cuius obitu sunt per capitulum assignati* 100. *solidi super domibus olim suis, quas ipse dum erat Archidiaconus Cadurcensis ædificari fecit, quæ domus cohærent cum domibus* Episcopalibus. *& dictos* 100 *solidos de-* 14

bet soluere annuatim in die dicti obitus, ille qui pro tempore dictas domos tenebit. Quibus pium habes gratiarum certamen, Raimundo illinc magna cura constructas ædes ad Capitulum transferente, hinc nihil minus quam ingratis canonicis ad defuncti Antistitis animam subleuandam, de iure proprio, censuque concedentibus. Et verò æquum erat diuturnam esse Cathedrali Ecclesia memoriam amantissimi Præsulis, qui diebus etiam paucis ante isthæc suprema fata, (ex ipso Capituli tabulario) æs alienum omne, si quod pendendum superesset de vacantis olim sedis prouentibus Præsuli obuenturis remisisset Capitulo condonassétque, *Gordonij scilicet die Lunæ Festo exaltationis* S. Crucis. *An.* 1263.

146 Mox vbi viduata sedes tanto antistite pro iure, moréque, Capitulum Diœceseos vniuersæ regẽdæ Episcopalis muneris creat Vicarios, Proepiscopos dicas, eisque sedi etiam obuenturos prouentus Capituli nomine dispensandos, administrandósque concedit, iuráque omnia, quà sacra, quà profana, permittit hisce tabulis, ex Capituli Cadurc. armario excerptis. Vniuersis præsentes literas insp. Capitulum Cadurcen. sede vac. sal. æternam in Dom. *Noueritis, quod cum ad nos, tam de iure, quam ex antiquo vsu & consuetudine approbata pertineat administratio & custodia bonorum Episcopatus sede vacante, Nos diligenti deliberatione habita, facimus, constituimus, creamus, & ordinamus, vicarios nostros in administratione & custodia ad nos pertinentium bonorum temporalium Episcopatus Cadurc. sede vacante, Ven. viros* Dom. Raimundum Pauchelli, & Raimundum Ioannis *Canonicos nostros, dantes, & concedentes dictis Canonicis nostris plenam & liberam potestatem, & speciale mandatum, administrandi, & omnimodam iurisdictionem exercendi in temporalitate prædicta, & gubernandi bona temporalia prædicta, & custodiendi castra, villas, Bayliuias, & terram prædictam dicti Episcopatus, & procurandi, & gerendi causas & negocia per se, vel per alios insimul vel diuisim, & recuperandi ac recipiendi bona prædicta mobilia & immobilia, fructus, redditus, & obuentiones, à quibuscunque possideantur: Et litteras quictationis de perceptis seu percipiendis ab ipsis, concedendi; & computum, seu rationes de administratis audiendi; mandantes omnibus communitatibus, Baronibus, militibus, vassallis, Iudicibus, Baiulis, & seruientibus & aliis subditis nostris Castrorum, villarum, & aliorũ locorum ad Ecclesiam Cadurc. & ad nos sede vacante pertinentium, vt præfatis Vicariis nostris & vtrique ipsorum communiter, vel diuisim, in præmissis, & aliis negotium tangentibus tanquam nobis, pareant & intendant: Ratum & gratum habituri perpetuo quicquid per vicarios nostros communiter aut diuisim administratum, receptum, & aliter ordinatum fuerit ex præmissis: Eisdem vices nostras super præmissis ex certâ scientia committentes. Ipsi verò iurauerunt se habere fideliter in præmissis, & de iis quæ huiusmodi occasione ad ipsos peruenerint, restitutionem facere capitulo; & reddere per se, vel per alios singulis mensibus rationem. In quorum testimonium sigillum nostrum commune literis præsenti-*

Sede vacante creati Vicarii generales, & qua potestate.

bus duximus apponendum. Datum & Actum Cadurci die Iouis post festum B. Andreæ Apost. A. D. 1293.

lus Capituli in emporales Episcopatus prouẽtus ede Vac. plenissimum.

Sunt & inibi [illegible] quatuor id genus tabulæ anno eodem cadente datæ, diuersa licet formula nihil tamen vario sensu quas vitãdo tædio missas facio, vbi tamen [illegible] monuero, quod ad capituli splendorem, dignitatémque non parum facit, husce caueri literis post exactissimam disquisitionem post antiquissimos quosque consultos, vno ore pronunciatum, *Bartholomæi Pontij Geraldi Guill. Baresch Guill. de Cardaillac aliorumque superiorum Præsulũ* temporibus obseruatũ, vti vita functo antistite prouentus omnes agenti prius mancipati, sic ad capitulum deuoluerentur, vti vt posset pro arbitrio, nihil que successuro deinceps Præsuli obuenire haberet. Placet iuramento sese solemniter obligantis capituli, suamque fidem ad priuilegiũ hocce, vel aliorum [illegible] detrimento rigidissime conseruandum, propugnandumque cõstantiæ, ac diuinioris cuiusdam libertatis locupletissimum monimentũ attexere. *Vniuersis, &c. Nos Raim. de Cornelio Cantor. P. de [illegible] lib. Sicard. Montisperſati, Raymund. de Rossillac S. Sereni Bartholomæus de Frigino, & P. de Cornelio, de Tornesio in Eccl. Cad Archidiacon. P. Martin Cantor, & B. de Monasterio &c. Canonici Cad Capitulumque Cadurc. Notum facimus, quod cũ de vsu & obseruantia, & consuetudine legitime obtenta & præscripta in nostra Cadurc. Ecclesia hactenus obtenta vsitatum & obseruatum fuerit in eadem Cadurc. Eccl. sit, quod fructus, redditus, census & prouentus, bonorum Episcopalium Episcopatus Cad. cedant sed. vacante in vsus & vtilitatem Capituli Cad. [illegible] ma vacatione contingenti per mortem ven. Patris bonæ memor. Don. Bartholomæi quondam Episcopi Cadurc. quam aliis vacationibus contingentibus per mortem Dominorum Geraldi Barasci, Pontii, Guill. [illegible] quondam Episcoporum Cadurc. & aliorum antecessorum suorum [illegible] & etiam à tempore, cuius in contrarium memoria non existit. consuetudo, obseruatio, & vsus prædicti fuerunt inconcussè & pacificè obseruati, idcirco cum teneamur iura nostri Capituli obseruare, defendere & tueri, & [illegible] per [illegible] occurrere, Nos dictum Capitulum vnanimiter & concorditer in communi statuimus & firmiter ordinamus, & promittimus, quod consuetudinem & vsus prædictos tam in iudicio, quam extra defendemus. Et statuimus, quod quandocunque [illegible] tum nostrum Capitulum, aut aliquis de Capitulo seu administratores ordinati vel ordinandi a Capitulo, sede vacante contra vsus prædictos, aut eorum occasione impeteretur in iudicio vel extra ab aliquo Episc. Cadurc. vel alio; quod statim Syndicus Capituli suscipere teneatur d. [illegible] & prout de iure fieri poterit vsque ad finem, expensis communibus nostri Capituli ad communẽ requisitionem illius vel illorum, cui seu quibus super hoc controuersia mota fuerit & ad hoc faciendum noluerit de cætero capitulũ euocari, statuentes, quod quilibet Canonicus pro rata eum cõtingente contribuat de fructibus præbendæ cuiuslibet Canonicorũ, tam præsentium, quam futurorum, seu de distributioni-*

147

bus panis & vini & denariorum in expensis faciendis, & quod Capitulum auctoritate propria remouere possit & leuare tatam quamlibet contingentem postquam causa mota fuerit, quousque fuerit totaliter terminata, sane nos omnes promittimus, quod si contingeret aliquem ex nobis ad gradum Episcopalem Cadurcensis Eccl. Eccl. ratione supradictam consuetudinem tenebimus & contra nō veniemus, nec ipsum Capitulum vel de eo aliquem, vel administratores Capituli sede vacante super ipsis inquietabimus. Et præmissa omnia, & singula seruare, tenere, & non contrauenire iurauimus ad S. Dei Euangelia. Syndicus dicti Capituli in Animam omnium prædictorum Canonicorum præsentium & mandamus, quicumque recipietur imposterum in Canonicum Cad. præmissa & singula iurare teneatur, nec ante recipiatur in Canonicum & in fratrem donec præstiterit huiusmodi iuramentum. In quorum omnium fidem & testimonium nos omnes & singuli prænominati Canonici sigilla nostra propria vna cum sigillo dicti Capituli literis præsentibus duximus apponenda. Datum & actum Cadurci in Capitulo generali post festum B. Andreæ Apost. A. D. 1293.

Iurat Capitulum se id ius conseruaturum quod [illegible]

149 At enim ne quis seuerior respuat acta in sui fauorē pronuntiantis Capituli, neque sumet gratiam ab tanto æuo memoriam hominum inclamantis, Age rem totam certioribus tabulis euincamus, & ipsius Regij Senescalli occupatis iam bonis hisce de iussu Regio cedentis litteras vnaque Regis insertum placitum ad cathedralis Ecclesiæ splendorem eruamus. *Nouerint vniuersi & singuli quod cum nos miles de* Arrablayo *miles Illustrissimi Dom. nostri Regis Franc. eiusdemque Senescallus Petragor. & Cad. Eccl. Cad. vacante per obitum bonæ memoriæ D. Raymundi quondam Episc. Cad. fusinussemus, & saisina ad manum Regiam teneremus, Ciuitatem Cad. villas, & Castra & alia bona Episcopalia Eccles. Cad. occasione* Regaliæ *Capitulum Cad. ex dicta saisina reputans multipliciter se grauatum eo inter cetera quod dicebat tam de iure, quam de vsu antiquo ac percognitionem & declarationem curiæ dicti Dom. Regis approbato prout in litteris patentibus inclytæ recordationis* Dom. Philippi *genitoris dicti Dom. Regis plenius continetur ad se pertinere sede Cadur. vacante custodiam & administrationem dictorũ bonorum, nobili viro Domino* Petro Flota *militi dicti Domini Regis, & nobis cum magna instantia supplicarunt, vt amota saisina prædictâ & manu Regia, ciuitatem, villas & castra, & alia bona prædicta restitueremus Capitulo prædicto. Demum* Petrus flota miles & Senescallus supradicti, *visa & diligenter inspecta Litera Regia prædicta, viso etiam mandato Regio nobis de nouo directo, dictam saisinam & manum Regiam de præfatis bonis penitus amouentes, præfatam ciuitatem, Villas, Castra, & alia bona Episcopalia, ad dictam manum Regiam posita, dicto Capitulo restituimus iuxta formam mandati prædicti, cuius mandati tenor sequitur in hæc verba.* PHILIPPVS Dei gratia Francorum Rex Petro dicto Flota, ac Ioanni de Arrebla[illegible]o Senescallo Petragoricen. *dilectis militibus nostris, Sal. & dilectionem. Litteras vestras, vos terram & alia temporalia*

Ius illud ne quidem Regi [illegible] omnino imped[illegible]

Regũ Galliæ in p[illegible] Eccl. [illegible] cedendi [illegible]

Episcopi Cadurcen. post obitum quondam Raimundi Episcopi Cadurcensis, ad manum nostram saisinis se inter catera continentes, benignè recepimus, & tam rationes & causas, propter quas manum istam noluistis hactenus ab eisdem temporalibus amouere, quam literarum copiam, quam misistis aduertemus diligenter. Volentes igitur Ecclesiarum iura illibata seruari mandamus vobis quatenus retentis ad manum nostram fortaliciis Episcopi supradicti, qua propter rebellium nostrorum superbiam reprimendam, & vtilitatem communem nobis videritis opportuna; qua etiam prasidete Episcopo iure nostro retinere possemus; & ad reparandum, claudendum, muniendum eadem fortalicia, prout capitulum Ecclesia Cadurc. vult, & expresse consentit, & obtulit, vt scripsistis de temporalibus pradictis necessariam quantitatem reliqua eadem Capitulo sine difficultate quolibet liberetis. Datum apud Vullarum Coll. Rest. die Mercurij post festum sanctorum omnium. Nos Petrus Ilota, & senescallus pradicti sigilla nostra prasentibus literis duximus apponenda. Datum Cadurci die veneris post festum S. Catharinæ virginis A. D. 1293.

Ita nimirum addecet, vt hi profani prouentus atque sacri, non minus discernantur ab inuicem, quàm illæ ipsæ potestates, illaque iura quibus obueniunt: quæ miscere atque confundere nihil aliud sit profectò apud cordatos quosuis, quàm diuina humanis attexere, cœlum terris contribuere, ordinisque speciem omnem deterere, atque traducere. Quod ipsum quam agnouerint Reges nostri, Acta iam exscripta sat innuunt. 148

SICARDVS DE MONTE-ACVTO.

Sicardus ab A. C. 1293. ad 1300.

Sicardus post vacuam quinque circiter menses sedem ad solium ritè euehitur, Canonicos inter Cadurcenses Actis iamnunc sede vacante scriptis annumeratus antea, (ni me similitudo nominum fallit, luditque,) ipsa die Martii. 7. ad clientelariæ professionem fidei, nobiles aliquot admittit ex Episcopi nostri *Tabulario*, quare cum ipso anno auspicatû, haud abs re suspicor. Occurrunt passim aliis homagiorum Episcopalium codicibus à me pellectis, professiones id genus variæ anno 1294. 1295. 1296. 1298. quibus quia nobiles, illustrésque viri, quà nobiles, illustresque viri, quà plebeij, atque ignobiles *Dominum* eum iussi agnoscere, clientes se haud ægrè profitentur. A. C. 1294. die Iouis ante festum B. Ioannis, ante portam Latinam, vt fert subscriptio, tenuioribus, vel plus nimio Ecclesiæ Cathedralis redditibus amplificandis Ecclesiam *S. Nazarij prop Bressuccam*, necnon alias aliquot *Capitulo* contribuit, suos vt ea liberalitate Canonicos demereretur; sibique regendæ sedi pacatiùs, firmiúsque sub- 149

A C. 1294. Cathedralem ditat Ecclesiam.

struerct

strueret fundamentum. Verum non ita multo post, vt sunt infidæ, fragilésque hominum societates, nonnihil est subortum dissidij, quod Episcopum à Capituli societate illa placidissima hoc est à reliquo corpore caput diuellere, distraherêue facilè potuisset, ni vtrinque prudentia, sapientiaque certatum esset, rebus ex æquo, bonoque componendis: obierant intestati Canonici aliquot, quorum, sua scilicet ratus, bona inuaserat *Sicardus* noster: Obluctatur, obnititúrque Capitulum; iactat indulta Pontificia, ius testamentarium suis omnibus permittere, intestatorum bona Capitulo tribuere: Tenuit *lis ea aliquandiu, vt solet ea* flamma tenacior non nisi multo *absumpto fomite extingui sopirique*; Anno quippe 1296. 6. Idus Febr. tabulæ querelarum Capituli subnotantur, Sicardi verò Præsulis aliæ, re comperta, inuasis temerè bonis cedendum sibi, suisque attestatæ anno 1297. die Mercurii ante festum sanctorum omnium. Attexo suo ambas ordine, vt intra illa Cadurcensi Ecclesiæ dudum permissa ab sede Apostolica, ad illius ornamentum maius, decúsque in omnium, si fata ferant, oculos, manusque olim incurrant. *In nomine Dom. Amen. Anno ab incarn. Dom.* 1297. *Indict.* 10. *& 6. Idus Febr. Pontificatus sanctissimi Patris Dom. Bonifacij Papæ VIII. anno* 3. *Venerabiles, & discreti viri, & Dom. Capitulum Cadurcense proposuerunt coram me Geraldo de Prato, notario publico, & testibus &c. quæ sequuntur. Cum Dom. Raimundus de Trapis Canonicus Cadurcensis quondam haberet multa bona mobilia, & immobilia, decessissetque intestatus, & ad nos pertineret ex vigore priuilegiorum nobis, & Ecclesiæ Cadurcensi à sede Apostolica concessorum, bona prædicta consignare, & de ipsis disponere, prout nobis videbitur expedire, Reuerendúsque Pater Dom noster* Sicardus Dei gratia Cadurcensis Episcopus *dicta bona occupari fecerit nostrum in præiudicium, Nosq; dictũ Dominum congruenter requirere iam non possimus, quod dicta bona nobis restituat, & nos prædicta bona consignare, & consignari facere, & de ipsis liberè disponere permittat, cùm idem Dom. Episcopus infirmatus fuerit grauiter & adhuc in lecto infirmus iaceat, in statu in quo super prædictis competenter deliberare non possit, & deliberatè respondere, Nos dictum Capitulum, volentes dicta priuilegia obseruare, & defendere, & ne in aliquo contra dicta priuilegia aliquid facere vel omittere videamur, coram vobis protestamur & promittimus vobis pro omnibus quorum interest, quod postquam dictus dominus Episcopus conualuerit, eum requiremus, quod prædicta nobis restituat; & si noluerit, contra formam priuilegiorum, protestamur nos prosecuturos, & velle prosequi super prædictis apud sedem Apostolicam, & alibi, vbi & quando poterimus, prout fuerit rationis. Datum & actum Cadurci, &c.*

Vniuersis, &c. Officialis Cadurcensis salutem in Dom. Noueritis nos vidisse, legisse, & diligenter inspexisse quandam literam Reuerendi in Christo Patris Domini Sicardi Episcopi Cadurcensis, *hoc tenore*: Sicardus *Dei gra. Episcopus* Cadurcensis *vniuersis præsentes literas inspecturis salutem.*

Lis cum Capitulo

Quale ius Capitulo in bona intestatorũ Canonicorũ.

Canonici ius testandi habent.

Nouerit is, quòd nos recognoscimus, & in veritate confitemur, quòd Canonici Cadurc. sunt priuilegiati per sedem Apost. & habent de vsu & consuetudine diutiùs approbata, & ex dicto priuilegio, quod possunt testari de bonis suis, ab Ecclesia, vel aliunde quæsitis pro suæ arbitrio voluntatis: quod priuilegium, & quam consuetudinem ex certa scientia pro nobis & successoribus nostris approbamus, & ratificamus, & habere volumus perpetuam firmitatem: propter eaque quia nobis constat de prædictis impedimentum, quod nos vel gentes nostræ feceramus, vel fieri feceramus in bonis Canonicorum infrascript. defunctorum Capituli Cadurcensis totaliter amouentes, Volumus *quòd bona omnia mobilia, & immobilia, quæ fuerunt* Raimundi de Trapis, & Petri d'Auroca, *quondam Canonicorum, restituantur Capitulo memorato, quòd possit ea verà auctoritate capere, & de ijs disponere secundùm dicta priuilegia, dantes præsentibus literis in mandatis omnibus, & singulis Officialibus, Procuratoribus, & alijs ministris, & subditis nostris, ad quos prædicta bona peruenerint, vt dicto Capitulo respondeant & satisfaciant de eisdem, & ea sibi restituant indilatè. Item recognoscimus & in veritate confitemur quòd custodia bonorum Capellanorum, seu perpetuorum Vicariorum Ecclesiarum dicti Capituli, & beneficiatorum aliorum per dictum* Capitulum, *pertinent ad dictum Capitulum, & pertinere debent. Et insuper prædecessorum vestigiis inhærentes, permittimus quantùm possumus, & debemus, quòd dicti Capellani & beneficiati liberè testari possint, & si forte intestati decedant, bona sic decedentium habeant & percipiant illi* Canonici *vel successores eorum qui eos ad* Capellanias *suas vel beneficia præsentarant, vel præsentabunt: distribuántúrque per ipsos pauperibus, secundum quod suæ, & animarum saluti taliter defunctorum, viderint expedire, seu vtilitati beneficiorum expendendæ, vel reseruandæ successoribus dictorum defunctorum, si magis placuerit* Canonicis *supradictis; oblatione ipsis* Canonicis *super hoc reseruata. Item recognoscimus, quod decima emolumenti quod prouenit & prouenire consueuit nobis, & prædecessoribus nostris* ratione monetæ *pertinet, & pertinere consueuit ab antiquo ad dictum Capitulum. Item quod omnes Canonici Cadurcenses cum sua familia & hospitibus suis & toto clero Chori Cadurc. debent comedere nobiscum Episcopo Cadur. & successoribus nostris, in die* Cœnæ Domini quolibet anno, *& quod ita consuetum est ab antiquo. Ea verò quæ fecimus, vel fieri fecimus, seu per alium nomine nostro, & pro nobis, facta fuit in præiudicium dicti Capituli circa prædicta, penitus reuocamus. In quorum fidem præsentes literas præfato Capitulo concedimus, sigilli nostri munimine roboratas. Datum apud hospitalem Dominæ Agerinæ, die Veneris ante Festum B. Mariæ Magdalenæ Anno* Dom. *millesimo ducentesimo nonagesimo septimo. In cuius visionis, & diligentis inspectionis testimonium, sigillum Curiæ nostræ Cadurcensis præsentibus duximus apponendum. Datum Cadurci die Mercurij ante festum omnium sanctorum A. D.* 1297.

Ius Capituli in vicariorum bona.

Ius monetale Capituli.

Cœna Domini vt festiuè celebranda Episcopi impensis.

Verumenimverò, nihil intentato ea lite dissidio, animorum vinculum

laxatum est,nihil solutũ,quin verò constrictum est rigidius tenaciúsq; vt solent cõualescere tentatę plusculum amicitiæ germaniores,ceu inspersso rore leniculo fornacis æstus. Cùm enim *anno 1297 Sextili Mense* morbis acrioribus facilè obuio, graui cum morbo colluctaretur *Sicardus* noster, conclamatúmque haud pauci crederent ad insitas redactum Antistitem, imminente iam, vti rebantur, fato, iuuandum rati Canonici, oppignerari Episcopatus bona concedunt vel ad ter mille libras, ingenti certè ære id temporis, quò pompæ funebri, donísque varijs quæ pietas testanti suggereret, familiæque toti perspectum foret: at eâ lege cautionéque tumulandum vt se Sicardus traderet cædi principi si decretoriam voluissent hanc inualetudinem superi. Hoc verò annuentis Capituli calculo ideò sanciendam firmandamque oppignerationem arbitror,quòd è re Capituli foret (in bona scilicet defuncti Præsulis more iuréque receptissimo successuri quandiu Sedes vacua) efficere, vti prouentib. illis quorum imminebat dominio, prospectum foret; vt silcam ad sedis prouentus huiusmodi alienandos distrahendosque in futurum, non nisi de assensu Capituli Antistites aggressos quantum ex infinitis prope tabulis insertis à me hactenus est agnoscere: sic igitur se habet Cadurcensis Capituli placitum, Vniuersis &c. *Capitulum Cadurcen. sal. in Do.* Noueritis *quod nos volumus & concedimus de gratia speciali Reuerendo Patri in Christo Domino Sicardo Dei gratia Cadurc. Episcopo, hoc cum instantia postulanti, pro suis debitis soluendis & seruitoribus suis decenter remunerandis, suisque legatis ad pias causas plenariè complendis, ac etiam obseruandis, vel eius executoribus, plenam ac liberam potestatem obligandi ad tempus & assignandi in soluto redditus, & fructus temporales Episcopatus Cadur. suis creditoribus, vsque ad summam trium millium librarum Turonensium, & ad obligationem, si quam fecit, vel faciet in præsenti ægritudine de dictis rebus, nostrum præstamus assensum, & eius vltimam voluntatem in quantum possumus approbamus, & nunquam contrauenjemus, nec aliquis nostro ingenio, vel consensu, deductis tamen, de Redditibus & rebus prædictis expensis necessarijs, excluso etiam, & excepto emolumento* sigilli, & officialatus, & Curiæ Cadurcensis, & iurisdictionis spiritualis, *& retentis alijs communibus bonis ac fructibus nostri Capituli, & singulorum nostrorum proprijs, quos per concessionem, assensum & approbationem huiusmodi non intendimus aliquatenus in obligatione huiusmodi obligari, & exceptis fortalitijs Castrorum & exceptâ Ecclesiæ iurisdictione & emolumento incursuum contingentium supra sexaginta solidos, ita tamen quod illi qui prædictam obligationem, & assignationem susceperint teneantur bis in anno, in duobus nostris Capitulis generalibus, reddere nobis bonum computum & legalem, & bonam & legitimam rationem, quâ redditâ & eis satisfacto de dictis debitis suis, dictos redditus, & fructus dimittere sine contradictione qualibet teneantur: Hoc etiam adiecto, quod si de supradicta ægritudine eum decedere,*

Sicardus æger A C. 1297. oppignerat Episcopatus bona, annuente Capitulo.

Quę sibi reseruarit Capitulum.

Quibus conditionibus conuētum.

quod Deus auertat contingeret, Volumus, quod prædicta habeant firmitatem dummodo idem Dominus Episcopus sepeliatur in nostra Cathedrali Ecclesia Cadurc. si verò dictum Dom. Episcopum de ægritudine præsenti in qua nunc est, conualescere contingat, vel si non sepeliatur dictus Dom. Episcopus in dicta nostra Ecclesia, Volumus, quod prædicta concessio & gratia, & alia supra contenta pro non concessis & nullis habeantur. In cuius rei fidem & testimonium omnium præmissorum sigillum nostrum commune præsentibus literis duximus apponendum. Datum Caducri in Capitulo nostro generali, die Martis proxima post festum inuentionis S. Stephani A. D. 1297. 152

Ratus se morti proximum *Sicardus* iniurias condonat Coss.

Extorserit instantis huiusce morbi vis, & qui sapientiores quosque habet sollicitos, anxiósque mortis, ac diuinorum iudiciorum metus, *Sicardo* nostro, iniuriarum infinitarum propè, sibi, suisque olim decessoribus quà ab Coss. quà ab ciuibus, vti rebatur ipse, illatarum condonationem plenissimam: memor quippe iubentis Christi, nullæ vt altius condantur rixæ, *Sol ne occumbens iram excipiat*, in tenebris scilicet audacius grassaturam, ius omne cedit iis à quibus hactenus iniquè læsus, verba isthæc cedentis sunt, ex Cadurcensis vrbis Armario. *Sicardus, &c. Noueritis quod nos omnes iniurias, & persecutiones quas habebamus, vel habere poteramus contra Consules* & populares, aut ciuitatem Cadurci, coram Domino nostro Rege Franc. *Parisiis, seu coram eius Senescallo, occasione Ioannis de S. Iueri per ipsos Coss. suspensi, vel occasione septum meorum per ipsos dudum statutorum in præiudicium Domini nostri & iurisdictionis Cadur. siue ratione quarundam comportarum & vindemiarum per ipsos Consules olim captarum tempore prædecessoris nostri Raimundi bo. memoriæ Cadurc. quondam Episcopi, siue quauis alia occasione remittimus gratis, & liberè pro nobis, & successoribus nostris A. D.* 129.

Eph. 4. v. 25

An. 1298. Homagium admittit, morbo curato,

Ex eo morbo defunctum Præsulem haud ægrè credidissem, ni anno sequente superstitem docuisset Codex mëbraneus alter *homagiorum Episcopalium*, cuius centesimo folio *Bernardum Fabri Burgensem Cadurcensem* iuramentum fidelitatis præstantem habes, & homagium facientem *R. in Christo P. Dom. Sicardo Dei gra. Cadurcensi Episcopo præsenti & pro se & Ecclesia Cadurcensi solemniter stipulanti ac recipienti ad instar bo. memo. Domini Raimundi quondam Cadurc. Episc. prædecessoris sui:* sic enim habent acta anno 1298. Indict. 12. mensis Nou. 8. die subnotata. Quamquam 1299. anno superstitem adhuc, *Montempensatum* (castrum id est in Cadurcorum finibus non ignobile) de nouo extruxisse vetustioribus ædibus dirutis, docet *priuilegiorum Episcopalium Codex*, fol. 21. ac 35. sic enim habent acta expensarum etiam computum annotantia, *Dominus Sicardus fecit dirui domos & ædificia, quæ dictus Arnaldus habebat in castro Montepensato, & ibi iuxta fecit ædificari idem Dominus Episcopus pulchrum castrum*, Rursusque sicardus Dei gr. &c. vniuersis &c. *Nouerītis quod facto computo inter nos & Petrum ac Raimundum de pratis consan-* 153

An. 8299. Castrum *Montif. pensati* extruit de nouo Sicardus

uineos super expensis per eos, & eorum patres ratione operis seu ædificij castri nostri de Montepensato de bonis Bailliuæ nostræ eiusdem Castri, & suis factis, Nos recognoscimus, nos teneri eisdem pro dictis expensis in quingentis ac viginti nouem libris, ac decem solidis Cadurcen. *pro eadem summa pecuniæ eisdem reddenda, bona nostra, & nostr. Ecclesiæ Cadurcen. & specialiliter Bailliuam nostram dicti* Castri *tenore præsentium obligantes. In quorum fidem, &c. Datum Solaci die Mercurij post festum B. Lucæ Euangelistæ anno Dom. 1299. Quo ipso anno morbis, laboribusque* diutius afflicta corporis valetudo, quam vnis animi viribus sustentabat, cessit tandem, doloribus soluto anim. Diem obitus Necrologia neutiquam annotant, quę nieas saltem ad manus venerint. Defunctum tamen, atque anno 1300. vacasse Sedem docent solemnes illæ tabulæ iam exscribendæ Cadurcēsis Capituli honori gloriæque asseruatæ fideliter ad hanc diem. Mox enim inuolant *Exactores fiscales* in vacantis Sedis prouentus, Sicardo fatis functo voraces lupos diceres prædæ spe Pastore Opt. orbatas caulas populaturos. Iubet de re tota disquiri *Philippus Rex* Princeps æquissimus Optimusque; *neque enim nisi sub Rege Optimo mala vnquam est fisci causa*, agnitoque vti & supra factum vidimus Bartholomæo fatis perfuncto nullum ius esse Regi in bona illæc sacra Capitulo cedenda, libentissime patitur solemniter ius omne latâ sententia Capitulo adiudicari. Legat hic haud iniquus Lector Franciæ Regum Religionem, pietatemque nihil de sacris illis prouentibus vel attrectare ausam, legat iura Capituli æternando, si placet superis, iudiciô sancita

Sicardi obitus.

Traia. Panegy. Plin

154 Vniuersis &c. *Bernardus de Pertica domicellus, Vicarius Pariagij de Cadurco salu. in Dom. Noueritis nos vidisse, tenuisse, legisse, & diligenter inspexisse quasdam patentes literas Dom. nostri serenissimi principis* Philippi Dei gratia Francorum Regis *eius patente, sigillo verò ac integro, cum cera viridi sigillatas, non cancellatas, non rasas non vitiatas, omni prorsus suspicione carentes. Item & quasdam alias patentes literas sigillatas sigillo Venerab. & discreti viri Dom. Geraldi* de Sabanaco *legum Doctoris tunc tenentis locum nobilis viri Dom. Geraldi Flota, militis dicti Dom. Regis Franc. eiusq; Senescalli Petragoricensis & Cadurcencis, omni etiam suspicione carentes, in quibus literis tenor regiarum literarum inscriptus est his verbis.* Nouerint *vniuersi quod nos* Geraldus de Sabenaco &c. *recepimus litteras Dom. nostri Regis ex parte Venerabilis Capituli Cadurcensis sede vacante formam qua sequitur continentes* Philippus Dei gratia Francorum Rex *Senescallo Petragorensi, &* Cadurcensi *salutem. Ex querimonia Capituli Cadurcensis accepimus quòd licet à tanto tempore, cuius contrarij memoria non existit, ipsi sint, eorum prædecessores fuerint in saisina pacifica custodiendi & gubernandi temporalia Episcopatus Cadurcensis, quæ ad Episcopum Cadurcensem consueuerunt pro tempore pertinere sede Cadurcensi vacante; vos tamen nuper post obitum Sicardi Episcopi Cadurcensis in sua saisina custodia ipsorum*

Philippus Rex bona vacantis sedis, intacta relinquit Capitulo.

temporalium de nouo indebitè dicimini impedire. Quare vobis mãdamus quatenus si vocatis euocandis vobis constiterit huiusmodi custodiam ad nos pertinere eã faciatis per nos more solito custodiri: Et si inueneritis dictam custodiam ad Capitulum *pertinere, & fuisse in saisina eiusdem, impedimentum indilatè amouere curetis, permittentes* Capitulum *bona custodire prædicta. At si dubium fuerit, faciatis dicta temporalia per aliquem fidelem & idoneum custodem in manu nostra, tanquam in manu superioris, quàm minori poteritis detrimento seruari: aiornantes Capitulum ad diem vestræ Senescalliæ Parlamenti præsentis, coram gentibus nostris parlamentum tenentibus ante dictum: & vos inibi sufficienter instructi pro defensionibus iuris nostri personaliter intersitis, vel procuratorem nostrum ad id mittatis instructum. Actum Parisiis die Iouis post hyemale festum. Sancti Martini Anno Domini millesimo trecentesimo. Auctoritate quorum volentes reuerenter exequi quod mandatur, citari fecimus* Magistrum Fulconem de Soiris *Procuratorem nomine* Domini *nostri Regis, vt die Veneris post Festum Beati Andreæ Apostoli, apud Cadurcum coram nobis compareret, contentis in dictis literis Regis se oppositurum & nos de iure Regio instructurum, si sua, vel Domini Regis crederet interesse. Qua die comparuit* Magist. Augo de Brolio *Procuratorio nomine dicti* Capituli *ex vna parte, &* Mag. Fulco *Procuratorio nomine Domini Regis ex altera.* Contra *quem Procuratorem Domini Regis proposuit, quòd Senescall. Petragorens. & Cadurc. de nouo & in præiudicium dicti Capituli sede* Episcopali *vacante: bona temporalitatis dicti Episcopi quondam ad manum Regis posuit contra ius & sententias latas per* Dominum *Regem, & Petrum Flotta & Ioannem Arrablayo milites Dom. Regis, & Senescallos. Quare petijt dictam manum Regiam per nos cognitionaliter amoueri, & ea amota temporalitatem restitui* Capitulo. *Dictus verò procurator* Dom. *Regis contradixit, quia Dominus Rex dictam temporalitatem tenebat suo iure propter vacationem Pastoris & quia Rex erat & diu fuerat in possessione percipiendi fructus temporalitatis, donec esset prouisum Ecclesiæ viduatæ. Et ibidem procurator* Capituli *asseruit quod dicta manus amoueri debebat, pro eo quod in vacatione per mortem Dom. Bartholomæi quondam Cadurcensis Episc. licet* Dominus Simon de Meleduno tunc Senescallus Petragor. & Cadur. *saisiuisset temporalitatem Dominus Rex dimisit, dicto Capitulo, quia didicit, quod ab antiquo ad Capitulum pertinebat, & ad hoc probandum produxit literam Regiam hoc tenore:* Philippus &c. *Norint vniuersi, quod nos occasione saisina & administrationis bonorum Episcopalium Cadurc. quæ sede vacante* Simon de Meleduno *miles, Senescallus Petragor. & Cadur. de mandato nostro in manu nostra cepit & saisiuit, Nolumus quod nobis & successoribus nostris aliquod ius nouum accrescat, vel minuatur antiquum; quódque prætextu* Regaliæ, guardiæ, siue custodiæ *huiusmodi Capitulo Cadurc. cui saisinam & administrationem prædictas dimisimus, quia ad ipsum pertinere didicimus ab antiquo, possit in*

Varijs tabulis confirmatur ius antiquum Capit. in bona vacantis sedis.

hac præsenti vacatione, vel in futuris vacationibus præiudicium generari. Quod vt ratum permaneat, præsentibus nostrum fecimus apponi sigillum. Actum Parisiis Anno Domini, millesimo ducentesimo, septuagesimo nono, mense Februario.

ITEM dixit Procurator Capituli, quod in vacatione per mortem Domini Raymundi, *licet temporalitas fuisset saisita tam per Dominum* Ioannem de Arreblayo, *quam per Dominum* Petrum Flota, *fuit restituta Capitulo, vt continetur eorum literis, hoc tenore. Nouerint vniuersi, &c.(* omitto iam superiùs insertas tabulas *) Produxit etiam ad intentationem suam aliam litteram dicti* Domini Ioannis *: hoc tenore,* Ioannes de Arreblayo miles Domini Regis Franc. eiusque senescallus Petragoren. & Cadurcensis dilecto *nostro* Guillelmono Burgensi Cadur. Salutem, *Cum Dom.* Petrus Flota, *& nos, saisinam & manum nostram appositam in ciuitate villis, Castris, & alijs bonis temporalibus Episcopi Cadurcensis occasione Regaliæ amouerimus ad instantiam Capituli Cadurcensis iuxta tenorem mandati Regis nobis directi, vobis præcipimus & mandamus quatenus prædicta per nos, vel mandatum nostrum saisita occasione prædicta eidem*Capitulo dimittatis, & liberetis, ita quod prædictum Capitulum, non obstante prædicta saisina possessione dictorum bonorum, vti liberè valeat, & quietè. Datum Cadurci die Sabbathi post Festum Beatæ Catharinæ virginis, Anno Domini millesimo ducentesimo, nonagesimo tertio.*

REDDITIS *litteris ipsis visis de quibus plenè copiam fecimus, Procuratori Domini Regis: qui visis diligenter, & concessa dilatione per eundem petitâ, videlicet ad diem Sabbathi sequentem, deliberato consilio cognouit prædictas literas fore veras; Iniunximúsque ei, si volebat nos instruere de iure Regio, qui proposuit, quod se informauerat cum quibusdam de iure Regio, & quod per informationem prædictam nos instruere non poterat de ijs quæ proposuerat coram nobis: Et cum dictæ partes nihil aliud rationabile proponerent, nec proponere vellent, peterentque ius fieri super præmissis: Nos ad audiendum ius, super premissis diem Dominicam post Festum Beati Andreæ Apostoli coram nobis, dictis partibus duximus assignandam: Qua die partes comparuerunt, & petierunt per nos super præmissis fieri, quod Iustitia suaderet;* Quare nos locum tenens prædictus, *visa requesta dicti* Capituli, *& litteris Domini nostri Regis, & dicti Domini Senescalli quondam, & Domini Petri Flota, & omnibus aliis superiùs propositis, & responsis, & dictis; quia Procurator Domini Regis non probauit quæ proposuerat coram nobis: Idcirco in præsentia ipsarum partium Ordinamus, & Ordinauimus, quod dicta temporalitas, tam ciuitatis, quam Villarum, Castrorum, & aliorum bonorum, quæ tenebat* Dominus Sicardus quondam Episcopus Cadurcensis, *tempore quo decessit,* seu alius eius nomine,

restituatur integraliter *capitulo memorato. Et ex nunc dictam manum Regiam de dicta temporalitate penitus amouemus, iniungentes* Raimundo Dagreguila *presenti qui detinebat temporalitatem, vt reddat integraliter Capitulo, vel eorum certo mandato, & quod permittat dictum capitulum administrare temporalitatem prædictam pacificè & quiete, saluo iure Dom. nostri Regis, tam super proprietate, quam super possessione, & dicti Capituli, si contra eosdem super præmissis Dom. Rex voluerit expedire quibus per dictam ordinationem nolumus aliquod præiudicium generari. In quorum omnium fidem sigillum nostrum præsentibus duximus apponendum. Datum Cadurci die Dominica post festum B. Andreæ Apost. Anno Dom. 1300. Et nos Vicarius supradictus visis & diligenter inspectis supradictis, ipsas literas, & earum tenorem ad instantias Vener. capituli Cad. hic de verbo ad verbum transcribi, & exemplari mandauimus per Notarium, &c. Datum Cadurci 2. die mensis Iunij A. D. 1312.*

Sicardus facellū S. *Blasio* condiderat.

Ex Testamenti ficardi nostri, decennio ante obitum conditi, fragmento a b eo *S. Blasii Capellam* funebri loculo destinatam, constructam, discat Lector, *Eligimus* inquit *sepulturam nostram in Capella quam construximus in Cathedrali Ecclesia in honorem S. Blasii, & S. Catharinæ apud Mercuesium* in camera nostra, die Martis ante Festum S. Matthiæ Apost. mense Septemb. A. D. 1289 Ita sibi nimirum prospexerat Antistes eximius præoccupanda mature mortis memoria, extremoque fato vndecim ante obitum annis prospiciendo, vel antequam Episcopalibus insigniretur infulis quibus ab A. C. 1294. ad 1300. potitus, ditioribus sanctioribusque in Beatorum domicilio commutauit. 155

Temporis ratio.

RAIMVNDVS II

PAVCHELLI.

Raimundus II. ab A. C. 1300. ad 1312.

RAIMVNDVS Pauchelli ex *Canonico* & *sacrista Cathedralis Ecclesiæ* ad solium Episcopale euehitur anno Sedis vacationem illam perbreuem proximè insecuto, trecentesimo primo scilicet supra millesimum. Extat quippe in *homagiorum Episcopaliū Codice* altero *fol. 101.* clientelæ professio, qua se *Raimundo* nostro coram adstanti fidum obsequētemque fore iurat *Raimundus Fabri.* Quales honores illi exhibitos delatosque eodem anno varios, insequentibus itidem annis 1304. 1305 1308. 1309. in Antistitum tabulario a me lustrato, haud semel obseruatum fuit.

An 1302. Ecclesiā de *Pern* vnit Capitulo.

Anno 1302, *Ecclesiam de Pern* Antistitum nostrorum Pedo subiectā Cathedrali Aedi contribuit, & Capitulo demerendo, & sacerdotibus

Lin is

...alterius in sui diminutionem semel gratiam sacra facturis. Donationis verba locula etiam mentionem factura sic sese habent. In nomine Dom. ... Raimundus episcopus Cadurc. salutem. Noveritis quod nos volentes animæ nostræ saluti providere, Eccl. s... de Pern nostræ diœcesis cum suis iuribus & pertinentiis universis, conferimus nostro Capitulo Cadur. gratiâ sepulturæ nostræ, quam eligimus in Ecclesia nostra Cadurcensi, infra chorum, & pro duabus Capellaniis faciendis & assignandis per Capitulum in dicta Ecclesia: quæ Capellaniæ conferantur per Capitulum duobus qui perpetuo serviant in dicta Ecclesia pro anima nostra. Quam donationem Domini Raimundus Ioannis Cadurc. Raimundus de Rosilbaco, &c. Capitulum facientes, cum gratiarum actione acceptarunt. Dictas Capellanias taxamus & ... quamlibet ipsarum, ad viginti quinque libras Cadur. de voluntate dicti Capituli ... de Redditibus dictæ Ecclesiæ, in pane & vino, & pecunia prout dictum Capitulum duxerit ordinandum. Et volumus quod dicti Capellani celebrent unus in altari Capellæ quam fecit fieri bonæ memoriæ Dom. Raimundus de Cornelio quondam Episcopus, ubi est sepultus, & alius in altari Capellæ B. Mariæ ubi est sepultus bonæ memoriæ Dom. Sicardus quondam Episcopus Cadur. pro salute animæ nostræ & dictorum Episcoporum & aliorum prædecessorum ... & quod dicti Capellani deserviant in divinis in choro dictæ Ecclesiæ in Missis & horis diurnis & nocturnis; & teneantur deservire, sicut dictum Capitulum ordinabit. Et hanc donationem facimus salva portione quinquaginta librarum Cadurcensium facienda de dictis redditibus perpetuo Vicario in dicta Ecclesia de Pern, per dictum Capitulum, ... praesentando: Et salvo quod institutionem perpetui Vicarij in dicta Ecclesia & primam institutionem dictorum Capellanorum nobis retinemus, ... nominamus Petrum Granerij & Bernardum Crinclerij presbyteros, quos volumus admitti ad dictas Capellanias, vel alias personas, si dicti ... non superessent, & quod dictum Capitulum ex tunc, post obitum nostrum, dictas Capellanias conferat, prout ei videbitur expedire. Cæterum volumus quod super prædictis ad cautelam & evidentiam pleniorem omnium prædictorum fiant quatuor publica instrumenta, &c. Datum Cadurci, in camera ... 1302.

Duas capellanias instituit, & quibus oneribus, ac stipendiis.

Ius Vicarij perpetui Ecclesiæ de Pern nominandi est penes Capitulum.

158 Anno 1303. Raimundum inter, Consulésque subortæ litis, Philippum IV. Regem, electum arbitrum docent litteræ Regiæ. Philippus &c. Notum facimus quod cum inter dilectum & fidelem nostrum Raimundum Episcopum Cadurcensem ex parte una, & Coss. & Communitatem, & cives Cadurc. & nos, quatenus nos tangit, ex altera, in nostra Curia Parisius diutius causæ agitatæ fuissent. Nos ad terram istam pro bono statu & reformatione partes declinantes, easdem partes ad componendum, & paciscendum induci fecimus, ut in tranquillitate & pace vivere in posterum valeant, sedatis litibus memoratis. Hinc est quod in nostra præsentia personaliter constituti præfatus Episcopus pro se, & nomine Ecclesiæ suæ, & pro successoribus suis, ex

A. 1303. Philippus IV. Rex arbiter litium à Raimundo & Coss. eligitur.

parte vna, & M. Geraldus de Sabanaco, legum Doctor. Iacobus Ioannis, &c. Syndici, seu procuratores Consulum, & communitatis, & ciuium Caturci ac singulorum de vniuersitate ex parte altera, ad omnia infrascripta facienda sufficiens mandatum habentes, super omnibus causis, litibus, controuersiis in nostra Curia inter ipsas partes pendentibus, & nos, quatenus nos tangit compromiserunt in nos, tanquam in arbitrum arbitratorem, seu amicabilem compositorem, vel etiam laudatorē. Volentes ipsæ partes, quod nos de causis supradictis per nos vel aliū, seu alios, quos ad hoc duxerimus deputandos, cognoscamus, definitiua nobis ipsis sententia vel ordinatione finali in omnibus reseruata, & de iis de alto & basso summarie & de plano, iuris ordine seruato, vel penitus prætermisso, arbitremur, statuamus, semel vel pluries, in scriptis & sine scriptis, sicut nobis placuerit. Volentes etiam dictæ partes, quod in quantum causæ & quæstiones prædictæ tangunt, vel tangere possunt quoquomodo nos, & ius nostrum pro beneplacito nostro ordinemus, voluntati nostræ se quoad hoc omnimode supponentes: Promittentes dictæ partes se ratum in perpetuum habituros, quidquid super præmissis omnibus & singulis, & ea tangentibus sententiandum duxerimus. Necnon præfatus Episcopus super causis & litibus in Curia inter ipsum Episcopum nomine Ecclesiæ suæ ex parte vna, & nos ex parte altera, pendentibus super ressortis Castri de Lautrico, & Castrinoui de vallibus, & eorum pertinentiis, & super aliis, de quibus idem Episcopus per nos & gentes nostras, se & Ecclesiam suam asserit esse aggrauatos, submisit se, & supposuit voluntati & ordinationi nostræ, vt prout videbitur ordinemus: Et ibidem discreti viri Mag. Raimundus Ioannis miner, Guillelmus Busseti de vallibus; Ioannes Cadeneda de Ternesio, Archidiaconi, Guillelmus de Bellopodio, &c. Canonici Cadurc. hic præsentes, præmissis omnibus & singulis suum præbentes assensum, promiserunt se facturos quod Capitulum Catur. ratificabit prædicta. Nos igitur de negotio bene informati, Dicimus, mandamus & præcipimus dictis Syndicis seu procuratoribus, nomine quo supra quod ipsi & Cons. & Communitas Cadurcensis vniuersaliter, & singulariter, sine contradictione & conditione quibuscunque, dicto Episcopo Iuramentum fidelitatis in modo & forma, quibus illud præstiterunt immediate prædecessori Episcop. supradicti præstent. Et idem Episcopus faciat Consulibus & Ciuibus prædictis, ea quæ dictus prædecessor suus fecit in præstatione huiusmodi iuramenti, eisdem. Et insuper nos dicto Episcopo de speciali gratia duximus concedendum, quod ipse causas & negotia præd. tam coram nobis & Curia nostra quam coram gentibus nostris ducere per Procuratorem valeat & persequi, quandiu durabunt causæ & negotia supradicta. Actum Tolosæ, die Dominica, ante Festum Epiphaniæ Domini. Anno eiusdem millesimo tr. centesimo tertio.

Quibus iuriscautens.

Iuramento fidelitatis teneā- ci ues Cadurcenses Episcopo.

Ex quibus tabulis Archiuo Cadurcensi asseruatis fideliter, habes Cadurcensem populum sacrosanctā etiam Iuramenti Religione, Antistiti obnoxium subditumque inique per procuratorem etiam causas agen-

di Præsulibus nostris concessam approbatamque.

159 Anno 1305. Nobilem licet virum, viribusque pollentem *Bertrandum de Castanerio* audaciùs in ipsa æde principe *D. Stephano* sacra insolescentem, sacrorumque ordinum collationi solenni importuniùs obstrepentem [illegible] desistat admonitum grauius increpat, [illegible] aspernatum, Excommunicationis fulmine ferit [illegible] ex templo, Ita rem totam attestantur fideles tabulæ ex Capituli Archiuo [illegible], nonnihil etiam vti speramus animi, atque roboris sessuris posthac Antistitibus [illegible] ad hancce pertinaciam Magnatum si qui [illegible] rem sacram impediant aut perturbent, retundendam alacrius, & constantius elidendam, quando & *flagello* ad exemplum seueritatis [illegible] similis posteritati transmittendum composito, hanc ab sacris aris atque altaribus pestem Christus ipse humanitatis omnis exemplar arcet, fugat, eliminatque *NOTUM sit omnibus &c. quod Anno Domini millesimo trecentesimo quinto die Sabbathi post Festum [illegible], in præsentia mei infrascripti Notarii, & testium subscriptorum* Reuerendus in Christo Pater Dominus Raymundus Episcopus Cadurcensis *existens in Ecclesia* Cathedrali B. Stephani *protomartyris Ciuitatis Cadurcensis circa horam tertiam, ac indutus Pontificalibus [illegible] cum ministris suis astans ad altare maius seu in Altari* Beati Stephani *prædicti, vt est moris, pro Missa & sacris Ordinibus celebrandis, [illegible] etiam & paratis aliquibus Clericis secularibus, & aliis Religiosis pro minoribus & sacris Ordinibus percipiendis, Discretus vir* Dominus Bertrandus *dictus* de Castanerio Domicellus; *ibidem existens, clamando, & vociferando, & ipsum Dominum Episcopum propter suam [illegible] impediendo, perturbando, & retardando, in prosecutione præmissorum turbauit & prædictus Dominus Episcopus monuit semel, secundo, & tertio dictum Dominum de Castanerio specialiter, & generaliter omnes alios assistentes ne ipsum Episcopum in executione sui Pontificalis [illegible] & in dictis ordinibus celebrandis & conferendis, nec Clericos paratos pro dictis ordinibus recipiendis præsentes, assistentes, recipere [illegible], impedirent vel perturbarent in præmissis. Et quia dictus Dominus Bertrandus sic monitus non cessabat ipsum Dominum Episcopum [illegible] ipsum Dominum Bertrandum & alios perturbantes, monitione [illegible] excommunicationis sententiam in scriptis promulgauit. De quibus [illegible] dictus Dominus Episcopus requisiuit me notarium infrascriptum* Geraldum de Turre, *vt sibi conficerem publicum instrumentum [illegible] in dicta Ecclesia Cathedrali, Anno & die quibus supra [illegible] &c.*

160 Anno 1306. [illegible] passim ingrauescentesque dissensiones super [illegible] Episcopalium vsu, et in Regiis magistratibus excitatas [illegible] *R[illegible]*, vti rebatur, pacto [illegible] pariagium vo-

A. 1305. Raymundus nobilem de Castanerio sacris obstrepentem excommunicat.

Joa. 2. v. 15.

cant) conuenit: quamquam non ita dehinc ipsi (mutata scilicet mente in melius) visum fuit, conditiones multò grauiores atque iniquiores experto. Attexam ipsa pactionis mutuæ verba, Ludouici X. Regis ann. 1314. hoc est ipso Regni auspicio approbantis, confirmantisque inserta tabulis atque Philippi V. suffecti proximè anno 1320. rata calculo placitóque: Quidni enim ratas haberet Rex conditiones eas sibi tam fauorabiles, vtilésque? Philippus *Dei gr. Franc. & Nauarræ Rex, vniuersis notum facimus, nos infra scriptas vidisse literas, formam quæ sequitur continentes* Ludouicus, &c. *Notum facimus nos infra scriptas vidisse literas in hæc verba*

Pariagium Philippi 4. cum Raimundo.

Philippus *Dei gra. Franciæ Rex, Notum facimus vniuersis tam præsentibus quam futuris, quod cum dilectus & fidelis noster* Raimundus *venerabilis Ecclesiæ Cadurc. Episcopus, prædecessorésque sui Cadurcenses Episcopi considerantes iurisdictionis temporalis & dominationis ciuitatis Cadurcensis regimen, quatenus ad eos pertinuerat, & ad eum pertinebat, pluribus ex causis, sibi difficile sumptuosum, ac etiam onerosum, maximè propter Episcopi, gentiúmque nostrarum discordiam, inter quos super pluribus rebus & iuribus ad iurisdictionem & dominationem spectantibus super muris, fossatis, fortalitiis plateis, portis, litiis, iuribus, & rebus aliis Ciuitatis Cadurcensi quæstio vertebatur, prouida deliberatione pensauerit super dictis quæstionibus transigere, & dimidiam partem indiuisam, iurisdictionis & dominationis ipsius, prout ad dictum Episcopum & suam poterat pertinere Ecclesiam in nos transferre (permutationis titulo) pro decenti recompensatione terræ per nos sibi dandæ vt per manus nostræ potentiam ad honorem Dei, Cadurcensis Ecclesiæ pacem & vtilitatem ac tranquillitatem subiectorum, & patriæ, promptius ac fructuosius iurisdictio, dominatioque gubernari valerent: & quod præterea quidquid inter nos in muris, fossatis, litiis, vel rebus aliis sub iuribus quibuslibet ad iurisdictionem vel dominationem quamcumque, vel dominationes spectantibus, competebat, vel competere poterat ex aduocatione quorumcumque, vel alias quoquomodo id commune esset nobis & Episcopo supradicto, communiter regantur & administrentur futuro tempore, casibus inferius expressis duntaxat exceptis; Et quod nos decentem recompensationem vltra hoc præstaremus sibi in terra, pro his quæ consequeremur ex causa huiusmodi. Ab eo tempore factus Episcopus, quam sui prædecessores, qui fuerint pro tempore, primo cum Domino clarissimo, & progenitore nostro, successiueque nobiscum & gentibus nostris super his pluries tractauerunt: Et tandem dictus Episcopus super prædictis quæstionibus, & super aliis quæ inter ipsum Episcopum pro se & Ecclesia sua, ex parte vna, & nos, seu gentes nostras pro nobis, ex altera, vertebantur, seu verti poterant quoquomodo, se nostro arbitrio dispositioni & voluntati nostræ in nos compromittendo pro se & Ecclesia sua supposuit, & ad hoc sui Capituli plenius accessit approbatio & assensus. Dictus autem dictus Episcopus, personæ & Ecclesiæ suæ magnam vtilitatem prætendens, nobis supplicauit instanter, vt quod tandiu tractatum extiterat, ad esse*

Defertur ad Regem ita permutandi.

ctum perducere, nostrum insuper ex potestate nobis per eum, & Capitulum
concessa ferre arbitrium dignaremur. Ea propter nos quietem subiectorum no-
strorum, præsertim Ecclesiasticorum, & Ecclesiasticarum personarum, & spe-
cialiter Episcopi memorati, & Ecclesiæ suæ Cadurcensis, qui semper nobis &
nostris progenitoribus fideles & deuoti fuerunt, quam plurimum affectantes;
transactionem & communionem perpetuam, seu permutationem, prout infrà
sequitur, inimus super præmissis cum Episcopo supradicto ex potestate nobis
data & concessa (vt dictum est) per Episcopum & Capitulum memoratos, super
dictis quæstionibus, quoad ius nostrum & dicti Episcopi, & Ecclesiæ suæ solum
ferentes nostrum arbitrium, pronuntiantes, & declarantes, modo & forma in-
ferius per compositionem huiusmodi declaratis, super alijs quæstionibus de quibus
in præsenti non agitur, iure nostro, & dicti Episcopi, & suæ Ecclesiæ: dictaque pote-
state arbitrariâ nobis datâ saluis manentibus, sine omni præiudicio, sicut ante.
161 *Præfatus igitur Episcopus ex causa transactionis, communionis, & permu-*
tationis, & arbitrij nostri huiusmodi dat & concedit, pro se, & suis successori-
bus, & Ecclesia Cadurcensi, nobis, & nostris successoribus Regibus Franciæ,
perpetuò dimidiam partem indiuisam meri & mixti imperij, ac omnimodæ iu-
risdictionis temporalis altæ & bassæ, Leudæ, Pedagij, Telonei, quantum Leu-
dam, Pedagium, & Teloneum ad Episcopum pertinent: omnisque dominationis
temporalis, administrationis, & regiminis Ciuitatis & villæ Cadurci, eiusque
territorij & districtus iurium & pertinentiarum ipsorum, ad se, suam Eccle-
siam pertinentium, sine omni præiudicio suæ spiritualis iurisdictionis modo forma
& conditionibus infrascriptis. Et viceuersa ex causa arbitrij nostri, transactio-
nis, communionis, & permutationis huiusmodi: nos quidquid iuris in præmissis, vel
ea tangentibus habemus, vel alijs rebus quibuslibet in ciuitate prædicta, & eius
territorio, vel districtu ad nos pertinere poterat, quoquomodo, id communica-
mus Episcopo supradicto, suæque Ecclesiæ modo & forma prædictis. Cadurci
namque perpetuò vnus tantum erit regium iurisdictionis omnis, altæ & bas-
sæ, & dominationis prædictæ, præpositus communis nobis, & dicto Episcopo, qui
Vicarius *appellabitur: Vnus quoque iudex communis, qui iurisdictionem ip-*
sam exercebunt & administrabunt communi nomine nostro & dicti Episcopi
iuramentumque suæ administrationis præstabunt in manu Episcopi, &
successorum suorum, *qui tunc erunt pro tempore, seu eorum vicariorum, vel*
deputatorum ab eis, vel Ecclesiæ suæ Capituli sede vacante, *gentiumque no-*
strarum, videlicet Senescalli nostri Cadurcensis, vel ab eo deputandi, pro nobis
Insimul & pariter cum dicto Episcopo, vel suis, vt dictum est, creabunt &
instituent dictos officiales, & eorum recipient iuramenta: idemque seruabitur
in Notariis, custode carceris, satellitibus, bidellis, & aliis quibuslibet Of-
ficialibus *communis Curiæ, quæ erit vna* Curia Communis, *& sola, & in*
solidum temporalis, ad communes expensas & onera pro prima & immediata,
& omnimoda iurisdictione, executione, ac dominatione quacunque, Cadurci
eius districtu & territorio exercendis, Vnus erit communis nobis, & dicto

Iurium omnium Cadurcensium dimidium Philippus ad Raimundum & vicissim transfert.

Vnius Regis & Episcopi iudex in temporalibus vtrique iuramentum præstet.

Vnica vtriusque Curia, officiales iidem.

Episcopo receptor, & custos omnium obuentionum, emolumentorum, communis dictæ Curiæ, Telonei, Leudæ, Pedagij, aliarumque obuentionum, & redditiuum communio, vna arca communis ad custodiam: Cui receptor de receptis, nobis & dicto Episcopo, ... pariter respondebit quotiescunque a nobis, ... vel dicto Episcopo ... fuerit requisitus.

Iudex appellationum

Cognitio primarum appellationum à dictis Vicario & Iudice communique Curia; (supplemento defectus eorum in exhibenda iustitia ...) primum ressortum cum suis emolumentis: in omni casu *ad nos & dictum Episcopum communiter pertinebunt ... ad quæ exercenda vnus erit semper* Iudex communis *nobis & Episcopo, qui* Iudex appellationum vocabitur, *a quo appellationes solum iure communi ... ad nos solummodo ... & Senescallum nostrum ... Omnium prædictorum Officialium communium creatio, institutio, & destitutio eorum & eos offendentium in dictis locis, correctio & punitio, ad nos & dictum* Episcopum, *simul & pariter pertinebunt.* 163

Magistratus hi annui tantum.

Dicti Vicarius, Iudex ordinarius, appellationum que Iudex, *communes erunt annales, nisi de communi consensu dicti Episcopi, seu sui Capituli, sede vacante: nostro, seu* Senescalli *nostri procedat vt ex eis aliqui propter sui idoneitatem amplius maneant in officio suo. Quod si accidat semel vel pluries non fiat nobis aut dicto Episcopo præiudicium in alio, vel in futurum in eisdem, quo minus semper ad requisitionem partis alterius debeant esse annales. Portatio armorum, fractio pacis, vel itinerum, omniumque criminum leuium & grauium quorumcunque coërcitio & executio in dictis locis, sine omni exceptione incursus hæresum, forefactura, commissa, pœnæ fiscales & publicationes bonorum quæcunque ac compositiones, si ex eis causis, vel alijs fiant, aut ... ad nos & dictum Episcopum communiter pertinebunt. Læsæ maiestatis casu, vbi contra personam nostram vel regni nostri coronam duntaxat committentur, & alijs casibus superioritatis in terris Baronum & Parium Franciæ, ad nos solos spectantibus, velut cum Officiales nostri proprij suum exercentes officium excedunt, vel offendunt, duntaxat exceptis. In quibus casibus forefacturæ, si acciderent in dictis locis, erunt communes nobis & dicto Episcopo, nisi in casu nostræ maiestatis læsæ vt præmissum est. Quo casu duntaxat eum plenè constaret, forefacturæ, pœnæ, seu commissa ad nos solummodo pertinebunt. Pendente vero cognitione super eis annotatio, & executio, super bonis huiusmodi, fierent per manum communem nostram & Episcopi memorati in Cadurco & dicta terra communionis huiusmodi.* 164

Ius vlciscendi omnia crimina, vno *Maiestatis* excepto, communicatur Episcopo.

Nulli officiales Regis proprij

Tabelliones si qui fortè de communi consensu fuerint pro tempore, curatores operum aliique similes communes erunt, & in futurum communiter creabuntur, nulloque tempore Tabelliones nostri proprij, aut quicunque Officiales nostri proprij, residentiam facient, nec stationes tenebunt in locis eisdem, nec officiales nostri proprij quocunque nomine nostro, quid-

quam ad Iurisdictionem, vel eius executionem pertinens in locis eisdem poterunt exercere, & si hoc attentarent facere, impunè non patiatur, eisdem casibus secundi ressorti & superioritatis nostræ, vt supra notatum est solum exceptis: hoc etiam saluo, quod in locis prædictis Senescallus noster Cadurcensis assisias suas de terra etiam & in ressorto nostro exterioribus, tenere poterit modo hactenus consueto, sine tamen omni præiudicio, & sine impedimento iurisdictionis ordinariæ, & primi ressorti, & iurium communium nobis & dicto Episcopo quæ superius sunt expressa: De quibus nihil in talibus assisiis attingere poterit Senescallus prædictus.

165 Turres, fossata, lisiæ, plateæ, muri, portæ, vallata, & antevallata, viæ publicæ, earum munitio, pondera, mensuræ, pontes, munitiones, & fortalissia dictæ villæ, & pertinentiarum ipsius, & earum emolumenta ad nos & dictum Episcopum pertinebunt: Dictos vero pontes, & fortalissia præter Ecclesiam Cathedralem, præter domos Episcopales, & Capituli Cadurcensis, nos, quando, & quantum nobis placebit, tenere, & facere custodiri per gentes nostras poterimus, sine omni iuris præiudicio Episcopi memorati pro nobis & Episcopo supradicto. In loco verò communi, vbi commodius fieri poterit fiet & ordinabitur ad communes expensas nostras, & Episcopi, Curia, & carcer communis: Satellites, seu Bedelli signatos portabunt Baculos armis nostris, & dicti Episcopi: sigillumque impressione signi nostri & sui, erit commune dictæ Curiæ temporalis communis, quo signabuntur, seu sigillabuntur acta, processus, & alia quæcumque ad officium curiæ spectantia, & emolumentum erit commune nobis & dicto Episcopo, quæ omnia fient sine præiudicio iurisdictionis spiritualis, & iuris Curiæ Episcopalis, & Officialis sui, quibus per præcedentia, vel sequentia nullum volumus præiudicium generari. Præco communis creabitur, præconisationes, & mandata publica, & executiones fient in dictis locis pariter nomine nostro, & Episcopi Cadurcensis. Episcopus Cadurcensis Baro, & Comes Cadurcensis est, censebitur & appellabitur in omnibus vbi viderit faciendum, & priuilegio Comitis & Baronis eum semper gaudere debere decernimus.

Commune ius Regi & Episcopo in omnia vibis membra.

Carcer, & Curia communis, sigillum publicum, satellites, saluo Officialis Episcopi iure.

Ius Præconis.

Ius Comitis.

166 Iuxta Cathedralem Ecclesiam Caturci Episcopus & Canonici clausuram moderatam & determinatam propter honestatem Ecclesiæ suæ quæ de nocte claudatur, pro claustro parare & habere poterunt. Quod ea libertate gaudebit & immunitate, quibus claustra similia cæterarum regni Ecclesiarum solent gaudere, & similiter nos in loco congruo dictæ Ciuitatis, vel eius territorij prope muros intus, vel extra, partium intus, & partium extra, vbi melius expedire viderimus Castrum nostrum proprium, Palatium & domum construere, & habere perpetuò poterimus cum ea libertate & immunitate, quibus castra, domos, & palatia in villis nobis & aliis communibus, habere solemus: Acto insuper inter nos, & Episc. memoratum, quod præmissa quæ Cadurci ex nobis habemus, aut quæ ex causis huiusmodi ab Episc. & Ecclesia Cadur. cõsequimur

Canonicorum claustrum noctu clausum.

Castrum Regium in vrbe.

Rex accepta ab Episcopo non alienat.

Nos, aut nostri successores, extra manum Regiam nostram nunquam ponemus, in solidum, vel in parte. Pro prædictis autem quæ a dicto Episcopo ex causis prædictis consequimur, damus, & concedimus, & assidere promittimus Episcopo prædicto in locis idoneis in Caturcinio nobis & sibi congruis, vt

Rex Episcopo 450 libras annui census confert.

magis commode fieri poterit, quadringentas & quinquaginta libras turonenses bonæ & fortis monetæ annui & perpetui Redditus, quem Redditum idem Episcopus, & successores sui cum omni Iustitia alta & bassa, primoque ressorto tenebunt a nobis & successoribus nostris in feudum, prout ciuitatem Cadurci dictus Episcopus & sui prædecessores consueuerunt a nobis tenere: cum autem dictus Episcopus a nobis dictam assisiam perpetuam plenè fuerit assecutus, & non antè nos iuribus dictæ communionis priuamur. Retinuit autem

Iura quædam Episcopo seruata in solidum.

sibi, Ecclesiæ que suæ dictus Episcopus, quæ nobis communicare non intendit, monetā suam Cadur. & ius monetæ ipsius fabricandae in ciuitate praedicta vel alibi, in locis temporalitatis suæ, & eius cursum prout sibi & Ecclesiæ suæ antea competebant. Census insuper, Redditus, prouentus, acapita aliaque Iura & dominia feudalia, & retrofeudalia ad eum Ecclesiamque suam spectantia in locis prædictis: Si quid vero mouens ex ipso Episcopo eius Capitulo, quocunque tempore, in solidum, vel in parte, ex commisso, vel forefacturis, ad nos vel successores nostros quocunque tempore proueniret; id infra annum & diem extra manum nostram ponere tenebimur; Nec quidquam hereditarium aliud acquirere poterimus in locis dictæ communionis, quod non communicemus Episcopo, pro parte dimidia pretij nobis ab eo primitus restituta, & hoc idem dictus Episcopus facere tenebitur, dum ad manum suam ex commissis vel forefacturis aliquid venerit in futurum, excepto loco pro dictis Castro, Palatio, Domo, & Fortalissio nostris construendis, quæ de nostro acquirere poterimus, & nobis in solidum retinere.

Iuramenta à quibus præstāda Regi & Episcopo, & quando.
A ciuibus Cadur.
A Iudice maiore.
Ab Aduocatis.
A procuratoribus

Iuramenta de pace seruanda quæ præstari consueuerunt in illis partibus 167
præstabuntur futuris temporibus in manu Senescalli nostri & Episcopi, prout est hactenus consuetum, Actum insuper est inter nos, & Episcopum memoratum, quod omnes & singuli homines Cadurcenses fidelitatem iurare debeāt nobis & Episcopo Cadurcensi; quod Iuramentum renouabitur quoties erit ibi nouus Episcopus, & per singulas successiones Regum hæredum nostrorum quod Iuramentum recipiant simul pariter Episcopus Cadurcen. vel eius Capitulum sede vacante, & Senescalli nostri, qui erunt pro tempore Senescalli etiam nostri, necnon Senescalli Locum-tenentes in Senescalli longa absentia. Iudex maior, Procuratores nostri Cadurcenses, & Aduocati, quicunque pro tempore fuerint in sui nouo regimine, specialiter & expressè, palam, & publicè, vbi assisiam suam tenebit præsente dicto Episcopo, vel eius Vicario, vel sede vacante, eius Capitulo lectis & eis expositis omnibus, & singulis in præsentibus litteris comprehensis, Iurabunt ad quatuor Sancta DEI Euangelia corporaliter tacta, se seruaturos & completuros bonâ fide, & sine calumnia quantum in eis erit, omnia & singula in præsentibus litteris com-

prehensa,

prehensa, nec antea Cadurci, vel in eius pertinentiis aliquid attingere, vel assisias tenere poterunt quoquomodo: quod minus si postquam essent certiorati, & litteræ exhibitæ, ex quibus teneantur iurare, contra facerent, periuri censeantur vbique: cùm huiusmodi iuramentum præstari velimus: & ex nunc præcipimus, & ad præstandum eos adstringimus sub fide, fidelitate, & iuramento, quibus nobis, aut nostris successoribus erunt adstricti.

168 *Quod si forte, quod absit, per gentes nostras quascunque, contra ea quæ in præsentibus litteris continentur vel aliquē ex eisdem aliquid contigerit attentari, per tale factum contrarium nullum iuri dicti Episcopi aliquod præiudicium afferatur: nec sibi possessionis vel nobis, vel quasi nobis acquiri, nec causa alicui consuetudini, vel præscriptioni etiam centenari possit parari: sed tam nos quàm successores nostri, curia nostra Regia, & omnes Seneschalli prædicti, qui erunt pro tempore, sine omni lite, & alia discussione, expositis eis, in literis istis contentis, per Episcopum, qui pro tempore fuerit, eius Vicarium, vel eorum procuratorem, seu Capitulum prædictum in contrarium attentata, semper ad statum debitum reducere teneantur. Et idem intelligatur, si ex parte dicti Episcopi, vel successorum suorum, fieret aliquid contra prædicta. Nostrique successores Reges Franciæ ad præmissorum retentionem memoriam approbando, præmissas literas seriem præsentium continentes, Episcopo Cadurcensi qui fuerit pro tempore, dare singuli tenebuntur liberè absque difficultate quacunque.*

Ceditur iuri omni opposito.

Reges Franciæ huius conuentionis tabulas dent ad Episcopi postulationem

169 *Prædicta verò fecit nobiscum dictus Episcopus, prout & quatenus plenius & securius de iure, aut de consuetudine, sibi licet ea facere, & non vltra, nec aliter: quod fuit ante prædicta superius acta, & post in continenti protestatus expresse. Dictus Episcopus insuper promisit nobis solemniter, se prædicta omnia seruare & complere, omnes suos successores ad hoc specialiter obligando, ac se bona fide facturum & curaturum, cùm melius poterit bono modo, quòd suum Capitulum Ecclesiæ Cadurcensis præmissis omnibus assentiet, & ea omnia approbabit. Nos autem contemplatione personæ dicti Episcopi, & Ecclesiæ suæ, quos prosequi volumus speciali gratia & fauore, præmissa omnia volumus & concedimus, & seruare, & complere promittimus, nos & successores nostros dicto Episcopo, & suis successoribus solemniter obligando: saluo in aliis iure nostro & dicti Episcopi, & Ecclesiæ suæ, & iure quolibet alieno, quod vt [illegible] & stabilitum perseueret, præsentibus literis nostrum apponi fecimus sigillum. Actum Parisiis anno Dom. 1306. mense Februario. Nos autem ad instar [illegible] prædicti Domini & genitoris nostri, iuxta actam expresse conuentionem in literis supradictis ad præmissorum recentiorem memoriam, dilecto & fideli nostro Hugoni nunc Caturcensi Episcopo literas has continentes seriem approbando contenta in eis, concessimus, sigilli nostri, quo antè dicti Dom. & genitoris nostri decessum vti consueuimus, appensione munitas: saluo in aliis iure nostro, & dicti Episcopi, ac Ecclesiæ suæ, & iure quolibet alieno. Actum apud [illegible] prope Parisios, Anno Domini 1314. Mense Februario.*

Pacti formulæ deest capituli cōsensus, quem Raimūdus tantū spōdet.

A. 1314.

Assentitur eisdem Ludouicus Hutinus Rex sedente Hugone & A. 1320 Philippus V. sedente Guillelmo Cadurci.

Nos autem inclytorum prædecessorum nostrorum vestigijs inhærentes, & volentes complere quæ in præmissis fuerunt facta per eos, ad suprascriptorum recentiorem memoriam ea omnia & singula, prout superius scripta sunt, & expressa approbantes, ratificantes, & etiam confirmantes, Dilecto, & fideli nostro Guillelmo Episcopo Cadurcensi literas priorum seriem continentes, sigilli nostri roboratas munimine, duximus concedendas; nostro, dictique Episcopi & Ecclesiæ suæ in alijs, ac alieno quolibet iure saluo. Actum Parisijs, A. D. 1320. mense Nouemb.

A 1307. Abnuit Capitulũ Sedem Rom. appellat.

Vixdum conuento Antistitem, Regemque inter, confestim opponit 171 sese, intercedítque Cadurcense Capitulum; suáque multum interesse ne Præsulis dominia, iuráque se inconsulto distraherentur, arbitratum; ad summi Pontificis auctoritatem prouocat, summo scilicet iure de non paucis Ecclesiastica iura spectantibus decisuram: Attexam tabulas, vti quàm liberè, fortitérque Ecclesiæ immunitatibus, prouentibus, ac gratiis conseruandis certatum sit, quod posteritatis haud parum interest, palam fiat.

IN NOMINE DOMINI. Amen. *Anno Incarnationis Christi millesimo, trecentesimo septimo, Indictione quinta, die mensis Aprilis tertiâ, Pontificatus Domini Clementis PP. V. anno secundo. In præsentia mei notarij & testium infrascriptorum, Dom. Arnaldus Fabry Capellanus* Ecclesiæ de Godorio, *Cadurcensis Diœcesis, Procurator syndicus venerabilium & discretùm virorum Capituli Cadurcensis, nomine ipsius Capituli, & Ecclesiæ Cadurcensis pro ipsis, quandam appellationem, seu prouocationem in scriptis ad sedem Apostolicam legit & interposuit, in hæc verba.* Quoniam *appellationis remedium in subsidium oppressorum, & releuamentum opprimendorum à sanctis Patribus est inuentum: Ego Arnaldus Fabry Procurator Venerab. Capituli Cadurcensis dicto Capitulo pulsatâ campanâ, prout moris est congregato, Dominus meis dicti Capituli præsentibus, volentibus, ac manentibus ad infrascripta specialiter congregatis: sentiens dictum Capitulum, & quoslibet dicti Capituli, & me nomine ipsorum fuisse grauatos, & eosdem posse in posterum multipliciter aggrauari: pro eo, & ex eo, quod intellexerunt dicti Dom. mei, & ego vnà cum eis, tam ex fama, quàm pluribus fide dignis, quia venerab. in Christo Pater Dom.* Raimundus Dei gratia Cadurcensis Episcopus *alienauit pro parte, quantum in eo fuit, & alienare nititur de facto, quam de iure non potuerit, nec possit, altam & bassam Iustitiam, vel Iurisdictionem temporalem ciuitatis Cadurci, & pertinentiarum eiusdem, ad dictam Ecclesiam pertinentes, & nihilo minus quorundam castrorum ad dictam Ecclesiam spectantium, in serenissimum Principem* Dominum Regem Franciæ, *in magnum præiudicium Ecclesiæ ac Capituli prædictorum, tractatibus, consilijs, & consensibus, qui præcessisse, ac interuenisse super iis de iure primitùs debuissent inter Episcopum & Capitulum suprad. ctos, & potissimè in t unt.. & tali. r dinatione prædicta in qua actum est, vel agitur de statu & ho-*

nora, vel de subuersione, & confusione perpetua Ecclesiæ, ac Capituli prædictorum, minimè præcedentibus requisitis, habitis aut etiam subsecutis, quod nunquam aliquis decessor aut prædecessor dicti Dom. Episcopi ausus fuit, nec debuit hactenus attentare, quanquam fuerint viri vtique periti in iure, prudentes, nobiles, & potentes: attendénsque quòd inter est, dictum Capitulum, & quemlibet eorum, & me nomine ipsorum, quo supra, manutenere, & defendere iura & libertates Ecclesiæ, & Capituli prædictorum, maximè cùm dicti Dom. mei, & ego nomine quo suprà, simus ad hoc iuxta statuta Ecclesiæ prælibata per iuramentum adstricti, ne possimus in posterum de periurio, de taciturnitate aut de negligentia reprehendi: Idcircò à dicta alienatione, si quam fecit, aut facere conetur, vt dictum est, dictus Episcopus, & à dicto Episcopo, & contra dictum Episcopum, in eis scriptis ad sedem Apostolicam prouoco, & appello, & appellationes peto mihi dari, eo modo, quo possum instanter, nomine quo supra: Protestans, quòd si haberem copiam dicti Dom. Episcopi, appellationem prædictam emitterem coram ipso, & intimarem, & appellationes peterem, & quantocyus potero eandem appellationem eisdem intimabo, Ponens me, & Dom. meos prædictos, & bona dicti Capituli, cum omnibus consiliariis & fautoribus suis sub protectione sanctæ sedis Apostolicæ prædicta. Requirens vos nihilominus Officialem Cadurcensem, & vos Magistrum Adhemarium de Brandono, Vicarium in temporalibus dicti Dom. Episcopi, quòd sigilla vestra & vos magistrum Geraldum de Pratis, & Aymericum Sorberij Auctoritate Apostolica publicos Notarios, signa vestra sub forma publica, loco Apostolorum, præsenti meæ appellationi apponatis in testimonium veritatis: & protestor, quòd per appellationem huiusmodi non intendo renuntiare appellationi, & appellationibus, seu prouocationibus alias per dictum Capitulum, vel alium, seu alios eorum nomine super prædictis interpositis renuntiare, nec eis in aliquo derogare. Datum Cadurci in claustro Ecclesiæ Cadurcensis prædictæ, præsentibus Magistris Haimundo Fabri, Ioanne Donadei, Aymerico Sorberij, & Raimundo de Podio Clericis ad hæc vocatis testibus. Et ego Geraldus de Prato Clericus Cadurcensis Diœcesis, Auctoritate Apostolica publicus Notarius interpositioni prædictæ appellationis, præsens, vocatus interfui, & prædicta scripsi & publicaui, signoque meo sequenti signaui, &c.

Capitulum iur sua violata quęritur: quæ tueri, iuramẽtu religione tenetur.

171 Hæc fuit Canonicorum nostrorum eo tempore contestatio, expostulatióque, cuius de æquitate censere, nostri haudquaquam est instituti. Conquerebantur certè ipsi violata iura Ecclesiæ, infractas leges, consuetudinéque contemptas. Cùm enim non ita pridem superiori proximè sæculo *Alexander III.* Pontifex Maxim. solemniter edixisset, totaque Ecclesiâ promulgasset, quod ipsum Ecclesiastici iuris articulis haud paucis cautum fuit, vt alienatio Ecclesiasticorum bonorum cassa foret prorsus, ac irrita, cui non assensus collegii, Capitulive subscripsisset. Cum eidem nihil tentatum hactenus foret, quod vel vmbram præferre

Eccur prouocarit Capitulum.

12 q. 2. cap. sine exceptione extra. De his quæ fiunt à Prælat. cap. 1 & 2 Carthag. 4. cap. 31 & 32.

Ecclesiastici detrimenti ab Cadurcensibus Antistitibus in rebus grauioribus maximè, quin id Capituli consensio ratum, sententiáque gratum habuisset: quippe cum sedis decora, principem in primis ędem attingant Ita Philosophabantur secum ipsi Cleri proceres nostri, Comitatum *Raimundo Tolosati* subductum, ad Cadurcensem translatum Præsulem, ob rem Ecclesiasticam bene, fideliterque gestam, *Innocentij* III. Diplomate, *Gregorijque* IX. firmatum, Regum Galliæ tabulis *Philippi* II. *Ludouici* VIII. atque IX. sancitum. inter Ecclesiastica iam bona censeri, iuréque summo numerari: præsertim quando sedi ipsi ita foret affixus, vt non secus ac cætera Episcopatus stata bona, mutaret dominos subinde, commutatis Episcopis inque defunctorum locum admissis. Iam vero videbatur acerbius idipsum, diuendi ab Episcopo iura isthæc, alienari, commutari, inque vnius Præsulis calculo, Ecclesiæ Cadurcensis splendorem ludi, traduci maiestatem. At quali permutatione, & quam, vt rebantur Canonici, iniqua illa? *quadringentis & quinquaginta libris annui censs.* Comitatus tanti dominium, eius certè medietatem postponi? neque suis sat factum iri querelis autumabant quod iura *Carceris*, *Pręconis*, *Iudicis*, & id genus alia Episcopalibus ornamentis dicebantur accedere. Nouerant quippe iam fuisse olim Episcopis propria iura isthæc nec nouas flagitare tabulas, quæ iam diuturnitatis & vetustatis coagulo ipsos ducentos annos cohæsissent. Fucum nimirum fieri, dum non modo maiore, sed verò tuo minus emas. Addebant de assensu Capituli eliciendo exprimendóque cautum ab Antistite quidem fuisse. At præpostero primum ordine idipsum actum, quando Cleri calculus præcessisse debuerat. Deinde verò abs re assensum illum sponsum, cum ventilata re mox dissensus publicus obstitisset prouocantis Capituli. Neque illorum imminuebat constantiam, quod prætendi malæ causæ posse satis videbant: Ab Rege ipso, scilicet tertio ante anno, absque ipso antistite Capituli assensum postulatum, elicitum, impetratum. Nam vti scripta superius acta demonstrant, non capitulum assensisse, sed de Capitulo capita pauca assensum sperauisse, spopondisséque Capituli sat meminerant, quæ ambo quàm ab inuicem discrepant? Imo non ibi actum de alienando comitatu, eiusque parte media, a[illegible]que [illegible] præclaris [illegible], sed de conciliandis litibus, sopiendoque id genus igne dissidiorum quo Ecclesiasticæ iam familiæ emolumentum omne absumptum penè foret. Nunc vero agi sedis splendorem omnem, iuráque. præsertim cum difficillimum futurum præuiderent, si non cum Rege ipso, cum Regijs tamen magistratibus, ita consentiri in posterum, vt non illa medietate dissecanda, atque ex æquo dirimendâ multa nascerentur d[illegible], quod non erat mederi iam malis pristinis, sed nouis aduocati prio[illegible] cum [illegible]. Quid enim iam potestatis locti non auderent, qui omni comitatus administratione semoti antea, infinitis omnia litibus, ac tum [illegible] permiscerent, vt *Regia* esset opus *securi* nodis

Suprà in Guillelmo 4. à num. 85.

Supra num. 158.

hisce techrarũ, non tam profectò e*x*plicãdis euoluendisq; quam dissecandis, quàm disrũpendis. Hæc habebant sollicitum Clerum nostrum, aliáq; fortasse plura grauioráque, quæ temporum, locorumque ingenium suggerebat. Quibus tamen dirimendis, me non sedisse arbitrum iam professus, quod mearum partium fuit præstitisse contentus, prouocationis caussis & rationibus indicandis: iis permitto cætera, quorum hęc intra tribunal spectant. Neque enim extemporaneâ persona iudicis, pristinam, propriamque Historici commutare est animus.

172 Anno 1308. *Ius Fabricæ* Cadurcensi Ecclesiæ à *Raimundo* I. tributum antea restituit, vnáque *sancto Ambrosio* ædiculam sacram ædificari præcipit grati in decessorem sanctum animi monimentum: Vult & augeri *concameratam illam turrim*, quæ hodie Episcopali domo assurgit haud ignobile *Raimundi* nostri opus. At quibus formulis, quâ cautela id omne sanciat, ex loquentis ore discamus. *Vniuersis, &c. Raimundus, Dei grat. Cadurcensis Episcopus. Noueritis, quod nos cum venerab. Capitulo Cadurcensi volentes & intendentes, damna, & pericula Ecclesiæ Cadurcensis, in capite & in membris, prout possumus, & tenemur euitare, & virtutem pro viribus procurare, volumus, ordinamus, & statuimus, quod medietas fructuum Ecclesiarum vacantium, & vacaturarum in ciuitate, & diœcesi nostra Cadurcensi, illius anni, quo vacabunt in posterum, cedentibus, vel decedentibus Rectoribus, & Capellanis, seu perpetuis Vicariis Ecclesiarum earundem cedat: colligantur verò per certos Canonicos eligendos per nos, & Capitulum nostrum prædictum singulis annis, quo reddere teneantur nobis & dicto Capitulo de receptis & expensis certam & legitimam rationem. Ita quod imprimis, & ante omnia, ad honorem Dei*, & Beati Ambrosii patroni nostri, & olim Episcopi Cadurcensis *de fructibus & bonis prædictis construatur. Oratorium congruum & honestum, in loco, seu antro, vel spelunca, in qua, vel quibus prope pontem veterem Cadurc. iuxta flumen* Olti *dictus* Sanctus *arctam vitam dicitur duxisse longo tempore, & pœnitentiam voluntariam peregisse, prout indubitanter testantur miracula quamplurima, ibidem & alibi præstante diuina gratia, ob eius merita declarata. Item, quod de prædictis Ecclesiarum & Capellaniarum fructibus, salua tamen portione congrua reseruata seruientibus & officiantibus dictis Ecclesiis & Capellaniis, dicto vacationis tempore, ex qua, & cum qua possint sibi prouidere in necessariis, & ministrare Ecclesiæ sacramenta, Volumus, & concorditer ordinamus, quod de residuis fructibus, reparentur ruinæ, nunc, & imposterum ingruentes nostræ Cathedrali Ecclesiæ, Capituli & claustri, determinando, & limitando secundum ordinationem Dom. Regis, prout in literis super* Pariagio inito *inter ipsum & nos super iurisdictione alta & bassa* Ciuitatis *Cadurcensis, & pertinentiarum eiusdem, confectis plenius continetur. Item quod de eisdem fructibus fiat, & superædificetur.* Tertia testudo, seu statio, *cum lapidibus politis, & conuenientibus ædificio præcedenti*, in turri, & super turrim quæ est iuxta

A. 1308. Raimundus vacantium Ecclesiarum prouentus primo anno ad ius fabricæ transfert.

S. *Ambrosii* sacellum cõstruit, quo loco diui miracula. *Vide supr. nu.* 45.

Supra num. 166.

...uria Episcopa-lis. Quæ vis pecuniæ colligi permissa.

aulam Episcopalem & Capellam nostram: *Ita quòd sex millia solidorum Caducensium in dicto ædificio teneatur Capitulum expendere, & non vltra: Nolumus tamen, quòd propter dictæ turris ædificium fabrica nostræ Cathed. Ecclesiæ retardetur. In quorum fidem nos Episcopus præd. sigillo nostro, vnà cum sigillo dicti Capituli has literas muniri fecimus. Nos verò Capitulum Cadurcense sigillum nostrum commune, vnà cum sigillo dicti* Dom. *Episcopi præsentibus appendimus. Datum Cadurci die Iouis ante festum Cathedræ S. Petri. A. D.* 1308.

A. 1309. facellum in Xenodochio extruitur.

Anno millesimo, trecentesimo nono, Xenodochium publicum Cadurcense, quo pietatis pristinæ, liberalitatisque maiorum spectantur insignia monumenta in ruinis etiam illis, de quibus instaurandis, vt & de tota domo illa sanctioribus legibus restituenda, cogitat dudum Reuerendissimus SIMEON hodiéque sedens, rem (vti spondet hominis pietas, Decessorum sat sollicitata exemplis) breui tempore peracturus, Xenodochium, inquam nostrum sacello auctum est, quale inibi visitur, quo afflictati morbo pauperes sacris etiam interesse, communicaréque possent commodius. Facta est à Raimundo potestas de assensu *Rectoris ædis S. Mauritij*, cuius id hospitale curæ, iurique contribuitur; hacce verborum cautionúmque formula. Raimundus, &c. Vniuersis, &c. *Ex parte* Gardianorum hospitalis carreriæ maioris *nostræ ciuitatis Cadurcensis nobis extitisse noueritis demonstratum, quòd nonnulli pauperes ad illud de diuersis mundi partibus confluentes sæpe & sæpius adeo grauibus infirmitatibus ibidem detinentur, quod non possunt ad Ecclesiam* Parochialem *B. Mauritij accedere, pro diuinis Officijs audiendis & sacramentis Ecclesiasticis recipiendis. Quare fecerunt nobis humiliter supplicare, vt iuxta nostri officij debitum dignaremur super hoc de opportuno remedio prouidere. Nos itaque iustis precibus inclinati ad dictorum exhortantium, & aliorum qui in dicto hospitali conuersantur deuotionem quam erga diuina habere dignoscuntur multipliciter, augmentandam de expresso consensu Geraldi Rotgerij* Rectoris S. Mauritii, *eisdem Gardianis & dicto Hospitali duximus tenore præsentium concedendum, vt in dicto hospitali loco idoneo & honesto ad hoc specialiter deputato, possint Oratorium, seu altare facere, in quo perpetuò debeant Horas canonicas & Missas per capellanum idoneum, cum indumentis sacerdotalibus & alijs necessarijs facere celebrari, saluo in alijs iure* matricis & Parochialis Ecclesiæ B. Mauritii *suprad. In quorum fidem sigillum nostrum præsentibus duximus apponendum. Cadurci die Martis post Festum Assumpt. B. V. Mariæ. Anno Dom.* 1309. 174

Raimundi permissus.

Præfectorum Xenodochii pietas id temporis.

Eodem anno Raimundus statuta Vicanensis Ecclesiæ sancit.

Eodem anno *Vicanensem Ecclesiam* incerto iure, nullisque penè legibus administratam antehac, sanctis legibus, statutisque ab se sancitis viuram deinceps decernit. Ex tota sanctione fusissima illa, hæc tantum verba iuuat attexere, quia nostros Pontifices attingant propius, *Prouide ergo volumus, statuimus, & etiam ordinamus de communi consensu prædicto, audi...* 175

ritate nostra,& potestate nobis tradita, quòd de cætero non sit ibi Prior, sed Domino Raimundo de Saluiaco Priore. *qui nunc est cedente & decedente, nos simus & esse debeamus* Abbas,& Prælatus, superior & immediatus loco Prioris *qui nunc est, & successores nostri qui pro tempore fuerint Episcopi Cadurcenses, eo ipso quod erunt Episcopi, ipso facto sint, & de iure reputentur Abbates in ipsa Ecclesia post mortem vel decessum dicti Prioris, &c. Statuta autem illa data sunt die sabb. post Festum B. Ioannis ante portam Latinam Anno Dom. millesimo, trecentesimo nono.* Ex quibus habet Lector, quo tempore iura Vicanensis Abbatis translata sint ad Antistitem nostrum, quámque id validè, legitiméque, quando Vicanensis Ecclesia tot nominibus dudum Cadurcensi adstricta, non officii modo sui testimonium id fore, sed verò ad ornatum, ad emolumentum, ad Ecclesiasticæ politiæ splendorem haud parum facturum, est assensione publica contestata. Ius Abbatis ad se transfert, successorésque.

173 Anno millesimo, trecentesimo decimo consuetudinem perantiquam Prouincialis synodi bis in singulos annos cogendæ, inducit, antiquátque: seu quia labascere vsum huiusmodi, senióq; se flaccescere animaduerteret pristinô illo cleri affectu, pietatéque veterascente, seu quia distrahi plus æquo coitionibus huiusmodi, ab regendarum animarum sollicitudine, singulis Ecclesiis Præfectos Rectores intelligeret, statuitque de frequentis Capituli sententia semel vt tantum quotquot annis coirent decimo septimo, decimoq; octauo die ab solenni Paschatis festo, sic enim ferunt ipsa sanctionis solemnis verba. VNIVERSIS,&c. RAIMVNDVS *permissione diuina Cadurcensis Episcopus Salutem. Cum Congregatio synodalis, quæ in nostra Cadurcensi Ecclesia bis in anno consueuit fieri, pro communi vtilitate crederetur introducta, nunc propter multiplices fatigationes, & inexcogitata & diuersa pericula, quæ retroactis temporibus euenerunt, & possent prouenire in futurum, vt facti experientia docuit, tendere dignoscatur ad noxam, ad humilem requestam totius Cleri dictæ nostræ Ciuitatis & Diœcesis nuper in nostra synodo proximè præterita congregati, requirentis, quod ad vnicam tantum prædictas synodos reducere dignaremur, prouidâ deliberatione, & tractatu solemni, cum venerab. Capitulo nostro ad hoc specialiter congregato, pluries præhabitis: attendentes, quod iusta petentibus non est denegandus assensus, nec debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta varientur humana, & obseruantia antiqua in melius commutentur.* Idcircò vnâ cum prædicto nostro Capitulo, *statuimus, vt vna synodus in nostra Ecclesia Cadurcensi annis singulis duntaxat, quarta & quinta feria post quindenam Resurrectionis Dominicæ celebretur, quos dies propter congruitatem temporis, ad id agendum, duximus eligendos Ad quam Synodum omnes qui priùs, & sicut prius, venire teneantur; obseruantiâ de veniendo ad Synodum, alys retroactis temporibus consuetis commutata: Quam obseruationem & statutum volumus perpetuò obseruari.*

A 1310. Raimundus synodus Prouincialis semel vt tantum quotannis habeatur edicit.

Statuti causæ.

Capituli assensus

In quorum fidem sigillum nostrum vna cum sigillo dicti Capituli; Et nos Capitulum antedictum, ordinationi & statuto prædictis consentientes, & illud ex certa scientia approbantes, sigillum nostrum in nostro generali Capitulo propter hoc specialiter ad diem datæ conuocato, vna cum sigillo dicti Dom. Episcopi præsentibus duximus apponenda. Actum, & Datum Cadurci, in claustro nostræ Ecclesiæ Cadur. die Veneris post octauas festi omnium Sanctorum Anno D.1310.

Exemptum ab obligatione synodo se sistendi Capitulum.

Eximi tamen ab ea lege, atque onere sistendi sese, Capitulum, eóque censendos deinceps quotquot placuit, vel si Ecclesiarum regimen administratioque illis incumbat, detentos scilicet eo munere officióque Cathedrali Ecclesiæ ministrandi, exemptionis hæc est formula. *Vniuersis, &c. Raimundus Cadurcensis Episcopus salutem in Dom. Cum nos ex causis iustis & rationabilibus, vnà cum venerab. Capitulo nostro Cadurcensis Ecclesiæ prouidè duximus statuendum, quòd semel duntaxat singulis annis in dicta Ecclesia synodus nostra de cætero celebretur, videlicet in quarta & quinta feria post quindenam festi Resurrectionis Dominicæ, quos dies ad id agendum propter congruitatem temporis duximus eligendos, ad quam synodum teneri venire volumus illos qui & vt ad nostras synodos antea veniebant: volentes dicto nostro Capitulo, & singulis de eodem, qui nunc sunt, & qui pro tempore fuerint super hoc immunitatem præstare & facere gratiam specialem, licet Parochiales Ecclesias obtineant, propter quas ad dictam synodum venire deberent, auctoritate præsentium, eisdem, & eorum singulis, concedimus quod ad dictam synodum interesse personaliter de necessitate minimè teneantur. In quorum fidem & testimonium præmissorum, sigillum nostrum literis præsentibus duximus apponendum. Datum Cadurci die Veneris post hyemale festum B. Martini. A. D.*1310.

An 1310. Raimundus bona Episcopatus oppignerat

Eodem anno rei familiaris angustiis pressus *Raimundus*, qui scilicet 176
exhausta nondum super pactione cum Rege inita, contra prouocantis Capituli sententiam, assensúmque, dissidia, sopitáque nondum cum Consulibus, Regiisque Magistratibus dissensiones, sustinere haud atque aquam posset sine vi auri multo maximâ, qualem Cadurcense ærarium suppeditare haud quaquam posset, ad infitas redactus spes colligendorum posthâc reddituum obligare, daréque pignori, malis præsentibus auertendis Capitulo non abnuente cogitauit; quæ res tota certius, maiorique vtrinque fide, vt minore periculo transigeretur, ius id in prouentus futuros Diplomate perquam solenni ab Clemente V. impetrat duodecimo Kalend. Iun. anno Pontificatus quinto (hoc est anno Domini 1310.)

Assensus Papæ Clementis V.

quando creatus ipse est Pontifex Nonis Iunii anno 1305. *Clemens, &c Venerabili fratri* Raimundo *Episcopo Cadurcensi salutem & Apostolicam benedictionem. Ex parte tua fuit nobis humiliter supplicatum, vt cùm tam pro tuis necessariis, quàm Ecclesiæ Cadurcensis negotiis apud sedem Apostolicam expediendis vtiliter, te sæpe oportet magna onera expensarum*

contrahendi

contrahendi mutuum, vſque ad ſummam ſex millium Florenorum auri, *ſub modis & formis infraſcriptis, ſine quibus creditores te non poſſe inuenire putabas, tibi licentiam largiremur. Nos igitur de tua tam in eis, quam in alijs circa tua & ipſius Eccleſiæ negotia vtiliter promouenda & expedienda, circumſpectione, ac diligentia confidentes, & nolentes quod tu, propter ipſarum expenſarum defectum indigentiam patiaris, vel quod eadem negotia inexpedita remanere contingat, tuis ſupplicationibus inclinati, contrahendi mutuum propter hoc, cum quibuſcunque perſonis* vſque ad prædictam ſummam ſex millium Florenorum auri, *tuo, & ipſius Eccleſiæ nomine, ac teipſum & ſucceſſores tuos, & ipſam Eccleſiam* Cadurcenſem, *ac tua eorundem ſucceſſorum, & Eccleſiæ bona, mobilia, & immobilia, præſentia & futura, vſque ad ſummam huiuſmodi propterea creditoribus obligandi* (vſuris omnino ceſſantibus) *& renuntiandi conſtitutionibus, tam fœlicis recordationis* Bonifacii VIII. prædeceſſoris noſtri, *quarum prima cauetur, ne quis certis exceptis caſibus extra ſuam ciuitatem & diœceſim: ſecunda verò, ne reus alterius Diœceſis, vltra vnam dietam à finibus eiuſdem diœceſis ad iudicium euocetur: quam de duabus dietis in* Concilio generali *& quibuslibet alijs contrarijs à prædeceſſoribus noſtris ſuper hoc editis, ac beneficio reſtitutionis in integrum omnibus litteris & indulgentijs Apoſtolicis impetratis, aut impetrandis, & omni iuri Canonico, & ciuili: auxilio, ac conuentioni Iudicum & locorum, ſi eorundem* Creditorum *nomine ſuper ijs contingeret literas Apoſtol. impetrari, omnibuſque exceptionibus per quas contra prædictos creditores, tu & ſucceſſores tui poſſetis vos tueri, Fraternitati tuæ plenam auctoritate præſentium concedimus facultatem: & volumus, & concedimus, quod tu, & ſucceſſores tui dicti, creditoribus ipſis huiuſmodi pecuniam de bonis dictæ Eccleſiæ ſoluere, ac damna, expenſas, & intereſſe, reficere teneamini: ſi in termino qui ad hoc de tuo, vel ipſorum creditorum conſenſu fuerit conſtitutus, eadem non fuerit pecunia perſoluta, quodque ipſis creditoribus, prætextu alicuius conſtitutionis Canonicæ, vel ciuilis, aut cuiuſcunque priuilegij, vel Indulgentiæ ſedis Apoſt. de quibus in noſtris litteris plenam & expreſſam oporteat fieri mentionem, & per quæ tu & ſucceſſores præfati valeretis vlterius vos tueri, dictam pecuniam in ipſius Eccleſiæ vtilitatem conuerſam fore, probari neceſſitas non incumbat: ſed ſola tui hoc fatentis confeſſio in inſtrumentis conficiendis ſuper mutuo huiuſmodi quantitatis inſerta ſufficiens, plena, & efficax probatio irrefragabiliter habeatur.* Cæterum *ne in hoc vorago ſibi locum vendicet vſurarum, volumus quod tu & ijdem ſucceſſores, vel præfata Eccleſia Cadurcenſis, ſua, vel tua, aut ipſorum bona: per has noſtras litteras, per cuiuſpiam fraudis, ſeu calliditatis aſtutiam, ſub quouis pallio, ſeu colore verborum ad vſuras aliquas obligari nullatenus valeatis, Eaſdem literas, conceſſiones, cautiones, recognitiones, ſeu promiſſiones per eas, vel earum auctoritate factas, quoad obligationem vſurarum earundem, decernentes irritas & nullas. His nihilominus quoad præmiſſa omnia, quæ vſurarum prauitatem non ſapiant in ſuo robore duraturis, nec vſu*

Derogatur contrario iuri cuiuis

Cautio de vſuris omninò euitãdis

rarum prætextu malitiosè aliquatenus impugnandis. **Datum** *Auenione* 12 *kal.Iun.Pont.nost.an.4.*

Interim haud segnis lector annotet, disertê cautum, seueriusque exceptum à Pontifice, nulla vt fœneratitia conuentio interueniret: præsagiebat quippe, quam graue damnum crearetur pactionibus hiice planè sacrilegis, dum, vt est in Plutarchi loco, quod naturâ non posset, per fraudem ex nihilo fit aliquid, hoc est nullis impensis, re tota integra, intactáq; quæstus ingens pecuniarius nascitur, grauissimum animarum excidium cladesque comparatur. Egregia vero beneficentia, vt Ambrosii ore sæuiam in hanc pestem, quam metuebat, an prouidebat, nostris grassaturam olim latius terris Romanus Pontifex. *Numeratur pecunia, ... citur libertas ... miser meliore ... vestra d... beneficia. ... d vis, & plus ex gitis ... humanitas vt ... dum ... fecundus vobis est pauper ad quæstum: vsurarius est ... cogentibus vobis habet quod reddat quod impendat non habet.* ***M****isericordes planè viri, vsuras soluit qui victu indiget: ille medicamentum quærit, vos offertis venenum; panem implorat, gladium porrigitis; libertatem obsecrat, seruitutem irrogatis: absolutionem precatur, ... laquei nodum stringitis.*

A.1311. Raimundus Episcopatu sese ab licat, & quo.lum. Ex fecit æs alienum conslatum, effecere lites, dissidiaque, effecit præsertim *Pariagii* (prouocante ad Pontificem maximum Cadurcensi Capitulo) conditio acerbior, imparem vt se oneri tanto *Raimundus* arbitratus, Episcopatu potiús (insolenti certè exemplo) cedendum crederet, quàm vt tot suæ sedi imminentia detrimenta, non satis antea suo pro ... tempore spectare coram, ac vel inuitus subire cogeretur. Abdicat itaque exauctoratque seipsum, deque Antistite priuatum facit volens, lal ... que, Romano Pontifice indulgente, sub anni millesimi trecentesimi vndecimi exitum, sequentísve auspicia. Attestantur non paucæ tabulæ Præsulis magnanimitatem, constantiámque in exuendis hisce hon ... ne damnum iuribus Ecclesiasticis crearetur. Sic enim habet *Priuilegiorum Episcopalium* iam toties laudatus Codex, folio vndecimo. *Bone me ...* Dominus Raimundus de Cornelio, *quondam Episcopus Cadurcensis post diuersas quæstiones olim habitas inter ipsum & prædecessores suos, contra ciues, & accolas ciuitatis Cadurcensis diu agitatas tandem mouit in curia serenissimi Principis Dom. Regis Franciæ, Parisius, causam ordinariam contra ciues, & incolas antedictos, super Consulatu præsumpto per ipsos ...* Variæ lites, quibus Cadurcensis sedes vexata miserè. *communi eorum, & super vsurpatis per eos ponderibus, mensuris, pl... tis, muris, & locis communibus, custodia portarum, & clauium ... & quæstis, ac quam pluribus alijs, pertinentibus ad dominium ciuitatis, etiam super territorio, in qua causa fuit libellus oblatus, monstra facta, exceptiones dilatoriæ propositæ, & vsque ad vocis contestationem processum: quæ causa prosecutâ per dictum Dom. Raimundum, & postea continuata per Dominum Sicardum successorem suum, tandem dicto Dom. Rege, qui nunc ...*

partes Tolosanas eunte, ac faciente transitum per Cadurcum fuit per Dom Raimundum dictum Panchelli tunc Episcopum Cadurcensem, & per Procuratores seu syndicos ciuitatis, super quæstionibus pendentibus inter eos in ipsum Dom. Regem vnanimiter compromissum, & pendente huiusmodi compromisso, fuit Pariagium initum & factum per dictum vltimum Dom. Raimundum cum dicto Dom. *Rege super temporali dominio ciuitatis, & partim ante ipsum pariagium, & partim post fuit de mandato Dom. Regis ad inquirendum de illis super quibus in eum extiterat compromissum, tam de iure partium, quàm Dom Regis, post pariagium processum, in tantum, quod non restat, nisi quòd sententia per ipsum Dom. Regem feratur, ad quam audiendam erant dicti ciues citati, tempore, quo prædictus vltimus Dom. Raimundus Episcopatui renuntiauit, & ex tunc fuit propter Ecclesiæ Cadurcensis vacationem in statu illo negotium hactenus prorogatum.*

Item, tempore dicti Dom. Raimundi, primi ad eius procurationem & promotionem, de mandato dicti Dom. Regis, quadam inquesta facta super eo, quod gerentes se pro consulibus ciuitatis Ioannem de sancto Iorio clericum suspenderant in furcis, & iustitia ipsius Episcopi, & Ecclesiæ Cadurcensis: *& contra appellationem per gentes ipsius Dom. Episcopi interiectam ad ipsum* Dominum *Regem: qua quidem inquesta tempore dicti Dom.* Sicardi, *quia ipse ad preces ciuium, ipsius inquestæ iudicium procurabat differri, fuit saluo iure Episcopi, iudicata pro Rege, & fuerunt dicti gerentes se pro consulibus condemnati, ratione dictæ appellationis* Dom. Regi in duobus millibus librarum Turonensium: *postmodum verò tempore memorati vltimi Dom. Raimundi, dicta inquesta fuit iudicata pro iure ipsius & fuerunt dicti gerentes ipsi Episcopo propter hoc condemnati in mille libris Turonensibus, sed circa illud tempus, quo ipse Dom. Episcopus Episcopatui renuntiauit, dicti gerentes dicunt se defendisse contra ipsum a solutione dictarum mille librarum, &c.* Sedem etiam Cadurcensem vacasse anno 1312. docent Capituli tabulæ, iam laudati Codicis, folio tertio supra trigesimum scriptæ, quibus Bertrandus de S. Artemio Vicarius generalis creatur, quia Raimundus iam sede, pastoralique iure cessisset. Plura de hacce abdicatione spontanea, in Hugonis suffecti actis, insolentia illa, lectúque grata, subdenda suppetent non ita multò post, stylum vt hîc ea spe fretus contraham.

Consulum ausus & condemnatio.

A. 1312. Vicarius Raimundo cedenti suffectus à Capitulo.

178 Quis verò hîc non obstupescat *fiscales exactores*, ceu annillatos canes lamoniam mensam subodoratos, accurrisse confestim ad prædam: & licèt se eâdem causâ damnatos toties Regis ipsius etiam vltrò cedentis calculô, satis nossent: inuolasse denuò tamen in vacantis sedis prouentus, vacantis (inquam) non obitu, sed spontanea cessione superstitis adhuc Raimundi, inuolant tamen, & qui est sæpe eorum genius, fisci obtentu suam acturi causam (quando iam toties Rex ipse cesserat) occupant *Regaliæ* nomine sedis vacantis bona. Docebunt ex Armario Capituli promptæ tabulæ spontaneam Raimundi exauctorationem, docebunt sedem id

A. 1312. Fiscales exactores in bona sedis Raimundi superstitis, etiã cessione vacantis inuolant. Causã cadunt.

temporis vacasse, docebunt exactorum audaciam; & quod caput totius rei est, caussa eos denuò, iniusta quippe cecidisse, &c. VNIVERSIS, &c. Guillelmus de Giscorio, Archidiaconus Algiæ in Ecclesia Lexouiensi, Domini nostri Regis Franciæ Clericus & auctoritate eiusdem vnà cum prouido & discreto viro Bernardo de Me... dicti Dom. Regis familiari custos Regaliæ Ecclesiarum Cathedralium vacantium in Regno Franciæ, salutem. Notum facimus, quod cùm nos audito, quod Domi...us Raimundus nuper Episcopus Cadurcensis renuntiauerat Episcopatui: venerabili ac discreto viro Dom. Geraldo de Sabanaco legum Doctori nostris dederimus litteris in mandatis, quòd ipse temporalia Ecclesiæ Cadurcensis pro Regalia susciperet & fideliter custodiret: & post paucos dies propter alia Dom. Regis negotia, nos declinauerimus ad ciuitatem Cadurcensem : ... venerab. Capituli Cadurcensis Ecclesiæ ad nostram accedentes præsentiam nobis significare curarunt, quod, sede vacante, custodia & administratio omnium bonorum spiritualium & temporalium Ecclesiæ pertinebat ad ipsos, tam iure communi quàm ex arresto Curiæ Dom. Regis. Quare petierunt saisinam ... mandato nostro appositam penitus amoueri, & eisdem restitui bona praedictæ ... administrationem, & custodiam eorundem. Et ad ostendendum idem dicti praedicti exhibuerunt nobis litteras Regias patentes fœlicis recordationis Dom. Thi... pr...olim Regis Franciæ progenitoris Dom. nostri Regis cum cera viridi ... datas, huc tenore. Philippus, &c. (iam supra inseruimus) Actum Par... Anno Dom. 1279. mense Febru. Vnde nos his visis & aliis super expeditione dictæ temporalitatis aliàs facta dicto Capitulo sede vacante per mortem aliorum Episcoporum, habita etiam deliberatione cum dicto Dom. Geraldo & aliis: quia nobis constat saisinam gubernationem, & custodiam bonorum, & rerum Ecclesiæ Cadurcensis sede vacante ad dictum Capitulum spectare, & ab antiquo pertinuisse. Idcirco saisinam de mandato nostro in prædicta temporalitate appositam occasione dictæ Regaliæ penitus amouentes, custodiam & administrationem iuxta tenorem dictarum literarum Regiarum dimisimus Capitulo memorato, mandantes dicto Dom. Geraldo & aliis tenentibus temporalitatem prædictam, vt eam Capitulo, vel eorum certo mandato reddant, & restituant, absque difficultate quacunque. In cuius testimonium præsentibus sigillum nostrum duximus apponendum. Datum Cadurci septima die Iunij millesimo, trecentesimo duodecimo.

Vide supra nu. 154.

Numa 154.

Iura Capituli intacta.

PETRVS DE LARILLACO.

Petrus de Larillac anno 1312. à Clemente V. electus Cadur. Episcopus omninò renuit.

179 PEtrus eodem anno 1312. Clementis placito Episcopus Cadurcensis creatur, in locum Raimundi superstitis sufficiendus, adeóque annumerandus nostris venit Antistitibus, quamuis id muneris hu... a...

liberalissiméque délatum constantius respuerit, abieceritque, qua erat animi demissione, vitæ priuatæ tutioris illius studio, honorúmque contemptu. Testantur Clementis V. literæ hoc ipso anno in Hugonis Geraldi gratiam ad Philippum Galliæ Regem datæ, in Hugonis actis mox inferendæ, quarum fragmentum hocce ad rem præsentem attinet. *Raimundo olim Episcopo Cadurcensi sponte cedente regimini Cadurcensis Ecclesiæ, cui tunc præerat, nos de dilecto filio Magistro Petro Archidiacono Catalaunensi, licet absente, eidem Ecclesiæ de fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica duximus prouidendum: & cum huiusmodi prouisio ad ipsius Magistri Petri notitiam peruenisset, idem Mag. Petrus certis considerationibus & causis motus, prouisioni huiusmodi per nos de ipso factæ sponte sua renuit consentire. Nos autem, &c.* Habentur acta isthæc *Episcop. Cod. M.S.* iam frequenter laudati, *fol.* 10. quibus ex *fol.* 17. isthæc paucula generosissimi cedentis animum prælatura attexo; *Petrus de Larillaco recusauit simpliciter, & totaliter dictum Episcopatum.* Enimuerò mirari libet hìc hominem e ferrei sæculi parte natum, quà honos, dignitásque vna in votis erat, ita [illegible] ab eo affectu temperasse, vt pectus obfirmauerit, repudiando alacrius generosius que splendori, cuius cæteri allecti specie, dum eum solùm in animo gerunt, meram insaniunt insaniam. Perpendebat videlicet quanti esset periculi, aliæ quantæ, imbecilliores humeros supponere velle ei ponderi, cui sis quam maximè impar. Reputabat secum qui ad faciendum satis rigido Dei opt. iudicio de suo vix sufficiat, non ita tutò vadem se alieni facere. Audiebat *Iacobum* seriò commonentem maius hoc præfecturæ sacræ onere fumi iudicium: sapientiámque intentantem, *iudicium durissimum ijs qui præsunt.* Neque deerant prioris, eóque purioris æui exempla, nouerat *Ambrosium* eò vsque ab omni Prælaturæ specie abhorruisse, proh! superi, qualem virum, vt crimina scelera, sacrilegiáque fingeret, quò de sui opinione atque fama detractum foret amplius, Episcopali solio deuitando, iubebat reis adhiberi sæuiora tormenta; domum vocabat eà fine prostibula; quanquam personata vitia, & fictam nequitiæ scenam sanctimoniæ tantæ obtentâ agnoscês populus post innumeras fugas, tandê ab inuito obtinuit, quod ab volête minimè poterat. Meminerat Petrus noster *Nazianzenos, Chrysostomos, Synesios, Augustinos, Bernardos, Euagrios, Ammonios, Gregorios, Thomas Aquinates, Antoninos,* innumerósque id genus viros, vel capitis periculo, honorum isthæc nomina, officiorum onera grauiora fugisse, fugámque Apologeticis libris, multò clarissimis defendisse. Quare credebat sibi licitum, imò præclarum fore, eludere deferentis Pontificis tandiu vota, quandiu præceptum, léxque deesset.

Quàm iure igitur Episcopis annumeratus nostris, qui dum minùs eos inter censeri voluit, tum certè tantò fuit dignior qui censeretur, & momentum muneris tanti perspectum sibi, & vires suas exploratas, (quæ sunt optimi præsulis partes potissimæ) exemplo illustri sane

Petri laus.

Iaco. 3. v. 1.
Sap. 6. v. 6.

Paulin. in vita Ambr.

Quanti viri Episcopatus fugerin olim.
Chrisos. de sacer.
Aug. epist. 148.
Syn. epist. 57.
Nicepho. libr. 1[illegible] cap. 37.
Vita S. Tho. Aq.
Naz. Apolo.

ad demirationem concitandam, ad posterorum fastum frangendum, atque elidendum præclaro, quàm luculenter attestatus.

HVGO GERALDI.

Hugo ab A. Chr. 1312 ad 1316.

HVGO ex Archidiacono Rhotomagensi Episcopus creatur, anno Christi millesimo, trecentesimo, duodecimo exeunte, ad eum dignitate delatâ, quæ prius Petro abnuenti oblata fuerat: Et vero conducibilius Hugoni nostro tum fuisset, exitum si spectare libeat, vt quamprimum renuntiasset ipse sedi, tot periculis euitandis, in quorum sese turbam nescius induebat, spe affulgentis dignitatis allectus: vt enim splendoris, maiestatisque plenissima sunt hominis auspicia, ita profecto infelicissimum exitum sortiuntur; vno vt in Hugone spectari palam detur, quæ sint vices mortalium; quorum exordia quàm fortunata calamitosi exitus tandem excipiant, Honorificentissimas ab Pontifice summo ad Philippum Galliæ Regem literas in Hugonis gratiam missas, dotium Antistitis n e mores, subiectionis testes habet laudatus Codex M.S. *Priuilegiorum episcopalium* fol.10. in hæc verba. *Clemens, &c. Carissimo in Chr. filio Philippo Regi Franc. illustri salutem & Apostol. Bened. DIVINÆ gratiæ maiestatis acquiritur, si ministris eius, & ijs præcipuè qui Pontificali sunt prædit i dignitate, pro ipsius reuerentia, condignus honor impenditur, & fauor necessarius exhibetur. Dudum siquidem D.F. Raimundo olim Cadurcensi Episcopo. per* D.F.M, Guillelmum de Dol s, Procuratorem ipsius Raimundi, *habentem ab ipso ad hoc sufficiens & speciale mandatum, cedente regimini Cadurcensis Ecclesiæ, cui tunc præerat, in manibus Dom.* F. nostri Arnaldi sanctæ Mariæ, in porticu Diaconi Cardin. *nomine ipsius Raimundi apud sedem Apostolicam de mandato nostro speciali cessionem huiusmodi admittentis. Nos de dilecto fil. Mag. Petro Archidiacono Catalaunensi, licet absente eidem Ecclesiæ de Fratrum nostrorum consilio, Apostol. auctoritate duximus prouidendum: & cùm ad ipsius M. Petri notitiam prouisio peruenisset, idem M. Petrus certis considerationibus motus, sponte renuit consentire. Nos autem ad prouisionem ipsius Cadurcensis Ecclesiæ cum nullus prater nos hac vice de ipsius Ecclesiæ ordinatione se intromittere potuerit (pro eo, quod nos dudum circa promotionis nostræ principium ad apicem Apostolicæ dignitatis prouisiones omnium Ecclesiarum Cathedralium, tunc apud dict. m sedem vacantium, & vacaturarum imposterum dispositioni nostr , & eiusdem sedis reseruantes, decreuimus ex tunc irritum & inane, si secus scienter, vel ignoranter à quouis attentari foret) ne dicta Cadurcensis Ecclesia prolixæ vacationis exponeretur incommodis, cæpimus intendere diligenter, & post deliberationem, quam ad deputandum eidem* Cadurcensi *Ecclesiæ personam vtilem*

Litteræ Clementis V. ad Philippum IV. in Hugonis gratiam.

Vt Raimundus II. Episcopatum cesserit.

Vt Petrus oblatum respuerit.

Episcopatuum omnium collatio seruata vni sedi Apostol.

etiam fructuosam, cuius industria probitatis, in suis valeret viribus adaugeri, ac etiam defensari, ad D. F. Hugonem Electum Cadur. *Archidiaconum Augensem, in Ecclesia Rhotomagensi, in sacerdotali ordine constitutum, Capellanum nostrum, cui literarum scientiam, honestatem morum, & vitæ circumspectionem in spiritualibus & temporalibus, & alia multiplicia dona virtutum familiari experientia suffragari conspicimus, quem & tu nobis per tuas litteras, de præmissis & alijs multiplicibus probitatis meritis commendasti, direximus aciem mentis nostræ. Quibus omnibus diligenti meditatione discussis, de persona ipsius Hugonis, vtpote nobis, & dictis fratribus nostris, ob suorum exigentiam meritorum probati, præfatæ Cadurcensis Ecclesiæ auctoritate Apostol. de ipsorum fratrum consilio duximus prouidendum. Eundémque Hugonem illi in Episcopum præfecimus, & pastorem: curam & administrationem ipsius Cadurcensis Ecclesiæ, sibi in spiritualibus & temporalibus committendo, firma spe, fiduciáque conceptâ, quod eadem Cadurcensis Ecclesia sub suo fœlici regimine (dexterâ Domini sibi assistente propitiâ) salubriter, & prosperè dirigetur, & grata suscipiet incrementa. Quacirca serenitatem regiam rogamus, & hortamur attentè, quatenùs eundem electum ob reuerentiam Apostol. sedis, & vestram benignè recipiens, te sibi reddas in regio fauore munificum, & in cunctis opportunitatibus gratiosum: ita quòd idem electus, tuæ celsitudinis fultus auxilio, in commissa sibi cura Pastoralis officij, possit assiduè Deo propitio prosperari, ac tibi exinde à Deo perennis vitæ præmium & à nobis condigna proueniat actio gratiarum. Datum Auenione decimoquarto Kalend. Martij Pontificatus nostri anno octauo*, quæ subnotatio in annum millesimum trecentesimum duodecimum incidit, Clemente V. scilicet octennio ante creato Perusii post bene multam dissensionem Cardinalium, vnísque votis in Benedicti locum suffecto Nonis Iunii Anno Christi millesimo trecentesimo quinto, qui si Pontificatus Clementis primus fuit, consequens est, vt Christi 1312. octauus Pontifici fuerit.

Hugonis electio. Laudes tum à Papa, tum à Rege datæ.

Electus est A. C. 1312. *Platina, Onufr Ciacon.*

18. Anno sequente 5. Martii (primus is erat anni mensis) litteras ab Philippo Rege impetrat, quibus æs alienum à decessoribus contractum minime diluendi facultas illi fiat. PHILIPPVS. &c. *Supplicatione audita dil. & fidelis nostri Hugonis Episc. Cadurcensis*, Concedimus *vobis, quatenus ipsum, aut gentes suas, ad soluenda debita quæcunque per prædecessores suos contracta, videlicet cum Guillelmo Ioannis milite, & Raimundo de Calciata ciue Cadurcensi, & alijs quibuslibet, nisi quatenus ea conuersa in ipsius Ecclesiæ vtilitatem, per litteras, vel alia probabiliter, & legitimè noueritis, minime compellatis, aut permittatis compelli. Datum Parisiis, 5. Martij. A. Dom.* 1313.

An. 1313. Galliæ Rex permittit, vt ne diluat æs alienum à decessoribus contractum, nisi si quod conuersum in vtilitatem Ecclesiæ.

Maij die 30. *decem millia Florenorum auri de Florentia* iusti ponderis Clementi V. gratis data, docet laudatus *Codex membraneus fol.* 5. Subsidium deinde imperat Clero, his verbis, Vniuersis, &c. Hugo, &c. *Cum tam*

Donum Clementi V.

nostris prædecessoribus, quàm cæteris Prælatis circumadiacentium partium in eorum noua creatione, ex antiqua & laudabili consuetudine subsidium à personis Ecclesiasticis, sibi subditis, Beneficiatis præsertim sit solitum exhiberi. Nos huiusmodi obseruantiæ innitentes, & quia consideratis oppressionibus persecutionibus & iacturis, quibus Ecclesia, seu Cadurcensis Episcopatus opprimitur, euidenter huiusmodi subsidio noscitur indigere ad petendum idem subsidium à nostris subditis, qui ad hoc teneri possunt de gratia, vel de consuetudine, seu de iure, Religiosos viros Guillelmum de Nobiliaco, custodem pœnitentiarium Fratrum minorum Cadurcensium, M. Guillelmũ de Ba[illegible]iacc, Capellanos nostros, Ioannem de Fagia, &c. & quoslibet duos ex ipsis, in solidum constituimus, & ad hoc loco nostri, iure, modo, & forma, quibus melius possumus, ponimus. Cuiusmodi subsidium præfato Archipresbytero S. Medardi Petro Fulcherio, & Mag. B. de Cossolen. *alias dicto de Bausl, & cuilibet vel alteri eorundem in solidum solui mandamus, & volumus assignari. Gratum, & ratum habere promittentes; quicquid iuxta modum, permissum factum fuerit per eosdem. Datum, &c.*

Subsidium pro o e imperat clero.

A. 1311. Omnes Episcopalium bonorum alienationes præteritas reuocat Clemens V.

Distractionis omnis, atque alienationis bonorum sedi quondam ad dictorum reuocationem luculentissimam impetrat à Clemente, 2. Kal. Iunii. *Clemens, &c. Significauit nob. dilectus Frater Hugo Caturc. Electus, quod nonnulli prædecessores sui Cadurcenses Episcopi qui fuerunt pro tempore diuersas concessiones, & alienationes Beneficiorum Ecclesiasticorum, Decimarum, rerum, bonorum, fructuum, redituum & prouentuum ad mensam Episcopalis Ecclesiæ Cadurcensis spectantium, aliquibus Clericis & Laicis in ipsius mensæ grauem læsionem fecisse noscuntur. Nos igitur volentes eiusdem mensæ indemnitatibus præcauere, concessiones & alienationes huiusmodi, etiamsi in eis Capituli Cadurc. consensus accesserit, aut si fuerint iuramentorum præstatione, & adiectione pœnarum, vel quacumque alia, etiam Apostolicæ sedis confirmatione in forma communi super hoc forte concessa firmitate vallatæ, ad ius & proprietatem mensæ prædictæ, auctoritate Apostol. reuocamus. Nulli ergo, &c. Datum Biturricæ Auenionen. Diœc. secundo Kalend. Iun. Pont. nost. anno octauo.* Ad quartum Kalend. Augusti vt quatuor nepotibus, commendatibusque beneficia quæuis Ecclesiastica deinceps, quomodolibet vacatura *Personatus etiam ac dignitates* conferre auctoritate Apostolica Hugo possit, concedit Clemens V. *M.S. Codicis iam laudati* octauo folio. Indulget item, vt non seruatis etiam articulis ætatum, Conciliorum auctoritate constitutis, Ordine sacro nondum initiatis, quatuor illis Beneficia quæuis deferre valeat. *Clemens, &c. Dil. fil. Hugoni Electo Cadurc. Salutem, & Apostol. Bened. Personam tuam tuis exigentibus meritis, speciali beneuolentia prosequentes, & propterea volentes illam tibi gratiam facere, per quam te reddere valeas aliis gratiosum, dispensandi auctoritate nostra, cum quatuor personis defectum patientibus in ordinibus & ætate, vt huius defectu, ac Lateranensis Concilij, & qualibet alia constitutione* 182

Ius conferendi nepotibus Beneficia Hugoni permittit, & quale.

contrariis nequaquam obstantibus, Parochiales Ecclesias aut dignitates seu personatus, vel officia cum cura vel sine cura, dummodo de illis alias canonice prouideatur eis, de hac huius prouisioni tempore viginti-quinque annum aetatis sua annum attigerint, & alias idonei fuerint, ad huiusmodi dispensationis gratiam obtinendam libere recipere valeant, & licite retinere. prouiso quod huius Ecclesiae dignitates, personatus, vel officia debitis propterea non fraudentur obsequiis, & animarum cura in eis quibus illa imminet nullatenus negligatur, quodque dicti personae cum ad aetatem ad id aptam peruenerint se faciant ad ordines, prout Ecclesiarum dignitatum, personatuum vel officiorum ipsorum onus exegerit, statutis a iure temporibus promoueri plenam & liberam tibi concedimus tenore praesentium facultatem. Datum in Prioratu de Granselllo prope Malausanam Vasionensi diœcesi 4. Kalend. Aug. Pont. nostri anno 8.

183 Fuit Hugoni fœlicissimus ille dies, & candidissimus, quo nouis gratiis recentibus alias abunde cumulatus ab iure omni alio exemptus, solius vt Pontificis manu *Anathematis* fulmen queat excipere, aut Ecclesiasticæ telum censuræ, constituitur. CLEMENS, &c. *Dilecto fil. Hugoni Electo Caduricensi salutem & Apostol. bened. Tuae deuotionis grandia merita promerentur, vt desideriis tuis benignius annuentes in iis quae digne postulas nos tibi reperias fauorabiles, ac etiam gratiosos. tuis itaque deuotis supplicationibus inclinati, tibi auctoritate praesentium indulgemus vt nullus a sede Apostolica delegatus executor, vel etiam conseruator à sede deputatus eadem, aut subdelegatus ab aliquo eorundem possit in personam tuam excommunicationis vel interdicti ferre sententias absque licentia dictae sedis per ipsius sedis litteras concedendas, facientes plenam & expressam de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Nos enim quaslibet interdicti & excommunicationis sententias, si quas in te contra indulti praedicti tenorem proferri forte contigerit, ex nunc irritas decernimus, & inanes, &c. Datum in Prioratu de Granselllo prope Malausam Vasionen. diœcesis 4. kal. Aug. Pont. nostri ann. 8.*

Eximit ab aliorū censuris.

184 Postridie Raimundo Decessori vltronea exauctoratione illustri Beneficium Ecclesiasticum attribui vitandis egestatis grauioris incommodis, iubetur à Pontifice, Hugonis precibus annuente, excepto tamen eo omni, quod de Cadurcensis Ecclesiæ iure foret, ne scilicet eadem æde, quâ antehac Antistes fuerat, inferiori loco sedere, aliisque quibus Characteris Episcopalis perenni, & nunquam intermoritura dignitate multo præerat et annuum, concedere indignius cogeretur; sic habet diploma Pontificis in insolenti facto insolens ipsum, CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, & dilectus filius Lemouicensi, Sarlatensi, Petragorensi Archidiaconis & S. Medardi Petragorensis Diœcesis Archipresbytero Ecclesiarum sal. & Apost. bened. *CVM dilect. fil.* Raimundus Pauchelli, olim Episc. Cadurcensis *regimini Ecclesiae Cadurcen. cui tunc praeerat sponte cesserit in manibus dil. filij nostri* Arnaldi S. Mariæ in porticu Diac. Card. *de mandato nostro cessionem hanc admittentis. Nos volentes vt idem* Raimundus *in*

Hugo Raimundo decessori beneficia impetrat, & qualia.

derogationem Pontificalis officij cogatur amara mendicitatis opprobrium experiri, etiam dilecti filij Hugonis Electi Cadurcensis *supplicationibus inclinati, discretioni vestræ mandamus, quatenus vos, vel duo, aut vnus vestrum per vos, vel alium, seu alios, præfato Raimundo de tot Beneficijs Ecclesiasticis, cum cura, vel sine cura, etiamsi dignitates, vel personatus existant, quorum ipsorum fructus, redditus & prouentus vsque ad trecentarum librarum turonensium paruorum annuum valorem attingant, ad collationem Episcopi Cadurcensis, qui est pro tempore, pertinentibus, si in diœcesi Cadurcensi vacant ad præsens, vel quam primum vacauerint: Dummodo in Ecclesia Cadurcensi non existant, quæ ex nunc donationi Apostolicæ reseruamus, decernentes eundem Raimundum ijs beneficijs fore contentum, &c. Datum in Prioratu de Grausello prope Malausanam Vasionensis Diœcesis 3. Kal. Jul.* [illegible] *Pont. nost. ann.* 8. sic quippe habet Priuilegiorum Episcopalium Codex in membranceus M.S. fol. 8.

Attingit ad 300. libras Turon. annui prouentus.

Romanam sedem diceres vni Hugoni nostro vigilare, sanè frequentia diplomata. Is testamenti tabulas ex placito condendi eadem die accepit. Clemens, &c. *Dilecto fil. Hugoni, &c.* Quia *præsentis vitæ conditio* [illegible] *habet instabile, & ea quæ visibilia habent essentiam, tendunt ad non esse, tuque salubri meditatione præmeditans, diem tuæ peregrinationis extremum dispositione testamentaria desideras præuenire. NOS tuis supplicationibus inclinati, vt de bonis tuis vndecunque, non per Ecclesiam, [illegible] alias tamen licite acquisitis, quæ ad te pertinere commodè dignoscuntur, libere testari valeas, ac de bonis mobilibus Ecclesiasticis tuæ dispositioni, vel administrationi commissis, quæ non fuerint altaris, seu altarium Ecclesiarum tibi commissarum ministerio, seu alicui speciali earundem Ecclesiarum di*[illegible] *tui, vel vsui deputata, necnon & quibuscunque mobilibus, a te per Ecclesiam, seu Ecclesias licite acquisitis, pro decentibus & honestis expensis tui funeris, & pro remuneratione illorum, qui tibi viuenti seruierint, siue sint consanguinei, siue alij iuxta seruitij meritum moderate tamen, disponere, & erogare possis, & de ipsis earundem Ecclesiarum ære alieno deducto, vt ipsæ Ecclesiæ non remaneant debitis obligatæ in pios vsus conuertere, plenam concedimus facultatem. Volumus autem, vt in bonorum dispositione iuxta quantitatem residui erga Ecclesias, a quibus eadem percepisti, te liberalem exhibens, prout conscientia tibi dictauerit, & saluti animæ tuæ videris expedire. Datum &c. vt supra.*

Ius testandi à Pontifice accipit Hugo.

Vix hasce litteras expedierat Pontifex, cum ecce tabulas in manus famit, ius etiam in Beneficia vni Pontificis summi iuri subiecta, *Hugonis* arbitrio permissurus; quarum ecquis non demiretur potestatem, vnicque hominis tanti merita summa credat? cui non nisi nouas, inauditásque gratias æquari posse summus ipse Pontifex autumaret. Clemens, &c. Dilecto filio Hugoni, Electo Cadurcensi, *Salutem, & Apostol. bened. Tuam volentes honorare personam, & per honorem tibi exhibitum aliis gratiam impertiri conferendi hac vice, per te, vel alium, seu alios beneficia Ecclesiast. cum*

Ius conferendi beneficia.

cura, vel sine cura, etiamsi dignitates, vel personatus, vel officia existant, & ea consueuerint per electionem assumi, nulli alij de iure debita, quæ in tuis ciuitate, & diœcesi Cadurcensi vacant ad præsens, tam quæ tempore iam vacarunt, quorum eorum collatio est ad sedem Apostol. per lapsum temporis, secundum Lateranense concilium deuoluta; singula videlicet eorum singulis personis idoneis, quibus tibi videbitur, & inducendi eas, vel procuratores suos in corporalem possessionem huiusmodi beneficiorum, & defendendi inductas, amotis quibuslibet illicitis detentoribus ab eisdem, contradictores per censuram Ecclesiasticam compescendo, non obstantibus, &c. Datum, &c. vt supra. Accipit ipso eodem die potestatem Cathedralis ædis Canonicis alios quos volet adsciscendi, necnon quibuslibet Cœnobiis (seu virorum, seu fœminarum illa forent) quos aptiores iudicaret, ad Religiosæ vitæ genus instituendum haud inuitos aggregandi, iure omni de corporis, déque animi dotibus aliisque id genus ad vitam istam facientibus iudicandi ad se vnum relato. Sic enim Pontifex, CLEMENS *Episcopus seruus seruorum Dei* Dilecto filio Hugoni. &c. *Personam tuam claris tuis exigentibus meritis honorare volentes, & per honorem tibi exibitum alijs prouidere, faciendi recipi auctoritate nostrâ per te, vel alium, seu alios in tua Cathedrali Ecclesia Cadur. in qua Canonicorum receptionem & Prebendarum, necnon dignitatum personatuum, ac Officiorum collationem, ad te asseris pertinere, duas personas idoneas, de quibus tibi videbitur in Canonicos, & in fratres, ac vtrique dictarum personarum prouideri de Prabenda nulli alij de iure debita, si in ea Ecclesia vacat, vel cū ad id obtulerit se facultas.* Et post aliqua: *In singulis preterea monasterijs Monachorum & monialium, ac Ecclesiis Canonicorū Regular. ac etiam alijs secularibus Collegiatis tuarum Ciuitatis, ac diœcesis singulas personas idoneas, de quibus tibi videbitur, recipi faciendi in monachos ac Canonicos, & in Fratres; ac monachas & sorores, prout secundum ipsorum Monasteriorum & Ecclesiarum Conditionem fuerit faciendum, sibique secundum eorundem monasteriorum, & Ecclesiarum consuetudinem regularem habitum exhiberi, eásque syncera in Domino caritate tractari, necnon contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postpositâ auctoritate Apostolica compescendi, non obstantibus quibusque consuetudinibus, &c. Datum &c. vt supra.*

Ius in Canonicatus Cadur. in monasteria.

126 Luce eadem Clemens, de creati, Electíque *Hugonis*, inuncti nondum dignitate sollicitus, à quouis vt consecrari queat indulget: Ius item tribuit Tabellionatus officium viris quatuor ab se delectis, diligenter probatis, iuramento atque religione adstrictis deferendi, necnon vt Guillelmo *Sarlandela* nepoti Beneficium conferre ritè valeat, nimirum quoduis in posterum vacaturum. Quid plura? Proprio, priuóque Diplomate *quatuor Clerici* permittuntur Hugoni, ex eius voto seligendi, qui adsint, ministrentque Antistiti, eo etiam priuilegio atque immunitate, Beneficiorum prouentibus vti absentes potiantur, haud secus ac si coram adessent, in

Alia multa à Clemente V. Hugoni permissa.

ipſorumque bona incumberent;dempta tantum ea parte redditũum,quæ ſingulis diebus tributa ſingulis maiori adſtantium labori, merito ac l... nanimi ...e quàm optimo reſeruatur.quæ ſingula Priuilegiorum Epi... palium Codex folio 9. 12. 13. diſertè , fideliterque ad poſteritatis memoriam inſcita ſeruat: N... ex iam dictis Clementis in Hug... ... fat ſe prod...re rat. atte... ere ſuperfluum ducimus , quanquam quod ſequitur nefas omittere. Octauo igitur Idus Octobris anno eodem Cadurcensis Diœceſeos vniuerſæ,Eccleſias,Cœnobi...que luſtrandi,ſuper his omnibus inquirendi, atque centenſ...p...quenumerata faciendi ... ptibus cum moderatione tamen exig... ... accipit ampliſſimum ... diplomate : Clemens, &c. *Venera... ... Hugo... Epi... po Ca... ... Grata deuoti...nis ſtudia, quibus nos & Rom...am dil... Ecc... ...am, ... dia tuarum... in tuitum merita prom...ren ar, ... perſonam tuam ... re... ... gratia prosequamur.Tu... ...que ... ... bus incl... ... ...ſioritate prꝗ ... ...mus,ut Eccl... ...monaſteria, cæteraque ... perſonas,exempta... non exempta,tuarum Ciuitati ... diœceſeos , in q... tibi v...ationis officium compet... de c...ſuetudine, vel de iure per al...que ... aliquas perſonas idoneas,ſaltem in Sacerdotio conſtitutas ... ad hoc duxeris aſſumendas, poſſis libere vſque ad term... ... tempus viſitationis ... graterit fa...cre v...ſitari,ac procurationes, r... ...viſitationis ... debitas ab Eccleſijs,Monaſterijs,locis & perſonis huiuſmodi taliter viſitatis re... ci, ere moderatas etiam in pecunia numerata quacũque c...ſuetudine ſuper hoc in contrarium edita non obſtante.Nulli ergo,&c.Datum in Prioratu de Grauſello propè Malauſanam Vaſionen. Diœceſis 8.Idus Octob.Pont noſt.anno ...

Nec que vnius ... ... Pontificis cura, ind...ᵱ... amand... colen... ornandóque Hugoni noſtro inuigilauit attentius,Carpent...ratenſi... pe Auiſtes Diœceſi ... ſua vniuerſa, quaſi in Co...piſcopum ... Hugo , Officijs Pontificiis perfungi omnibus ritè , legitimeque va... committit libentiſſimè ...dem anno , Decembri menſe : quæ tabulæ in laudato Codi... extant folio ſexto. Ipſe Rex Galliæ *Philippus Pulcher* Regnò ext...emò (quaſi ſenuaſſent ſuperi hominem vt R...gia Ma... nonnihil etiam ſplendoris, honoriſque Hugoni noſtro, ante ...ta. co... ret)concedit, imperatque ſi quæ de Eccleſiæ Cadurcenſis ... olim,immutataqu...deſuiſque Deceſſoribus ... ... H... ... tuantur conſeſtim , ad Regium itidem emolum...n...um ... ... Comitatus Cadurcenſis Antiſtiti noſtri collati iura , de R... dominio,clientelæque vno nomine(vti ... ſupra ... docu... ... poſſidentur,Reſtituenda hæc ipſa bona Clemens Pont...fex ... Diplomatéque iam exſcripto ſanciuerat. At q... ... ... æquitatiſque manus,ſi exarmetur ciuili gla... Pontificio ... Rex noſter adiicit calculum , vt ne fauoris Regij obtent... Pontificiarum maieſtas ſperneretur , cluderetúrque auctoritas. Att... ...m

Ius ad procurationes viſitationis nomine exigendi.

Hugoni delata ab Epiſcopo Carpenſt. & ab Rege galliæ.

Suprà num. 85. 86. Num. 181.

Regis verba attestata etiam, quantæ operæ sit, quanti laboris humilimo di Ecclesiastica bona in quæ tantâ facilitate passim, quantâ iniustitiâ inuolatur, vbi semel [illegible] distractáve à quoquam fuerint, reuocandi. *PHILIPPVS Dei gra. Francorum Rex D. M. Mathao de Curtibus* [illegible] *Iudici Ordinario Cadurcensi Electo nostro sal. & dilect.* Dilectus, *& fidelis noster Episcopus Cadurcensis fecit nobis conquerendo monstrari, quod cum ipse temporalitatem Episcopatus* Cadurcensis *à nobis sub vna fide* [illegible] *vnico homagio teneat, ac sui Prædecessores tenuerint & cum hoc iuramentum fidelitatis, nobis præstare debeat. Nonnulli prædecessores ipsius electi nonnulla de bonis temporalibus dicti Episcopatus certis personis vendiderunt, do*[illegible] *in prædicti nostri* [illegible] *feodi, quod facere* [illegible] *nostra speciali licentia;* [illegible] *dictus electus* [illegible] *tempore* [illegible] *Cadurcenses nobis ratione dicti Feodi ad* [illegible] *etiam tene*[illegible] *quæ nunc* [illegible] *præstare non posset, si diminui permitteremus* [illegible] *Et licet vobis ac quibusdam per nostras alias litte*[illegible] *de temporalitate prædicta, per quoscunque dicti electi prædecessores alienat.* [illegible] *quomodolibet inueneritis, sine* [illegible] *ad præd. nostrum feodum vniretis, & Electo restituere*[illegible] *prædicto, vósque* [illegible] *quidam alij Commissarij nostri prætextu plurium litte*[illegible] *quàm eis super hoc direximus* [illegible] *bona, quæ alienata & distracta de tēporalitate prædicta in nostri præiudicium feodi tunc* [illegible] *ad manum nostram posuissetis & posita teneretis, Vos & quidam* [illegible] *Procuratore nostro, & dicto Electo, vel suis gentibus non vocatis, non*[illegible] *de dictis bonis alienatis & distractis, personis, in quas alienata fuerant & distracta reddidistis, & aliqua de ipsis recredidistis eisdem in nostrum, ac* [illegible] *electi damnum præiudicium, & grauamen. Quare vobis committimus & mandamus firmiter iniungentes, quòd vocato procuratore nostro, dictóque electo, vel suis gentibus, &* [illegible] *euocandis, omnia & singula de bonis dictæ temporalitatis alienata vel distracta quomodolibet per prædecessores dicti Electi, de* [illegible] *legitimè constiterit, iuxta tenorem commissionis super hoc alias* [illegible] *nostram reponatis, & reposita ad ius & proprietatem dictæ Cadurcensis Ecclesiæ reducatis, nisi sint aliqui qui super hoc se opponant* [illegible] *super prædictis libenter auditis, necnon Procuratore nostro, & dicto* [illegible] *gentibus, exhibeatis super hoc celeris iustitiæ complementum.* [illegible] *de quibus quæstio referetur interim in manu nostra detentis. Et si* [illegible] *dubium occurrerit, vel obscurum, ad nostrē Curiæ rescribatis,* [illegible] *sigillo, certam diem Procuratori nostro & Partibus assi*[illegible] *Parisijs coram nobis. Vobis autem pareri volumus ab omnibus in* [illegible] *Paris.* [illegible] *10. Jun. 1313.*

A C. 1313. Alienata antea bona Ecclef. Cadurc. Rex restitui Hugoni imperat.

[illegible] eiusdem Hugonis gratiam extremo anno, *PHILIPPVS* [illegible] *Petragorice* [illegible] *&c. Conquestus est nobis dilectus & fidelis noster*

Rex vetat prohibe i Hug[illegible] [illegible] electus sontib.

Episcopus Cadurcensis, quod vos, aut aliqui vestrum ipsum, suosque Officiales quarundam prætextu litterarum, quas nondum a nobis impetrasse dicimini, vt in suorum beneficiatorum Ecclesiasticis possessionibus defendatur in ipsos iurisdictionem Ecclesiasticam exercere prohibetur, ac pro criminum ... ab eis excessibus animaduertere, sic quod multa crimina impunita permaneant. Quocirca vobis mandamus, quatenus prætextu litterarum huiusmodi non impediatis ipsum Episcopum aut gentes eius à prædicta animaduersione ... cum nostræ intentionis quod tales litteræ ad huiusmodi personas extendantur. Datum Parisijs 16. Febr. A. D. 1313.

Hac potestate, quà Pontificiis, quà Regiis Diplomatis delatâ armatus Hugo accingit sese ad rem Ecclesiasticam sicubi collapsa foret ... tota Cadurcensi restituendam, sicubi integra conseruaretur, ... bunda sanciendam, confirmandamque. Accepto itaque ... biles, Optimatesque alios contra iura omnia diuina, humana ... spretis ritibus ab Ecclesia vniuersa indictis, ad dignitates Ecclesiasticas adque beneficia varia illegitimè conuolasse ... quid æquitatis ... quid honorum, optimque amor ferret ... illicitis, ... nomine, tantâque omnium spe ... HVGO ... Cadurcen. Episcopus. Dilect. in Christo Vicarijs nostris Cadurcen. Salutem & sinceram in Dom. Charitatem. *Etsi pastoribus animarum ... offensas mansuetudo paterna dissimulare ... conuenit, per quas nedum homo, verum Rex supremus offenditur, & per ... tam offendentibus, quàm offensis paratur vindicta animarum. At ... fine fama publica referente peruenit auditum, quod ... cupiditatisque seruitus describitur idolorum, & damnabili ... eius contemptores, se quasi pullos Onagri, libero ... peccatum ... landi & scelus idololatriæ committere ... Sed ... nedum Clericos, sed etiam laicos cecitas per excæcati ... deuium aberrare ... eorum plures in considerationem ... non adducto, quod ingredientes sanctuarium Dei aliunde, quàm per ostium, furtum committunt ... Archipresbyteratus, parochiales & non parochiales Ecclesias, Prioratus, hospitalia Xenodochia solita per seculares Clericos gubernari, Ciuitatis & Diœcesis Caturc. manus ausu ... extendentes, ... tanquam ... habentes in eis, & in ipsis beneficiis persistentes, licèt ... Nonnulli vero, posito fictè, quod ... prouisum de beneficijs ... moratus, si tamen aut ... propria in eisdem introducere ... nonnulli quoque in tempore ... prouisum asserunt de ... notoriè patiebantur, aut in natalibus, aut ætate deficien..., aut ... excommunicationis sententia innodati (quibus obsistentibus ... beneficiis prouisis ... fuit) se in præfatis beneficijs ... intruserunt, & ipsa beneficia damnabiliter occuparunt, eaque ... adhuc detinent occupata. Aliqui siquidem, posito, quod ab initio ...*

Hugonis statutū A.C. 1314. editum contra beneficiorum abusus.

Abusus, quos Hugo circa beneficiorum ... numerat.

Possessio sine titulo.

Occupatio auctoritate propria.

Censuratum incursus.

Irregularitas.

Dilatio sacrorum ordinum.

lum in præfatis Ecclesiis habuissent ad ipsarum tamen titulum constitutione fel.rec.Greg. Papæ X. *super hoc editâ* in Concilio Lugdun. *temerariè vilipensa ad sacerdotalem ordinem se neglexerunt intra tempus debitum facere promoueri, & in eisdem Ecclesiis, prout requirit eadem constitutio, personaliter residere. Aliqui verò, duo, tria, seu plurima beneficia, duplicia, & quæ præter dispensationem Apostolicæ sedis non possunt insimul licitè retineri, quæ, vel* [illegible] *rum aliqua sunt in Caturcensi ciuitate & Diœcesi constituta; dicentes se* [illegible] *ipsius d*[illegible] *ispensationibus super hoc se munitos; licèt, vt fertur, nullas habeant* [illegible] *sibi* [illegible] *fragantur, nec de his per ipsos fuerit debita fides facta, di*[illegible] *ur contra* Lateranum Conc. *in eisdem ciuitate & diœcesi detinere sanctorum Patrum Canones, & diuinæ sedis sacra consilia damnabiliter contemnen*[illegible] *populi commune scandalum, & in suarum & illarum, quibus sic de facto* [illegible] *præsunt (quas, quatenus in eis est, decipiunt) periculum animarum. Volentes igitur tam auctoritate Apostolicâ, per quam illorum beneficiorum* [illegible] *cura, & sine cura, etsi dignitates, officia, vel personatus existant, aut si per* [illegible] *ctionem prouidetur eisdem, quorum dispositio erat ad sedem nostram* [illegible] *deuoluta, prouisio concessa fuit, ac etiam casibus, in quibus ex nobis* [illegible] *modo, & forma quibus melius possumus contra deformitates præ*[illegible] *vtpote pro maiori sui parte adeò notorias, quòd nulla possunt tergiuersa*[illegible] *celari, per debitæ reformationis impendium prouidere, eos, quos hu*[illegible] *seu habere* [illegible] *præfatis beneficiis constiteris, in sua iustitia confouere: alios autem quo ad salubris reparationis statum pertinent, quatenus erit nobis possibile dirigere, ac inuare: alioquin in eos officij nostri debitum exercere: vobis & vestrum cuilibet in solidum, sic quod vnius præoccupatio non adimat alteri potestatem: sed inceptum ab vno, vel pluribus, per alium, vel alios mediari valeat, & finiri, etiamsi alius, vel alij primitus inchoantes, inchoatis, seu inchoandis v*[illegible]*at & possent intendere constituimus & mandamus, quod tam præsentis auctoritate mandati, quam vestri Vicariatus, vt melius valere poterit & tenere, in publico auditorio causarum Curiæ Officialatus nostri Caturcensis, & in ipsa Ecclesia Caturcensi, dum ibi dicentur missarum solemnia, per Euangelium, edictum citationis generaliter, & publicè proponatis, & promulgetis, seu proponi publicè faciatis, vt quicunque à viginti annis citra, asserat, vel asserit sibi collationem, vel prouisionem, vel de se institutionem fuisse factam in aliquo, seu aliquibus de beneficiis supradictis, & qui dispensationes se habere prætendunt, per quas aduersus prædictos defectus natalium & ætatis seu* [illegible] *sacræ ordi*[illegible] *non recipiendis, aut non faciendæ residentiâ in Ecclesiis* [illegible] *supradictis, vel super pluralitate beneficiorum prædictorum, necnon ab*[illegible] *à præfatis excommunicationum sententijs, ac qualiter, & quomodo præd. Beneficiorum possessiones fuerint assecuti, necnon rationes, & defensiones quaslibet, & per quas super præmissis, & quolibet præmissorum possent modo quolibet se tueri, quod litteras, seu probationes alias super prouisionibus, &* [illegible] *nibus, dispensationibus, absolutionibus, & ordinationibus eorundem,*

Absentia à beneficiis.

Beneficiorum multitudo.

Citatio publica eorum qui in hos abusus prolapsi forent.

possessionum a [illegible] executionibus rationibus & defensionibus predictis [illegible] coram vobis Cadurci, vel personis, quas ad hoc duxeritis deputandas pro tempore, quas easdem personas nos ex tunc etiam deputamus infra 30. dierum spatium, à prædicta vestræ citationis publicatione facienda, prout premittitur, computandos, quos sibi & ipsorum cuilibet, & primo, secundo, ac tertio, & peremptorie ac monitione Canonica assignetis, cum intermination[e], quod nisi comparuerint & paruerint vt premittitur, & termino sibi [illegible] auctoritate nostra contra [illegible] & ipsorum quemlibet, quatenus de iure fieri poterit, & ad disponendum & providendum de prefatis beneficijs si & quatenus fieri poterit, procedetur. Et vt ignorantie pretextu se aliquis non excuset, ex superabundanti per vos Archipresbyteris Cadurci [illegible] volumus, vel personis al[iis] vestræ Diœcesis vt ipsi, vel eorum alter, singulariter omnes alias prædictas personas [illegible] formam & modos prædictos peremptorie moneant & citent, [illegible] tenuerint, [illegible] publicè proponant in [illegible] vt tenentur, [illegible] publicè, [illegible] lepartadis [illegible] ostensuri, & facturi, prout superius est expressum. Vos autem vel alterum vestrum prefatos Archipresbyteros [illegible] moneat & citetis, [illegible] prædictas citationem & monitionem [illegible] Ecclesijs Archipresbyteratuum suorum, prout premittitur publicè proponant. De huiusmodi vero citationis edicto, & ipsius publicatione & comminatione fieri publica instrumenta, & relationem talem vobis fieri, quod [illegible] Archipresbyteri, vel loca eorum tenentes [illegible] faciat, quod [illegible] procedi valeat in negotio memorato. Ad quorum [illegible] monem, &c. Datum Carpentoratis 12. Kal. Mart. [illegible] Dom. 1314.

Qua vigilantia monendi singuli.

Intuebatur num[illegible] Hugo qua erat animi vi [illegible] sagacitate infinita damna, quæ Christi gregem latè denastant, quando pastorum somnolentia nec deprædantium luporum astus, nec populantium morborum contagia prospicit, vt illis declinatis, elusisque [illegible] tem [illegible] medicinam. Considerabat insuper & secum ipse serio reputabat, vnius Episcopi culpæ adscriptum iri, quicquid in eo genere illius negligentiâ o[illegible] quæ [illegible] ideóque [illegible] atque [illegible] conscientia, potestate [illegible] sibi delatam ad aliorum commoda [illegible] quæ [illegible] tranquillitatem atque securitatem conuertere cogitabat, verum quam infelix, atque infandus exitus gloriam bene cœptorum [illegible] erit; erit intueri [illegible] tim. Hic interim spectat haud difficilis sanctio, quam publicauit eodem anno, sacerdotum illorum [illegible] caligaulos, qui per fas, perque nefas intrusi, hoc vno [illegible] habent, [illegible] [illegible] sacerdotum [illegible] albo [illegible]

Diœcesi tota vagari errabundos & palabundos vident,nihil de sanctitate morum,nihil de animi,déque corporis dotibus, vitiisque comperto, incredibile dictu est,quot damna, quantam pestem Christiano populo inferant,in cuius salutem factos,vtilitatémque formatos, prælucere exemplo oportebat.Hanc igitur super eo negotio sanctionem expressit ab Hugone nostro ea tum cogitatio,cui simile n vtinam in hac deplorati æui calamitate vtinam Antistitibus extorqueat, sed felici excipiendam exitu.

189 *HVGO,&c.Vicariis nostris Cadurc. &c.* Vt pulchra, *& decora mater Ecclesia varijs insignitur graduum titulis, per quos tanquam ornata mobilibus illustrium circumdata varietate virtutum Christi fideles illustrat suis radijs claritatis,infidelibus autem terribilem se ostendit, velut Castrorum acies ordinata.Propter quæ sacrorum Canonum conditores,attentô,quod inter cætera suæ pulchritudinis ornamenta per sacrorum Ordinum venustatem, quæ superiorem Hierarchiam, & statum militiarum cœlestium repræsentat, & præsertim ordinem sacerdotij, per quem Christus corpus suum consecrare voluit ipsius Ecclesiæ status potissimum decoratur, prouidè decreuerunt, quod in ea p[illegible] præsertim macula fore non debeat,neque ruga,&c.* CVM *itaque sicut ad [illegible]strum (plurium fide dignorum relatione) peruenit auditum, huius præsumptionis cum graui scandalo, & plurium dispendio animarum irrepsit, & adhuc faciente Zizaniorum satore non desinat pullulare:Nonnulli,quorum aliqui,sicut audiuimus,erant in ætate minus legitimâ constituti:alij verò tunc erant excommunicationis sententia irretiti, aut aliàs prorsus inhabiles ad ordines assumendos;alij per saltum,aut per posterationem: alij nec a nobis, nec à nostro antecessore,ac prædecessoribus,nec de ipsorum licentia se fecerunt ad ordinem Sacerdotij promoueri, multis quoque ad ipsum ordinem aliqualiter non promotis,ac etiam de Diœcesibus alienis,nulla dispensatione,vel licentiâ a nobis petita super ijs,nec obtenta,& non facta sufficienti fide, quod ad ipsum ordinem sunt promoti, & quorum multi per suos excessus & culpas, dicuntur à suis Diœcesibus aufugisse:plurium autem ipsorum vita & conditione nobis ignotâ penitus in præfata ciuitate ac diœcesi diabolicæ suggestionis instinctu damnabiliter exequentibus,huius tam venerandi mysterij sacramentum .Nos tam periculoso morbo promptis operationibus occurrere,prout nostri ministerij promptitudo sufficiet, intendentes,tenore præsentium inhibemus, & sub pœna excommunicationis,quam in non parentes monitione præmissa Canonicâ,proferimus in his scriptis,& per vos,ac vestrum quemlibet,ac per quoslibet Archipresbyteros ciuitatis & diœcesis Cadurc. in singulis Ecclesijs suorum Archipresbyteratuum,auctoritate nostrâ volumus, & decernimus inhiberi, & in contrarium facientes excommunicationis sententiam promulgari:vt nullus qui non sit de ciuitate ac diœcesi Cadurc. oriundus, nec etiam illi nisi per nos, vel antecessores nostros,vel de nostra,vel ipsorum licentia, ad ipsum ordinem docuerint ritè ac legitimè se promotos(n f ti in m ger paterer aliter sta-*

A.1314. Statutum Hugonis in perperam initiatos.

Abusus in ordinibus percipiendis

Nullus alien diœceseos sace dos Cadurci, a diœcesi tota cel bret, sub pœ xcommunicat nis,ni prius leg imam potesta robarit: null issas ipsius a diat.

tuendum) in nostra Ciuitate ac diœcesi Cadur. palam missam audeat celebrare, nec Ecclesiarum Parochialium Rectores ipsos in Ecclesiis suis ad exercendum palam officium sacerdotis admittant, neque ipsarum Ecclesiarum Parochiani Missas eorum palam audiant, aut sacramenta Eccles. recipiant ab iisdem. Vbi verò personæ huiusmodi peregrinæ super assumptis ordinibus ritè fidem fecerint legitimam coram vobis, vel duobus ex vobis: & nota erit vobis, vel duobus vestrum conditio ipsorum, ex tunc licentiam exequendi præfatum officium, in locis de quibus vobis, aut duobus vestrum videbitur concedatis.

male promoti suspendantur, si peragant sacra facere, excõmunicantur. 190 *Circa personas alias quæ per saltum, aut in ætate minus legitima, vel excommunicationum sententiis irretiti, vel aliàs inhabiles promoti dicuntur, vos per ea quæ ipsi probare voluerint coram vobis super quibus terminos peremptoriè assignetis, & aliàs, legitimè informantes, si & quando vobis videbitur rationabile per ea, quæ super iis vestrum mouere poterunt animum, ipsos ab executione præfati ordinis suspen datis. Nos autem in omnes & singulos contra huiusmodi inhibitionem nostram præfatum officium exequentes, & Archipresbyteros & Rectores Ecclesiarum, ad hoc eos in suis Ecclesiis admittentes, & singulos Parochianos ab ipsis Ecclesiastica sacramenta, nisi sicut præmittitur, excommunicationis sententiam præmissâ monitione Canonica, proferimus in his scriptis, & per vos, & per vestrum quemlibet volumus promulgari: & huiusmodi nostras sententias per vos, aut vestrum alterum promulgandas in Ecclesia Cadurc. nostra, dum dicentur missarum solemnia, & in auditorio nostro Curiæ Cadurc. hora causarum volumus publicari, & in signum executi mandati præsentes literas, per vos & dictos Archipresbyteros volumus sigillari. Acta fuerunt hæc Carpentoracti, &c. vt supra.*

Excommunicationis promulgatio.

A. 1314. Pontis de Valantre extructio Regis subsidiis.

191 Eodem Christi anno 1314. haud dubium, quin Hugonis amicissimi precibus, Philippus IV. Galliæ Rex Cadurcensi ponti celeberrimo illi, trinis turribus perinsigni exædificando vectigalium vim non modicam expendendam edicit, vti ex fidelibus tabulis, Ciuitatis nostræ docet armarium PHILIPPVS, &c. *Dilecto filio Geraldo Episcopo Suession. sal. & dilect. Vobis tenore præsentium committimus & mandamus, quòd super incumbentibus operi Pontis qui de nouo construitur apud Cadurcum, in portu vocato* Valantre *ac dispensatione Panagii, quod pro huiusmodi opere faciendo hominibus eiusdem ciuitatis concessimus, vocatis vocandis, vos plenius informantes, si dicti Panagii emolumentum in dictum opus applicatum fuisse legitimè repereritis, & quod adhuc ipse pons gratia nostra indigeat pleniori, ipsum Panagium pro huiusmodi opere complendo more consueto ad tempus quod ad hoc sufficere videritis, ex parte nostra per litteras vestras dictis hominibus concedatis. Datum Parisius 2. Aug. A. D.* 1314. Quo ipso anno Rex vitâ functus vigesima nona Nouembris die, successorem *Ludouicum Hutinum* habuit, extremo hocce anno, super pariogio olim inito cum Hugone nostro iterum pactum (quamquam nullo Capituli assensu) vti superius iam annotauimus, num. 369.

192 ADMINISTRATO hactenus Epiſcopatu clarus Hugo plus nimio *Clementis V.* ſtudiis, *Philippi IV.* filiique *Hutini* fauore fretus, excelſiores induit animos: déque Antiſtite miles factus Hutini contra Flandrum adiunctus partibus, benè lectâ Cataphractorum manu Regis adauget copias, ni, quà imbrium inſolentium vis immenſa, quà Regis præcox obitus, quà Flandriæ ſupplex legatio interceſſiſſent, Flandriam omnem vti ſpondebant ſpes, ad violatæ fidei vlciſcendam iniuriam extemplò deleturas. Enimuerò videre erat Præſulem de clero inſtituendo, ádque ſanctitatis numeros omnes formando iam ſollicitum, exercitum inſtruere, proprio cenſu alere (quod me militum computus anno 1315. Iulii 12. ſcriptus edocuit) ſuo ſtemmate Phaleras, ſaga, loricas, ſcuta, galeas inſignire, in arma, inque prælia fremere, non certè Regni tuendi ergo (quod aliis bene tutum ſubſidiis, copiiſque munitiſſimum multò, precibus tutari debuerat) ſed animi, ſed ſumptus, ſed ſplendoris ad væſanam magnificentiam oſtentandi. Sanctis interiecti fœderis legibus, conditionibúſque firmata pax, breui militares illos animos Præſulis noſtri, at non audaciorem mentem ſuperbiæque typho extumeſcentem molliuit, ſopiuitque. Pudet reſerare patriæ probra, atque in Ciuitatis parentis oculis Patris infamiam denudare. Verùm quia neque ſol occultari, neque non exaudiri tônitrua, neque non præſentiri poſſunt fulmina, age, quod vel ipſis legibus, ſanctiſque iuris decretis ad ſempiternum Hugonis dedecus iam publicatum promulgatúmque eſt, ad poſterorum documentum ediſſeramus, vt quæ vnius malo, multorum metu iacta ſunt fulmina, omnium emolumento diſcantur. Protriuit ſcilicet, atque traduxit priſtinam famam omnem exitu infortunatiſſimo Hugo noſter. Vbi ſe nominatum ſenſit, vbi nobilitatis Gallicæ oculis clarum, vbi militis calculo liberalem, atque magnificam, tuendam eam gloriam per nefas, quia per fas non poterat arbitratus, ſubſidia noua flagitare, prouentus à Clero vniuerſo fictis nominibus exigere in dies grauiores, ſpoliare iniquè hunc per cauſſam ſceleris vlciſcendi, Beneficium illi ſubripere vel delatum legitimè alteri vendere, nihil non machinari, molirique quo extorta tyrannicæ ambitionis, auaritiæque flammis auri ſuppeterent argentique fomenta. Corrogabatur viis omnibus auri vis, ſed quæ pluribus effueret, effugerétque de manibus ſiti nouæ ſcilicet excitandæ, vt eſt inſatiabilis iſthæc cupiditas, & (quod de veſano *Alexandri* ingenio iactauit ille) *aliquid concupiſcit poſt omnia*. nec mundo ipſo, qui tantus quantus eſt ſibi ſufficit ſatis explenda. Accedebat flamma luxuriæ nihil minùs auida, anxiáque cui in primis caſtigandæ tragœdiam hanc omnem excitatam, facilè ſuſpicor: vtque ex aliis alia oriuntur ſcelera, mutuiſque ſe nexibus fulciunt ac ſuſtentant, vix vllum cogites probri genus, quo non ſe, ac Cadurcenſem illam ſedem tantorum, ac tot retrò Antiſtitum honore, gloria, ſanctitatéque venerandam homo probroſiſſimus macularet. Pudore rubet, vel ſub atro colore

Hugonis vitia extremo Epiſcopatu

Dux belli fit.

Mali Hugonis mores.

Oppreſſiones populi.

Simoniæ.

Luxuria.

Seneca Epiſt. 119.

Ioannes XXII. in Hugonem inquirit. Damnat.

calamus. Eo etiam ventum fuit, vt Ioannes XXII. Pontifex Maximus in Clementis locum sublectus sedis anno 2. hoc est Christi trecentesimo decimo septimo supra millesimum Regiensem, Atrebatensémque Antistitem, quò de criminibus hisce obiectis, sanctius, exactiúsque inquirerent, Ciuium Cadurcensium, hoc est popularium querelis animatus Auenione vigesimo sexto Aprilis, quod me tabulæ nostræ docent, Cadurcum delegarit; compertoque confictum nihil, sed verò factorum grauiorem quàm verborum querelam esse, exauctoratum sacerdotali omni, Episcopalique gradu deiectum, custodiæ perpetuæ addicit (vt ipsa iuri publico Canonicóque sententia inserta dudum omnium oculis, atque auribus publicauit) aut si acerbiorem quàm narrant alii non pauci sententiam sequare, detracto corio viuum etiam comburendum Iudici seculari permisit. Sic certè *Guidonis appendix: Ioannes degradatus à sacerdotali & Pontificali ordine ac dignitate Episcopum Cadurcensem Hugonem Geraldi ablatis ab illo Pontificalibus insigniis videlicet annulo atque mitra & Cappa cum Romana camisia & birreto; sicque priuatus vestibus in simplicem habitum clericalem, fuit adiudicatus priuato carceri 14. die mensis Maij apud Auenionem A. D. 1317. Degradationem vero cum silentio iste iuris fecit Cardinalis Episcopus Tusculanus sicque vltimo degradatus fuit, traditus curiæ seculari post cuius iudicium fuit ... & excoriatus, atque combustus mense Iulio subsequenti.* Cuius tantæ seueritatis (si vera memorat) caussam fuisse nonnulli asserunt, quod in cædem Pontificis coniurasset; de qua tamen nihil comperti habeo, cum eam publica illa sententia iuri inserta taceat Pontifex, sceleribus omnibus aliis scrupulosius recensitis haud certè reticendam, quando à sede Pontificia defectionem aliquam innuit; nisi forte iam carceri semel æternum mancipatus, Ioannis iudicio, culpâ longè grauissimâ priorem omnem improbitatem cumulasset. quod tamen neque fingere licitum est, ausum hunc in Pontificis vitam punitum, vti dicunt disertè, ita certè non probant, in tam alto præfectum eo de scelere, Pontificis cætera omnia numerantis silentio.

Habetur Hugonis condemnatio in Extrauag. Comm. tit. 8. de pœnis.

Ex Guidone Hugo excoriatur, viuusq; comburitur.

Ciacon in Ioan. 22. Platina in Ioan. 23.

Accusatur Hugo temerè quod in Papā conspirarit.

Vt conciliandi duo Papæ super iudicio de Hugonis auspiciis.

Atenim vnum me sollicitum, atque anxium habet, vti nimirum constet *Ioannis* sententia, qua per simoniam in sedem nostram vult Hugonem, perditis etiam & libidinosis antea moribus quam indueret infulas 193
infamatum, cùm *Clementis* V. Pontificis itidem maximi calculo, cùm *Philippi* Regis suffragio, vti antehac intacta, & luculenta fama ex iam insertis suprà tabulis, integerrimis illis atque fidelissimis habeatur. Cui dissidio dirimendo, etsi me longè imparem censeo, nec mearum est partium duos inter summos Pontifices æquum sedere arbitrum; tamen quod in tanto negotio vero similius iudicādum occurrit, litem fortè omnem conciliauerit, si videlicet asseras, aut Hugonis familiaris licèt, Clementique Pontifici peramici personata id temporis fuisse vitia, eòque nimis Clementi, atque Philippo cognita, quod se magis fingendum sciret coram

ii, à quorum auctoritate, potentiáque plura speraret Hugo. At verò iam amota persona, nihil Ioannem latuisse hominis animum, cui vt ferè fit, honos ac dignitas, atque sub Clementis præsidio impunitatis concepta spes, laruam omnem fucati animi, simulatíque detraxisset. Aut certè si coniicias ex Cadurcensium querelis, conclamata Hugonis caussâ, non modo malos mores extremæ vitæ, sed prioris etiam perditam indolem didicisse Pontificem, nonnihil adaugentibus, atque amplificantibus iis (vti vsu non semel venit) quorum in se Hugo inimicitias concitasset actu extremo deploratissimo. Quam enim pronum est ac procliue, ex fœdo exitu superiora omnia coniicere, metiri eo antea acta, quando instigante adest ira, & de honestate transacta præsens ira nanciscitur opinandi, tenandíque arbitrium. Certè quo te cumque tandem conuertas, nec illa Clementis Pontificis, nec Philippi obscurari possunt elogia, Hugonis auspiciis adstipulatura semper haud parum; nec de Ioannis iudicio in Orbis oculis promulgato, déque illius æquitate ac sanctitate dubitare tutò quis possit, media vt via sit ineunda, qua vtrumque probes sententiam, atque ad moderationem aliquam temperamentúmque perducas. Nec tamen ideò Hugonis famæ parco, cuius improbitas Cadurcensis præsulis sedem æternum inquinaret, nisi innumerorum sanctitas eâ sedentium, suspicionem etiam infamiæ omnem abstergeret, nisíque duodenos inter Apostolos Iudas vnicus, Reges inter Israel scelerati quammulti, nihil de Apostolicæ sanctitatis splendore, nihil de Regiæ pietatis imminuerent maiestate; ac nisi tandem eius exemplo sapere certum esset iis omnibus qui metuendum stanti casum exemplis nosse, quam experimentis ipsis addiscere conducibilius arbitrantur. Cæterum tenuit Hugonis sedes ab anno Christi 1312. ad 1315. Licet enim exauctoratus publicè binis post tantum annis fuerit, tamen A.C. 1316. Ioannes electus in pontificem Guillelmum Hugoni suffecit (vt mox dicenda edocebunt vberius) etiam ante vltima Hugonis fata. Temporis ratio.

GVILLELMVS V. LABROA.

194 GVILLELMVS ad Hugonis eluendam infamiam, sedísque nostræ decora instauranda factus diuinitus ex sacræ *Diui Dominici* familiæ sinu, vbi & pietatis & sapientiæ numeros implere omnes facilè potuisset ad Cadurcensis præsulis dignitatem euehitur, decreto videlicet *Ioannis* Pontificis, Cadurco oriundi (de quo plura inferius) quem Guillelmus Labroa noster proximitate, cognationéque attingeret. Docent *Domini-*

Guillelmus ab A. C. 1316. ad 1324. Hugoni viuenti suffectus.

Ex familia S. Dominici.

canæ familiæ Tolosanæ origines eius capitis quod prælatis est ipsius ordinis gremio assumptis,extractisque, stylo vt ferebant ea tempora simpliciori illo,sed nihil minus vero longius recensendis insumunt, hoc fragmento. *Frater Vuillelmus de Labroa licet benè personatus, & gratus prolocutor, competens clericus,& laudabilis vitæ,modicum tamen in ordine fuit promotus sed quod amisit in syllabis, recuperauit in temporibus. Nam ex subprioratu Agennensi assumptus est in Episcopum Cadurc. per eundem Dom. Ioannem Papam A. D. Erat enim de semine dicti Pontificis procreatus:hic ex quo sessor fuit, sedem suam non vidit; Parentes carnales modicum carnaliter dilexit; obyt in curia A. D.* Doleo M. S. Codice omissam anni notam:at nos aliunde supplebimus.

Ex subprioratu Aginnensi. Cognatus Ioannis XXII.

A. C. 1316 lue, & fame afflicto populo adest Guillelmus etiam absens.

Impediuit Pontificis voluntas quominus sedi adesset suæ, & coram damnis iis sarciendis incumberet, quæ Hugonis improbitas intulisset. Nihilo tamen minus,absens licèt,Auenione Ioannis inhærens lateri, miseratus id temporis calamitatem toto Cadurcorum tractu grassatam bellorum vim,luis ac pestis populationem immensam, magna vt accolarum pars mutare sedes, & aliò transferre interim palabundas colonias fit coacta,non erogâda,extorquendáque ab Clero Hugonis more grauiora subsidia, sed quam possent paucissima arbitratus,communi gregis infortunio Pastor ipse communicare voluit. Extant penès me ex Capituli Cadurc. armario tabulæ anno Christi trecentesimo decimo sexto supra millesimum subscriptæ, quibus ipse afflictum populum miseratus, procurationis & visitationis nomine. *Ex beneficiis minoribus decem libras turonenses, tantùmodò ex alys vnum grossum quindecim denariorum pro libra* (sic enim loquendum volebat eius æui barbaries) *colligi tantum* disertè præcipit. Ex quibus tabulis præter præsulis pietatem annorum etiam addisco computum, & quod ante præmonui,damnato nondum, extinctóque Hugoni,suffectum Guillelmum confirmo. 195

A. 1318. creat Vicarios generales *Othonem, & Mercerium.* Paciscitur cum Cosl. Cadur. super moneta.

Anno 1318. detentum se diutius ab Pontifice maximo Ecclesiæque totius negotiis addictum,priuatæ sedi administrandæ imparem dolens,quia per se ipse non posset, generales duos vicarios, cum plenissima potestate Othonem, Merceriúmque, sufficit sibi Episcopatui toto administrando. De Othonis assensu pacta inita hoc ipso anno cum Consulibus nostris, super pondere,pretióque monetæ,cuius cudendæ, faceret Otho Guillelmi Antistitis nomine,potestatem. Cautelarum,conditionúmque articulos patrio idiomate scriptos, fusiores illos omitto, nactus ex ciuitatis nostræ armario; At silere non possum Guillelmi litteras latino Charactere,ad fidei munimen maius,ab Othone pactis illis in hæc verba attextas, *Frater Guillelmus, Dei,& Apost. sedis gra. Episcopus Cadur. Venerab. & discretis viris Mag. Guillelmo Othonis legum professori nostræ Diœcesis, ac Berengario Mercery ciui Ruthenensi, Rectori Ecclesiæ de Pradiniaco Diœc. Ruthen. sal. in Dom. Dum prouidenti vm vestræ circumspectionis attendimus,* 196

& aduertimus diligenter, litterarum scientiam, fidelitatis probatæ constantiam & alia diuersarum dona virtutum, quæ in vobis plenitudo gratiæ cœlestis infudit, in nostræ considerationis examine recensemus: multorum onerum grauitatem quæ nobis ex regimine Ecclesiæ nostræ Cadurc. incumbunt eò confidentiùs industriæ vestræ virtutis imponimus, quò securiùs in vobis noster animus requiescit.

Proepiscoporum doctrina, & probitas.

Considerantes *igitur, quòd nos circa Ecclesiæ ipsius gubernationem, & regimen personaliter vacare nequimus ad præsens, & præterea volentes ad horum persecutionem tales deputare personas, quæ sciant in ipsius Ecclesiæ negotijs consulere prouidè, & vtili consilio prouidere, vos in eadem Ecclesia & Episcopatu Cad. pro nobis, & eisdem Ecclesiæ, & Episcopatu* nostros in temporalibus & spiritualibus Vicarios constituimus generales, *vobis nihilominus petendi, adipiscendi, nanciscendi, & retinendi nomine nostro, & pro nobis, corporalem possessionem Episcopatus eiusdem, ac bonorum, iurium, & pertinentiarum ipsius, visitandi quoque corrigendi, reformandi per vos, & alios, Ecclesias loca & personas Ecclesiasticas Episcopatus eiusdem: Electiones personarum Ecclesiasticarum ad quæcunque Beneficia canonicè celebratas, confirmandi: & infirmandi minus canonicè attentatas, sicut de iure fuerit faciendum: & præsentatos per patronos ad Ecclesias curam animarum habentes, admittendi: & eos instituendi etiam in eisdem, & ipsarum curam, ac regimen illis committendi: & institutos per vos seu alios, in possessionem corporalem inducendi, iuxta Canonicas sanctiones: præsentandi etiam per litteras vestras quascunque personas Ecclesiasticas dicti Episcopatus, idoneas tamen ad recipiendos quosuis Ordines à quibuscunque prælatis Ecclesiarum, gratiam & communionem Apostolicæ sedis habentibus: Audiendi præterea omnes caussas, lites, & quæstiones, tam ciuiles, quàm criminales ad forum nostrum spectantes, ac de ipsis, necnon de quibusuis delictis & excessibus quorumcunque Clericorum, & Laicorum, prout ad nos pertinet, cognoscendi ipsósque absoluendi, condemnandi, puniendi, suspendendi, & priuandi ab officio & beneficio, iuxta ipsius Episcopatus consuetudines, & Canonica instituta, & insuper inuestiendi, laudandi, & quælibet debita petendi, & exigendi, & recipiendi, cognoscendi, quictandi, citandi, arrestandi, suspendendi, liberandi, censuram & Iurisdictionem Ecclesiasticam & temporalem exercendi, paciscendi, & transigendi, & homagium, ac fidelitatis debita iuramentum ab ijs qui ad hoc nobis tenentur more solito, pro nobis & eadem* Ecclesia *recipiendi: & ad hoc, si opus fuerit compellendi eosdem: & quod possitis alter alteri, cùm necesse fuerit committere vices vestras, & de calumnia, ac de veritate dicenda in animam nostram iurandi vnum, vel plures Procuratores loco vestri, & cuiuslibet vestrum substituendi & reuocandi in iudicio, & extra, prout vobis & cuilibet vestrum videbitur expedire: ac generaliter vniuersa & singula faciendi, gerendi, exercendi quæ nos faceremus, si præsentes essemus: & quæ veri & legitimi Vicarij generales facere possunt, speciale, & ge-*

Quam potestatē vicariis dederit.

nerale mandatum, & potestatem plenam & liberam tribuentes, & promittentes nos ratum firmum perpetuò habituros, quicquid per vos, & quemcumque vestrûm, & substitutum, vel substitutos à vobis, & vestrûm quolibet factum fuerit in prædictis, & quolibet prædictorum, sub obligatione bonorum nostrorum, & nostræ Ecclesiæ suprad.. In cuius rei testimonium, &c. Datum Auenione 12. *die mensis* Ianuarij *A. D.*1318.

Edit statuta synodalia exemptionis *Abbatiæ Figiacensis* limitandæ est auctor.
Supr in Steph. I. num.67.& 68.

Hoc ipso anno de gregis communi salute Pastor vigilantissimus perquàm sollicitus *Statuta synodalia*, qualia extant apud nos, noua edit, vetera climata producit hac epigraphe, *Nos Guillelmus ordinis Prædicatorum sola Dei patientia Cadurcensis Episcopus indignus.* Die item 13. April. eodem anno Auenione *cum Figiacensi Abbate* de controuersis inuicem capitibus aliquot ad sacri fori iurisdictionem spectantibus ab Guillelmo nostro conuentum est. Ex quo laxior illa exemptionum formula (de qua in *Stephano primo* antea dicebamus) Pontificis etiam placito adstricta, angustatáque est, vt scilicet non nisi *intra monasterij septa, nec nisi ad monachos, certoque numero famulaturos aliis extendatur, deinceps, reliquis intra Figiacensis vrbis, cæterarúmque Ecclesiarum (Abbatiâ vnica dempta) terminos Cadurcensis Episcopi iuri ac potestati attributis.* Quas ipsas pactionis mutuæ tabulas sedis Apostolicæ calculo Anno Pontificatus 4. hoc est Christi 1345. Clemens IV. Pontifex Max. voluit confirmatas. 197

An.1318. Montalbanum Caducensi Episcopatui subducit Ioannes 22. *Guillelmum* creat primum Montalbani Episcopum.

Denuntiat eodem anno *Guillelmo Othonis* generali Vicario Præsulis nostri *Hugo* Montalbanensis Episcopatus recens erecti *Vicarius generalis* itidem primus, bina *Ioannis XXII.* Diplomata, quorum altero ereptam Montalbanum Caducensis Præsulis pedo, assertam[illegible]; altero Montalbanensis Episcopes descriptos fines circumquaque, alios itidem Episcopatus nouo iure Pontificio institutos, Tolosanumque in Archiepiscopatum conuersum addiscere, exque ipsis fontibus illorum temporum Historias Ecclesiasticas haurire non iniucundum fuerit. Sic verò habet Hugonis denuntiantis formula Diplomatis Pontificiis binis continuò exscribendis attexta: ex qua & Montalbanensi primo Antisti tu *Guilelmo* nomenclaturam fuisse doceaeris. *Mag. Hugo Boyscheti Iurisperitus Vicarius Generalis R. in Chr. P. Dom. Guillelmi diuina prouidentia Episcopi Montalbanensis, vice* [illegible] *nomine eiusdem Domini Episcopi præsentauit, intimauit publicauit, significauit, & denuntiauit Venerabili ac discreto viro, Domino Guillelmo Othonis legum professori, Vicario generali R. in Chr. P. Dom. Guillelmi Dei & S. Apostolicæ sedis gratia Episcopi Cadurcensi has duas litteras Pontificias, vnam videlicet continentem exemptionem, ac fundationem, & liberationem Ciuitatis & Diœcesis Montis-albani, & aliam limitationem Diœcesis A. D.*1318. 19. *April.* Sequuntur dehinc Pontificia placita gemina, alterum primo Pontificatus anno, quo & Guillelmus noster inauguratus, secundum alterum ab Ioanne XXII. & sancita, & publicata; amborum hic est tenor. 198

Montalbanensis Vicarii denuntiatio.

199 Ioannes *Episcopus seruus seruorum Dei ad perpetuam Rei memoriam.* Nuper *ex certis, manifestis & rationabilibus causis,* Monasterium de Monte-albano Ordinis sancti Benedicti, *tunc Cadurcensis Diœcesis in Ecclesiam ereximus Cathedralem, certam sibi assignaturi diœcesin à Tolosana quondam diœcesi decidendam, ipsámque sic erectam Ecclesiam cum suis Capitulo & diœcesi ab omni iurisdictione, potestate, & subiectione quacunque Bituricensis & Narbonensis Archiepiscoporum, ac Cadurcensis, & quondam Tolosani Episcoporum, Capitulorum, & etiam Abbatum, atque conuentuum & Ordinariorum quorumlibet aliorum Ecclesiasticorum, quibus quomodolibet fuerat hucusque subiecta, perpetuo eximentes, prout hoc latius in nostris litteris alijs inde confectis continetur. Verum quia præfatum quondam Monasterium de Monte-albano in certis annuis censibus, & alijs quibusdam præstationibus & seruitijs, Cadurcensi Ecclesiæ, & Monasterio casæ Dei dicti ordinis, Claromontensis diœcesis, cui cum membris suis pleno iure suberat, tenebatur: Nos ex noui & debiti prærogatiua honoris, præfatam de Montealbano Ecclesiam plena quoad hoc gaudere libertate volentes, ipsam cum omnibus membris suis infra constituendam sibi diœcesin consistentibus, quoad Archiepiscopos, & Episcopos memoratos, & Ecclesias, ac Capitula eorundem, necnon & cum membris eisdem vbilibet consistentibus, quoad præfatum Monasterium Casæ Dei, & Abbatem, & conuentum eiusdem, ab omni censu, præstatione, seruitio, subiectione, & obedientia qualibet, de consilio Fratrum nostrorum, & Apostol. plenitudine potestatis, prorsus absoluimus & totaliter liberamus; Iura superioritatis & qualibet alia ad prædictum Monasterium casæ Dei spectantia in dictam de Montealbano Ecclesiam transferentes, & omnia illa, & singula penes eam volentes plenè & integraliter perpetuò remanere. Nemo ergo omninò hominum, &c. Datum Auenione 3. Kal. August. Pontif. nostri anno 1.*

Ioannis XXII. diploma quo Monasterium Montalbaneum Episcopalem sedem facit, variisque oneribus eximit A.D.1316.

200 Ioannes *Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Cum illius cuius perfecta sunt opera, vices, licèt immeriti geramus in terris, etiam pro viribus imitari nos conuenit, vt ea quæ ad ipsius laudem & gloriam pia dispositione cœperimus, ad debitæ consummationis exitum perducamus. Sanè pridem ad diuini cultus augmentum pijs intendentes affectibus, & ad salutem populi quem dudum in ciuitate & quondam diœcesi Tholosana sic multiplicauit altissimus, quod per vnum Antistitem salubriter gubernari non poterat: quin potius ad eius regimen exigente messis multitudine, ac latitudine requirente, pluribus operarijs opus erat, diœcesim paternis desiderijs consolantes, ex ijs & alijs causis quæ nostrum, & fratrum nostrorum animos ad id rationabiliter induxerunt, de fratrum ipsorum concordi consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, ad laudem Dei, fideliumque salutem, Tholosanam diœcesim auctoritate Apostolica in quinque Diœceses per distinguendos limites diuidentes,* præter Ecclesiam Tholosanam, quum in Archiepiscopalem seu metropolitanam duximus erigendam, & quam habere volumus suam

Alterum Ioannis XXII. diploma A.C.1317.

Episcopes Tolosanæ amplitudo plures Antistites postulat Archiepiscopatus Tolosæ primum erectus à Ioanne

propriam, ac distinctam diœcesin certis finibus limitandam) *in subscriptis quatuor villis Cathedrales Ecclesias de nouo duximus erigendas: vnam videlicet in villa Montis-albani tunc de diœcesi Caturcensi, cui adijceretur certa pars dictæ quondam diœcesis Tholosanæ, ac in de sancto Papulo, de Lumberiaco ac de Riuis de Belbestris, existentibus tunc in dicta quondam diœcesi Tholosana: quas quidem quatuor Ecclesias cum earum diœcesibus limitandis, vnà cum Appamiarum Ecclesia, & diœceses suffraganeas ipsius Ecclesiæ Tholosanæ ac de prouincia Tholosana in perpetuum fore decreuimus, & iure Metropolitano de consilio & authoritate prædictis subiecimus eas illi de bonis quoque ac redditibus dicti quondam Episcopatus Tolosani quibus plurimum abundabat ipsi Tholosanæ tanquam solemniori, & maiori dignitate pollenti decem millia, & singulis alijs quatuor prædictis Ecclesijs Appamiarum excepta, cui de ipsis bonis dicti quondam Episcopatus Tholosani vltra illa quæ habebat annua, certam assignauimus portionem in specialibus nostris litteris iam distinctam cùm facultates non haberent Episcopali correspondentes honori) singula quinque millia librarum Turonensium paruorum, annuis & perpetuis redditibus & prouentibus concedenda duximus, ac etiam deputanda ab eis qui Præsulibus, qui pro tempore forent: præter redditus & prouentus, ac iura quæ ad prædictas Ecclesias & conuentus seu capitula earum antea pertinebant. De quibus ad honorem Dei, & ipsarum Ecclesiarum commodum, dispositum sicut adhuc disponimus ordinare percipienda in rebus & locis vbi ubi magis aduicentibus & vicinis, iuxta distinctionem seu limitationem diœcesium, vt præscribitur facienda; Residuò bonorum, redditum, prouentuum, & iurium Episcopalium Tholosani supradicti quod superesset (facta vt præmissum est, assignatione de illis dispositioni nostræ, & sedis Apostolicæ reseruato.*

Erecti Episcopatus Montalbanēsis de S. Papulo Lōbariensis, Riuensis & cum Appamiensi sunt Tolosano Archiepiscopo contributi.

Qui cēsus annui singulis cōcessi sedibus.

Vaurensis & Mirapicensis Episcopatus erectus à Iohanne XXII. dotatusque.

Deinde vero ad nostram fide digna relatione perducto notitiam quod præter portiones quas tam eidem Tholosanæ, quam alijs Ecclesijs supradictis, vt prædicitur, decreuimus assignandas, magna & luminosa ipsorum redditum copia remanebat; nos ad amplioris diuini cultus augmentum, ad vlteriorem ipsius quondam diœcesis Tholosanæ diuisionem: cùm nondum iuxta eandem ordinationem nostram, essent ex ea dictæ limitatæ Diœceses, procedentes in villis de Vauro, & de Mirapisis, tunc de dicta quondam Tholosana diœcesi existentibus duas Ecclesias Cathedrales duximus erigendas: ac vtrique ipsarum Mirapiscensis & Vaurensis Ecclesiarum, cum facultates etiam non haberent Episcopali correspondentes honori, singula quinque millia librarum eiusdem monetæ annui & perpetui redditus, de bonis dicti quondam Episcopatus Tholosani, percipienda per earum præsules qui essent pro tempore in perpetuum duximus deputanda: prout hoc in diuersis alijs nostris super hoc confectis litteris plenius & seriosius continetur. 201

Limites Episcopatus Montalbanensis d.

Cum autem nuper de Ecclesijs & Ecclesiasticis beneficijs castris, villis, territorijs, terris, possessionibus, iuribus, iurisdictionibus spiritualibus & tem- 202

poralibus, alysque redditibus & prouentibus Ecclesiasticis dicti quondam Episcopatus seu diœcesis Tholosana, & in quibus tam ipsius de Montealbano, quàm aliarum prædictarum Ecclesiarum propria possent diœceses deputari, ac etiam limitari, & concessorum summa prædictorum redditnum assignari per sufficientes & fide dignas personas, per quas super ijs specialiter inquiri mandauimus, plenariè informari. Volentes, quod tam vtiliter cœpimus ad debitum consummationis finem perducere, ac per hoc ad separationem & limitationem, & distinctionem dictæ quondam diœceseos Tholosanæ per partes, ac ad assignationem specialem dictæ Ecclesiæ de Monte-albano, tam de dicta quondam Tholosana diœcesi, quàm etiam de parte diœcesis Caturcensis, in qua situata erat hactenus, vt prædicitur ciuitas Montis-albani præfata, faciendam. Super quo etiam plenam informationem recepimus, in Dei nomine procedentem. Volumus & decernimus auctoritate & consilio supradictis & de eiusdem plenitudine potestatis, ac ex certa nostra scientia: vt ciuitas & diœcesis Montis-albani præfata à dicta diœcesi Caturcensi per infrascriptos limites, seu terminos in perpetuum distinguatur, seu etiam terminetur: videlicet ex parte orientali, ex qua descendunt flumina dictæ villæ à ponte dicto de Calmo, supra flumen Tescoris, sicut ostenditur per rectam lineam ad cacumen montis vocati de Bello-sole propè Ecclesiam sancti Michaelis: Et inde per rectam lineam ad viam publicam per quam itur de Montealbano versus primam vineam in fine vineæ appellatæ vulgariter vinea longa, quæ est Petri Gastandi ciuis Montis-albani: & ab inde per rectam lineam vsque ad b u um, per quod itur de Montealbano ad locum vocatum ad Ffercos. Et per aliam ad viam vocatam de Leniac; Ac deinde per rectam lineam ad quoddam biuium, quod est vltra boriam Pontij Molinerij, per quod itur de Monte-albano versus Castrum de Bruniquello: & ex alia magna via, ex qua nascitur alia parua via à parte dextra, per quam itur ad Podium Nicherij ex transuerso: ac per rectam lineam vsque ad Pontem mortuinum vltra domum leprosorum Montis-albani, recta via, satis propè situatum: indéque per rectam lineam vsque ad pontem dictum Negrasauma procedendo vltra per rectam lineam, vsque ad viam publicam per quam itur de Monte-albano versus Moysacum, ad locum dictum de Geuarenos, vbi est quoddam iter paruum, inter vineas Toseti de Colonis ex vna parte, & Pontij de Cequmsaco ex altera procedendo per rectam lineam, vsque ad flumen Tarni in fronte boriæ hæredum de Iunengores, quæ est in Tholosano, ex parte altera prædicti Fluminis Tarni situata est.

Nihilominus infrascripta loca, castra, seu villæ, ac redditus in di-
20 *cta quondam Tholosana diœcesi existentia, videlicet de villa Brameria, de Curuo riuo de Verlhaco, de monte Gualhardo, de sancto Vrcicio, de monte Duransano, de sancto Sebastiano, de monte Valento, de Rupe Maura, de Caussanis Bastiæ, sancti Petri de Canalibus, de Diopantalá, de Montogio, de*

Varia loca att-
buuntu: Episc
Monialbanen

Gensaco, de Vreneto Castello, & de pulchro Videre, de Vigorono, de Casalibus de sancto Ioanne *de Calcasaco, de Bellomonte Guary, de Mayrinsaco, de Feudoas, de Souderys, de Gualmerys, & de Guansco, ac de Alta-ripà, necnon de Varenis, Despensaco, & de Glatens Ecclesiæ: Monasteria quoque seu Prioratus de Bella-perticà, de Monte Luganno, de Monte Valento, de Villamuro, de sancto Leufurio sancti Salu itoris de Castro Sarraceno, monialium sanctæ Auiani, de Bosanis, &* de Barsello, *ac* Ecclesiæ *Mesenchis, de* Conchis, *de peregrino, de Fonclcyrones, de Tauriaco, de Aleyraco, de Labaressis, de Borno, de Monsonaco, de Noyco, de* Orgolio, *Sancti Ioannis de prædicto castro Sarraceni, de Grandobono, de Barchis, de Monfico, de villa Dei de Cathatalenchis, de Montenerrio, de Affrinnano, de Bruil, de Larinhaco, de Pauperdut, de* [illegible]*turis, de sancto* Sacerdote, *de Ageuilla, de Penuilà, de Gargaudelar de Arreseto, de Cugno monte, de Cordosa, de Fayola, de Musey de Fagugeto & de Grilaco, de Reynery, ac de Vinosa Ecclesia (cuius quidem Ecclesiæ de Vinosa præfatum Montis-albani Episcopum qui est, & pro tempore fuerit, medietatem decimarum ex nunc & in perpetuum decernimus percipere & habere, totali residuo ipsius Ecclesiæ Rectori, qui est, & pro tempore fuerit integraliter remanente) Territorio etiam, seu decimario de Fenayrolis, de sancto Martiali de Mesenchis, de Pinn, de Fonts Laironasia, Cugol Canta, & de Grasaca, ac Bertrandi Agassa prope sanctum Vricium & hospitale de Faudoas, & Ecclesiæ de sancto Porquerio, & de Monte-Bestone, de Fago, & de Bressollis, cum territorio, seu decimario de Gassaranis (nunc vsque de dictà quondam diœcesi Tholosana cum alys, infra dictos* [illegible]*tes à parte Caturcensis diœcesis positos existentibus, ac omnibus alys Ecclesiis, Parochys, Capellanys, decimis, seu decimarys, iuribus & pertinentys earundem, Monasterys quoque ac Prioratibus, hospitalibus secularibus & regularibus, ac iurisdictionibus omnibus consistentibus infra limites, seu terminos Ecclesiarum, Parochiarum, & decimariorum prædictorum sint ex nunc, & esse debeant in perpetuum* Diœcesis *Montis-albani, ac ipsi Ecclesiæ de Monte-albano in suam* Diœcesim *deputamus & assignamus; ipsámque diœcesin taliter limitatam* Episcopus *Montalbanensis qui est* [illegible] *qui pro tempore fuerit ordinario Episcopali iure subiicimus, eámque ab omni iurisdictione, dominio, & potestate Archiepiscopi Tolosani, & Episcopi Caducrcensis in totum eximimus, & in perpetuum liberamus. Volentes, atque decernentes vt quæcunque iura, redditus & prouentus, quondam Tolosanus, & dictus Cadurcensis sibi habuerunt hactenus; & habere, ac percipere debuerunt, in quibuscunque consistant, quocumque nomine censeantur, cedant, & accrescant Episcopali mensæ Montis-albani: eàque omnia & singula quæ ad prædictum quondam Tholosanum Episcopum anteà, vt prædicitur, pertinebant, pro summa quatuor millium librarum dictæ monetæ, de summa quinque millium librarum prædictarum, quàm per alias nostras litteras eidem Ecclesiæ Montis-albani assignari*

decreuimus, vt præfertur ex nunc in Episcopalem mensam Montis-albani, & Episcopatum prælibatos transferimus: & etiam assignamus eisdem, illa eadem quæ subibat, & subire debebat pro illis dictus quondam Tholosanus Episcopus, onera subituros, excepta iurisdictione temporali, seu temporalitate, si quam forte quondam Tholosanus Episcopus in prædictis villis, & locis eorumve territorijs ante diuisionem prædictam habebat, quam prædictæ Tholosanæ Ecclesiæ volumus ex certa scientia nostra integraliter remanere, ac fructibus, redditibus, prouentibus duntaxat Ecclesiarum de sancto Porquerio, de monte Gersonio, de Fago & de Bressilio, cum territorio seu decimario d. Gasseranis prædictarum, prout ad quendam Tolosanum prædictum Episcopum ante pertinebant, qui Capitulo seu collegio Ecclesiæ sancti Stephani de Tescone Montis-albani, quam de nouo in collegiatam ereximus, pro mille libris dictæ monetæ per alias nostras certi tenoris litteras duximus assignandas. Cæterum ne præfatæ Ecclesiæ Montis-albani, de præfata summa quinque millium librarum, quam sibi, vt prædictum est, per alias nostras litteras mandauimus assignari, ex eo videlicet, quod de redditibus & prouentibus in sua diœcesi situatis, & pro prædicta summa quinque millium librarum prædictarum æstimatis ad communem valorem mille librarum eiusdem monetæ præfatæ Collegiatæ Ecclesiæ mandauimus assignari, aliquid subtrahatur, sed eas potius integras & sine diminutione percipiat fructus, redditus & prouentus infrascriptos, spectantes olim ad quondam Abbatem ipsius loci de Monte-albano, videlicet medietatem redditūum totius Decimarij vinorum tam in portionibus, quam agrerijs decimarij Montis-albani: redditus quoque fœni omnium pratorum, ac Insulæ madidæ cum pertinentijs suis, & Boariæ, cum terris, vineis ac nemoribus: ac illos quos habebat idem quoque Abbas apud motam Ecclesiarum de Falguerijs & de sancto Hilario, cum omnibus iuribus & locis de Vernha, ac medietatis Furni de la Porta de Tesco, & omnes redditus, Prioratus de Villemuro dictæ quondam Tholosanæ diœcesis, quem per alias nostras litteras mensæ ipsius Episcopi duximus vniendum: necnon redditus omnes tabulæ Montis-albani cum omni iurisdictione quam quondam Monasterium ipsius loci habere consueuit, tam in eadem villa Montis-albani, quam in villa madida & omnibus alijs pertinentijs eorum, & omnium aliorum locorum dicti quondam Monasterij, vbicunque & in quibuscunque consistentium, siue in oblijs, siue in laudimijs, siue in Pedagijs, seu leudis, ac incursibus & confiscationibus, siue in terris, totam etiam temporalitatem & iurisdictionem, ac dominium, quam & quod habebat dictus quondam Abbas, & prædecessores ipsius, tam in superius expressatis locis seu rebus, quam alijs omnibus quæ nunc habet, ac illi quorum redditus sunt Capitulo, seu conuentui ipsius loci assignati; quos redditus duntaxat eidem Capitulo, seu conuentui volumus remanere prædictis mensæ, & Ecclesiæ Montis-albani pro eisdem mille libris prædictæ Ecclesiæ collegiatæ assignatis in complementum dictarum quinque millium librarum, de consilio,

Iurisdictionem temporalem retinet Archiepiscopus Tolosanus.

Quid seruatum lateri Monasterio Montis albani.

& auctoritate prædictis, ac ex certa scientia nostra in perpetuum deputamus, & etiam assignamus.

Cautio Pontificia super redditu um Episcopatus Montalbanensis: supra aut infra 5000. millium librarum valore.

Et ne limitatio, deputatio, & assignatio nostri huiusmodi, eo prætextu perpetuis futuris temporibus à quocunque valeant impugnari, quòd prædicti redditus & prouentus taliter assignati plus, aut minus valerent, quàm dicta quinque millia librarum monetæ prædictæ, pro quibus quidem quinque millibus librarum supradictis, fructus, redditus & prouentus taliter assignati plus aut minus valerent, quam dicta quinque millia librarum monetæ prædictæ, pro quibus quidem quinque millibus librarum supradictis fructus, redditus & prouentus consistentes hactenus tam in diœcesi quondam Tholosana prædicta, quàm alia ad mensam quondam Abbatis prefati spectantes præfatæ Montis-albani Ecclesiæ duximus assignandos, & de quibus eandem Montis-albani Ecclesiam fore contentam volumus, & tenore præsentium decernimus de consilio & auctoritate prædictis. Quod si huiusmodi deputationem vel assignationem nostras vltra prædictam summam quinque millium librarum Turonensium modo, vel alias fuerint valere repertæ, nihil proinde ab eisdem Episcopo & Ecclesia Montis-albani de huiusmodi maiori valentia per aliquem peti aut exigi valeat quomodolibet, vel deduci, sed totum in ipsius commodum mensæ cedere: aut si forte minus reperiantur prædicti valere, nihil cum vltra illa petere debeant, vel exigere possint: Non obstantibus quibuscunque litteris nostris super hoc habitis, quorumcunque tenorum existant, quas quatenus huic nostræ ordinationi possent esse contrariæ, viribus vacuamus omnino, & nullius fore decernimus firmitatis, quoad alia contenta in eis in suo robore duraturis. 204

Derogatur oppositis iuribus.

Has igitur limitationem, deputationem, & assignationem nostras sic factas salubriter, & vtiliter ordinatas, perpetuis esse valituras temporibus, & robur incommutabilis firmitatis obtinere volentes, auctoritate prædicta districtius inhibemus ne aliquis cuiuscunque præeminentiæ, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Archiepiscopali, vel Episcopali fulgeat dignitate huiusmodi limitationem, deputationem & assignationem, ac ordinationem nostras, seu aliquod vel aliquod de contentis in eis quouis quæsito colore, vel modo, siue causa, vel occasione quæsibet ad inceptis, turbare, se quomodolibet impedire præsumat. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum voluntatum, deputationis, assignationis, submissionis, exemptionis, & liberationis inhibitionis ac constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Auenione 8. Kalend. Martij Pontificatus nostri ann. 2. Hactenus Ioan. XXII. sanctio vtraque quam hoc loci insertam voluimus, tum vt ab situ atque obliuione vindicata Pontificis nostratis nomen, memoriámque luculentius perennaret: tum vero quod ad Cadurcensem sacram historiam non parum faciat: quando ex Cadurcensis iuris parte, quæ & quanta fuerint 205

Montalbanensi sedi tributa tanto attestatur disertius, quanto ex ipsis tabulis fidei munimen locupletius accedere sit in comperto.

286 Anno Christi 1320. Pariagii seu pactionis solemnis tabulas illas (super quibus litigia) nullo Capituli suffragantis assensu, ab *Philippo V.* Galliæ Rege *Guillelmoque* Cadurcensi Antistite inaequatas Nouembri mense iam memoratas supra in Raimundi II. actis. Admissam & Guillelmi nomine clientelarem professionem fidei eodem anno die Ianuarii 19. docet Arcanum Episcopalis tabulæ. Quibus similes aliæ iuris eiusdem testes anno 1321. subscriptæ occurrere nonnullæ, quando lustrandi omnia isthæc Antiquitatis monimenta, Reuerendiss. *Simeon* noster fecit, quâ est insigni humanitate, inque Decessorum honorem studio, quam plenissimam potestatem illæ certe notabiliores sunt visæ, quibus A. 1321. Decemb. 28. Auenione iubet homagium Cadurci recipi de *Hugone Beraldy.* Quo ipso anno *Ioannes Nepranensis Episc.* ex sacro *Carmelitarum* assumptus ordine ad Cadurcensem diœcesin vocatus, *B. Marcello* sacram ædem, adiunctáque tumulandis Christi fidelibus cœmeteria terna cõsecrat, potestate facta ab Berengario Mercerii, quem vnà cum altero Othone sibi ad vniuersum Episcopatum administrandum suffecerat tertio ante annó Guillelmus noster, potestate legitimâ ritè acceptâ. Doceant id fideles tabulæ ex Episcopali tabulario promptæ. NOVERINT *vniuersi, &c. Quod nos Ioannes miseratione diuina Nepran. Episcopus, de licentia speciali ad hoc nobis data, & concess. per venerab. virum D. Berengarium Mercery Vicarium generalem in spiritualibus & temporalibus R. in* Chr. P. D. *Guillelmi miseratione diuina* Cadur. *Episc. in seruitio Dom. nostri summi Pontificis existentis, cuius licentiæ tenor inferius est insertus. 4. Idus Martij die veneris in festo B. Gregorij Pap. in loco vocato Del Poget propè Castrum nouum de vallibus Cadur. diœc. consecrauimus ibidem tria cœmeteria distincta, diuisa, & inter se separata, videlicet primum ante caput Monasterij infrascripti versus partem orientalem; secundum inter monasterium ipsum, seu Ecclesiam & hospitium dicti loci versus partem australem: tertium ante portam principalem dicti Monasterij infra clausum parietum, ante portam memoratam versus partem occidentalem quatenus se extendunt. Post quæ in crastinum dicti festi B. Gregorij, nos Episcopus præd. de licentia qua supra in loco præd. consecrauimus Ecclesiam B.* Marcelli *Papæ & martyris, & tria altaria in ea lem. Primum videlicet quod est in parte orientali, ad honorem S. Marcelli principaliter, secundariò autem B. Francisci Confessoris: secundum verò altare, quod est in parte Aquilonari, ad honorem* B. Mar. *virg. matris Dei, secundariò autem* S. Claræ *virg. Tertium quoq; altare quod est in parte australi ad honorem* B. Mariæ Magdalenæ *principaliter; secundariò ver.* B. *Ludouici conf. Episc. Tol. sancti & S. Antonij conf. ordinis minorũ. Vnde nos Episcopus suprad. de potestate à Deo nobis concessa & eius misericordia cõfidentes, & ob eiusdem reuerentiam & honorẽ B. Mariæ virg. & B. Marcelli & aliorum SS. præd. omnibus verè pœnitentibus & confessis*

A. 1320 Guillelmi Pariagium. Admissa homagia. Supra num. 169.

A. 1321. homagia. Consecratio Ecclesiæ S. Marcelli & cœmeteriorum trium per Nepran. Episcopum. Supra num. 196.

Tabulæ consecrationis testes.

Concessæ indulgentiæ Ecclesiam eam ritè adeuntibus ab Episcopo Napron.

Litteræ Vicarii Episcopo Napronen. potestatem facientis.

qui in festiuitatibus consecrationis seu dedicationis, & aliorum SS. prædictorum, & per octauas eorundem, tam Dedicationis, quàm cuiuslibet sanctorum & sanctarum prædictorum, dictam Ecclesiam personaliter visitabunt, XL. dies de Indulgentia concessimus & donauimus. Tenor vero litterarum præd. sequitur sub his verbis. Reuerendo P. Dom. Episcopo Napronensis Diœcesis, ordinis Carmelitarum, Berengarius Mercery Doctor Decretorum, Canonicus Ruthenensis & Vicarius gener.. in spiritual. & tempor.al. Eccles. Cadur. pro Dom. Episcopo eiusdem in seruitio summi Pontif. nostri existente salutem in filio Virginis gloriosæ: Vt Monasterium, seu Ecclesiam S. Marcelli de Pogeto Diœc. Cadur. Altaria, Cœmeteria, & alia ornamenta, tam indumenta quàm alia benedicere & consecrare valeatis, licentiam vobis specialem impertimus tenore præsentium concedentes. Datum Cadurci sub sigillo Curiæ Officialis Cadur. die Martis ante festum B. Gregory Pap. A. D. 1312. In cuius rei testimonium præsentes litteras, &c. Acta fuerunt hæc in loco præd. de Pogeto Cœmeterys, & Eccles. præd. Anno a Nat. Dom. 1322. mense & diebus quibus supra.

Obiit Guillelmus A.D. 1324. *Supra nu. 133. 146. 147.*

Tumulatur in sacello S. Thomæ de Aquino, à se cōdito Auenione. Ratio temporis.

Extinctum Anno Christi 1324. Guillelmum suspicor ex *Cadurcensis Tabulary* actis quibus *Aymericus de Corso* Senescallus Petragorensis, Cadurcensisque inuasa vacuæ sedis bona, defuncto scilicet id temporis Guillelmo, in solidum Capitulo cedere continuo iubet: , nullo ad ea inuadenda iure alio vsus quàm quo toties cecidisse pronuntiata ritè sententiâ fiscales exactores sæpius suprà demonstrauimus. Diem obitus annotat, omisso tamen anni computo. Necrologicum Kalendarium Cadurcensis Capituli, in hæc verba. *Sexto Non. Iu. obitus Dom. Guillelmi Cadurcensis Episc.* Tabulæ item Cadurcenses *Dominicanorum Cœnoby*, quibus id mantissæ auctariique loco docetur insuper, Auenione fatis functum S. *Thomæ Aquinatis* sacello tumulari post fata voluisse, quod videlicet eo fine construxerat in eximii, toroque orbe celeberrimi, sanctissimique Doctoris gratiam non ita pridem Ioannis XXII. nostratis calculo, sanctorum Ordinibus accensiti superiore scilicet anno trecentesimo vigesimo tertio supra millesimum, vti Religionis in Diuum præoccupat e præmium Superi haud censuerint differendum, euocato vt credimus suas ad cohortes *Guillelmo*. Itaque ab anno Christi 1316. ad 1324. sederit. 207

BERTRANDVS DE CARDAILLACO.

BERTRANDVS *Cardaillaca* gentis nomine, stemmatéque nihil illustris minus, quàm Guillelmus eo nomine IV. nostros inter Antistites, 208

asserto vindicatóque sedi comitatus iure olim nominatissimus, Guillelmo Labroa ritè sublectus multam dicendi copiam tanto vberius suppeditabit, quanto & diutius sedem tenuit, & ea seculi quarti supra decimum parte, quæ non nisi luculentissimis monumentis nostrates inter annotetur, distinguatúrve. Enimuero dum Episcopalis Archiui monumenta otiose lustrarem, perlegerémque, Reuerendiss. *Simeonis*, & indulgente gratia & sollicitudine adiuuante, inque operæ partem atque laboris vementer, vix vllus ab extremo Guillelmi anno (hunc 1324. iam euicimus) ab 135 [illegible] [illegible] extremúmque Bertrando, intercurrit, quo non tota Episcopi lustran[illegible] accurrentes ad clientelæ professionem Caducino toto nobiliores quosque, vltroque aduolantes atque procumbentes admitteret ingen[illegible] atque immanis Episcopalium homagiorum codex, vnicum Bertra[illegible] [illegible] cum singulorum annorum, clientumque accu[illegible] [illegible] [illegible] contin[illegible] [illegible] nec tamen grandis ad tot, tantáque capienda sufficit ip[illegible] [illegible] homagia Bertrando Car[illegible]aillacco delata, Codi[illegible] [illegible] [illegible] occupant passim tabulario [illegible] & no[illegible] & ma[illegible]statem, perpetuá memoriá in [illegible] po[illegible] [illegible] [illegible]. Nimirum addecebat vt cui nomini fam[illegible] que Comitarum debebat sedes nostra, eidem agnoscendæ, atque ex [illegible]mo veneranda lubens submitteret clientes omnes. Quod vnum argumentum mihi omnium instar est, ad sedis Bertrandi continuãdum splendorem, eorúmque inscitiam arguendam, qui rerum nostrarum insolentes Tabularijs lustratis nunquam, ex aliena fide Episcoporum nostratum indiculos effingunt commentitiis, assutisque præsulibus contra fidem omnium historiæ, tabulariorumque nostrarum omnium passim assutos, atque per vim insertos.

Bertrandus ab A. C. 1325. ad 1367. Singulis penè annis longè plurimos clientes ad fidei professioné admittit.

209 At præter illa Homagiorum decora, quæ infinita licèt, breui vno perstrinxi capite, alia suis singula annis occurrunt attexenda. Extat peruetus scheda, qua Cadurcensis ciuis *Guilelmon Joannis Libras Turon. 25. annui* [illegible] *sibi debiti dudum ex mutuo Raimundo & Guillelmo Episcopis Cad. dato pendendasque à successoribus, mente commutata in melius, in Capellani perpetui stipendium transfert* hac subnotatione, *nono Nouemb. A. D.* 1328. *Bertrando Episcopo Cadurcensi.* Ad hunc ipsum Bertrandum spectant, duo illa præclara nostræ decora ciuitatis, *Carthusiensium familia, Academiaque* nobilissima eo sedente nobis importata diuinitus, & vi non tam [illegible] [illegible], quam aperta collata, per opem scilicet *Ioannis* XXII. e Cadurcensis [illegible] natali[illegible] ad supremam sedem euecti, de quo nonnihil hic attexere [illegible] rerúmque series.

A 1328 fœnerator cedit iure suo in gratiam Bertrãdi.

210 Genuit ergo Cadur[illegible] A. C. millesimo ducentesimoquadragesimo quarto [illegible] [illegible] [illegible] epoche Gerardo IV. *Jacobum* O[illegible] sic quippe tum appellabatur [illegible] familia *Arnaldo Petre* [illegible] [illegible] sic enim addecebat nulli

Ioannis XXII. Cadurcẽsis operã Cadurcũ Carthusiẽses & Academiam [illegible]

clarum natalibus sibi vni post Deum debere omnem splendoris accessuri gloriam, hominem corporis, animique insignem dotibus. Excelsus erat atque ingens in breui licet corpore, tanto videlicet uegetior, collectiórque animus, temperies corporis ad bilem pronior, quæ ferè est acriorum ingeniorum, subtiliorum, adque alta, grandiáque factorum sors, vt pungat bilis motus mentis, atque exacuat, fidus etiam uirtutis satelles, si præclarum & generosum aliquid audendum fuerit, modesta corporis conformatio, mira cibi, ac potus parcitas, innatus studii litterarii feruor, obiicientibus sese identidem familiæ, natalium que probris, atque ad maiora extimulantibus hominem ad summum humanorum fastigium euexere. Applicat ergo animum à primis annis, quibus spem futuræ vitæ om[illegible] per inertiam summam, desidiámque nostro ferè æuo iuuentus ludit, ad litterarum, pietatisque studium; Iuri se dat vtrique progr[illegible] tanto, vt Regis Siciliæ Caroli Proscriba primum, tum Cancellarius, mox vt se virtus ipsam euehit, attollitque, Forudiensis Episcopus primum in Aquensi prouincia, tùm Auenionensis, ac tandem anno 1312. *Clementis* V. Pontificatus anno 8. Auenione *Cardinalis* Episcopus Portuensis, sanctę R[illegible] næ hominis meritis, Regumque ac Principum, qui fidelem, nauamque sat experti fuerant encomiis iure optimo exposcentibus, creatus fuerit. *Clemente* dehinc vita functo A. 1314. ad 12. Kal. Maias, elato, tumulatóque honorificè, nouẽdialibúsq; conuentu Cardinalium non infrequenti, *Carpentorati* celebratis, de nouo creando Pontifice diu actum & varie studiis, molitionibusque partium in diuersa trahentibus, donec Philippi Comitis Pictauensis id temporis consilio, solertiáque, Lugdunum alio nomine vocati Cardinales, non nisi renuntiato vno Principe vniuersæ Ecclesiæ, diutius iam orbatæ Parente ac Pontifice sunt dimissi. Vnis ergo votis ac calculis *Jacobum Ossa* nostrum, absentem illum, nec coram nisi meritorum, sapientiæue famâ prensantem nominant, de[illegible] Pontificem Anno 1316. ad septimum Idus Sextiles, Nonis Septembribus solemniter coronandum; Ioannisque X X I I. deinceps nomine appellandum.

Ioannis stirps. Corporis habitus. Modestia. Studia.

Regi Siculo carus.

Forudiensis Episcopus, Auenionensis Cardinalatus.

Papatus.

De his Ciaconius in Joanne XXIII. alias XXII. quem facit Papam 209. Platina, Onufr. Genebr. Antoni.

Neque segnem, inertémque desidiam grandi iam licet natu vir, alterum supra septuagesimum annum agens fouendam adeo autumans, totum se ad res Ecclesiasticas quà priuatas, quà publicas gerendas ritè administrandasque conuertit. Librum decretalium septimum, *Clementinas* appellant, à Decessore *Clemente* V. Viennensis Concilij mentem secuto inchoatum, perfecit ipse, publicauit, solemni que Diplomate anno Pontificatus altero, confirmauit. Solemnis *Christi Corporis festi* solemnitatem renouat tota Ecclesia, Triadi sacro sanctæ sacrum, ab *Pentecoste* o[illegible] *diem* fore in perpetuum primus sancit; *ad Jesu nomen flexuris poplite piè genua* quadraginta indulgentiarum indulget dies in vice[illegible] singulas. Sanctorũ albo ritè inserit *Thomas* [illegible] [illegible] *Herf*[illegible] 2 I

Præclara Ioannis XXII acta, in vniuersã Ecclesiã.

lum Antiſtitem Anglum, nobilitate, Iuris ſacri peritia, Theologica eruditione; *Aquinatem* hunc ex ſacra *D. Dominici familia*. Laudatum nunquam ſatis diuinarum rerum peritia inſigni, ſcholæ ſacræ pharum ... animi, corporis, ſtirpis (qui Regem Galliæ *Ludouicum* ſanctum etiam affinitate contingeret) virtutis cumulatiſſimæ partibus ... abſolutiſſimum, in ſanctorum retulit album. Monachorum ... Montis ... vt vocant, cœnobia, priſtinæ diſciplinæ, ſanctique Benedicti legibus, *Grandimontenſem* item *ordinem* antehac florentiſſimam excuſſæ ſanctitati reſtituit. *Michaelem* Græcorum imperatorem ... hæreſi ... ſchiſmaticaque pertinacia, Eccleſię recepit ſinu. *Fraticellos* alios ... qui nihil Chriſtum, nihil Apoſtolos, ſiue priuatim, ſeu in communi ... vnquam proprij nactos, ſed dominio eo omni ſemper ... pertinacius tueri auſi, multum de Chriſtianæ virtutis cumulo detractum crederent, ſi quid in commune etiam qui poſſiderent conuictos damnato ... exuſtos, eſt ſeueriſſimè perſecutus, atque ad eam hæreſim ex omnium deinceps animis abradendam, diplomatis Pontificiis, toto orbe vulgatis & Chriſto, ac Apoſtolis vel in commune ſaltem aliquid rerum ... quæis vtuntur adhæſiſſe Domini, pro ſummo iure Pontificio ... , vt habeant quo ſe tueri poſſint, qui dum maioribus Eccleſiæ emolumentis intenti, quominus cura corporis ab officiis animi diſtrahantur, facultatum ſubſidia vel in commune minimè reſpuunt, contra calumnias id genus quæ ſuboriri poſthac, aut tunc ſerpere latius facile potuiſſent. Extat ſtatutum Pontificium cum aliis non paucis, quæ extrauagantium nomine Canonico iuri inſeruit, vt ſanciret etiam leges, Cadurcum noſtrū toti orbi Catholico. Ab eo fluxit ille mos, quo ter pulſato campano ære ſolenniter admonemur omnes ſub veſperum de MARIA *Deipara ter ſalutanda*, dèque *Dominicæ* ... hoc eſt gratiæ omnium maximæ renouanda memoria; Atque vt a communionibus illis a priuata deſcendam illi debet *Tholoſa* Archiepiſcopatus gloriam, & ſplendorem; illi Epiſcopales infulas *Riuenſis, Lombarienſis, S. Papulo Appameæ, rūmque Antiſtites*, vt & *Montalbanenſis, Vaurenſis, Mirapicenſis* de quibus iam ſuperius: *Caſinatem Abbatiam* toto orbe nominatiſſimam illam, *Cathedralem ſedem* effecerat, quam tamen poſt minoris pietatis experimenta *Vrbanus* V. formæ priſtinæ reſtituit. Sileo immenſum auri vim, quò piis operibus aggrediendis, damniſque Eccleſiæ propulſandis ſufficeret aceruatam, vt aureorum *centies viginti quinque millia ærario Eccleſiaſtico* reliquerit, quæ profudiſſent alii in res vanas ac futiles, ad inanes, vt fit, rumuſculos, variæq; oſtentationis fumum pueriliter aucupandum, aut affinium ... licet augendo cēſu temerè prodegiſſent. Sileo bella cum *Ludouico Bauaro*, vel inuita Romana ſede, inuadere ... imperium, auſumq; probris in Pontificē ſparſis (quibus noſtris inuidi rebus, crediderc non pauci pluſculum) nouiq; ſchiſmatis tutari pertinacia

Vide horum damnationē Extrauag. Ad Conditorem & Cum inter nonnullos & Quia quorumdā

Genebr. Chro. Polydo. 6. de Inu. c. 12.

ſupra num. 200. & 201.

Atenim collata suis beneficia tacere hic non minus possum, quàm ingratissimi subire dedecus,

Ioannis XXII. animus in Cadurcenses.

Ipsis Sedis auspiciis, gratæ in patriam testificationis monimentum 212
amplissimum hoc accipe Lugduni datum 7. Idus Septemb. Pontificatus anno I. *Ioannes Episcopus. &c. Dum nostri memoria ad mentem nostram reducimus natale solum ciuitatis nostræ, cuius est nobis commemoratio placida, & meditatio, ex plenitudine quam ad illam gerimus dilectionis accepta, vt pote in illa geniti maternis lactati vberibus, & vsque ad prouectioris ætatis tempora educati, gratum gerimus, & benignum precibus vestris accommodamus assensum, eas potissimum ad exauditionis gratiam admittendo, quæ vestrum honorem & commodum respicere dignoscuntur, &c.* Nec se vanis pollicitationibus, aut effœtis verborum tabulis, amor ille continebat; neque certe ad futilia, aut ludicra nomina patriæ procuranda conuertebat: sed ad solidam inconcussam, atque introrsus versam gloriam vrbis patriæ manifestatam. Duobus contineri officia humana omnia, notum sat superque erat Pontificiorum sanctitate videlicet & veræ Christianæque sapientiæ legibus, documentis, atque peritia. Pientiores, atque toto famosiores orbe familias, vixdum enatas, Religiosorum ordinum ipsis auspiciis euocatas Cadurcum in Ecclesiasticæ rei subsidium, perque humaniter ac liberaliter exceptas ab Antistibus Capituló que, & coràm ipse viderat, & luculenta,

Supra nu. 90. 91 & 144.

flagrantique fama domi ab puero ipse didicerat. Superesse ratus ad sanctitatis cumulum aliquid de sanctissimo Carthusiensium ordine adlegendo cogitat primùm, suo deinde tempore ad nobilem *Academiam* instituendam & studia, & curas omnes collaturus. Enimuerò quibus munire Cadurcum munimentis contra hostium omnium insultus poterat fœlicius Pontifex: quibus augere sacris copiis fortunatius, quam lecta munitorum militum manu, qui toti primum in corporis motibus omnibus edomandis ac sopiendis, affectibus acerbioribus, acrioribusque sedatis semel ex seuerioris vitæ legibus, appetitus corporis omnes edomitos continuò, continenter in officio tenent: tum in membrorum vi dominatu asserto mentis, hoc vnum enituntur, vt dies, noctesque omnes, diuina tantùm, memoriâ reuoluant, animo meditentur affectu sapiant, vt vni Deo viuant, vt omnium aliorum amandato commercio cœlum vnum spirent & respirent: ac quasi ementita hominum specie, cœli municipes Angelicam, aut Seraphicam vitam in terris tantum viuant, præoccupato etiam nunc immortalitatis cœlestis otio illo alto, atque perenni? Dum scilicet nos diffundimur, distrahimurque in mille curas, quâs agendi necessitas aliquando, passim affectus præceps ingerit, dum bella mouemus, dum acies instruimus, hi secessus edito monte Moses alii, cum Deo colloquuntur, & nobis triumphi relicta gloria vincunt ipsi precum præsidiis; nósque & ciuitatem nostram, vitæ orationúmque sanctissimarum scuto tectam defensant ac tutantur. Hos igitur iure quam optimo euocandos *Ioannes*

Cogitat Ioannes de vocandis Cadurcum Carthusiensibus, & cur.

[illegible]timat, nullique vt res ex voto cadat curæ nulli parcendum sumptui quia est prudentia pietatéque arbitratur.

213 H[illegible] ly[illegible] ex[illegible]tatus iam ante ducentos circiter annos *Templariorum ord[illegible]* principibus duobus *Vgone Pag[anino]* ac *Gothofredo à Fano O[illegible]* [illegible] frequenti clientium comitatu castitate, atque obedientiâ apud Patriarcham [illegible] vot[illegible] eò consilio vt piis peregrè illuc euntibus iter à latrociniis [illegible] tutum præstarent; Area, vbi [illegible] caperent, quo se reciperent ad primas ædes extruendas pro templo attributa Templariis nomen indiderat. Nihil eo tempore aduersus Barbarorum incursus certius, nihil [illegible] magis, nihil exutis armis, quæ induisset pietas ad omnem [illegible] honestatem, sanctitatémque proclivius. In Francia Patrum Concilio in *Trecensibus* habito, Episcopo *Albano* præside, *Honorij Papæ* Legato A. C. 1128. decimo scilicet post auspicia ipsa approbatus ordo solemniter, rubrisque crucibus, quæ candidissimas vestes notarent insignitus, ita [illegible] excreuit, vt nihil Gallia, Europàque totâ celebrius, nihil tractu hoc toto [illegible]itius; adeò vt Cadurci etiam *ædem* S. *Mariæ*, prouentúsque illic immensos nacti forent, ad robur hominum, pietatémque alendam, contribuentibus nostratibus. At dehinc commutatis moribus, iis orbe Catholico iure eiectis, *Hospitalium D. Joannis* familia bonis quæ solo continentur donata omnibus, illis etiam Cadurcensibus ædibus locupletata, eas tandem Ioannis nostri suasu, emptionéque Carthusiensibus cócessit Patribus. Sic nimirum res habet ex fidis annalibus eruta. Templarii ineunte hoc sæculo decimo quarto ab institutis primæuis alieni, cum Saracenis, atque Turcis sentire, Christianam rem prodere, aliis etiam criminibus atrocioribus etiam illis, pristinam laudem omnem traducere: Christum Dominum eiurare, Idolum humano tectum corio colere, in[ter]itúmque afforum sanguine ac liquore linire, cruces sacras quibus olim ceu insignibus vsi sputis fœdare, nefariam impunè profiteri libidinem, Hierosolymorum Patriarchæ, cui se toti mancipauerant detrectare imperium. Regis Philippi Pulchri comprehensi imperio Galliâ tota grauissimorum comperti scelerum, damnati passim, exustique: déque *Conesly Vien[n]ensis* sententia, ac *Clementis*, cui *Joannes* suffectus placito, totus extinctus ordo, abradendæ omni memoriæ, sic vt eorum bona mouentia regio fisco cesserint; quæ solo continentur D. *Ioannis hospitalariis* decreto Pontificis sint attributa, quæ inter Cadurcensia illa bona non exigua certe numerabantur.

214 Hæc *Ioannis* solertia, sapientiáque enituit. Cadurco *Carthusienses* hospitalariis vtiliores ratus, horum bona coemit vniuersa, ad illos rite transferenda. Extant in Cadurcensi Carthusiensium cœnobio tabulæ publicæ a me perlectæ, quarum prolixitate deterritus singulos mitto exscribere articulos, paucis hisce contentus quibus de pretio, de pacto, de ipsis paciscentibus, déque ipso tempore constet satis. sic enim habent, *Venditio*

Templariorum initia & progressus etiam Cadurci celeberrimi.
Guil. Tyr lib. 12. de bello sacro c. 7
Aub[ert]. Mir[aeus] c. 4. de origin. militum, Aemil. Baro A. C. 1118. n. 21

Templariis ob scelera deletis successit hospitalarij.
Prateol. V. Templarii, Genebr. chron. haud b. 157.
Concil. To. 3. in Concil. Vienn.
Aemil. in Philippo Val.

Ioannes XXII. emit ab Hospitalariis domum sanctæ Mariæ Cadur.

ctoritate Apostolica erigimus, & quam Monasterium eiusdem Ordinis volumus, & decernimus de cætero nuncupari, ac omnibus alijs ædificijs. bonis, & iuribus prædictis vbicunque sint, & quocunque nomine censeantur, ad opus eiusdem Monasterij vobis & eidem ordini vestro, habendis, tenendis, & possidendis perpetuò eadem auctoritate Apostolica, de fratrum nostrorum consilio concedimus & donamus, volentes, ac etiam decernentes quòd amodò Monasterium prædictis omnibus priuilegijs, libertatibus, & immunitatibus, vobis & eidem ordini, Apostolica, vel alia quauis auctoritate concessis plenè, ac liberè gaudeat, ac si de Monasterio ipso in eisdem priuilegijs plenè & expressè mentio haberetur. Nulli ergo, &c. Datum Auenione decimo quarto kalend. Ianuarij, Pontificatus nostri Anno decimo tertio.

216 Iubetur & circa eadem tempora, Maior Carthusiensium prior Religiosos viros tredecim e quorum numero præficiatur cæteris vnus, destinare Cadurcum nouæ Domus primordiis ritè, sanctéque ineundis. Gauberti camerarii litteras, Ioannis nomine, cóque fine scriptas, animus est attexere, tum ad sacræ historię seriem confirmandam, tum ut ex sapientis Archiepiscopi verbis addiscant ij quorum est ad similia exordia delegare, viros insignes, solidáque virtute claros submittendos tum maximè, siue vt maiorem concilient opinionem sanctitatis, Religiosis domibus, quæ exemplo docendum habent cæteros, necessariam, siue vt in illis auspiciis, quibus constituta nondum sunt singula, sed vero ob locorum, rerumque id genus incommoda, nequit ita rigidè, exactéque Religiosæ vitę mos obseruari vti successu temporis, rebus iam videlicet constitutis, pèrque seipsas fœliciter cadentibus, vti in illa rerum, negotiorúmque incursantium turba, nihil de studio virtutis, nihil de animi tranquillitate, nihil de pio animi affectu pereat; quod certè non est omnium, nec inexercitati cuiusque, summè tamen est necessarium (nam secus, dum accedunt Religiosis Domus nouę familiis, fit maior vitiorum accessio, multóque grauius emergit emolumentis omnibus detrimentum) siue tandem, quod caput est, vt rebus quę pietatem, quę statas leges, aliáve attingunt ad Dei cultum facientia, sanctè, synceréque statutis ab principio sequantur pari cursu cętera, & nouis accrementis assurgant, mansura profectò, atque perpetuum itura, (tanti interest quorum exemplis, vestigiisque insistas) in cœpta sanctè, exque Religionis perscripto forent. En ergo ipsas tabulas, quarum apices etiam attendant velim illi, quos negotium attingit propius. *RELIGIOSO viro Domino Fratri* Aymoni *Priori Maiori Ordinis* Car*thusiensis, amicè carissimo*. Gaubertus *permissione diuinâ Arelatensis Archiepiscopus* Dom. Pap. *camerarius sal. & syncerám in Dom. charitatem.*

Iubetur Prior Carthusien. mittere Cadurcũ Religiosos 13 eosq. lectiores.

Cur non nisi viri sanctiores ad hæc auspicia mittendi.

Cœnobij Prior Ioannes, obtemperaturus Pontifici, cum bene lecto fratrum numero: quos vnà pro suo affectu totis amplexatus animis Pontifex post felices precationes, benedictionémque solemnem, Cadurcum mittit diplomate munitos Pontificio, quo *Guillelmus de la Capella Bertrandi de Cardaillaco Cadurcensis Antistitis generalis Vicarius*, iubetur eos in eorum bonorum quæ iam cesserat Pontifex, possessionem ritè immittere. Verba hæc sunt diplomatis tota ad familiæ *Carthusiensium* sanctissimæ commendationem haud parum facientia. *IOANNES Episc. seruus seruorum Dei, Dilecto fil. Mag.* Guillelmo la Capella *Præposito de Nauis in Ecclesia Tutellensi, Venerabilis Fratris nostri Bertrandi Episcopi Cadurcensis Vicario sal. & Apost. Bened.* Gratum *altissimo qui non cessat a benedictionibus gratiarum, cuique nunquam sine remuneratione seruitur, præstare obsequium probabiliter arbitramur, si Carthusiensem ordinem cuius synceritas in sui simplicitate non deficit, sed quasi lux splendens vsque ad diem perfectum crescit Domino promouente, opportunis prosequamur fauoribus, ipsiusque plantationem & cultum ampliare ad diuini nominis & animarum salutem fidelium, studio paternæ sollicitudinis procuremus. Nuper siquidem domum quæ fuit olim Ordinis militiæ Templi (ante sublationem eiusdem) sitam in suburbys Ciuitatis Cadurc. cum Capella, ædificys, domibus, vineis, &c. quam domum cum omnibus prad. à dilectis filys Mag. & FF Hospitalis S. Ioannis Hierosolymitani, ad quos post sublationem prædictam ex concessione, ac incorporatione bonorum templi facta per sedem Apost. deuenerat, emi nostro, & Ecclesia Rom. nomine fecimus, & acquiri præfato Carthusiensi ordini, ac dilectis filys Priori, & FF. Ordinis eiusdem duximus auctoritate Apost. in perpetuum concedendam. Volentes, ac etiam decernentes, quòd Ecclesia, seu Capella B. Mariæ dictæ domus, deinceps Monasterium Carthusiensis ordinis nuncupetur. Sane cum dilectus filius Ioannes Fany dicti Carthusiensis Ord. Monachus & Prior Monastery prælibati accedat illuc de nostro beneplacito, cum certis sui Ordinis FF. in eodem monasterio moraturus, discretioni tuæ per Apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus eundem Priorem in possessionem corporalem Monastery, domorum, ædificiorum, vinearum, terrarum, hortorum, gerdinorum, redditiuum, iurium, prouentuum, & bonorum quorumcunque ad dictum Monasterium spectantium, sicut ad prædictam domum antea pertinebant, inducens auctoritate nostra, & defendens inductum, eidem de iuribus, prouentibus, redditibus, fructibus & obuentionibus supradictis integrè facias responderi. Et nihilominus de redditibus, fructibus, iuribus, & obuentionibus vniuersis quæ obuenerunt toto tempore quo sub manu nostra extitit dictus locus, à quibuscunque illorum receptoribus seu administratoribus, rationes audire, & recipere legitimas studeas diligenter, faciendo tibi nostro nomine residua integraliter assignari, eaque conseruando fideliter & solerter, donec à nobis aliud receperis, super hoc*

Iubet Ioannes XXII. vt Guillelmus Vicarius Bertrandi nostri eos in possessionem inducat.

in mandatis, super quibus omnibus nec non contradictores quoslibet & rebelles per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendi, plenam tibi tenore præsentium concedimus facultatem. Datum Auenione kalend. Januar. Pontif. nostri anno 13. Extant in Carthusiensium Archiuo tabulæ fusiores illæ, Guillelmi Vicarij (quibus & hæ Pontificiæ inseruntur) horum omnium testes; illius insuper anno 1328. die Mercurij post festum Epiphaniæ vndecima hæc erat Ianuarij ritè, legitimè, solemnitérque admissos in eorum dominium quæ sedes Apostolica diplomatis amplissimis toties concessisset.

A. C. 1328. ii Januar. Carthusiēses Cadurcensi domo admissi.

Ioannes XXII. ad Coss. Cadurc. in fauorem Carthusiēsiū scribit.

Nec sese Ioannis Papæ pietas ijs testificationis indiciis, beneuolentiæque in sacrum ordinem colendum nunquam satis, documentis continuit. Propriis litteris Cadurcenses hortatur consules negotium vti promoueant in hæc verba, quorum non nisi fragmentum datur exscribere, cæteris vetustate abrasis. *Joannes, &c. Dilectis filijs Coss. Cadurc. sal. & Apost. bened. Nostis fily, quod ad cultum diuinum in ciuitate Cadurc. loco vtique nostræ originis, ampliandum: animarúmque salutem, & consolationem fidelium, sacram & exemplarem religionem fratrum ordinis Carthusiensis dudum inibi propagandam, locum olim Templi, situm in suburbijs ciuitatis eiusdem in Monasterium prælibati Ordinis auctoritate Apostolica ereximus. Magistro & fratribus ipsius Ordinis perpetuò concedentes, ac statuentes, & ordinantes auctoritate præd. quod* 12. *Fratres cum* 4. *Conuersis prædicti ordinis, sub cura Prioris ibidem moraturi, perpetuis temporibus Domino famulentur. Sanè, &c.* 219

Philippi Valesij Regis Christianiss. in Carthusiēses nostros gratia. A. C. 1329.

Ipse Galliæ Rex *Philippus Valesius* vixdum dignitatem Regiam auspicatus, suo tectam voluit nostram hanc Carthusiensium domum, primum vbi legitimè Pontificiis tabulis est constituta. Legant, & vel inuiti discant nostro æuo, nostráque Galliâ lucifugæ, quibus Religiosi ordines non cultum ac venerationem, sed stomachum ac bilem commouent, adeo sunt ab Religione omni remoti, addiscant inquam ex Philippi Regis litteris, quanti Religiosos ordines Galliâ dudum faciat: has exscribo ex antigrapho ipso, *PHILIPPVS Dei gratia Francorum Rex NOTVM facimus Vniuersis tam præsentibus, quàm futuris, quod inter curas & ingentes sollicitudines quibus in regendis nostris plebibus frequenter distrahimur, & animus noster afficitur; ad ea præcipuè nostræ mentis aspirat affectus per quæ status Ecclesiasticus, & Religionis, nostris temporibus, sub commisso nobis regimine in tranquillitate manuteneatur & pace; & ipsius regni Ecclesiæ, & Monasteria, quorum seruitores diuinis nocte, dieque insistunt obsequys, sub protectione regia, à suis releuentur pressuris, & per regalem potentiam à noxijs defendantur: vt eo liberius circa diuina vacare valeant, quo abundantius curâ præmissa senserint se adiutos. SANE cum ex parte Religiosorum virorum Prioris &* Conuentus Monasterii B. 220

Regis in Religiosos Ordines pietas.

Mariæ *Cadurci Ordinis Carthusiensium per Sanctiss. Patrem in Domino Ioannem Papam XXII nouiter fundati, nobis fuit humiliter supplicatum vt eos, eorum singulos, & Monasterium vna cum familiaribus rebus & bonis suis omnibus, in nostra speciali gratia suscipere dignaremur. Nos ipsorum supplicationibus fauorabiliter annuentes, & ad ipsorum Monasterium compassionis oculos dirigentes, ipsos Priorem &* Conuentum *& singulos monachos eiusdem. eorumque Monasterium & eorum membra quatenus vobis sunt subiecta, vna cum suis iurisdictionibus, redditibus, prouentibus, rebus, possessionibus, bonis familiaribus & iuribus vniuersis eorundem, in nostra protectione, saluaque speciali gratia regia, & successorum nostrorum regum Franciæ suscipimus per præsentes, in eisdem protectione & speciali gratia perpetuo remansuros. Dantes Petracorensi & Cadurc. Senescallo ceterisque iustitiæ ministris, & eorum cuilibet prout ad eum pertinet, præsentibus in mandatis, quatenus dictos Priorem, &* Conuentum, *& singulos Monachos dicti* Conuentus, *ac Monasterium prædictum, & eorum membra, & familiares eorum in suis iustis possessionibus, saisinis, iuribus, franchisiis, vsibus, & libertatibus. sub dicta salua & speciali gratia regia, manuteneant, & conseruent ipsosque Priorem,* Conuentum, *& Monasterium, eorumque familiares, ab omnibus iniuriis, violentiis, oppressionibus, grauationibus, & nouitatibus indebitis quibuscumque ex parte nostra defendant, vi armorum & potentiæ Laicorum, sibique non permittant aliquas fieri indebitas nouitates, & si quæ factæ fuerint, eas ad statum pristinum, & debitum indilate reducant, ipsisque quoties super hoc requisiti fuerint, specialem gardiatorem, vnum, vel plures concedant, qui tamen de his quæ causæ cognitionem exigunt, seu iudicialem requirant indaginem se nullatenus intromittant: quod vt firmum & stabile permaneat in futurum, præsentibus litteris nostrum fecimus apponi sigillum, nostro & cuiuslibet alterius iure saluo. Datum Belluaci Anno Dom. millesimo trecentesimo, vigesimo nono, mense Iunij.*

In tutelam admittit Carthusiēses Cadurc. eorūque bona singula.

221 Voluit & *Pontifex Ioannes* splendidioribus Priuilegiis prouehere Cadurcense *Cœnobium,* ceu stimulis virtutis nec superiora contulisse contentus, Priori Maiori Carthusiæ, GrationopalitanóqueEpiscopo vti gratiarum earum omnium quas in totum hactenus Ordinem plena manu contulerant hactenus Pontifices Max. Cadurcensibus Cœnobitis quibus easdem indulgeret plenissimè, authenticas mitteret tabulas, sic habent Bullatæ Chartæ Pontificiæ verba. Ioannes *&c. Dilectis Filijs Priori, & Conuentui Monasterij Carthusiensis Gratianopolitanæ Diœcesis Salutem & Apostolicam Benedictionem Dudum Dilectis Filijs Priori & Conuentui Beatæ MARIÆ Carthusiensis Ordinis vestri per speciale priuilegium duximus concedendum, vt ipsi, eorumque Monasterium omnibus & singulis priuilegijs Apostolicis Ordini præd. sub quacumque*

Ioannes XXII omnia priuilegia Carthusiensium, Cadurcensi cœnobio largitur.

forma vel expressione verborum concessis vti & gaudere plenariè valeant, ac si eis prædictóque eorum Monasterio concessa specialiter extitissent, sicut in litteris nostris inde confectis pleniùs continetur. SANE quià ipsis Priori, & Conuentui habere copiam, & transsumptum prædictorum Priuilegiorum expedit, vt de eis docere valeant quoties eis extiterit opportunum. Nos Venerabili Fratri nostro Episcopo Gratianopolitano per alias litteras nostras madamus, vt alia priuilegia sibi pro parte vestra exhibendi transcribi per Notarium publicum fideliter, de verbo ad verbum faciat, & transumpta inde faciendo diligenter auscultata cum suis Originalibus, suoque sigillo munita, & signo eiusdem Notarij roborata, nobis fideliter mittere, vt eisdem Priori & Conuentui prouidere opportuné valeamus super his. Quocirca Discretioni vestræ per Apostol. scripta mandamus, quatenus ad requisitionem dicti Prioris exhibere præfato Episcopo eadem Priuilegia, pro faciendis huiusmodi transumptis, studeatis. Datum Auenione 5. Kal. Nou. Pontific. nostri an. 15. Attexenda hic forent ea Priuilegia vnà missa, ni & ab instituto nostro remotiora paulò forent, neque iam *Renatus* Chopinus Docti Monasticon voluminis altero libro doctissimè pro more collegisset, suisque annotasset temporibus: Quo loci insuper Carthusiensium Cœnobia totò sparsa orbe recenset, atque hoc Cadurcense nostrum, cætera inter *ab Ioanne XXII.* vti ipse etiam annotat erectum dotatúmque: quamquam illud ferre non possum quod *numero 42. extremo*, inserere margini voluit ex *Fontano* depromptum, Ioannem hunc nostrum cui *Iacobo Ossæ* fuisset olim nomen, Episcopatu Cadurcensi perfunctum. Enimuerò decepit hominem tantum, Cadurcum Patria, quasi vero non alibi præfuisse Præsul potuerit quã suos inter, decepit inquã siue historiæ scriptores Pontificiæ Auctores cõsulas recentiores etiã, atque exactiores illos, quos ego Cadurcensi neutiquã sed alijs Episcopatibus *Iacobũ Ossa* affigere iã cõperi, siue quod caput est nostras euoluas tabulas, *atque Archiua* incorrupta. Certo quippe certiús constat ex haccé nostra serie ab A. C. 1244. quo natus Pontifex sedente tum Cadurci *Geraldo IV.* ad annum 1334. quo nonagenarius est vitâ functus, *Geraldum, Bartholomæum, Raimundum Sicardum, Raimundum alterum, Petrum, Hugonem, Bertrandum,* interiecto alio nullo, ita continenter sedisse, vt si Actorum ordinem consulas, eorúmque annorum ineas rationem quibus sedem vacasse certis cõstat ex tabulis, nullus Iacobo Ossæ locus, nulla totius seculi quod pene solidum est emensus, relinqui possit pars, nisi duos vna sedisse velis Iacobo intrudendo: adeo: interest populorum de quibus scribas *consultis Tabularijs* fidem dare. Atenim iis tacitis quæ Carthusiensi familiæ sunt in commune olim indulta, reticeri certè non potest *Decimarum immunitas*, quam Cadurcensi Monasterio priuatim Ioannes noster permisit his Pontificiis Codicillis A. C. 1333. *IOANNES &c.*

Chop. mon. lib. 2. tit. .n. 40. & seqq.

Chopinus malè Ioannem XXII. Cadurcen. Episcopum facit.

A. C. 1333. Carthusienses Cad. liberati onere decimarum.

Dilectis Filijs, Priori & Conuentui Monasterij S. MARIÆ de Templo Cadurcensi, per Priorem soliti gubernari sal. & Ap. Ben. SANCTI vestri Ordinis, in quo cum vita munditia innocentis, & sobrietate parsimoniæ corporalis, saluatori nostro deuotum, & sedulum famulatum impenditis, apud nos & Romanã Eccles. exemplaris honestas rationabiliter promeretur; mentique nostræ syncere deuotionis, & internæ charitatis affectus, quem ad Ordinem ipsum ac, personas, ac Monasterium (cuius quidem Monasterij Domino cooperante nobiscum institutores existimus) iamdudum habuimus, & habemus, merito persuadet, vt vos idemq; Monasterium præcipui attollamus prærogatiua fauoris, & concessione perpeti specialis gratiæ prosequamur. Vt igitur libertatis, & quietis commodis perfrui valeatis, vos & monasterium præfatum, à præstatione decimarum de terris & possessionibus, alijsque bonis quæ in ciuitate ac diœcesi Cadurc obtinetis authoritate Apostolica penitus liberamus & eximimus perpetuò, de solita munificentia dictæ sedis, & ne quis decimas ipsas à vobis aut successoribus vestris exigere vel extorquere præsumat, districtius inhibemus. Nulli ergo, &c. Datum Auen. 7. Nouemb. Pont. nost. ann. 17.

222 Hæc de fœlicibus familiæ Carthusiensis vrbe nostra auspiciis, quam Ioanni PP. patrij soli quàm amanti debemus gratiam, vt & aliam illam non mediocrem sanè institutæ scientiarum omnium Academiæ. Ad quam enarrandam accingo stylum, si modo præmonuero iam trecentos circiter annos ab auspiciis illis, tantâ constantiæ, ac sanctitatis laude, floruisse Cadurci Carthusiensem ordinem, ita Primariæ illius sanctimoniæ inhæsisse vestigiis: vt nihil de pristina obseruantia, nihil de vitæ seuerioris rigore imminutum, nihil de seuerissima silentij atque secessus lege deperditum, immutatúmque videatur, quasi hic vnus ordo senium nesciat. Prodidit se virtus præsertim *Petri de Stanno*, *Ioannisque de Libra* eò cœnobio superiore proximè sæculo (qui ambo cæteris eadem domo præfuere sanctissimè) inuidiámque omnem peruicit. Euocati siquidem Romam à *Pio IV*. de eorum dogmatis inquisituro, quòd in suspicionem ea aliorum improbitas, & licentia reuocasset apud Pontificem, tanta diuinitus afflati tamque præsenti ope numinis visi sunt Pontifici maximo, vt nullo de absoluendis (in tam fauorabili, tutâque caussa) consilio amplius habito, in Galliam remiserit extemplò hæreseon flammis incensam, quò præter ordinem, prætérque instituta in extraordinario periculo, cohortanda, docendáque propalam plebe, conuincendis hæreticis, labantem Religionem fulcirent, manaturásque latius sopirent flammas. Vidit Cadurcum, videre Aquitani contermini Petrum quinquennio de suggesto docentem, Ioannem vicenos ipsos annos eodem munere religiosissimè, sanctissiméque perfunctum, lustrandis insuper oppidis, atque vicis plebeculam familiaribus, & ad captum populi factis orationibus commouere; tantâ laborum, vigiliarum, æstus & id genus

A primis auspiciis semper constans Carthusiensiũ sanctitas.

Duo Carthusienses priores sanctissimi contra Caluinistas palam concionati & quo exitu.

incommodorum tolerantiâ ipsis vt luminibus orbaretur: nec ideò à cœpro desisteret, tantæ diuinum pectus accenderat animarum pereuntium amor Pontificiæ sedis calculo, & adhortatione concitatus, adeò verum scilicet arbitrabantur viri eximij, nihil ad Dei vota cadere, posse gratius, laboribus in proximi promouenda salute, quando iam conclamatum est, enixius subeundis.

Ioãnes XXII Academiæ Cadurc. institutor. A. C. 1331.

Vix de Carthusiensium vrbe patriâ, statuendo, dotando, amplificandóque cœnobio concepta dudum vota, expleta vidit Ioannes Pontifex; 223
cum mox de ornamento altero hoc est Academia, vti nos deinceps vocabimus vsum secuti politioris sermonis, seu vt ipse appellat, *de generali studio Albiæ Cadurcorum* instituendo seriò cogitat; Ratus nimirum quod res erat, sapientiæ documentis, humanarum, diuinarúmque rerum peritia & pios priuatorum mores, & in primis publica iura quà Ecclesiastica, qua politica contineri; vtque nihil est ad vesana quæuis persuadenda, inscitia potentius, sic verò nihil esse validius, fortiusque ad vitiorum omnium fibras altius euellendas vera ac solida litterarum scientia, quæ artium omnium circulo; atque ἐγκυκλοπαιδεία claudatur.

Cadurci olim Academiæ quędam semina *Scholastici* etiam inter Cleri Dignitates *suprà num.* 118. & 138.

Erant dudum Cadurci litteraturæ nobilioris insignia non pauca, vt vel ex eo colligas quod A.C.1212. Bartholomæi præsulis tempore inter Personatus, dignitatésque Capituli, Magistri scholarum munus accenseretur, penes quem & facultas esset id temporis inferiores alios, Proscholos dicas, ad Grammatices documenta docenda deligendi, approbandique: vt sileam quod recentius est trigesimo sexto post anno collatum ab Raimundo I. Episcopo, nouum Ecclesiasticum censum, Cadurcensi scholastico, sic quippe ex antiquorum more, quibus altior sapientia scholæ Ecclesiasticæ finibus maximè claudebatur Præfectum scholis, vti & passim Clericum (si quem eruditum innuerẽt) nuncupant. Hanc gratiam expetiuere Consules Cadurc. quibus ideò debetur maximè, nec impetrasse ab Pontifice arduum fuit, in tanto, támque solido ac constanti patriæ studio. Nec mirere, non Regem, sed Pontificem inclamatum: Cùm enim Academiæ nostræ Iuris diuini capita tractent, sacras litteras explicent, Theologicas quæstiones decidant, fidei Christianæ enucleant articulos nobiliore sui parte; alia vero studia ab Ecclesiastico foro remotiora licet, humanique ingenii definienda viribus, fidei habeant ancillari, atque illic hærere, vbi & sacri fori leges, & Ecclesiæ sanctiones hærendum imperauerint, tam constat in hocce negotio, sacrosanctum Ecclesiæ ius attendendum, primásque deferendas Pontifici, quàm ab acephalis hæreticis sibi vnis-suóque sensui venè præstitis, Catholicorum scholæ discriminantur. Enimuerò Gymnasiarchæ gentium non nisi sacerdotes fuerint, & nos hunc deferre honorem sacerdoti omnium Max. Christiani etiam dubitemus? Cohonestantis patriam honore tanto, & Cadurcensem ad instar Tholosanæ Academiæ constituentis Ioannis, hæc sunt diplomate sacro con-

Academiæ Institutio iuris est Põtificii & cur. id.

Isoc. in Busirida Tertullia. cõtra Iudæos.

cepta verba A.C. milieſimo trecenteſimo trigeſimo primo.

224 Ioannes Epiſc. ſer. ſer. D. *Ad perpetuam rei memoriam. Cum ſollicitæ conſiderationis indagine perſcrutamur, & ſtudio diligentiæ paternæ diſcutimus, quàm ſit donum ſapientiæ, & ſcientia pretioſum, quámque illarum deſiderabilis & pretioſa poſſeſſio, per quam ignorantiæ tenebræ profugantur, ac errorum funditus eliminata caligine, mortalium curioſa ſolertia ſuos actus, ſuáque opera (illo largiente, à quo procedit omne datum optimum, omnéque donum deſurſum ſcientiæ deriuatur) diſponit & ordinat in lumine veritatis; magno vtique deſiderio ducimur, & cordialis intentionis affectu ſolliciti reddimur, vt litterarum ſtudia, in quibus per exercitium lectionis cum vehementi applicatione animorum, ac diuinâ cooperante gratiâ acquiritur ſcientiæ margarita laudanda, vbilibet incrementa ſuſcipiant; & fortius inualeſcant: in illis præſertim locis, quæ ad iactanda, irriganda, & multiplicanda doctrinæ ſemina & germina fructuoſa & ſalutaria producenda, idonea, & accommoda dignoſcantur. Cùm igitur Ciuitas Cadurc. quam excellentiæ diuinæ bonitas multiplicium gratiarum donis & dotibus decorauit, propter ipſius commoditates, & conditiones quamplurimas apta non modicum generali ſtudio cenſeatur. Nos Reipublicæ multipliciter expedire credentes, quod in ciuitate præfata fiat, & emanet fons ſcientiarum irriguus, de cuius plenitudine hauriant vniuerſi litteralibus cupientes imbui documentis, & etiam cultores ſapientiæ inſerantur, & proueheantur diuerſarum facultatum dogmatibus eruditi, facundi, & vndique illuſtrati, fructum vberem largiente domino ſuo tempore producturi, attendentes quoque ſynceræ fidei puritatem, ac eximiæ deuotionis affectum, quos dilecti filij Conſules, & Vniuerſitas eiuſdem Ciuitatis ad nos & Romanam Eccleſiam habere noſcuntur: Ex prædictis cauſis porrectis etiam nobis pro parte Conſulum & Vniuerſitatis prædictæ humilibus & deuotis ſupplicationibus inclinati, auctoritate Apoſtolica ſtatuimus & ordinamus, quod in ciuitate prædicta perpetuis futuris temporibus GENERALE STVDIVM habeatur & vigeat in QVALIBET LICITA FACVLTATE: quodque præfatum ſtudium, ac eius Vniuerſitas, ac Doctores Magiſtri, Licentiati, Bachallarij & Scholares pro tempore commorantes cauſa ſtudiorum, ibidem omnibus priuilegijs, libertatibus, & immunitatibus conceſſis STVDIO THOLOSANENSI, ac vniuerſitati eius, ac Doctoribus, Magiſtris, Licentiatis, Bachallarijs & Scholaribus in dicto Tholoſanenſi ſtudio commorantibus, plenè ac liberè gaudeant & vtantur. Nulli ergo omninò hominum, &c. Datum Auenione 7. Idus Iunij Pontificatus noſtri anno 16.*

Ioannis Diploma generali ſtudio Cadurci inſtituendo.
Iaco. 1. v. 17.
Coſſ. Cadurc. Academiam impetrarunt.
Ea donata omnibus Toloſanæ Academiæ priuilegiis.

225 Hoc ipſo anno quo maior, & frequentior ſtudioſorum numerus ad nouum Athenæum cohoneſtandum, ádque animum ſapientiæ radiis illuſtrandum confeſtim aduolet, Eccleſiaſticos etiam quoſuis (exceptis pauculis) eos etiam quos officii ratio coràm adeſſe, atque affigi vult certis ſedibus, ad decennium abeſſe permittit Pontifex, (ſi modo

Ioannes XXII. priuilegia iis cōcedit qui Academiā Cadurc. frequentarēt prime decennio.

nouam frequentent Academiam)his Pontificij priuilegij tabulis IOANNES &c. DILECTIS *filijs vniuersis Doctoribus Magistris & scholaribus study Cadurc.salutem, & Apost.Bened.Attendentes prouidè, &c* Omitto quædam quia studij generalis recens erecti commemorationem tantum continent iam descriptam) *Hinc est quod nos personas Ecclesiasticas vniuersitatis nostræ,vt eò libentius dicto studio insistant, quo nostram, & sedis Apostolica gratiam sibi censebunt fructuosam, volentes vberiori gratia confouere, eisdem omnibus,& singulis personis* Ecclesiasticis *in dicta ciuitate, in quacunque facultate infra decennium à datis præsentium computandum, studentibus,seu legentibus, auctoritate præsentium indulgemus, vt fructus & redditus, & prouentus omnium beneficiorum suorum Ecclesiasticorum quæ nunc obtinent, vel in posterum obtinebunt, etiamsi dignitates vel personatus aut officia existant,& curam habeant animarum, dummodo in cathedralibus maiores post Episcopales,& in collegiatis Ecclesiis principales huiusmodi dignitates non existant,vsque ad decennium præd.duntaxat cum ea integritate percipere valeant (quotidianis distributionibus duntaxat exceptis) cum qua illos perciperent,si in Ecclesijs in quibus beneficia ipsa existunt, personaliter residerent; Et ad residendum interim minimè teneantur, neque ad id a quoquam inuiti valeant coarctari;Non obstantibus si in dictis Ecclesijs non fecerint primam, vel secundam residentiam personalem consuetam: & quibuscumque constitutionibus,tam Apostolicis, quam prouincialibus & synodalibus, ac quibuscumque statutis & consuetudinibus contrarijs, ipsarum Ecclesiarum, iuramento,confirmatione Apostolica,seu quacunque alia firmitate vallatis,etiamsi præd. personæ de illis seruandis & non impetrandis litteris Apostol.contra ea, & ipsis litteris non vtendo etiam ab alio impetratis, per se vel procuratores suos præstiterint, vel eos in posterum præstare forsitan contigerit iuramenta* (Mitto aliquas eiusdem generis formulas, cauteläsque fusiores illas,cum ex his constet satis quàm altè inhæsisset Pontificis animo isthæc cura)*Proviso tamen quod interim beneficia ipsa debitis obsequijs non fraudentur, & animarum cura in iis quibus ea imminet, nullatenus negligatur,sed per bonos & sufficientes Vicarios quibus de beneficiorum ipsorum prouentibus necessaria congruè ministrentur, diligenter exerceatur,& deseruiatur inibi in diuinis.Nulli ergo,&c. Datum Auenione 10. Kal.Aug.Pont.nostri ann.16.Qua ipsa die Pontifex, ne res contemni forte* posset,aut absente procul Pontifice minoris fieri deligit viros gnauos, ac strenuos auctoritate etiam Ecclesiastica armatos ,quibus negotii committit exitum, *Ioannes,&c.Dilect.filijs Abbati Monasterij de Marsillago Cadurc.Diœc. & Archidiacono de Montepensato, ac scholastico Ecclesiæ Cadurc.sal. & Apost. bened. Attendentes prouidè.* (Numerat Pontifex à se hactenus acta instituenda Cadurci Academiæ, & nominatim omnes particulas proximè iam exscripti diplomatis scrupulosè inculcat, tum negotij promouendi demandat verbis hisce prouinciam)

Fructus percipiant beneficiorum etiam absentes.

Ioannes constituit qui ea priuilegia tueantur, & quos illos.

QVOCIRCA

QVOCIRCA discretioni veſtræ per Apoſtol. ſcripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut vnus veſtrûm, per vos vel alium ſeu alios faciatis auctoritate noſtra eiſdem perſonis fructus, redditus, & prouentus eoſdem, per idem decennium iuxta conceſſionis noſtræ tenorem integrè miniſtrari, non obſtantibus omnibus ſupradictis; etiam ſi eiſdem diœceſanis, & Capitulis communiter vel diuiſim à præfata ſede indultum exiſtat, quòd interdici, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtol. non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem, contradictores, auctoritate noſtrâ appellatione poſtpoſitâ compeſcendo. Datum Auen. 10. Kal. Auguſt. Pontific. noſtri an. 16.

224 ATENIM nondum Academia plenè fuerat conſtituta, iacta licet iam forent exigua fundamēta. Deerat videlicet coporis caput, hoc eſt litterariæ rei omni præfectus, qui *Cancellarij*, vt fit munere, Academiam adminiſtrandi ex officio curam ſuſciperet, qui legibus ſanctè ſtatutis, etiam obſeruandis ſanctiùs, qui legitimis nihilque à vera doctrina aberrantibus dogmatis defendendis, alijs auerſandis eliminandiſque, inſiſteret, qui demum ſcholæ an oculus, an cor, an ipſa mens, membra corporis ſingula ad officium applicaret. Facit ergo ſequenti anno de *ſcholaſtico illo Cadurci tum florente*, & Academiæ ſpeciem aliquam vti ex diplomatis verbis erit eruere, tum moderante; *Cancellarium* hoc eſt Academiæ toti Præfectum, iiſdem *quibus Toloſa legibus*, gratijs, priuilegijs, immunitatibus, iuribus potiturum. *IOANNES Ep. ſer. ſer. Dei ad perpe. rei mem. SEDES Apoſtolica in ſuis actibus circumſpecta, Dignitates, Perſonatus, & officia Eccleſiarum quarum omnium curam gerit, diſponente Domino generalem, honeſtè ac vtiliter conſtituit, ordinat, ac diſponit; illaſque honoribus & profectibus ampliat, & interdum eorum nomina variat, & immutat, prout attentis circumſtantijs vniuerſis conſpicit rationabiliter expedire. SANE pridem. &c* (numerat Pontifex denuò, quæ nos iàm recenſuimus de Generali ſtudio ſingula, iureque pari prorſus Academiam Cadurcenſem cum Toloſana potituram, ſiue de Profeſſoribus, ſeu de ipſis agas diſcipulis, tum ſubdit ad rem noſtram) *CVM itaquè in Eccleſia Toloſanenſi ſit dignitas Cancellariæ, ipſiuſque Eccleſiæ Cancellarius, qui eſt pro tempore, dictam Cancellariam obtinens, habeat poteſtatem in dicto ſtudio Toloſanenſi ſcholares ad hoc idoneos ſub certa forma licentiandi & licentiatos etiam Magiſtrandi, & doctorandi, ſeu illos ad doctoratus, ſeu magiſtratus præeminentiam aſſumendi; eiſdem impartiendi liberam facultatem legendi, diſputandi, determinandi in ipſo ſtudio, & alib. vbicunque, ac alia faciendi quæ ad hæc in ſtudijs generalibus pertinere noſcuntur. Nos proinde attendentes quod in Eccleſia Cadurc.* eſt & fuit ab antiquo ſcholaſtica, quæ dignitas ſeu perſonatus exiſtit; *quodque ſicut accepimus dilectus fil.* Petrus Andreæ *qui nunc eſt ſcholaſticus ipſius Eccleſiæ Cadurc. & eius prædeceſſores ſcholaſtici eiuſ-*

Cancellarius ex ſcholaſtico Cadurc. A. C. 1332.

Cācellarij iura

dem Ecclesiæ, qui fuerunt pro tempore, consueuerunt hactenus in Ciuitate Cadurc. scholas conferre, & ibi legere volentibus legendi licentiam impartire, Bidellos creare, & multa alia præmissa tangentia facere & exercere. *Ex his & alijs rationalibus caussis, quæ ad hoc nostrum animum induxerunt, dictam scholastriam Cadurc. ex nunc in anteà perpetuo Cancellariam fore auctoritate prad. volumus, constituimus, & ordinamus, & ipsius Cancellariæ vocabulo in perpetuum nuncupandam: quoq; dictus scholasticus, seu Magister scholarum qui nunc est, & eius successores, qui dictam olim scholastriam, nunc Cancellariam, obtinebunt, Cancellarij Ecclesiæ Cadurc. perpetuò sint, & etiam nuncupentur; & vnà cum ijs quæ hactenus dicti scholastici consueuerunt facere habeant potestatem auctoritate prædicta, & ad eos pertineat perpetua potestas in studio Cadurc. scholares ad hoc idoneos licentiandi, ac etiam doctorandi, seu eos ad magistratus & doctoratus praeminentiam assumendi per se vel alium, seu per alios, nunc & in posterum, & alia faciendi quæ Cancellarius dictæ Tolosanensis Ecclesiæ in eodem studio Tolosanensi consueuit facere & exercere, iuxta tamen limitationem & ordinationem per nos auctore domino faciendas pro statu salubri & prospero Cadurc. studij memorati. Nulli ergo omnino hominum &c. datum Auenione 8. Kal. Nouemb. Pontific. nostri anno 17.*

Iam ante Cadurc. Academiæ species aliqua.

Iura Cancellarij limitantur per leges Pontificias, *exscribendas, num.* 228. & seqq.

ERECTA institutaque Academiâ superat id vnum sanctis vt legibus, 227
institutisque regeretur; ne quem ipsis auspiciis splendorem liberalitate Pôtificis nacta erat, incompositis moribus, & ad cuiusuis placitum temerè ac fortuitò natis, breui deteneret atque traduceret. Suscipit id oneris etiam *Ioannes* noster extremis etiam senij annis, vt quam ex patria hauserat vitam, eandem patriâ illustrandâ, æquissimisque sanctionibus instituẽdâ terminaret; & quã debebat institutori Academia gratiã, vberiorẽ ac cumulatiorem æquissimo legum latori acceptam ferret. Permagni siquidem ad Christianæ rei vtilitatẽ referre Pontifex arbitratus, futuri vt posthac *Cancellarij Doctoresque*, non immeritis indignisque, literariæ laureæ gloriam communicarent; vt ne res tãta priuatis amicitijs aut turpi quæstu ageretur, vt instituendis discipulis certæ leges, certæ vt docendi vacationes, litterariáque iustitia indicerentur, ne fortè pro cuiusuis placito atque arbitrio re subinde mutata consensum atque ordinem omnem breui pessum ire contingeret tanto maiore Cadurcensium probro, quanto ignobilius est semel parto decori tuendo esse imparem, quàm eo penitus caruisse, atque vt vno verbo dicam ne Academiæ Cadurcensis maiestas laberetur, quædam imposterum obseruanda decernit, non alia conditione Cancellario Doctoribusque permissa Academiæ potestate, quàm si hæc statuta vigerent. Primum igitur statuit, creandus vti Cancellarius Professoribus binis adstantibus, coràm Episcopo Cadurc. indignos prohibiturum Theologiæ, decretorum, legum ac Physices magisterio, iuret solemniter; quod enim tenacius vinculum cõminisci Pontifex poterat

Ioannes leges Academiæ Cadurc. sancit

Iuris iurãdi Religione sacrosanctã iubet trimestris inquisitio quã de moribus quadé parta sciẽtia eorũ merita inquirat, qui ambiuerint gradus illos deinceps, nec nisi à iuratis Professoribus de horũ dignitate sentẽtia rogetur: quo in negotio, ne à suffragij libertate quis arceatur, odij incurrendi metu, seuerissimis silentij legibus res committitur tota, ipse in primis Cancellarius cuius est rogare sententias, iubetur quid à quo iudicatum fuit seuerissimè reticere. Iuramenti religione etiam obligat eos quos litterariâ laureâ donarit Vniuersitas, tum ad leges Academiæ obseruandas vindicandasque, tum ad fidem ita seruandam Academiæ, nullis vt vnquam molitionibus eam violent, nullis vt eam, ipsumue Cancellarium nominatim, machinationibus impetant, siue clam occultis insidijs siue propalam atque apertâ vi. Eximit & docendi onere Doctores mensem vnum æstiuum tantum, quamquam si quid in Academiam grauius acerbiusuè peccaretur, quod dissimularent etiam ij quibus iura ea commissa, permittit vt in pœnam publicè indicantur feriæ quo discat mulcta litterariâ Ciuitas Academiæ splendori consulere, saluti, immunitatique prospicere. Tanti videlicet tum fiebant Doctorum nostrorum oracula, vt inter grauissimas pœnas, nec nisi in grauissimis probrosissimisque iniurijs Academiæ iustitium censeretur. Carceris ius in discipulos ipsos si quid acerbius peccarent, Episcopo vni committit permissum neutiquã Cancellario, penes quem tamen, ac penes Academiam ius esse vult sua discipulis domicilia designandi, vt de quolibet certiùs inquiri possit. Edicit nominatim Theologiæ Professoribus, ne se philosophicis tricis ne profanis quæstiunculis illis scrupulosius, ac minutius, eoque vaniùs, ac inutilius, decidendis, occupari permittant, sed, verò ijs quarum ex sacris literis primorũque Patrũ, atque Catholicæ antiquitatis sensu explicatio pendeat: quod si consilium orbe toto Doctores Theologi sequerentur, næ solidioris sapientiæ imbutos altè succo non paucos, sophistas & puerilibus disceptationibus mancipatos pauciores nancisceremur, immenso quanto rei Catholicę emolumento. Quæstorem eligendi, eiusque examinandi tabulas, potestatem permittit Cancellario totique Academiæ Cautoque in primis vt nullo munere Doctorum fidelitas, integritasque aut tentetur aut corrumpatur, sed verò gratis, mercede nulla, pretio nullo litteraria laurea de Cancellarij Doctorumque arbitrio, nec nisi merentibus permittatur, Cadurcensis Academię calculo ad magisterij gradum promotis vbiuis docendi ius permittit, ac potestatem facit, vna Parisiensi Academia dempta, cuius videlicet eo seculo gloria ac maiestas, non nisi eximios aliquos, & supra vulgarem omnem captum sapientiâ summâ imbutos docere de suggesto spectare posset. Verùm quas nostris verbis enumerare strictim leges voluimus, animis ad earum excipiendam maiestatem concitandis, comparandisque, ex summi Pontificis, hoc est Ecclesiæ totius ore, minore fidei periculo addiscamus.

Earumlegum diuinarum certè summa.

Nec enim occultari addecet eas leges, quarum præsidio & Academia nostra diu stetit, & vti mox docebimus, ad summam gloriam est euecta. Habetur ex duplici Academiæ libro cuius mihi potestas facta, altero Cancellarij, Rectoris altero scrinijs asseruato.

Legum ipsa verba.

IOANNES *Ep. ser. ser. Dei DILECTIS Filijs Vniuersitatis Doctorum, Magistrorum, Licentiatorum, Bacallariorum, & scholarium studij Cadurcen. sal. Ap. Ben. SVPER specula militantis Ecclesiæ dispositione diuina constituti, &c.* (Sileo quæ initio recenset Pontifex de Academia deque Cancellaria instituta, deque iuribus ijs omnibus queis Tolosana vniuersitas potiretur Cadurcensi concessis, iam enim superioribus diplomatis exscripta sunt; subiungo quæ de nouo statuta) *STATVIMVS vt Cacellarij, vnà cum ijs quæ hactenus scholastici consueuerant facere & exercere, haberent potestatem auctoritatem præd. & ad eos pertineret perpetua potestas in studio Cadurc, scholares ad hoc idoneos licentiandi, & etiam Doctorandi, seu eos ad magistratus, & Doctoratus praeminentiam assumendi per se vel per alium, seu alios, tunc & imposterum, & alia faciendi quæ Cancellarius dictæ Tolosanensis Ecclesiæ in eodem studio Tolos. consueuerat facere, & etiam exercere, iuxta tamen limitationem per nos auctore Domino faciendam pro statu salubri & prospero Cadurcensis studij memorati, prout in diuersis nostris inde confectis litteris plenius cōtinetur.* Nos itaque cupientes huiusmodi *studium, Apostol. Sedis auxilio robur accipiat, & profectus n. & de bono semper in melius auctore Domino prosperetur, circa statum scholarium, & scholarium præfati studij, auctoritate Apostol. hac obseruanda ibi statuimus & etiam ordinamus, Videlicet, QVOD quilibet Cancellarius Eccles. Cadurc. deinceps creandus, coram Episcopo Cadurc. vel alio de ipsius mandato, in Capitulo Eccles. Cadurc. vocatus ad hoc & præsentibus, pro Vniuersitate ipsius studij duobus Magistris, in sua institutione iurabit, quod ad regimen Toeologiæ, & decretorum, bona fide, secundum conscientiam suam, loco & tempore, secundū statū Ciuitatis, & honorem ac honestatem facultatum ipsarum, non nisi dignis licentiam largietur, nec admittetur indignus personarum & nationum acceptione reiectâ: quæ etiam circa legistas, & Physicos licentiandos ibidem per dictum Cancellarium decernimus obseruanda.*

Cancellarij ius.

Cancellarius iurat se non collaturum licentiam indignis.

ANTE verò quàm quemquam licentiet, infra tres menses à tempore petitæ licentiæ, tàm ab omnibus Magistris Theologis in Ciuitate præsentibus quàm alijs viris honestis & literatis per quos veritas sciri possit, de vita, sciētia, & facundia, necnon & proposito ac spe proficiendi, & alijs quæ sunt in talibus requirenda, diligenter inquirat; & inquisitione sic facta, quid deceat, bona fide & vel neget secundum conscientiam suam petenti licentiam postulatā. MAGISTRI verò Theologiæ, ac decretorum, ac etiam legum, quando incipient legere, præstabunt publicè iuramentum, quod super præmissis fidele testimonium perhibebunt. CANCELLARIVS quoque præfatus iu-

Inquirat 3. menses antequam conferat. Lirent & Professores Quid quis censuerit de admittendo ne euul getur.

rabit quod consilium Magistrorum in malum eorum nullatenus reuelabit. De artibus autem, & alijs, Cācellarius bona fide promittet examinare Magistros, & non nisi dignos admittens, repellet indignos.

230 *PRÆTEREA volumus & authoritate prædicta concedimus, quod quicunque in Theologia, vel alia qualibet licita facultate licentiabuntur, cum impendetur ijs licentia, & omnes illi etiam qui in prædictis facultatibus & earum qualibet, ad Doctoratus, Magistratus honorem ibidem assumentur, & etiam alibi assumpti ibi legere volentes, antequam suas inchoent lectiones, iurent, & iurare teneantur in manibus dicti Cancellarij & Rectoris vniuersitatis eiusdem studij prout in dicto studio Tolosano est fieri consuetum quòd iura, statuta, & priuilegia dictæ Cancellariæ ac vniuersitatis eiusdem studij inuiolabiliter obseruabunt, & quòd contra ipsum Cancellarium, & vniuersitatem studij supradicti non dabunt consilium, auxilium, vel fauorem publicè, vel occultè. Quodque super istis Cancellarius non valeat dispensare, nec gratiam facere.* Licentiandi iurent se non aduersaturos Academiæ. Doctorum iuramentum.

231 *IN Bachallariis verò tàm in iure Canonico, quàm Ciuili, ordinamus quod Doctor sub quo Bachalarius intendit, ipsum habeat dicto Cancellario præsentare; & quòd in eius manibus Doctor ille, sine iuramento bona fide, deponat se credere, præsentatum fore sufficientem ad Bachalariatus honorem: & quod tunc Bachalariandus à dicto Cancellario, de præsentatione & admissione accipiat schedulam sigillatam, quam* Cancellarius gratis concedere *teneatur. Ante vero quàm Bachalarius cum schedula publice vt est moris inducatur in scholis, primo in manibus prædicti Rectoris proprio iuramento promittat statuta studij obseruare, & se habere omnes libros ordinarios. VOLVMVS etiam quod quicunque in Theologia vel quacunque alia licita facultate, ibi Magistratus, vel Doctoratus honore fuerint honorati, possint in quocunque alio, præterquam in Parisiensi studio generali legere & lecturam, & alia quæ ad Doctoratus, & Magistratus honorem pertinent, liberi exercere, absque aliqua noua examinatione seu licentia, aut Magistratus vel Doctoratus honorum accessionibus, non obstantibus quibuscunque Priuilegiis statutis, consuetudinibus contrariis, iuramento, confirmatione Apostol. vel alia firmitate vallatis. IN Baccalariandi vero in Theologia illam solum solemnitatem volumus obseruari, quæ in Parisiensi studio fuit diu laudabiliter obseruata.* Quid erga Bachalarios agendū. Literæ gratis. Cadurci promoti, alibi admittēdi.

322 *CÆTERVM quia vbi non est ordo, facile reperitur error, constitutiones seu ordinationes promulgandas faciendi de modo, & hora legendi & disputādi, & habitu ordinato; necnon & de Bachallariis, qui & qua hora, vbi & quid legere debeant, ac hospitiorum taxationē, & rebelles ipsis constitutionibus vel ordinationibus per substractionem Societatis congrue castigandi, vobis concedimus facultatem. Et si forte vobis substrahatur hospitiorum taxatio, aut quod absit vobis vel alicui vestrûm iniuria vel excessus inferatur enormis, vt pote mortis, vel membri mutilationis, nisi monitione præmissa infra quinde-* Si quid grauius in Academiam peccetur, possū indici vacationes in pœnam.

cim dies fuerint satisfacere, liceat vobis vsque ad satisfactionē condignam suspendere lectiones, & si aliquem vestrum indebitè incarcerari contingerit fas sit vobis, nisi monitione præhabita cesset iniuria statim à lectione cessare, si tamen id videritis expedire.

Ius Episcopi Cadurc. coactiuū ad vitia castigan-da.

233. PRÆCIPIMVS *autem vt Cadurc. Episcopus, sic delinquentium castiget excessus, quòd scholarum seruetur honestas, ac maleficia non remaneant impunita, sed occasione delinquentium non capiantur vllatenus innocentes. Imò si contra quemcumque suspicio fuerit orta probabilis, honestè, decenter, idonea cautione præstita, cessantibus carcerariorum exactionibus dimittatur. Quod si forte tale crimen commiserit quòd incarceratione sit opus, dictus Episcopus in carcere culpabilem detinebit, Cancellario habere proprium carcerem penitus interdicto. Prohibemus insuper ne scholaris pro contracto debito de cætero capiatur, cum hoc sic canonicis & legitimis sanctionibus interdictum, sed nec Episcopus, vel officialis eius, seu Cancellarius pœnam pecuniariam pro excommunicatione emenda vel alia qualibet censura requirant: NEC Cancellarius licentiandis magistris nisi vt præmittitur iuramentum, vel obedientiam, seu aliam exigat cautionem; neque aliquod emolumentum, seu promissionem recipiat pro licentia concedenda.*

Laurea licentiatorum gratis conferenda.

Vacationes menense lōgiores: coërcēdi discipuli.

234. PORRO *Vacationes æstiuæ non extendantur aliquatenus vltra mensem sed tamen vacationum tempore Bachalarij si voluerint suas continuēt lectiones. Inhibemus autem expressius vt scholares per ciuitatem armati non vadant; & turbatores pacis, & vniuersitatis studij non defendant; & illi qui simulant se scholares nec tamē scholas frequētāt, nec magistrū aliquē profitentur nequaquā scholarū gaudeant libertate. AD hæc iubemus vt magistri Artiū vnam lectionē de Prisciano, & vnus post alium ordinariè semper legēt & quòd libris prohibitis non vtantur.* MAGISTRI *verò & scholares Theologiæ in facultate quam profitentur, se studeant laudabiliter exercere, nec philosophos se ostentent, sed satagant fieri Theodocti, nec loquantur in lingua populari, & populi, linguā Hebream cum Azotica confundentes. Sed de illis tantùm, in scholis, quæstionibus disputent, quæ per libros Theologos, & SS. Patrum tractatus valeant terminari.*

Magistri Artium & Theologiæ quid legant.

235. PRÆTEREA *de bonis scholarium cùm intestati decedunt, vel rerum suarum ordinationem alijs non cōmitunt, sic duximus prouidendum, videlicet vt præfatus Episcopus, & vnus de magistris, quem ad hoc vniuersitas ordinauerit, recipiant omnia bona defuncti, & in loco tuto & idoneo deponentes statuant certum diem, quo illius obitus in patria sua valeat nuntiari, & illis ad quos bonorum eius est successio deuoluta, possint Cadurcum accedere, vel idoneum nuntium destinare, & si venerint, vel miserint, restituantur eis bona cum cautela quæ fuerit adhibenda: si verò non comparuerit aliquis, extunc Episcopus, & Magister prædicti, bona ipsa pro anima defuncti, prout expedire viderint, erogabunt; nisi forsan ex aliqua iusta causa venire nequiuerint successores; & tunc erogatio in tempus congruum differatur.*

Episcopus prospiciat bonis scholarium defunctorum & funeri.

ITEM *quod pecunia quæ de collectis faciendis pro negotijs vniuersitatis & pro banchis, vel alijs, nomine vniuersitatis, deponatur penes aliquem bonum virum per Rectorem & Cancellarium, ac Consiliarios studij eligendum, qui pecuniam illam vtilitatibus, necessitatibus, ac negotijs vniuersitatis, & studij prædictorum ministrare teneatur, & de receptis & traditis teneatur in fine anni bonam, veram, & integrã reddere rationem, & reliqua præstare: & dum ad hæc assumetur, iuret ad sancta Dei Euangelia, super his bene & fideliter se habere, & super hoc obliget se & sua & si expediat fidei iussores præstare sufficiẽtes & idoneos teneatur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam &c. Datum Auenione ij Nouembris. Pontificatus nostri anno* 17. *hoc est Christi* 1332.

Quæstoris officium.

Hęc sunt *Ioannis* XXII. in patriam præclara merita, quæ quia commune ciuium attingant & ad totam publicam rem diffundantur, ingrati animi vitio deuitando visa sunt paulò fusius explicanda. Quid enim attinet memorare minora illa? Extructum Cadurci *Palatium* cuius reliquiæ visantur adhuc, illa in primis turris, cui *Dessæ* nomen adhæserit, nimirum à familia *Ioannis* sumptum, cuius cæteroqui nulla vestigia apud nostrates: adeo collabuntur senio humana omnia, Palatio vicina Aedes *Apostolo Bartholomæo sacra*, Ioannis etiam opus supremâ vrbis parte hodieque conspicitur, aliud non ignobile tanti Pontificis monumentum. Creauit & de Cadurcensium numero *purpuratos Patres* nonnullos, *Iacobum de via* sororis filium ex Aueniononensi Antistite, *Gaucelinum Ioannem de Ossa* fratris filium cognominemque *Bertrandum de Podieto*, *Bertrandum de Montefauentio* oriundos ambos ex Castronouo Rhaterii Diœceseos Cadurc; *Bertrandum de Turre de Cambolico*, *Petrum de Prato*, *Petrum Textoris*, *Rainerium Rufi*, quorũ Acta Ciaconius explicat, recenti illo, curiosoque de Pontificibus max. opere; vbi & Ioannem nostrum nonagenarium, maximo etiam illa ætate pietatis ac litterarum studio, facit adeò vt, quia oculorum infirmitas lectione arceret audiendis lectoribus, & voluminum immensorum compendiis quæ astringi in epitomas *Val. max. lib.* 8 *cap.* 7. iussisset anteà addiscendis? (vt etiam cum *Solone disceret moriens*) totus continenter incumberet. Vitam eripuit tantus *Auenione* calor id temporis, vt nudos vmbilico tenus nullo sexus discrimine passim incedere, intendens se calor coëgerit. A. C. 1334. & ad Beatam vti merita hominis spondent vitam, fruendam aliquando tandem transmisit, tot scilicet in commodum rei Catholicæ exantlatis laboribus.

Ioannis. XXII priuata alia in suos beneficia.

Ioannis XXII. obitus.

IAM Academiam Cadurcensem iis quos vidimus conditionibus institutam, astrictam legibus, gratiis auctam, ditatamque, captâ, non ita multò post vrbe A.C. 1367. (vti extremis *Bernardi* nostri Actis, *Begonisque successoris* auspiciis differendum incumbet) inuasâ Aquitania vniuersâ, ne suis ab hostibus etiã splẽdor deesset priuilegiis noui locuple-

Eduardus Anglus capta Cadurco Academiam gratijs suis auget. A D. 1367.

tatá *Anglus* voluit; Auditores nimirum Athenæi publici omnes, suo fauore tectos, exemptos omnibus fori coactionibus quibus ob infinita nomina distrahi ab officio possent; immunes ab ijs oneribus quæ in publicæ rei commodum quibuslibet priuatis imponuntur; Ædium partes assignandi arbitrium esse voluit qua penes Academicos binos, quà penes ciues totidem, vel si in suarum Ædium dominio, atque vt dicitur in suo regno, priuati ciues reclamarēt. En ipsa principis, Academię fauentis, verba. EDVARDVS *Regis Angliæ primogenitus, princeps Aquitaniæ & Vualliæ, Dux Cormeriæ, Comes Cestriæ, Dominus Biscaiæ, & Castri de ordialibus. Vniuersis & singulis præsentes litteras inspecturis sal. Illos decet nostræ magnificentiæ præmiis extollere, & priuilegijs confouere, per quos æquum ab iniquo discernitur, ac bonorū operum prouenit incremētum, vt ipsi nostræ magnificentiæ gratia circumscripti, in prosperitate floreant, & suo tempore fructus vberes afferre valeant, nostraque Resp. melius exinde prosperetur, & margarita scientiæ facilius acquiratur. AD supplicationem igitur dilectæ nobis Vniuersitatis generalis studij Ciuitatis nostræ Cadur. nouiter reparati, de qua fiduciam gerimus, quòd velut arbor in horto plantata iustitiæ, germinabit, & producet, successibus temporis, fructus multos; Eidem vniuersit. nostra certa scientia, & speciali gratia, infra scripta priuilegia (quæ perpetua esse sancimus) concedimus, & concessimus, per præsentes, videlicet, quod omnes & singuli studentes in dicto studio, qui nunc sunt, vel erunt pro tempore & seruitores ac familiares eorum cuiusque conditionis, cum eorum bonis, Ecclesiasticis, & patrimonialibus, seu aliis ad eos spectantibus, quoquo modo, & deferentes eis victualia etiam eundo, quam speciali, in quam in eos suscipimus per præsentes. ITEM quod studentes qui nunc vel erunt pro tempore in dicto studio, vel aliquis ipsorum, ratione contractus, vel quasi, in quacunque parte vel loco principatus nostri, actione personali nequeant extra Ciuitatem præd. trahi nec alibi conueniri. Sed quoscunque, ex contractu, vel quasi delicto, vel quasi, vel aliqua ex causa studentibus seu alicui ipsorum sine fraude tamen obligatos, vbicunque in nostro principatu obligatio sit contracta, vel solutio debiti facienda, personali actione de quacunque parte, vel loco nostri principatus, coram conseruatore, & iudice priuilegiorum huiusmodi infra per nos deputando, in dicta Ciuitate Cad. valeant conuenire, & ibidem trahere nostros subditos ex causis prædictis sine exceptione fori quacunque, non obstantibus priuilegijs quibuscunque, alicui Ciuitati, Castro, villæ, loco seu personæ in contrarium per nos concessis, quibus derogamus & derogari volumus per præsentes, per inde ac si de ipsis priuilegijs in indulto serenitatis nostræ humanitatis, de verbo ad verbum mentio plenaria facta fuisset.*

Academię alumni sint sub priuo fauore Principi & quæ illorum sunt.

Ius fori valde nobile.

ITEM quod pro quibuscunque rebus sibi necessarijs ad victum, vel vesti- 239
tum, vel alia causa studiorum (fraude & dolo cessantibus) non possint eis vel alicui ipsorum, directè vel indirectè, imponi, vel leuari, collecta, impositio, vel redibentia qualiscunque. ITEM quod quatuor taxatores qui annis singulis

Exemptio ab inributionibus.

ordina-

buntur, videlicet pro parte studij duo, & pro parte ciuium alij duo, ad taxanda hospitia necessaria ipsis studentibus, vel alicui ipsorum, vel tres, ex taxatoribus prædictis, compelli faciant per Conseruatorē & iudicem infra scriptum, quoscunque ciues dictæ ciuitatis ad locandum hospitia sua, quæ ipsis ciuibus non erunt necessaria pro suis habitationibus, vel conseruatione bonorum suorum: Et quod ipsi quatuor, vel maior pars necessitatem ipsam valeat arbitrari. ITEM quod ipsi studentes, aut aliquis ex ipsis, pro rebus suis patrimonialibus non possint per aliquos Officiales Cōsulatus, Communitates, vel singulares personas nostri principatus, occasione munerum personalium quæ personis principaliter indicuntur, aliqualiter compelli, sed omnino à talibus sint immunes. VOLUMVS autem quòd propter dicta priuilegia vel alterum ipsorum in his quæ dictis studentibus, vel alijs ad quos dicta priuilegia, vel alterum ipsorum se extendunt, de iure communi, vel alijs ex priuilegijs competunt, nullum præiudiciū generetur. Et quia parum prodessent dicta priuilegia præfatæ Vniuersitatis, nisi esset qui ea tueretur, & faceret obseruari, deputamus dictorum Priuilegiorum conseruatorem, & iudicem, Senescallum nostrum Caducen. *qui nunc est, & qui pro tempore fuerit. Cui committimus & mandamus, dicta Priuilegia, in omnibus, & singulis eorum articulis, totiens quotiēs opus erit, in quacunque parte nostri principatus, publicari faciat, & ea & quodlibet ipsorum per pœnarum iniunctiones, & alia remedia, auctoritate nostra inuiolabiliter obseruari. Datum in Castro nostro Engolisma die 4. mensis Februarij anno Domino 1367.*

Ius ad conducenda sibi hospitia vel inuitis ciuibus.

Exemptio à personali munere.

Conseruator & Iudex horum priuilegiorum esto Senescallus Cad.

NIHIL DEEST.

240 ACCESSIT pauculis post annis Galliarum Regis *Caroli* V. (*Sapientis* cognomen erat) Codicillus amplissimus Cadurcensi Academiæ nobilitandæ, nè ad Anglum principem vnum, confestim Aquitaniæ finibus Cadurcorum machinatione depulsum, fautorem quæsitura Academia nostra respiceret. *Ludouici* nimirum Andegauensis Ducis, fratris germani tabulas probat regiâque auctoritate sancit *Carolus*, quibus ab *Eduardo Anglo* permissa iura, aliaque *Academiæ Tolosanæ* indulta hactenùs, ad *Cadurcense Athenæum* transfert in solidum. Inseram vnis literis vtriusque Principis gratiam. CAROLVS *Dei gratia Franc. Rex.* NOTVM *facimus vniuersis tam præs. quàm fut. Nos literas Carissimi germani, & locum-tenentis nostri in partibus Occitanis, Ducis Andegauensis, & Comitis Cenomanensis, sub magno sigillo in cera viridi, & filo serico sigillatas, vidisse formam quæ sequitur continentes.* LVDOVICVS *Regis quondam Francorum Filius, Domini nostri Regis germanus, eiusque locumtenens in partibus Occitanis, Andegauensis Dux, & Comes Cenom. RATIONI consonum arbitramur, illorum qui non solum pro iure & conseruatione Regni Franciæ corpora sua exponere imo totalem earum substantiam*

A.C. 1370. *Carolus Sapiens* Rex Galliæ iura omnia Academiæ *Tolosanæ*, Cadurcensi concedit: confirmat quippe tabulas *Ludouici* fratris A. 1369 datas e à fine.

vxores, ac liberos, pro iure eodem periculis irreparabilibus subijcere non formidant, petitionibus, & requestis acquiescere, & ea exaudire, cum effectu. Recolentes igitur firmam, atque veram obedientiam quam dilecti nostri Consules, singulares & habitatores ciuitatis Cadurci, dicto domino nostro, temporibus retro lapsis habuerunt, ac de nouo exhibuerunt, & adhuc perseuerando in eisdem exhibent, & ostendunt, notum facimus vniuersis tam præsentibus, quàm futuris, quod nos ad ipsorum Consulum, singularium, ac habitatorum ipsius ciuitatis, humilem & instantem supplicationem, & requestam, omnia & singula priuilegia, libertates, & franchesias per Ducem Aquitaniæ nuper Rectoribus, & Doctoribus Licentiatis, & Bachallarijs ac vniuersis, & singulis habitatoribus, ipsius villæ, quarumcunque partium existant, legentibus, studentibus, & audientibus in dicta ciuitate, in quacunque facultate Artium concessas, confirmamus & tenore præsentium de nostrâ certâ scientiâ, authoritateque Regia quá fungimur in hac parte, & gratias speciales confirmamus per præsentes, nec non dictam nostram gratiam ampliando, vt sicut dicta ciuitas caput est Senescalliæ Cadurcẽsis, & de domino proprio dicti Domini mei, ita præ cæteris villis eiusdem Seneschalliæ, priuilegijs & honoribus gaudeat, & vtatur, & etiam Rectores, Magistri, Licentiati Bachalarij, ac vniuersi & singuli Vniuersitatis ipsius study & ciuitatis, eisdem priuilegijs, & honoribus censeant se aditos; & singula priuilegia, libertates, & franchesias, hactenus per liberalissimos dominos nostros Francorum Reges, Comites Tholosanos, aut alios quoscunque ad hoc potestatem habentes concessas Vniuersitati studij ciuitatis Tolosæ, de quibus tamen liquebit per copiam, sub sigillo Regio, quòd vsi sunt ac vtantur prædicti, Vniuersitati study dictæ ciuitatis Cadurci dedimus, & concessimus, damusq; & concedimus per præsentem, authoritate, scientia, & gratia, quibus supra; eaque omnia & singula priuilegia, tantam roboris firmitatem volumus obtinere, & perpetuò obseruare, ac si in præsentibus articulatim & expressè forẽt descripta. Senescallo igitur Cadurcensi cæterisque Ministris & Officiariis Regiis, modernis, & futuris, & eorum cuilibet, vt ad eum pertinuerit, aut loca tenenti eorundem dantes tenore præsentium in mandatis, quatenus prædictos Rectores, Magistros, Licentiatos, Bacchallarios, & alios quoscunque vniuersaliter, & particulariter, Vniuersitatis prædicti studii Cadurci hac nostra præsenti gratia vti & gaudere pacificè, & quietè, perpetuo faciant, & permittant, nihil in contrariũ attentando, aut à quoquam tentari modo quolibet permittendo, quod si forsan factum fuerit attentatum id ad statum pristinum, ac debitum, reducant indilatè. Quod vt firmum & stabile perpetuò perseueret has nostras præsentes literas sigilli nostri impressione fecimus roborari, saluo in aliis iure regio & in omnibus quolibet alieno. Datum & actum Tholosæ anno Domini 1369. mense Ianuarij. Quas quidem literas suprà scriptas ratas habentes, & gratas, eas, & omnia, & singula in eisdem contenta laudamus, approbamus ratificamus ac ex nostra certa scientia authoritateque

Cadurcensium in Regem fides.

Confirmantur priuilegia Academiæ Cadurc. ab Aquitano Duce concessa.

Cadurci priuilegia.

Executio committitur.

regia speciali gratia confirmamus, per præsentes mandãtes Senescallo Cadurcensi cæterisque ministris & officiariis nostris qui nunc sunt, & pro tempore fuerint, aut eorum loca tenentibus & cuilibet eorundem · prout ad eum pertinuerit, quatenus, prædictos Rectores, Magistros, Licentiatos, Bachalarios & alios quoscunque vniuersaliter & particulariter Vniuersitatis prædicti studii Cadurcensis, nostris præsentibus, gratia & confirmatione iuxta ipsarum ac supra scriptarum literarum series & tenores vti, & gaudere faciant, & permittant, absque impedimento quocunque, quod vt stabile & fixum perpetuò perseueret, nostrum præsentibus literis fecimus apponi sigillum, saluo in aliis iure nostro, & in omnibus quolibet alieno. Datum Parisiis anno Domini 1370· regni vero nostri septimo. Per Regem in suis requestis.

241 PIACVLARIS pl: iè sim, si *Caroli Aquitaniæ Ducis* retinuero tabulas inferiori licèt atrio conscriptas fauorabiles adeò Academiæ Cadurcensi, itaque ad splendorem & gloriam facturas, nihil vt vberius possit, luculentius nihil conferri. Donat quippe priuilegiis omnibus, atque immunitatibus, quibus *Parisiensi Athenæum* locupletatũ hactenus fuerat, bona insuper omnia, vel quæ patrimonii nomine, Academiæ professoribus vllo sunt vnquam tempore obuentura, cunctis nummorum intributionibus libera sancit, quocunque nomine, aut bellorum occasione, populo imponantur. Effusâ item benignitate gratias hactenus tributas, nouo iure confirmat, nummariis in fiscum collationibus, mercium quarumuis portoriis, plebeiis indictionibus, aliisque id genus exemptos Academicos omnes quàm disertè pronuntians. Priuilegii hæc est formula, *CAROLVS Filius, Fraterque Francorum Regum, Dux Aquitaniæ, Comes Xanctoniæ, Dominusque Rupellæ, vniuersis &c.* RATIONI *congruum arbitrantes si inter sollicitudines, atque curas, quibus in & pro nostris regendis subditis noster pulsatur animus ad hoc precipuè aspiremus vt Ducatus nostræ Vniuersitatis, & studia nostris temporibus sub cõmisso nobis regimine in pacis amœnitate manu teneri valeant, & tueri; ac Doctores, Magistri, Licentiati, Baccalarij, studentes, scholares, & cætera vniuersitatum dictarum & studiorum suppposita qui diu noctuque circa scientiarum thesauros quibus vniuersus orbis conspicitur illustrari, inuigilant, præattentè immensis subesse laboribus non cessantes sub nostræ protectionis clypeo à suis liberentur pressuris, & à noxiis defendantur, vt eò libentius intendere velint & valeant ad præmissa quò liberalius & specialius per Ducalem potentiam senserint se adiutos, nos dilectos nostros Cãcellarium Rectorem Magistros, Doctores, Licentiatos, Baccalarios, studentes, scholares, & reliqua supposita dilectæ filiæ nostræ Vniuersitatis Cadurci, qui nunc sunt, & pro tempore futuro erunt, in & sub manu Ducis, ac tuitione protectionis, & saluagardia speciali existentes ab antiquo, vnà cũm eorum seruitoribus & familiis, domibus*

A. C. 1469. Carolus Aquitaniæ Dux insignibus gratijs Academiam ditat.

Ducis amor in litteratos.

Academiæ Cadurcen. protectio Senescallo commissa.

grangijs, maneriis hæreditatibus & cæterisbonis suis, tam Ecclesiasticis quàm mundanis vbicunque in ducatu nostro Aquitaniæ existant, de nouo, in & sub, nostri, & successorum nostrorum Ducum Aquitaniæ manu, tuitione, protectione, & saluagardia, speciali suscipimus, & ponimus per præsentes; Senescallum nostrum Cadurci, & eius loca tenentem præsentes, & posteros, infra dictam ciuitatem Cadurci, & non alibi, habitantes, perpetuos & speciales gardiatores, & conseruatores, nec non iudicem ordinarium prædicta ciuitatis Cadurci, & eius loca tenentem, subgardiatores, & conseruatores eidem, tenore præsentium deputantes, quibus, & eorum cuilibet, harum serie, committendo mandamus quatenus iam dictos Rectorem, Cancellarium, Magistros, Doctores, Licentiatos, Baccalarios studentes scholares, & alia supposita Vniuersitatis prædicta, seruitoresque, & familiares, eorundem tam ad prælibatam Vniuersitatem Cadurci veniendo, standoque, ac morando Ibidem, quàm exinde recedendo, & abeundo, vnà cum quibuslibet bonis suis prædictis tueantur, & defendant, siue tueri, Senescallus noster, gardiator pariter & iudex ordinarius Cadurci subgardiator prædicti, vel ipsorum loca tenentes, faciant, & defendant, ab omnibus iniurijs, violentijs, grauaminibus, vel armorum potentia Laicorum, ac inquietationibus, & alijs nouitatibus indebitis, atque in suis iustis possessionibus, faisinis, iuribus, vsibus franchesijs, libertatibus & immunitatibus, in quibus ipsos & eorum singulos suosque prædecessores fuisse pacifice, ab antiquo, inuenerunt, sub prætactis nostris manu, protectione, tuitione, & saluagardia speciali manu teneant, & conseruent, non permittentes in personis eorum, aut familiis, rebusque, & bonis suis aliquas fieri vel inferri iniurias, aut indebitas nouitates; Quinimò si quas repererunt esse vel fuisse factas prædictis Cancellario, Rectorj, Magistris, Doctoribus, Licentiatis, studentibus, scholaribus, suppositisque prælibatis dictæ Vniuersitatis, virtute nostræ præsentis saluagardiæ, ad statum pristinum & debitum reducant, siue per iudicem, aut iudices, competentem, seu competentes, indilate reduci, & nobis, ac parti emendam condignam propter hoc fieri & præstari faciant, & procurent huiusmodi nostram saluagardiam, Cadurci, & vbi expediens & opportunum extiterit notificando, seu faciendo solemniter publicari, nec non in signum eiusdem, penuncellos Ducales, in, & super iam dictis domibus, manerijs, grangijs, hæreditatibus, rebus, & bonis ipsorum, & cuiuslibet eorundem, in terra quæ iure scripto regitur situatis, & alibi, in casu periculi imminentis dumtaxat apponant, faciantue apponi, ne quis exinde valeat se per ignorantiam excusare, inhibendo præterea, seu inhiberi faciendo, nostra, & dictorum nostrorum successorum exparte, omnibus & singulis de quib. fuerint requisiti, sub certis & magnis pœnis nobis applicandis, supradictis Cancellario, Rectori, Doctoribus, Magistris, Licentiatis, Baccalarijs, studentibus, scholaribus, & suppositis dictæ Vniuersitatis, aut eorum famulis, & seruitoribus siue in eorum bonis quibuscunque intra Ducatum nostrum existentibus, fore faciant vel præsumant fore facere, quouis modo; Et in casu nouitatis, si

Confirmantur antiqua priuilegia Academiæ.

inter ipsos Cancellarium, Rectorem, Doctores, Magistros Licentiatos Baccalarios, studentes, & supposita, familiamque ipsorum, & seruitores, bonorum suorum quorum iam ratione per aliquos eorum aduersarios oriatur controuersia lis seu, debatum, huiusmodi debatum & rẽ cõtentiosam ad manũ nostrã & dictorum successorum nostrorum tanquam superiorem, ponant, seu poni faciant & per eandem manum, per iudicem, ad quem, vel ad quos pertinuerit, recredentiam fieri, vbi & prout fuerit faciendum, faciant; partes debatum huiusmodi facientes ac etiam nostra præsentis saluagardiæ infractores & contemptores, aut cum in contemptum eiusdem prædictis gardiatoribus seu eorum alteri gardiatoris vel subgardiatoris officium exercendo iniuriam fecerint, vel offensam, siue cum eis, vel eorum alteri, super hoc inobedientes fuerint, aut rebelles coram iudicibus, ad quos huiusmodi cognitio pertinere debuerit adiornando vel adiornari faciendo, processuri super hoc vt fuerit rationis. Et si quis ex præmentionatis, Cancellario, Doctoribus, Rectore, Magistris, Licentiatis, Baccalarijs & studentibus, scolaribus, & suppositis, aut famulis, & seruitoribus eorundem, ab aliquo assecuramentum habere voluerit, ipsi adiornent seu faciant adiornari coram dicto Senescallo, gardiatore, vel iudice ordinario subgardiatore seu suis loca tenentibus, aut iudicibus, ad quos, pertinet, daturis assecuramentum huiusmodi, bonum & legitimum, iuxta patriæ consuetudinem, aut prout fuerit rationabile faciendum. Ac generale faciant & facere possint gardiator, vel subgardiator prædicti, vel eorum loca tenentes, præsentes & futuri, quæ ad gardiatoris & subgardiatoris officium spectant, & possunt ac debent quouis modo pertinere, & nos damus his præsentibus in mandatis, omnibus & singulis, ministris & subditis nostri Ducatus, quatenus sæpe dicto gardiatori, & subgardiatori, & eorum loca tenentibus, ac cuilibet eorundem atque deputando & committendo super hoc, ab eisdem, in omnibus, & singulis, super & infra scriptis intendant in hac parte, & pareant diligenter, præstentque auxilium, fauorem, consilium, & iuuamen, si de hoc fuerint requisiti. Vlterius quieti prædictorum Cancellarij, Rectoris, Vniuersitatis prædictorum, & aliorum prænominatorum prouidere cupientes, volumus & ordinamus, atque declaramus, quòd nostra est intentio quod nonobstantibus quibuscunque priuilegijs, & literis, ciuitatibus, villis castris, & locis, per prædecessores nostros ac Reges francorum & nos concessis cuiuscunque tenoris existant, quæ hic pro insertis haberi volumus, dicti Cancellarius, Rector Vniuersitatis prædictæ, & alij superius nominati eosdẽ offensores, violatores, debitores, vbicunque infra Ducatum nostrum existant & morentur coram nobis & Senescallo nostro Cadurci, gardiatore aut iudice ordinario dictæ ciuitatis subgardiatore, aut loca tenentibus, eiusdem Vniuersitatis Cadurci & intra muros eiusdem tantùm intentare possint, & valeant, nec non de causis, & actionibus personalibus quibuscunque eorundem de cætero agnoscant, partesque debite vocatas coram ipsis aut altero ipsorum in causis prædictis audiant, & prouidere faciant summarie & deplano, & sine

Protectio bonorum quę ad Academiæ Doctores & alumnos spectãt.

Protectio personarum.

Quibus iudicibus vti permissum.

longo strepitu iudicij, ipsisque partibus sic auditis exhibeant celeris Iustitia complementum, ipsis priuilegijs, & libertatibus, ac vsu, & obseruantia quibuscunque ciuitatum, villarum, castrorum, & locorum quorumcumque non obstantibus, nisi de nostris præsentibus litteris, aliis priuilegiis, eidē Vniuersitati per prædecessores nostros (quæ tenore præsentiū innouamus & confirmamus) concessis, plenā & expressam de verbo ad verbum facerent mentionem: non permittentes eosdem Cancellarium Rectorem, Scholares, & alios supra nominatos eiusdem Vniuersitatis Cadurcensis, ab aliquibus extra muros prædictæ ciuitatis Cadurcensis molestari; dummodò idem Cancellarius, & alii prænominati intra dictam ciuitatem Cadurcensem parati sint coram competenti iudice legitime stare iuri, molestatores huiusmodi & contradictores quoslibet, rebelles, per pœnarum impositionem, bonorumque captionem venditionem, & subhastationem ipsorum, per personarumque si opus fuerit captionem, arestationem, & ipsarum detentionem appellationeque postposita compescendo.

Parisiensis Academiæ libertas communicatur Cudurcensi.

PARITER *volumus & vobis concedimus quod vos omnes & qui vobis successerint in hac parte, perpetuo gaudeatis eadem libertate, qua gaudent* Parisienses, & Tolosani studentes, & scholares, *nihilominus volumus vt ciues Cad. domos vacantes, ad habitandū, vobis & scholaribus prædictis, sub cōpetenti pretio, taxādo à duobus clericis, & totidem laicis viris discretis, catholicis, & iuratis, cōmuniter electis à vobis, locare cogantur, & per prædictum vestrum gardiatorem, vel subgardiatorem, vel suos loca tenentes ad hoc cōpellantur.* 242

Teneantur ciues locare scholasticis domos, & qua cautela.

Nec nō volumus & ordinamus quòd dicti Cācellarius, Rector, & Vniuersitas supradicta & veri scholares eiusdē, pariter duo Bedelli, duo Syndici, duo notarij, duo stationarij, siue librarij, duo pergamenarij, Banquerius maior siue thesaurarius dictæ vniuersitatis, de cætero, de suis bonis propriis vinis, granis, leguminibus, & aliis rebus quibuscunque quæ ex patrimoniis vel beneficiis ipsorum prouenient, ac etiam de rebus omnibus pro suis singularibus necessitatibus emptis vel habitis, & quæ per se vel alium vēditorem tam in grosso, quàm minuto exponent sine fraude, ex nunc in perpetuum quitti sint & immunes ab omnibus impositionibus, subsidiis, oneribus, taliis, denariis & redebentiis quibuscunque, pro facto guerræ & defensionis Ducatus nostri, seu Regni Franciæ, aut alia quacunque causa impositis, aut etiam imponendis, & vnà cum hoc ipsos Cancellarium, Rectorem & Vniuersitatem, scholares, Bedellos, Syndicos, Notarios, stationarios, siue librarios, pergamenarios, & Banquerium seu Thesaurarium supradictos priuilegiis immunitatibus, & libertatibus prædictis volumus deinceps perpetuis temporibus gaudere, mandantes & iniungentes dilectis & fidelibus nostris generalibus, consiliariis seu thesaurariis super facto iustitiæ Aidarum, subsidiorum per guerras, & alia onera & subsidia imposita, vel imponenda ordinatis, seu ordinandis, & commissariis ad ipsa subsidia imponenda deputatis, vel deputandis, ac electis Thesaurariis & Receptoribus super facto ipsorū subsidio-

Immunitas ab intributionibus publicis.

rum,necnon Senefcallo noftro Cadurcenfi, gardiatori Iudici Ordinario prædictæ ciuitatis,fubgardiatori prædictis, & loca tenétibus fuis,nec non Senéfcallo noftro Cadurcenfi, gardiatori, ad iudici ordinario, cæterifque omnibus & fingulis Iufticiariis, & officiariis noftris, vel eorum loca tenentibus præfentibus,& futuris, vel eorum cuilibet, prout ad eum pertinuerit,quatenus fupradictum *Cancellarium,Rectorem,ac alios fupra nominatos,eorumque feruitores, ac officiarios fupra expreffos, & declaratos, & ipforum quemlibet noftra præfenti conceffione,& gratia, ac prædicto priuilegio,& vti,& gaudere liberè,plenariè,& pacificè perpetuò faciant,& permittãt atque eis à quoquam verbum in contrarium inferri, fiue fieri turbam, moleftiam,aut impedimentum, non finant fed fecus illata,fiue facta, tollant, & reparari faciant indilatè præfentibus. Et quia horum præfentium productione dicta Vniuerfitas pluribus in locis egere poffet, nos harum tenore, volumus quòd earũ Vidimus,fiue extractũ,figillo dictorũ gardiatorũ,vel fubgardiatorũ figillato,tãta fides adhibeatur,ficut & proprio Originali & vt hæc omnia perpetuò fruãtur valida firmitate, noftrum ijs præfentibus, iuffimus apponi figillũ faluò tamen in alijs iure noftro, & in omnibus alijs, quolibet alieno. Datum in præfata vrbe Cad. vigefima fexta menfis Februarij, Anno Incar.* 1469.

Transumptis habeatur fides.

CLARIORIBVS illis *Albiæ Cad.* ac nobilioribus ornamentis, *Carthufiam Academiamque* intelligo,ab ipfis aufpiciis explicandis occupati hactenus fuimus. *Bertrãdi* noftri præfulis obliti interim in fpeciem, alijfque intẽti altiùs,quàm inftituti noftri ratio flagitaret. Atenim ifthæc ipfa, *Bertrãdũ*, non parum attingebant,fiue quod Ecclefiafticæ hiftoriæ Cad. pars fint nõ ignobilior;fiue quia Carthufienfium prima in vrbe inftitutio inductioque, Bertrando (eius certè Vicario *Guillelmo dela Capella*) eft proprio diplomate permiffa à Pontifice maximo; Academiæque mores ac inftituta promouẽdi fontibus etiam plectendis, eft ab inftitutore ipfo, Cadurcenfi id temporis Antiftiti, eiufque fucceffioribus fequenti æuo, poteftas haud mediocris tradita, ficut Academiæ legibus recenfendis fupra iam annotauimus. Nunc quæ *Bertrandum* attingant propiùs, feriem temporum ipfam fequentes,fuo vt par eft ordine attexamus. Anno Chrifti trecentefimo trigefimo fecundo fupra millefimum, Ecclefiam attributam olim Templariis, iam ad Hofpitalariorum iura delatã, inductis fcilicet atque abrogatis Tẽplariis ab alieno Rectore gubernari,ac per inuafionẽ occupationẽque eripi fibi, *Præceptor domus de Cafnaco* Hofpitalariis accenfitæ,apud Bertrãdũ querebatur; iamque poftliminii iure tandem fuis reddendã dominis,maxime cùm ipfius Rector Ecclefiæ,feculi fpreta vanitate,de fefe adiungẽdo facro illi Ordini cogitaret. Bertrãdus,ne quid temere,re minùs cõpertã decerneret, negotiũ examinandi altiùs,atque omnes litis articulos perpẽdẽdi exactiùs,officiali,hoc eft ab fefe delegato Ecclefiafticarũ cauffarũ iudici cõmittit curã, quod leges æquitatis vellet cõftituturo. Verba hæc funt diplomatis BERTRANDVS *miferatione diuina Cadurc. Epifc.*

Cur fub Bertrando actum fufius de Carthufien. & Academia?

A.C. 1332. *Auenione* iubet Officiali fuo *Bertrandus* ftatuat fuper Beneficio de *Cafnaco*.

Discreto viro M. Pontio Molinerij Legum Doctori ; Officiali nostro *sal. in Dom.* PRO *parte Praeceptoris* Domus de Casnaco Ordinis Hospitalis S. Ioannis Hierosolymitani nostrae Dioecesis, *fuimus cum instantia requisiti, quod, cum cura & regimen Ecclesiae de Casnaco dicta nostra Dioecesis per Religiosos quondam ordinis Templi tum extantis consueuerit gubernari, & ad Fratres dicti ordinis Templi, cui post destructionem eiusdem, Ordo Hospitalis S. Ioannis Hierosolymitani in omnibus redditibus, & bonis successit, gubernatio & cura ipsius Ecclesiae, ab antiquo vt asserit, pertineret; licet ordine ipso destructo, antequam ad manus ipsius Ordinis* S. *Ioannis praedicti peruenisset, & post aliqua tempora(licet non tanta quod fuerit contra eos praescriptum) dicta cura ipsius Ecclesiae per seculares presbyteros, seu Rectores fuerit gubernata; Rectorq; seu Capellanus perpetuus Ecclesiae qui nunc est secularis existens, velit vt dicitur ad ordinem praedictum S. Ioannis Hierosol. liberaliter se transferre, & Frater effici S. Ioannis praedicti, dicto Rectori seu Capellano perpetuo Ecclesiae pred. de Casnaco, postquam trãslatus fuerit ad ordinem praedictũ, curam permitteremus dicta Ecclesiae, regimenque; vel si necesse foret ipsum de nouo instituere, & de eo, & alijs dicto Praeceptori super promissis iustitiam faceremus.* Nos autem *de praemissis plenam notitiam non habentes, volentes vnicuique subditorum nostrorum iustitiam ministrare, vobis de cuius discretione confidimus, committimus tenore praesentium & mandamus, quatenus vocato Procuratore nostro, & alijs quorum interest, visis & diligenter inspectis priuilegijs, & alijs iuribus, & munimentis Praeceptoris praedicti; nec non & quadam informatione super hoc de mandato nostro facta, de & super praemissis, & ea tangentibus dicto Praeceptori iustitiam faciatis. Super praemissis enim & ea tangentibus vobis committimus vices nostras, mandantes omnibus nostris subditis, vt vobis pareant, & intendant. In quorum testimonium &c. Datum Auenione die* 28. *Iulij A. D.* 1332. Ex qua subnotatione interim disco euocatum id temporis *Auenionem* ad Pontificem max. Praesulem nostrum; vbi *Carthusiensis Coenobij, Academiaque leges ac Priuilegia,* circa haec ipsa tempora, indulta, promouisse, nemo sanus iure ambegerit.

A. 1336. adest Bertrandus Synodo Bituricen. A. 1337. vnit Archidiacona-tui de Montpez. Ecclesiam de Auiols A. 1340. auget census Vicarij, obnitente Cardinali A. 1342. impetrat Indulgẽtias Ca-

A. C. 1336. adest Bituricensi Synodo cui tum *Fulcandus* Archiepiscopus, Aquitaniaeque Primas praeest: quod me Synodi subscriptiones docent. Anno sequenti proximè, ius in Ecclesiam *de Auiols* Dioeceseos suae, ad Archidiaconum de Montepensato translatum, eiusque dignitati iure attributum perpetuo, confirmat in Vicanensi oppido Bertrandus noster, septimo Kal. Sextiles. ANNO 1340. perpetuum Vicarium *S. Dionysij* Aedi praefectum, cui Bertrandus purpuratis allectus Patribus angustiora sacrae militiae stipendia, tenuioremque censum praescripserat, nihil veritus *Cardinalis* auctoritatem, nihil de suo deque suorum iure passus imminui, generosus ac fortis Antistes, vberiores multò prouentus, qui nimirum sufficerent alendo homini, adque Pastoris labores tantos com- 244

modius

modius vt par est subeundos iure æquissimo assignauit. Anno 1342. ab *Clemente V I.* electo recens in Pontificem max. *Bullatam chartam impetrat* quâ peccatorum ante hac Indulgentiam, condonationemque liberalem, Ædem Protomartyris Stephani prè riteque frequentaturis *Inuentionis ipsius die, sextilis mensis tertia*, de sacro Ecclesiæ Christique Domini Ærario impartiretur. Impetrat & hoc ipso anno Sacræ *Augustinianorum* familiæ, ab *Clemente* Pontifice facultatem aliò transmigrandi, & quòd priora domicilia Ciuitati incommodarent non parum, ipsisque Religiosis viris minus ad Dei Optimi cultum opportuna experimentis didicissent non paucis, commodiora quæ ab Consulibus offerrentur, ritè ac legitime occupandi. Docent rem omnem fusiùs clariusque Pontificiæ literæ, quas ideo libentiùs attexam quod grauem atque luculentam Ordinis sacri commendationem contineant. *CLEMENS Episc. ser. ser. D. Dilectis Filijs Priori & Fratribus Domus, Ordinis Eremitarum S. Augustini Cadurcensis, sal. & Ap. Ben. SACRÆ vestræ Religionis syncenitas, in qua sub voluntariæ paupertatis habitu militantes, in humilitatis spiritu sedulum impenditis Altissimo famulatum, ac vitæ regularis honestas meritò nos inducunt, vt petitionibus vestris quantum cum Deo possumus fauorabiliter annuamus. Exhibita siquidem nuper nobis vestræ petitionis series continebat, quod cum locus vester quem in Ciuitate Cadurc. habetis, pro custodia & clausura dictæ Ciuitatis sit necessarius, in eo propterea diuino cultui deseruire ad votum commodè non potestis. Quare nobis humiliter supplicastis, vt vobis recipiendi alibi in Ciuitate prad. vel eius pertinentijs alium locum congruum, illumque ædificandi, & vos transferendi ad illum licentiam concedere de benignitate Apostol. dignaremur; Maximè cùm* Venerabilis Frater noster Episcopus Cadurc. & dilecti filij Coss. Ciuitatis eiusdem, *super hoc nobis humiliter supplicarint. Nos igitur ob eiusdē Religionis merita, votis vestris in hac parte benignè annuere intēdentes, vestris in hac parte deuotis supplicationibus inclinati, vt prædictum locum congruum liberè recipere, illumque ædificare & construere cum Ecclesia, seu Oratorio, Domibus, & alijs necessarijs ac congruentibus officinis, vosque ad præfatum locum alium transferre, perpetuò inibi Domino seruituri, licitè valeatis, iure tantum Parochialis Ecclesiæ, & cuiuslibet alterius, in omnibus semper saluis; quibuslibet Priuilegijs, Indulgentijs, & literis, monialibus seu sororibus Ordinis S. Claræ, etiam super distantia cannarum ab alijs Religiosorum mendicantium locis, vel quibusuis alijs ab Apostol. sede concessis; ac fel. rec. Bonifacij Papæ* VIII. *Prædecessoris nostri mandato prohibente Domos, vel loca quacunque à Religiosis mendicantibus de nouo recipi, seu recepta mutari, absque sedis Apost. licentia faciente plenam & expressam de prohibitione huiusmodi mentionem; ac alijs constitutionibus Apostol. contrarijs nequaquā obstantibus, plenam, & liberam tenore præsentium licentiam impertimur, prouiso quòd Ecclesia & Cœmeterium eiusdem vestri prioris loci (in qua quidem Ecclesia, pro diutinis ce-*

Cathedrali ædi, ad inuentionem S. Stephani.

A. 1342 impetrat à Clemente VI. *Augustinianis* transmigrandi ius, & quorsum.

Consulum pietas.

Derogatur oppositis iuribus.

Cauetur ne prior Ædes sacra profaneiur.

lebrandis officiis vnus Præsbyter deputetur) ad Clericos seu laicos, sicut hæreditas minimè transferatur. Nulli ergo omnino hominum &c. Datum apud Villanouam Auenionensis Diœc. ij. Idus Martii, Pontif. nostri anno primo.

ANNO 1345. ab ipsis etiam Clericis diuino cultui mancipatis, ciuilium negotiorum nomine, vectigalem nouum censum exigere; aggressos Cadurcenses Consules haud tulit *Bertrandus Antistes*; ipsam videlicet auctoritatem Pontificiam appellauit, in opem inque Societatem vacationum exemptionumque huiusmodi assertarum iam dudum clero; in præsenti periculo confirmandarum, & pro summo iure vindicandarum, continuò vocatam. Assensit Antistiti Pontifex anathematis etiam fulmine contumaces in cœpto feriendi; iure nouo delato, Rescripti Pontificij quod *Septembris* sequentis septima die publicauit, seu vt loquimur Fulminauit *Bertrandus* formulam hic omitere nequaquam fuerit è re Catholica. CLEMENS &c. *Episcop. Cadurc. sal. & Ap. Ben.* SIGNIFICAVERVNT *nobis Dilecti Filii, Clerus Ciuitatis Cad. quòd Consules & Vniuersitas Ciuitatis præd. ac Collectores deputati ab eis ad exigendum tallias, & collectas quæ Ciuibus Cadurcen. pro tempore imponuntur (non attendentes quod Laicis in Clericos, & personas Eccles. nulla est attributa potestas) eundem Clerum, & singulas personas ipsius, ad contribuendum in iisdem talliis, & collectis compellere propria auctoritate præsumunt; in Cleri & personarum ipsius præiudicium, & grauamen, & derogationem Ecclesiasticæ libertatis. Quocirca Fraternitati tuæ per Apostol. scripta mandamus, quatenus si est ita præd. Coss. & Vniuersitatem, & collectores, quod ab huiusmodi præsumptione omnino desistant, monitione præmissa per censurã Eccles. appellatione remota, præuia ratione compellas: Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, odio vel timore subtraxerint; censura simili, appellatione cessante, compellas veritati testimonium perhibere. Datum Auen. 4. Kal. Nou, Pontific. nostri an. 4.* Quam ipsam Ecclesiasticam vacationem munerum Fiscalis indictionis, Tributorumque rei nummariæ, quàm pijs quamque frequentibus Codicillis Reges Galliæ, pientissimi illi, reseruarint, iam non attinet recensere. 245

A.1345. Anathema Pontificium in eos qui à Clero intributiones exigerent.

A.1350. Bertrandus explicatus ius de Annata fabricæ applicãda.

ANNO 1350. concessum dudùm ab Decessoribus, in fabricæ sacræ subsidia, cẽsum dimidium, qui primo anno possessoribus nouis, de beneficiorum prouentibus obueniret, sic est interpretatus *Bertrandus*, rogatam priùs Capituli sententiam sequendam ratus, vt comprehenderet ea lex eos vnos qui in demortuorum locum sufficerentur, non verò alios qui permutationis alioue simili nomine, ea ritè quęsita, sanctèac legitimè possiderent; in quos nullum ius sacris Ædilibus fore, sicut nec in familiares domesticosque suos exemptos pariter, Antistes cordatissimus disertè cauit. Sic enim ipse, BERTRANDVS *miseratione diuina Episcopus Cadurc. Vniuersis &c. RECOLENTES, dudum per nostros, qui fuerunt dicta no-*

stræ Ecclesiæ prædecessores Episcopos, vnà cum Ven. Capitulo Cadurcensi, ex certis caussis inter cætera statuisse, quòd medietas fructuum Ecclesiarum, & Capellaniarum vacantium in Ciuitate, & Diœcesi Cadurc. illius anni, quo vacarent imposterum, cedentibus, vel decedentibus Rectoribus & Capellanis, seu perpetuis Vicarijs Ecclesiarum earundem, cederent vtilitati dictæ Ecclesiæ, cui tàm in capite quàm in membris zelauerunt prouidere; & hoc modo leuarentur, & in certos vsus converterētur pios. Nosque eorum inhærentes vestigijs, & affectantes dictam nostram Ecclesiam de bono in melius prosperari dicta Statuta sub certa forma in his literis comprehensa duximus approbanda, quòd tam ex verbis ipsius concessionis & approbationis, an ad permutationes Beneficiorum, & Capellaniarum *huiusmodi quæ sæpe fiunt purè & liberè, dicta cōcessio se extendat, seu sub intelligatur, frequenter requisiti fuimus vt nostram super hoc intentionem dignaremur declarare: præsertim cum multi Beneficiati, & Capellani, metu dictorum verborum, abstinuerint se & abstineant à dictis puris, & simplicibus permutationibus faciendis; propter quod, si factæ forent, fructus & melioramenta, dicta Beneficia fuissent ea affectione pia permutationum assecuta. Cum ab eo dictum Capitulum suam declarasset intentionem, videlicet non esse intentionis suæ, quòd fructus alicuius Beneficij, nisi per mortem vacaret naturalem, nos seu prædecessores nostri exigeremus; Idcirco parem intentionem nostram fore debere dicebatur, vt perceptio fructuū, ex permutatione in tali casu non haberet locum, & in talibus esset ad intentionem concedentis recurrendum. Nos igitur visis & attentis litteris concessionis & statutorū huiusmodi, & primæuæ concessionis perpenso & examinato tenore, dictiq; Capituli intentionis declaratione consideratâ, quæ si fuit ab initio, comprehendi debuit sub illis verbis quòd à permutantibus, fructus illius anni exigerentur; & à priori discrepat tenore, & fauorabiliùs ob augmētum dictarum Ecclesiarum venit interpretandam;* DECLARAMVS *nostræ non esse nec fuisse intentionis, quòd à dictis permutantibus, eorumque Beneficijs seu Capellanijs, dummodo in eo fraus, vel dolus non interueniat, fructus huiusmodi exigantur, seu percipiantur. Imo exigi & leuari, tenore præsentium prohibemus, nisi quando contigerit per mortem naturalem vacare. Rursus quia in tali concessione, socios familiaresque nostros comprehendere non intelleximus, etiam in casu quo per mortem naturalem* Beneficia *sua vacarent, quæ ad eos & eorum quemlibet pertinerent, cùm eos fauore præcipuo in hoc casu prosequi debeamus, declaramus dictam concessionem ad ipsos nullo casu extendi; sicut nec nos, nec familiares nostros, sub tali concessione intelleximus, nec intēdimus comprehendi vel astringi. Datum &c. Cadurci die 7. August. A. D.* 1350.

Eximuntur ab ea intributione qui Beneficia permutant.

Eximitur & Episcopi familia.

246 DEBET & Bertrando Ciuitas nostra conuentionis illius omnis articulos, quâ populata dudum vrbē, Episcopū, Capitulum, Consulesque inter dissidia, tanto exhausto ære, tot tumultibus excitatis iam centum & quinquaginta ipsos annos, tādē aliquādo sopita, atque æternùm vt spe-

A 1351. celeberrima conuentio inter Bertrandū & Coss. Cadurc. sopiendis litibus omnibus.

ramus extincta sunt. Digladiabantur videlicet de iure deque dominio in Ciuitatem, de fori vtriusque limitibus, & quod deplorandum profectò fuerat, veniebatur olim ad manus, dum neutra pars cedendum alteri arbitraretur. Componendi rem totam *Compromissarijs quatuor*, ex Capituli albo ritè delectis, *Canonicis cæteris* annuentibus ratumque habituros spondētibus, quidquid hi statuissent, cura est demandata anno 1352. Permissa multa sunt Consulibus; atque Episcopi munificentiâ suffragante, tota rei ciuilis administratio illis penè commissa, cautelis suis tamen adhibitis; Iurati etiam Consules spopondere centum annui census libras pendendas Cadurcensi Præsuli, gratiâ vt rependerent gratiæ; cauto tamen vtrinque irrita fore omnia, ni & *Pontifex max.* & *Galliarum Rex* confirmasset; quorum impetrato assensu pacti omnes particulas obseruaturos fidelissimè solennis iuramenti religione spoponderunt. Accesserunt Regij assensus testes literæ, sigillo regio munitæ fidelissimè, *Ioannis Regis* nomine missæ eodem anno, sextili mense: Accesserunt *Innocentij VI. Pontificis* sequenti anno, quibus vnum aut alterum tantùm caput, non tam mutauit quam explicauit, cautò ne quid Clericorum immunitatibus detraheretur dubijs aliquot pactorum verbis: quando in eo genere præcauendis maturè, enascituris post hac dissidijs, nulla diligentia nimia nullæ sunt cautelæ superfluæ. Huius ab *Innocentio* Rescripti missum exemplar ab *Vrbano* V. in Pontificem proximè post electo ad Cadurcens. Coss. questos sibi vnis deesse, fidem omnium faciet locupletissimam, nec enim tā nobiles tabulas, quæ omnes post hac lites earūque capita omnia in semine eliserint, quibus parta sit quies vrbi nostræ, quibus annui census Episcopo pendendi ab Consulibus, ni se iurium parte optima exutos velint, tam honorifica fiat mentio, sine religione subticere quis valeat.

Papæ & Regis Galliæ assensus.

Exemplar tabularum ex vrbis armario.

Vrbanus V. *Innocentij* VI. Diploma mittit Consulibus.

Promo ex fidelissimo Tabulario VRBANVS *Episco. ser. ser. Dei ad perp.* 247
rei memo. Prouisionis nostrē debet prouenire subsidio, vt ius suum cuilibet conseruetur: hinc est quòd nos tenorem quarundam literarum fœlicis recordationis Innocentij Papæ sexti Prædecessoris nostri, in registro ipsius repertum, de registro ipso verbo ad verbum transcribi, & ad dilectorum filiorum Consulum, & Vniuersitatis Cadurc. asserentium se tenore huiusmodi litterarum quas nondum habuerunt, indigere, supplicationis instantiam, præsentibus annotari fecimus, qui talis est, INNOCENTIVS *Episcopus ser. ser. &c. Romana Ecclesia tanquam mater diligens, & attenta, Ecclesiarum profectibus semper inuigilat aliarum, & si quoquo modo ad sopiendas controuersias in earum dispendium agitatas aliqua prouidè ordinantur, vt illa perpetuâ firmitate consistant, ipsæq́; Ecclesiæ, pacis tranquillitate gaudentes, deuotiùs domino famulentur, opportuna remedia interponit cùm itaque sicut pro parte Ven. Fratris nostri Bertrandi Episcopi, & dilectorum filiorum Capituli Cadurc. Consulum & Vniuersitatis Ciuitatis Cadurc. propositum extitit coram nobis, super Consulatu Ciuitatis eiusdem, dictique Consulatus iuribus, quæ idem Ber-*

Innocentij Diploma ipsum.

trandus Episcopus, ac prædecessores sui Episcopi Cadurc. qui fuerunt pro tempore, ad eos pertinere, ipsosque Consules, Consulatum & iura prædicta ab Episcopo Cadurc qui fuit & est pro tempore, tenere & recognoscere debere & debuisse dicebant; Consulibus verò prædictis contrarium asserentibus, lites, quæstiones, & iurgia, non absque laboribus, & periculis, ac expensarum profluuijs fuissent inter partes ipsas, ab eo tempore cuius contrarij memoria non existit, coram diuersis Iudicibus agitata. Demum partes ipsæ prouidè attendentes quòd ex huiusmodi litibus, quæstionibus, & iurgijs: & præsertim ex ipsorum dispendiosa protractione, damna, pericula, & incommoda plurima insurgebant: ac propterea eis finem imponi salubriter cupientes, in sex Canonicos ipsius Ecclesiæ per dictos Capitulum ad hoc de ipsarum partium communi voluntate electos, super præmissis omnibus, & nonnullis alijs articulis, etiā litem & controuersiam inter partes ipsas ingerentibus: sub certis pœnis & iuramentis hinc inde præstitis eo modo compromittere curauerunt, vt ijdem Canonici sic electi, inuestigarent, & examinarent diligenter, iura vtriusque partis ac etiam tractatus super ijs inter partes ipsas habitos; ac eis perquisitis, visis, & examinatis super ijs pronunciarent, & arbitrium proferrent prout eis æquum videretur, & iustum: reseruato expressè per dominum Episcopum in præmissis omnibus nostræ, & sedis Apostolicæ beneplacito voluntatis. Qui quidem sex Canonici, huiusmodi compromisso suscepto, eiusque forma seruata, super iis certam postquam pronuntiationem protulerunt Episcopus cum Capitulo, & *Consules, sequentem concordiam, fecisse noscuntur, prout in instrumento publico inde confecto, cuius tenorem de verbo ad verbum præsentibus inseri fecimus, plenius continetur. Cùm autem sicut eadem petitio subiungebat huiusmodi pronunciatio eisdem litibus, quæstionibus & controuersiis finem ponat, pacem & quietem vtrique parti præparet, & in ipsius Ecclesiæ* Cadurc. *non modicam vtilitatem redundet. pro parte Episcopi, Capituli, & Cōsulum præd nobis extitit humiliter supplicatum, vt præmissa omnia & singula ex certa scientia confirmare, ac defectus si qui in præmissis interuenerint supplere de benignitate Apostolica dignaremur.*

Litigia diutina inter Episcopū & Consules super horum iuribus.

Sex Canonici electi litium fibris auellendis pactione perpetua.

Recursum ad sedem Apostol. quæ & approbat sed cum cautione.

248 NOS *itaque ipsorum Episcopi, Capituli, & Consulum supplicationes, ad exauditionis gratiam fauorabiliter admittentes, ad pronunciationem huiusmodi, & omnia, & singula contenta in ea rata habentes & grata, illa (cum infra scriptis tamen declarationibus) authoritate Apostolicâ, ex certa scientiâ de speciali gratiâ, confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, supplentes omnes defectus, si qui forsan interuenerint in præmissis, de Apostolicæ plenitudine potestatis. Volumus enim, & etiam declaramus, quod ea quæ in dicta concordia continentur, in ea videlicet vbi sic dicitur.* Præstito prius per ipsos ciues, & alios quoscunque, cuiuscunque status & conditionis existant, in manibus Consulum absque fraude ad sancta Dei Euangelia iuramento, quòd ipsi dicta vina ad opus sui & familiæ suæ, apportare facient ad clericos vel Ecclesiasticas personas, seculares & regulares, cuiuscunque

Cautio Papæ super iuramento per Consules exigendo.
Cautio similis super condonatione iniuriarũ piorum tantũ.

etiam dignitatis, status, vel conditionis existant & quocunque nomine nuncupētur: *prout etiam ad eos de iure extendi non possunt nullatenus se extēdant. Et in ea etiam parte, vbi sic cauetur.* Itē quod in Consulatu & nunc aliquo actu abusi fuerint quouis modo, & in quocunque crimine etiam exceptato, quod absit, per quem aut quos abusus possent dicti Consules, seu eorum officiales, & Vniuersitas, per aliquem, vel aliquos, modo aliquo accusari aut aliqualiter reprehendi, aut insequi per dictum dominum Episcopum, seu Ecclesiam suam, vel etiam condemnari; id & quodcunque posset consequi ex eo, vel ob id, dictis Consulibus Vniuersitati, & populo, & prædecessoribus eorum communiter vel diuisim: est concordatum quod per eundem Episcopum remittatur & indulgeatur, quantum ad illos pertinet: *ad illos duntaxat qui hactenus abusi fuissent, & non ad eos qui abuterentur in posterum, se referant, & in, & de præterito tantum intelligatur tempore, non futuro.*

Tabulæ pactionis inter Bertrādum & Consules.

Tenor verò dicti instrumenti talis est. In nomine domini, amen. Anno ab incarnatione eiusdem 1351. die 15. mensis Maij, *regnante excellentissimo Principe Domino* Ioanne Dei gratia Francorum Rege illustri. *Nouerint Vniuersi, & singuli hoc præsens publicum instrumentum inspecturi, & audituri: quod apud Cadurcum, in Camera Domus Episcopalis sancti Vrcissini, in præsentia nostrorum notariorum publicorum, & infra scriptorum testium: Reuerendus in Christo pater Dominus* Bertrandus *Dei gratia Episcopus Cadurc. pro se, & nomine dictæ suæ Ecclesiæ,* & Ioannes de Mauso, Arnaldus Bernardi de Carinento, Aymericus Lhauterii, Iacobus Domellei, Bernardus Lobo, Bernardus Raimundi, Iacobus Lauergna, Ioan. Arnaldi, & Ioann. del Proieg, *Consules Ciuitatis Cadurc. pro se & eorum Consulatu & Vniuersitate, dicta villa sibi ad inuicē dicti dom. Episc. & Coss. recognouerūt, & confessi fuerunt, quod & de super nonnullis debatis, controuersiis, & quæstionibus retro temporibus habitis, & motis, & quæ moueri sperabantur inter eos, certum accordium prolocutum fuerat, certaque compositio, & transactio amicabilis, cum saluitatibus, & protestationibus infra scriptis, videlicet quod ante dictum accordium, compositionem seu transactionem, in & ipsis, & post, vtraque partium suis & quibus suprà nominibus, exprefsè retinuerat ex mutuo consensu, fueratque protestata, & protestabatur, & reseruabunt: videlcet dicti Dom. Episcopus & Coss. in ijs omnibus quæ concernunt Dominum nostrum Franciæ Regem, eiusdem Domini nostri Regis; & dictus Dominus Episcopus, in omnibus Domini nostri Papæ assensum, voluntatem, licentiam, beneuolentiam, auctoritatem, & confirmationem, ita quod vbi ipsorum Dominorum, & cuiuslibet eorundem, quatenus per modum supradictum eos, concernere potest, assensus, voluntas, licentia, & confirmatio accordij, compositionis, & transactionis huiusmodi non* 249

Consulum nomina.

Cautio de assensu Papæ & Regis.

interuenirent quod ex nunc, prout ex tunc & ex tunc prout ex nunc prolocuta huiusmodi, conuenta, & promissa non valerent, imo proinde haberentur ac si nunquã tractata fuissent: quia sic in quolibet actum fuit, & fuerat; inter partes, bonâ fide: Quæ quidem compositio, & transactio, & accordium sequitur sub his verbis.

250 *PRIMO videlicet concordatum est, quòd dicti Consules, Ciues, municipes incolæ, & habitatores habeant perpetuò, & eis liceat habere Vniuersitatem, & iura Vniuersitatis, Consulatum duodecim Consulum, Domum Consulatus, & Arcam communes, & sigillum authenticũ, & ius indicendi, & leuandi tallias, & quascunque alias præstationes, subsidia impositiones, & munera & cõpellendi per se, & alios ab eis circa hoc deputandos: ciues, & alios habitatores, & alios quibus collectas indicere possint; ad solutionem eorundem, captis pignoribus per distractionem pignorum, & alijs remedijs opportunis prout hactenus est fieri consuetum.*

Articuli pactionis.

Duodecim Coss. cũ iuribus Consulatus.

ITEM visa quadam clausula contenta in communione, siue Pariatgio dudum inito inter quondam inclytæ recordationis Dom. Philippum pro tempore Franciæ Regem, & tunc Episcopum Cadurc. cuius tenor talis est, Et vice versa, ex causa arbitrii nostri, transactionis, communionis, & permutationis huiusmodi, Nos quicquid iuris in præmissis vel ea tangentibus habemus, vel aliis rebus quibuslibet in Ciuitate prædicta, & eius territorio, vel districtu ad nos pertinere poterat quoquo modo, id cõmutamus Episcopo suprad. suæque Ecclesiæ, modo & forma prædictis, *licet & alias tenore dicti Pariatgij seu communionis perpenso, fuit concordatum, quòd dicti Coss. & eorum successores, recognoscent, & confitebuntur se tenere à prædicto Domino nostro Francorum Rege, & dicto Episcopo, Consulatum, & iura Consulatus prædicta, liberè & omni contradictione semotâ. Per hoc tamen nec per aliqua in præsenti accordio contenta, non est intentionis partium, dictum Consulatum, nec Consules, nec alios Officiales dicti consulatus, videlicet vsque ad numerum quatuor Assessorum, quatuor Notariorum, & duodecim tam seruientium, quàm tubicinatorum, quàm vigilum siue Gachas, per modum Consulatus, vel Consulum, vel Officialium, subijci curiæ Pariatgij prædicti; sed Senescallo Regio, & Episcopo, vel Vicario Episcopi cum Senescallo prædicto, remanebunt eorundem iurisdictioni subiecti, nisi prout per modum appellationis, reclamationis, aut recursus est inferius ordinatum. Sed per modum singularium, seu priuatorum, in ijs quæ extra Officium Consulatus facerent, dicerent, & exercerent, remaneant sicut cæteri populares.*

Eximũtur Coss. & Officiales, à Curia Pariat.

Pariatgium habetur supra n. 160.

Coss. & Officiales Episcopo subiecti.

ITEM quod dicti Coss. pro se & iure suo possint, & eis liceat an. quolibet perpetuò creare nouos Cõsules ad regendũ populũ, & Ciuitatẽ prad. & Cõsules ip-

Ius sibi sufficiendi nouos Consules.

sos præsente populo dictæ Ciuitatis publicare: Qui noui creati Coss. iurent populo sub hac forma. Que vn an estaran Cossouls,ol mens,ou may si era vist que profiech fous de la villo,& que nou ysliran,entro que agiou fach autres Cossouls,& que las frãquesas,& las coustumas, els vsatges de la Ciutat,gardaran,& deffendran à lour pouder,& de bonne fé, & loyalomen se portaran els affaires de la villo, vas lo maiour, & vas lo minour, & vas toutz,communalmen,& à bono fé,& que amistat no y tendra, ny enemestat. *Et populus iuret postmodum ibidem eisdem Consulibus, sub hac forma,* Que am lo Cossolat se tendran, daquo que lys Cossouls faran per lour protech & de la villo,ou entendian, à far,& contro los stabilimens nou irã,per lor,ny autre, que lour aiudaram & lor valdran, com sio gardatz & tengutz,à lor poder,& à lour semonsa vendran senes tots teyna, quand ausiram lour sen, & lour crida, o ausiram lour messatgé, à bonne fé si iuste excusation nou auia. Et contra lou Communal non iram, ny sagramen, ny amistanses,ny negunes alianses non faran an neguni homé, sens conseilh,& sens volontat delz Cossouls,& del Cossoulat. Et si els maleuasian per deudé que la villo deurio,o permetio que els lour sio bõs yschiadors.& bons pagadous. Et si an negun hommé si troubauo contract, que am lor sen,tenquesso daquello destressa,quels Cossouls fal volriam. 252

Iuramentum Consulum, annuum, quo fidelitatem promittit.

Iurat populus obedientiam & fidelitatem Cõsulibus.

ITEM quòd dicti Cõsules habeãt perpetuò libros & notarios suos iuratos, ad scribendum Acta, Ordinationes, & iudicia eorum, & possint, & eis liceat creare, & instituere, & destituere seruientes, & gubernatores, & tubicinatores & alios officiales, & seruientes eis necessarios, & vigiles in Cõsulatu & fortalicijs, & aliis locis necessariis dictæ Ciuitatis, exceptis hospitijs dom. Episc.& Ecclesiæ suæ,quæ pro sua habitatione habet in dicta Ciuitate, & habebit & exceptis hospitiis in quibus Canonici Cadurcen. residebunt: *Qui quidem dicti seruientes possint, & eis liceat ac debeant portare arma, & baculos pictos* signo regio & Episcopali, & dicti Consulatus signatos, *palam & publicè, & possint etiam executiones facere, Ordinationem, & Iudicatorum, Consulum prædictorum, & mandata & ordinationes ipsorum Consulum in citationibus, & alijs tangentibus, & incumbentibus exequi, & etiam leuare, & percipere, & exigere, census, redditus & prouentus, & alia debita, & deueria dicti Consulatus, & Consulum præd. & aliorum quæ sunt in & de patronatu & iure Consulatus prædicti, debitores inquilinos, & feudatorios seu emphyteotas huiusmodi gagiando, & aliàs exequendo prout erit necesse, & expediens pro præmissis.*

Consulum officiales, ius ad vigilias collocandas.

Exceptio Episcopatus, & Canonicatuum.

Insignia quę ministrorum.

Ius exactionum.

ITEM quòd dicti Coss. habeant cognitionem causarum ciuilium inter volentes, & consentientes, siue sint subditi aut forenses, & de ijs nullas sportulas exigent, aut clamores sic tamen quòd tales personæ vi, dolo, metu, aut fraude ad volendum vel consentiendum non inducantur directè vel indirectè, sed bona fide se habeant circa ista. Cum hoc etiam, quòd in casu huiusmodi articuli, nullam personam possint citare, seu citari facere per viam alicuius iurisdi- 253

Ius in causas ciuiles tantùm de libero consensu partium gratis omnia.

ctionis

ctionis, sed si aliquam personam sua mera, & propria voluntate ad eos venire contingat ad finem pacificandi cum altera, quòd eo casu possint mandare illi seu alteri personæ, quòd veniat locutum cum eis, & si velit venire, quòd veniat; Et alias, non possint aliquo modo ad veniendum compelli; & si venire contingat sic mandatas, & ambæ personæ concorditer velint, quòd dicti Coss. tractent pacem, quòd hoc facere possint summariè & de plano: Et si contingat quòd partes gratis & liberè velint se submittere ordinationi dictorũ Consulum, modo & forma suprad. de aliquo debato, mediante pœna, & iuramento, vel vna ipsarum absque specie alicuius alterius iurisdictionis; & aliqua partium contra eorum ordinationem veniat, quòd ipsi Consules directè, vel indirectè petere vel exigere quouis modo possint ab eadem, ratione alterius pœnæ vel alias.

254 *ITEM quod possint ordinare, statuere, & imponere dicti Coss. soli, & in solidum, & eis liceat per se, statuta, pechas, pœnas, & præconizationes quæ fiunt in dicta Ciuitate siue sint pœnales, aut simplices, pro regimine, & bono statu dictæ Ciuitatis, & pertinentiarum eiusdem, plenam efficaciam obtinentes: Quòd possint etiam & eis liceat ea per trompatores suos portantes tubas cum vexillis, signo signatas: facere præconizari publicè per totam Ciuitatem, ex parte videlicet* Domini Regis, & Episcopi: & Consulum, *seu proborum hominum dictæ Ciuitatis, & interdum etiam ex parte dictorum Consulum, pro negotijs, & iuribus tangentibus dictum Consulatum, & possint etiam dictas pechas pœnales & simplices, & statuta, & pœnas, tollere, mutare, modificare, moderari arbitrio eorundem: sed pœnas quæ committuntur exinde vsque ad dimidiam partem solum poterunt moderari bona fide, & non voluntariè, infra tempus quindecim dierum, postquam Viguerius solutionem voluerit dictarum pecharum quæ committentur sub iuramento in officio tunc præstito iuxta facti & personæ quæ incidisset, qualitatem, se habendo. sed emolumenta quæ exinde venient ad Dominum pertinebunt. Propter hoc autem non excluditur quin gentes domini statuere, & edicere valeant circa regimen curiæ, & alia quæ non repugnarent concessioni & ordinationi seu statutis Coss. præd.*

Ius statuta condendi Ciuitati, & ea publicandi.

Quorum nomine publicatio.

255 *ITEM vt damna quæ in hortis, vineis, terris, & prædijs situatis infra pertinentias dictæ Ciuitatis inferuntur, diuersimodè euitentur, & tollantur, fuit concordatum inter partes præd. quòd pro custodia dictarum terrarum, hortorum & vinearum, & prædiorum, certi & idonei Coterij, seu Viguerij, per dictos Coss. quoties eis videbitur necesse, instituantur, ad & per tempus de quo eis videbitur expedire qui in manibus Viguerij, & Baiulorum Capituli Ecclesiæ Cadurc. & Consulum iurent, ad sancta Dei Euangelia, & coram ipsis caueant, si sit opus, in dicto officio sibi commisso quandiu erunt, fideliter se habere, & media pars pecharum exinde prouenĩetium quæ per dictos Coss. imponentur, erit dictorum dominorum Regis & Episcopi, & quarta pars erit Capituli dicti, & alia quarta pars erit Consulum præd. Sed dicti Consules poterunt eas mitigare, vt supra.*

Ius damna prædijs inferenda prohibendi.

Multa quæ, & in quorum commodum.

Lex quoad cibos vænales.

ITEM poterunt prædicti Coss. & eis licebit, dum & quoties eis videbitur, 256
statuere, & ordinare, ne aliquis, vel aliqua, sit ausus vel ausa, infra Ciuitatem Cadurc. seu eius pertinentias emere pro reuendendo, quousque meridies fuerit elapsus, aliquas res comestibiles, & etiam ne aliquis, vel aliqua, sit ausus, vel ausa, vendere pisces recentes, nisi ille cuius erunt dicti pisces, & aliàs, super ipsis rebus comestibilibus & etiam super ipsis quæ concernent decoramentum, seu mundificationem Ciuitatis ordinare, prout & ad tempus de quo eis videbitur faciendum, & etiam certas pechas, seu pœnas contra illos qui contrarium facerent imponere, quas ipsi Consules poterunt mitigare vt supra: & duæ partes dictarum pecharum super hoc committendarum, erunt dictorum Regis & Episcopi, & tertia pars erit Consulum prædictorum:

Ius Consiliarios creandi.

Item præfati Consules in sui nouitate creare poterunt certos Cõsiliarios de ciuibus prædictis qui iurabunt eisdem Consulibus quod bonũ Consilium eis dabunt, & secreta tenebunt.

Ius exigendi iuramentum licitũ, à populo & medicis.

ITEM dicti Consules poterunt, & eis licebit quandocunque voluerint 257
conuocare cum tubis, vel aliàs, pro suo libito voluntatis, populum dictæ Ciuitatis, & ab eis iuramenta recipere, super iis quæ eidem populo per ipsos Consules iniunguntur: & etiam à Medicis in dicta Ciuitate residentibus exigere iuramentum, quod bene & fideliter se habeant in suo officio: ita tamen quod a dictis popularibus non exigatur illicitum iuramentum,

Ius creandi Procuratores, & ad loca varia mittendi.

ITEM poterunt dicti Consules per se & absque requisitione cuiuscunque, creare procuratores suos, Syndicos, vel actores, ad procurandum & prosequendum causas, & negotia Consulatus prædicti, & Vniuersitatis eiusdem, & eligere certas personas vnam vel plures, & electas compellere ad eundum si & quando opus est, & sibi placebit, & ad mittendũ eas ad maiestatẽ regiam & ad alias partes extrinsecas, propinquas, & remotas, pro causis & negotiis incumbẽtibus, & aliis tãgẽtibus dictum Consulatum, aut Vniuersit. vel eiusdem Ciues.

ITEM habebunt & habere poterunt Adsessorem suum vnum vel plures, & poterunt constituere, septimanarium, aliquos ex seipsis vel aliis Ciuibus ad expediendum causas, & negotia in Consulatu præd.

Assessores & Ædiles creandi.

ITEM dicti Consules soli, & in solidum poterunt, creare Curatores seu Gardiatores operum, & ædificiorum parietum & vanellarum, aygueriarum, stillicidiorum, & aliorum ad vsus quoruncunque ædificiorum & carreriarum incumbentium dictæ Ciuitati, & pertinentiis eiusdem, ad quorum relationes ipsi Consules cognoscere, & pronuntiare poterunt, & iudicare super litibus & cõtrouersiis emergentibus super ædificiis, & operibus, & aliis prædictis, & suas cognitiones super iis exequentur: hoc tamen acto quod de ædificiis Episcopi & eius Ecclesiæ, habitis & habendis, & Capituli Cadurcensis, dum tamen dicta ædificia sint de proprietate dicti Capituli, quæ ad suam manum, & pro sua habitatione tenent & tenebunt, se non intromittant: neque per hoc Capitulo Cad. quoad cognitionẽ quam habet de suis feudis extra Ciuitatẽ constitutis per se, vel per gentes suas, aliquod præiudiciũ paretur: Et quòd si feudũ erat dicti Capituli, quod esset infra dictam Ciuitatem de, seu pro quo esset talis cognitio facienda, quod vocetur aliquis de Capituli gentibus ad cognitionem cum dictis curatoribus; sed per hoc ille vocatus, partem non habeat in dicta iuridisctione

ITEM poterunt, & eis licebit, soli, & in solidũ creare curatores seu gardia-

tores pannorũ, qui fient in dicta Ciuitate & eius pertinentijs, & artificus textorũ, & paratorũ, & tendariorum in pannis faciendis, & carnificum, seu macellariorũ, piscatorum: & ne carnes seu pisces infectos, seu vitiosos vendant: & pistorum, auri fabrorum, & stãnifabrorum, molendinariorum, sutorum, assachatorũ, & candelas, & alia luminaria operantium & vendentium, & aliorum opera mechanica exercentiũ, & aliarum mercaturarum in sufficientiã in dicta Ciuitate & eius pertinentiis: & iuramenta recipiant ab eisdẽ. Ad quorũ curatorum & gardertorũ relationes Cõsules poterunt cognoscere, iudicare, punire & corrigere, de, & super artificiis prædictis, & de defectibus, fraudibus & excessibus circa hoc cõmissis, dictis artificibus suũ artificiũ interdicendo, in perpetuũ, & interdum ad tẽpus, alias arbitrio eorundẽ. Et nihilominus signa & gardiatores signorum, & signare facient cum dictis signis, vasa argẽtea, aurea, plũbea, & stãnea, & alia ærea: Et pãnos qui fient, & coria quæ parabuntur in Ciuitate prædicta, & exinde certũ quid recipere poterũt, pro laboribus, bono arbitrio Coss. præd. Et quod recipietur de defectu ponderum, pannorum; tertia pars attribuatur Viguerio, & alia tertia pars Consulibus, & alia tertia pars gardiatoribus super ijs laborantibus: Et gardiatores dictã pœnã leuabunt, & Viguerio, & Consulibus suam partem legaliter reddent: Et quod sic facient in sui creatione, prædicto domino & Consulibus iuramenta præstabunt.

Ius in Opifice

Ius in vias, & ędificia.

259 *ITEM poterunt cognoscere dicti Consules soli & in solidum, & discernere, & iudicare de plateis & carreriis publicis, & eorũ pertinẽtiis, protectis ædificiis stillicidiis, cloacis, seu ayguerijs, & vanellis, & passibus molẽdinorũ & paxeciarum: Et ne quis indebitè ædificetur, seu fiat in eisdem, & quod circa hoc iudicatum fuerit vel ordinatum per se, vel seruientes suos, & alios deputandos per ipsos, exequentur. Sic tamen quod de ijs quæ Episcopi essent, & ad manum suã teneret, se intromittere non valeant: Et quod Capitulo per hoc, præiudicium in iis quæ tenet ad manum suam, vel in iis quæ tenentur ab eo quantum ad iura dicti Capituli non paretur. Et quod si feudum erat dicti Capituli: quòd esset intrà Ciuitatem, de, seu pro quo esset talis cognitio facienda, quòd vocetur aliquis de gentibus Capituli, ad cognitionem cum dictis curatoribus, sed per hoc ille vocatus, vt dictum est, partem non haberet in iurisdictione.*

Exemptio Episcopi & Capituli.

Ius in mensura & pondera.

260 *Itẽ habebunt, & habere poterunt, nihilominus soli & in solidum cognitionẽ, & correctionẽ: & punitionem vlnarum & ponderum, & perticarum ad perticãdum terras, & mensuras, & molles ad mensurandum blada, vinũ, oleum, sal, calcem & lateres, & alia mensurabilia, & rerum mensurabilium: & rerum ponderabilium earundem, & dependentium ex præmissis, & delinquẽtiũ in eisdem. Quæ quidẽ mensuræ, molles, & pondera signabuntur, & signari debebunt signo Consulatus prædicti, & limitari seu candilhari per Cons. præd. seu deputatos ab eisdem: & habebunt põdera, & statuent loca certa ad põderandum quascunq; res in põdere existẽtes, & certũ quid recipient inde, & recipere poterunt suo bono arbitrio.*

Ius in claues ciuitatis & turrium ac pontium, & in excubias.

261 *Item habebunt dicti Cõsules: integrã custodiã clauium, & portarum, pontiũ, turriũ, & fortalitiorũ dictæ ciuitatis, exceptâ* turre media põtis veteris *& custodia eiusdẽ, quæ spectat, & pertinet ad Capitulũ & eius gẽtes; & turri existenti in flumine Olti quæ vocatur* turris Can.. *& exceptis fortalitiis, quæ in manũ*

Exemptio Episcopi & Capituli.

suam tenet Episcopus vel Capitulum suum Cadurc. Necnon habebūt, dicti Consules, eiusdem Ciuitatis custodiam, & excubias de die & de nocte, cum armis, & sine armis per se & seruientes suos, aut alios deputandos ab eis, & quos secū adhibuerunt. Et cum maleficos repererint, vel suspectos, ipsos poterunt capere, & incarcerare in Domo Consulatus, & post in crastinum infra tertiam, ille captus reddatur Viguerio, seu alias iudici suo, vel eorum locum tenenti absque requisitione: Et si fuerint requisiti quandocunque, quod statim reddere habeant. Qui Viguerius habet tales maleficos nomine suo, ac dictorum Consulum incarceratos tenere, pro faciendo per ipsum & dictos Coss. iustitia complementum. Propter hoc autem non excludatur quin Viguerius possit, de die aut de nocte, excubias facere, per se vel gentes suas, vel cum Consulibus supradictis, vel gentibus eorundem: Et si insimul aliquem capiant, quod Viguerius vel eius gentes, habeant illum captum ducere ad carcerem Viguerij indilate: sic tamen quod Viguerius cum gentibus suis possit maleficos capere & incarcerare; & in casu quod de die gentes Consulum aliquem caperent, Viguerio reddant, statim, absque aliqua requisitione.

Ius Viguerij & Coss. in maleficos.

Ius in ædificia publica.

ITEM poterunt etiam dicti Consules, & ad ipsos spectat construere, edificare, & reparare muros, barbacanas, pontes, plateas, vacuas & alia fortalitia dicta Ciuitatis, saluo iure Episcopi & Capituli, *superius exceptato & reparare vallata, & antevallata eiusdem Ciuitatis & de nouo facere: Ipsaque prout ipsis Consulibus placebit accensare, seu arrendare perpetuò & ad tempus: Et redditus & census & obuentiones inde percipere: facereque carrerias & plateas nouas pro vtilitate Reipublicæ, arbitrio Coss. præd.* 262

Ius in plateam Consulatus.

ITEM habent & obtinent, & habebunt, & obtinebunt soli & in solidum dicti Consules, in dicta Ciuitate domum communē *vocatam* Labladaria, *& plateam ante dictam domum, existentem ad vendendum blada, nuces, nucleos, legumina atque glandes & alia semina quacunque, & ibidem mensurandum cum mensuris dictorum Consulum, per bladerios iuratos, & nuntios Consulum prædictorum: Ipsique Consules pro dicta mensuratione & restitutione damni si quod detur, certum quid recipient, & eisdem solis super hoc respondebitur: Saluo iure Dominorum, Regis & Episcopi super leuda debita & consueta, & Capituli Cadurcensis si quod habet in domo Consulatus & alijs domibus contiguis platea prædicta.*

In Domum publicam.

ITEM habent, & ad eos in solidum pertinet, & de catero pertinebit habere domos communes in dicta Ciuitate, vbi ponderatur & ponderari consueuit, bladum paratum ad triticandum per ministros iuratos ipsorum Consulum deputatos ab eis, & ipsi Consules soli certum quid exinde recipient.

In pontem de Valantré.

ITEM habent ipsi Consules quandam domum communem vocatam Cameram d'Amour *& inde logueria, seu prouentus percipiunt à personis ibi tenentibus res venales: & habent aliam domum communem vocatam* de la Roda *necnon & portum, & aquam* de Valantre *in flumine Olti, ex quibus emolumenta soli percipiunt & prouentus, per hoc tamen non intendunt praiu-*

dicare Capitulo Cadurcensi in suo censu, & redditu vel alio iure quod habet vel haberet ex vsu antiquo: Et ea præmissa habebunt Consules & tenebunt deinceps perpetuò, & eis vtentur vt consueuerunt.

ITEM ad dictos Consules solos & in solidum pertinet & pertinēt patronatus, regimen, custodia, & administratio hospitalis Carreriæ maioris Cadurci, 263 *& leprosaria de vltrà pontem veterem; & charitatis Pentecostes, & redituum, bonorum & emolumentorum eorundem: & Gardatores, & leuatores & Ministros Iuratos in eis deputabunt, & mutabunt, & restituent: Qui de perceptis & expensis reddent ipsis Consulibus rationem & reliqua præstabunt: & instituent, & destituent pro libito voluntatis fratres, sorores & donatos ad seruiendū pauperibus ipsius hospitalis & leprosariæ memoratæ: Et de personis infectis dictæ Ciuitatis, poterunt cognoscere & ordinare, & ipsis locum assignare in leprosaria prædicta. Quæ permissa deinceps habeant & teneant, & eis vt consueuerunt valeant vti, promisso quod domus prædicta, modo antiquo & consueto, leprosis restituatur, & paretur, seu alia construatur, & eis assignetur ita condecens, cum emolumentis, eo modo quo fuit consuetum, Saluo iure Patronatus Consulum prædictorum.*

Ius in Prochotrophia.

ITEM quod possint dicti Consules deputare, & instituere, & destituere in dicta Ciuitate publicos incantatores, seu licitatores, & proxenetas sibi iuratos ad vendendum, locandum, licitandum, seu aliàs publicè quascunque venales res, & exinde emolumenta percipere, & iuramenta & cautiones recipere, & exigere ab eisdem, & quod non possint nec debeant dicta officia per alios exercere.

In licitatores

264 *ITEM à cætero habebunt vexillum cum signo prout suprà signatum, quod ciues prædicti sequi habebunt, cum dictis Consulibus placebit, & eis percipient: necnō habebunt publicè cōpedes ligneas, ferreas, & aream ad incarcerandum maleficos, & saccos, ad submergendum: Et poterunt constituere, mutare, & reparare spillorium, & furcas patibulares ad puniendum maleficos delinquentes in dicta Ciuitate & eius pertinentiis, & alibi: Quæ pertinentiæ sunt & protēduntur à Ciuitate Cadurci vsque ad furcas rupis arcuum exclusiuè, cum territoriis in medio adiacentibus & flumine Olti: Et à prædictis furcis prout protenditur versus Ecclesiam de monte Ariuo inclusiuè, & territoria in medio adiacentia vsque ad dictam ciuitatem; Et de dicta Ecclesia de monte Ariuo inclusiuè, prout protenditur ad locum dictum de Lespinassa, & territoria adiacentia dictorum locorum, de Monte Ariuo inclusiuè vsque ad dictam Ciuitatem Cadurci: Et à dicto loco de Lespinassa inclusiuè, prout protenditur de camino per quod itur de Lespinassa versus Cadurcum: quod caminum diuidit territorium de Tolosca, & del Causse, & loca adiacentia vsque ad Ciuitatem dictam: exceptis territoriis adiacentibus à parte fluminis Olti, inter dictum flumen Olti, & caminum exclusiuè per quod itur versus Mercusium à rupe rubea: Quæ rupes rubea cum fa-*

Ius in carcerem & pœnas capitis.

Ius vexilli, & conuocationis.

Limites Iurisdictionis Consulum.

cto de Suberols, cum aliis territoriis adiacentibus à parte Olti vsque ad factum de Tolosca, sequendo iter publicum per quod itur versus Bastidam, de Merousio vsque ad factum de Tolosca: Quæ territoria remaneant de pertinentiis, & honore de Pradinis; & à dicta Ciuitate vsque ad molendina de Pileux, Arnaldi Beraldi inclusiuè, quæ sunt sita in flumine Olti, & à dicto flumine Olti per iter per quod itur de dictis molendinis, versus rupem de la Rossilla, rectè itinerando; & exinde de dicta rupe sequendo rectà dictum iter vsque ad vineam Magistri Geraldi de Sozes inclusiuè: & exinde sequendo dictum iter a parte superiori vsque ad Eremitam, siue peciam terræ Magistri Guillelmi Derlis inclusiuè & exinde sequendo rectè dictum iter, inter vineas, Petri de Fupe & vineam Stephani Dartis filii quondam Stephani Dartis vsque ad vineam, Petri de Petrilia inclusiuè; & exinde sequendo dictum iter vsque ad costam vocatam de vigantis inclusiuè: & ascendendo per dictum iter inter dictam vineam Petri de Petrilia, & vineam Laurentii de Comba habitatoris boriæ dicti Arnaldi Geraldi vsque ad iter publicum per quod itur de Pradinis versus Capellam, sequendo dictam costam podij de Gigantis, & intrando in podio de Corneto, sequendo dictam costam & rectà dictum iter vsque ad terram hermam siue fros, hominum de Pradinis: & exinde sequendo dictum iter per costam dicti podij, vsque ad terram Hermam Geraldi del Thorō de Pradinis, & vsque ad vineam Guillelmi de Benna Trolherii: Et exinde sequendo dictum iter per costam dicti podii de Corneto, vsque ad podium vocatum de Mortairols: Et exinde rectà sequendo dictum iter per costam dicti podii de Mortairols, vsque ad podium vocatum de Lecalop, rectè sequendo dictum iter vsque ad vineam quondam Domini Raimundi de Cazetis inclusiuè: & exinde sequendo dictum iter per costam dicti podii vsque ad vineam Petri Reduti: & deinde dimittendo dictum iter, & vertendo versus boriam Gancelini Ioannis; vsque ad caput cumbæ vocatæ de Pradineta, & Cumba de Melet: prout dictum iter descendit inter vineas, Ioannis Delbac & Raimundi del Boscueret affanatoris, & vsque ad terram Ioan. d'Alberto, & vineam Raimundi Daiceps: Et exinde sequendo iter dictum rectà versus boriam prædicti domini Gancelini Ioan. iuxta vineã dicti Raimundi Daiceps, vsque ad vineam hæredum Arnaldi Andoxij inclusiuè: & exinde sequendo dictum iter iuxtà dictam vineam, vsque ad iter publicum per quod itur de Cadurco versus lusergium, vsque ad pedem costæ de roda limacz, & exinde ascendendo versus boriam dicti Gancelini Ioannis ad locum de Capella, & ad territoria circunquaque adiacentia vsque ad Ciuitatem Cadurci, cum alijs suis limitationibus & confrontationibus, à parte pontium noui & veteris de Cadurco, absque præiudicio Episcopi & Capituli prædicti. Tamen fuit concordatum quod per huiusmodi limitationes non derogetur alicui, quin territoria infrà vel extrà dictas limitationes situata, in tallys & collectis contribuant, & ad vsus & con-

suetudines teneantur quibus contribuere & tamen hactenus consueverunt, nec iuri & usui eis competentibus in aquis infrà nec extra dictas limitationes, & saluo in alijs iure dicti domini Episcopi & Ecclesiæ suæ, & quod habet in vassallis & subditis, & in omnibus quolibet alieno in quibus quidem limitationibus affigendis seu plantandis, prout concorditer faciendum videbitur apponere poterunt ad futuram & perpetuam memoriam retinendam: Et fundus in quo dictæ furcæ sunt, & circumquaque dicuntur esse Coss. præd. saluo quod si furcas pro tempore vellent mutare hoc habeant facere de licentia domini: & quod aliter incarcerent, nec puniant nisi prout superius vel inferius continetur.

ITEM ad dictos Coss. pertinebit perpetuò solos & in solidum, cognitio & executio super nouis dissensionibus, & turbis emergentibus in dicta Ciuitate, & eius pertinentijs, & districtu eiusdem cum pertinentiis consuetis.

265 *ITEM & vltrà hoc dicti Coss. habebunt, & ad dictos Coss. spectabit & pertinebit processu temporis, ius in futurum informandi, inquirendi, cognoscendi & definiendi cum vicario pariatgij, faciendo idem consistorium cum eodem super quibuscunque criminibus, grauibus, & leuibus, emergentibus in dicta Ciuitate & eius. pertinentijs, & districtu contra quascunque personas cum ex officio, aut ad instigationem, vel denuntiationem, seu accusationem de crimine agitur: nisi solum ciuiliter de iure debet. Et sen tentias super his criminibus per ipsos Vicarium & Coss. concorditer recitari facient, vel per vnum ciuem ciuitatis prædicta, & executionem pariter super ips faciendam viguerius vnà cum seruientibus suis, & seruientibus dictorum Coss. facient super dictis criminibus. Et criminosi, vel suspecti de quocunque crimine atroci vel leuiori debent cõmuni manu, & nomine ipsorum Viguerii & Coss. capi & arrestari & in carceribus pariatgij Regis & Episc. detineri, & etiam recredi, & relaxari, banniri in perpetuum, & ad tempus reapellari: bona talium annotari seu adscribi domini Regis & Episcopi, & saisita teneri Et quæcunque financiæ & compositiones, & alia exinde dependentia fieri, & communiter exerceri. Et inquestæ, informationes & apprisiæ, per scriptorem iuratum ipsorum Viguerij & Coss. Et communiter positum scribi, & apud ipsos Coss. in domo Consulatus custodiri & conseruari: Quorum copiam habere poterit procurator communis, cum eis indigebit, & inuentarium fieri de bonis huiusmodi annotatis, & de aliis de crimine suspectis & accusatis, Confiscationes tamen & emolumenta pertineant ad dominum, ad Regem & Episcopum commune· exceptis scripturis, seu salariis exinde percipiendis, quæ erunt communia inter Dominum & Coss. sic tamen quod si vendebatur scriptura præd. quod id, quod inde reciperetur, diuideretur inter dominum, & Coss. & per aliquem per eos communiter recipietur, & eorum cuilibet per illum sua portio restituetur.* Ius in reos criminum quale.

Ius in subhastationes

ITEM illi qui res ement ad incantum, vel subhastationem, vel aliàs publicè in dict. Ciuitate, seu eius pertinentijs, tenebuntur incontinenti soluere quod promittitur, antequam detentionem habeant dicta rei empta, vel cauere idoneè de soluendo ipsa die: Et de oblatione pretij stabitur assertioni subhastatoris; & de ijs cognoscent Coss. summariè & sine strepitu, & absque omni genere expensarum: Et vndecumque res ad incantum vel aliter publicè & patenter empta fuerint debent penes emptorem huiusmodi remanere. Si quis tamen rem furtiuam vel vi ablatam, vel aliam quantumcunque in loco publico emerit, publicè & bona fide in Ciuitate pred. debet emptor petenti dictam rem si iurauerit, & per vnum testem idoneum probauerit esse suam, restituere eidem, satisfacto primitus dicto emptori de pretio quod sibi constiterit, & de expensis si qua subsecuta fuerint, bona fide: Et debet iurare ad Sancta Dei Euangelia quantum constitit, & quòd non credebat, nec sciebat rem ablatam, vel furatam fuisse: Et si iurare noluerit; vel rem emptam dum ipsam emebat furatam vel vi ablatam fuisse, se scire vel credere dixerit, rem amittat, & sine satisfactione pretij reddatur Domino rei. 266

Cautio, cùm furto sublata veneunt.

Ius ciuium ad locationes venditiones &c.

ITEM Dominus, & quisque alius ciuis possit impunè pro loquerio, vel pro mercede domus, pradij, & possessionis, siue pro suis censibus, acceptis, & dominijs, feudalibus, redditibus & annalibus pensionibus, per se vel per alium, auctoritate propria domum claudere, & aliàs in pradijs, feudis, & tenementis pignorare, & de bonis mobilibus infrà domos & pradia existentibus capere, & gatgiare, & post duos menses dicta pignora vendi facere ad incantum. PETITIONES, dissensiones, & debata qua emerserint in dicta Ciuit. & pertinentij s suis tempore vindemiarum, ratione loqueriorum, virorum, & mulierum, & animalium ad d. vindemias confluentium & aliorum ex pramissis dependentium, poterunt & debebunt per d. Consules audiri, terminari, & decidi summariè & de plano, & sine strepitu, & eorum ordinationes circa hoc editas per se, & seruitores suos & nuntios exequentur. 267

Ius Coss. super vindemijs.

Cautio pro vini inuectione in vrbem.

Omnibus, & singulis Ciuibus liceat à principio vindemiarum vsque ad festum B. Martini hyemalis duntaxat, apportare vina, vndecumque voluerint, annuatim, apud Cadurcum, & ela pso dicto festo non possint, nec debeant, nec liceat alicui persona vina infra d. Ciuitatem & pertinentias eiusdem per terram, vel aquam, vel aliàs absque licentia Coss. adportare, nisi in paruis vasis stãneis, seu botis ferratis, seu corij; Exceptis duntaxat Religiosis mendicantibus, & Clericis studentibus in Caturco, qui pro potu suo proprio duntaxat possunt adportare, & certis ciuibus qui de pradijs seu vineis quas habent extra territoria Ciuitatis, & erunt de eorum proprio Patrimonio, vel aquesta, poterunt d. vina pro suis necessitatibus portare facere, prastito prius per ipsos ciues, & alios quoscunque, cuiuscunque conditionis existant, in manibus Coss. absque fraude ad SS. Dei Euangelia, iuramento, 268

Exemptio Religiosorum.

quòd ipsi ad opus sui & familiæ suæ, dicta vina facient adportari. Et si secus actum fuerit, dicta vina debent confiscari, & vasa in quibus ad portari facient per d. Coss. seu eorum mandatum in communi platea frangi. Sic tamen quod D. Episcopus, & Canonici, & gentes eiusdem D. Episcopi, videlicet Vicarius & Officialis, & iudex temporalis, sigillator, & Thesaurarius, pro potu & usu proprio possint facere asportari, & ab isto sint exempti.

Exemptio Episcopi, Capituli &c.

269 *ITEM si in solutione census pensionis, aut Canonis cessatum fuerit per triennium, seu ultra, ex hoc res non cadant in commissum, nec occasione huiusmodi aliquid acquiratur Domino à quo tenentur. Et si res censuales, vel emphyteuticarias, vel feudales ad aliquem ciuem, seu extraneũ: ex institutione, legato, seu permutatione, aut donatione, seu quouis alio titulo lucratiuo pervenerint, dominus vendas seu laudimia non habebit, sed acapitum sine pluri. Et si res communes, feudataria, seu emphyteutica, seu censuales diuidantur sine alicuius pretij æstimatione, Dominus vendas seu laudimia, ratione diuisionis huiusmodi, non habebit.*

Cautio pro censibus, emphyteuticis &c.

270 *POTERVNT etiam dicti Ciues, res, & domos, & possessiones quascunque censuales, emphyteuticas, vel feudales, sine consensu, & requisitione Domini, liberè vendere, emere, donare, permutare, vel quocunque alio titulo acquirere vel alienare seu transferre; Et Dominus domus possessionis, vel alterius rei emptæ, vel alio titulo adquisitæ possessionem recipere, apprehendere, & in possessionem huiusmodi realẽ, & corporalem propria auctoritate & absque Domini licentia intrare, absque pœna aliqua vel incursu. Saluo quod per huiusmodi cessionem, seu accordium dicti Coss. Ciues & habitatores, aliquod ius nouum non habeant, seu acquirant, præterquam in præsenti accordio continetur. Et est intentio partium quòd in expressatis superius in præsenti accordio quòd Coss. non impediantur per curiam Officialis nec curia Officialis per concessa impediatur, quin cognoscat de ijs de quibus consueuit.*

Ius Ciuium ad emptiones censuum, feudorum &c.

271 *ITEM nullus Ciuis seu habitator d. Ciuitatis Cadurc. ad instantiam Procuratoris Regij aut alterius priuati, possit ex delicto, seu contractu, vel quasi, aut aliàs extra assisatgium suum de Cadurco, conueniri, nisi extra assisatgium constaret ipsum delictum aut contractum huiusmodi commisisse (de quibus coram ordinario d. Ciuitatis fieri debet primitus prompta fides) nisi in casibus læsæ Maiest. heresis, falsæ monetæ, vel falsificationis sigilli Regij: Nec per hoc curiæ spirituali generetur præiudicium in ijs quæ consueuit. Item quod si in contractu & iure aliquo, actu abusi fuerint quouis modo, & in quocunque crimine etiam exceptato (quod absit) per quem, aut quos abusus possent dici d. Consules, seu eorũ Officiales & Vniuersit. per aliquẽ, vel aliquos, modo aliquo accusari, aut aliqualiter reprehendi, aut insequi per d. Dom. Episcopum seu Ecclesiam suam, vel etiam condemnari, id & quodcunque posset subsequi ex eo, vel ob id dictis Coss. Vniuersitati, & populo, & prædecessoribus eorundem communiter vel diuisim, est concordatum quod per eundem Domin. Episcopum remittatur, & indulgeatur, quantum ad eum pertinet.*

Ad quod forum Ciues Cadurc. trahendi.

Crimina excepta Clericorum exemptio.

Hæc sunt temperata supra à restrictione Papæ.

Vicarij iura Lustrandis domibus.

VICARIUS Caturci, vel eius locumtenens, seu seruitores non intrent violenter, de nocte pro aliquo crimine, in hospitio alicuius, nisi præsentibus duobus Coss. aut duobus probis viris, bona vita & fama, Ciuibus Cadurci, nec etiam de die pro adulterio, nisi præsentibus vt suprà. Et si contrà fecerint, quòd pœna 10 librarum turon. puniantur, & vt infames ab officio repellantur. 272

Judicio de mercede, stipendijs damnis, ferendo.

Super salarijs Aduocatorum, Procuratorum, Physicorum, Surgicorum, Notariorum, seruitorum, Ancillarum, & nutricum, cognoscatur summariè ex officio, & de plano per Vicarium Pariatgij de Cadurco, sine clamore, & salario scripturæ. Item in censu, credetur vni testi bona fama, vnà cũ papiris, libris, seu notulis dicti census medio iuramento. Item in damnis siue malefachis vinearum hortorum, & prædiorum, vsque ad summam quinque solidorum Cad. credatur damnũ passo cum vno teste, & cum iuramẽto, nisi esset vilis persona, absque alijs probationibus. Item quòd si appareat quòd factum de Tolosca fuerit de feudo Eccl. agnoscant bonam fidem, & recognoscant ab Eccl.

Iuramenta Magistratuum corã Cõsulibus.

Item Senescallus, Iudex Maior, & Procuratores Regij Senescalliæ Petragoren. & Cadurcen. dictorũq; Senescalli, & Iudicis locumtenentes, dictorum Procuratorum substituti, & Vicarius Episcopi, Viguerius q;, Iudices Pariatgij & appellationum d. Curiæ & procuratorum cõmunis Pariatgij & appellationũ dictæ Curiæ, & procurationũ cõmunis pariatgij de Cad. moderni, & qui pro tempore fuerint, quilibet ipsorum, & locatenentes, Viguerij, & Iudices, & substituti dicti procuratoris, & seruientes Pariatgij iurabunt, & iurare tenebuntur, ad requisitionem, & in præsentia dictorum Consulum, tenere & effectualiter obseruare, illæsè, & bonâ fide, & sine fraude non contra facere, vel venire, scienter in solidum, vel in parte clam vel palam, iura, libertates, franchesias, consuetudines, obseruantias, & vsus prædictos in dicta Ciuitate, & eius pertinentiis, prout ad eos pertinebit, quandiu durabit officium eorundem. Episcopus etiam in sua nouitate promittet præmissa tenere, & obseruare bona fide. Item Consules, Assessores, Notarij, Tubicinatores, Vigiles siue Gachas, & seruientes prædicti Cõsulatus, in sui nouitate, iurabunt Senescallo Regio præd. & dicto Episcopo, seu eius, Vicario Generali in spiritualibus, cum per ipsos fuerint requisiti, seu eorum alterum, in suo officio Consulatus, bene & fideliter se habere, & iura prout ad eos pertinebit reddere, personarum acceptatione non factâ, & iura domini pro posse illibata seruare, bona fide, & quod iurent Consules in eorum nouitate quod ita bona fide, & sine dolo & fraude prædictis Capitulis vtentur, prout sunt concessa, & quòd scienter vltra non exerceant, seu vtantur. 273

Episcopi etiam recens inaugurati promissio.

Cautelæ variæ & conditiones huiusce pacti.

Prædicta verò fuerunt concordata, cum & sub protestationibus, & saluitatibus, per ipsas partes superius factis, & cum conditionibus, quod in præmissis casibus duntaxat ipsi vti cognitione, sine iurisdictione valeant & possint, prout suprà, & infrà est concessum, & declaratũ, & quòd in alio casu non vtentur, & vtendo non possunt ius acquirere in præiudicium dominii Ecclesiæ, etiam si mille annis in contrarium vsi fuerint, vel exercitassent, in casibus alijs quàm hic expressis, ac quòd in concessis, ac in contentis hic, dictis Consulibus 274

non possit per non vsum praeiudicari, etiamsi praedictum tempus starent quòd non vterētur;nec per aliqua superiùs & inferiùs ordinata paretur praeiudiciū curiae Eccl.quin cognoscat,& decidat,in omnibus,prout consueuit facere,tēporibus retroactis.Saluo in alys iure Dom.Episcopi, & Eccl.suae,& quòd habet in vassallis & in omnibus, quòlibet alienô.Saluis tamen dictis Consulibus,Ciuibus,& habitatoribus,suis bonis cōsuetudinibus,seu vsibus quibus praeiudicare nō intēditur per praedicta,si tamē quod in aliquibus alys casibus quàm expressatis,Consules praedicti non habeant cognitionē aliqualē, nempe omnes appellationes,& reclamationes,& prouocationes,ac recursus,per viā simplicis querelae vel aliàs,quae fient & interponentur de caetero,ab audientia, & cognitionibus & ordinationibus dictorum Consulum,ad curiam dicti Pariatgij prrimitus deuoluētur,& exinde ad iudicē appellationū Pariatgij memorati:saluis tamē dictis Cōsulibus,& eorū Officialibus,exceptionibus suprà cōtentis in articulo 2. Forum spiritale. Quae ad quod forum trahenda.

ITEM fuit concordatum,quòd dicti Consules, Assessores, scriptores, seruitores, seu alij Officiales, & seruientes dicti Consulatus, non vtantur, nec vti valeant, seu procurent quoad dictum Dominum Episcopum,& Capitulum, seu eorum gentes conuersales, nec Vicarios & Officiales eiusdem domini Episcopi, nec Iudicem, & Viguerium Curiae, Pariatgij de Cadurco, saluagardia eisdem per Regem concessa, esto quòd per dictum Regem eam confirmari contingeret, vel concedi. Item quod donec super praedictis appareat de voluntate dictorum dominorum nostrorum Papae,& Regis, praefati Consules, aliquibus casibus nouis,& de quibus aliàs vsi non fuerint, medio tempore non vtantur, in praeiudicium Domini Episcopi memorati, & Ecclesiae suae. Exemptio Episc. & Capituli.

276 *Rursus omnes & singuli habitatores,& incolae dictae Ciuit.Cad. & pertinētiarū suarū,& caeteri qui de vineis suis infra parochias S. Laurētij, Desiderij, Bartholomaei, Iuliani, Iacobi, Vrcissini, Mart. Cirici, Supplicij, B.M. de Soubirous situatis,& de Tolosca,& alijs,de quibus vindemia deferetur Cad. seu deferri cōsueuit,quas tenebunt ad manū suā,de quibus debent decimas vindemiae Dom. Episc.& Capitulo.Cad. insimul, vel diuisim, soluent, & soluere tenebūtur de caetero pro decimis,de singulis 14. saumatis vindemiae,vnā,quam gentes D.Episc.& Capituli ad hoc deputatae, seu deputandae, maluerint, perceptis priùs per Dom. vindemiae 6. saumatis, si in dicta vinea dicantur esse 14. saumatae:& si pauciores quàm 14. fuerint teneātur soluere pro decima,quartā decimam partē sine fraude in pecunia, vindemia, seu vino electione debitoris: quas decimas D. vindemiae in torculari D. Episc. & Capituli prout ad ipsū pertinebit suis sūptibus faciat asportari:& dicta torcularia erunt & esse debebunt perpetuò in locis in quibus sunt nūc, seu in aliis congruis quasi in medio Ciuitatis:& quod D. vindemiae teneatur facere iurare illi qui dictas saumatas faciet,quod sint eiusdē ponderis,& aequales, prout aptius fieri poterūt, sine fraude; dictus vero Dom. Episc. seu Vicarius, aut Officialis eiusdem, & Capitulum praedictum, aut praefati Consules, & eorum successores probos viros & idoneos, semel anno quolibet in vindemijs communiter eligent,qui iurabunt ad sancta Dei Euaneglia, se fideliter aestimare anno quolibet valorem* Iura Episcopi & Capituli ad vindemiarum decimas.

saumata vindemiæ in pecunia, & quòd eorum æstimationi stetur. Et dictus Dominus Episcopus, seu gentes suæ & Capitulum prædictum, habebunt certa signa, quæ tradentur illis qui reddent dictas saumatas in dictis torcularibus. Et si oriretur controuersia super numero, seu solutione, stabitur dictis signis, vbi probari non possit iuramento. Vineæ verò quæ dare decimas non consueuerunt, vel minus decima, non includuntur sub ordinatione præsenti, &c. mitto hic similia nonnulla prolixiora, & viliora.

Consules quotannis pendent Episcopo centũ libras, & quo tempore.

VERVM præfati Consules qui nunc sunt pro se & successoribus suis Consulibus de Cad. & vice, & nomine Cõsulatus sui, Vniuersitatis prædictæ debent & tenentur dare, reddere, & soluere dicto domino Episcopo, & successoribus suis, & suæ Ecclesiæ Cadurcensi, occasione concessionis, compositionis, transactionis, & accordy præsentis, centum libras turonenses monetæ, de annuo, & perpetuo redditu, & de annua pensione, *absque aliqua senhoria, & dominationibus feudalibus reddendis & soluendis deinceps, semel, anno quolibet, perpetuò in futurum, apud Cadurcum, terminis qui sequuntur: videlicet tertiam partem dictarum centum librarum in Festo omnium Sanctorum, aliam tertiam in festo Purificationis Beatæ Mariæ virginis, & residuum in festo Ascensionis Domini in perpetuum annuatim. Quas centum libras turonenses, redduales, & de annua pensione præfati Consules pro se & Vniuersitate sua, & pro successoribus suis consulibus Cadurci, sub expressa obligatione omnium bonorum, & rerum mobilium, & immobilium, præsentium & futurorum, Consulatus prædicti, & Vniuersitatis prædictæ, promittunt, & vellabunt dicto domino Episcopo nomine & vice suæ Ecclesiæ Cadurcensis recipienti, & solemniter stipulanti reddere, & soluere sibi & successoribus suis Episcopis Cadurcensibus, & suæ Ecclesiæ Cadurc. amodo, anno quolibet perpetuò apud Cadurcum in tribus terminis superius expressatis, omni litigio, contradictione, & diffugio abiectis penitus & remotis.* 277

Cautio de centum librarum solutione.

Item fuit concordatum quòd in eo casu in quo dicti Coss. aut eorum successores voluerint emere, & perpetuò acquirere à nobilibus seu aliis, secularibus personis, decimas, bladorum, vinorum, pecuniæ, & carnalagiorum cum iusto titulo habentibus, quòd ipsi possint, & ipsis liceat assignare, assidere dictas decimas seu alios redditus annuos decem libras Turonenses rẽduales, & maiorem summam, pro & loco, & in defalcationem centum librarum Turonensium rendualium, prædictas ipsas cẽtum libras renduales sic particulariter & vniuersaliter deducendo, iuxta & secundum valorem communem earundem, vsquequò dicta totalis summa dicto domino Episcopo sit integrè assignata. Et dictus dominus Episcopus & successores sui debent, & tenentur ea percipere in solidum, & in parte, vt est dictum, & in tantum deducere de centum libris rendualibus supradictis: quoties & quãdo per Consules d. vel eorum successores sibi, aut suis successoribus vniuersaliter vel particulariter fuerint præsentatæ. Qua præsentatione, & assignatione realiter factis, d. Consules pro tanta summa sint liberi & ad soluendum deinceps non possint compelli. 278

Item fuit concordatum quòd priuilegia, libertates, & franchesia eisdem
279 *Consulibus & habitatoribus per Regem concessæ, & quatenus non derogant accordio pred. & intētionem eius non lædunt, & non afferunt præiudicium domino Episcopo, & Ecclesiæ suæ iurisdictionique domini Episcopi, vel eius Ecclesiæ, & libertatibus Ecclesiæ, quòd illa duntaxat remaneant in suo robore efficaci, pariatgio communi saluo, nisi quatenus per dictum accordium fuerit derogatum.*

Priuilegia vrbis intacta.

Cleri exemptio.

Et pred. partes, videlicet dominus Episcopus more Episcopali, supra pectus suum manu adposita, & Consules d. ad SS. Dei Euangelia, pred. omnia & singula quatenus quamlibet partium tangunt, tenere, & seruare, & in nullo contrauenire iurauerint. Et etiam Gaucelinus de Vairols, Sicardus Ioannis, Dom. Raimundus Ioannis, Hugo Damiel, Ioan. Rufeti, Ioan. de Bosqueto, Petrus de Ripa, Ioan. Ruerij, Stepha. de Podio, Ioan. Audubert Bernar. Defore, Geral. Michaelis *Ciues, & habitatores Cadurc. pro parte dictorum Consulum & Vniuersitatis Cadurci; & etiam venerabiles & discreti viri* Rogerius de Cambalon, Amalricius de Caraigne, Gaillardus Alquerij, Bened. Ioannis iunior, *Canonici in Ecclesia Cadurcensi*, Domini Bernard. de Seairato, Berengarius Barrati, Petrus de Guillaco, & Hugo de Veteri monte, *Presbyteri pro parte d. dom. Episcopi, ibidem præsentes iurauerunt pred. per modum pred. tenere, & in nullo contra facere, vel venire sub protestationibus pred. prout pertinet ad quemlibet eorum & pro posse procurare, quòd pred. habeant effectum & confirmentur. Acta fuerunt hæc anno, die, & loco quibus suprà præsentibus ad hæc vocatis discretis viris M. Petro Rinetti, & Alboto de Vallata Iuris peritis &c.* (hic prolixa testium subscriptio quam breuitatis studio omittimus) *Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam &c. Datum Auenione 5. Kalendas Februarias Pontificatus nostri anno 1. Cæterum vt earundem literarum tenor pred. hic insertus omnimodam rei, & facti certitudinem faciat, Apostoli. authoritate decernimus vt illud idem robur, eandē que vim, eundemque vigorem tenor d. per omnia habeat vt haberent originales literæ &c. PER hoc autem nullum ius de nouo Consulibus d. ac Vniuersitati acquiri volumus, sed antiquum si quod habent tantummodò conseruari. Nulli ergo omnino hominum liceat &c. Datum Auenione.* Hactenus pactionis ipsos articulos placuit verbatim exscribere, haberent vt coràm spectandam ceu in lucidissimo speculo posteri omnes maiorum nostrorum fidem, integritatem, vigilantiam, adeò nihil modicum quod faceret ad æquitatem, nihil exile quo virtuti splendor accresceret, nihil abiectum atque sordidum quo se fidelitatis gloria amplificare posset, arbitrabantur; adeò singulis virtutum officijs, Ciuitatis legibus, ciuium iuribus prospectū sapienter volebant, nihil vt ad cumulum defuturum omnino videatur, si eam sanctitatem atque integritatem, futuris posthac seculis nepotes non degeneres æmulentur.

Iuramenta partium contrahentium

Testes.

Fides transumptis habenda.

Pontificia cautio de nouo iure, per hæc pacta, nihil acquirendo.

280 Anno Chr. 1358. die 8. Februarii (vt Capituli nostri tabulæ docent)

Bertrandus A. 1358. Capitulo contribuit Eccl. de Cos. & Picoquos, & quorsum.

Bertrandus Ecclesias *de Cos.& Picoquos*, Ecclesiæ Cathedrali contribuit ita nimirum afflictæ ac labefactæ, quà continuis popularium morbis quà annonæ caritate grauissima, quà populationibus bellicis vt nisi prouentuum nouorum adderentur subsidia, impar omnino foret diuino cultui;& alijs Cathedr.Ecclesiæ, principisque Aedis muneribus, quà decet maiestate, cõstantiâ,ac sanctitate obeundis. DVOBVS ab hinc annis vir de nobili *Lentillacea* stirpis familia genereque *Deodatus*, *vt Cisterciensis Ordinis Monialibus tredecim*, Domum institueret oppido *de Vico ad Capdenacum*,deque suo perpetuis sumptibus aleret,patrimonii luculenti illius parte legitimè attributa;concessit equidem *Bertrandus* noster, sed ijs cautionibus,quibus feliciter prospectum foret Religiosæ rei, ac Monialium eâ Domo,tum securitati,tùm sanctitati. Sic enim perquirendi negotium cordatis duobus cõmittit,coram spectare singula atque rimari iussis.Codicillis anno 1360.decimâ quartâ Octobr. datis. B*ERTRANDVS miseratione diuina Episcopus Cadur.Ven.& discretis viris* M. Rigaldo Lahugonia *Licentiato in Legibus*, & Bertrando Gasc *Canonico de Vicano ac Rectori. Eccl. nostræ de Grealone, & cuilibet vestrûm in solidum sal. in Domino, & habere diligentiam sollicitam in commissis*, CVM *nobilis vir* Deodatus de Lentillaco Domicellus, *cupiat & affectet vnam domum,tredecim Monialium,Ordinis Cisterciensis, quarum vna erit Abbatissa, cui aliæ subijciantur,& habeant obedire, in loco DE VICO propè Capdenacum. nostræ Diœcesis fundare,& sufficienter dotare,pro alimentis suis,& aliis oneribus supportandis; Nobisque supplicauerit vt in præmissis agendis,nostrũ consensum, & authoritatem præstare dignaremur. Nos igitur cupientes, quantum in nobis est, diuinum cultum augmentare, confidentesque plenariè de vestrûm cuiuslibet industria, & fidelitate,vobis committimus tenore præsentium literarum quatenus ad dictum locum de VICO personaliter accedentes diligenter & solemniter vos informetis de congruitate loci, & ædificiorum Domus pro Ecclesia seu oratorio deputãda, ac cæterorũ quæ sunt necessaria in tali domus cõstructione, & insuper de redditibus assignandis,& amortisatione ipsius vt dicitur per ipsum olim obtenta à D.N. Rege,seu eius locumtenente. Et si vobis apparuerit per informationem sufficientem, quòd dictus locus vbi eam proponit fundare & instituere,aptus & cõgruus fuerit,& sufficienter & honestè ædificatus,seu ibi valeant ædificari necessaria domibus conseruantibus Regularem institutionem Ordinis prælibati, & insuper quod sufficiens redditũum ei assignatio,& amortisatio facta fuerit pro victu & vestitu,alimentisque necessariis dictarum tredecim Monialium, & aliarum personarum in sufficienti numero,& seruientium,& pro aliis omnibus, dicto loco incumbentibus supportandis, taliter videlicet quòd eas non oporteat cum penuria mendicare,sed cõgruè valeant ex eisdem sustentari,Vos vice,& auctoritate nostra, ac nostro nomine detis licentiã & concedatis,quod in dicto loco poni per illos ad quos pertinet,& ingredi valeant dicta tredecim Moniales,& ibi*

A.1360 permittit Deodato de Lentillhac Fundationem Monialium de Vico, & quibus cautionibus.

instituti & collocari iuxta Ordinationes, & statuta Canonica Cistercienfis Ordinis suprad. Nec non iuxta Ordinationem dicti nobilis Fundatoris; iuri tamen non contraria in ipsa Fundatione facientes. Volumus tamen quòd maior Monialium numerus ibi constitui valeat, si tamen ad hoc suppetant facultates, & non aliàs. Super hoc tamen conscientiam vestram oneramus, & in casu præmisso, vbi seruatis omnibus supradictis præfata Moniales collocatæ in dicto loco, per vos, & instituta fuerint. Nos eisdem concedimus per præsentes, quatenus in dicta Domo pro Ecclesia per vos deputanda Missa cum lapide consecrato, seu Altari portatili, & alia diuina officia solemniter, ac etiam alta voce valeant celebrare, locusq; claudi, & etiam ordinari ad modum aliorum locorum; seu Monasteriorum Ordinis eiusdem. In prædictis tamen omnibus, & singulis, ac iure nostro, & successorum nostrorum Ecclesiæ Cadurc. necnon Parochialis Ecclesiæ semper saluo. Datum Albaribus. sub sigilli nostri testimonio die quartodecimo Octobr. Anno Domini 1360.

281 Quarto eiusdem seculi supra sexagesimum anno, nonis ipsis Decembribus, in *Capitulum* transfert annui census libras decem, non ita pridem comparatas à *Marquisio de Cardaillac*, quas fundus *de Cabessut* notus satis nostratibus pensitandas haberet. Docet *Capituli Tabularium*, insequenti proximè anno Vrbanus V. Pontifex max. Præsules Ruthenensem, Montalbanensem, Sarlatensem, Cathedralis Cadurcorum Ecclesiæ tuendis iuribus præficit ritè Pontificijs codicillis, Auenione scriptis 5. Id. Nou. Pontificatus anno 4. Extant & Præclaræ *Bertrandi* literæ, paterni amoris in patriam, inque Cathedralem Ecclesiam ac Diœcesim vniuersam Pastoralis sollicitudinis testes, quibus iam conclamatâ atque afflicta penitus Cadurcorum nostrorum caussa, Aquitania tota, Cadurcensi in primis tractu ab Anglo occupatis, Sacerdotio, nobilitate, plebe, sub acerbissimæ sortis fato ingemiscentibus, morborum vi quæ ab belli strage intacta fuerant perdente omnia; Capitulum solemniùs Antistes conuocat, adque *Inuentioni S. Stephani Sextili* mense sacrum diem citat legitimè, ipsis S.R.E. *Cardinalibus* aliquot quia Cadurcensi Ecclesiæ Magistratu aliquo potirentur, ab conuocatione dictaque die non exceptis ni quem sibi sufficerent. Habuit pij ausus socios Cadurcenses Canonicos vt ex vnis Codicillis constabit. Non Cadurci subscriptis ab Antistite sed in oppido haud ita dissito, Diœcesi eadem (*De Berengis* est nomen) quia videlicet *Bertrandus* de arcendo Cadurcorū finibus, Anglo, interim cogitans vix se Cadurci eius arbitrio permittebat, tutiùs certiusque saluti patriæ sarciendæ, vti rebatur consulturus, si sua interim consilia cum nobilitate communicaret procul ab vrbe, & ad iustam defectionem, gregem liberiùs sollicitaret. At silenda interim isthæc, mox ad sedis nostræ gloriam explicanda disertiùs, dum penultimo hocce Bertrandi anno tabulas eas scriptas, ne cœptam de hinc

A. 1364. Capitulo nouum censum contribuit Bertrandus.

A. 1365. qui protectores Cathed. Ecclesiæ instituti à Papa.

Cadurcorum calamitas.

A 1366. Bertrandus prospecturus tot calamitatibus Cardinales cogit ipsos etiam Cardinales cõmonet

narrationis Anglicæ seriem interturbēt, prius attexuerimus REVERENDISSIMIS *in Chr. Patribus, ac dominis Archidiaconis de Tornesio, & de Vallibus, necnon Operario Ecclesiæ Cadurc. S.R.E. Cardinalibus,* B E R T R A N D V S *miseratione diuina Cadurc. Episcopus & Capitulum eiusdem Ecclesiæ Sal. & debitam Reuerentiam cum honore. Ven. & discretis viris Archidiaconis maiori, Montis pensati, Figiaci, S. Serens, Cantori, Cancellario, & Sacrista in Eccl. Cadurc. Nec non & discretis viris M. Guillelmono de Cornelio, Bernardo de Guarnelle, Raimundo de Pratis &c. Canonicis Ecclesiæ Cadurc. sal. in Dom.* CVM *propter vehementes strages, dissensiones, & guerras, quæ diu in istis partibus viguerunt ac etiam propter mortalitates, quæ hactenus fuerunt, & sunt, fructus, redditus, & prouentus ipsius Capituli sint adeò attenuati, quod ad sustentationem chori non sufficiunt (posito quòd alia onera, tam ordinaria quàm extraordinaria supportarentur aliunde) sintque in ipsa Ecclesia circa diuisiones fructuum, & redditutum eiusdem aliquæ consuetudines, seu abusus contra statuta ipsius Ecclesiæ etiam per sedem Apos. confirmata, quæ reddunt statum ipsius Ecclesiæ quasi in incerto, in maximum præiudicium eiusdem, & sint in maximam diminutionem diuini cultus, imò quasi ad annihilationem ipsius Ecclesiæ; quod saluis conscientiis non possumus tolerare.* PROPTER *quæ ad reformationē ipsius Eccl. & status eiusdem cum Dei adiutorio, ac vestris consiliis procedere intēdimus, & ordinare, quod iuxta possibilitatē ipsius Eccl. cultus diuinus in ipsa continuetur, & etiam quantum poterimus augmentetur, & cæteris eius statum tangentibus, quantùm poterimus prouidere.* Ideo *vobis Ren. in Chr. P.P. ac D.D. Archidiaconis de Tornesio & Vallibus, ac Operario in dicta Eccle. S.R.E. Cardinalibus tenore præsentiū supplicamus, quatenus dignemini aliquos probos viros Procuratores, seu vicarios cōstituere, qui instante Capitulo inuentionis S. Stephani, quod incipiet 3. die Aug. apud Cadurc. in Capitulo nobiscum sint, de & super prædictis consilium & assensum vestros. præstituri.* Rogantes *etiam & requirentes vos alios, Archidiaconos, & Canonico. supradictos, propter præmissa facienda, & ordinanda in instanti dicto Capitulo, die dicta Cadurci intersitis; Cum intimatione quod siue veneritis siue non, procedetur ad præmissa prout fuerit rationis. Datum per nos Episcopum prædictum in loco de Berengis die 29. mensis Maij, & per nos Capitulum præd. Caturci die vltima dicti mensis A. D. 1366. In quorum fidem sigillum nostrum &c.* Iam quæ ad expeditionem Anglicam, Episcopique nostri præclare feliciterque gesta id temporis, spectare videbuntur, vno tenore differamus datam antea fidem exoluturi. 282

Dissidia Anglos inter & Francos *Tillius.* *Æmylius.*

GRAVES atque diutinæ, *Anglos* inter & *Francos*, dudum intercesserant simultates, quas strages infinitæ, populationes immensæ, subsidiorū acerbissimæ exactiones insecutæ, acerbissima vtrinque odia cumularant. Angliæ Rex opportunitatem temporis aucupatus, viso Galliam intestinis dissensionibus distractam *Ioannem Aricuriam* securi de Regis

placito percussum, exasperatos ea cæde alienatosque animos nobiliorum aliquot, hinc *Claudioceſtriæ Ducem*, hinc *Eduardum Filium* cognominem, Anglorum Ducem, Valliorum Principem mittit in hostis fines, quos vrant, vastēt, ferro ac igne misceant. Adiunxere sese armis hostilibus continuò rebelles aliquot, læsaque Regni maiestate suis hostiles auxere copias: Hos inter *Philippus* Nauarri frater, *Gothofreduſque*, *Ioannis securi percussi patruus*, indignum scilicet auita gloria, suæque gentis nobilitate ratus, inultam sinere cædem iustissimam *Ioannis Rex* Philippo Valesio satus, magni vir animi, excelsique, & si paria indoli facta natus foret, inuictus penitus, arcendum confestim hostem ratus, ad *Pictonum* fines insequitur. Certa erat Franco victoria, præsensque Angliæ exitium, si temperassent nostri impotentiam illam animi Francici; cunctatoque tantisper opportunè hostem aggressi forent. Sederat *Eduardi* Principis agmen, *quatuor passuum millibus* ab vrbe *Pictonum* opportuno adeo loco, itaque natura munito, vix vt vlla bellicæ artis industria opus foret hostibus repellēdis, *vineæ, sepes, pali, arborum trunci, stipites*, aliaque rustica munimenta ita circumcinxerant locum omnem, angustum illum & vix exercitui modico tegendo parem nulla vt parte obuius hosti foret. Quid hic *Francus* consilij capiat, quid machinationis moliatur? Si vijs occupatis omnibus, commeatuum comportatione prohibita; fame domare hostem vellent, in tuto erāt omnia, nec aliud quàm turpis deditio manebat Anglum breui famis stimulis acrioribus, importunioribusque cessuro. Præcipitandum tamen Rex arbitratus præoccupandāque victoriam, ne quid in ea laudis sibi necessitas, accitaque famis potentia vindicaret; aggredi hostem, & inuitum reluctantemque generosè opprimere confestim cogitat maturè facto opus, non diuturniori comperendinatione persuasus. Trecentis committit equitibus omne negotium, ne si totum Gallicum agmen vnà concurreret, & loci angustijs excluderetur, & ipsum sese sua mole atque ingenti turba impediret. Mirum quantis animis nobilitas hanc prouinciam postularit, ambieritque, & quàm exacerbati sint infinitorum animi, quos non meritum sed numeri paucitas fixa semel stataque, à congressu prohibuit. Inuadunt igitur centeni singuli, in triplicem videlicet turmam tributi omnes, & magna vi aggrediuntur Anglum, sed confestim impedimenta obiecta equorum fregere ferociam, Gallorum in medijs armis inertium, interque tot pedicas perplexorum, non animos sed bellandi pristina vota, locorum contumaciæ, asperitatique cesserunt. Irruit quippe Anglus, indutos stipitibus, vineis, pedamentis impunè opprimit, omnique armorum ope destitutos sternit, atque elidit. Pugnabat in ipsa tertia turma *Ioan. Rex*, Regisque *Audax* non minùs pectore quam nomine filius; iamque fractis fusisque cæteris serpente glisceenteque victoria impetebatur Regium latus cùm agnoscit in turba *Ioannem Dionysius Myrobrechus Atrebas* cęde domi facta exul, Angloque olim iunctus, agni-

Angli copiæ in Ioannem Regem Galliæ. Proditores Galliæ.

Angli castra ad Pictonas loco natura munitissimo.

Francorum præceps inuasio.

Excluduntur loci inaccessi munimine.

Ioannes Rex captus, victi Franci ab Anglo A. 1356.

tum Francica lingua obsecrat, Regni vt parcat majestati, & qui hominibus non possit, fatis certè pro Anglo facientibus cedat; præsertim in tam ingenti, tot tantorumque capitum strage quæ nequeat nisi aut internecione omnium aut honestiori deditione terminari. Paret Rex, ius suprum, abstineatur ab vlteriori cæde edicit, locupletandis ipse omnibus, iniurijsque sarciendis suffecturus. Contigit ea clades anno post Christum natum 356. supra millesimum.

Ioannes in Angliam ducitur, Beneficiarium Anglo Galliam facere renuit vel periculo capitis.

IOANNES Anglo permissus non nisi per quam honorificis, nec nisi Regijs honoribus excipitur nec alio habetur loco quàm Regio: Ducitur confestim *Burdigalam*, hinc in Angliam traijcit, certioris fœderis leges, & victori Anglo fauorabiliores, cum Rege Angliæ sanciturus. Tenuit quadriennium mora illhæc cùm hanc vnam partæ gloriæ lauream mercedem hanc vnam laborum, vnum id spei tantæ solamen Angli peteretur vt Regnum Francicum vellet Rex Beneficiarium Angliæ, idque regijs Codicilis caueret, verùm infractus Ioannis animus, certus nec ipso mortis metu ad eam regno maculam inuredam adduci; iactato immortalem Galliæ gloriam maioris esse pretij, quàm vt vnius *Joannis* filiique *Audacis* caducâ ac fluxâ vitâ emendâ luderetur, ad alias fœderis leges, conditionesque Anglum conuertit. *Britiniaco* fœdere vtrinque est conuentum; redditâ quippe *Aquitaniâ* Anglo, *Vasconibus*, *Pictonibus*, *Santonibus*, *Petracorijs Lemouicibus*, *Cadurcis*, *Engolismensibus*, *Rutenis* tributis; numeratis insuper *Eduardo* scutatorum tricies centum millibus, Ioannes Rex filiusque in Galliam remeant, cautò vt omni Regio in Gallos iure cederet solemniter Anglus, vtrinque exercitus deducerentur; Regiosque filios obsides Francus daret.

A. C. 1360. Britiniacum fœdus Cadurci & alij Anglo contributis, sed qua cautione.

HIC tristis ac fœda imago nostrarum rerum obuersatur, dissimulanda obruendaque alto silentio ni maiorem gloriam nostris; Cadurcensi præsertim Antistiti conciliasset nobilis exitus. Cauent quippe *Archiuo Cadurcensi* fidelissimæ tabulæ *Ioannis Regis*, *Eduardi Principis*, *aliorumque subscriptionibus insignes* Anno Chr. 1361. altero post Britiniacum fœdus, aduolasse Cadurcum *Ioannem le Maingre Franciæ Marescallum* qui Ioannis Regis nomine dederet Anglo nostros, Principis amantissimi germanique imperio ereptos, *Joannem* itidem *de Chanudos*, qui nos post deditionem spontaneam Regis Angliæ nomine reciperet in fidem; ambos regijs tabulis, à Rege bino scriptis, delatam auctoritatem quàm legitimè attestatos. Occurrunt Cadurcenses Coss. obseratisque vrbis Portis ad *Augustinianum vallum* (nomen sacræ familiæ vicinitas fecerat) armati præstolantur; pugnare atque emori certi, si quid in maiestatem regiam, si quid in populorum suæ fidei permissorum, iura ac salutem tentetur. Accurrunt & Cadurcorum alii Magistratus, quotquot nomine *Consulum* frequentes eo tractu vrbes, nobilioraue oppida moderantur, in id vnum conspiraturi singuli, vt regni gloria ac maiestas, vt Cad. salus sit

A. 1361. Cadurci Anglo deduntur.

Coss. Cadurcenses primum obsistunt.

ſoſpes. Siſtunt omnem bellandi obſiſtendique auſum, Præfecti ab Regibus miſſi, vbi primum regijs codicillis edocent ſibi id vnum eſſe in votis Regis vt Franciæ iuſſu pareatur, Anglique iura, non niſi de Regis Franciæ auctoritate ac voluntate amplientur. At cum ipſe Rex Ioannes Aquitaniam Anglo cedat, inque Angli fidem ac iura tranferendi Cadurcum proprijs literis poteſtatem Præfecto faciat; ſi quis obſtrepat Cadurcorum, & Regiam maieſtatem violari, & redintegrari bellum non niſi Cadurcorum pernicie exitioque, quando iam arma, armatique ad manum ſint, vi expreſſuri extorturique quod iure debeatur. Hic Cadur. inſpectis probatiſque Regiis Codicillis, gemere fatorum acerbitatem, ſe ab natiui Regis diuelli gremio, permitti extero accerſitoque; ludi ſpes illas omnes quas concepiſſent publicam reſtaurandi rem aliquando, ſi fauiſſet ſors Regi in cuius gratiam ſubſidiis, bellicíſque ſtipendiis ſuppeditandis & cenſum omnem exhauſiſſent, & meliorem nobiliorum militum vim bellis permiſſam perdidiſſent: hoc vnum, quod reliquum fuerat ſpei traduci iam nunc, & in calamitoſiſſima ſorte nihil in poſterum manere aliud quam vltimam acerbitatem. Neque tamen in luctu publico priuatoque aliquid de ſano conſilio, de publicæ rei amore, deque gubernandi ſolertia remiſere hic noſtri. Deditionem ſpondent ex iuſſu Regio; *at non niſi ea cautela moderationeque adhibita, vt nihil ſubſit fraudis, nihil Regio nomini imponatur*: Et, quod in re conclamata mirere, nominatim excipiunt iura ſui Antiſtitis omnia quæ prorſus maneant intacta (adeo altè hæſerat Religionis auitæ amor vel in deſperatiſſimo bonorũ pene omniũ naufragio) iura item Ciuitati indulta quà ab Antiſtite, quà ab Regib⁹ olim, quà rete ta iam dudum ab ipſis libertatis primę tẽporibus. Solabatur inter cætera mœſtos animos quòd non ſupremã oræ illius etiam poteſtatem Anglo cedebat Rex iam lectis Codicillis, ſed ſe ſupremũ etiam Dom. futurũ diſertè caueret, ad quem ſcilicet prouocari fas donec iuribus omnibus aliis qualia fœderum cauiſſent tabulę, renuntiaſſet Anglus, quod item ceſſio irrita foret omnis & caſſa, niſi viciſſim ſponſa præſtaret Anglus, quia cõditionibus violatis rediret res tota ad Francũ, ex mutui fœderis cautione; ſperabatur verò haud iniuria defuturũ deinceps Anglũ, nec fidẽ omnẽ exoluturũ, adeò vt Francici dominatus olim hiſce oris reſtituendi ſpes etiãaliqua, in ea calamitatum nube gemebundis pectoribus affulgeret; dedunt itaquẽ vrbẽ recipientibus cõditionẽ Angli Præfectis; cõfeſtimq; ſummis mœnibus decuti inſignia Gallica. Anglica figi cernunt, ſeque atque ſuorũ fidẽ Anglo rite obligant, & ſolẽni iuriſiurandi religione aſtringunt. Placet hic ad maiorem fidẽ Regiarũ literarũ attexere particulã eam qua ſibi ea ceſſione ſupremũ ius nihilomin⁹ retinet poſteritatiq; reſeruat *AYANT donè laiſſé & deliuré à touſiours pour luy & pour ſes hoirs, & ſucceſſeurs, le Chaſtel de Caors, & les terres & pays de Quercy & en domaine, ce qu'eſt en domaine, & en fief ce qu'eſt en fief. Sauf & reſerué à nous la Souueraineté & le dernier reſſort, iuſques à tãt q̃ certaines renũtiatiõs q̃ noſtre dit frere*

Parent Regijs Codicillis.

Excipiunt iura Epiſcopi, & Ciuitatis.

In Cadurcos ſupremum iusſeruat Rex Franciæ donec Anglus renuntiarit alijs.

dant faire, soyent faictes comme il est plus à plein contenu es lettres sur ce fai-tes. Placet & monumentum id non omittere, quò de exceptionibus illis Religionis certè plenissimis posteritati constet; atque auorum pietati deberi sciant illam altam pacem, pinguem illam securitatem, qua in vacatione bellica diutissima dudum hodieque fruuntur. *CVM reuerentia & honore omnimodis Dominorum Regum Franciæ & Angliæ; & ipsorum cuiuslibet, & aliorum Dominorum quorumcumque ab ipsis Regibus deputatorum, & deputandorum, SALVANT sibi Consules Ciuitatis Cadurci anni præsentis, pro se & successoribus suis, & pro Vniuersitate, & habitatoribus Vniuersis, & singulis Ciuitatis Cad. & etiam protestantur, quod iuri Domini nostri Episcopi Cadur. & dictæ Ciuitatis Cadurc. pro parte Domini nec iuri Ecclesiæ dictæ Ciuitatis, siue concernat dictum Dominum Episcopum, & eius Capitulum coniunctim, siue eos vel eorum quemlibet separatim ac diuisim per aliqua quæ faciant, promittant, aut iurent, in negotio seu facto transportationis Ciuitatis Cadurci in Dominum Angliæ Regem, præiudicare nolunt aliquatenus, nec intendunt; Imò ius dictæ Ecclesiæ & quo ad spiritualitatem, & quo ad temporalitatem seruare, & saluum esse volunt ac intendunt; Nec maius ius dicto D. Regi Angliæ acquirere, quàm dictus Dom. Rex Franciæ haberet in eadem, nec aliter, nec alio modo, nec sub alia forma iuramentum præstare dicto Dom. Regi Angliæ seu deputato ab eo quàm essent seu erant ad præstandum adstricti dicto Dom. Franciæ Regi. ET saluo & protestato quòd dictis Coss. Vniuersitatis Cadur. & habitatoribus vniuersis & singulis eorum iura, vsus, consuetudines, libertates, franchisiæ, immunitates, priuilegia, possessiones, saisinæ, iurisdictiones, dominia, concessiones regiæ, & alia iura quæcumque sint & remaneant eisdem salua & salua perpetuò; & eis Angliæ Rex obseruet, & teneat &c. ET saluo quòd ipsi Coss. Vniuersitas & singuli ac Vniuersi habitatores, aliqua de causa vel crimine, seu quacumque occasione non possint trahi vltra assiatgium de Cadurco.*

Formula qua plenissimi Cadurcorum Coss. excipiunt iura Episcopi, Capituli, Ciuitatis.

BERTRANDVS interim Antistes Cadurco abierat, & sollicita mēte rei præstolabatur exitum, subductus ipse interim ereptusque conspectui, non vt gregem transfuga Pastor desereret, hostiumque obuium prædæ, temporum calamitati permitteret; sed vti (quando aliunde nec fides, nec religio quæ Pastorem præsentem posceret, agebatur) ijs absens consuleret quorum iura tueri coràm, non ita facilè potuisset. Meminerat *Pariatgy* Tabulis, hoc est pactis à Rege Galliæ Philippo, Raymundoque II. Cadurcensi Antistite, initis (quibus Reges Galliæ nitebantur potissimum) cautum & disertè, ita dimidiū Dominij transcriptum permutatione, *Philippo*, vt si ipse alienaret, rediret tota Ciuitas ad Episcopum, successoresque, solido iure, quam ipsam cōditionem pacto adscriptam iam *suprà* vidimus. Itaque quando *Britanniaco* fœdere alienare tentasset Rex, Anglique imperio submittere, redire ad primæuum Dominum; quia videlicet clientela non possit patrono alteri deferri, quàm clientelaria pacta ferant 285

Bertrandus delitescit, Angli iura certus excutere, & quo iure fretus.

Suprà nu.166.

Vide Chopinum lib. 2. de sacra Pol. Tit. 1. paragr. 13.

Et vero ex cautione permutationi dicta responderunt Iurisconsulti Redhibitoriæ legi locum factum videri; Episcoporumque deinceps redintegratum est imperiũ in ciuitatem Vniuersam, Rotæ sententiâ, decisioneque, si veteres Codices Consulas. Non imminutum ergo ius *Britiniaco fœdere*, sed ampliatum multò, maximè gloriabatur *Bertrandus* tacitus, Comitatũ à *Guillelmo* eâdem Cardailla ceæ gentis stirpe fato generosissimè partum olim, gentilitiâ gloriâ atque indole concitatus, tueri in præsentia generosius moliebatur. Igitur oppido de *Berengis* delitescens, nullam Clientelariæ fidei professionem Anglo, nulla seruitutis defert obsequia; miratus vt persæpe fuerim, cum cetera nobilitas, reliquique Antistites Clientelam Anglo iurauerint, proprio nomine subscripto, tabulis omnibus quarum vim lustraui ipse non modicam, vnum desideratum Bertrandum. Sperabat etiam sollicitandos breui populos ad defectionem ab Anglo, seu nimijs exactionibus exacerbatos, seu pactarum conditionum cum Franco, violatione, ad ausum nomine dignum Gallico animatus; denique ipse moliebatur foris, â qua nulla iuramenti Religione, nulla clientelæ professione reuocaretur.

Anglus iure suo abusus, nimijs exactionibus Cad. ad defectionem vrget.

285 COMMODVM, Anglus alendo apud nos exercitui impar, copijsque in *Hispanum* armandis, exigendis importunè subsidiis nostratum ab se animos interim auocabat, & libertatis Gallicæ pristina vota iucunda illa ingerebat. Illud visum iniquius quòd in singulos focos vectigali imposito, singulas libras singulis imperabat, exemplo ad acerbitatem singulari: Et verò à non paucis expressit defectionis votum: vrgebat & inuita pectora memoria fœderis violati ab Anglo, qui nondum publicè Iuri renuntiasset illi, quod in Francos summum prætenderet; nondum militares copias abduxisset, sed verò immenso quanto nostrorum damno, de nostro cõtra pacta apud nos aleret. *Armeniacus interim Comes*, patriæ cæteris paulo amãtior ad Regem Franciæ *Carolum V*. Ioanni Patri suffectũ, prouocat, reuocantur clam obsides alijs quæsitis nominibus, *Ex Belgice* nobilitate vnus *Caponello* cognomen, *Eduardo* Principi diem dicit *Burdigalæ*, alius in Anglia bellũ Anglo indicit, supremiq; Senatus Regij calculo (violatis fœderis ab Anglo legib⁹) pro supremo Franci iure seruato hactenus in Aquitaniam ex pactorum cautela, ex omni pristino dominio; Britiniaco conuentu parto, decidisse Anglus pronuntiatur. Defectionis iustæ semina iecere duo nominatissimi nostris Annalibus, *Armeniacus* scilicet *Comes*, *& Episcopus Caducensis*, *Bertrandus* noster scilicet qui cum ad annum huius seculi 67. federit (sex annos ab occupatione Anglica) & si nomenclatura taceatur ab historiæ nostræ scriptoribus, non potest ea laudis parte nisi iniuria spoliari. Sic enim pressiùs, pro more, hominis merita complectitur res gestas Francorum recensens *Veronensis* historiographus, *Cadurcorum vrbs, ac omnia in eorum finibus oppida in fidem rediere, excellenti Episcopi Ciuitatis operâ.* Iuuabatur nimirum Antistes no-

Bertrandus iustæ ab Anglo defectionis auctor. *Bego* promotor.

Aemylius.

bilitatis agnatæ ope, iniuratusque nulla fide Anglo obligata, ad excutiẽdum iugum grauissimũ adhortabatur, Quamquam morte præoccupatus laudis partem successori reliquit, *Begoni de Castronouo*, nobili itidem, Cadurcos inter genere, de cuius gloria iam nos suprà nonnulla, Anglorum quippe integra propulsatio ad Begonis pertinet sedem, quippe cum anno huius seculi vndeseptuagesimo contigerit defectio, superiori proximè anno, infulis *Begoni* delatis; obierit verò *Bertrandus* sexagesimo septimo anno. Sic enim habent necrologicæ Capituli Tabulæ. 2. *Non. Februar. Obitus Domini Bertrandi de Cardaillaco Episcopi Cadurcensis:* quam subnotationem dierum ad annum illum sexagesimum septimum pertinere conficitur ex eo quòd superiori proximè anno sedisse, literæ ad Cardinales missæ, ad solemnis Capituli comitia cogenda, eius nomine iam docuerint; aliæque *Begonis* nomine mox describendæ, iam sexagesimo octauo anno *Begonem* infulatum faciant; adeò vt interiecto eo septimo supra sexagesimum anno *Bertrandum* obijsse oporteat. Tenuit sedes, tres supra quadraginta annos, à 1324. ad 1367.

Bertrãdus obit. A 1367. Præsul. iam annos 43.

Temporis ratio

BEGO DE CASTRONOVO.

Bego ab A. 1367. ad 1388.

BEGONEM proximè post *Bertrandi* fata subiectum, primis sedis annis duobus non vidit Cadurcensis Ciuitas, quia nec se Anglo permitteret, nec sub hostili iugo oppressam vrbem videre posset prius quam omnino eam tyrãnide, astu consilioque liberasset. Extant Archiuo nostro integræ tabulæ, quibus absentiam à Diœcesi causatus Proepiscopum *Reginaldum* interim creat, Episcopatui administrãdo. At cerè vix tum aberat vniuersâ Episcope quamuis causaretur absentiam quando *M.S. Codicibus Episcopalium homagiorum* extant clientelariæ fidei professiones quam multæ, hoc ipso anno intra Diœceseos fines delatæ: quæ latuisse potius Antistitem dum interim nobilitatem demereretur, Regique Galliæ conciliaret, quàm procul abfuisse testificentur. Earum tamẽ tabularum hic tenor inserendus venit, tum quia eo anno sedisse Begonem cõfirment (quod clientelæ illæ docuissent) tum quia Cadurcum vitasse interim, Anglici dominatus odio satis innuant. BEGO *miseratione diuina Episcopus Cad. consanguineo nostro Carissimo Domino* Reginaldo de The- 28-

minis, *Canonico nostræ Ecclesiæ Cadurc. Vicarioque nostro Gener. ſal. in Domino. CVM nos pro quibuſdam noſtris & Eccleſiæ noſtræ negotijs à Diœceſi noſtra oporteat abſentare de præſenti: Hinc eſt quod nos de veſtris ſufficientia & probitate, ab experto, plenam in Domino fiduciam obtinentes, vt homagia quæcunq; nobis nomine noſtro præfatæ Eccl. Cadurc. quomodolibet pertinentia, à quibuſcunque perſonis, quocunque nomine cenſeantur, nomine noſtro, & Eccl. noſtræ præd. recipere, aliaque omnia vniuerſa & ſingula, quæ ad huiuſmodi homagia recipienda neceſſaria fuerint, ſeu etiam opportuna facere valeatis. VOBIS expreſsè, & ex certa ſcientia tenore præſentium poteſtatem concedimus, & committimus totaliter vices noſtras; nec intendimus literas Vicariatus quas vobis conceſſimus reuocare, ſed ipſas potiùs confirmare. Mandantes noſtris ſubditis, non ſubditos rogantes, vt vobis pareant in præmiſſis, in quorum teſtimon. præſentes lit. fieri fecimus, ſigillique noſtri munimine roborari, Datum apud Caſtrum-nouum die 17. Apr. A. D. 1368.*

Bego A. 1368 ... varia homagi... admittit, & ta... mē Vicario cad... admittendi de... demādat curam

Hoc ipſo anno *Toloſanus Archiepiſcopus* iam defectionem Begonis fratris ſuaſu, meditantibus Cadurcis calcar admouet, atque animos facit
286 edoctò propalam de ſuggeſto, nulla religione teneri eos Anglo, qui fidem datam violaſſet, ſpretiſque fœderis conditionibus pactorum fidem profanaſſet. Hæc erat Præſulis vbique conteſtatio; cui & publicandæ non pauci Præſules ſeſe varijs locis comites adiunxere. Fidem facit *Froyſſard* bellis hiſce cum Anglo deſcribendis, quamquam *Begonis* nomen ſubticet, aliunde tamen compertum, vt & germani Archipræſulis. Docet & Cadurcenſe Tabularium *Gaufredum à Ludouico Caroli Regis filio Cadurcum miſſum*, palam de Conſulibus ſciſcitatum, ecquid in ea Angli oppreſſione molirentur, num appellarent Regem Galliæ ſupremum id temporis Dominum; prouocationemque publicam ab omnium pectoribus, nedum ab ſingulorum ore, in oculis Ciuitatis expreſſam; verborum concepta hæc eſt formula. *CONSVLES Cadurci dicunt quòd ipſi fuerint per Dominum Franciæ ſeu eius gentes, Domino Regi Angliæ ſeu eius gentibus traditi, ſeu tranſlati, retentis ſuperioritate, & reſſorto per Dominum Regem Franciæ, & ideò ita volunt & requirunt, & petunt, & intendunt ſeruari, & obſeruare de puncto in punctum ad dictum tranſportum, & inſtrumenta quæ inde fuerunt facta, referunt ſe nihil diminuere, nec dare de nouo, alicui dictorum Dominorum; ſed quod quilibet eorum & Domini principes totum ius ſuum in eis habeant & illo contenti exiſtant, & promittant dictum ius dicti reſſorti, inquantum in eis erit ſeruare. Et obedientes eſſe Domino Regi* Francorum, *& ſuis Officialibus quo ad hoc dictum eſt, & eum adiuuare in hoc iuſtè & bona fide prout debent & ad hoc ſecundum tranſportum ſunt adſtricti. Anno D.* 1368. *die* 3. *menſis Februarij* Sedente ſcilicet tum Begone.

Bego cum Archiepiſcopo Toloſan... ... fratre defectionem ab Angl... ſuadet palam, necnon *Gaufredus* à rege miſſus.

Exceptio Con... ſulum Cadur... cenſium quà fu... ra iuſta defe... ctio ab Angl... A 1368.

Paulo de Nogareto à rege miſſo ſe Cadurcenſes dedunt.

Animus Ciuiũ Cadurcen. in regem.

Exemplum Cadurcorum ſecuti alij.

Cadurcorum apud Ludouicum, & Carolum regem, Patrem gratia.

Priuilegia quàm iure parta.

Miſſus & non ita poſt multò *Paulus de Nogareto* rogaturus denuo Ciuium Conſulumque ſententiam, ne quid temere tentaretur, nec niſi 289 explorata atque comperta Ciuitatis totius voluntate. Reſpondent vno ore Coſſ. cæterorum Ciuium nomine, in hæc verba, ex Tabulario eodem prompta, nunquam defeciſſe ab Franco animum vel in illa turpi ac peracerba deditione atteſtati. *QUANTUM ad ſuperiorem reſſortum, & eius ſaluationem, & conſeruationem, & cognitionem appellationum, qu... quæ dixerunt, & quæ dicunt pertinere ad Coronã Franciæ, & ſic confitentur, & iuxta veritatem confeſſi fuerunt, & Obedientiam circa illa dictæ Coronæ promiſerunt, & iurauerunt, & hoc ad finem prædictum, vt per Dom. Regem Francorum defendãtur à grauaminibus & oppreſſionibus illatis & inferendis.* Excuſſa confeſtim à *Paulo Angliæ ſtemmata, Lilia* Gallica totis muris palam expoſita, vt ſolennis foret reſtitutio libertatis, non minus certe quàm traductio. Secutæ mox hoc ipſo anno, ſequentiſque auſpiciis. Cad. exẽplũ Ciuitates prouinciæque conterminæ, tantò minus gloriæ honoriſque promeritæ, quantò amplius eſt tuendæ Regiæ dignitatis auctorem eſſe, quàm alienis monitis atque factis adduci, quando iam res ipſa in tuto eſt, extraque omnem iactum aleæ. Agnouit eam gratiam *Ludouicus*, eamque Cadurcẽſium in occupando Patris obſequio voluntatem, literis illis quibus collata hactenus Cadurcis priuilegia confirmat reſeruatque, *Anni 1369, Ianuario* menſe. Sic enim habet *Codicillorum fragmentum* ad rem noſtram. *ET QUIA multis Ciuitatibus, & locis notabilibus Ducatus Aquitaniæ, & aliarum terrarum poſt tranſportum de eis factum in Regem Angliæ, occaſione pacis nouiſſimæ, viſum fuerat neceſſarium quær... e erga Dominum meum, & eorum Dominum ſuperiorem, remedium reſſortuum ſicut ab hactenus eis competiuerat; & in dicto tranſporto fuit expreſſe ſaluatum: Anglicorum tamen ferocitas illorum corda ſic inuaſerat, quod nullus ex eis ab eorum iugo duriſſimo recedere, aut dictum eorum remedium au... us fuerit aperire; donec fideliſſimi mei, Domini mei, & noſtri, & noſtræ Coronæ Franciæ Conſules & cœteri habitatores inclytæ Ciuitatis Cadurci, pro dicto ſuo remedio, ſe & ſua fortunæ periculo ſubmiſerunt, contẽptâque dictorum Anglorum rabie, & furore auxiliante ipſis Deo, dictum Dominum meum, in ſuũ ſuperiorem Dominum agnouerunt, & à Principe Ualliæ dicente ſe Dominos Aquitaniæ, & eius miniſtris, & Officialibus appellauerunt &c.* Quas ipſas *Ludouici filii* literas; gratiaſque Ciuitati conceſſas tam iuſto nomine, probat *Carolus Rex Iulio menſe* inſequentis proximæ anni, *Tabulario noſtro*: Quod vnum abundè ſufficiat eorum auſibus repellendis, qui Cadurco indultas regias gratias, tentare ac labefactare non ceſſant; tam honeſto quæſitas nomine; quod non iam eſt vrbis vnius dignitatem, nec vnum Regis placitum petere, ſed Regni maieſtatem quæ Cadurcorum pio auſu, ſanctoque periculo reſtaurata atque redintegrata ſit nefariè violare.

290 CIRCA hæc *Begonis* auspicia accreuit Ecclesiasticæ rei non parum, accessu *Collegiorum* seu seminariorum *duorum* quorum *alterum Pelegrinis Rutenense alterum* nuncupatur, retentâ hodieque nomenclaturâ quam id temporis indidit institutorum nomen. *Raimundus* quippe *de Pelegrino Archidiaconus Cadurcensis*, iam extremis fatis proximior cogitare apud se tacitus, vt erat vir eximiè pius, adque omnem religionem formatus, cœpit, ecquânam tandem ratione Ecclesiæ prospicere, Diœceseosque sarcire damna posset. Nulla opportunior visa, institutione honestâ, rectâque educatione iuuentutis, in qua ceu in semente respublica tota agatur. Itaque moriturus *Hugoni Fratri Lichefeldensis Ecclesiæ Thesaurario*, viro constantis fidei integræque, committit ipsis testamentarijs Codicillis (ex quibus horum ipsorum fides) Collegium instituat, tenuioris fortunæ egentioribusque adolescentulis ad omnem pietatem ac scientiam informandis. *Hugo* extincto fratre, adque piæ munificentiæ mercede euocato, *Eduardi Vualliæ Principis*, Aquitania exclusi nondum, assensum gratiamque non mediocrem impetrat, cedente Principe iura non pauca, quæ in fortunas Collegio attribuendas pacto *Britiniaco* cum Franco inito nactus foret. Impetrat & *Arnaldus Beraldi*, Ciuis itidem Cadurc. Dominus de *Sessaco*, nobilitate clarus, *ab Vrbano V. summo Pontifice* potestatem, augendis Collegij iuribus, prouentibusque ampliandis, cēsus Ecclesiasticos aliquot abdicandi; adque *Hugonē* suis illis iuncturū, ritè, ac legitimè, transferendi. Rescripsit Pōtifex ex voto, huius seculi anno 68. in quē *Begonis* cadunt auspicia, Rescripserat & *Eduardus* Engolismâ superiori proximo anno. Docebunt continuò singula amborum ipsæ tabulæ. *Hugo* ipse tandem de suo addit *iura feodalia* non pauca; atque vt cauent ipsæ tabulæ in *Syndicum tredecim pauperum scholarium tam in Grammatica, quàm in artibus, vnius Magistri qui dictos scholares doceat in dictis scientijs; & vnius Capellani qui bona dictorum scholarium administret, seruitorumque necessariorum, transcribit feodum de Podio Episcopi, Pomareda, Preisaco, Codicillis anno* 1370. *die* 30. *Augusti scriptis*, ex quibus institutoris mentem, instituendorumque adolescentum conditionem, ætatem, censum, studia pronum ac facile est colligere. Haud dubium quin his & *Bego* approbator accesserit, quando Ecclesiasticus census, ipso summi Pontificis iam probatus, bonā partē Diplomate, non poterat Episcopali foro iureque omni eximi, neutiquam id cauente Pontifice. Cæterùm *Eduardi*, *Vrbanique* sic se habent Rescripta.

Collegij Pelegrini institutio ab Raimundo Pelegrini Archidiacono Cadur. A. 368.

Hugonis adiuncta munificentia. Item Domini de Sessac.

Qui in eo Collegio alendi & quatenus ex Fundatorum placito.

291 EDVARDVS. *Regis Angliæ primogenitus Princeps Aquitaniæ, Vualliæ, Dux Cormeriæ; Comes Cestriæ, Dominus Biscaiæ, & Castri de ordialibus, notum facimus vni. Cum dilectus noster Hugo Pelegrinus Clericus de Senescalia Cadurcensi, intendat & proponat constituere & fundare domum siue Collegium pauperum studentiū clericorum, vnum vel duo, in Vniuersitate studij Cadurcensis, eidem Hugoni de nostra certa scientia & gratia*

Eduardi Aquitaniæ Ducis assensus.

Originem ad *Bernardum de Rutena* Caduroo oriundum, *Archiepiscopum Neapolitanum* refero. *Anno quippe* 1371. *Auenione in Bernardi* Cardinalis *decessorisque ædibus*, 17. *Kal. May*, (quod fundationis tabulæ ferunt) *donatione inter viuos bonis cedit IESV Christo Domino vt teneantur tot pueri quot teneri poterunt, habiles tamen ad discendam Grammaticam, & Logicam in studio Cadurc. docendi domi à Sacerdote, ab Coss. Cadurcensibus præficiendo; cauto discertè vt in adolescentium illorum cooptatione sui gentiles præferantur, cæteri non nisi Cadurco nati vllo vnquam tempore allegantur.* Multus hic essem perlubenter, in eorum Collegiorum legibus inculcādis, siue quas primi institutores edidere, siue quas reformandi nomine immissi alij immutauere. At in tam conclamato negotio, quando diuitibus ad ea Collegia aditus patet nec fere nisi iam habentibus quo se alant, nec nisi ære ac mercimonio contra ius omne atque fas, contraque institutorum mentem; imo non semel audacioribus, & ad omnem impunitatem proiectis; nec nisi vt vnà viuant pro arbitrio, nullis legibus, nullò coërcendi lasciuiam iure in eo qui præficitur cæteris, auctoritate nulla; hoc vnum mihi reliquum esse video vt eorum, quibus inuigilandi cura commissa est, si quo publicæ rei tanguntur studio conscientiam acuam ac sollicitem, ad negotium seriò atque audacter capessendum, ex quo & Cadurcensis pubis indoles: & Academiæ gloria, & familiarum honor, & vtilitas publica & quod ipsi quantum aduerto non satis capiunt, ipsa æterna salus agitur; quid enim nisi iræ iræque superûm manere eos possit, qui publica vident incendia, nec quod sibi creditum erat, imperatumque, restinguere cùm possint maximè, minimè volunt, certi spectare lætis oculis flammantem Romam. Quod si animosiùs à me dictū, meorum ciuiū interpretetur quispiam, det in publico funere mœrori aliquid, & doloris introrsus versi licet, flammam tamen erumpere expostulationis æquissimæ, patiatur. Quamquam minus est quòd accusem eos qui hodieque rerum Cadurci potiuntur quàm superiorum annorum libertatem: quando & inuigilari iam constat, & derestituendo nitore illo pristino ab ijs cogitari, qui rerum potiuntur documenta non pauca comprobant, ad mœroris exacerbati leuamen aliquod.

A 1371. origo Ruthenensis Collegij à Bernardo de Ruthena fundati.

Quis scopus fundatoris, & quibus alendis, quàm dissonet ab hodiernis moribus alumnorum.

293 ANNO 1370. Cadurcum iam omni *Anglici* dominatus excusso iugo liberam, suam ipse agnoscens *Bego*, quando iam tota *Franci* foret, solemni pompâ primùm subit; sic enim habet *Vrbis armarium* patrio idiomate rem perpaucis perstringens. *L'an* 1370. *lou* 12. *Nouembre intrec* BEC *de Calstelnou*; cui adstipulantur aliæ tabulæ *solemnis sponsionis Præsulis testes in hæc verba.* IN NOMINE Domini, Amen, NOVERINT *Vniuersi & singuli, quòd Anno Domini* 1370. *Indictione 9. die Martis, die* 12. *Nouembr. Pontificatus SS. in Christo Patris & Domini nostri* Vrbani *diuina prouidentia* Papæ V. anno 9. *apud Caturcum in platea*

A. 1370. Bego Cadurcum primùm subit.

Mm 2

Sponſio & iuramentum ſolemne Begonis Eccleſiam Cathedral. ſubituri.

magna, ante maiores ſeu principales fores ſeu portas Eccleſiæ Caturcen. in præſentia mei notarij & teſtium infrà ſcriptorum ad hæc ſpecialiter vocatorum, perſonaliter exiſtens Reuerendiſſimus in Chr. Pater, Dom. D. Bego Dei gratia Caturc. Epiſcopus qui quidem D. Epiſcopus primum ingreſſum ſuum Ciuitatis & Eccleſiæ ſuæ Cadurcen. ex quo eidem Eccleſiæ præfuerat præſentialiter faciebat, ad ſupplicationem & requeſtam venerabilium & deſcriptorum virorum D. Hugonis de Garnello decretorum Doctoris, & Bernardi la Coſta Canonicorum ipſius Eccleſiæ Cadurc. nomine, & pro Capitulo ipſius Eccleſiæ Cadurc. ibidem perſonaliter exiſtens, ac vna cum quibuſdam aliјs dominis ipſius Eccleſiæ Canonicis ac etiam Capellanis & ſeruitoribus eiuſdem Eccleſiæ eumdem Epiſcopum proceſſionaliter & honorificè, prout moris eſt, recipientium in Eccleſia præd. ipſumque D. Epiſcopum ad infrà ſcripta facienda & concedenda rogantium & requirentium, promiſit idem D. Epiſcopus & firmiter conuenit ſuprad. D. D. Canonicis ibidem præſentibus, & nomine Capituli ipſius Eccleſiæ recipientibus, ſe tenere firmiter & inuiolabiliter obſeruare ſtatuta conſuetudines, & libertates ipſius Capituli, & Eccleſiæ præd. Cadurc. & ita facere & attendere promiſit, ac manum ſuam dexteram ſupra pectus ſuum more Prælatorum corporaliter ponendo iurauit, ſaluo tamen & retento in præmiſſis omnibus & ſingulis per ipſum D. Epiſcopum iure ſuo, & Eccleſiæ ſuæ præd. Cadurc. de quibus omnibus & ſingulis ſupra ſcriptis prænominati D. D. Canonici nomine ſuo ſupra requiſiuerunt me notarium infra ſcriptum vt ſibi conficerem publicum inſtrumentum quod eis duxi concedendum prout de iure facere poteram & debebam. Acta fuerunt hæc Anno, Indictione, die, Pontificatu, & loco quibus ſuprà præſentibus diſcretis viris, D. Guil. Bertrãdi Bartholomæo de Viaſaco, ac Raimundo Benedicti hebdomadarijs dictæ Eccl. Cadurcen. & Raimundo Boutequeire Ciue Cadurci, & pluribus alijs teſtibus ad præmiſſa vocatis, ibidem exiſtentibus &c. Ego Raimundus Teulerij &c.

A. 1372. Auguſtiniani ſedem commutant de Papæ permiſſu.

ANNO ſeculi eius ſecundo ſupra ſeptuageſimum, annuente fauenteque Begone facta poteſtas eſt Gregorij XI. reſcripto Auguſtinianæ familiæ loco occupato ab ſe non ita pridem, incommodante non parum, emigrandi, atque ex ſuperiori vrbis ſuburbio ad eum quem hodieque incolunt locum, ſeque ſuaque tranferendi, Sic enim ſancit in ipſorum gratiã Pontifex bullatã chartã, quæ plumbeô ſigillô & Pontificis nomen præferat, & eo ſedentium ſummorum Præſulum numerum annotet, GREGORIVS Epiſc. ſer. Dei DILECTIS filijs Priori & Fratribus Ordinis Eremitarum S. Auguſtini Cadurc. ſal. & Apoſt. Benedi. SACRÆ veſtræ religionis in qua deuotum Deo redditis famulatum promeretur honeſtas, vt ea quæ ſtatui veſtro ad perſeuerantiam diuini ſeruitij opportuna percipimus, vobis quantùm cum Deo poſſumus fauorabiliter concedamus. Sane petitio pro parte nobis nuper exhibita continebat, quòd vos olim locum veſtrum extra muros Ciuitatis Cadurc. ædificatum, propter guerras ibidem in- 295

gruentes dimisissetis,necessitate compulsi; quodque dilecti filij Coss. & ciues dictæ Ciuitatis propter periculum quod eidem Ciuitati si ædificia prope muros prædictos fierent,imminere posset,non permittunt quòd vos in quadam platea quam in suburbio dictæ Ciuitatis inter dictos muros habetis, vbi postquam primum prædictum locum dimisistis vos retraxistis, & ex tunc inhabitatis, prout inhabitatis de præsenti,cum magna tamen penuria & indecenter,ob inhabitationum vobis necessariarum defectum, Ecclesiam ac habitationes & officinas vobis necessarias ædificetis,prout vobis existeret opportunũ; quodque dil.fil. Iacobus Nauarræ *Clericus Caturcensis, pietate motus, videns vos indecenter in dicto suburbio residere,quoddam hospitiũ suum cũ suis pertinentiis infra dictam Ciuitatem consistens,vobis vt inibi locum & habitationem faceretis perpetuò donauit, quare pro parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, vt vobis quod in dicto hospitio per dictum Iacobum sic liberaliter dato, ac eius pertinẽtiis, & alijs possessionibus circumuicinis, si vobis pro largitione donẽtur,vel per eos aliàs iusto titulo,loco dicti vestri loci antiqui, vnum nouum locũ pro vsu & habitatione vestra,cũ Eccl.seu oratorio,cœmeterio,campanili, campana; domibus & alijs necessarijs & officinis, cõstrui facere possitis, licentiam concedere de benignitate Apostolica dignaremur, NOS itaque huiusmodi supplicationibus inclinati vobis recipiendi dictum hospitium cum suis pertinentijs,& alijs possessionibus circumuicinis, si vobis vt præmittitur pro fidelium largitione donentur,vel aliàs iusto titulo acquirantur, & ibidem loco dicti vestri loci antiqui vnum locum nouum,pro vsu, & habitatione vestra,cum Ecclesia,seu oratorio,cœmeterio,Campanili,campana, domibus, & alijs necessariis officinis construendi & ædificandi, & ibidem perpetuò immorandi,felicis recordationis* Bonifacij P. V I I. *Prædecessoris nostri constitutione prohibente,ne Religiosi Ordinum mendicantium, loca noua recipere,seu hactenus recepta mutare præsumant,absque sedis Apostolicæ licentia speciali faciente plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de prohibitione huiusmodi mentionem,& alijs constitutionibus Apostolicis contrariis nequaquam obstantibus, seruata tamen constitutione felicis recordationis* Clementis Papæ quarti *Prædecessoris nostri de distantia cannarum iureque Parochialis Ecclesiæ,& cuiuslibet alterius,in omnibus semper saluo,plenam & liberam,authoritate Apostolica licentiam elargimur, prouiso quod Ecclesia seu oratorium,ac cœmeterium dicti vestri loci antiqui ad profanos vsus velut hæreditas minimè transferatur,& in ipsa Ecclesia seu oratorio per aliquem Presbyterum idoneum deseruiatur perpetuò laudabiliter in diuinis,& nihilominus vobis præsentium tenore concedimus,quòd vos in prædictis loco nouo,cùm ibidem morabimini,gaudeatis omnibus indulgentiis & priuilegiis, gratijs, libertatibus & exemptionibus quibus in dicto loco antiquo gaudebatis. Nulli ergo &c, Datum Auenioni 6. Kal. May Pontificatus nostri anno 3. qui est Christi Dom. Annus* 1375.

Quæ transmigrandi causa,

Iacobi Nauarræ pietas,

Derogatur alijs iuribus,

Cautio de loco sacro non profanando,

An.1373. summ' calamitas Cadurcorum.

MIRVM tantam fuisse apud nostros ijs temporibus pietatem, itàque altè insitum de Religiosis familijs bene merendi studium, calamitosissimo illo tempore, summa annonæ flagellatione vrgente, vt de nouis familiæ sacræ domibus extruẽdis cogitarent exhausti iam a bellorũstragibus, sterilitatis, morborumque calamitate. Docent quippe *Begonis* tabulæ, Capituli Archiuo integræ illæ, de assensu Capituli, permissum eo ipso anno *Ioanni de Afranio* Vicario Generali, vnàque Officiali, necnon *Nicolao Lescoutz* regendæ Ecclesiæ de Castel-Franc ritè præfecto antea, vt quia fundi prædiaque quã multa contributa dudum Capitulo, aut accolarum morte, aut fuga deportatis scilicet aliò vbi fas viuere, colonis, tum vacarent, nec haberet Capitulum quo sese aleret, piasque operas sustentaret; feodi vel emphyteusis nomine in alios transcriberentur Dominos, de cultis diligentius fundis, & sibi & Capitulo, prospecturis. 296

Fundi Capituli alijs Dominis feudi nomine dati.

A.C. 1378. Bego Cancellariæ dignitatem extinguit ob egestatem publicam ac iniuria.

NEC eo solum anno, sed & sequentibus tenuit continenter annonæ illa charitas, tueri vt nequaquam posset ipsa *Cadurcorum princeps Ecclesia* pristinam dignitatem ac maiestatem. Extat *Begonis Constitutio*, qua anno duodeoctogesimo quartidecimi seculi, *Cancellariæ* dignitatem extinguat pene, vetito ne Capituli dignitatibus accenseatur, sed Officijs tantum; tenuitate prouentuum, vt ferunt tabulæ, instigãte, quia ad dignitatem maiorem sustinendam, iam impar foret Cancellarius. Quamquam quo iure id tum factum non satis exploratum habeo; de Innocentij quippe Pontificis summi permissu *Bartholomeus* Præsul olim edixerat, vt dignitatibus Cathedralis Ecclesiæ Cancellaria adscriberetur; accesserantque Ioannis XXII Rescripta multa Cadurcensi studio generali, cui *Cancellarium* præficeret, instituendo. vt verò reclamante iure tam certo *Bego* imminueret eius dignitatis splendorem, Academiæque detraheret, vix qui iure factum tueri velit occurrat vnus aliquis, præsertim cùm tenuitas, exiguitasque prouentuum, temporanea illa, futurorum annorum felicitate cõpensari haud ægre posset; non minus profectò quã dignitates aliæ, Ecclesiã eàdem asseruatæ. Atenim accessisse inquies supremæ sedis calculum, quippe cùm extet Antistitis nostri Archiuo Diploma Pontificium Clementis, pristinis iuribus omnibus detrahentis solenniter; *Begonis* etiam Codicillis Rescripto Pontificio, quo approbentur, æternumque astruantur insertis. Verùm *Clementem* istum *Pseudopontificem* contendo, euincoque, nihil vt iuris dare potuerit Begonis tabulis, nihil religione conferre: quamquam non ideo *Begonem*, nec Cadurcenses nostros carpserim quòd illum inclamarint, quando in ea lucta Pontificum, & partium concitatoribus studijs, non ita promptum est statuere confestim, quis primatum iure possideat, quis iniuriã occupet, donec temporis lapsu, discussa erroris nube, certus veritatis splendor affulgeat, 397

Supra num. 118.

Clemens VII. ad quem recursum Antipapa fuit *Vrbano* VI. iam creato.

Electus iam confirmatusque ritè fuerat *Vrbanus V I.* cùm acerbiorem illum veriti Cardinales non pauci, cauturi insuper ne quod præsagiebant, Pontificia sedes restitueretur Romanæ vrbi, *Clementem V I I.* intrudunt. Hunc verò fuisse *Clementem* de quo iam controuertitur sic conficio manifestissimè. *Begonis* litteræ meminerunt *Arnaldi de Auriola* tum Cancellarij, quem ipsum Clementis rescriptum nominat, viuentemque compellat; Necesse ergo est Clemens vt ille, hoc temporis, istoque ipso seculo vixerit. At nullum alium *Clementem*, quàm Pseudopapam illum vndeuiginti annos, per vim perque summam væsaniam infulas Pontificias obtendentem, albus Pontificius dederit hisce temporibus; *Clementem* quippe V I. defunctum Anno Domini 1352. 8. Idus Decembr. sedente Cadurci *Bertrando* Begonis decessore, vix reuocauerat in vitam *Begonis* constitutio confirmanda; Clementis verò V I I. legitima creatio non nisi post ducentos fere annos vt annotant Pontificij annnales ad annum Domini 1323. Quare necessum omnino est Clemens vt Antipapa fuerit, qui Begonis statuto, Capitulique placito est assensus. Constabit ex ipsis tabulis computi nostri certior ratio. *CLEMENS Episcop. ser. ser. Dei. Dilectis filiis Capitulo, & Arnaldo de Auriola Cancellario Ecclesiæ Caturcensis salutem & Apostolicam benedictionem. Sinceræ deuotionis affectus, quem ad nos & Romanam geritis Ecclesiam, promeretur, vt petitionibus vestris, quantum cum Deo possumus, fauorabiliter annuamus. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte vestra petitio continebat quòd olim Bonæ memoriæ BEGO Episcopus Caturcensis attendens quod fructus, prouentus & redditus* Cancellariæ *ipsius Ecclesiæ, quæ in eadem Ecclesiâ dignitas existebat, & quam tu fili* Arnalde *tunc obtinebas prout obtines, adeò tenues, modici & exiles existebant, quòd tu, fili Arnalde, seu qui eam in futurum obtineret non poteras seu posset, onera & honores dictæ Cãcellariæ supportare, de communi consensu vestrùm filii, Capitulum statuit, constituit, decreuit & etiam declarauit quòd dicta Cancellaria vlteriùs in ipsa Ecclesia non dignitas, sed Officium nuncupetur, prout in patentibus literis iuridice confectis, ipsius Episcopi sigillo munitis, quarum tenorem de verbo ad verbum præsentibus inseri fecimus, pleniùs continetur. Nos igitur vestris in hac parte supplicationibus inclinati, statutum, Constitutionem, decretum & declarationem huiusmodi ac omnia alia & singula in dictis litteris contenta, rata & grata habentes, illa authoritate prædictâ confirmamus & præsentis scripti patrocinio communimus, supplentes omnem defectum, siquis forsan interuenerit in eisdem. Tenor vero dictarum litterarum talis est. Vniuersis & singulis præsentes literas inspecturis & audituris, BEGO miseratione diuina Caturcensis Episcopus salutem in Domino & præsentibus literis dare fidem. Nuper ex parte Capituli Ecclesiæ nostræ Caturcensis fuit nobis significando*

Platina, Onufr. Ciacon. Antoninus.

Euincitur *Clementem* hunc Antipapam esse.

Clementis Pseudopapæ Diploma.

Begonis insertum Statutum.

expositum quòd licet in dictâ Ecclesiâ nostrâ sit & fuerit ab antiquo quædam dignitas quæ Cancellaria nuncupatur cuius fructus, redditus & prouentus tempore constitutionis abundabant & sufficiebant ad onera dictæ dignitatis supportāda, & honores ipsius sustinendos. Cùm autē guerris & mortalitatibus quæ longæuis temporibus istis partibus inualuerunt & adhuc inualescunt, eam præbendam Cancellarius qui nunc est, & pro tempore fuerit dictæ nostræ Ecclesiæ Cancellarius, non potest, nec in futurum verisimiliter poterit, onera & honores dignitatis prædictæ supportare, nec essent viri sufficientes & literati qui ipsam dignitatem recipere seu acceptare vellent propter fructuum & redditunm valorem modicum; supplicatoque nobis per dictum Capitulum vt nomine dignitatis Cancellariæ prædictæ sublato perpetuò officium sine cura creare & constituere dignaremur, vt supradicta Cancellaria, non dignitas sed officium, in posterum in nostra Caturcensi Ecclesia vocaretur, prouentibus omnibus dictæ dignitati olim constitutis, ipsi officio per nos vna cum dicto Capiutlo, nouiter creando perpetuò remanentibus; sic quod vlteriùs in dicta nostra Ecclesia, Cancellaria dignitas n on exsistat, sed perpetuò remaneat officium sine cura. Unde nos Episcopus prædictus supplicationibus dicti Capituli, & venerabilis viri Domini Arnaldi Auriolla *legum doctoris, Cancellarij dictæ nostræ Ecclesiæ Cadurcensis, præmissa cum instantia postulantis, tanquam rite & rationi conuenie̅tibus inclinati, inquisitionem de & super valore dictæ Cancellariæ de voluntate & assensu dicti nostri Capituli honorabili viro* D. Ioanni de Affriano *Vicario nostro commisimus faciendam, & per ipsum nobis remittendam, vt ea visa possemus animum ad concedendum vel denegandum informare. Vnde cùm per informationem per prædictum Vicarium nostrum factam, & eius inspectionem constet nobis multorum fide dignorum tam Clericorum quàm Laicorum testimonio, quorum depositiones in prædicta informatione, authoritate nostra & Capituli nostri facta, bene & legitimè vidimus contineri, fructus, prouentus & redditus dictæ Cancellariæ esse adeò tenues, modicos & exiles, quòd Cancellarius qui nunc est seu qui in futurum fuerit, non potest nec poterit onera & honores dictæ dignitatis, vt præmittitur supportare. Idcirco nos præfatus Episcopus Capitulantes & Capitulum facientes propter præmissa, ad sonum Campanæ vt moris est vnà cum venerabilibus & discretis viris* D. D. Arnaldo Auriolla supradicto Cancellario, Reginaldo Debatuto Operario, Petro Charnerj, Raimundo de Cazellis, Iacobo de Carauelis, Anthonio Tornauiro, & Raimundo Marquesij. *Ecclesiæ nostræ Cathedralis Canonicis, omnibus & singulis præmissis attentis multisque alijs consideratis, quæ considerari & attendi possunt & debent in talibus, præhabito peritorum consilio, & diligenti præcedenti tractatu, de omnium consensu, Capituli & Canonicorum dictæ nostræ Eccl. statuimus, constituimus, decernimus ac etiam declaramus, quòd dicta Cancellaria vlteriùs in dicta nostra Ecclesia, non dignitas sed officium nuncupetur, ipsam dignitatem tollendo perpetuò, officiumq; de nouo creando prouentibus, possessionibus, &*

aliis

aliis sumptibus dicta Cancellaria perpetuo dicto officio, sic per nos de consensu nostri Capituli creato & constituto, & Cancellario dictum officium Canonicè obtinenti, remanentibus. In quorum omnium fidem & testimonium præmissorum, & ad maiorem roboris firmitatem, nos Episcopus prædictus preces dictorū nostri Capituli & Canonicorum prædictorū, sigillum authenticum iis nostris præsentibus literis duximus apponendum. Actum & datum Caturci die decimâ mēsis Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo octauo. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostræ confirmationis & suppletionis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem attentare hoc præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Auenione decimo octauo calendas May, Pontificatus nostri anno tertio decimo.

A 1384. Bego iure testandi Ecclesiasticis permittit retento censu annuo.

ANNO 1384. conuentum itidem à *Begone*, cum Clero & Capitulo
298 fuit, de *testandi* posthac *licentia*. Cùm enim ex iure quod peperisset consuetudo diuturna, obeuntium Ecclesiasticorum bona, Diœcesi tota Cadurc. obuenirent Antistiti ex quo damna non mediocria crearentur, exuit se Bego eo iure, sed recepto retentoque annuo censu, qui iacturam hance sarciret. Est & confirmata pactio *Clementis* calculo, sed quem Pseudopapam fuisse iam euicerimus. Edocebunt *Clementis* literæ insertos pactionis articulos; quamquam si non supremo iure vteretur tum Clemens, nihil imminutum ideò velim de conuentorum robore, quando iam *ducentos triginta atque amplius annos* tenuerit consuetudo, tam iustis nominibus instituta (vti post paulo docebūt acta) soleantque ad isthæc tempora, ad *Synodum* quotannis vocati Sacerdotes, viritim, in partes tributum annuum illum censum, pendere Antistitibus nostris, *iure testandi* sibi retēto, ex quo & factum nomen hisce prouentibus, qui & vulgo *ius testamenti* audiunt. Verùm non tamen omnes totâ Episcope censum hunc pensitant Sacerdotes, vti, & ipsa cauent Acta. & exemptos Canonicos Cadurcenses, iure testandi dudum vsos Apostolicæ sedis concessione, iam inserta superiùs *Bartholomæi* atque *Sicardi* gestis *Priuilegia* docuerunt. Clementis Bullata charta sic cauet. *CLEMENS Episcopus ser. ser. D. ad perpet. rei memor. IIS quæ pro vtilitate Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum personarum quarumlibet, animarumque salute, & per quæ etiam malis, & scandalis obuietur, prouide facta sunt, vt illibata consistant, libenter adiicimus Apostolici muniminis firmitatem. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte venerabil. fratris nostri* Begonis Episc. *& dilectorum filiorum Capituli, ac personarum Ecclesiasticarum Ciuitatis, & Diœcesis Caturcensis petitio continebat, quòd dudum idem Episcopus attendens, quod à longinquis temporibus retroactis, prædecessores sui Episcopi Caturcenses, qui fuerant pro tempore, spolia personarum Ecclesiasticarum Ciuitatis. & Diœcesis prædictarum, pro tempore decedentium, ad se pertinere de consuetudine prætenderant, quodque iidem prædecessores dicta consuetudine pacificè vsi fuerant, prout dictus* Begō

Clemēs sed Pseudopapa confirmat.

Exemptio Capituli.

Suprà 216. & 1[illegible]

Consuetudo inualuerat, vt morientium Ecclesiasticorum bona, Episcopi Cadurcen. forent.

Damna inde nata.

Episcopus tunc etiam vtebatur, ex quibus hactenus plura enormia damna & scandala prouenerant, & tunc etiam dubitabatur prouenire maiora, habitâ super ijs cũ dictis Capitulo deliberatione maturâ, de consilio & assensu Capituli ac personarũ predictarũ voluntate, ordinauit quòd per personas predictas in recõpensationẽ spoliorũ huiusmodi, centũ & quinquaginta libræ annui & perpetui redditus *de moneta, in Ciuitate predicta communiter currente, dicto Begoni Episcopo quandiu vixerit, suisque successoribus Episcopis Caturcensibus, qui erunt pro tempore, aut ipsorum thesaurario certis temporibus, soluere tenerentur, prout in quibusdam authenticis litteris inde confectis, ipsius Episc. sigillo munitis, quarum tenorẽ de verbo ad verbum præsentibus inseri fecimus, plenius continetur. Quare pro parte Episcopi, Capituli, & personarum predictarum, nobis extitit humiliter supplicatũ, vt ordinationi huiusmodi robur cõfirmationis adijcere, de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur eorum supplicationibus inclinati, ordinationem huiusmodi, ac omnia & singula in eisdem litteris contenta, rata habentes, & grata, illa authoritate apostolica, ex certa scientia confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, supplentes omnem defectum, si quis forsan interuenerit, in eisdem: tenor verò dictarum litterarum talis est:*

Bego id ius, alio commutat de assensu Capituli

Begonis litteræ insertæ.

Vniuersis Christi fidelibus præsentes literas inspecturis, Bego *miseratione* 299
diuina Episcopus Caturcensis salutem in Dom. sempiternam. Aequitas iuris & rationis admonet, vt subditorum commoda, quibus nos Deus præesse vòluit, cum omni studio procuremus, eorumque medeamur langoribus, vt viuis afflictionis, ac morientibus anxietatis virus de ipsorum cordibus auferamus. Dudum siquidem pro parte dictorum nostrorum Archipresbyterorum, Priorum, Rectorum, Vicariorum perpetuorum, & Capellanorum, Curatorum, ac virorum Ecclesiasticorum, nostrarum Ciuitatis, & Diœcesis, quos infrascriptum tangit negotium, nobis extitit intimatum, quòd licet bona debita & credita eorundem: quæ suarum Ecclesiarum intuitu quæsierunt, ipsis decedentibus, de iure, futuro eorum pertinere debeant successori, tamen de consuetudine inconcussè longæuis temporibus obseruata, ipsa bona ad nostros spectasse prædecessores, & ad nos ac nostrã Ecclesiã pertinere irrefragabiliter dignoscuntur, nec valent ipsi viri Ecclesiastici de ipsis testari, aut aliter disponere vllo modo. Quæ licet consuetudo in vtilitatem nostram, & nostræ Ecclesiæ, nostrorumque prædecessorum, & successorum redundare videatur: tamen omnibus diligenter inspectis, & veritate comperta, ad modicum nostrum, & nostræ Ecclesiæ, imò pene nullum redundat commodum, sed potius ad diuini cultus diminutionem, ac Ecclesiarum ipsarum, neonon animarum decedentium prædictorum non modicum detrimentum, ac propinquorum parochianorum, & seruitorum suorum laqueos, & damnationis periculum, necnon status clericalis vilipendium, & contemptum. Exposuerunt etiam sæpissime accidisse, quòd dum contingit aliquem de prædictis viris Ecclesiasti-

Consuetudinis vis & antiquitas.

Eius grauia incommoda, commoda pauca.

cis infirmari, illi, qui ad eorum Ecclesias, vel alibi, vbi sunt eorum bona mittuntur pro iuris nostri conseruatione, dictorumque bonorum (quæ vulgariter nuncupantur spolia) receptione, aliique Beneficiati vicini (qui vigore cuiusdam statuti synodalis super hoc salubriter editi, ad ipsos infirmos, & eorum bona accedunt) de bonis ipsorum largè adeò se sustentant, ipsisque cernentibus immoderate expendunt, iuris & rationis, voluntatis, & mandati nostri metas excedendo: quod exinde (proh dolor) vulgi habet opinio, quod nonnulli qui curabili erant infirmitate detenti, prædicta aspicientes, suæ infirmitatis incrementa susceperunt, & vitam occasione huiusmodi terminarunt: Quodque ipsis infirmantibus sic defunctis, eorum parentes, & alij propinqui, seruitores, parochiani Vrbani, excommunicationum sententias, quas pro præmissis incurrunt, non verentes, & interdum commissarij per nos ad recipiendum nobis obseruanda huiusmodi spolia *deputati, sibi appropriando, more lupi in pastorem ouibus traditi, de ipsis bonis furta quam plurima commitunt, & etiam commiserunt, imò instrumenta, litteræ & alia innumera, per quæ fundabatur & probabatur ius Ecclesiæ, perduntur, & etiam amittuntur, ipsique viri Ecclesiastici suis bonis taliter exspoliati (quod ferendum non est) solitarij, in palea sola, & camera sua terra, sine pannis, candelis, & lumine, fuerint sæpissime iam reperti, & sine honore eos condecenti, quin imo vituperose, fuere traditi Ecclesiasticæ sepulturæ, in dicti clericalis status (quod dolenter referimus), contemptum, & vilipendium, vt præfertur.*

300 *Significarunt etiam, quòd nonnulli ex ipsis viris Ecclesiasticis bona sua absque mensura, occasione huiusmodi consumpserunt, & consumunt, vt his malitijs, prout ijs videtur occurrant, & obuient, saltem remedio egestatis; quodque viri literati, & periti, qui possent afferre fructum quam plurimum in Ecclesia sancta Dei, affectionem à se abdicando, occasione huiusmodi, ne sint viri Ecclesiastici, mutato proposito, sæculo se dediderunt Significarunt nihilominus, quòd ijdem viri Ecclesiastici, pro suis, & Ecclesiarum suarum necessitatibus quantumcumque euidentibus, nullos reperiebant nec reperiunt creditores, cùm credant se, ipsis viris Ecclesiasticis decedentibus, à nobis recuperare non posse: Licet parati semper simus, & fuerimus, eis exhibere de nobis iustitiæ complementum. Exposuerunt etiam nonnullos viros Ecclesiasticos occasione huiusmodi, legitima absentiæ colore quæsito, fuga latebras petijsse, quosdamque mendicando per mundum fame peremptos.* Alia damna grauiora.

301 *QVOCIRCA pro parte dictorum virorum Ecclesiasticorum fuit nobis humiliter supplicatum, quatenus tantis Ecclesiarum damnis, hominum malitijs, animarum periculis, malis, ac scandalis, obice sani obiecto consilij, viam præcludere dignaremur ac licentiam, & potestatem liberè testandi, Codicillandi,* Clerus à Rege postulat ius testandi, consuetudini dictæ oppositum.

donatione causa mortis donandi, & aliàs quomodolibet supremo iudicio ordinandi, nedum inter viuos disponendi de omnibus, & singulis bonis, & rebus, quæ ad nos, ipsis decedentibus, vigore prætensæ consuetudinis pertinerent, concedere dignaremur, eandem consuetudinem annullando, & penitus remittendo, & in casu, quo aliquem eorum intestatum decedere cõtingeret, ordinando prout eis, ac eorum Ecclesiæ expediret. Nos verò considerantes, quòd cunctis viuentibus vita terminus mors est, nihilque est, quod magis hominibus debeatur, quam vt supremæ voluntatis, post quam aliud iam velle non possunt, habeant liberum arbitrium: quodque iusta petentium votis ita nos annuere conuenit, vt ius nostræ Ecclesiæ, atque nostrum, nostrorumque successorum, mutua compensatione illæsum remaneat atque saluum, dictorum virorum supplicationibus inclinati, habita plena deliberatione, & maturo consilio, nedum semel, imo pluries, cum Capitulo nostro, videlicet Dominis Reginaldo Dabatuto Operario, Raimundo Marquesij, Hugone la Moalhia, & Arnaldo de Podio, *Canonicis nostræ Ecclesiæ Caturcensis, ad hoc specialiter tactu campanæ, more solito, congregatis, Capitulantibus, & Capitulum in præsentia nostra tenentibus, & facientibus, vt moris est, & comperto per diligentem informationem, & inquisitionem per nos factam, omnia & singula per ipsos viros Ecclesiasticos, coram nobis proposita, superius descripta, fore vera, & veritatem continere; perquisito etiam cum Thesaurario, & receptoribus nostris, nonnullisque alijs fide dignis, habentibus plenam notitiam huius rei, & pro veritate comperto, quod bona seu spolia prædicta non valebant, nec valent annis singulis, vno cum alio compensato, nec ascendunt ad summam centum quinquaginta librarum Caturcensium, nec valere consueuerunt, nec verisimile est valere in futurum: De, & cum consilio, & assensu nostri Capituli prælibati, & voluntate virorum Ecclesiasticorum prædictorum. Ordinauimus, & etiam ordinamus, vt per ipsos viros Ecclesiasticos, quorum bona vel spolia ad nos, & nostram Ecclesiam, nostrosque prædecessores, ratione prætensæ consuetudinis, ipsis decedentibus, pertinebant, in recompensationem spoliorum eiusmodi nobis, vel nostris successoribus,* centum quinquaginta libræ Caturcenses annui & perpetui reditus, *in Ciuitate nostra Caturci, nobis, aut nostro Thesaurario, tempore quo celebrari consueuit Synodus, exoluantur. Ita tamen quòd Canonici nostræ Ecclesiæ, & alij qui obtinent, vel in futurum obtinebunt beneficia, ad præsentationem dicti nostri Capituli, singulorumque Canonicum, ratione dignitatum, personatuum, officiorum seu præbendarum, communiter, vel diuisim spectantia, qui ex priuilegio à sede Apostolica eis concesso, statuto, vel consuetudine, seu aliter quocunque modo, testari, & ordinare possunt de bonis eorum vndecumque quæsitis, ad contribuendum in pensionem huiusmodi non teneantur. Et ne ipsi viri Ecclesiastici, ac eorum Ecclesiæ, perpetuæ subiaceant seruituti, de, & cum consensu nostri Capituli antedicti, permittimus, quòd si viri Ecclesiastici memorati, nobis, & nostræ Ecclesiæ velint quandocumque eis placuerit, & potuerint, tradere & assignare dictas centum,*

Concedit Bego cum Capitulo.

Bego sibi & successoribus in compensationẽ acquirit centum, quinquaginta libras census annui.

Capitulum eximitur & aliquot alij ab eo censu pendendo.

quinquaginta libras Caturcenses,& in vno loco,vel pluribus idoneis nostrarum Ciuitatis,& Diœcesis prædictarum, quod hoc possint facere, nosque, & successores nostri recipere,ac ipsos & eorum singulos,nec non eorum.& cuiuslibet ipsorum Ecclesias, à dicto pensionis onere ex tunc perpetuo promittimus liberare,& ex tunc liberamus,ac conuenimus, ipsas centum quinquaginta libras Caturcensis ab eis non vlterius exigere,vel ab aliquo eorundem. Vt exigendæ ex centum libræ.

302 *Jis vero nobis,nostraque Eccl.& nostris successoribus semper saluis,in recõpensationem spoliorum prædictorum, Nos præfatus Episc.,de,& cum assensu,& consilio antedictis,pro nobis,& nostris successoribus, ipsam consuetudinẽ, recipiendi,& leuandi* spolia,*cassamus,& reuocamus, irritamus, & perpetuo, annullamus volentes & concedẽtes,de,& cũ assensu,& consilio prælibatis,quod dicti viri Ecclesiastici; pro pensione huiusmodi, nobis, & nostris successoribus annis singulis exoluenda, semel, & pluries in vno loco,vel pluribus, præsertim in dicta nostra Ciuitate Catur: quotiescumque eis videbitur, omnes insimul aut aliqua pars ipsorum virorum,in dicta nostra Ciuitate residentes,se valeant congregare.ac collecta,& collectas seu talias.quotiens opus fuerit, indicere viris Ecclesiasticis,quos hoc tangit negotium,antedictis, statuta, & consuetudines,seu ordinationes circa præmissa necessarias,& vtiles facere, & etiam promulgare, vnumque,& plures bailulos,procuratores, leuatores, collectorum receptores,vel sindicos,in dicta nostra Ciuitate,& in quolibet Archipresbyteratu nostræ Diœcesis.pro dictis collectis exigendis, recuperandis,ac expediendis alijs necessarijs supra& infradictis,& eorum quorumlibet cõstituere,& etiam ordinare, & si dicti viri Ecclesiastici,vel maior pars eorum, guerris, vel alijs periculis obstantibus,non possent commodè congregari, dicti baiuli, procuratores,leuatores,seu alij officiales, quocumque nomine nuncupentur, etiam collectas indicere valeant necessarias pro præmissis, ac ipsas leuare, seu exigere in iudicio,siue extra:ac ipsos viros Ecclesiasticos.& eorum singulos,pro portionibus ipsos contingentibus, per Officialem nostrum censura Ecclesiastica, & aliàs tanquam pro re confessata,& condemnata, & quæ in rem transiit legitimè indicatam, compellere, & agere contra eos, alijsque officialibus de nouo creatis.vocatis nonnullis ex ipsis viris Ecclesiasticis, de administratis per eos reddere computum, & legitimam rationem, ab eis liberationem & quictantiam obtinere.*

303 *Præterea cum inter nos nostrosque prædecessores in Christo P. P.* Dominos Abbates Moyssaci,& Figiaci, *ac eorum Capitula, Conuentus,& membra,necnon quosdam alios nostræ Diœcesis, retroactis temporibus fuerit, & adhuc sit controuersia, ad quem nostrũm bona siue spolia* Beneficiatorum *decedentium, & Ecclesiarum, quarum præsentatio ad eos, vel eorum aliquem spectat, debeant pertinere, & ob hoc ipsi Beneficiati recusent cõtribuere cum dictis alijs Ecclesiasticis in dicta pensione centum quinquaginta librarum prædictarum,nosque simus,& fuerimus in possessione, seu quasi.percipiendi ipsa spolia & bona,casu,quo nos,vel officiales nostri, priusquam ipsi Do-* Cautio super Abbatiæ Moyssiacensis & Figiacensis Beneficijs.

mini Abbates, & alij, vel eorum gentes, ad capiendum bona siue spolia huiusmodi, ipsis Beneficiatis, vel aliquo eorum defunctis, venimus, & ea occupauimus, volumus & ordinamus, de, & cum consensu nostri Capituli memorati quod dicti procuratores, leuatores vel syndici, per se, vel alium, seu alios, eadem spolia siue bona, ipsis beneficiatis, vel eorum aliquo decedentibus petere, leuare, exigere, recipere, & recuperare valeant, nostraque autoritate bannire, seu ad manum nostram ponere, & dum voluerint relaxare, ac pro eis in iudicio, siue extra, contra quoscunque rebelles, vel contradictores, prout nos & nostri prædecessores facere consueuimus, & recipere à prædecessoribus eorundem, ac ipsa spolia siue bona in vtilitatem Ecclesiæ viduatæ, ac pro anima ipsius defuncti expendere, & alias de ipsis, prout eis placuit, ordinare. Nos enim ipsos baiulos, procuratores, leuatores, & syndicos, quantum ad bona siue spolia huiusmodi, in iure in eisdem, nobis, & nostræ Ecclesiæ competenti, & in futurum, nobis, & nostris successoribus competituro, cum & pro dicta recompensatione pensionis prædictæ in locum nostrum, & nostrorum successorum, ponimus totaliter & omnino, & totum ius, quod habemus, ac habere poterimus in futurum, pro nobis, nostris successoribus, & nostra Ecclesia, transportamus & transferimus in eosdem.

Decedentium Ecclesiasticorū successori, & Ecclesiæ vt prouidendum.

304 *Cæterum volumus & etiam ordinamus, de, & cum consensu & consilio sæpe dictis quòd de bonis cuiuslibet viri Ecclesiastici decedentis, & fructibus, ipsi interim Ecclesiæ, obuenientibus, vsque ad receptionem nouorum fructuum, arbitrio baiulorum seu aliorum officiariorum prædictorum, futuro, prouideatur successoribus, alijsque seruitoribus, & ministris dictæ Ecclesiæ necessarijs, ac muniatur, & ornetur caminata ipsius Ecclesiæ lectis, & alijs aysinijs, vtensilibus; & suppellectilibus in aula, coquina, horreo, & penore necessarijs iuxta, & secundum ipsius defuncti, & Ecclesiæ facultates. Si verò aliquem ex dictis viris Ecclesiasticis intestatum decedere contingeret, vel ad causam venire intestati, dicti baiuli, procuratores, vel receptores, bona ipsius defuncti cum inuentario per se, vel alium recipiant. De quibus eius exequias soluant honorificè, prout decet: caminatam, vt præfertur muniant; debita exsoluant & quæ supererunt, in missis, eleemosynis, ornamentis ipsi Ecclesiæ necessarijs, & alijs pijs vsibus expendant, & propinquis ipsius defuncti indigentibus, si qui appareant; si verò non appareant, parochianis, vel alijs egentibus erogent, prout discretioni eorum (super quo eorum oneramus conscientias) videbitur faciendum.*

Quid de morientibus ab intestato.

Recursus ad Papam.

305 *Et quia iuri, seu constitutioni nostri superioris, quæ inhibet viros Eccl. de bonis, suarum Eccles. intuitu acquisitis, posse testari, & ordinare, nedum in morte, imò etiam nec in vita, derogare non possumus, nolumus, nec debemus, cum pro nostra, nostraque Ecclesiæ, ac successorum nostrorum, necnon ipsorum virorum Ecclesiasticorum, ac beneficiorum, & successorum suorum, & cuiuslibet eorum vtilitate, sanctissimo in Christo Patri & Domino Domino nostro summo Pontifici, vnà cum Capitulo, & viris Ecclesiasticis antedictis, suppli-*

camus humiliter, & deuotè, vt hanc nostram prædicta consuetudinis remissionem, cassationem, & annullationem, ac omnia & singula super & infrà tacta approbare, confirmare, ratificare, ac licentiam & potestatem testandi, codicillandi, causa mortis, & aliàs quomodolibet in vita & in morte, saluis conditionibus supradictis, ordinandi, & disponendi de prædictis bonis suarum Ecclesiarum occasione, ac intuitu quæsitis, & quærendis, quæ nos antea pro spolijs consuetudinis huiusmodi prætextu recipiebamus, de benignitate Apostolica dignetur dare, & concedere ipsis viris Ecclesiasticis, & eorum singulis tam præsentibus, quàm futuris, cum omnibus non obstātibus, & alijs clausulis opportunis. Nos enim dictus Episcopus, de, & cum assensu, & consilio antedictu, promittimus, & conuenimus pro nobis, & nostris successoribus, ipsis viris Ecclesiasticis, & cuilibet eorumdem, videlicet præsentibus pro se, & successoribus, ac Ecclesijs eorumdem, & cuiuslibet ipsorum, stipulantibus, & recipiētibus. Notarijs infrà scriptis & eorum vtrique, tāquam personis præcipuis, pro omnibus & singulis viris Ecclesiasticis prædictis absentibus, ac eorum & cuiuslibet ipsorum Ecclesijs stipulantibus & recipientibus, pro, ac coram omnibus, & singulis articulis supra & infrà tactis. Interim ante dictam confirmationem dicti Domini nostri Papæ, de ipsis bonis, vel spolijs eorum, vel alicuius ipsorum, siue testatorum, siue ab intestato decedentiū per nos, vel aliū, seu alios, nihil recipere, vel leuare, ipsósque, aut eorum aliquem, quo minus interim testari, codicillare, aut aliàs in vita, & in morte quomodolibet ordinare, & disponere valeant de eorum, & cuiuslibet ipsorum bonis, siue spolijs prædictis, prout eorum, & cuiuslibet ipsorum voluntati placuerit, saluis dictis conditionibus, vlterius impedire, directè, vel indirectè, publicè vel occultè, nec testamenta, codicillos, donationes, aut aliàs vltimas voluntates, si quas iam condiderint, aut in futurum condere voluerint, impugnare, infringere, vel etiam annullare, aut aliud quidquam facere, quo minus exequantur & compleantur dictæ eorum donationes inter viuos, & voluntates vltimæ, aliaque omnia & singula supra & infrà scripta.

Interim dum Papa annuat, testari liceat.

306 VOLVMVS tamen, & etiam, de, & cum assensu dicti nostri Capituli ordinamus, quòd quandocumque aliquem de ipsis viris Ecclesiasticis decedere continget, donatione inter viuos facta, codicillo seu testamento conditis, vel alia vltima voluntate quacumque, vnus de baiulis constitutis cum vno vel pluribus de executoribus ipsius defuncti, vocato eius hærede, si præsens fuerit, si verò sit absens, eo etiam non vocato, bona ipsius defuncti, si eis attenta conditione hæredis instituti, ipsiusque viduatæ Ecclesiæ, futuri successoris vtilitate, (cupiditate, amore, timore, odio, vel fauore quibuscumque cessantibus) visum fuerit expedire, inuentario fideliter conscripto recipiant, & de ipsis dictum defunctum funerent, caminatam vt præfertur, muniant futuro successori, vsque ad nouos fructus prouideant, debita exsol-

Cura in defunctorum funeribus quæ habēda.

uāt,& quæ supererunt tradant,& restituant heredi instituto. In quorū fidē & testimonium,& ad maiorem omnium firmitatem, præsentes litteras in forma instrumenti publici per notarios infra scriptos publicari mandauimus, sigilliq; nostri magni proprio munimine roborari. Acta fuerunt hæc in dicta nostra Eccl. Cadurc. in Capella S. Martini, ubi per ipsos Canonicos Capitulū teneri consueuit, undecima die mensis Maij, anno a natiuitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo quarto, indictione septima, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini Clementis diuina prouidentia Papæ septimi, anno sexto, præsentibus venerabilibus viris Domino Ioāne de Affriano decretorum doctore, Magistris Petro de Maserij Camerario, Nicolao Amourous Bacallario in decretis procuratore: Ramundo Sanhafra Capellano, & familiaribus nostris, & Ioanne Saleſſas, Petro de Castronouo testibus *ad præmissa vocatis specialiter, & rogatis. Ego verò* Petrus Bergerij *Ciuis Cadurci authoritate Apostolica publicus Notarius, præmissis omnibus & singulis, vnà cum dictis testibus, & subscripto Notario interfui, & de ipsis, de præcepto & mandato dicti Domini Episcopi, qui voluit & concessit dictis viris Ecclesiasticis fieri vnum & plura publica instrumenta, notam sumpsi, & in libris seu protocollis meis posui, & exinde hoc publicum instrumentum in hanc formam publicam extrahi, & grossari feci: alijs occupatus negotijs per alium scribi feci, & hic manu mea propria me subscripsi, & signo meo consueto signaui, vnà cum signo & subscriptione eiusdem Notarij, qui vnà mecum de prædictis omnibus notam sumpsit, ad æternam rei memoriam in fidem & testimonium præmissorum; & cōstat de rasuris factis superius in dictione vbi dicitur Ecclesiarum, aut magni proprij. Actum & datum vt supra. Ego verò Ioannes de Bornaiello clericus Clarmonensis Diœcesis, authoritate Apostolica Notarius publicus, præmissis omnibus & singulis dum agebantur, vnà cum dictis testibus, Notario prædicto præsens interfui, & de ipsis, de præcepto & mandato dicti Domini Episcopi, qui voluit, & concessit dictis Ecclesiasticis fieri vnum & plura publica instrumenta, notam sumpsi & in libris seu protocollis meis exinde hoc præsens publicum instrumentum extrahi, & in hanc formam publicam redigi feci, alijs negotijs occupatus per alium scribi feci, & hic manu mea propria me subscripsi, signoque meo consueto signaui, vnà cum signo & subscriptione Notarij prædicti, qui vnà mecū de prædictis omnibus & singulis notam sumpsit, ad æternam rei memoriam, in fidem & testimonium præmissorum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ ratihabitionis, confirmationis, communionis, & supplementi infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Auenioni decimo septimo. Kalendas Ianuarij, Pontificatus nostri anno septimo. Crescentius H. de Arena.*

Testes. subscriptiones. sigilla.

Clementis confirmatio.

307 Eodem anno Episopales ædes ad *Diui Vrcisini*, insalubriori olim loco sitas, fluminis vicinia incommodante, desertas ab se, cum ijs commutauit quas ad *principem Aedem* incolunt hodieque Antistites, à Domino *de Garnello* coëmptas, vt docet emptionis subscriptio, sextum Septembr. diem, seculi quarti decimi 84, annotans annum. Anno eiusdem Epoches 87. alioque proximè insequente in fidem clientes non paucos, nobiles illos, aliosque recipit solemni delato homagio, vt Episcopi Archiuū peruolutatum à me accuratiùs, docuit; ex quo ipso honore Begonis annos singulos, vt & *Bertrādi* Decessoris annotare pronum fuisset. Atenim fatalis hic fuit *Begoni* nostro, 10. *quippe Septembris A C.* 1388. vitā functum oppido cui à S. Cosma nomen, finibus Cadurcorum sito docent *Ciuitatis nostræ membranæ* patrio idiomate: itaque Bego sederit ab anno 1368. ad 1388. viginti ipsos annos solidos. A. 1384 Episcopale palatium commutat Bego. Mors, temporis ratio.

FRANCISCVS DE CARDAILLACO.

308 FRANCISCVS de *Cardaillaco* stemmate iam Cadurcenses inter Præsules tertius, vt quam pepererat *Guillelmus I V.* ea ex gente, Episcopatui, *Comitatu adiuncto*, maiestatē, diu familia eadem tueretur, *Begoni* extemplò sufficitur: Constat quippe ex *Ciuitatis* nostræ Armario Kalendis ipsis. Quintilibus, solemni vt fit pompā in vrbem admissum Franciscum, tum primùm Episcopi ac Comitis nostri nomine honoreque insignem, A.C. 1389. Constat & hoc anno nostris donatum infulis, ex infinito pene eorum numero qui ex *homagiorum Episcopalium* Codicibus M. S. à me perlectis, fidem daturi, ex Cadurcorum partibus omnibus aduolarint. Quæ ipsæ tabulæ clientelariæ fidei testes sufficerent abundè Franciscorum nomini ad A.C. 1404. quo *Guillelmum* sublectum constat, nostris Episcopis (quidquid reclamitent nostrarum rerum, vt mox docebimus, insolentes) continenter, atque hiatu nullo asserendum. Nullus quippe annus interiacet, non multis id genus testificationibus quàm clarissimus, *Francisci Episcopi* expressā vbique nomenclaturā. Atenim fuerat *Franciscus* primùm de *Diui Francisci familia*, cuius legibus Cadurci diu vixerat ædium parte ab se etiam ædificatā, quæ viri tanti hodieque retinet nomen. Imò ex ipsa vltronea mendicitate, ad *Cauallioensis* sedis infulas raptus antea, patriam vltimo vitæ tempore sanctissimè administrauit. Franciscus ab A. C. 1389. ad 1404. ex familia S. Francisci. Homagia.

309 Ipsis sedis auspicijs, infestari se videns Cadurcense Capitulum *fiscalium exactorum* deprædationibus grauioribus (ipsa quippe Eccl. addicta A. 13 89. Capitulum sub Regis Caroli VI tutela.

bona, Regis nomine, quod fraudi prætenderent, occuparant) in fidem tutela m ... admittitur à *Carolo* ea nomenclatura *sexto Francorum Rege*. haud dubium quin *Francisco* locuplete tum fama negotium adiuuante; adeò vt extemplo *Regia lilia* appressa bonis ipsis vt fit, in occupationis legitimæ testificationem solemniter, deque Iuris formula fine amota sic habent Codicilli Regij *CAROLVS Dei gratia Franc. Rex Vniuersis &c. Notum facimus quòd ad supplicationem dilectorum nostrorum Canonicorum, & Capituli Ecclesiæ Cadurc. Nos, ipsos Canonicos, & Capitulum, vnà cum pertinentijs suis omnibus, iurisdictionibus, Capellanis, Clericis, Familiaribus, rebus, possessionibus, & bonis suis vniuersis, in & sub protectione nostra speciali, & saluagardia suscipimus, authoritate nostra regia per præsentes &c. Dantes & concedentes seu deputantes eisdem speciales gardiatores & defensores. Vicarium, &* Baiulum *Cadurcensem, aut eorum locumtenentem, Datum Tolosæ die 7. Ianuar. A. D.* 1389.

A. 1390. monumentū rigidioris victus ipso die passionis Dominicæ

Extat & monumentum antiquitatis non contemnendum *M.S. Capituli Codic.* quo rationes censuum annotantur, ad *Francisci* auspicia sic enim habent tabulæ, peruetusto eoque fideliori charactere conscriptæ, quas Archiuo Capituli Præfectus *Antonius de Beluezé Cadurcensis Canonicus* merentissimus de *totius Capituli* ea fine coacti calculo (tanta quippe est apud eos antiquitatis, Tabulariique religio) transcriptas dedit. *Anno Dom.* 1390. *die prima Apr. quæ fuit dies Veneris Sancti, in hospitio habitationis Dom.* Francisci *Episcopi Cadurc. in præsentia mei notarij & testium subscriptorū, Durandus Raynaldi Procurator, & syndicus Ven. Capituli Cadur. & ipsius Capituli seruiens, in absentia dicti Dom. Episcopi præsentaui Magistro Nicolao Amoros Procuratori ipsius Dom. Episcopi Cadur. duos platellos lineos plenos, videlicet vnum fabarum coctarum & vnum de fresum, & duas pitalfus stanni plenas vini albi & rubei. & sex panes siue michas frumenti, valentes qualibet 4. denarios Turon. prout est consuetum facere quolibet anno in dicta die, per dictum Capitulum &c.* Quas tabulas monere arbitror religionis pristinæ, qua se *Dominica Passionis* solemni die, spretis abiectisque opiparis ac dulciarijs, *ad fabarum viliumque leguminum* esum sponte adstringerent, ac damnarent. Extat & in *Armario Capituli* libellus supplex, quo Canonici postulant *de Francisco Episcopo Begoni proximè*, vt tabulæ cauent *suffecto* statuat atque pro suo iure sanciat de *Decimarum* illis prouentibus qui ob guerras atque mortalitatem *totā S. Vincenrij Parœciā* nequirent colligi, quarum subnotatio tabularum *Christi* 1390. *annotat annum* eiusque Kalend. sextiles diem quintum.

A. 1390. ius dicit Franciscus super decimis S. Vincentij.

A 1391. societas sanctissi nainter Capitulum & Carthusienses inita.

Insequenti tum anno, quo sedisse *Franciscum* itidem (vt & ad 1400.) *docet Homagiorum codex* inita est societas, maiorque ac tenacior amicitia sanctioris fœderis astricta est legibus *Cadurcense inter Capitulum, atque Carthusienses*, seculi huiusce auspiciis Cadurcum euocatos. Sancitum 311

quippe vtrinque est authenticæ pactionis, spontaneaque conuenientiis articulis; *nulla vt dissidia, nullæ lites* intercederent vnquam, sed vero semina litium omnia, si quæ secuturis temporibus suborirentur, catorum proborumque virorum sensu atque arbitrio, nulla ad forum, nulla ad Iudices prouocatione sopirentur, ac penitus eliderentur. Gratum erit genuinam illam atque germanam superioris æui pietatem, in ipsis intueri tabulis, quibus & pia alia vicissim opera communicant secum inuicem ipsi, eorumque prouentum ad alios mutuò transferunt. *NOVERINT vniuersi & singuli præsentes litteras inspecturi, visuri & audituri. Quoniam vt ait Apost. omnes stabimus ante tribunal Christi, percepturi prout gessimus in corpore, siue bonum, siue malum, oportet nos diem messionis extremæ operibus caritatis, & misericordiæ præuenire, orando pro inuicem vt saluemur; æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino multiplicato fructu recolligere debeamus in cœlis, firmam spem fiduciamque tenentes. CVM igitur inter honorabiles & circumspectos viros DD. Hugonem Ioannis Lacosta, Raim. de* Figiaco *& de S. Sereno, Archidiaconos, Reginaldum de* Batuto *Operarium, Hugonem la Noailla,* Raim. *Marquerij, Arnaldum de Podio, Gausbertũ de Capitepino, Guill. de S. Claro,* Ioannem *de Ecclesia,* Bert. *de Rupe, & Raim. Berrardi de Garnello Canonicos, in Eccl. Cathed. Cadur. residentes, vna cum Dom.* Petro *de Petra, Ioan. Darmen, Ioan. de Pradins, & Berengario Dominici Hebdomadarijs dictæ Eccl. & inter nos FF. Religiosos, Gaillardũ Vitalis Priorem, Petrum Ayralli. Sim. Daffort, Ioan. de Besso, Petrũ Reginaldi, Ioan. Strepolim, Pontium Tozet, Guill. de Petra mortua, Sansonem de Bolonzaco, Bernardũ Beruntij, Ioan. Magistri, & Petrum de Molendino, Conuentus & Domus Carthus. de licentia suorum superiorum fuit, & est concepta, & diu desiderata prouida & salubris associatio, seu consortium indiuiduæ vnitatis assumptũ, grandi desiderio cupientes vt feruor charitatis afluet, inualescat concordiæ vnitas, animorũ identitas perseueret, & præsertim circa bona spiritualia inter nos prænominatos & successores nostros cõmunicãda, quæ prout diuina prouidentia in nobis dignabitur operari, omnibus tam viuentibus quàm defunctis, præsentibus & futuris proficiant ad salutẽ, eadem clementiã largiẽte; Et vt huiusmodi cõsortiũ quod potissimè insidet cordi nostro, finẽ salubrem & celebrẽ per nostrã solertiæ studiũ consequatur, diligenti deliberatione præhabitã. Item nos prænominati, ad honorẽ Dei & totius Collegij ciuium supernorum, ad quietum statum precum prædictarum, & salutis animarũ incrementum, præcisis radicibus dissidiorum, vepribus litigiorum omninò subductis, volentes & affectantes quòd omnis controuersia, seu debatum quod pro tempore, inter nos omnes prænominatos posset oriri, pacificè & cum caritate, cessante quocumque litigio decidatur, terminetur & declaretur per duos de qualibet parte, cum consilio proborum virorum, ad hoc discretorum, per ipsos, eligendos, Deum præ oculis habentes, votis feruentibus sancimus, quantum in nobis est, vt amodo, annis singulis, circa*

Societatis articuli.

Interdictio litium omnium.

Missarum communicatio.

Festam omnium SS. celebretur vnum Tricenarium Missarum pro viuis Canonicis dictæ Ecclesiæ, ac Fratribus præd. Conuentus, & hebdomadarijs tam præsentibus quàm futuris; & circa festum B. *Joan. Bapt. aliud Tricenarium Missarum pro defunctis, quorum prima Missa dicetur solemniter in Ecclesia præd. Cadurc. & Conuentu dictorum Dominorum Carthusiensium Cadurci, & aliæ Missæ sine interruptione 29. diebus sequentibus, in priuato cum orationibus communiter ordinandis. Et in die sepulturæ, dicetur pro defuncto Missa in prædictis Ecclesia & Conuentu, vel sequenti die non impedito, & infra mensem, per quemlibet celebrantem dicetur pro ipso vna Missa in priuato, & per non celebrantes, dicentur septem Psalmi cum Litanijs trinâ vice. Prædicta autem tricenaria in prædictis Ecclesia & Conuentu, modo & forma prætactis celebrabuntur perpetuis temporibus. Adijciendo quòd Tricenarium Missarum pro defunctis dicetur in præfatis Ecclesia & Conuentu, dato quòd alibi quàm in Ciuitate Cadurc. contingeret aliquem de prænominatis decedere. Ad successores autem nostros restringatur, ad Canonicos tantum, Hebdomadarios, & fratres in Ciuitate & Diœcesi decedentes. Quod si infra Tricenarium pro defunctis, contingeret aliquem seu aliquos decedere, quòd reincipiatur iterum toties quoties fuerit reincipiendum ob mortem aliquorum, vt compleatur sine interruptione, Missis celebratis non computandis, in dicto Tricenario reincipiēdo; vt eisdem missis & orationibus effundendis pro inuicem, felici ducti regimine præseruemur à noxijs, semper proficiamus, præstando consilium, auxilium & fauorem in negotijs alterutriùs partis ad inuicem prout Deus dederit facultatem. In quorum omnium fidem has nostras præsentes litteras sigillis, nostris communibus Capituli dictæ Ecclesiæ Cathedralis & dictorum D. D. Cartusien. Cadur. duximus communiendas, vna cum contrasigillis. Actum Cadurci die 20. Aprilis A. D. 1391.*

A. 1402. Franciscus iura aliqua trāsfert ad Capitulum.

Extant & donationis solemnis Codicilli *Capituli* nostri *Archiuo*, A. 312
C. 1402. *Augusti die tertia scripti*, quibus caueatur disertè Sestariorum triginta censum annuum, tùm â *Francisco* nostro transcriptum in Capitulum, *ex feodi de Varaire Canone* pensitandum; qualem videlicet ad *Franciscum, Minorum familia tum censitum*, transtulisset olim *Bertrandus* germanus frater; quem ipsum censum denuo ab Cœnobio ipse receperit, *Cauallicensis factus Antistes*; quo ex gradu ad nostram sedem aduolarit. Neque mirandum est tantam mendicitatem Religioso ordine egentissimo illo professum olim Franciscum; iure omni donandi, alienandiue reciso, ex solemni etiam voto; tranferendi tamen bonorum id genus dominij auctoritatem vsurpasse; eam enim potestatem fecerat votis laxato vinculo, Pontifex *Clemens*, quem haud dubiè ipse communi tum fatis errore, germanum agnoscebat Pontificem, etsi vti iam demonstrauimus in summum Sacerdotium vi atque fraude inuolasset, nec nisi *Pseudo* foret *Pontifex*. Attexam Rescriptum Clementis cassum licet ac irritum, tum quia sedis *Francisci* auspicijs datum id video, nullam vt de illius sede

testimonium antiquius habeant, tum quia ex *Diui Francisci assumptum Ordine* testificetur luculenter, qua in parte vix nos fefellerit. *CLEMENS Episc. ser. ser. Dei, Ven. Fratri Francisco Episcopo Cadurc. Sal. & Apostol. Bened. QVIA præsentis vitæ conditio statum habet instabilem, & ea quæ visibilem habent essentiam, tendunt inuisibiliter ad non esse; tu hoc salubri meditatione præmeditans, diem tuæ peregrinationis extremum, dispositione testamentaria desideras præuenire. Nos itaque tuis in hac parte, supplicationibus inclinati, vt de bonis mobilibus ad te per Ecclesiam cui præesse dignosceris licitè acquisitis, quæ altaris vel altarium Ecclesiæ ministerio, seu alicui speciali eiusdem Ecclesiæ diuino cultui vel vsui non fuerint deputata, pro decentibus, & honestis expensis funeris tui; remuneratione illorum qui tibi viuenti seruierunt, siue sint consanguinei, siue alij iuxta eorum meritum, moderatè tamen disponere & erogare possis, & aliàs (prius tamen de omnibus prædictis bonis ære alieno, & ijs quæ pro reparandis domibus & ædificijs consistentibus in locis ipsius Ecclesiæ, culpa vel negligentia tua vel tuorum Procuratorum destructis seu deterioratis, nec non restaurandis alijs iuribus eiusdem Ecclesiæ deperditis, ex culpa vel negligentia prædictis, fuerint opportuna, deductis) in pios vsus & licitos conuertere valeas. Non obstante quòd Ordinis Fratrum Minorum Professor existas: Fraternitati tuæ plenam & liberam auctoritate præsentium concedimus facultatem. Volumus autem quòd in eorumdem dispositione bonorum, iuxta qualitatem residui, erga dictam Eccle.æ liberalem exhibeas prout conscientia tibi dictauerit, & animæ tuæ saluti videris expedire. Datum Auenione 7d. Ian. Pontificatus nostri anno XI. qui annus Christi est* 1389. Conditum *Ecclesia d'Espaignac* Diœcesi nostrâ Francisci corpus, mirum qua veneratione colant nostrates, quorum videlicet iudicio sanctus ipse, vti & eius tumulus, sepulchrum Beati passim audiat. Sedit ab A. C. 1389. ad 1404. si & clientelis delatis & hactenus adscriptis Actis fides.

Clemens Pseudopapa Francisco Minoritæ ius testandi cócedit.

Mors, & ratio temporis.

313 Nouum hic mihi Cadurcorum Antistitem, nouus nomenclator, vellicata recens aure, ad memoriam reuocabat, cùm censui hærendum subsistendumque, veritati, qua amicius nihil, comperiendæ. Prodijt quippe haud ita pridem in lucem *Augustiniana Anastasis* qua scilicet scriptores, sacri *Augustinianorum Ordinis, Alphabetico nominum auctorum ipsorum seruato ordine recensentur*, singulorum item opera literaria. Hoc verò volumine ROBERTVM nostri huius seculi epocha, discat Lector, nostratum Antistitem factum, ex hisce verbis quibus *Thomas Gratianus* eiusdem sacri Ordinis in Coloniensi Prouincia *Prior Prouincialis* fidem cõciliare videatur ROBERTVS *Vualdeby vir rara scientiæ ex Anglia in qua lucem primum accepit, cum Eduardo Nigello Principe fortunato Gallias petijt, Dein Tholosæ quæ vrbs est Galliæ Narbonensis philosophiæ, postremò Theologiæ studio vacauit; quo facilè palmam reliquis præripuit, eoque deuenit excellentiæ vti Doctorum princeps ea tempestate*

Robertum malè hic collocat inter Cadurc. Antistites Augustiniana Anastasis.

Cadurcorũ calamitas & vastitas.

censeretur: Linguarum quoque peritia, atque eloquentiâ multis præstitit. Ad hæc Theologiam professus cum esset, primo quidem Episcopus Cadurcensis in Aquitania, deinde Dublinensis Archiepiscopus est creatus anno 1395. *Denique Eboracensis Archiepiscopus anno exacto renuntiatus est. Diuini sui ingenij monumenta reliquit Lecturas sententiarũ lib.* 4. *Quæstiones Ordinarias lib.* 1. *Quodlibeta varia lib.* 1. *Contra Vuiclefistas lib.* 1. *Sermones per annum lib.* 1. *& alia plura.* Atenim si iusto sacramento datur contendere cum auctore hoc nouo nostrarum rerum insolente, atque omnino quo ad hæc nescio, Qui tandem fuerit Episcopus Cadurcensis in Aquitania *Robertus* ante annum 1395. quando continentibus retrò temporibus *Franciscum, Begonem:* Bertrãdum, *Guillelmum, Hugonem, Raimundum,* toto hoc seculo sedisse, nostros inter constet; nec duos sedes vna capiat; nisi forte voluerit *Gratianus* in tanto Anglorum id temporis *Francorumque* dissidio; in illa *Pseudopontificis* intrusione schismateque, ab *Eduardo Anglo* impetratum *Roberto* Cadurcensem Episcopatum, quibus nescio artibus cuiusue Pontificis calculo; quo tamen perfungi nequiuerit *Anglorum* excusso tum *iugo*, imperioque omni reciso. Certè vt vt res habeat, honorificum nostris fuerit virum tanta literatura, tantaque id temporis fama, Cadurc. Antistitibus, quorum scilicet Dignitas ingens fit ab ijs etiam annumeratum, qui suorum merita cumulare, quantis possunt artibus adnituntur.

Roberti encomia.

GVILLELMVS
VI. D'ARPAIOV.

GVILLELMVM *Francisco* suffectum proximè habuit sedes nostra (si intacta Capituli audimus tabularia, fidè illa omni maiora) eumque ex illustri hodieque Rutenos inter *Arpaiorum* familia. Tabulas quippe legi ipse *Anno* 1404. *Indict.* 12. *die Augu.* 20. *Pontificatus D. Benedicti Papæ anno* 10. *in Castro Duienta Diœcesis Ruten.* conscriptas, quibus Guillelmus *Petro de Bessueiolis* Episcopus, administrandi interim, dum ipse accessus se impedimentis exueret, vices authoritatemque committit, plenissimam illam atque amplissimam. Aliàs itidem eiusdem fidei, quibus Cadurci iam suffectus ille Guillelmo Proepiscopus, sedis possessionem init rite Præsulis nomine, seu vt loquuntur Acta, *sumit possessionem pro Dom. Guillelmo Electo à Benedicto* XIII. *Papa* (Doleo hunc fuisse Pseudopapam, nostratesque per errorem se illi adiunxisse) per *decessum* Francisci *vltimi Episcopi, & iurat super sancta Dei Euangelia, manu dextrâ corporaliter gratis tacta, se tenere firmiter & inuiolabiliter obseruare perpetuò consuetudines, libertates, vsus, & obseruantias ipsius Capituli & Ecclesiæ predictæ.* Verùm errore deinceps agnito, veritateque successu temporis se in conspectum dante, *Guillelmus* verum Pontificem appella- 314

Guillelmus ab A. C. 1404. ad 1431. per Vicarium Vrbem init,

Iurat solemniter per Vicarium.

rit,ratamque promotionem hanc ad Cadurc. infulas legitimâ auctoritate comprobâte effecerit: Quod & in cæteris suspiceris, si quando iam retrò æuo cõtigerit,vt nostri Apostolicæ sedi addictiores per errorem tamen fuco ac vmbris meram postposuerint veritatẽ. Anno huius seculi septimo, coràm,eadem iuramento sancisse,solemnique pompa,vndeuicesima Nouẽbris die, vrbem primùm ingressum docẽt his verbis *Capitulo excerpta tabulæ*,quas Archiuo præfectus iam suprà laudatus Canonicus fideliter à me prius lectas exscripsit *ANNO Domini* 1407.*die* 19. *mensis Nou. regnante D. Carolo &c.apud Cadur. ante portam Eccl. Cathedralis Cad. Venerabiles & discreti viri D. D. Guillelmus de Rupe Archidiaconus de Tornesio in Eccle. Cadur.& Guillelmus* Boquery *Canonici Cadurc. ac syndici vt dixerunt Venerabilis Capituli Cadurc. requisiuerunt R. in Chr. Patrem & D.D.Guillelmum Episco.Cadur. vt dicto Ven. Capitulo Cadu. præstaret iuramentum de tenendo,& obseruando statuta libertates, consuetudines,& obseruantias dicti Capituli prout est fieri consuetum per prædecessores suos;Et tunc dictus Dom. Episcopus petijt sibi ostendi &c Dicti vero syndici dixerunt quòd sibi ostenderant per instrumenta legitima per dictum Capitulum sibi missa apud Montempensatum; Et tunc idem Dom. Episcopus promisit & iurauit ponendo manum suam dextram supra pectus more prælatorum,tenere,& obseruare statuta,libertates,& consuetudines prædicti Capituli;testibus,nobilibus Do.Hugone de Cardaillaco, milite; Dom de Violio &c.Consentiunt* & *Ciuitatis* nostræ *Archiua*,quanquam solemnem hanc Antistitis in vrbem admissionem in sequentem diem reijciunt.

A.C. 1407. ipse iurat coram.vrbemque init

Anno 1408.*ex Capituli Tabulario* Parœciæ *d'Autoyre*, alteram *de Via*
315 annectit. Anno 1412. misertus suorum egestatem continentibus bellis ac morbis iam vastatorum funditus,ac pene deletorum, vt vectigalia Antistiti alendo cum Diœcœsim lustrat, non nisi moderatiùs exigantur præscribit,nobili ad humanitatem exemplo *GUILLELMUS miseratione diu.Cadurc.Episco.vniuersis &c. CUM ex pastoris officio nobis incumbat, subditorum commoda & maximè virorum Ecclesiasticorum,quibus diuina clemẽtia nos dedit præesse,& eorum grauaminibus & oneribus quantum est possibile,obuiare. Nos considerantes paupertatem Eccl.nostræ Diœc.quam guerrarũ calamitas & fructuũ exiguitas, ac mortalitatũ quæ diutiùs viguerunt, & adhuc vigent in Diœc. nostra introduxerunt, propter quæ nonnulli olim incolæ à dicta Diœ. recesserunt,& illi qui remanẽt adeo sub paupertatis amictu, vitã pauperẽ sustinent, quòd potius eorũ vita egestas dici posset, quàm condecẽtis vitæ sustentatio, vt solebat;& maximè propter onera varia & diuersa,tam ordinaria,quàm extraordinaria, quæ eis incumbunt propter quæ si per nos de remedio non prouideretur opportuno,quod nos,ex pastorali officio eisdem impertiri tenemur, dicti remanentes similiter necessitate recederent. Ea propter deliberatione maturâ, & consilio cum Capitulo Ecclesiæ nostræ Caturcensis, & nonnullis alijs viris Ecclesiasticis dictæ nostræ Diœcesis*

A. C. 1408. parœcias d'Authoyre,&de via vnit

A. 1412 minuit procurationum onera.

Cadurcorũ calamitas & vastitas.

prahabito dicto Capitulo cum suis annexis beneficijs in suo priori statu permanente, & in nihilo huic ordinationi se subijciente, eisdem viris Ecclesiasticis quibus onera Procurationis, tempore nostra visitationis incumbebant, & incumbunt, ac incumbent in futurum, concessimus & concedimus, quòd de cætero quando nos visitare, Ecclesias visitari consuetas, qua de iure visitari debent, ab earum Prioribus, Rectoribus, & alijs gubernatoribus earumdem, vice & nomine procurationis nihil recipiemus, siue exigemus, si sint pauperes & minoris valoris, quàm decem librarum Turonensium; & ab alijs qua valorem prædictum decem excederent recipiemus tantummodo & exigemus, vnum grossum quindecim denariorum Turonensium pro libra: quòd si valor dictorum beneficiorum in tantum ascenderet, quòd calculatio dicti grossi excederet pro libra, summam procurationis de iure, & secundùm formam constitutionis vas electionis, *super hoc edita, non est nostra intentio, quod propter hoc, summam in dicta constitutione,* vas electionis, *contentam in procuratione ab eis recipienda excedamus, quouis modo, nec est nostra intentio quòd ab Eccl s..s per nos visitatis aliquid exigamus, sicut nec exigere debemus. Si autem contingat nos aliquas Ecclesias dimittere non visitatas nunquā alijs iam visitatis, posito quòd iterum easdem visitaremus, aliquid exigemus donec & quousque omnes & singula Ecclesia nostra Diœcesis fuerint per nos seu alium visitata, hanc autem dispositionem, concordiam & consensum ad vtilitatem Ecclesiarum, per nos & dictum nostrum Capitulum, ipso tamen Capitulo exēpto, vt excogitatam, deliberatam, & editam fecimus, & facimus, voluntate & beneplacito, ac dispositione sancta sedis Apostolica, per nos & nostrum Capitulū ac viros Ecclesiasticos nobis in hoc subditos, saluis semper, & retētis; quam ad maiorem roboris firmitatem sigillo nostro authentico, vnà cum sigillo dicti Capituli communiri volumus, & iubemus. Actum & datum Cadurci die vigesimo mensis Maij anno millesimo quadringentesimo duodecimo.*

Honos sedis Apostol.

Nos vero Capitulum Ecclesiæ Caturcensis Capitulantes, & super contentis in præsentibus litteris & Capitulum vnanimiter & concorditer tenentes super prædictis præmissis omnibus, & in præsentibus litteris & singulis ex nostra certa scientia & spontanea voluntate assensum nostrum præbuimus, & præbemus. In quorum fidem sigillum nostrum &c.

Capituli assensus.

A.C. 1418 Guillelmus Canonicos 25. ad 14. redigit. & quorum id.

Infeſtabantur interim calamitatibus quām aſperrimis Cadurcorum 316
noſtrorum fines, bello, fame, morborum vi inſana, aliiſque id genus extremæ ſortis conclamatique æui malis, adeò vt ad ſolitudinem omnia, vaſtitatemque redacta forent. Atque in illa ærumnarum mole oppreſſa Cathedralis Eccleſiæ maieſtas omnis dignitaſque, iam à priſtino deiecta gradu penitus corruebat, cùm nutanti iam dudum atque labanti, opportunè *Guillelmus* adfuit, atque nobiliori redditam formæ piorum placitorū ſapientiſſimis ſuſtētaculis fulciuit erexitque. Videbat quippe quinque ſupra viginti Canonicos, Archidiaconos ſenos, Operarium, Cancellarium, alioſque numeroſſimos quos olim ſplendidè aluiſſent

Eccle-

Eccl. prouentus, quosque *Bartholomaus* Antistes, ex suo sanciuisset calculo, & Pontificiæ authoritatis confirmatos munimine cauté atque prudenter voluisset, videbat inquam ad extremam mendicitatem redigi, ludibrioque esse iam ac contemptui singulis, præ vltima inopia, quam aleret numerosior alendorum cœtus, summaque id temporis annonæ flagellatio. Videbat insuper, qua erat animi sagacitate, vir cordatissimus, à profanis hominibus occupari etiam tenues illas reliquias stipendiorum sacrorum iuraque omnia Ecclesiæ violari, quando deessent viri gnaui ac strenui, illa scilicet egestate summa deterriti, qui sese ausibus improborū opponerēt, eosque quà cōsilio quà auctoritate deprimerēt. Edicit igitur vt deinceps *Canonicorū numerus ne quatuordecim excedat*, detractis de priore numero omnino vndecim; quin & eorum 14. albo censeatur ipse Antistes, maior vti Capitulo auctoritas, dignitasque concilietur; *Archidiaconi ne plures sint duobus*, futuri scilicet, maiori numero, impares tuendæ personæ, dignitatisque conseruandæ, quatuor alijs recisis; *Cantor* & *Cancellarius* ne Dignitatis sed Ecclesiæ Officijs deinceps defungi dicantur (quod de Cantoris munere iam statuerat ante, anno 1414. si tabulis Capituli fides, vt & de Cancellario *Bego*, scrutatumque hactenus ab eo tempore, colliges ex *Guillelmi* Actis inserendis continuò) Cæterum ne cui grauior hæc recisio videatur sancit, vt ne quis superstitum adhuc, dignitate ideò spolietur, sed vni post hac successuri; qui tamen iam præscriptum numerum non excedāt, & extinctis in perpetuum reliquis post superstitum fata, ni forte commutatis temporum vicibus ad pinguiorem fortunā redeat Cadurc. Eccl. tunc quippe restituendum numerum pristinum cauet. At enim ne quid moliatur auctoritate propria, neque *Bartholomæi* statutis sanctiorib[9] ad quæ sedis supremę calculus accessisset, irrito placito quid ipse detrahat, *Martinum V.* appellat, rem totam ad eius sensum arbitriumque refert. *Martinus* inquirendi de re tota negotium *Priori Briuatensi* cōmittit, sedisque Apostolicæ vice statuendi defert arbitrium re comperta, ac tandē *Eugenius* ipse Pontifex IV. quāquam defuncto iam *Guillelmo*, post annos aliquot, Guillelmi placitum omne cōfirmat. Docebunt negotij articulos omnes tabulæ, quas seruatā serie temporum inteximus integerrimā fide. liberalitatis Guillelmi in Capitulū, aliquot adiūctis de nouo Eccl. vectigalibus, monimētis etiam nobiles, & ad Guillelmi gloriā non tacēdos.

Suprà n. 116.

Sedis Apostol. assensus.

Guillelmi statutum.

317 *GVILLELMVS miseratione diuina Episcopus Cadurc. ad perpetuam rei memoriam. Ex commisso nobis Pastorali Officio, iure & ratione ad hoc inuitantibus, mente solicita propulsamur, vt secundùm varietatem temporum, statuta etiam varientur humana; præsertim cùm vrgens necessitas aut euidens vtilitas id exposcunt.* Nvper *si quidem pro parte dilectorum fratrum nostrorum Capituli nostræ Caturc. Ecclesiæ nobis exposito, quòd cum dicta Ecclesia in sui fundatione in tantum fructibus & redditibus abundaret, quòd iuxta modum & vires facultatum eiusdem, fuit in eadem ordinatus nu-*

merus vinginti quinque prebendarum, & totidem Canonicorum: quorum cuilibet residenti, horis Canonicis interessenti, dabantur qualibet die decem panes præbendales, valentes pro toto anno triginta sextarios & tres cartas frumēti, & decē quarti vini, valētes viginti octo pipas vini, & quatuor solidos Turon. ultra augmenta festiuitatum solennium, & ieiuniorum, valentia quater viginti & duas libras Turonenses pro toto anno (inclusis tamen quatuor solidis de augmento pro qualibet die quadragesimæ (& sic computatis decem libris pro grosso cuilibet Canonico assignato, necnon emolumentis obituum, qualibet præbenda valebat singulis Canonicis residentibus quadringentas libras & & ultra, & sic prædictæ prebendæ una cum distributionibus Hebdomadariorum, capellanorum: scholarium, clericorum, seruientium, cæterorumque officiariorum, & pensionariorum dicti Capituli ascendebant prout ascendunt, & dictæ facultates paterentur, in uniuerso, videlicet mille & quinque sextaria frumenti. & mille pipas vini, & tria millia libras Turonenses, vel circa. Quæ quidem facultates abundanter & largissimè sufficiebant prout longis temporibus eidem fundationi continuè successiuè suffecerunt ad omnia præmissa, & alia ordinaria onera persoluenda, & de superfluo fiebat thesaurus magnus in eadem Ecclesia pro iuribus & libertatibus eiusdem tuendis, & negotijs, ac oneribus extraordinarijs supradictis.

Qui olim census Cathedralis Ecclesiæ.

Status præsens Ecclesiæ, ob Aquitaniæ clades infelix.

HODIERNIS *tamen temporibus & à triginta annis citra vel circa, thesauro huiusmodi antiquo per antea penitus exhausto nihil in eo reconditur: sed prædicta grossa sunt quasi ad nihilum redacta, fructusque & prouentus dictæ Ecclesiæ propter mortalitatem, pestes, bellorum clades, hostium incursus, & alia infortunia, quæ in præsenti Ducatu Aquitaniæ inueterata esse noscuntur, propterea que Ciuitas & Diœcesis nostræ sunt ad desertionem, & quasi inhabitabiles derelictæ, & prædicti redditus sunt taliter diminuti & attenuati, quod vix sufficerent ad vitam decem vel duodecim simplicium Capellanorum. Nam recepta mensæ communis dicti Capituli, ultra ducentos triginta sextarios eminarum bladorum, centum pipas vini, & centum libras Turonenses communiter non ascendit, nec speratur plus ascendere; imò diminui in futurū nisi Dominus tempora aliter disponere dignetur, cùm semper ruina augeatur, & mala de die in diem malis accumulentur. Unde multa incommoda ipsam Eccl. quotidie propter hoc insequuntur: Nam cultus diuinus, quem nostris temporibus affectamus augeri: adeò est diminutus, quòd sæpe non sunt in eadem Ecclesiâ nisi tres, aut quatuor sacerdotes simplices, & hi ad psallendum, & officiandum solenniter, prout mos dictæ Ecclesiæ existit non sufficientes, qui horis Canonicis diuina mysteria peragant: & de talibus memorata Ecclesia passim impletur, cùm pauci viri notabiles ad prebendas vacantes propter inopiam earundem cupiant promoueri; imo quamplures Canonici, qui sunt inibi ab antiquo promoti, scientiâ, moribus, vitâ, & genere multipliciter insigniti, quorum præsentia Ecclesiam huiusmodi decoraret, qui libenter in eadem residerent, si duntaxat medietatem.* 318

sus victus habere inde possent, nonnulli loca dimiserunt matrimonia contrahentes: alij victum alibi quarentes in dictâ Ecclesiâ residere dedignantur: & residentium nonnulli formidant ad sacros ordines promoueri, iuxta ipsius Ecclesiæ statuta, cogitantes opprobrium futuræ mendicitatis eis imminere in Ecclesiâ sæpe dictâ.

319 ET CVM sit iure cautum, quòd vniuscuiusque Ecclesiæ facultatibus augmentatis, per consequens augmentari, & ipsis diminutis diminui deberet (etiamsi certus fuerit) numerus Clericorum; cùm tot sint Ecclesiis præficiendi Clerici, quot de facultatibus earum valeant commodè sustentari: cùm multo decentius existat nouos non institui ministros, quàm institutos, victu debito præ multitudine carere. Idcirco nobis humiliter supplicarunt, vt dictæ Ecclesiæ sponsæ nostræ, hactenus tam laudabiliter decoratæ, debitis obsequijs destitutæ, & tam enormiter afflictæ, vt præmittitur, pro compatientiâ, affectu subueniremus de remedio opportuno, sicut ex nostro officio subuenire debemus, & tenemur; vt videlicet de assertis si certitudine clariori indigebamus (quàm in promptu facere erant parati) nostrum animum informaremus: vt veritate compertâ, in dictâ Ecclesiâ proh pudor! nimis nota, Canonicorum numerum minueremus, certasque dignitates, & officia dictæ Ecclesiæ, facultatibus propter causas præmissas carentes, & carentia de medio tolleremus. Adijcientes insuper quòd cùm dicta Ecclesia, propter eius inopiam prælibatam, & Canonicorum præsentium simplicitatem, facta esset iam contemptibilis, in tantum quòd multi Laici & Clerici eandem Ecclesiam inuadere, bonáque eius occupare: & retinere, personasque dictorum Canonicorum, malitia, & potentia gentium huius bellicosæ patriæ resistere non valentium, grauiter offendere non vererentur, dictum antiquum numerum diminuendo, vnam prebendam in præsentiâ, & absentiâ recipiendi nobis, & Episcopis Caturcensibus successoribus nostris retineremus, vt quos timor Dei & zelus iustitiæ à malo non reuocaret, saltem terreret, autoritas, & sublimitas Pontificalis dignitatis.

Quæ cautio in augendo Clericorum numero.

320 NOS verò dictæ Ecclesiæ lactati vberibus, inter alias nobis commissas, specialis curæ gerentes affectum, licet præmissa sint apud nos valde nota, ea tamen nolentes alijs penitus occultari, præsertim Domino nostro summo Pontifici, qui propter eius remotissimam distantiam, de præmissis plenam notitiam non haberet, ad eiuius instructiones procedere disposuimus nihil de nobis præter, aut contra voluntates ipsius præsumere intendentes, venerabili & discreto viro Magistro GISBERTO RVBEY, Licentiato in decretis, Officialique, & Vicario nostro Generali specialiter, & expressè commisimus, quatenus dictam Ecclesiam, & eius statum, honores, & onera cum Notario publico, personaliter visitares, testes, instrumenta, libros,

Ad sedē Apl. cam deferi negotium Ecclesiæ.

registra, & alia probationum genera pro parte dicti Capituli exhibenda per modum informationis reciperet, ac in formam publicam redig: faceret, vt nos consultius procedere valeremus, & negotium huiusmodi dicto Domino nostro Papæ remitteremus sufficienter instructum.

Diminutio beneficiorum.

REPORTATA itaque nobis per dictum Commissarium fideliter, & per nos diligenter inspectâ informatione prædictâ, habitâ collatione cum peritis, & cum dicto Capitulo tractatibus iteratis, apertè comperimus, vtile fore & expediens, imò necessarium, ne aliàs dicta Ecclesia in temporalibus & spiritualibus succumberet in totum, dictum canonicatuum & præbendarum numerum fore diminuendum, & secundùm facultates dictæ Ecclesiæ moderandum, dictasque Dignitates tanquam superfluas esse supprimendas. vt sequitur. 321

AD LAVDEM igitur & gloriam omnipotentis Dei beataque virginis Mariæ *eius matris, beatique protomartyris* Stephani *patroni nostri, ac diuini cultus augmentum, ac dictæ Ecclesiæ prosperum statum ac fœlicem: sequentes quippe vestigia nonnullorum Fratrum Episcoporum vicinorum nostrorum, in probitate, & scientia perfectorum, qui longè minore necessitate dictis suarum Ecclesiarum indemnitatibus simili modo prospexerunt, quod fuit per Romanos Pôtifices sine difficultate qualibet prouidè roboratum, imitando etiam diuinæ, & æternæ sapientis ordinem, cuius est omnia disponere in numero, pondere, & mensurâ; numero quidem vt præceptum fuit populo Israël, vt non maior seu minor numerus per familias, & domos assumeretur, sed qui sufficere posset ad esum agni. Pondere verò sicut mandasse legitur Ezechieli Prophetæ figuratiuè loquens.* Cibus autem quo vesceris erit in pondere viginti stateres in die, à tempore vsque ad tempus. *Porrò mensurâ, sicut mâdasse legitur Dom. per Moysen populo*, vt vnusquisque colligeret manna quantum sufficere poterat ad vescendum iuxta mensuram gomor. *Subsequentia statuentes, duximus, vt sequitur, ordinandum.* 322

OrdinatioGuillelmi circa Canonicatus, & Præbendas.

IMPRIMIS *siquidem dictum viginti quinque Canoniarũ, & Præbendarũ numerũ, ad numerũ quatuordecim reducimus, diminuimus siue restringimus; Ita quòd de cætero saluis infrà ordinandis non sint in dictâ Ecclesiâ nisi quatuordecim Canoniæ, & totidem præbendæ: tredecim videlicet pro tredecim Canonicis, & vna pro Episcopo Caturcensi, pro tempore existente, quæ sibi de augmento à dictâ diminutione prouenienti soluetur, & non aliàs, neque ante. Itaque cedente, decedente, aut aliàs quomodolibet dimittentibus, vel amotis Canonicis, qui nunc sunt, nullus in Canoniis, vel præbendis, huiusmodi altero de prædictis modis, vel aliàs quouis modo vacãtibus, per nos, aut successores nostros instituatur, ponatur, vel installetur: sed fructus, prouentus, & emolumenta Canonicatuum, & præbendarum vacantium in eorum cumulo eiusdem Capituli redigantur, siue applicẽtur alijs superstitibus Canonicis, præbẽdatis, seruitoribus, & ministris, iuxta ordinationes ipsius Capituli prouenientia; donec, & quousque reductio, siue diminutio nostra huiusmodi suum fuerit plenè sortita effectum, ad numerum quatuordecim prædictum: quem numerum* 323

quatuordecim Canonicorum, & totidem præbendatorum existere & obseruari volumus: & præsenti publicâ paginâ statuimus in Ecclesiâ nostrâ memoratâ, perpetuis temporibus in futurum, nisi, diuinâ fauente clementia, fructus, & facultates ipsius Ecclesiæ in tantum excreuerent, quòd numero antiquo viginti quinque (ad quem eo casu reuerti volumus) posset sufficere competenter.

ITEM quia in dictâ Eccl. fuerunt ab antiquo, & adhuc sunt sex digni-
324 *tates Archidiaconales, & tria Officia, & sic cõpletâ reductione nostrâ huius-*
modi non superessent, nisi quatuor simplices Canonici præbendati, quod esset
derisorium Ecclesiæ prædictæ: attento permaximè, quia licet dicti Archidia-
coni quosdam Vicarios perpetuos habeant, seu habere debeant sub se in qui-
busdam Ecclesiis parochialibus, eisdem Archidiaconatibus annexis, pro
maiori parte desertis, propter hoc tamen nullam habent curam actualem,
aliàs quam suprà dictum est, neç in foro pœnitentiali, aut contentioso, aut ad-
ministratione in dictâ Ecclsiâ, neque extra, nisi prout alij simplices Canonici,
excepto quòd in honoribus primas sedes, & prima loca obtinent, qui tamen
sunt eidem Ecclesiæ minus necessarij, imo onerosi: cùm pauci sint ex ipsis, qui
aliunde vitam habeant, quâm de mensâ Capituli prædicti, de & ex
quibus honores, & onera dictarum dignitatum sustinere non valent, Ea pro-
pter à qualibet parte chori, vnum Archidiaconum tantùm existere volumus
videlicet Archidiaconatum Caturci, qua [illegible]ior est dignitas post Pontifica-
lem ab vna, & Archidiaconatum de Tornesio, qui secunda dignitas fuit, & est
immediata post dictum Archidiaconatum Caturci, ex alterâ parte: quos cum
suis sedibus honoribus, dignitatibus & prærogatiuis, volumus manere sicut an-
tè. Cæteros verò quatuor Archidiaconatus videlicet Figiaci. S. Sereni, Valliũ,
& Montispensati *vnà cum officio Operariæ, tanquam superfluos, quantum ad*
nomina, res, & effectus tollimus & supprimimus: statuentes quòd de cætero dicti
quatuor Archidiaconatus, & Operaria, sublati & suppressi perpetuò repu-
tentur, ac de libris, registris, matriculis, & tabulis dictæ Ecclesiæ penitus de-
leantur, & ampliùs in eisdem nullatenus describantur, Archidiaconatibus de
Caturco, & de Tornesio in suis dignitatibus: Cantoris, & Cancellariæ in offi-
cijs remanentibus perpetuis temporibus sicut ante.

Item circa dignitates & officia.

Duo Archidiaconi statuuntur.

Quatuor Archidiaconatus supprimuntur.

Cantor & Cancellaria seruantur.

VOLUMUS tamen & statuendo ordinamus quòd dicti suppressi Ar-
325 *chidiaconatus, & Operarius, qui interea sunt, qui dictos Archidiacona-*
tus, & Operariam, ante nostram reductionẽ, vnâ cum Præbendis, eis-
dem Archidiaconatibus annexis, obtinebant, dictas Præbendas, & nomen
earum, sedes & loca sua consueta, tam in Capitulo, quàm in choro obtineant,
& possideant pacificè, & quietè quandiu viuent, aut dictas Præbendas
obtinebunt, ne suis temporibus videãtur apud extraneos ignominiosè descen-
disse. Ecclesiæ vero, beneficia, vniones, possessiones, & aliàiura eisdem Archi-
diaconatibus suppressis antea pertinentia, quæcumque sint & vbicumque,
mensæ communi dicti Capituli cedant & applicentur, datis & assignatis con-
gruis pensionibus eisdem pro modo facultatum, & emolumentorum, quæ ex

dictis Archidiaconatibus suppressis, eidem Capitulo peruenient, vel fructibus dictorum Beneficiorum, *vnionum, & aliorum iurium eisdem Archidiaconis assignatorum, si de pensionibus non poterunt, cum dicto Capitulo concordare & si placuerit Domino nostro Papa. Ipsis autem Archidiaconis, qui solebant cedentibus, vel decedentibus, aut quomodolibet aliàs dimittentibus, aut amotis nullus instituatur in locum ipsorum. Et nihilominus Dignitates; Personatus. vel officia in dicta Ecclesia vt premittitur, restantes seu restantia, Cùm altero de prædictis modis vacabunt, pendente termino dicta reductionis, nulli alteri conferantur, per nos aut successores nostros, nisi Canonicis Prebendatis Eccl. nostra prædicta, quia aliàs nisi super dignitatibus & officijs huiusmodi tam restantibus, quàm suppressis, per hunc modum prouidissemus, nostra reductio turbaretur, aut in tantum differretur, quòd inutilis & infructuosa eidem Ecclesia, ab omnibus qui in eâ pro præsenti existunt, procul dubio censeretur.*

Hebdomadarij, Capellani, & alij chori ministri seruantur.

ITEM numerum Hebdomadariorum, Capellanorum perpetuorum, & aliorum chori ministrorum, diuinis officijs de nocte pariter, & de die intendentium, quem libenter, si possemus, augeremus, in suo statu manere volumus absq; diminutione, seu mutatione quacũq;. Item statuendo ordinamus quòd si Canon. vel Prabenda simplices, pẽdente dictâ reductione vacarent, de dictis locis sequẽtes Canonici in sellis, vel locis suorum præcedentium Canonicorum sedeant pariter, & succedant, à qualibet parte Capituli, siue chori; sicque respectu sediũ. & locorũ, vltima Canonia & Prebenda vacare videantur saluo quod si dignitas, aut officium, alicui de Canonicis superstitibus cõferebãtur, ille cui facta esset collatio, sequatur, sedem & locum illius, cui in dignitate, vel officio succedet. Et saluo quod de dictis dignitatibus, & officio suppressis, est superius ordinatum. 326

Subscriptio tabularum.

HÆC autem statuta & ordinationes legi, publicari, & fideliter recenseri fecimus in Capitulo dicta Ecclesia nostre, vbi fuerant præsentes ad sonum Campana vt est moris, pro Capitulãdo cõgregati Canonici infrà scripti videlicet Magistri Antonius Bedolelly *Archidiaconus Caturcensis*, Guillelmus de Rupe *Archidiaconus de Tornesio*, Gisbertus Rubey, Ioannes Boquerij, Ioannes Darnicij *Cantor*, Ioannes Vitalis *Cancellarius*; Reginaldus de Batuto, Geraldus Boquerij, Guillelmus Boquerij, Ioannes de Narcesio, Nicolaus Amorosi, Pontius Rebelly, Ioannes de Pradinis. Berengarius Dineti, *præmissa omnia & singula, quatenus possibile & opus est, laudantes, & approbantes, die secundâ mensis Nouembris, anno à Natiuitate Domini Millesimo quadringentesimo decimo octauo, præsentibus Venerabilibus & discretis viris magistris* Petro de Fraxino, Ioanne de Vernhio *Licentiatis*. Ramundo de Saliaco, *& pluribus alijs testibus ad præmissa vocatis specialiter, & rogatis, hic subscriptis, de expresso Domini mandato*, de Molodino. *Et nos prædicti Canonici Capitulantes, & Capitulum nostrum ad sonum Campana, vt moris est, solenniter facientes, absentibus Canonicis debitè conuocatis, præmissis omnibus & singulis, per dictum Dominum Episcopum sæpe deliberatis, nostrum præbemus & præstamus* 327

consilium pariter & consensum: eaque, quatenus in nobis est tenore præsentium laudamus, & approbamus, honore & reuerentiâ Domini nostri Papæ & in alijs iure nostro, & dictæ Ecclesiæ semper saluis. Datum & actum
328 *sub nostro sigillo, & contrasigillo communibus, anno & die quibus suprà.*

MARTINVS Episcopus ser. ser. D. Fil. Priori Briuatensi Lemouicensis Diœc. Sal. & Apostol. Benedict. Ad illa libenter vt tenemur intendimus, per quæ Ecclesiis præsertim Cathedralibus, earumque statui ac personis (tum potissimè vbi maior conspicitur necessitas) congruentius valeat subueniri. Exhibita siquidem nobis pro parte. Dil. Filiorum Capituli Cadurcensis petitio continebat, quòd nuper Ven. Frater noster Guillelmus Episcopus Cadurcensis *consideraret quòd olim 25. Canonicorum, & totidem præbendarum, ac nouem tã dignitatum quàm officiorum, necnon competens aliorum Beneficiorum numerus, in eadem Ecclesia canonicè institutus, pro personarum illa pro tempore obtinentium sustentatione decenti, competeret inibi tam in generali quam in particulari, dos constituta fuerat: usque etiam adeò quòd singulis Canonicis, singulos inibi Canonicatus, & singulas huiusmodi prabendarum obtinentibus, ac diuinis interessentibus, quadringentæ libræ, & vltrà, ex suis Canonicatibus & præbendis huiusmodi prouenire consueuerant annuatim: vnde plerunque solebat contingere, quòd inibi viri scientia & moribus cõspicui, ac genere nobiles promoueri aspirabant & promouebantur. Sed exortis postmodum, & à centum ferè annis interea non desinentibus, in illis partibus guerris, emersisque nonnũquam mortalitatibus ac alijs varijs ibidem immissis cladibus, res eò vertebatur, quòd patria illa, maximè Ciuitati Caturcensi circumposita, vbi fructus, redditus, & prouentus tam Ecclesiæ, quàm etiam præbendarum ac dignitatum & officiorum, aliorumque beneficiorum prædictorum pro maximâ parte olim constiterãt, iam miserabili tradita vastitati, inhabitata manebat, proindeque fructus, redditus, & prouentus, tàm præbendarum quàm etiam dignitatum & officiorum necnon Beneficiorum huiusmodi, passim adeò decreuerant, quòd vix ex eis quilibet Canonicorum in eadem Ecclesia residentium, ac diuinis etiam interessentium vltrà triginta, Archidiaconus verò eiusdem Ecclesiæ ratione Archidiaconatus eiusdem licet inibi dignitas maior post pontificalẽ existeret, & ei vna ex prabendis huiusmodi ab olim Canonicè annexa fuisset, & ex proprijs Archidiac. fructibus prouẽtib. eiusdẽ, vltrà quatuor lib. Turon. monetæ, ibidẽ vsualis, nequaquã percipere poterãt annuatim, alijs dignitatibus, officijs, & beneficijs huiusmodi etiã suprà modũ in eorũ fructibus, & facultatib. propter præmissa nimirum, diminutis; sed, quod deterius erat, tam etiam partium prædictarum ruina dietim exangebatur in peius, ipsaque Ecclesia nedum rebus & bonis, vt præfertur, sed etiam personis eam tueri & releuare valentibus destituta, tantæ desolationis ac paupertatis, iam tam diutinum, tamque miserabile sustinebat opprobrium, quòd illius Canonicorum pauci, tanquam in virum Canonici vel Beneficiati nomen erubescentes se gerere; apud*

Martini Bulla pro contrahendis ad certum numerum Canonicatibus & præbendis Ecclesiæ Cadurc.

Ecclesiam ipsam residere: Alij verò beneficiati ad sacros Ordines prout diuino cultui & illorum oneri congruebat nequaquam promoueri se facere: Cæteri verò nusquam ibidem instituti, seu Beneficia adipisci curabant; volensque idem Episcopus super ijs, vtcumque commodè poterat salubriter prouidere, maturâ sæpius cum eisdem Capitulo deliberatione præhabitâ, tandem numerum præbendarum huiusmodi ad 14. *duntaxat, quarum vna sibi, & suis successoribus, reliquarum verò tredecim singulis Canonicis cederent; omnes Dignitates & Officia prædicta, ad duos Archidiaconatus tunc expressos, qui dignitates remanerent, nec necnon ad duo officia duntaxat donec salte Eccl. ipsam, ad pinguiorē cōtingeret deuenire fortunā, autoritate ordinariâ reduxit, illa ex eisdē, quæ donec ad reductū numerū huiusmodi tā præbendarū, quàm etiā dignitatū & officiorum prædictorum deuentum foret, vacare quomodolibet contingeret, eadem authoritate supprimendo. Et nihilominus conspiciens idem Episcopus præmissa ad tantam dictæ Ecclesiæ releuandam inopiam nullatenus sufficere, De Lauserta, ac S. Petri de Altorio*, necnon S. Aniani de Cambolam, *parochiales Ecclesias, Catur. Diœcesis, cum omnibus iuribus, & pertinentijs suis, mensæ Capitulari dictæ Catur. Eccclesiæ autoritate ordinariâ in perpetuum incorporauit, annexauit, & vniuit. Ita quòd cedentibus vel decedentibus Rectoribus earumdem Parochialium Ecclesiarum, aut eas aliàs quomodolibet dimittentibus, liceret eisdem Capitulo, per se, vel per alium corporalem possessionem illarum, iuriumque, & pertinentiarum earumdem apprehendere, & in suos ac dictarum Ecclesiarū vsus perpetuò retinere: ipsasq;* S. Petri & S. Aniani *Ecclesias per presbyteros idoneos, ad hoc per eosdem Capitulum pro tēpore deputandos, & amouendos, regi facere: reseruatis tamen ex prædictæ Ecclesiæ de Lauserta fructibus, redditibus, & prouentibus huiusmodi, pro perpetuo Vicario ibidem instituendo, congruâ portione annuâ, de quâ idem Vicarius congruè sustentari valeret. Episcopalia iura soluere, & alia sibi incumbentia onera supportare, prout in diuersis patentibus inde confectis literis, ipsorum Episcopi & Capituli sigillis munitis, dicitur plenius contineri. Quare pro parte dictorum Capituli asserentium etiam* de Lauserta *sexaginta* & S. Petri *triginta* necnon *S. Aniani Ecclesiarum viginti, ac mensæ prædictarum,* 400. *florenorum auri de Camera, fructus, redditus & prouentus, secundum communem æstimationem, valorem annuum non excedere, adhucque Ecclesiam ipsam Caturc. eâ quâ suprâ miserabiliter aggrauari inopiâ, nobis fuit humiliter supplicatum, vt reductioni, suppressioni, vnioni, annexioni, & incorporationi prædictis, cæterisque in dictis litteris contentis, robur Apostolicæ confirmationis adijcere, ac aliàs statui dictæ Catur. Ecclesiæ in præmissis opportunè consulere de benignitate Apostolica dignaremur.*

NOS IGITVR *de præmissis certam notitiam non habentes, huiusmodi tamen supplicationibus inclinati, discretioni tuæ, de quâ in ijs & alijs specialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta committimus & mandamus quatenus de præmissis omnibus & singulis, ac eorum circunstantijs* 329

vniuersis authoritate nostrâ te diligenter informes, & si per informationem huiusmodi ea repereris fore vera: (super quo tuam conscientiam oneramus) reductionem, suppressionem, incorporationem, vnionem, & annexionem & alia in litteris contenta huiusmodi authoritate nostrâ confirmare procures, numerũq; tàm Canonicatuũ, & prebendarum, quàm etiam dignitatum & officiorũ huiusmodi secundùm reductionẽ prædictã duntaxat obseruandum fore statuas, eadem nostrâ auctoritate pariter & ordines: Ita quòd in posterum aliquæ sedis Apostolicæ vel Legatorum eius litteræ, per quascunque personas, super prouisionibus sibi faciendis de quibuscũq; Canonicatibus, & præbendis, dignitatibus, vel officijs, ipsius Eccl. sub quauis formâ vel cõceptione verborũ impetratæ vel impetrãdæ, ad huiusmodi prebẽdas ac dignitates & officia, vt pote sic suppressis, seu eorum vel earum aliqua vel aliquo, nullatenus se extendant, nec ipsarum literarum vigore de ipsis præbendis, dignitatibus, vel officijs Ecclesiæ Caturcensis sic suppressis, possit alicui commodè prouideri: ipsique Capitulum, aliquem vel aliquos ad quamcunque seu quascunque prebendam seu præbendas in eadem Ecclesiâ, donec ad prebendarum reductum numerum huiusmodi deuentum fuerit, seu etiam ad suppressas dignitates & officia, huiusmodi recipere nullatenus teneantur, nec ad id quomodolibet valeãt coarctari. Quin imo cedentibus vel decedentibus quibuscunque, prebendas huiusmodi nec non suppressas dignitates & officia obtinentibus, seu illa aliàs quomodolibet dimittentibus, etiamsi cedentes aut dimittentes ipsius sedis Apostolicæ Capellani, aut nostri, vel aliquorum ex venerabilibus fratribus nostris Sanctæ Romanæ Eccl. Cardinalibus familiares, continui, commensales existant, & præbendæ ac dignitates & officia huiusmodi, siue per cessum, siue per decessum, aut dimissionem, aut per constitutionem felicis recordationis Papæ Ioannis *22. prædecessoris nostri, quæ incipit,* execrabilis, *aut per assecutionem pacificam, quorumcunque aliorum beneficiorum Ecclesiasticorũm quacunque authoritate collatorum vacare censeantur, ac dispositioni Apostolicæ specialiter vel generaliter reseruata, eorumque collatio ad sedem prædictam legitimè deuoluta existant, præbendæ vsque ad reductum numerum, nec non suppressæ dignitates, & officia prædicta iuxta suppressionem huiusmodi dicti Episcopi superiùs enarratam prorsus & firmiter censeãtur esse suppressa, ac pro talibus habeantur. Ita quòd liceat eisdem Capitulo per se vel alium, corporalem possessionem Parochialium Ecclesiarum, iuriumque & pertinentiarum prædictarum, in cessionis vel decessus aut dimissionis huiusmodi Rectorum earumdem euentum, authoritate propriâ apprehendere, ac in suos & illarum vsus perpetuò retinere, Diœcesani loci & cuiuscunque alterius licentiâ minimè requisitâ. Non obstantibus quibuscumque statutis & consuetudinibus dictæ Catur. Ecclesiæ contrarijs, iuramento, confirmatione Apostolicâ, vel quacunque firmitate aliâ roboratis. Aut si aliqui super prouisionibus sibi faciendis de Canonicatibus & prebendis, ac dignitatibus vel officijs ipsius Caturc. Eccl. necnon Parochialibus Ecclesiis, speciales aut alijs beneficijs Ecclesia-*

sticis in illis partibus generales dicta sedis vel Legatorum eius literas impetrarint etiamsi per eas ad inhibitionem, reseruationem, vel aliâs quomodolibet sit processum: quas quidem literas, necnon processus habitos per easdem ad prebendas, donec ad predictum 14. numerum deuentum fuerit, necnon ad suppressas dignitates & officia, ac vnitas Ecclesias antedictas volumus non extendi, sed nullum pro eis quoad assecutionem Canonicatuum & prebendarum ac dignitatum & officiorum, necnon Ecclesiarum aut Beneficiorum aliorum praiudicium generari & quibuscunque priuilegijs, indulgentijs & literis Apostolicis generalibus vel specialibus quorumcunque tenorum existant, per que presentibus non expressa vel totaliter non inserta, effectus earum impediri valeat quomodolibet vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus, de verbo ad verbum habenda sit in nostris literis mentio specialis. Prouiso tamen quòd unita Ecclesia predicta debitis non fraudentur obsequijs, & animarum cura, in eis nullatenus negligatur, sed supportentur earum onera consueta: Volumus tamen quòd per premissa seu eorum executionem quamlibet, Dilecto filio Guillelmo de Verltris Canonico predicta Caturc. Ecclesia, ad prebendam inibi, authoritate aliarum nostrarum literarum, vt accepimus, expectanti, nullum in assecutione prebendâ huiusmodi praiudicium quomodolibet generetur. Et insuper ex nunc irritum decernimus, & inane si secus super ijs à quoquam, quauis authoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Datum Florentia, Kalendis Decemb. Pont. nostri anno 3.

Eugenij Bulla quâ confirmatur superior Martini V.

EVGENIVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, Apostolica seruitutis, nobis iniuncta desuper officium iugiter mentem nostram excitat, & inducit, vt circa ea, que pro statu prospero Ecclesiarum necnon personarũ inibi diuinis laudibus dicatarum profutura conspicimus, operosis studijs intendamus, & ijs, qua pro illarum indemnitatibus processisse comperimus, vt illibata persistant, libenter, cùm à nobis petitur, Apostolici muniminis adijciamus firmitatem. Dudum siquidem pro parte D. F. Capituli Eccles. Caturcensis, fœlicis recordationis Martino Papæ V. predecessori nostro exposito, quòd bona memoria Guillelmus Episcopus Caturcensis attentè considerans, quòd olim XXV. Canonicatuum, ac totidem Prebendarum ac IX. tam dignitatum, quàm Officiorum, necnon competens aliorum Beneficiorum numerus in eadem Ecclesià Canonicè institutus, & pro personarum illarum, pro tempore obtinentium, sustentatione decenti competens inibi, tam in generali, quam in particulari dos constituta fuerat, in tantum etiam quòd singulis Canonicis, singulos inibi canonicatus, ac singulas prebendas eiusmodi obtinentibus, & diuinis interessentibus, quadringenta libra, & vltrà ex suis Canonicatibus, & prebendis huiusmodi prouenire consueuerant annuatim, vnde plerumque contigerat, quòd inibi viri scientiâ, & moribus conspicui ac genere nobiles promoueri aspirauerant, & promoti fuerant: Sed exortis postea, & à centum ferè annis interea neque desinentibus in illis partibus guerris, 33

emersisque, nonunquam mortalitatibus, ac alijs varijs ibidem immissis cladibus, res eò versa erat, quòd patria illa maximè Ciuitati Caturcensi circumposita, vbi fructus, redditus, ac prouentus, tam Ecclesiæ, quàm præbendarum, ac dignitatum, & officiorum, aliorumque Beneficiorum, prædictorum, pro maximâ parte olim consliterant, miserabili tradita vastitati, inhabitata manebat: proindeque fructus, redditus, ac prouentus prædicti passim adeò decreuerant, quòd vix eis quilibet Canonicorum, in eadem Ecclesiâ diuinis interessentium, vltra triginta: Archidiaconus verò ipsius Ecclesiæ, ratione Archidiaconatus eiusdem, licet inibi dignitas maior post Pontificalem existeret, & ei vna ex præbendis ipsis ab olim Canonicè annexa fuisset, ex proprijs Archidiaconalibus fructibus & prouentibus vltra quatuor libras Turonensis monetæ ibidem vsualis nequaquam percipere poterant annuatim, alijs dignitatibus officijs, & Beneficijs huiusmodi etiam supra modum eorum fructibus, & facultatibus propter præmissa nimium diminutis, & quod deterius erat, tam Ecclesiæ, quàm partium prædictarum ruina dietim exaugebatur in peius, ipsaque Ecclesia nedum rebus & bonis, sed etiam personis eam tueri & releuare valentibus destituta manebat, tantaque desolationis & paupertatis tam diutinum, tamque miserabile sustinebat opprobrium, quòd illius Canonicorum pauci, apud Eccl. ipsam residere; alij verò Beneficiati ad sacros Ordines, prout diuino cultui, ex eorum onere congruebat, nequaquam promoueri se facere, cæteri verò nusquam ibidem institui, seu beneficia adipisci curabant. Volensque dictus Episcopus super ijs salubriter prouidere, maturâ sæpius cum prædicto Capitulo deliberatione præhabitâ, numerum præbendarũ huiusmodi ad quatuordecim duntaxat, quarum vna sibi, & suis successoribus, reliquarum verò tredecim singulæ singulis Canonicis cederent: omnes verò dignitates & officia prædicta ad duos Archidiaconatus tunc expressos, qui dignitates manerent, necnon ad duo officia duntaxat, donec Ecclesiam ipsam ad pinguiorem contingeret deuenire fortunam, auctoritate ordinariâ reduxerat, illa ex eisdem, quæ donec ad reductum huiusmodi, tam præbendarum, quam dignitatum & officiorum prædictorum numerum deuentum foret, vacare quomodolibet contingeret, eadem autoritate supprimendo.

331 *ET nihilominus conspiciens idem Episcopus, præmissa ad tantam dictæ Ecclesiæ releuandam inopiam nullatenus sufficere,* de Lausertâ & S. Petri, de Altorio, *necnon* S. Aniani de Camboulan, *Parochiales Ecclesias Caturcensis Diœcesis in omnibus iuribus, & pertinentijs suis, mensæ Capitulari dictæ Caturcen. Ecclesiæ autoritate præfatâ in perpetuum incorporauerat, annexauerat, & vniuerat, ita quòd cedentibus, vel decedentibus Rectoribus earum Parochialium Ecclesiarum, aut aliàs quomodolibet dimittentibus, liceret eisdem Capitulo per se, vel alium corporalem possessionem illarum rerum, & pertinentiarum earumdem apprehendere;*

ac in suos, & ipsarũ Ecclesiarum vsus perpetuò retinere, ipsasque S. Petri, & S. Aniani Ecclesias per Presbyteros idoneos, ad hoc per eosdem Capitulum pro tempore deputandos, & amouendos regi facere, reseruatis tamen ex prædictâ Ecclesiâ de Laussertâ fructibus, redditibus, & prouentibus pro perpetuo Vicario ibidem instituendo, congruâ portione annuâ, de quâ idem Vicarius congruè sustentari, Episcopalia iura soluere, & alia sibi incumbentia onera supportare valeat, dictus prædecessor per suas literas D. F. Priori Brinatensi Lemonicensis Diœcesis, eius proprio nomine non expresso, dedit in mandatis, vt de præmissis omnibus & singulis eorumque circunstantiis vniuersis, autoritate ipsius prædecessoris, se diligenter informaret, & si per huiusmodi informationẽ ea reperiret fore vera, super reductione, & suppressione, incorporationem, vnionẽ, annexionẽ prædictas confirmaret, numerumq; tam Canon. & præbendarum, quàm dignitatũ, & officiorum huiusmodi, secundùm reductionem prædictã duntaxat obseruanda fore decerneret, ita quòd cedentibus, vel decedentibus quibuscunque, præbendas huiusmodi, necnon suppressas dignitates, & officia obtinentibus, seu illa aliàs quomodolibet dimittentibus, etiamsi sedis Apostolicæ Capellani, aut eiusdem prædecessoris, vel aliquorum ex Venerabilibus fratribus suis S. R. E. Cardinalibus, familiares, continui cõmensales existerent, & præbendæ, ac dignitates necnõ officia pędicta, siue per cessum, vel decessum, aut dimissionem eiusmodi, vel constitutionem piæ memoriæ Ioannis Papæ XXII. prædecessoris nostri quæ incipit: execrabilis; vel per assecutionem pacificam aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum, quacunque autoritate collatorum, vacarent, ac dispositioni Apostolicæ specialiter, vel generaliter reseruata, eorumque collatio ad ipsam sedem legitimè deuoluta forent, præbendæ vsque ad reductum numerum, necnon suppressæ dignitates, & officia prædicta, iuxta suppressionem Episcopi huiusmodi, prorsus, & firmiter censerentur esse suppressa, & pro talibus haberentur: sic quòd etiam liceret eisdem Capitulo, per se vel alium, possessionem corporalem Parochialium Eccl. iuriumque, ac pertinentiarũ prædictarum in cessus aut decessus, vel dimissionis huiusmodi euentum, autoritate propriâ apprehendere, & in suos, ac illarum vsus perpetuò retinere, Diœcesani loci & cuiuscunque alterius super hoc licentiâ minimè requisitâ, prout in eisdem literis pleniùs continetur.

CVM autem sicut eadem petitio subiungebat ipse Prior ad dictarũ litera- 332
rum executionem procedens, illarum vigore incorporationem, vnionem & annexionem confirmauerit, ac numerũ huiusmodi, iuxta prædictam reductionem obseruandũ esse decreuerit, indeque Capitulũ præfati, dictarum Parochialiũ Ecclesiarum, tunc certis modis vacantium, possessionem apprehendentes, illas ex tunc tenuerint aliquandiu, prout tenent, in vsus ante dictos, pro parte ipsorum Capituli asserentium. quòd Parochialium Ecclesiarum centum & viginti, necnon mensæ prædictarum mille librarum Turonensium paruorum fructus, redditus, & prouentus, secundùm communem æstimationem, valorem

annuum non excedunt. nobis fuit humiliter supplicatum, vt confirmationi, & decreto, siue constitutioni praedictis, pro illorum, siue illarum subsistentiâ firmiori, robur Apostolicae confirmationis adijcere, de benignitate Apostolica dignaremur. Nos itaque praefatis supplicationibus inclinati confirmationem, & decretum, siue constitutionem eiusmodi, necnon quaecunque inde secuta, rata habentes & grata, ea autoritate Apostolicâ confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus, supplentes omnes defectus, si qui fortè interuenerint in eisdem: non obstantibus constitutionibus Apostolicis, ac omnibus illis, quae dictus Martinus *praedecessor in ipsis literis non obstare voluit, caeterisque contrarijs quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat &c. Datum Florentiae anno Incarn. Domini* 1434. 13. *Kalend. Decemb. Pontificatus nostri anno* 4.

333 Anno 1423. sedisse *Guillelmum* adhuc superstitem docent appellationis tabulae Capituli armario, quibus Carthusiense Coenobium, quia sacri census piae familiae, decreto Praesulis, ad Aedis Cathedralis sarciendas ruinas distraherentur, ad sedem Apostolicam prouocat. Iudicat & anno 1425. super litigio Capitulum inter, ac Guillelmum de Roffillaco, nato: componitque atque conciliat de partium placito litem omnem, 2. Februarij vt fert Tabularum subscriptio; alia quae sedisse diutius *Guilielmum* attenstentur, vnde promam non habeo; facilè tamen potuit sedes Antistitis prorogari ad *Ioannis de Podio* suffecti tempora quem videlicet ann. 1431. Cadurci exceptum solenniter, docet in tabulario Ciuitatis Kalendarium Cadurcense: quamquam ecquonam die elatus ille, ecquonam hic suffectus, nulla quae distinctè doceant Acta videre fuit hactenus. A. 1423. sede Guillelmi confirmatur. Temporis ratio.

334 Ad extremam Guillelmi sedem refero Religiosae familiae nouam in vrbẽ allectionẽ. Cum enim *Sacrum Dmi Georgi Ptochium*, trans Oltum, transque Pontem veterem Cadurcensem, ad ipsam fluminis ripam situm, alendis fouendisque mendicis, alijsque peregrè commeantibus institutũ dudum anteà floruisset, bellis vastitateque publicâ pene deletum extinctũque, distractis abalienatisque vectigalibus omnibus, vix vni aut alteri alendo par, Praedonum domicilium, praedatorumque asylum in illa temporum licentiâ, scelerumque impunitate effectum erat. Triginta ipsos totos annos solitudine miserandâ, pietatis illic munera omnia intermissa, aut restitui, aut commutari etiam in meliora posse, Xenodochij tandem Patroni, Mecoenatesque animaduertunt. Cogitant sacram esse familiam in captiuorum salutem sospitatemque ad corroganda redimendis subsidia, de Ecclesiae totius calculo constitutam, cui & *à mercede* quàm commutandis captiuis largiatur, nomen sit factum, illis si cedat Domus, si census annui, si stabilia vectigalia, viris scilicet ex religiosorum votorum formulâ, Deo pietatisque muneribus penitus mancipatis, nihil decedere de prima illa sanctitate, sed verò non parum accrescere; praesertim cùm in re conclamata, de nouo quid instituendi, quàm reparandi vetera Religiosorum mercede in vrbem allectio & in hospitale S. Georgij A. C. 1429.

spes maior affulgeret. Itaque ad Fratrem Petrum Michaëlis ad id muneris ritè delectum præficiendum primis Cœnobij illius sacri accolis transcribunt bona omnia quæ quondam xenedochij fuissent. Sed eâ lege vt iurata fidelitate, se Regi, se Episc. se Consulibus, se Ciuitati, se Patronis adstringerent, quotquot mensibus pro Patronorum iam vita functorum salute litarent; superstites alerent ipsi, si fata, vt est mortalium sors incerta, egestate olim forte damnarent. Docebunt rem omnem adscriptæ tabulæ, ex publicis armariis ritè desumptæ, quas ipsas pretium operæ fuerit non ommittere, quo se maiorum sanctitas in nepotum pectus altè insinuet, atque, vt fit, honesto studio æmulandi, ad pietatem pristinam assequendam, ad pia instituta, si quæ tota vrbe collapsa videant, restauranda, integrandaque, curam industriamque tandem exacuant.

Tabulæ publicæ allectionis Religiosorum à mercede.

IN NOMINE Domini Amen, NOVERINT vniuersi & singuli, quod cum nobiles viri Antonius Ioannis. Do. Bertrandus de Cazelis *Archipresbyter* de Corduis *Albiensis Diœcesis*, & Antonius de Cazelis *eius frater germanus Ciues, & burgenses Caducri Patroni, & nomine patronatus Hospitalis* S. Georgij *vocati Vulgariter* de Cazelis, *in suburbanis Ciuitatis Cadurcensis extra pontem veterem dictæ Ciuitatis Cadurci. videlicet dictus nobilis* Antonius Ioannis *pro mediâ parte, & prænominati* de Cazelis *pro aliâ medietate eiusdem* Hospitalis, *videntes & considerantes quòd dictum Hospitale, in quo, tempore antiquo erant plures Hospitalariæ & Capellani, ac aliæ personæ dedicatæ ad seruitiũ & honorẽ Dei, & dicti Hospitalis, & pauperum in eodem Hospitali confluentium, quibus dictæ Hospitalariæ, & dicti presbyteri seruiebant, & nunc erat penitus, & omnino quocunque gubernatore destitutum, & fuit per spatium triginta annorum & vltra caussante guerrâ præsenti, quæ per dictum tempus & vltra, in præsenti patria viguit, & nunc de præsenti viget, & quod etiam redditus dicti Hospitalis sint in tantum diminuti, quòd vix vna persona vitam supportare posset ex eisdem; quin imò tempore præsenti inhabitabile existebat, & erat (prout est notorium) quasi omnino destructum, nisi de celeri remedio prouideatur, & in tantum deuenerat, quòd erat spelunca latronum & deprædatorum, & ex eodem multi deprædatores & raptores nocte ac die latitabant, pro capiendo & deprædando laboratores dictæ Ciuitatis, & eosdem & quoscunque alios quos capere poterant damnificãdo, & apprisonando, propter quod multa pericula & damna ex dicto Hospitali dictæ Ciuitati Cadurci de die in diem euenire contingebat. Idcirco dicti patroni volentes periculis prædictis obuiare, & commodum dicti Hospitalis procurare pro posse suo, & quia spiritualia debent præferri temporalibus & dignum ac congruum diuinum officium augmẽtari quàm diminui volentes, de dicto Hospitali, domum* Religionis Ordinis Beatę Mariæ de mercede, *aliàs* S. Eulaliæ, *facere ad honorem & laudem Dei & gloriosissimæ* Virginis Mariæ *eius matris, & contemplatione Christi pauperum captiuorum in manibus infidelium, & fidelium etiam defunctorũ affectãtes, quòd cum summo desiderio participes officij nunc, & in perpetuum tam in vitâ* 335

quàm in morte missarum & aliarum piarum orationum quæ fiunt & celebrãtur incessanter in dictâ Venerabili Religione Ordinis Diuæ Mariæ de Mercede *aliàs vocata* de S.Eulaliã,& redempione Christianorum in manibus Sarracenorum deprehensorum. *Et eapropter prænominati Patroni, & eorum quilibet vt quemlibet tangit, non vi nec dolo inducti, non seducti, nec machinatione aliquâ ab aliquo circumuenti seu decepti, sed ex suis certis scientiis & spontaneis animi voluntatibus vt dixerunt, habitoque consilio & diligenti tractatu cum quibusdam amicis suis sapientibus & discretis, & specialiter cum honorabilibus & prouidis viris dominis Cõsulibus Ciuitatis Cadurci prædictæ, de, & super omnibus & singulis in hoc præsenti publico instrumento contentis pariter scriptis vt asseruerunt, Hospitale prædictum transtulerũt, remiserunt, nunc & in perpetuum desamparauerunt Religioni prædictæ S. Mariæ de Mercede, Religioso viro Fratre* Petro Michaëlis, *Fratre dicti ordinis & notario publico infra scripto, autoritate sui publici, ad requæstã dicti fratris Petri, & quolibet ipsorum stipulantibus & recipientibus pro dicta Religione, & dominis ac Religiosis viris fratribus eiusdẽ Religionis, qui nunc sunt & pro tempore erunt. Item omnes ac singulos redditus, census, acapita, vendas, terras cultas & incultas, borias, prata, nemora, domos & quæcunq́, alia bona mobilia & immobilia ad dictũ* Hospitale *nunc & in perpetuũ pertinẽtia & pertinere debentia quocunq́ titulo & quauis ratione siue causâ, ad habendum, tenendum, possidendum, venandũ, exigendum, recipiendũ & perpetuò pacificè expletãdũ per F.F. dictæ religionis S.M. de mercede,* Hospit. *prædictũ cũ omnibus & singulis suis iuribus, deueriis & pertinẽtiis ad dictũ hospit. nunc vel in futurũ pertinẽtibus quouis modo, in & prout in talibus est fieri cõsuetum, & ad finẽ, vt* Fratres *dictæ* Religionis *qui nunc sunt, & erunt pro tẽpore, debeãt & teneantur hostias immolare, & preces deo fundere pro animabus ipsorũ patronorum, & omnium & singulorum de genere suo nunc, & in perpetuum ac fundatorũ & benefactorũ hospit. prædicti, saluis eisdẽ pactionibus & retentis cõuẽtionibus, cõditionibus & retẽtionib' cõtentis & declaratis, ac specificatis in quadã papiri sedula per dictos patronos,* Notario *infra scripto eidẽ tradita, & & per ipsũ* Notariũ *ibidẽ ad plenũ de verbo ad verbũ altâ & intelligenti voce, dicto* F.P. Michaelis *audiẽte & intelligẽte, perlectâ quæ cõtinet hũc tenorẽ.*

Aue Maria, premieramen ordounero & volo lous dits patros, foes assaber los nobles Antoni, Ioan; M. Bernat de Cazelas, Archipetre, & oncle de Põcet de Cazelas, & Antoni de Cazelas, que losdits fraires iuraran sobre los S. de Diou Euang., qu'els saran bous, & loyals al Rey de Fransa, *nostre seignor, & Mousseignor de Caors, & tota la Cieutat de Caors, & tout mal que los agues a venir, elses los a faran assauer, si o sabian a lor poder. Item que los dits Antoni, Ioan. Bernat, Antoni, & Poncet de Cazelas demouraran toutionin patros, & los heritiers comma deuant non derogan en re, ny per re de lor patronage. Item que las causas deudit Hospital gardaran & approcheran tant qu'an poiran a lor poder, ny non ho transportarà en autre part. Item que losdits fraires sian tenguz, peraras & per iamai de dire vna messa*

au nota, au Diague, & Subdiague, de requiem cada cap de mes, sonnam vns clas, & dire la vigilie des mors de sere, e aquo far per las armas de ses patros, & tot los lignage, & de tos aquere, qu'an aiudat a basti, & y an fat bes, & aiudat a fondar lodit hospital en totas las autras pregarias los reculiran. Item si eraras, dom a Diu no plasso, que los patros venian a miseria, & a tan gran paubretat, que los dits fraires los ayo a recebre & a donnar māgear & a beure comma als autres fraires. Item protesto losdict patros quel baillo ledict hospital an la seruitut en que es pagar les rentes, bo deimes. Item la pensio del Reitor de sanc Sorcisi, so es assaber, vn marbols daur a Reitor Noel, & 20. sols caorcens cada an mas tot quan que ve ni vendra lhospital sio cere ve luminaria e tota causa que hi peruenia, tot es ledict hospital. Item seran tēguts per aras & per iamai que si on lot leichaua hostals, terras, vignas, prats, de pagar ces rendes, deimes an aquels de qui seran degudas, & sescaieran que no estairan per los priuilegis, an y renonciaran be quant an aquella causa. Item si per temps auenir, bo de dits fraires cercauo neguna nouelletat per consequentia de los priuilegis al Seignor Euesque, o al Capitol, o a la Cieutat de Caors, ne als habitans, losdicts patros, an aquel cas reuoco tota donatio, cossentimen que los dict patros aguessio facha, aros commas adonquas & losdits fraires iuro que no iran encontra el dit seignor Euesque & lo Capitol. els patros, nauran lettras sagelladas de lors maiors. Item losdicts fraires ni hommes de lor Religio no gitaran homme ni fenne, per demanda ces ni rendas que lors fot degut foras de la Cieutat de Caors. Itē quels nou pouiran demanda nulla causa an aquels hommes de qualque estat que sian que aie tenguda nulla administratio deldit hospital.

Quæ quidem pacta & conuentiones prout superiùs sunt expressa, dict. contrahentes, videlicet dicti patroni pro se ipsis & nomine quo supra & præfatus Frater Petrus Michaelis pro se & nomine dicto Religionis, & eorum quilibet in solidum vt quemlibet tangit, pro se & nominibus quibus supra pro... serunt, & firmiter conuenerunt vnus alteri ad inuicem mutuò & vicissim, solenni stipulatione & legitimâ hinc inde interueniente, tenere, attendere, complere, & inuiolabiliter perpetuò obseruare, & non contra facere, dicere vel venire, nec venienti in contrarium consentire iure aliquo, ratione aliquâ, siue causâ; de quo quidem Hospitali cum suis iam dictis Iuribus & pertinentijs vniuersis, prænominati patroni nomine patronatus quo supra, præfatum Petrū Michaelis nomine antedicti Ordinis siue Religionis inuestiuerunt, & in possessiones eiusdem posuerunt & induxerunt, seu quasi, cum traditione notæ huius præsentis publici instrumenti, saluis tamen retentionibus prædictis, & in eodem hospitali fecerunt & constituerunt dictam religionem, ac dominos Fratres Religiosos eiusdem religionis veros detentores, possessores, procuratores & dominos, ita vt à modo de eodem hospitali possint & valeant gaudere, vti, frui & explatare pacificè & quietè pariter. Et de suis emolumentis, censibus, redditibus & alijs iuribus, denerijs & pertinentijs eiusdem Hospitalis, ac 37

etiam

etiam agere, petere, defendere, pacisci & experiri iuxta traditam sibi superiùs formam: & hi nomine precario eiusdem Religionis, constituerunt se tenere, & possidere absque praeiudicio sui patronatus, dictum Hospitale, quousque ipsa Religio fuerit in vera, reali, corporali & actuali, per Fratres eiusdem Religionis, possessione eiusdem Hospitalis, & dictorum suorum iurium, pro quibus praemissis omnibus & singulis tenendis, attendendis, complendis, & inuiolabiliter obseruandis, & non contra faciendis, dicendis vel veniendis, dictae partes contrahentes pro se, & omnibus, quibus supra, obligauerunt & expresse hypothecauerunt, vna alteri vicissim, & ad inuicem solenni stipulatione, hinc inde interueniente; videlicet dicti Patroni dictum Hospitale, & omnia & singula bona, mobilia & immobilia, quaecunque sint, & quocunque nomine nuncupentur, praesentia & futura dicti Hospitalis, & dictus Frater Petrus Michaelis pro promissis tenendis, faciendis, complendis & inuiolabiliter obseruandis, prout praemissa per ipsum sunt promissa, etiam obligauit, dictis Patronis ibidem praesentibus, & stipulantibus pro se ipsis, & pro omnibus illis, quorum interest, & in futurum poterit interesse, omnia & singula bona mobilia, & immobilia dictae suae Religionis, praesentia & futura, & omnia, ac singula in praesenti instrumento scripta & contenta, promiserunt, & firmiter conuenerunt dicti contrahentes, vnus alteri ad inuicem, mutuò & vicissim, & ad haec, supra quatuor Dei Euangelia, per ipsos, & eorum quemlibet, manibus suis dextris, gratis & corporaliter tacta, iurauerunt se tenere, attendere, complere & inuiolabiliter obseruare, prout & conuenit, praefatis Patronis vt supra stipulantibus, se facturum, & cum effectu procuraturum, quòd Praeceptor generalis dictae suae Religionis praemissa omnia, & singula, in Praesenti publico instrumento contenta, & prout per dictum Fratrem Petrum superius sunt promissa, laudabit, ac probabit, emologans ratificabit & confirmabit, toties quoties fuerit debitè requisitus.

339 *ET renunciauerunt super praemissis dicti contrahentes, prout quemlibet ipsorum tangit, concernit & pertinet, exceptioni doli mali, vis, metus, fraudis in factum, actioni & exceptioni omnium, & singulorum praemissorũ non sic factorum, promissorum, & concessorum per modum praemissum, & omnibus & singulis priuilegijs Papalibus, Imperialibus & Regalibus concessis vel concedendis, & priuilegijs, etiã iuratis, impetratis, vel impetrandis, & priuilegijs quarũcunq. Baptistaliũ Eccl. & pontium ac iurisdictionũ constitutarum, & institutarum, ferijsque messium & vindemiarum, & inducijs quinquẽnalibus, & spatio decem, viginti, triginta, quadraginta dierum, & quatuor mensium, forique, religionis, & deceptionis, & iuri per quod deceptis, seu laesis in facto aliquo, seu contractu, in iure suo subuenitur, & beneficio restitutionis in integrum, & omnibus illis beneficijs quae dantur laesis, omnique iuri scripto, & non scripto, Canonico & Ciuili & omni vsui & cõsuetudini, terrae, villae seu patriae, quibus contra praemissa venire possent, aut se super his tueri, iuuare vel defendere & iuri, dicenti generalem renunciationem non valere, nisi specialis*

renuntiatio antecedat & sit expressa. Pro quibus omnibus & singulis sic tenēdis, attēdendis, explendis & inuiolabiliter obseruādis dicti cōtrahentes & eorū quilibet vt quemlibet ipsorum tangit, pro se & nominibus quibus supra supposuerunt & submiserunt seseque & dicta bona superius obligata fori coërcitionibus, compulsionibus, meroque examini curiarum Cameræ Apostolicæ domini nostri Papæ, eiusque cameræ, auditoris Vicegerentis ac Commissarij & loca tenentis eorumdem, tam in curiâ Romanâ, quàm in Auenione residentium, & domini Officialis Cadurcensis, & domini Senescalli Cadurcensis, per quasquidem curias voluerunt & concesserunt se, & suos successores posse & debere cogi, compelli, & coërceri ad præmissa tenenda, attendenda, complenda, & inuiolabiliter obseruanda, prout stylus, consuetudines ac mandata dictarum Curiarum postulant & requirunt, tāquam pro re iudicatâ in iudicio confess a & in rem iudicatam transactâ: de quibus præmissis omnibus, & singulis prænominati cōtrahētes, videlicet dicti Patroni, pro se & nomine quo suprâ, & prænominatus Frater Petrus Michaelis pro se & etiam vice nominis dictæ Religionis requisiuerunt, fierique ac confici voluerunt duo publica instrumenta, vnius & eiusdem substantiæ & tenoris, cuilibet parti vnum, per Notarium publicum infra scriptum dictata, correcta, & emendata, si fuerit necesse, cum consilio peritorum: substantiâ facti in aliquo non mutatâ, posito quod in iudicio extitissent, producta & ostensa. Acta fuerunt hæc apud Cadurcum in Ecclesiâ prædicti Hospitalis, die octauâ mensis Octobris, anno incarnationis Domini 1429. regnante illustrissimo Principe Domino Carolo Dei gratiâ Frācorum *Rege Dom. nostro præsentibus ibidem, Bernardo Ricaldi burgensi*, Adhemario Lacosta *mercatore*, Guillelmo de Guasc *astanatore* Adhemario Mayme *susterio, & pluribus alijs Ciuibus Cadurci testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis, & Magistro* Iacobo Simonis *quondam Notario autoritate Regiâ publico, Ciue & habitatore Cadur. qui dum viuebat de præmissis, vt præmittitur requisitus notam sumpsit, & in suis originalibus reposuit protocollis, sed morte præuentus prædicta instrumenta grossare nequiuit; idcirco ego* Ioannes de Lalo *Notarius eadem autoritate Regiâ publicus, Ciuis & habitator Cadurci, cuius quidem Notarij vitâ functi libri, papiri, protocolli & notæ per Dominū Senescallum Cadurcensem, de consensu eiusdem quondam Notarij tempore vitæ suæ fuerunt mihi collati, & commissione mihi attributâ, hoc præsens publicum instrumētum pro parte ante dictæ Religionis ac* Fratrum *& Religiosorū prædicti Hospitalis, ex libris dicti quondam Notarij extraxi, & manu meâ propriâ scripsi, & grossam in hanc publicam formam redegi, signoque meo solito sequenti, quo dictâ autoritate vtor in instrumentis publicis per me eadem autoritate receptis, signaui in fidem & verum testimonium omnium, & singulorum præmissorum.*

IOANNES I. DE PODIO.

339 IOANNES eò nomine primus totâ hâc serie, ad *Guillelmi* euectus gradum in vrbem solenniter admittitur anno 1431. sic enim habent Acta Ciuitatis nostræ materno idiomate tùm, vt fit conscripta fideliter. L'An 1431. & lou 22. de Decembrè, Moussen Ioan del Puech, Auesqué & Comté de Caours, intrec. Aliâ vix occurrunt Præsulis monuméta, neque diune antea, an tùm solùm creatus Præsul fuerit, nec quando decesserit satis constat. Obscurarunt hominis acta, bellorum ab Anglo illatorum strages, id temporis grauissimæ; ferunt quippe Episcoporum nostrorum tabulæ, castra, oppidaque omnia nostris Antistitibus contributa, ab Anglo occupata id temporis, inque mœrore maximo, quem & propria damna, & publicæ calamitates acuerent, breui defunctum Ioannem nostrum. Certe Anno 1438. iam obijsse constat ex Basileensis synodi literis, quas coacto tùm frequentiore Comitio, contra Antistitum, ipsiusque Ioãnis exactiones duriores, Capitulum Cadurcense expressit An. 1438. 18. Kal. Sept. subscriptas, in hæc verba. QVIA *bonæ memoriæ* Ioannes Episcopus Cadurc, *prætextu cuiusdam facultatis sibi super visitatione Cleri suarum Ciuitatis & Diœcesis, per se vel alium facienda, à sede Apost. vt dicebat, concessæ, Capitulum & Clerum prædictos, nonnunquam per indebitas exactiones & extortiones pecuniarum, sumptâ occasione visitationis huiusmodi plurimùm prægrauare, & ab eis procurationes immoderatas exigere, leuare, etiam cõtra formam facultatis huiusmodi consueuerat; Et propterea ipsi Capitulum & Clerus, timentes, se per successores dicti Ioannis, Episcopos Cadur. pro tempore, eiusdem facultatis prætextu peramplius prægrauari, pro defensione Ecclesiasticæ libertatis, & status eorum, si forte ipsos contra Episcopum Cadurc. pro expensis ac oneribus his, diffidere contigerit, se insimul congregare, & super ijs communicare, necnon inter eos & eorum successores Collectas imponere, Syndicos tàm coniunctim quàm diuisim creare permittimus &c.* Hæc Concilium; cuius Acta ad historiam nostram faciunt: quamquàm nulla tum foret id autoritate, Eugenij quippe summi Pontificis obnitens sanctionibus, nullius Legati Pontificij autoritate se fulciens, & solenni Lateranensis Concilij Oecumenici

Ioannes I. de Podio ab A.C. 1431. ad 1436.

Anglorum strages in Diœcesi Cadurcensi.

Ioãnis 1. mors.

Antistitum exactiones pro visitationibus suarum Diœceseon.

Basileensis synodus damnat

ſub Leone X. feliciter coacti ſuffragio, ceu Conuenticulum, Conciliabulumque damnatum, vnà cum Bituricenſi conuentu eàdem cauſa tum reprobato. Ita ſiquidem cauet Leonis X. Diploma A.C.1516. 14. Kal. Ian. datum, vniuerſæ ſynodi frequentiſſimæ calculo comprobatum, ſeſſione vndecimâ, vno Terdonenſi Epiſcopo reclamante. Sederit itaque Ioannes hic noſter ab A. C.1430. ad 1437. circiter.

Tom.5.Concil. Temporis ratio.

IOANNES II. DE CASTRONOVO.

Ioannes II. ab, A.C. 1438. ad 1460.

IOANNES alter, Begonem cognatione, gentiliriaque nobilitate attingens, ex illa celebri Caſtronouorum familia, ſuffragijs ipſius Cadurcenſis Capituli, eligitur Antiſtes, illo ipſo 1438. anno, quo Ioannis deceſſoris extincti, paulò antea exactionibus concitatam Baſileenſem ſynodum inclamarat. Equidem vetuerat antè *Eugenius, Ioanne I* ſuperſtite, ne quem eligerent, ſed verò rem omnem ſibi integram, curamque reſeruarēt ſubſtituendi alterum: Tamen *Ioannis II.* nomen, merita, gentilitium decus, vim depellendo Anglo, ſi ſe nobilitati reliquæ iungeret, peritiam, doteſque animi longè clariſſimas, ſemel intuiti audendum rati, coacto pro more Comitio, vno conſenſu deligunt; quò ſe delectus ipſe ab ſede Apoſtolica, in gradu delato retinendum, confirmandumque curaret, qua erat apud ſupremam ſedem etiam autoritate. Nec fefellere vota. Hoc ipſo anno approbat actum Pontifex, totamque rei geſtæ ſeriem, deceſſoris etiam *Ioannis* nomen inſerit; inſuperque Ruthenenſi Eccleſia Archidiaconum tùm fuiſſe, hypodiaconis tantùm adſcripum docet. Perlegere Reſcriptum ipſum pergratum fuerit, ex quo, & moris etiā tum noſtros inter retenti, eligeretur vt à clero Antiſtes, qui pluribus calculis probaretur, eruere erit monumentum clariſſimum. 340

Summi Pontificis cura in delectu Epiſcoporum.

EVGENIVS *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei,* DILECTIS *filijs, Populo Ciuitatis, & Diœc. Cadurc. ſal. & Apoſtol. Bened.* ECCLESIARVM *vtilitati tunc rectè conſulitur, & indemnitati ſalubriter prouidetur, cum prouidis & diſcretis earum cura committitur, illarumque vacantium regimini Paſtores idonei præponuntur. Hinc eſt, quòd Rom. Pontifex,* Cui ex Apoſtolatus officio incumbit, de vniuerſis orbis Eccleſijs ſollicitè cogitare, *ad id propenſius vigilat & intendit, vt Eccleſiæ ipſæ perſonis talibus committantur, per quarum induſtriam præſeruentur à noxijs, ac felicibus in ſpiritualibus & temporalibus dante Domino, proficiant incrementis: Dudū ſiquidem bonæ memoriæ* Ioanni Epiſcopo Caturcenſi *regimini Caturcenſis* 341

Ecclesiæ præsidente, nos cupientes eidem Ecclesiæ, cùm vacaret, per Apostolicæ sedis prouidentiam vtilem & idoneam præsidere personam, prouisionem eiusdem Ecclesiæ, ordinationi & dispositioni nostræ duximus eâ vice, specialiter reseruandam, decernentes extunc irritum, & inane, si secus super ijs à quoquam, quauis autoritate, scienter, vel ignoranter contingeret attentari; Postmodum verò præfata Ecclesia, per obitum ipsius Ioannis Episcopi, qui extra Romanam curiam diem clausit, extremùm vacante, Dilecti filij, illius Capitulum, vocatis omnibus qui potuerunt, voluerunt & debuerunt electioni huiusmodi commodè interesse, die ad eligendum præfixâ, vt moris est, conuenientes in vnum dilectum filium Ioannem electum Caturcensem, tunc Archidiaconum Amiliani, in Ecclesiâ Ruthenensi Notarium nostrum, in Caturcensem Episcopum elegerunt ipseque electus, electionis illius sibi præsentato decreto consensit, & deinde præsentatione & decreto prædictis, ad ipsius electi deductis notitiam, huiusmodi electionis negotium proponi fecit in Consistorio coram nobis. Electio Episcoporum facta à Clero.

342 *Nos igitur, ad prouisionem ipsius Ecclesiæ Caturcensis celerem, & felicem, ne prolixæ vacationis exponeretur incommodis, paternis & sollicitis studijs intendentes, post deliberationem, quam de præficiendo eidem Ecclesiæ Caturcensi personam vtilem, & etiam fructuosam, cum Fratribus nostris habuimus diligentem, demum ad eundem electum in subdiaconatus Ordine constitutum, cui de* literarum scientiâ, vitæ munditia, honestate morum, spiritualium prouidētia, temporalium circunspectione, alijs multiplicium virtutum donis *apud nos fide digna testimonia perhibentur, conuertimus oculos nostræ mentis, quibus omnibus, nec non dictorum Capituli ipsorum eligentium voluntate, attentâ meditatione pensatis, de persona eiusdem electi, nobis & eisdem Fratribus, ob suorum exigentiam meritorum, acceptâ, eidem Caturcensi Ecclesiæ de personâ suâ, de dictorum Fratrum consilio, authoritate Apostolica prouidimus, ipsumque illi præficimus in Episcopum & Pastorem, curam, regimen, & administrationem ipsius Ecclesiæ Caturcensis, eidem electo in spiritualibus & temporalibus plenariè committendo, in illo qui dat gratias, & largitur præmia, confidentes, quòd dirigente Domino actus suos, præd. Eccl. Caturcensis per eiusdem electi circunspetionis industriam, & fructuosum studium regetur vtiliter, & prosperè dirigetur, ac grata in eisdem spiritualibus & temporalibus suscipiet incrementa. Quocirca vniuersitatem vestram rogamus, & hortamur attentè, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus eundem electum, tanquam Patrem & Pastorem animarum vestrarum, deuotè suscipientes, ac debitâ honorificentiâ prosequentes, eius salubribus monitis & mandatis humiliter intendatis: ita quod ipse in vobis deuotionis filios, & vos in eo Patrem inuenisse beneuolum gaudeatis. Datum* Ferrariæ *Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quadringentesimo trigesimo octauo. nono Kalendas Nouembres, Pontificatus nostri anno octauo.* Encomia Ioannis de Castronouo.

343 Subijt vrbem, nō sine pompa festiuisque acclamationibus Ordinum

omnium, virum ad omnium stomachum, ac vota factum, electumque 16. Maii anno 1443. docet Calendarium Ciuitatis, deque nobili illa stirpe oriundum deprædicat. Toto sedis tempore nobilem, illustremque fuisse Clientum aduolantium frequentiâ, docent me Tabularia nostrorum Præsulum: quibus & id passim notaui, ad celebriores quosque genere ac stirpe Antistites, frequentiùs libentiusque à magnatibus etiam, id genus honores delatos, seminarii Collegiiue Ruthenensis *in tenuioris fortunæ, viliorisque sortis adolescentum subsidium* instituti, prouentus auxit Ecclesiasticis censibus stabilibus illis adiunctis, quamquàm quo nominatim anno, mihi hactenus lateat. Docêbit Pij II. Bullata charta, & Ioãnis liberalitatem, & alia non pauca ad id Collegium facientia, data illa A.C.1460. Pontificatus Pij tertio anno.

Seminarium & Collegium authenense.

BullaPij II. pro illo Collegio.

PIUS Episcopus ser. ser. Dei, Dilecto fillio Archidiacono Ecclesiæ Caturcensis, salutem & Apost. Benedict. Ad Apostolicæ dignitatis apicem supernâ licet immeriti dispositione vocati, singulis qui ad apprehendendam meliorẽ cunctis opibus disciplinę scientiam, & cui omne desiderabile nequit meritò comparari, aspirant; vt tam commendabile & vtile exercitium continuare, & in illo proficere valeant, *quantùm nobis ex alto permittitur, fauoribus opportunis adsistimus; & ne rerum temporalium carentia eos à studio retrahat, sed ipsis impendiorum cedant accõmodè facultates, libenter Apostol. diffundimus iugiter cogitatus, atque ys: quæ propterea processisse comperimus, vt perpetuò illibatè persistant, Apostolici mumminis adijcimus firmitatem.* 343

Commendatio literarum.

Sanè pro parte dilectorum filiorum Consulum Ciuitatis Caturcensis nobis nuper exhibita petitio continebat, quòd olim bonæ memoriæ Bernardus de Ruthena *Archiepiscopus Neapolitanus, de propriâ salute recogitans, ac terrena in cælestia, & transitoria in æterna commutare desiderans, de bonis ad eum ratione personæ suæ spectantibus, quoddam Collegiũ Scholarium ad addiscendum Grammaticam & Logicam habilium, in certâ domo, ad hoc per eum in eadem Ciuitate deputatâ, & pro vno Presbytero, qui curam di[illegible] domus, atque Scholarium eorundem gereret, nec non administrationem bonorum ipsius domus haberet, fundauit, ac decem libras monetæ Cat. annui redditus eidem Presbytero adsignauit, nec non voluit & ordinauit, quòd si aliqui dociles & habiles Scholares de suo genere essent, ij alys præferrentur, & in assecutione locorum in eodem Collegio institui deberent, nullusque ad ipsum Collegium nisi nonum suæ ætatis annum excederet, ac psalterium legere sciret, pariter & Donatum recipi & admitti, nullusque in eo vltra quinquennium moram facere posset, ac eodem lapso quinquennio, eius loco alius subrogari deberet, nec non omnes, & singuli ipsius Collegij Scholares singulis diebus dominicis missam ab eodem Presbytero vel alio, in certâ tũc designatâ Ecclesiâ audire, & pro ipsius Fũdatoris, eiusque parentum animarum salute orare tenerentur. Præterea voluit, quòd ad ipsius Ciuitatis Consules, qui essent pro tempore, procuratio &*

Bernard. de Ruthena fundator Collegij.

Quales Scholares admmittendi.

Præsbyter.

Procuratio penes Consules.

administratio, necnon executio omnium præmissorum pertineret, quibus super ijs specialem tribuit potestatem, prout in quodam publico instrumento desuper confecto dicitur plenius contineri. quodque postmodum, cum propter guerrarum turbines, pestilentias calamitates, ac alios sinistros euentus, qui illas partes hactenus afflixerant. fructus, redditus, & prouentus eiusdem Collegij siue domus, adeò attenuati essent, quòd ex illis præsbyter, & Scholares in eo degentes, sustentari non possent, ac pauci in eo remansissent, venerabilis Frater noster Ioannes Episcopus Caturcensis *charitate, & ipsorum Consulum precibus inclinatus, Ecclesiam* sancti Petri de Dalmairaco *Caturcensis Diœcesis, cum illi annexis, eisdem Collegio, siue domui autoritate ordinariâ perpetuò incorporauit, annexuit, vniuit, ac postquam vnio, incorporatio, & annexio præd. suum plenarium fuerant sortita effectum* Pontius de Gauleiaco *Archidiaconus*, Ioannes de Bosco *Cantor*, & Petrus Cambery *Canonicus Ecclesiæ Caturcen. tunc Vicarij generales in spiritualibus, & temporalibus Capituli Caturcensis, sede vacante eisdem præsbytero, & Scholaribus vnam Capellam in dicta domo de Rectore Parochialis Ecclesiæ, infrà cuius Parochiæ limites domus ipsa consistit, expresso consensu, fundandi licentiam & facultatem concesserunt.*

Ioannes Episc. Cadurcen. amplificauit.

Capellę erectio permittitur.

345 *Quare pro parte Consulum prædictorum, asserentium Ecclesiæ vnitæ, & annexarum triginta; Collegij verò prædictarum viginti quinque librarum Turonensium paruorum, fructus, redditus & prouentus, secundùm communem æstimationem, valorem annuum non excedere, nobis fuit humiliter supplicatum, vt tam erectioni, fundationi statutis, & ordinationibus Archiepis. præfati, tam prouide & salubriter per ipsum factis, & editis, in eodem instrumento contentis, quàm incorporationi, annexioni, vnioni prædictis, pro eorum subsistentiâ firmiori, robur Apostolicæ confirmationis adijcere, ac aliâ super ijs, statui, directioni, & reformationi Collegij & Scholarium prædictorum, opportunè prouidere, de benignitate Apostolicâ dignaremur.*

Superiorum cõfirmatio petitur à Papâ.

Nos itaque de præmissis certam notitiam non habentes huiusmodi supplicationibus inclinati, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si, & postquam tibi de eisdem legitimè constiterit, fundationem, erectionem, statuta, ordinationes, & pro vt illa contingunt, quæcunque in dicto instrumento contenta, necnon incorporationem, annexionem, & vnionem prædictas, approbare & confirmare, omnesque defectus, si qui forsan interuenerint in eisdem supplere ac eis, quòd dictæ Ecclesiæ vnitæ per idoneum Sacerdotem, ad vitam amobilem, loci tamen Ordinario præsentandum deseruire valeant, concedere autoritate nostra procures. Et nihilominus ad abundantem cautelam, eandem domum in Collegium eiusmodi, vna cum eadem Capellâ de nouo erigere, ac iuxta ipsius facultates certum numerum Scholarium siue Collegiatorum, qui pauperes, aliàs tamen idonei & habiles sint, & tam in iure Canonico quàm

Papa cõfert potestatẽ eorũ cõfirmandorum, Archidiacono Cadurc.

Quales a imiti Scholares velit Papa.

ciuili, seu ipsorum altero studere valeant, *ipsius testatoris voluntate nonobstante, vna cum Capellã, pro Missis celebrandis huiusmodi instituere: Necnon quæcunque alia statuta, & ordinationes vtilia, & rationabilia, & inter cætera, quòd scholares, seu Collegiati, per Consules prædictos, Cancellario studij Caturcensis, infra quadrimestre a die vacationis cuiuslibet loci, præsentari, & per ipsum Cancellarium institui, & si mala vita aut conuersationis fuerint amoueri debeãt, ipsique præsentandi, in grammaticalibus sufficienter instructi, existant, & per eundem Cãcellarium, vel eius locum tenentem, examinentur antea, ad effectum admittendi, eos vel repellendi; ità tamen quòd si aliquem repelli contigerit, alius idoneus per ipsos Consules infra mensem præsentari, & si Consules concordes non fuerint, à maiori parte ipsorum præsentatus admitti debeat. Si vero dicti Consules impediti forent, ità quod infra dictum tempus præsentare non possent, idem Cancellarius ea vicè idoneum valeat instituere, nullusque Religiosus, aut coniugatus ad dictum locum reputetur idoneus.*

Præsentatio cuius fit & cuius institutio.

Et si quis Scholarium, siue Collegiatorum eorumdem, interim Religionem intrauerit, aut matrimonium cõtraxerit per verba legitimè, de præsenti illius locus eo ipso vacare censeatur, & alius loco succedat, similiter quoque si quisquam ex ipsis Scholaribus Ecclesiasticum beneficium, cuius fructus, redditus, & prouentus, ad summam triginta vel quadraginta librarum Turonensium similium ascendat, pacificè assequutus fuerit, etiam à dicto Collegio sit eo ipso exclusus, quodque Scholares, siue Collegiati prædicti, singulis annis in festo sancti Stephani, Priorem dicti Collegij eligere, & vnà cum eisdem Consulibus computa, & rationes antiqui Prioris audire teneantur, & debeant, edere statuere, ordinare pariter, & decernere eadem autoritate procurent, nonobstante voluntate, & ordinatione dicti testatoris, nec non constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cœterisque contrarijs quibuscunque. Datum Romæ apud sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1466. 6. Idus Nouembris, Pontificatus nostri, anno 3.

Prioris electio.

Institutio Canonicorum à Ioãne de Castronouo.

Sacrum Canonicorum Collegium gemino Diœceseos suæ Castro, à Ioanne institutum gentilitio vno de Castronouo, Bretenosio altero: Comitia Ordinum Cadurcorum, bis sæpiusque quotquot annis, suis etiam sumptibus coëgisse, aluisseque, ineundis de Anglo fugando pellendoque consilijs; ac de fugato tandem hoste ex Comitatus omnis finibus, victoriæ immensum quantum decus reportasse docent nostratũ tabulæ aliquot. A. C. 1459 auri non modicam ab illo vim Eccles. Cadurc. donatam, ad duo etiam scutatorum aureorum millia docet necrologicus liber Capituli: quamquam admonetur ibidem ex morbo, quem fatalem decretoriumque censuerat, releuatum Antistitem testamentarios interim recidisse codicillos. Anno. 1460. defunctum tamen oportuit, aut ipsis proximè sequentis auspicijs, delatis scilicet ad Ludouicum infulis, vt iam constabit. Certè ipso anno seculi huius 60. ipsis Nouembris mensis Idibus, Ioannem superstitem credebat Pontifex, quando Diplomate exscripto, nullam 346

Anglorum exterminatio.

Libertas in Ecclesia.

Ioannis obitus

demor-

demortuo designando Præsuli, notam constat adhibitam, quæ tamen omitti non solet in demortuorum bona memoria, felicique recordatione refricanda, ingerendaque. Omnino ab A. C. 1438. quo creatum Eugenij diplomate Præsulem constat, ad annum 1460. nostris præfuit.

LVDOVICVS
D'ALBRET.

347 LVDOVICVS nobilissimâ stirpe, si quæ vlla in Galliâ, quæ se etiam Regibus iunxerit Hērico nostro, posterisque feliciter gignendis, vir tanto satu dignissimus, ad supremi Ecclesiæ Senatus euectus purpuram, Cadurcensi etiam sede, post Ioannem II. ius nostris dixit. Docent siquidem Ciuitatis monimenta certissima, M.S. Kalendario asseruata maximâ fide, vltimâ Februarij mensis die, an. 1461. omnium Ordinum gratulatione admissum, hoc ipso anno sacrâ donatum purpurâ. Imò libellum vetustô illò, sed fœdiori inquinatiorique charactere conscriptum, ex Epis. Armario extraxi ipse, quo infinitæ Clientelarij officij significationes, ab Optimatibus quàm nobilissimis, delatæ Ludouico d'Albret Cardinali, lōga omninò serie inseruntur. Extat & Bullato Diplomate Sixti IV. quo leges *Eccl. Figiacensi B. MARIÆ de Podio* sanciuntur, inserta Ludouici nostri comprobatio, qua se *Ludouicus d'Albret* S.S. Apostol. Proton. administratorem Cadurcensis Ecclesiæ nominat Romæ *26.* Martij 1461. sic certè de illo Ciaconius in Pij II. gestis rebus *A. D.* 1461. *Pontificatus sanctiss Dom. nostri* Pij II. *Papæ anno 3. die 15. Kal. Ianuar. factus est Cardinalis*, Ludouicus de Albreto Gallus, *Regio sanguine oriundus*, *Episcop.* (omisit Ciuitatis nostræ nomen, atque asterisco notauit, quia ex actis vllis certis, qualibus iam nostra probauimus, designare non poterat) *Presbyter Cardinalis titulo SS. Marcellini & Petri, insignes literas sortitus, verùm dotatus animo nobili, & syncero, moribus erat honestissimis, & grauibus, quæ illum reddebant vnicuiq; gratissimum. A Collegio Cardinalium, & à tota Curiâ vnicè diligebatur, vt amor, & deliciæ vrbis vocaretur. Nobilitas namque sanguinis certabat cum candore animi; plenus religione, & modestia; non prodijt verbum ab ore suo arrogans, vel inhonestum; conuersatione se ostendit vrbanum, & ciuilem, & moriens reliquit desiderium vniuersale cunctis, & mœstitiam suæ mortis.* Quibus pauculis verbis infinita complexus auctor, quàm dignum nostrâ sede Antistitem, quàm sedi nostræ illustrandæ eductum, atque factum repræsentarit, nemo certè nō videat. Obitum sic perstringit, Pauli II. narrandis actis, eo quippe sedente obiit. Ludouicus de

Ludouicus ab A. C. 1461. ad 1465. eius nobilitas. Cardinalatus.

Protonotarius romæ degit

Titulus Cardinalatus.

Ludouici de Albreto integritas morum, & comitas

Ludouici Car. mors.

Alberto Gallus, Præsb. Cardin. tt. SS. Marcellini & Petri, Romæ mortuus est 14. Kal. Oct. an. 1465. Pontificatus Pauli 2. sepultus ad S. Mariam de Capitolio, aliàs de Ara Cœli, ad Fratres Minores marmoreo, quòd adhuc extat, sepulchro, corpus eius conditum est. Inuidit nimirum ipsos etiam cineres viri tanti, Cadurco nostro Romana vrbs: cui vt satisfaceret abesse ab Diœcesi etiam, suamque in Romanâ Curiâ explicare industriam, desertis nobis, est coactus. Sedisse interim habeto ab extremis Ioannis temporibus, ad Antonij mox sufficiendi auspicia, hoc est ab Ann. C. 1461. ad 1465.

Sedit annos quatuor.

ANTONIVS I.

ALAMANDI.

Antonij I. prosapia, & mors. Sedet ab A.C. 1466. ad 1475.

Aditus ad Episcopatum, & in vrbem ingressus solennis.

ANTONIVS Alamandiorum stirpe, Delphinates inter clarissimas Ludouici Alamandi Cardinalis, Arelatensis Archiepiscopi sanctitate etiam commendabilis, vti nobile stemma nactus, ita æmulatus animi vim, anno quintidecimi seculi, supra sexagesimum, sexto, Episcopali dignitate, iuréque, à nostris, pro more, ritè admittitur. Extant in Capituli Archiuo tabulæ testes tum concepti iurisiurandi. *Anno Dom. 1466. & die 8. Februarij apud Cadurcum, cùm Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus, Dom.* Antonius Alamãdi *Episcopus, & Comes Cadur. associatus pluribus Abbatibus, ac quamplurimis nobilibus, vel notabilibus viris, & alijs gentibus vniuersis, in Ciuitate Cadurci, pro adipiscendo possessionem dicti Episcopatus, vt moris est; & cùm dictus Dominus associatus esset in introitu Ecclesiæ Cathedralis Cadurcen. pro intrando in dictâ Ecclesiâ. Venerabiles viri Domini* Pontius de Gauleiaco *Archidiaconus maior,* Ioannes Rubei, *Archid. de Tornesio. Canonici dictæ Ecclesiæ, Syndici dicti Capituli, ad hoc expressè cõstituti, prout de dicto Syndicatu constat, mediãte instrumento, per me Notarium infrà scriptum, anno & die prædictis sumpto, & recepto, requisiuerũt Reuerendiss. P. Dom. Episcopum & Comitem præd. quatenus iuramentum, per prædecessores suos præstari solitum, dictis Dominis Canonicis præstaret: qui quidem Dom. Cadurcensis Episcopus, audità huiusmodi requestâ, iurauit ad & super sancta Dei Euang. iura, libertates, dictæ Ecclesiæ tenere, & obseruare prout, prædecessores sui obseruauerunt, & non contrauenire contra statuta, & libertates dictæ Ecclesiæ, & aliàs iurauit, & iuramentum prædictum præstitit, prout per eius prædecessores dictum iuramentum est præstari consuetum. De quibus dicti Domini Syndici petierunt sibi retineri in-* 348

Deputatiõ Clero suscipiendo sacramento.

Ritus iurisiurandi ab Episcopo vsurpati

ſtrumentum &c. teſtibus præſentibus diſcretis viris Mag. Petro Grauelli *&c.*

Carolus Dux Aquit. reſtituit Antonio iuriſdictionem Eccleſiaſticam externi fori.

391 A.C. 1470. quarto poſt ſolennem initiationem anno Carolus, Ludouici Regis germanus, Aquitaniæ Dux, ius omne, actionémque in Eccleſiaſticas perſonas Antonio reſtituit, vetito diſertiſſimè, ne Seneſcallus, aliúſue id iuris occuparet; Néue cauſas Eccleſiaſticas, etiam quæ perſonā attingunt, ad profanum forum traheret vllatenus; id teſtantur codicilli hoc ipſo anno, 4. Iunij ſcripti. Inſecuto proximè anno, ad omnium Aquitaniæ Ordinum celebria illa comitia euocatum, ſuffragij ius inter proceres quibuſcum conſideret, Sanctonas inter habuiſſe, conuentus illius Acta abundè docent. Septuageſimo ſecundo ſeculi iſtiuſmet anno, per Antonium Alamandum cognominem, ac Proēpiſcopum, olim in ſede ipſa ſufficiendum, fundos oppidi de Pradinis Ciuitati confinis, emphyteuſeos perpetuæ nomine cedit, ſi Antiſtitum Tabulario à me perlecto fides: Quo ipſo anno, clientum etiam nobilium aliquot, ſponſam delatamque admiſit fidem, ex eiuſdem Archiui tabulis.

In Comitijs Aquitaniæ iure ſufragij vtitur.

Veteres inimicitiæ ponuntur.

ANNO 1473. ab Antonio noſtro, vnà cum Abbate Marciliacenſi,
350 Academiæque Cadurc. Profeſſoribus conuentione initâ, veteribus diſſidijs aliquot, renuntiatum eſt in ſolidum, die Decembris decimâ: placuitque partibus ſingulis, ſupremi vt cōſilij, iudiciique placito, æternum pacta confirmarentur; quibus & id muniminis ad perpetuitatem acceſſit. An. 1478. iam ſublato Antonio, tertiâ ſupra vigeſimam Quintilis menſis die. Celebris fuit idem initæ pactionis annus, nouo ſeminarij tertij Collegiiue Cadurcenſis acceſſu, ab omnibus ſtipendiis inſtructiſſimo, ad iuuentutem Chriſtianam, paupere loco natam, & præ egeſtate, literariâ alioquin excluſam laurea, pietate, moribus, literis, altius, ac penitius imbuendam; Qui nouus Ciuitatis ſplendor, non ideò ſolùm hoc loci memoratur, quia Antonio iam ſedente acceſſerit, ſed verò quia bonam laudis huiuſce partem vindicat, ſuo ſibi iure, Antonius, parte quippe prouentuum liberaliter contributa. Ioannes quippe Rubei Archidiaconus de Torneſio, vt ferunt fundationis tabulæ, anno 1473. ſcriptæ, octonis fouendis alumnis, alendiſque, quos inter, Sacerdotes gemini forēt, ſumptus cedit ampliſſimos, eoſque, de Eccleſiæ, deque Chriſti ærario, minùs vt hodie ſit licitum, hæc ipſa venditare, mercari, cauponari. Tranſcribit in eoſdem Antonius Eccleſias de Perno, de Gelato, earūque prouentus, Eccleſiam item vicinam, ac ſacrum Cœmeterium, in Pauperū iam tū vſus deſtinatum, vt conſtat ex Capituli Cadurc. decreto, quinto Maii, eodem ſcilicet die, annòque ſcripto. Verùm ſeminarii huiuſce, cui à Sancto Michaële de Torneſio nomen, alumni aliò commearunt non ita pridem, ſub ſeculi ſeptimi decimi auſpicia, Societatis IESV Collegio tum in vrbe fundato, ſuo vt loco diſſeretur, ſuum ceſſuri domicilium, ad publicæ rei emolumentū non mediocre, vicino alio cōmutatum. Anno 1474. qui de-

Tertii ſeminarij inſtitutio.

S. Michaelis alumni aliò migrant. Patrib. Societatis Ieſu cedunt.

Antonij I. obitus

cretorius vltimusque, nostro fuit Antonio, clientelaris professionem fidei delatam sibi, admisisse per Antonium Alamandi cognominem, Vicariumque, docent frequentes tabulæ Cadurcensis Antistitis à me perlectæ, quales & in superiores aliquot annos incidunt non absimiles aliæ. Admissam in fidem ac patrocinium, circa hæc ipsa tempora, Academiam Cadur. tùm ab summo Pontifice Sixto IV. tum ab Galliæ Rege Ludouico XI. Vniuersitatis nostræ tabularium monet: *Anno* quippe 1472. *accipit in protectionem dilectam filiam Vniuersitatem Cadurc. eiusque conseruatores Senescallum Cad. & Iudicem maiorem constituit* Ludouicus, *Datis Guierchiæ in Britannia, Augusto mense.* Tum Sixtus IV. insequenti proximè anno Kal. Maii, tuendi, propugnandi, conseruandique Vniuersitatis eiusdem iura, prouinciam demandat Sarlatensi Antistiti, Marciliacensi, & Moysiacensi Abbatibus. In summa sedit Antonius ab A. C. 1466. ad 1475. nouem omnino annos.

Academiam Cadurc. S. Pontifex, & Rex in suum patrocinium recipiũt.

Tempus Episcopalis sedis Antonij. I.

GVISCARDVS.

Guiscardus Cadurcum ingreditur

GVISCARDI inaugurationem solennem habent vetusta, situque ac puluere obsita Cadurcensis Capituli M. S. ex quibus, vnà cum *Domino Beluesio* Archiui illius præfecto, hoc solennis in vrbem, inque Aedem principem admissionis, monumentum exscripsi, *Anno Dom.* 1475. *die* 10. *Octobr. apud Cadurcum, & ante fores Ecclesiæ Cathedr. Cad. Cùm R. in Christo P. & Dominus, Dom. Guiscardus miseratione diuina Episcopus Cadurc. associatus pluribus nobilibus, & notabilibus viris, & alijs gentibus diuersis in Ciuitate Cadurci, pro adipiscendo corporalem possessionem dicti Episcopatus Cadurc, vt moris est; Et cùm dictus D. Episcopus esset in introitu Ecclesiæ Cathedr. præd. pro ingrediendo in eamdem, Venerabiles viri, Dom.* Ioannes de Bosco Cantor, *&* Ioannes de Gauleiaco *Canonicus & Syndici dictæ Ecclesiæ, nomine aliorum Concanonicorum ad hoc expressè deputati, requisiuerunt præfatum R. in Christo P. Dom. Episcopum Cadur. quatenus iuramentum per prædecessores suos præstari solitum dictis Dominis Canonicis præstaret: qui quidem Dominus Cadurc. Episcopus auditâ requestâ iurauit, ad & super Sancta Dei 4. Euangelia, suis ambabus manibus corporaliter gratis tacta; iura, libertates dictæ Cathedralis Ecclesiæ tenere, & obseruare promisit, & contra non venire; & aliàs iurauit, & iuramentum præstitit, prout per Prædecessores suos dictum iuramentum est fieri consuetum, quibus sic peractis, ibidem infrà dictam Ecclesiam intrauit, continuando possessionem suam, & ad altare S. Stephani, & ibidem orauit, & in cathedra vbi prædecessores sui sedere consueuerunt, sedit pacificè, & quietè: Et dicti*

Iurã. Guiscardi.

Domini Canonici,vnà cum venerabilibus viris, Dominis Ioanne Rutenæ, Pontio de Bosco, & Ioanne Rutenæ iuniore *Canonicis,iuramentum & præstationem receperunt, & osculum pacis præstiterunt. De quibus dicti Dom. Syndici petierunt sibi retineri instrumentum.præsentibus &c.* Alia ab Guiscardo deinceps gesta, meas fugerunt hactenus manus: Ex Consuranæ sedis, Auscitanæ Metropoli contributæ, pedo ac infulis, ad sedem Cadurc. traslatum, eique *de Albuconio* cognomentum fuisse, docent Consuranorum tabulæ. Cadurcis duos ad summum annos præfuit, quando Antonij Alamandi alterius continuò suffecti, certa sunt monumenta.

Reliqua Guiscardi gesta non extant.

ANTONIVS II.
ALAMANDI.

352 ANTONIOS duos inter cognomines, *Guiscardus* interiectus, facit vt duos asseram, quos alioqui nominum similitudine delusus, in vnum facile confudissem, fauente præsertim, errori tàm probabili, doctissimorum etiam virorum, nostrarumque rerum minimè insolentium calculo, qui aut ignorato Guiscardo aut quia Alamandi acta quem vnicum rebantur, interturbaret, ex albo nostrorum Præsulum expuncto, vnicum hactenus Antonium Alamandum arbitrabantur. Horum errorem emendandi, auctoritatem tribuunt tria probationum capita, quorum singula plus multò sufficiant. Imprimis enim Guiscardum cùm afferat, vindicetque & nostræ, & Consuranæ sedis Archiuum, existimare necessum est, duos esse quorum Acta partim iam in Antonio I. adscripsimus, partim annis Guiscardi sedem insecutis occurrent, Guiscardi interiectu distincta satis diuersisque adiudicata. Deinde vero M.S. tabularii Codex ille, ex quo Antonium I. admissum anno 1466. docuimus, solènem Antonii felicemque ingressum, inaugurationem, iuramentumque solēne aliud commemorat, anno 1477. Cum iam extra controuersiam sit non nisi vnico, primoque ingressu ritus hos adhiberi. Denique gesta omnia Alamandi quæ Guiscardi sedem præcedunt, homagia, iudiciaque, passim geri Antonii Alamandi Episcopi nomine, Antonio Alamandi Proëpiscopo, Vicarioque promouente; quæ subsequuntur annotatos Guiscardi annos, Antonium Alamandi vnicum annotant, qui non iam per Vicarium, sed ipse coram, clientes in fidem recipiat, iudicet, contestetur: quæ varietas haud ægrè persuaserit, Antonium illum primum, Antonio seu fratre, seu fratris filio, seu alio sanguinis nexu iuncto, in opem administrationisque partem vocato vsum, sed qui suffectus patruo, fratriue postmodum fuerit, mox subla-

Antonij Episcopi Cadurcen. ambo Alamandij. sedit hic II. ab A.C. 1477. ad 1493.

Inita Episcopatus possessi ab Antonio II.

to Guiscardo; ipseque iam vsu doctus, Ecclesiasticoque foro quàm idoneus, rem per seipsum administrarit, vt ideò binos Antonios Alamandi, Sedis nostræ Acta præferant. vnum tantum deinceps. inaugurationem Antonii II. auspicatam. & Ciuitatis, & Capituli tabulæ ad eundem diem annúmque referunt, maiorem vt conciliet hæc concordia, fidem. harum quidem hæc verba sunt.

ANNO Domini 1477. *&* 18. *Decemb. apud Cadurcum. Cùm R. in Christo Pater, & Dominus.* Dom. Antonius Alamandi *Episcopus, & Comes Cadurc. associatus pluribus Rectoribus Ecclesiarum Parochialium Ciuitatis Caturci. & quamplurimis nobilibus, Consulibus, ac Burgensibus Ciuitatis Caturci, & alijs generibus vniuersis, dicta Ciuitatis Caturci, pro adipiscendo possessionem dicti Episcopatus Cadurcen. vt moris est, Et cùm dictus Dominus R. P. Dominus Episcopus, & Comes Cadurcen. associatus esset, in introitu Ecclesiæ Cathedralis, pro intrando in dictâ Cathedrali Ecclesiâ, Venerabilis vir Dominus* Pontius de Gaulciaco, *in Theologiâ, & vtraque iure Bacallarius, Archidiaconus maior, ac Canonicus dictæ Eccl. baiulusque, ac syndicus eiusdem, requisiuit Dominum Dom. Episcopum, quatenus iuramentum per prædecessores suos, & per ipsum aliàs præstari solitum, Dominis Canonicis, & Ecclesiæ præd. & Capitulo eiusdem præstaret. qui quidem Dom. Episcopus Cadurc. auditâ huiusmodi requestâ iurauit ad & super Sancta Dei Euangelia quatuor, ambabus suis manibus tacta, statuta iura, libertates, & priuilegia dictæ Ecclesiæ tenere, & obseruare, prout prædecessores sui obseruauerunt, & non contrauenire iure aliquo, ratione aliquâ: de quibus &c.* Vnum tamen est, quod scrupulum hic non leuem inijciat, & penè ab sententiâ iam cõstitutâ, deque gradu deijciat. Cauetur quippe disertè hisce iam scriptis tabulis, ab ipsomet Antonio præstitum aliàs iuramentum idipsum; quò enim referas aliò verba illæc iuramentum per prædecessores suos, & per ipsum aliàs præstari solitum: Fuerit ergo antehàc Episcopus: quare Antonij duo, in vnum commiscendi venient, & Guiscardo valere iusso, vnus Antonius Alamandi ab A.C. 1466. ad 1493. sedem nostrâ tenuerit. Verùm neque Gordius hic est nodus, nec discindendo Alexandri gladius opus. Cùm enim Antonius hic noster, decessoris alterius Vicarius fuerit, vt ex infinitis, Episcopalis Archiui tabulis didici, quàm pronum, ac facile fuerit, non nisi iuratum, admissum olim ab Capitulo ad id muneris obeundum, priusquam ipse Antistes, cuius personam sustinebat, coram adesset, iuramentóque asserta fide Decessorum Cathedrâ cõsideret; qualia iuramenta ab Proëpiscopis, Præsulum nomine concepta, habent & Archiua nostra nonnulla. Certè neque Guiscardus interiectus omitti potest, neque vero est simile Episcopatum vt cesserit Antonius Alamandi, post biennium denuo inaugurandus; maximè cùm. & duo Alamandi distinctissimi illi, Antonij I. actis legantur passim, & allata superiùs rationum momenta, satis fidei, no-

353

Ex igitur ab Antonio iuramentum.

ratio quæ vnum tantum Antoniũ afferat.

Diluitur.

Proëpiscopi olim iurare soliti.

ſtræ ſententiæ conciliaſſe videantur.

354 ANNO ſeculi huius 81. 82. 88. 89. 90. accurrit ad Antonium non infrequens, neque ignobilis clientum turba, fidei obligandæ ſolenniter. Quibus ex actis ſediſſe tùm, Archiuum Antiſtitum noſtrorum docet. Anno 82, nobile pulpitum, cælatura percelebre, atque hiſce oris illuſtre, Euangelij ſacri (dum inter litandum ſolenniter, maiori in ara recitatur ad populum) codice ſuſtentando, artifici, tabulis ſeruatis hactenus imperat, mercede perquàm amplâ ſponsâ: quod ipſum opus mirâ ſtructurâ diu ſtetit, donec expilauere Caluiniſtæ principem Aedem, & ſi quid aut dignitate nobile, aut religione ſanctum occurrit, flammis ac ferro vaſtauerũt. Interceſſere deinceps lites aliquot, Antiſtitem inter, atque Capitulum (quod in Eccleſiaſticâ Cadurcorum hiſtoriâ omni, perrarum, perque infrequens atque inſolens fuit) adeò vt Canonici ſe ſuáque exempta ab Antiſtitis iure voluerint, Sixtique Põtificis max. calculo, immunitatem eam, priuilegiumque munitum impetrarint, anno 1483. Bullatæ quippe chartæ authenticæ, quam ex Capituli Archiuo ipſe exſcripſi, ità cauẽt articuli.

Antonius II. cliẽtes in fidem recipit.

PulpitumEuangel. inſigne.

Lis orta inter Epiſcopum & Capitulum.

355 *SIXTVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. LICET omnes Eccleſiæ per vniuerſum orbem conſtitutæ, ſedi Apoſtolicæ, quæ ſuper illas obtinet, diuinâ diſpoſitione principatum ſint ſubiectæ: ipſa tamen ſedes nonnullas, ex eis, præſertim inſignes, ac perſonas Eccleſiaſticas in eis altiſſimo famulantes, ſibi aliquando ſpecialiter ſubdit, ipſiſque perſonis, ne indebitis moleſtijs afficiantur, opportunè prouidet, à cuiuſlibet alterius iuriſdictione prorſus eximens, prout perſonarum, temporum, & locorum qualitate penſata, id conſpicit in Domino ſalubriter expedire.*

Sixti bulla.

Cura Pontificis in Eccleſias particulares.

ACCEPIMVS ſiquidem, quod dilecti filij Capitulum Eccleſiæ Caturcenſis, propter lites & cõtrouerſias, quæ inter eos & venerabilem Fratrem Antonium Epiſcopum Caturcenſem, ſuper ſtatutorum, & conſuetudinum dictæ Ecclſiæ, etiam Apoſtolicâ autoritate confirmatorum, ac priuilegiorum, præeminẽtiarum, ac prærogatiuarum, ac immunitatum, Capitulo prædictis conceſſorum, vſu & obſeruatione, necnon bonorum menſæ Capitularis dictæ Eccleſiæ, defenſione, ac alijs, vigent, per eundem Epiſcopum, eiuſque Vicarios & Officiales, non modicum hactenus grauati fuerint, & in dies magis grauari formident, cùmque collatio, prouiſio, & omnimoda diſpoſitio Dignitatum, necnon Canonicatuum, & Prebendarum dictæ Eccleſiæ, in illa, pro tempore vacantium, ad dictum Epiſcopum ſolum, eiuſque Vicarios, & Officiales, & in ſolidum pertineant: ipſe Epiſcopus dignitates eaſdem, illarum occurrente vacatione, Nepotibus & ſibi coniũctis, ac aliàs talibus cõfert perſonis, quæ potius ad ipſius Epiſcopi, quàm Eccl. vtilitatem intendentes, ipſius Epiſcopi ſuffulti præſidio, Capitulo prædictis, cominationem, & iacturã inferunt, ſingulares ipſius Capit. perſonas, à diuinis officijs retrahendo. Nos igitur quieti, & trãquillitati

Controuerſiæ inter Capitulum & Epiſcopum.

Exemptio Capituli ab existẽte tunc Episcopo.

Capituli prædictorum prouidere volentes, Motu proprio, non ad Capituli prædictorum, vel alicuius alterius, pro eis nobis super hac re oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, & certa scientia, Ecclesiam ac Capitulum prædictos, ipsiusque Ecclesiæ Canonicos, Hebdomadarios, Vicarios, Chorarios, Rectores seu Vicarios perpetuos, etiam curam animarum habentes, Ecclesiarum ad præsentationem, vel quamuis aliam dispositionem Capituli & Canonicorum prædictorum, coniunctim vel diuisim pertinentium, & spectantium personas, familiares, seruitores, Officiarios, eorumque domos beneficia, res & bona mobilia & immobilia paterna etiam & hæreditaria, quæcunque, ab omni iurisdictione, visitatione, correctione, dominio, potestate, & procuratione dicti, & pro tempore existentis Episcopi Caturcẽsis, Archiepiscopi Bituricensis, & Vicariorum ac Officialium suorum, nunc & pro tempore existentium, aliorumque Iudicum ordinariorum quoruncunque autoritate Apostolica, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore præsentium perpetuo eximimus, & totaliter liberamus, ac prædictæ sedi immediatè subycimus, ac sub nostra & Beati Petri protectione suscipimus.

Itaque Archiepiscopus, Episcopus, Officiales & iudices prædicti, in Capitulo, Canonicis, Chorarys, & vtriusque Vicarys, Rectoribus, personis, familiaribus, seruitoribus, eorumque domibus, beneficys, rebus, & bonis mobilibus & immobilibus, quæ in Ciuitate & Diœcesi Caturcensi obtinent, & imposterum obtinebunt, etiam ratione cõtractus, delicti, vel rei de qua agitur, vbicunque committatur delictum, ineatur contractus, aut res ipsa consistat, nullam censuram, dominium, potestatem, iurisdictionem, aut visitationem quomodolibet exercere, seu procurationem, & iura testamentaria ab eisdem exigere possint. 357

ET insuper motu, scientiâ, & autoritate similibus, volumus & statuimus, quòd cognitio, & decisio tam Ecclesiasticarum, & Beneficialium, quàm prophanorum, cæterarumque causarum omnium, quæ pro tempore inter Capitulũ, Canonicos, Rectores, vtriusque Vicarios, Chorarios, personas familiares, seruitores prædictos oriri, aut contra eos, vel aliquem eorum moueri contigerit in futurum, necnon punitio, inquisitio, & correctio quorumcunque errorum & excessuum, etiam quantumcunque enormium, quæ per singulares personas Capituli, & alios præmissos, pro tempore committentur, ad Capitulum huiusmodi communiter, cum potestate, quoscunque ex præmissis, excommunicationi, alysque sententys censuris, & pœnis Ecclesiasticis innodandi, & ab illis absoluendi pertineant de iure, & illas per se vel alium seu alios libere exercere, ac Rectoribus & Vicarys perpetuis prædictis, quoties opus fuerit, degendi & non residendi, Archiepiscopi, Episcopi & aliorum prædictorum licentiâ super hoc minime requisitâ, licentiam & facultatẽ concedere possint, quodque in dicta Ecclesia residendo, ratione quorumcunque Beneficiorum aliorum Ecclesiasticorũ cum cura & sine cura, in quarumcunque qualitatum, quæ alibi vbicunque eos pro tempore obtinere contigerit, ad residendum in Ecclesiis siue locis, in quibus alia Beneficia huiusmodi forsan fuerint, minimè teneantur, nec 358

ad id inuiti compelli, seu coarctari possint: decernentes ex nunc, omnes, & sin-
gulos processus, sentẽtias, censuras, & pœnas, quos & quas, per Archiepiscopum,
Episcopum, Iudices ordinarios einsmodi, contra promissa eorum singula habe-
ri, vel promulgari, necnon totum id, & quidquid secùs super his, à quoquam
quauis autoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irrita & ina-
nia, nulliusque roboris, vel momenti.

QVOCIRCA dilectis filijs, Abbati Moysiacensi, Cluniacensi, &
359 Priori sancti Antonij, per Priorem gubernari soliti, sancti Augustini ordi-
num, Monasteriorum dictæ, & Ruthenensis Diœcesis, ac Officiali Tolosa-
no, motu, scientia, & autoritate similibus, per hæc Apostolica scripta manda-
mus, quatenus ipsi, vel duo, aut vnus eorum, per se, vel alium, seu alios, eisdem
Capitulo, & alijs, vt præfertur exemptis personis, efficacis defensionis præsidio
assistentes, non permittant eos, vel aliquem eorum, contra præsentium litera-
rum tenorem, super præmissis, vel eorum aliquo, ab aliquibus molestari. Mo-
lestatores huiusmodi, cuiuscunque dignitatis, status, gradus, vel cõditionis exi-
stant, quotiescunque expedierit, autoritate nostra, per censuram Ecclesiasti-
cam, & alia iuris remedia, appellatione postposita, compescendo: inuocato ad
hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Non obstãtibus constitutionibus
fœlicis recordationis Bonifacij Papæ 8. prædecessoris nostri, quibus cauetur,
ne quis extra suam Ciuitatem, aut Diœcesim, nisi in certis exceptis casibus,
& in illis, vltra vnam diætam, à fine suæ Diœcesis, ad iudicium euocetur, seu
ne iudices, & conseruatores, à sede deputati prædictâ, extra Ciuitatem, &
Diœcesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, seu alij
alijs vices suas committere, intromittant: ac de personis vltra certum nume-
rum, ad iudicium non vocandis; quàm piæ memoriæ Innocentij 3. quæ, cum Ca-
pelli, & innocentij 4. Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, cir-
ca exemptos, quæ, volentes, incipiunt: ac alijs constitutionibus, & ordinationi-
bus Apostolicis, contrarijs quibuscunque: aut si Archiepiscopo, Episcopo,
Officialibus, & Vicarijs prædictis, vel quibusuis alijs, coniunctim, vel diuisim,
a dictà sit sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excõmunicari, aut extra,
vel vltra certa loca, ad iudicium euocari non possint, per literas Apostolicas,
non facientes plenam, & expressam de verbo, ad verbum, de indulto huiusmo-
di, & eorum personis, locis, ordinibus, & nominibus proprijs mentionem, &
qualibet alia, dictæ sedis indulgentiâ generali, vel speciali, cuiuscunque tenori
existat, per quam, præsentibus non insertam, vel totaliter non insertam, ipso-
rum per nos deputatorum iudicum, iurisdictionis explicatio, in hac parte
valeat quomodolibet impediri, & de qua, cuiusque toto tenore, de verbo ad ver-
bum, habenda sit in nostris literis, mentio specialis.

360 CÆTERVM volumus, & eadem Apostolicâ autoritate decerni-
mus, quòd quilibet ipsorum iudicum, prosequi valeat articulum, per alium in-
choatum, quamuis idem inchoans, nullo fuerit impedimento Canonico præpe-
ditus, quòdque à datis præsentium, sit eis, & cuilibet eorum in præmissis, & eo-

rum singulis, cœptis, & non cœptis, præsentibus & futuris, pepetuata potestas, & iurisdictio attributa, vt eo vigore & eâ firmitate possit, in præmissis præsentib⁹ & futuris, & pro prædictis concedere, ac si prædicta omnia, & singula coram eis cœpta fuissent, & iurisdictio eorũ, cuilibet ipsorũ in præmissis omnibus, & singulis, per citationẽ, vel modũ aliũ, perpetuata legitimè extitisset, quodque per contrariũ vsum, aut nõ vsum, præsentibus literis, omnibusque, & singulis in eis contentis, in totum, vel in partem non sit necesse, intelligatur renunciatũ, nec literæ ipsæ perdantur, aut pereant, imo pro locorum, temporum, aut personarum opportunitate, & varietate, liceat omnibus, & singulis, quibus literæ huiusmodi cõceduntur, eisdem literis vti, & non vti, prout eis placuerit.

Et quia difficile esset, præsentes literas ad singula loca deferre, volumus ac etiam decernimus, quòd illarum transumpto, manu duorum Notariorum publicorum subscripto, ac alicuius Prælati, seu personæ in Ecclesiasticâ potestate constitutæ sigillo munito, in iudicio & extra, talis, & tanta fides adhibeatur, qualis, & quanta præsentibus adhiberetur, si originaliter præsentatæ, vel ostensæ forent, prædictis super, conseruatoribus, & constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrarijs non obstantibus quibuscunque. 361

Nulli ergo omnino hominũ, liceat hanc paginam nostræ exẽptionis, liberationis, subiectionis, susceptionis, statuti, constitutionis, mandati, decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dom. millesimo quadringentesimo octuagesimo tertio. Quartodecimo mensis Octob. Pontificatus nostri anno tertiodecimo. 362

Antiquatio chartæ Pontificiæ, per curiam Tolosanam.

Verùm vt Labyrinthæi anfractus, ex alijs nascuntur passim alij, nullo exitu, fine nullo, contendens Antistes violatum ius hac prouocatione, contestans, quia Canonici, gestorum antea veritatem celassent Apostolicam sedem (quo iure, quaúe iniuria iam non disputo) Curiæ Tolosanæ placito, sibi ius pristinũ vindicat omne chartáq; Pontific. ceu clancularijs fraudibus impetratam irritam facit, sic enim cauent Senatus verba, anno 1484. *Præfata nostra Curia appellationẽ, & id à quo appellatum fuit, annullauit, & annullat, & insuper dicta Curia, per idem Arrestum, suprà dictum Consiliarium nostrum, Cadurcensem Episcopum, in possessione & saisinâ iurisdictionis, & superioritatis ordinariæ, & exercitus eiusdem, in, & super Canonicos, & gentes alias, Ecclesiæ & Capituli Cadur. aliasque in exemptione, in contrarium per prætaxatum Syndicum prætensâ comprehensos; manutenuit & conseruauit, manum nostram, & omne impedimentum in possessione huiusmodi, & gaudentiâ dictæ iurisdictionis, propter prædictum debatum, appositam, & apponendam ad ipsius Episcopi voluntatem, leuando &c.* Rex ipse Carolus 8. damnat Canonicos hoc ipso anno, Antoniumque Præsulem laudat, omniumque dissidiorum fomitem, & causam aperit, quia videlicet liberiùs se Canonici, ab Præsulis Bartholomæi, sancitis 363

olim legibus,supremique Sacerdotij calculo confirmatis eximerent, ab Choro,nullâ etiam causâ legitimâ,abessent, vix Sacrosancto Sacrificio missæ diebus profestis,vnquam adessent; sibique propriâ autoritate,aliorum alij promoturi licentiâ,vacationem trimestrem à Choro,annis singulis permisissent,nullâ aliâ etiam causâ,quæ iure ab officio posset eximere. Nec Canonicis modo superior iudicio Senatus fuit Annonius, Regisque Caroli sententiâ; Sed & insecuto proximè anno, Hebdomadarijs, Præbendarijsque,vt vocitant nonnullis, quos supremi Senatus suffragio, coëgit ad officium,secessit tandem in oras patrias,vltimo sedis anno, ibique animum efflasse,docet,Cadurcensis vrbis M.S. Kalendarium Ciuitatis Archiuo,in hæc verba, *L'an 1493. reddet l'esprit à Dieu, Moussen Antoni Alamandi, à la ville de sant Nazari, el pais de Dauphinat: & l'ay ès ensevelist son corps.* Quare omnino sedit 16. annos,ab 1477. ad 1493.

Carolus VIII. damnat Canonicos repugnantes suo Episcopo.

Obitus Alamandij.

Hæc consignata erant,cum venit in manus nostras liberalitatis iuxtà,ac
364 pietatis Pontificiæ præclarum monumentum,posterorum memoriâ & commendatione dignissimum, quòd si demortui subiicimus historiæ, non tam casu,vt res habet,factum videri possit, quàm approbari, quòd adhuc in omnium ore viuit Antonij singulare præconium. Ille scilicet diuini cultus studiosissimus,& Ecclesiæ sponsæ suæ amplificandæ, *Octo sacerdotia* (quas Capellanias dicunt) instituit,quibus *Clerici octo*, honestate morû,& probitate spectati,& artis musicæ peritissimi,à se,& succ[illegible]ibus suis instructi, diebus singulis trium celebrationi missarum, [illegible]diculis, Augustissimo Christi corpori, & Sanctissimæ virgini Mariæ sacris, interessent, & cantu musico piè splendidéque prosequerentur, Primam addixit *Deiparæ*, proximo post matutinum officium tempore. *Alteram de officio Corporis Christi* peragi voluit, vbi in altari principe,solenni sacrificio adoranda,populo hostia proposita fuisset. Tertiam designauit recolêdæ *Crucis pretij nostri memoriæ*,singulas suis in sacellis,à se magnificè constructis aut construendis. Pleraque sunt obseruatione digna præfatæ institutionis capita, tùm dotatio singulorum beneficiorum, tùm quæ exigeret in suis Beneficiarijs, quàm accuratè numinis venerationem in omnibus promoueret. sed operæ parcimus,vt plenum desiderij dimittamus lectorê ad tabulas solidas institutionis,& Papalis confirmationis. In quibus, vt speramus,recreabitur maximè auditâ eiusdê,de omnibus optimè meriti *Antonij*,in egenos munificentiâ, quâ triginta pauperibus quotidie, panes triginta,qualibus mensa sua onerabatur, diuidi statuit per cû sacerdotê,cui Capellanos inter,per Hebdomadâ,rei diuinæ moderatio incûbebat; Hæc,& aliâ vt faciliùs capias,obserua *Inn.8.* literas insertas,ab Antonio II. Alamandio fuisse propositas in eo conuentu, sed quæ adiiciuntur *Alexandri VI.* non illæ ab Alamandio prolatæ,vt pote iam emortuo, sed *ab Antonio Luzech*,vt existimari par est,firmando instituto, deinceps impetratæ videntur. Hunc ergo tenorem Actorum accipe.

Institutio & fundatio 8. Capellaniarum.

Munificentia in Pauperes.

Acta institutionis.

IN nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & spiritus sancti Amen. Nouerint vniuersi, & singuli, præsentis publici instrumenti seriem, & tenorem inspecturi, lecturi, & audituri: quod anno ab incarnatione Domini, millesimo quadringentesimo, nonagesimo primo, & die quadam Sabbathi, vigesimâ octauâ mensis Ianuarij intitulata, circa primam horam post meridiem eiusdem diei, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Innocentij, diuinâ prouidentiâ Papæ octaui, anno octauo: illustrissimoq; Principe, & Domino nostro Carolo, Dei gratiâ, Francorum Rege regnante, apud Cadurci Ciuitatem, & infra Capellam sancti Martini, eiusdem cathedralis Ecclesiæ, in venerabilium, & circunspectorum virorum duorum Talabardi Alamandi Archidiaconi maioris, Antonij Alamandi *Archidiaconi de Tornesio*, Guidonis de Castro-nouo, Raymundi de Calciata *dicti de Podrocorneto*, Antonij de Lufcio, Ludouici de Thesio *Canonicorum prædictæ Cathedralis Ecclesiæ, ad sonum campanæ dictæ Ecclesiæ, more solito congregâtorum, & Capitulum facientium, ad, de negotijs ipsius Ecclesiæ tractandum, in mei Notarij publici, & testium infra scriptorum, ad infrà dicta specialiter vocatorum præsentia, venit, & se personaliter præsentauit, Reuerendus in Christo Pater, & Dominus Dominus* Antonius Alamandi, *miseratione diuinâ, & sanctæ sedis Apostolicæ gratiâ, Episcopus, & Comes Caturcen. associatus, & ipsum concomitantibus nobilibus, & potentibus viris Ra*ymundo de Cardalhaco, *Domino sancti Siricij, & Senescallo Senescalli Caturcensis*, Ioanne Durefort, Domino de Boyssieres, *Domino Ioanne Rubei vtriusque iuris Licentiato, Officiale Cadurcensi*, Guillelmo Benedicti *vtriusque iuris Professore, Regente in Caturcensi Vniuersitate, Fratre Guidone de Calciatâ Ordinis Prædicatorum, sacræ paginæ præsentato, Priore conuentus Caturc. & in dictâ Vniuersitate, & sacræ paginæ facultate Regente* Guillelmo Caminata, Ioâne Touseau, & Ioanne Valeta, Petro Sauralla dictæ Ciuitatis Consulibus, Ioanne Boudosquier, Antonio de Orto *Mercatoribus ipsius Ciuitatis, nobilibus* Petro de Bosqueto, Domino de Arcambal, Ioanne de Belfort, Domino del Soulier, Domino Ioanne de Goudito *Canonico, ac rectore de Fran. & de Piaco Carturcensis Diœcesis* & Ioanne Cabaiac *præsbyteris, & pluribus alijs notabilibus personis, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus, dictæ Ciuitatis, ac seruitoribus prædicti Dom. Episcopi, & per ipsum, vt dixi, ad infrà scripta videnda fieri, conuocatis, quidem Dominus Episcopus, Dominis de Capitulo, & alijs personis prænominatis explicauit, & narrauit, quòd ipse erigere, instituere, ac fundare, pro Diuini cultus augmento, intenderet, octo Capellanias, in Capella & altaribus quam, & quæ, in dictâ cathedrali Ecclesiâ, in honorem gloriosissimi Corporis Domini nostri Iesu Christi, ac Beatissimæ gloriosissimæq; Virginis Mariæ eius matris, & totius cœlestis curiæ, nouiter, sumptuoso opere fabricari fecerat, pro octo Capellanis, per ipsum ad ibidem in diuinis deseruiendum nominandis, & instituendis, autoritate Apostolicâ, sibi in hac parte commissâ, iuxta, &*

Mirare zelum Antistitis.

in formam, & tenorem literarum, siue bullarum Apostolicarum per præfatum Dominũ nostrum Papam, sibi concessarum, ac statutorum articulatorum per ipsum Dominum Episcopum, eadem autoritate editorum: quas quidem literas siue bullas in pergameno scriptas cũ pendulis vrbis bullis plumbeis cum cordulis sericis, rubei croceique coloris, bullatas, sanas & integras, non vitiatas, non cancellatas, neq; in aliquã earũ parte suspectas, sed omni prorsus vitio & suspitione liberas prout in eisdẽ prima facie apparebat, cum dictis statutis articulatis, in certis folietis papyri scriptis, idem Dominus Episcopus suis in manibus tenebat, & tenorem illorum ibidem, altâ & intelligibili voce, in quorum suprâ præsentiã per me notarium infrâ scriptum legi fecit, vt de huiusmodi Capellaniarum fundatarum creatione, nullam valerent prætendere ignorantiam in futurum, quarum quidem literarum Apostolicarum, & statutorum prædicti tenores describuntur, de verbo ad verbum, ac sunt tales.

366 INNOCENTIVS *seruus seruorum Dei, venerabili Fratri Antonio Episcopo Caturcensi salutem, & Apostolicam Benedictionem. Præcipuæ deuotionis integritas, qua nos, & Romanã reuereris Ecclesiam, non indignè meretur, vt votis tuis, ex quibus præcipue in Ecclesia tua Caturcensi, Ministrorum Ecclesiæ numerus, & diuinus ibi cultus cum populi deuotione, & animarum salute, incrementum suscipiat, fauorem Apostolicum impendamus. Sanè pro parte, tua nobis nuper exhibita petitio continebat, quod si ad Corporis Christi, & Beatæ Virginis altaria, sita in Capella, quam tu nuper in præfata Eccl. digno ac sumptuoso opere instaurari fecisti, octo perpetuæ Capellaniæ pro totidem perpetuis Capellanis, qui aliquas missas, ad dicta altaria singulis diebus celebrare, ac in Choro dictæ Eccl. cum illius Canonicis, & alijs personis, diuinorum celebrationi, horis debitis interesse adstricti essent, erigerẽtur & institu rentur & hoc perfecto, in dicta Eccl. diuinus cultus, ac populi deuotio cum animorum salute susciperent incrementum. Quare pro parte tua, nobis fuit humiliter supplicatum, vt tibi & successoribus tuis Episcopis Cad. pro tempore existentibus, octo Capellanias prædictas pro earum dote, & dictorum Capellanorum decenti sustentatione, vltra quadringentas libras, monetæ illarum partium, erogare intentis, ad dicta altaria erigenda & instituenda, necnon illis tot Beneficia Ecclesiastica, cum cura, & sine cura, ad collationem, prouisionem, præsentationem, seu quamuis aliam dispositionem Episcopi Cadurcensis, pro tempore existentis, pertinentia, quorum fructus, redditus, & prouentus ad sexaginta libras Turonensium paruorum, iuxta communem æstimationem valoris annui, ascendentium, dummodò illum non excedant, perpetuò vniendi, annectẽdi, & incorporandi, illisq; per ſenis idoneis conferendi, & de illis etiam prouidendi, necnon ad quæ onera dicti Capellani, pro primâ vice, & extunc deinceps tenebuntur, instituendi & ordinandi facultatem concedere, de benignitate Apostolicâ dignaremur.*

Innocentij. 8. bulla.

367 *NOS igitur qui in cunctis, præsertim cathedralibus Ecclesiis, diuinum cultum, cum deuotione fidelium, & animarum salute, augere intentis desiderijs*

affectamus, quique dudum inter alia, volumus, quod semper in vnionibus vacarent, quorum interesset; Te aquibusuis excomunicationis, suspensionis, & interdicti, alijsque Ecclesiasticis sententijs, censuris, & pœnis, à iure, vel ab homine, quauis occasione vel causa latis, & si quibus quomodolibet innodatus, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absoluentes, & absolutum fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati tuæ ac successoribus tuis Episcopis Cadurcensibus pro tempore existentibus, octo Capellanias præfatas, ad dicta altaria erigendi, & instituendi, illasque ab illarũ primaria erectiones vacantes, personis idoneis, etiam quæcũq., quodcunq., & qualiacunq. beneficia Ecclesiastica obtinẽtibus, & expectantibus conferendi, & de illis etiam prouidẽdi, necnon ad quæ onera dicti Capellani, tam pro prima vice, quam ex tunc deinceps tenebuntur, statuendi, & ordinandi, ac eisdem Capellanijs, tot beneficia Ecclesiastica cum curâ, & sine curâ, ad collationem, promotionem, præsentationem, seu quamuis aliam dispositionem Episcopi Cadurcensis pro tempore existentis, pertinentia, quæ dicti Capellani infra vnius mensis spatium, post illorum vacationem duxerint, erigendi & acceptandi, & quorum fructus, redditus, & prouentus in simul ad sexaginta librarum Turonensium paruorum, iuxta æstimationem prædictam, valorem annuum ascendant, dummodò illum non excedant, cum omnibus iuribus & pertinentijs suis perpetuò vniendi, annectẽdi, & incorporandi; ita quòd cedentibus, vel decedentibus simul, vel successiuè dicta vnienda beneficia obtinentibus, liceat Capellanis, vel, pro eis, Episcopo prædicto corporalem possessionem iurium, & pertinentiarum, per se vel per alium, seu alios, propriâ autoritate liberè apprehendere, & perpetuò retinere, illorumque fructus, & prouentus in Capellanorum, vel Capellaniarum prædictarum vsus, & vtilitatem conuertere, alicuius licentiâ super hoc, minime requisitâ, necnon omnia & singula alia in præmissis, & circa ea necessaria, seu quomodolibet opportuna faciendi, & exequendi plenam & liberam, autoritate Apostolicâ, tenore præsentium, concedimus facultatem, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac voluntate nostrâ prædictâ necnon statutis, & consuetudinibus dictæ Ecclesiæ, iuramento, confirmatione Apostolicâ, vel quauis firmitate aliâ roboratis priuilegijs quibuscunque: Aut si aliquis super prouisionibus sibi faciendis, de huiusmodi, vel alijs beneficijs Ecclesiasticis, in illis partibus, speciales, vel generales Apostol. sedis, vel legatorum eius literas impetrauit; etiamsi per eas ad inhibitionem, reseruationem, & decretum, vel alia quomodolibet sit processum. Quas quidem literas & processus habitos per easdem, & inde secuta quæcumque, ad dicta beneficia vnienda, volumus non extendi: sed nullum per hoc, eis quoad perseeutionem beneficiorum aliorum, præiudicium generari, & quibus, sicut alijs priuilegijs, indulgentijs, & literis Apostolicis generalibus, vel specialibus, quorumcunque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta, effectus earum impediri valeat quomodolibet vel differri, & de quibus quæcunque, totis tenoribus, de verbo ad verbum, habenda sit in

nostris litteris mentio specialis: prouiso quòd dicta vnienda beneficia debitis propterea non fraudentur obsequiis, & animarum cura in eis si qua illis immineat, nullatenus negligatur, sed eorum congrue supportentur onera consueta. Nos enim ex nunc irritum, & inane decernimus, si secus super eis, à quoquam quauis autoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dom. millesimo quadringentesimo nonagesimo, Kalendis Martij, Pontificatus nostri anno septimo.

Tenor alterius bullæ, ab Antonio de Luezch, confestim Alamandio suffecto, impetratæ, sic habet.

368 *ALEXANDER, Episcopus, seruus seruorum Dei, ad futuram rei memoriam. Prouisioni nostræ decet, prouidere subsidio, vt ius suum cuilibet conseruetur. Hinc est quòd nos, tenorem quarumcunque literarum, felicis recordationis, Innocentij Papæ octaui, prædecessoris nostri, in Registro ipsius prædecessoris repertum, pro eo quòd, sicut exhibita nobis nuper, pro parte, venerabilis fratris nostri moderni Episcopi Caturcēsis petitio continebat, ipse huiusmodi tenore excerptis, quibus noscitur indigere, de registro ipso, de verbo ad verbum transcribi, & ad ipsius moderni Episcopi, supplicationis instantiam præsentibus annotari fecimus, qui talis est. Innocentius, vt suprà. Cæterum vt earumdem literarum tenor prædictus his insertus, omnimodam rei, seu facti certitudinem faciat, autoritate Apostolicâ decernimus, vt illud idem robur, eamque vim, eumq; vigorem, dictus tenor per omnia habeat, quē haberent originales literæ supradictæ: & eadem prorsus, eidem tenori fides adhibeatur, quandocunque, & vbicunque, siue in iudicio, siue alibi fuerit exhibitus, vel ostensus: & eidem tenori firmiter stetur in omnibus, sicut eisdem originalibus staretur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Per hoc autem nullum ius cuiquam de nouo acquirri volumus, sed tantummodo conseruari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario cōtraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotenis Dei, ac Beatorum Petri ac Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto, pridie Nonas Junij, Pontificatus nostri anno quarto.*

Alexandri VI. Bulla.

Tenor statutorum talis est.

369 *AD LAUDEM, ET gloriam Dei, Omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, qui notificauit misericordiam nobis, in Ciuitate munita. Optaremus, ne Beneficiorum diuinæ suæ bonitatis erga nos, & nostros immemores esse videremur, ad Laudem*

Singulare exēplum.

& octoginta librarum Turonensium annuatim.

372 *ITEM & quas cccc. lib. Turon. annuales, intendimus assignare dictis octo Capellanys, tam in duobus beneficys, scilicet in beneficio de Funtanis, & in beneficio de Gaudoleno nostra Diacesis, reseruata sufficienti portione pro Vicariis perpetuis instituendis, in dictis beneficys vniendis, autoritate sedis Apostolica, nobis concessâ & virtute indulti Apostolici nobis concessi, per sanctissimum Dominum nostrum D.* Innocent. Pap. 8. *quàm in certis annuis, & perpetuis redditibus, per nos emendis, & acquirendis in perpetuum a Ciuitate, & communitate Ianuensium, vel alibi, prout meliùs videbitur, super fructibus, & redditibus spectantibus ipsi Communitati, super lodys S. Georgy, vt plenius deducetur, &c. prout specialiter, & singulariter dicta summa quadringentarum, & octoginta librarum Turon. assignabitur, & declarabitur particulariter, tam super dictis beneficys, quàm etiam super dictis redditibus per nos acquirendis.*

373 *ITEM, & licet ex indulto Apostolico, nobis concesso sit gratiosè concessum, quòd possimus in dictis Ecclesiis, nostra Capella sic vniendis, facere deseruire per Vicarios conductitios, seu amobiles, tamen ne diuinus cultus in ipsis Ecclesiis, in futurum negligatur, & omittatur, ac etiam ne ius collationis successorũ nostrorũ in futurũ in Ecclesiâ Caturcensi ledatur, aut diminuatur, NOS intendimus in dictis Ecclesiis perpetuò relinquere Vicarios perpetuos, vt ius collationis ordinaria non perdatur, nec iura Episcopalia diminuantur, qua iura Episcopalia ipsi Vicary perpetui in futurum, perpetuò supportare tenebuntur, & prestare iuxta valorem ipsarum Vicariarum.*

374 *ITEM & quia per huiusmodi vnionem ipsorum duorum beneficiorum, iura ipsius Episcopi, prasertim in procurationibus debitis, ratione visitationis, qua Episcopo debentur, ius ipsius procurationis quodammodò videtur attenuari, tamen ne propter huiusmodi vnionem ipsorum beneficiorum, Domini Episcopi successores nostri, possint se pratendere esse grauatos. Nos in supplementum, & recompensationem illorum, decreuimus, nullum ius Patronatuum reseruare Domino* Rupis Chinardi *moderno nepoti nostro, nec successoribus suis, à quibus originem traximus, nec alteri cuicunque, sed instituimus, & ordinamus ad nos, & successores nostros institutionem ipsarum octo Capellaniarum perpetuò pertinere, & spectare cum modificationibus subsequentibus.*

375 *ITEM ex qua ratione instituimus & ordinamus Dom. Episc. Ecclesia Cadurc. success. nostros, speciales protectores, & conseruatores dicta Capella, & fundationis, & intentionis nostra, rogantes eos in Deo, ex intimo animi nostri vt hanc fundationẽ, & Capellam, sicut eam in augmentum, & splendorem diuini cultus, nedum ipsius Capella, sed etiam totius Ecclesia sponsa nostra, velint sub speciali curâ, & peculiari protectione, & defensione suscipere, conseruare, & protegere, & vt liberius animus eorum inclinetur. NOS volumus & optamus hòc agendo, eos participes, & consortes fieri, in omnibus bonis,*

Missi, & orationibus, quæ ibi in perpetuum diuinæ largitionis bonitate efficientur, & Domino Deo offerentur.

376 *ITEM quoniam intentionis nostræ semper extiterat huiusmodi fundationem fieri per nos, non per vnionem & adiutorium quoruncunque Beneficiorum, sed de nostrâ propriâ substantiâ, & quia experientiâ docente, nullatenus potuimus habere facultatem, dictam fundationem faciendi in redditibus, aut in alijs bonis inuiolabilibus in ista patriâ Cadurcensi. Declaramus hæc duo beneficia, scilicet* de Fundanis, & de Gandoleno *vnire dictæ Capellæ, & fundationi nostræ, non in exonerationem nostram, aut substantiæ nostræ, quoniam ex nunc promittimus, & vouemus Domino nostro* Iesu Christo, *Beatissimæ & gloriosissimæ* Mariæ *genitrici suæ semper virgini, Beato* Michaëli *Archangelo, & glorioso protomartyri* Stephano *Patrono nostro, ac Vniuersi. triũphanti refundere tantã pecuniæ quantitatem, ad quantã ascendit summa fructuum annualium, dictorum duorum beneficiorum, ad rationem vnius solidi pro librâ, seu ad rationem quinque pro centenario, & dictam summam conuertens in vtilitatem, & decorem dictæ Ecclesiæ nostræ in pijs causis, sicut in amplificatione vestimentorum, aliorum Iocalium, & ornamentorum, & reparationem Ecclesiæ sponsæ nostræ, melius, vtilius, & honestius videbitur in splendorem, & decorem Ecclesiæ, & diuini cultûs.*

377 *ITEM & quoniam facta diligenti inquestâ super valore fructuum dictorum duorum beneficiorum de Fundanis, & de Gandoleno, reseruata sufficienti pensione cuilibet Vicario in dictis instituendo, scilicet Vicariæ perpetuæ* de Fundanis, *quam vniuimus, & etiam vnimus autoritate Apostolica Magisterio dictæ nostræ Capellæ* &c. *& Vicariæ perpetuæ* de Gandoleno *&c. scilicet ad valorem ducentũm viginti, aut &c.* Promittimus *ex hac horâ, constituens nos debitorem ad summam* 4400. *librarum Turon. exponendam, & conuertendam in vtilitatem dictæ Ecclesiæ nostræ, vt suprà dictum est ad rationẽ quinq; pro cẽtum, ad hoc obligantes ex nunc prout ex tunc, & è conuerso omnia bona nostra mobilia, & immobilia, præsentia & futura, prout nobis de consilio Capituli nostri Caturcensis, melius & tutius fieri videbitur, declarãdo tamen quòd quotiescunque apparuerit, dictam exbursationem* 4400. *lib. Turon. per nos aut alium nostra, nostro in toto, vel in parte, in vtilitatem vt suprà factã fuisse, quòd modus dictæ exbursationis, & in quibus rebus facta extiterit declaretur per instrumentũ publicum, cuius duplum authenticum reperietur in Armario Capellæ nostræ, exonerationi nostræ, aut heredum nostrorum, & aliud instrumentum in manibus nostris, vel heredum nostrorum.*

378 *ITEM & quia vt suprà diximus, optamus & instituimus ipsos octo Capellanos in ipsâ Capellâ nostrâ tam per nos, quàm per successores nostros instituendos fore bonæ & honestæ vitæ, sufficientisque literaturæ, ac etiam*

præcipuè esse in arte Cantoria & Musicali doctos, & sufficienter approbatos instituimus & ordinamus, vt cum locus vacationis alicuius Capellaniæ aduenerit, in futurum, de directo verò in margine papyri huiusmodi articulus descriptus, est talia verba sunt scripta, relinquimus Domino Doctori de isto articulo reformando, volendo docere de Benedictis.

379 ITEM & in eligendo Capellano ad dictam Capellaniam vacantem, si recipiatur aliquis ex clericulis, qui priùs fuerit habituatus in Choro Ecclesiæ, eique idoneus in cantum & honestate vitæ, volumus & ordinamus quòd præferatur alteri in Ecclesiâ, in qua non fuerit habituatus.

ITEM & quia singulari desiderio prouocamur, vt diuinus cultus augeatur perpetuis temporibus & in ipsâ Ecclesiâ sponsâ nostrâ semper augeatur de bono in melius, ratio sic atque conuenerit, qui de altari viuit, etiam officium reddat altari, ordinamus quod ipsi octo Capellani futuri, perpetuis temporibus teneãtur quotidie celebrare, & dicere tres Missas, vnam scilicet altari erecto in honorem gloriosissimæ Virginis Mariæ, quæ dicitur quotidie post exitum matutinarum, per omnes octo Capellanos in cantu & discantu, sicut tum per aliquos annos fieri solitum est, honestè & debitè in honorem & laudem Dei & Virginis Mariæ eius matris, de officio ipsius gloriosissimæ Virginis Mariæ, secundum occurentiam temporis, cum quinque collectis, scilicet cum collecta de officio virginis Mariæ, & cum collectâ festi occurentis, & cum collectâ pro grege nobis commisso, & amicis benefactoribus. Item Collecta pro fundatore. Item pro defunctis patris & matris, ac aliorum parentum ipsius fundatoris, & aliorum defunctorum animabus, quâmdiu ipse fundator in humanis egerit, & post decessum suũ quarta collecta dicetur pro ipsius fundatoris, & animabus patris & matris & parentum suorum. Item alia Missa dicetur in altari corporis Christi in eadem Capellâ quotidie de officio Corporis Christi in memoriam Passionis suæ gloriosissimæ, quâ proprio sanguine suo gloriosissimo, nos redimere dignatus est, immediate post eleuationẽ Corporis Christi, maioris Missæ ipsius Eccclesiæ, cum Collectâ propriâ officij Corporis Christi, & cum Collectis supra dictis modo supradicto. Item tertia Missa dicetur in Capellâ Crucis de nouo erigendâ Domino adiuuãte, & interim, vbi per nos instituetur. Item Ordinamus & instituimus, quòd omnes octo Capellani perpetuis futuris temporibus, singulis diebus quatuor ex vnâ parte Chori, & alij quatuor ab aliâ parte intersint in horâ tertiâ, & magnâ Missâ, & in vesperis cantantes, & psallentes, & diuinum famulatum præstantes in ipsis horis, sicut & alij Hebdomadarij, & Chorarij ipsius Ecclesiæ, ac etiam teneantur interesse in matutinis diebus solemnibus, & alijs quando continget Nos, aut successores nostros, futuros Episcopos in eisdem interesse. Item & quia nauis sine Rectore non bene regitur, Ordinamus & instituimus quòd de ipsis octo Capellanis, vnus ordinetur & instituatur Magister Capellæ, qui habeat super intendere seruitio & diuino cultui Capellæ nostræ, ac etiam in Choro, per Capellanos alios exhibendo, qui etiam

habeat tenere punctuationem, super Capellanos, deficientes in Missa Dominæ nostræ, in magnâ missâ & vesperis, scilicet quando defecerint in Missâ Dominæ nostræ, punctuentur per dictum Magistrum Capellæ, in sex denarijs Turon. & deficientes in dictâ Missâ maioris Eccl. & vesperis, punctuētur ad mandatum Capituli Eccl. nostræ, & eidem subijciantur in dicto Choro, prout cæteri Capellani dictæ Eccl. in duobus denarijs Turon. pro qualibet horâ pro primâ vice, & si continuauerint deficere, punctuentur in duplo, & continue augendo, & deficiētes in præsentiâ Prælati, in matutinis diebus solennibus, punctuētur in sex denarijs Turon. Super quo oneramus eius conscientiam, super quibus non leuem curam & sollicitudinem gerere habebit, ne pro alienis culpis, & negligentijs apud Deum se reum constituat. Item ordinamus, quod dicti Presbyteri non ingredientur Ecclesiam dum diuina in eadem celebrantur officia, sine habitu secundum cursum temporis, & quòd in Missâ ante Epistolam, & in vesperis, ante Gloria patri primi Psalmi intersint, alias vt prædictum est, ad mādatum Capellani punctuentur. Item habebit etiam ipse Mag. Capellæ nostræ custodiam, sub beneficio inuentarij, sub Episcopo vel eius Vicario ipsius Capellæ, localium, vestimentorum, calicum, & armariorum illius. Item defectus illorum qui punctuabuntur, cedent, & accrescent alijs, qui interfuerint, & bis, aut semel in anno, diuidantur inter ipsos, qui fuerint præsentes, fructus, qui per absentiam præsentibus accreuerint. Item intentionis nostræ est, quòd semper missa nostræ Dominæ dicatur suprà dicto modo, per Capellanum Hebdomadarium, aut per aliquem alium Capellanum Capellæ nostræ, & si fuerint negligentes dicere dictam missam aut facere dicere per alium Capellanum, ita quòd oporteat facere dicere, per alium Capellanum conductitium, punctuetur ille qui dicere omiserit, in duobus solidis Turon. qui dabuntur ill Capellano conductitio, qui illam dicet. Itē casu quo etiam aliquis dimitteret dicere missam corporis Christi; ita quòd etiam oporteret dicere facere per Capellanum forensem conductitium, punctuetur ille, qui illam dicere omiserit in quindecim denarijs Turon. qui dabuntur illi Capellano conductitio, qui illam dicet. Item & simili modo de illâ missâ dicendâ in Capellâ Crucis, sicut de illa corporis Christi; punctuetur modo iam dicto, super quibus habebit superintendere ipse Magister Capellæ, ne aliqua dictarum missarum dimittātur, super quo conscientiam suam oneramus.

Item ordinamus, & declaramus infirmitatem solùm, esse legitimam causam 380
absentiæ ab obsequio præstādo Capellæ, & Choro, in supradict. neque causa studij, aut alius, nisi forte ex aliquâ magnâ, & eminente causâ, & necessitate, cum licentiâ Ep. ad certū tēporis se absentarent, vel pro negotijs dictæ Capellæ, quoties cognitum fuerit per dictum Magistrum Capellæ, & maiorem partem Capellanorum. Item ordinamus & instituimus, quòd fructus, tam beneficiorum, quàm etiā pecuniæ, qui per cōmunitatem Januensium debentur, reddentur Lugduni in Bancâ leuentur aut leuari mandentur per Magistrum Capellæ vnum, & alium communiter, per alios Capellanos electum, qui fructus & pe-

cunias debitas diuidant inter omnes, sine controuersiâ, & lite semel, aut bis in anno, secundum quòd melius id conuenire videbitur inter eos.

381 *Item vt dictus Magister Capellæ sit magis supra dicta attentus, & quia rationi consonum est, vt qui sentit onus, sentiat & commodum, ordinamus pro nobis & successoribus nostris, reseruato tamen super hoc, beneplacito Domini nostri summi Pontificis, quòd Vicaria perpetua Ecclesiæ de Funtanis, sit perpetuò vnita Magistro dictæ Capellæ. Item vt vacâte magisterio dictæ Capellæ, Episcopus Cadurc. qui pro tempore fuerit, teneatur & debeat prouidere de dicto magisterio, & Vicaria perpetua, vni ex alijs Capellanis superstitibus, qui secundum Deum, & conscientiam videbitur aptior, & dignior, ad dictum magisterium gubernandum, ita tamen quòd ipse Episcopus non possit prouidere, quam vni ex dictis Capellanis superstitibus dictæ Capellæ. Item ordinamus & instituimus, quòd dictus Mag. Capellæ, & alij octo Capellani sint honestè induti, deferant vestes semper talares non nimiâ longitudine, vel breuitate notandas, maximè in Ecclesiâ semper sint induti superpellicijs, dum cantabitur missa nostræ Dominæ, aliter non admittantur ad câtandum. In horis verò dum interim in Choro erunt, habituati, sicut alij chorarij Ec. sunt in choro, & quandiu intra Eccl. dum diuina celebrabûtur, nisi alium habitum per eos deferendum instituimus. Item Magistri Capellæ præstabunt iuramentum fideliter facere punctuationem capellanorũ, qui deficient, tam in dicendis missis supra institutis, quàm deficientium in choro, vt suprà dictum est, qui si posteà non obstante iuramento reperiatur negligens, in dicta, punctuationis, & alia iura sibi iniuncta, si post trinam monitionem, sibi per Episcopum vel vicarium factam, non se emendauerit, ab eo tempore priuetur pro arbitrio Episcopi.*

382 *Item constituimus, semper in omnibus reseruato beneplacito, & autoritate sanctissimi Domini nostri Papæ, quòd dum locus vacationis dicti Magisterij, aut Capellaniarũ, dictæ nostræ Capellæ occurrit, non potest acceptari, nec impetrari virtute gratiarum, & exspectatiuarum, & minimè virtute quarumcunque nominationum vniuersitatum, Cum plerunque similes exspectantes, virtute gratiarum, exspectatiuarum suarum, acceperint dicta beneficia, qui vix sciunt legere, & minus cantare, quod omnino foret contra voluntatem, & desiderium nostrum, cùm intentio nostræ fundationis sit in augmentum diuini cultûs, quod non posset fieri nisi per viros doctos, tam in choro Ecclesiæ nostræ sponsæ, quàm ipsius Capellæ nostræ. Item cum Eleemosyna extinguat peccatum, optaueramus semper in remissionem peccatorum, fundare vnam Eleemosynam pro triginta Pauperibus, quorum cuilibet quotidie daretur vnus panis, qualis solet comedi in mensâ nostrâ, & sic omni die essent triginta panes sumpti gratia Dei. Iam per aliquot dies facere instituerамus, verũtamen quia, experientia dictante, satis difficile foret facere dictam fundationem, in istis triginta panibus, tum quia redditus in frumẽto (pietas singularis) non possent reperiri venales in vno, aut duobus, aut tribus locis, neque vix in diuersis, maximè Ciuitatis propinquæ, quibus etiam repertis, laboriosum valdè, & difficile*

foret dictũ bladum in diuersis locis recuperare, ad Ciuitatem asportare, & finaliter decoquere, ita quod posset satis firma spes haberi, quod perpetuò posset præstari & fieri dicta Eleemosyna in dictis panibus, præsertim longo tempore post decessum nostrum, cum res huius sæculi, maximè quæ cum labore fieri solent, facillimè euanescant & decidant. prouidè instituimus dictam Eleemosynam in futurum, perpetuis temporibus in pecunia, in triginta Tolosanis, in commemorationem triginta denariorum, quibus Dominus noster Iesus Christus *redemptor noster venditus fuit, quorum quilibet valet duos denarios Turon. qui triginta Tolosani ascendunt ad quinque solidos Turon. de quibus quinque solidis, seu triginta Tolosanis ordinamus & instituimus, quod omni die ementur triginta panes valoris quilibet vnius Tolosani in platea Ciuitatis de pulchrioribus & melioribus illius pretij qui sine fraude dij ... per Capellanum Hebdomadarium immediatè post Missam Corporis Christi, vel post Missam quinque plagarum, dicendam in Capellæ ... per quo exoneramus conscientiam nostram, & conscientias ... Hebdomadarij oneramus, præter pœnam per Episcopum, qui pro tempore fuerit, alias infligendam, si super huiusmodi Eleemosynam, contra intentionem nostram, aliquo modo abutatur.*

ITEM & dabuntur illi triginta panes iam dicti quotidie per dictum Sa-
cerdotem Hebdomadarium Missæ, in altari Capellæ Corporis Christi imme- 383
diatè post missam, triginta pauperibus in illa hora venientibus ad claustrum,
non secundùm suam voluntatem, aut per fauorem, sed quibus videtur inesse ma-
iorem necessitatem, super qua oneramus conscientiam suam. Item & licet sit
opus pietatis Eleemosynam erogare pauperibus viatoribus, non tamen minus
acceptum credimus diuinæ voluntati, Eleemosynam elargiri pauperibus Ciui-
bus, qui omnem inediam & necessitatem potius paterentur, quam mendicare
possent, aut vellent, sicut experientiâ satis certiorati sumus, ideo relinquimus
conscientiæ, & discretioni Hebdomadarij, cum consilio & consensu Magi-
stri Capellæ dictam Eleemosynam fieri vel pauperibus Ciuitatis nostræ vere-
cundis, quorum maximus est hodie numerus, vel pauperibus transeuntibus, vel
pro parte pauperibus mendicantibus, inhibendo tamen, ne dicta Eleemosy-
na fiat alibi, quàm in claustro, ipsis pauperibus ibidem in propriâ persona ve-
nientibus, & nos aliàs, nisi forsitan videretur Eleemosyna fieri alicui paupe-
ri, qui forsitan propter verecundiam, vel aliter propter debilitatem personæ
suæ, non posset ad dictam Eleemosynam recipiendã venire: quo casu fiet Elee-
mosyna illi personæ, quæ fuerit missa per talem Ciuem verecundum, vel debili-
tatum, & quotidie distribuatur dicta Eleemosyna post Missam Crucis, prout
per nos in futurum melius agendum videbitur. Item & hanc ordinationem
facimus ad præcludendam viam, ne dicta Eleemosyna defraudetur, sicut
leuiter posset fieri, spatio temporis, si posset dari pauperibus Ciuibus verecun-
dis non venientibus, vel non mittentibus pro dictâ Eleemosyna recipienda:
qui sæpius posset dici, quòd daretur Eleemosyna secretò, & non daretur.

384 *ITEM Ordinamus quòd si videretur aliquis pauper Ciuis verecundus, in tantâ necessitate positus, quòd pium, & necessarium videretur, ad aliquos dies dari sibi duplicem panem, hoc tamen non posset Hebdomadarius, nisi cum consensu Episcopi vel Vicarij, & Magistri Capellæ. Nec hoc teneatur facere Hebdomadarius sequentis hebdomadæ, nisi hoc ipse pium, & necessarium viderit etiam faciendum, & ipse Magister Capellæ ita duxerit esse faciendum.*

385 *ITEM Ordinamus & instituimus, quòd si essent aliqui Ciues pauperes verecundi, quibus nedum per diem, vel hebdomadam, verùm etiam per mensem & annum, videretur pium continuè illis elargiri Eleemosynam, quòd neque Hebdomadarius, neque Magister Capellæ simul possint de rebus nostris, neque in futurum dare Eleemosynam vltra mensem cuicunque, sine licentiâ & autoritate nostrâ, aut successorum nostrorum, sicut hodie it.*

386 *ITEM & quia Eleemosyna dictorum triginta Tolosanorum, quæ ascendit ad quinque solidos Turonenses qualibet die, & summa dictorum quinque solidorum, ascendit annuatim ad octoginta & quinque libras Turonenses cum dimidiâ: nos dictam summam emimus a communitate Ianuensium vt suprà, pro dictâ Eleemosyna facienda, vnà cum alijs redditibus emptis, pro fundatione Capellaniæ nostræ, prout constare faciemus, Domino adiuuante, & instrumentum obligatorium dictæ communitatis: per quod instrumentum etiam apparebit, de loco, vbi dicta communitas est obligata, reddere pecuniarum summam dicto Magistro Capellæ, & alijs Capellanis, aut ab eis missis. Quibusquidem literis Apostolicis, ac statutis insertis, per me Notarium infrascriptum, vt præmittitur lectis, idem Dominus Antonius Episcopus Cadurcensis prædictus, priùs, vt dixit, constito sibi legitimè per fide dignorum testium depositiones, de contentis & narratis in præmissis literis Apostolicis, autoritate Apostolicâ sibi, in hac parte, vt præmittitur, concessâ, & si, & in quantum opus, & necessarium fuerit, de consensu & voluntate sui Capituli Caturcensis, ad infrà scripta consensum præbentis, octo Capellanias pro octo Capellanis, iuxta formam, & tenorem literarum Apostolicarum, statutorum prædictorum, in diuinis deseruiendis, in prædictâ Capellâ erexit, fundauit, instituit, & ordinauit, & factâ huiusmodi erectione, & fundatione, absque temporis interuallo, prænominatus Dominus Episcopus, autoritate Apostolicâ, & de consensu, quorum suprà, beneficia siue Parochiales Ecclesias, Sancti Clari de Fundanis, & Sancti Petri de Gandoleno, earum annexis, iuribus, fructibus, prouentibus, emolumentis, & pertinentijs vniuersis, Cadurcensis Diœcesis, tunc certo modo vacantibus, quorum collatio, prouisio, & alia omnimoda dispositio, ad Dominum Episcopum Cadurcensem, pro tempore existentem pleno iure pertinent,*

& spectant, & quarum fructus insimul, centum viginti libras Turonensium paruorum, secundùm communem æstimationem valeant, non excedant, vt eidem Domino Episcopo, per fide dignorum testium depositiones legitimè constitit, Capellæ Capellaniæ prædictæ, in perpetuum incorporauit, anmexuit, & vniuit, ita quòd liceat eisdem Capellanis dicta beneficia, & corporalem possessionem Ecclesiarum Parochialium, prædictorum beneficiorum, sic per dictum Dominum Episcopum vnitorum, iuriumque pertinentium prædictis, & autoritate propria prehendere liberè, reseruatâ per ipsum Dominum Episcopum sufficienti pensione, per ipsum ordinandâ super fructibus dictorum Parochialium Ecclesiarum, Vicarijs perpetuis, per ipsum Dominū Episcopum in eisdem Ecclesiis, & ipsarum qualibet, nominandis, & instituendis, vt huiusmodi Ecclesiæ propter dictam vnionem debitis non fraudentur obsequijs, curaque animarum in eisdem nullatenus negligatur, sed earum debitè supportare onera consueta, aliásque in præmissis fecit, iuxta & secundum formam, & tenorem dictarum literarū, Apostolicarum sibi concessarum, realem ostensionem decem millium librarum Turonensium, in diuersis speciebus auri & argenti, monetatorum, pro redditibus acquirendis ad sustentationem dictorum Capellanorum, per ipsum Dominum Episcopum institutorum ibidem, in præsentiâ quorum suprà faciendi. Idem Dominus Episcopus & animum suum declarando, huiusmodi summam specificatam, seu eius valorem decem millium librarum Turonensium nolle, nec posse conuerti in alios vsus, petens de & super præmissis omnibus, & singulis præmissis per me Petrum Carcaui Notarium infrascriptum, sibi & dictis Capellanis, per ipsum, vt prædictum est, nominandis, & instituendis, fieri, retineri, & tradi instrumentum vnum, vel plura, tot, quot sibi & eisdem Capellanis erunt necessaria, & opportuna ad dictamen Iurisperitorum, facti tamen substantiâ in aliquo non mutatâ. Acta vero fuerunt præmissa anno, die, loco, Pontificatu, regnante, & in præsentiâ, quorum suprà.

ANTONIVS III.
DE LVZECH.

AntoniusIII.de Luzech A. C. 1493.ad 1509.

ANTONIVM ex perillustri, nostrates inter, totâ itidem Galliâ celeberrimâ gente natum, comitantur Cadurcum, ex singulis Ordinibus non pauci, primùm ritè inaugurandum, anno 1493. die Maij penultima, si fides Tabularij Ciuitatis fat constat Et vero mirum tantam fuisse nostris constantiam, animos tantos, vt *Rege Carolo* VIII. obluctante vnique *Benedicto Ioannis*, cuius fideli opera vsus erat feliciter, continen- 387

ter studente, Ciues nostros Regiis codicillis qua ad vota pelliciente, qua ab aduersando deterrente non segniter; nostri tamen Antonium admiserint, ab ipso Clero rite delectum, nihil in Ecclesiastico negotio de sacri Consitij autoritate detracturi, nihil ad Reges ipsos ardentissimo studio partis alterius promouere negotium certos, de sacro Cleri iure, atque auctoritate trãslaturi, vel si ipsas Pontificias literas, quales nostri nullas vidissent, obtenderent in *Benedicti* gratiam. sic enim habent Regiæ literæ, post admissum Antonium, iamque in sedis possessione confirmatum atque assertum, inscio forte Rege, in *Benedicti* gratiam scriptæ.

388 *A nos chers, & bien aymez les Consuls* Bourgeois *manants & habitans de nostre ville de Caors. De par le Roy, Chers & bien amés, pour le grand & singulier desir que nous auons, de rendre paisible possesseur, nostre amé & feal Cõseiller, & Procureur en nostre Cour de Rome, Maistre Benoist de Jean dict de sainct Moru, de l'Euesché de Caors, a luy ia pieça reseruée a nostre poursuitte, priere, & requeste, par nostre S. Pere le Pape, & affin qu'il nayt en iceluy aucun trouble ny empeschement, nous auons escrit, & expressement mandé a nos amés & feaux Conseillers le sieur de saincte Cire Seneschal du Quercy, & Guy de Losiere nostre maistre d'hostel, & de nostre artillerie, qu'ils, en toute diligence, se transportent deuant les Chanoines, & Chapitre de l'Eglise de Caors, & deuant vous pareillement, pour vous dire & remonstrer aucunes choses de par nous, touchant ceste matiere, pourceque nous serions tres-desplaisans qu'aucune chose fut faicte audict Euesché apres la vacation diceluy contre nostre voloir, & preiudice de nostre dict Conseiller. Nous voulons, & vous mandons bien expressement, qu'aprez le trespas de l'Euesque qui a present est detenu en telle & si griefue maladie comme l'on dict, que l'on n'attend l'heure que de le voir expirer, & rendre l'ame incontinent, & en grand soing & diligence ayez l'œil, & preniez bien garde que rien ny soit fait contre nostre vouloir, & faitez fermer, & garder les portes de nostre ville en maniere que personne ny entre sans cõgé & licence de nosdicts Conseillers, q̃ vous ne soyez bien informez de son affaire, & q̃ à vostre faute n'en vienne inconuenient à nostre desplaisir, dont ne serions cõtents: & au surplus faictes, procurés, & pourchassés enuers lesdits Chanoines, & Chapitre & ailleurs, ou vous verrez besoing estre pour l'accõplissement de ceste affaire, à ce qu'il puise totalement prendre fin & yssue à nostre intention. & ainsi que plus a plein vous diront nosdits Conseillers ausquels nous en escriuõs plus aulong, pour vous en dire, si les voulez croire, adiouster foy, & faire entierement tout ce qu'ils vous diront, & conseilleront de par nous, & ny ferez faute, sur tant que desirez nous obeyr & complaire. Donné à Chastelerault le dousiesme iour de Nouembre, l'an mil quatre cens nonante trois & le vingt deuxiesme Nouembre ladicte lettre rendue. signé Charles, & plus bas Robertet.*

Regiæ literæ in Benedicti gratiam.

Chers, & bien amés par nos amés & feaux les Seneschal de Quercy, & Ab-
389 *bé de Gros bois, auons esté aduertis des plaisirs qu'auez faicts, & faictes chas-*

cun iour a nostre amé, & feal Cōseiller, orateur, & Procureur en Cour de Rome, Maistre Benoist de Jean, Euesque de Caors, touchant ledict Euesché dont par plusieurs fois nous en auōs escrit, & vous sçauons bongré, & pource que ensuiuant nostre vouloir desirons qu'il soit paisible iouyssant dudict Euesché pour aucunes causes à ce nous mouuants, auons faict renuoyer la cause, & matiere, estant en nostre grand Conseil, en nostre Cour de Parlement de Paris, pour y estre decidée, & determinée; mais pandant ledict proceZ voullons & entendons que nostredict Conseiller, & Procureur en ensuyuant les lettres par nous à luy octroyées, iouisse dudict Euesché, ainsi que par nos autres lettres est mandé le faire, a ceste cause auons commendé & donné charge à nostredict Conseiller Seneschal de Quercy, mettre les places & tout ledict Euesché à nostre obeïssance, pour obuier aux incōueniens, qui en pourroyent aduenir, & d'iceux, en emploi du reuenu en faire iouyr nostredict Orateur, ainsi qu'auons ordonné & commandé le faire, & que vous dira nostre dict Seneschal, Si vous prions, & neantmoins mandons, tant en particulier, qu'en general, qu'en tout ce que pourra vous sera, vous veuilleZ employer en faueur de nostre dict Conseiller & Procureur, & à ce ayder a nostre dict Seneschal, en tout ce que pourreZ, en le croyant de ce que vous dira de par nous touchant la dicte matiere, & vous nous fayreZ tres-agreable plaisir. Donné a Lyon le vingt-septiesme iour de Juillet.

Charles du Bois *Presentee le 26. d'Aoust, 1494.*

Alexandrj VI. rescriptum pro exactione vectigalium ad Ecclesiam resarciēdam A.C.1493.

Ipsis sedis Antonii auspiciis, vectigalium exactiones illas, quas Aedi principi restaurandæ, sarciendis ruinis, ac præcauendis, Decessores Præsulis nostri indulserant non semel, Alexander VI. Pontifex max. permittit itidem; verum disertissimè cauto, ne per oscitantiam, néue per fraudem hæc subsidia de statis Beneficiorum prouentibus, non sine quàmmultorum incommodo nocumentoque detrahenda, vt fit per Questorum summam licentiam, atque impunitatem, aliò conuertantur ALEXANDER *Episcop. ser. ser. Dei, ad perpetuam rei memoriam. EA QVÆ per Ecclesiarum præsertim Cathedralium insignes Prælatos, pro illarum reparatione & amplificatione, prouidè statuta, & ordinata fuisse dicuntur vt firma perpetuo & inconcussa permaneant libenter, cùm à nobis petitur,* Apostolico *roboramus munimine. Sanè pro parte dilectorum filiorum Capituli Ecclesiæ Cadurcensis, nobis nuper exhibita petitio continebat, quòd olim bonæ memoriæ Raymundus Episcopus Cadurcensis, prouidè attendens quòd dicta Ecclesia, & eius claustrum reparationis ampliatione quam plurimum indigebant, propterea & ex pluribus alijs iustis & rationabilibus causis de consilio, & assensu eorumdem Capituli ordinali authoritate concessit, statuit, & ordinauit quòd medietas fructuum, redditum, & prouentuum, primi anni omnium beneficiorum Ecclesiasticorum Ciuitatis & Diœceseos Cadurcensis, tunc vacantium & in antea vacaturorum, per duos Canonicos dictæ Ecclesiæ vnum videlicet per dictum Raymundum, eiusque successores Episcopos Cadurcenses pro tempore existentes, alium vero per eosdem Capitulum annis singulis eligen-*

dos leuaretur, exigeretur & perciperetur, ac in fabrica, melioratione, & ampliatione Ecclesiæ, & Claustri prædictorum, exponeretur: & deinde etiam bonæ memoriæ Bertrandus Episcopus Cadurcensis concessionem, statutum & ordinationem, prædicta eadem autoritate laudauit, approbauit, confirmauit, & innouauit, perpetuámque firmitatem habere voluit; ita tamen quòd pecunia exinde percipienda, iuxta tenorem concessionis dicti Raymundi *Episcopi, in vsus fabricæ, & meliorationis prædictarum, sine fraude, integraliter conuerteretur. Quòd si appareret cum ijs fraudes committi per quascumque personas pecuniarum piarum, in dictos vsus integrè non conuerti Officialis Cadurcensis pro tempore existens, ad requisitionem Capituli vel Syndici eorumdem, posset super hoc prouidere, contradictores per Censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, etiam cum inuocatione brachij secularis, prout in literis authenticis dictorum Episcoporum desuper confectis dicitur plenius contineri. Quare pro parte dictorum Capituli asserentium, quòd concessio, statutum, ordinatio, approbatio, confirmatio, innouatio, & alia præmissa extunc concessa, obseruata fuerunt, nobis fuit humiliter supplicatum, vt concessioni, statuto, ordinationi, laudationi, approbationi, confirmationi, innouationi, ac alijs præmissis pro illarum subsistentiâ firmiori, robur Apostolicæ confirmationis adijcere, & aliter in præmissis opportunè prouidere de benignitate Apostolicâ dignaremur. Nos igitur qui Ecclesias quaslibet, præsertim insignes Cathedralis sede, earúmque claustra ampliari, & reparari desideramus, huiusmodi supplicationibus inclinati, concessionem, statutum, ordinationem, laudationem, approbationem, confirmationem, innouationem, & alia præmissa, ac, prout illa concesserunt omnia & singula, in dictis literis contenta, authoritate Apostolicâ approbamus, tenore præsentium confirmamus, ac præsentis scripti Patrocinio communimus, supplentes omnes, & singulos defectus, si qui forsan interuenerunt in eisdem, & pro potiori cautelâ, præmissa omnia eadem autoritate Apostolicâ, de nouo concedimus, statuimus, & ordinamus, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis cæterisque contrarijs quibuscunque. Nulli ergo hominum liceat &c. Datum Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dom. 1493. 10. Kalend. Iulij, Pontificatus nostri anno primo.*

Iubilæum impetrat toti Diœcesi.

ANNO seculi sexti decimi primo, *Iubilæum amplissimum* impetrat Diœcesi toti, vti ex Collectoris tabulis, quas penes me habeo, est colligere. Hic totus reformando Clero, nitorique pristino restituendo intentus, posteris acre calcar admouit strenuitatem, prudentiámque hominis intequendi, sacris Diœcesis vniuersæ comitijs statuta olim, & iam vt fit, per oscitantiam, ac somnolentiam antiquata, restituit, restituitáque amplificauit. Census non paucos de Luzechio Ecclesiæ ademptos, gentil bulque contributos, alijs de mediomonte commutat A.C.1508. *de Ludouici etiam XII. Franc. Regis* consensione. Annus eiusdem seculi, primus secundus, quartus, clientum in *Antonij* fidem, patrociniumque accursu celebres sunt *ex Episcopij nostri armario*: At multò celeberrimus quintus ipse, quo Diœcesim omnem lustrat Antonius, oppidis, pagis, atque vrbibus singulis iura dicit, omnium incolumitati Pastor quâ vigilantissimus prospicit, damnis, coràm, nô alienis oculis inspectis; remedio non alienâ, sed propriâ manu, adhibito: quem titium, si vti ex officio, demandatáque ab Christo Domino (cuius vices funguntur) prouincia, debent, imitarentur Præsules totâ Galliâ, Europâ vniuersa, si non tondendo greges, & velleri aureo extorquendo inuigilarent, sed animarum incolumitati, Rectorum probitati, diuinę tandem gloriæ consultum vellent, næ in summo auri contemptu, maximâ Ecclesiæ dignitate, aureum seculum reuiuisceret, quale certè ex pristino exoletoque æuo; reuocant hodiéque in lucem, Galliâ nostrâ, non pauci Præsules, quorum in omnium oculis atque ore est gloria; vt si eorum vestigijs insistant cęteri, fortunatissimam breui Galliã, & quæ fuit iamdudum vel exterarum gentium de nobis gloriatio, *monstris omnino vacuam* nanciscemur. *Conditum honorificè Antonium anno* 1509. die Maij postremâ, *Ludouico* XII. *regnante Gallias*, *Iulij* II. *Pontificis anno* 6. *in Ecclesiâ Cathedrali, infra chorum, ante Altare maius* quod ipse cauerat Testamentarijs codicillis; pridie in *Castro de Albaribus* vitâ functum, habent Capituli à me excripta Acta; vt & de Capituli legitimè coacti calculo suffectos administrandæ sedi, Præsule viduatæ, *Vicarios generales*, cum amplissimâ siue in sacris, siue in profanis etiam potestate, *Ludouicum de Thesco Archidiaconum maiorem*, *Antonium de Auruola*, *& Guill. de Ruthena* Canonicos.

Visitat Diœcesim.

Obitus & tumulus.

Tempus sedis occupatæ.

sub infularum itaque dignitate sedecim ipsos annos, ab 1493. ad 1509. sedis majestatem sustinuit, amplificauitque *Antonius*.

GERMANVS DE GANAY.

392 GERMANVS *supremi Galliæ Cancellary* Frater, *Ludouico* XII. Regi Christianissimo *à Consilijs*, flagrante apud Principem gratiâ, defuncto *Antonio* nostro, confestim eoque ipso anno Regis Codicillis Episcopalem dignitatem sibi delatam videt; sic enim docent Regiæ tabulæ quas habeo ad manum, *Viennæ, Augusti* 14. *datæ, anno* 1509, quibus cauetur di[...] quem Cadurci alium, vnde vnde immissum Episcopum ad[...]tant, illéque *Guido de Castronouo* Cleri nostri comitijs, suffragijsque [...] *Germano* dignitatem hanc cedat. Elegerât quippe pro more, [...]que antiquissimo iure Sacerdotij, frequentissimi cœtus *Guidonem* [...], Regiâ auctoritate (an etiam Regio iure, nûc non disputo) [...] & deterritum; quem & iure electum pronũtiarat *Iulius* II. *Pontifex* [...] illo anno idibus Iunij; verum ita sunt composita dissidia vt *Guidoni de Castronouo* Episcopus Petragorensis cederet; Germano Cadurcẽ[...], cuius & ipse iniuit sedem admissus de more solenniter 4. Maij, anno [s]eculi huius vndecimo, vt Ciuitatis tabularium, annotat. Ex cuius item Kalendario fragmentum hîc attexam, patrio licet idiomate scriptum, fidelissimum illud, quod & paucis perstringat seriem intricatissimam certè, illam in quâ fax affulgeret Antistitum, ab Antonio III. ad Paulum de Carreto anno 1526. cùm ea scriberentur sedentem. Numerat quippe *Antonium de Lusech*, an. seculi quintidecimi nono vitâ defunctum, *Germanum de Ganay* suffectum, *Guidone* illo submoto; tum Turonensem Episcopum cuius subticet nomen (nos *Carolum de Carreto Cardinalem* ex alijs tabulis euincemus) Turonensi sede ad Germanum transcriptâ permutationis mutuæ nomine; continuo *Ludouicum de Carreto* menstruo vix dum tempore infulatum, tum *Aloysium de Carreto*, totum decennium, ac tandem *Paulum de Carreto*, cuius tenerent infulæ etiamnum anno 1526. quem ipsum anno 1553. vita functum suo loco constabit. Sic igitur se habent Archiui Cadurcensis monumenta illæc iam sponsa, quæ in exterarum gentium gratiam Romanâ prius linguâ complectenda sunt visa.

Germanus ab A. C. 1509. ad 1512. qualis.

Init sedem A. C. 1511.

393 *L'AN* 1509. *& lou penultiesme iour de May, lou R. P. en Dieu, Moussen Antoni de L[...] Caours, reddet l'esprit à*

Dieu.à sa place, & Castel d'Albas, & fou pourta son corps, lou iour de Mousur sant Clar, premier iour de Iuillet, *en la present Cieutat, en grossas honors as el fachas, tant per los Sensors del païs, que des messieurs de la ville: Loquel corps intrec deuers la Barre & forec pourtat à la Gleya Cathedrale, & sebelit dauan lo gran Autar sant Estephé; & forec fach l'offici per Moussur Canongé de la Daurada, Conseilié del Rey nostre Sire en sa Cour de Parlament de Tolose, & autrés Mess. deldict Chap. Et apres los obseques fas[..]s, Messieurs del Chapitré, apres lor assignatieu facha, elegegerou* Moussur l'Abat de Bonaual, *loqual era de la maisou de Moussur* Castelnau de Bretonos, *per Auesqué de la presente Cieutat*. Et apres *aquo fach, lou Rey nostre sobiran Prince, trametet son Placet à Moussur* Germen de Ganay *fraire del gran Chancelié de França; Et apres se apponterou entre elces, & loudict Auesquat demouret aldit Moussur de* Ganay; *& aldit Moussur* de Castelnou *demouret l'Auesquat de Perigeux, ET APRES certen temps, loudict Mousur* de Ganay *permutet ladict Auesquat de Caours, an lo Auesque de Tours, louqual nous baillet per Auesque de Caours, moussur* Louys de Carret Cardinal de la maisou de Final *el pays d'Italhe: Et loudict moussur* Louys de Carret *nou demouret Auesqué qu'un mes. Et apres fouret do[n]at loudict Auesquat de Caours per lou San Paire lou Pape à un fraire deldit Carret, appelat moussur* Aloys de Carret, *loqual y a estat Auesque per lo spaci de dex ans, & apres la donat a un son Nebout, appelat moussur* Paul de Carret *loquol es Auesqué de present en l'an* 1526. Anno 1511. in suam venisse possessionem *Germanum*, solenniterque, pro decessorum Præsulum more, sedi illatum quarto Maij, docent monumenta publica Ciuitatis. Renuntiasse possessam semel sedem, Turonensi mutasse, eique Carolum suffectum, tum iam exscripta Acta, tum Capituli membranæ monent. In summâ tenuit Germani sedes, non tribus quatuórue amplius annis, ab A.C. 1509. ad 1512.

Quanto tēpore sedit.

CAROLVS DOMINI-
CVS DE CARRETO.

CarolusDominicus de Carretero.

CAROLVM hunc annumerant Antistibus nostris exteri etiam,
qui Cardinalium elogia concinnant. Cæteros inter *Ciaconius* Ro- 384
manæ rei perquirendæ addictior, hæc de illo in Iulio *II.* Pont. max.
Anno à partu virg. 1505. *& Pontificatus Iulij* II. *anno* 3. *mense Februar.*
se undâ Cardinalium electione, creatus est S.R.E. Cardinalis CAROLVS Dominicus de Carreto, ex Comitibus seu Marchionibus Finarij *Ge-*

nuensis, Episcopus Turonensis, post Cadurcensis, Archiepiscopus Thebanus, ac tandem Presb. Cardinalis titulo S. Viti, post S. Cæciliæ mortuus sub Leone X. anno 1514. & Pontificatus 2. die 19. Kalend. Septemb. in suo titulo posteriore sepultus. Ac de eodem iterum in Leone X. *Carolus Dominicus de Carreto, Comes Finarij, Genuensis, Ligur, Archiepiscopus Thebanus, Episcopus Turonensis, & Cadurcensis, presbyter Cardinalis titulo S. Cæciliæ an. 1514. die 19. Kalen. Sept. Romæ moritur, & in Ecclesia sui tituli sepelitur.* Consonant Capituli nostri tabulæ, quibus vacasse sedem Cadurcensem per obitum *Caroli de Carreto* Cardinalis, & Episcopi, anno 1514. disertè fertur, cauetúrq; *Ludouici* XII. Regijs codicillis, ne quis Antistitis electioni, ritè de more Cleri suffragijs permittendæ, vel sedis Apostol. vrgentibus Diplomatis ausit obstrepere, neue vllatenus interturbare. Didici & ex alijs Capituli monumentis, administratum interim, dum Romanæ adesset Curiæ Carolus, Episcopatum nostrum per Proëpiscopum, Carolique Vicarium, cui *de Leigne* nomen; in quem videlicet prouocarint Canonici ad Senescallum Cadurc. quia permissam sibi à *Carolo* potestatem, etiam post fata postque obitum, reclamante Capitulo, continuare vellet; quasi non cum delegantis vitâ, Vicariorum omnis autoritas illi vni affixa, haberet vnà expirandū. In summâ Carolus vix bienniū Sacerdotij Pontificij iura in Cad. tenuerit, ab anno seculi quintidecimi duodecimo circiter, ad quartum supra decimum. Actis alijs dum apud nos præesset nobilitatū non inuenio, siue exiguitate temporis impeditum, siue absentiâ, quę quàm sit Christi gregi periculosa noxiaque, dum non adest qui luporum insidias oculis pręcipiat, consilio eludat, manu depulset Pastor, est experimentis lugendis illis, nostrâ Galliâ totâ, multò compertius.

Per Vicëpiscopum administrat.

Vix biennium sedit.

LVDOVICVS DE CARRETO.

395 LVDOVICVS eâdem gente, familiâque, si cognomini credimus, nostris vix Antistitibus annumerãdus, Pontificij Sacerdotij iura, non vltra mensem, se penes habuit; delata scilicet, vti vero est quàm simillimum, Iulij II. auctoritate, cognati Caroli iam obituri, familiæque precibus, vt satis serpit iam aliquot secula, Ecclesiastica Sacerdotia, infulata præsertim, in familiâ reseruare, inque nepotes propagare; cuius exemplum in hac Carretorum familiâ Episcopatum semel nostrum indeptâ, vel ex ipsis Caroli iam extincti aliorùmque suffectorum deinceps cognominibus, vel ex lemmatis ipsis obserues.

Ludouicus de Carreto menstruus Episcopus.

Menstruum Præsulem hunc nostrum habent, patriâ linguâ exceptæ non ita dudum acta ex Ciuitatis nostræ Archiuo. ... & promum ... hâc perbreuem eruere ex Capituli Cadurc. membranis; quibus Electionis pristinæ iuribus antiquatis, Regijs Codicillis inductis *ex Leonis X. Bullatâ chartâ*, præsul fit Cadurcensis A.C 1514. Aloysius de Carreto.

ALOYSIVS DE CARRETO.

Aloysius de Carreto A.C. 1514 ad 1524.

ALOYSIUM hunc ex Leonis Diplomate Cadurcorum Pontificem, ab *Ludouico* decessore discernit Kalendarium Ciuitatis, fragmento illo, materno scripto idiomate, quando & huic illum postponit, & *Aloysio decennales infulas*, *Ludouico non nisi menstruas* indulget. Quibus & fauet Ecclesiæ Cadurcensis Archiuum, dum *Paulum*, non nisi anno Christi 1524. substituit, hoc est post decem solidos Aloysij nostri annos. Abfuit interim Cadurco *Aloysius* Romanæ, quàm nostræ rei intentior, siue patriū solum pelliceret tenebatque, siue publica Ecclesiæ commoda, consiliaque hominem præsentem requirerent; ab nostris interim desideratum; quamquam quæ nostri Præsulis fuit solertia, qui in gregem amantissimum Pastoris amor, Guillelmum de Leige Charonensem Episcopum, rei Ecclesiasticæ totius apud nos Administratorem, iura dicturum, aliáque Antistitis auctoritate, quamquam alius nomine sanciturum, quâ erat apud summum Pôtificem gratiâ, locupletéque famâ prouidit: At proh superi qualem virum! quem pietas, Religio, pontificij iuris callendi studium, obseruandi amor, vindicandi voluntas, quem in literatiores fauor, atque imprimis insolens eo seculo virtus egestatis, tenuitatis, parsimoniæque rigidior obseruatio, illustrissimis quibusuis Antistibus exæquarent! Vidi ego priuatas rationes, domesticique Kalendarij paginas, nec potui in se male habendo, deque! Christi consilio, abnegando constantem animum non mirari. vidi & priuatas literas non exiguo numero, quibus Franciscus I. Monarcha Galliæ, ab pientissimo Antistite contenderet, suis vt votis atque apud superos precibus, contestationibúsque constantibus, vellet rem Gallicam commendatam. Vidi & Regios Codicillos quibus indictâ Cruce ab Leone X. Pontifice A.C. 1517. nostrates inter rem promouendi, consiliis adhortationibúsque conspiraturos in illam animos, committit Guillelmo prouinciam. eruit is ipse anno 1522 libris Turonensibus 1985. Episcopi, Clerique Cadurcensis totius nomine, ius emortuæ manus vt loquimur, cauto vti eorum bona ceu immortalem hæredem 399

Romæ degit.

Administratorē sibi sufficit.

Morum integritas eximia, & publicæ salutis studium.

Aloysij preces Rex pro Galliâ flagitat.

Crucis prædicandæ negotium suscipit.

Ius manus emortuæ eruit

nacta, nunquam ab prioribus Dominis repeti iure vllo possint, Fauere codicilli Francisci Regis, Guillelmo nostro quam addicti, accessitque Rationalium Regiorum suffragium, eodem anno, quintâ Septemb. die. de Aloysio cætera tacent nostræ tabulæ: sedisse 10. annos ab 1514. ad 1524. certis iam tabulis confecimus.

Decennium sedit.

PAVLVS DE CARRETO.

397 PAVLVS *Aloysij* fratris filius, priuato Regis Franciæ præfectus Oratorio, Bonæ Cumbæ antehac Abbas, infulas ab patruo accipit, Anno seculi quintidecimi quarto, supra vigesimum, vt docent Cadurcensi Archiuo, quà inaugurationis Bullatæ Chartæ, quà aliæ Laurentio Toscano Lodeuensi Episcopo, interim dum se Paulus aduentui maturando accingeret, Ecclesiasticæ rei administrationem omnem, Pauli nomine, permittentes, ipsis illius anni, Septembribus Kalendis. Adstipulantur & Acta illæc Kalendarij Cadurcensis, patrio idiomate, translati post decennium ab Aloysio Pontificij pedi, inque Paulum transcripti, asserentia fidem; quorum, serie hac Carretæ familiæ continuandâ Pontificio solio, veritas nō mediocriter nobis affulget. Nō nisi quarto post inauguratione illā anno sedis possessionem adiuit, solenni scilicet Ordinum omnium conuentu, ad decessorum sedem euectus, præstito ante de more iuramento, fidéque tum Ecclesiæ, tum Ciuitati, iurisiurandi religione obligata, vt cauet Kalendarium Ciuitatis anno 1528. Octob. duodetricesima die. Hoc ipso anno, supremo Curiæ Tolosanæ placito, iubetur Paulus Præsul (quo iure ea iussio in causâ sacrâ, quibus nitatur priuilegijs omitto quærere, ne alieni subsellij causam occupem ipse) eius certè Vicarius, Dominicanâ iam familiâ ad legis pristinæ seueritatē sanctitatémque non ita pridem restitutâ, Cœnobia vrbis reliqua per temporum licentiam, Episcoporum siue otium, siue absentiam, Præfectorum oscitantiam ita collapsa, vt graui forent etiam offendiculo, conuocatis ijs qui ex officio præessent, ad sanctitatem pristinam, primæuarúmque legum obseruationem adigere. Omitto ipsas literas Februarii die 6. A 1528, datas, vt aliquorum famæ parcam; quamquam fortasse iusta infamia vnde vnde illata admoueret oscitantiæ calcar, atque imposterum sacrarum Domuum, quæ omnes iam meliora cogitant (vtinam non irrito voto) sanctitati seueritatique prospicerent.

Paulus nepos Aloysij. A. C. 1524. ad 1553.

Episcopatus ab alio administratur.

Adit possessionem sedis.

Tolosani Senatus edictum.

Eximitur Proëpiscopus ab officio Chori.

ANNO 1534. die Nouembris tertiâ, subscribit Paulus noster Pontificijs codicillis quibus Hieronymum Raimundi ab se delectum Proëpiscopum, ab Chori officio eximit, quò impunè, nullâ prouentuum detractione, nullâque mulctâ abesse liceat, homini Episcopatui administrando intento. Caussabatur scilicet Paulus, sedis Apostolicæ priuilegio, vnum, aut alterum eâ fine eximere, suóque, atque sedis mancipare obsequio, sibi concessum. Quamquam obluctatum Capitulum continuò contendit, sibi concessum ius nominandi, si quos Antistes opus habeat non Antistiti deligendi, atque à Choro à Capitulique Comitijs educendi ex voto, qui magis ad stomachum facerent. Ipsa certè Raymundi contestatio quadragesimo seculi huius anno subscripta, Pauli iuri tuēdo in Capituli tabulario visitur hodiéque; vt adhùc eo superstitem Paulum inde conficiam; quando eo demortuo fuisset intermortua potestas item omnis, olim permissa ab superstite; quam tamen viguisse etiamnum, ea sat indicat solennis contestatio. Illo ipso 34. anno digladiantibus in se inuicem hinc Aedis nostræ principis Canonicis, illinc cęteris inferiore subsellio gradúque, Ecclesiæ eiusdem officiis addictis, lis & diu tenuit, & graui ære stetit, in clamantibus partibus Senatum Tolosanum: rem composuit Curiæ placitum 3. Sep. an. 1534. datum; curâ omni Episcopo, non tam certè concessâ quàm permissâ, vtrósque ad statutarū olim legum Canones, scitè sapientérque conformandi; *Fundatio & statuta tam ipsorum Canonicorum, quàm Habituatorum prædictæ Ecclesiæ, quæ ipsi fundationi conformia reperientur, sacris Decretis, & cōcordatis non contraire custodientur, & intertenebuntur de puncto in punctum, iuxta formam & tenorem eorum, diuinumque seruitiū fiet, & cōfirmabitur in ipsâ Ecclesiâ per prælibatos Canonicos, & Habituatos, atque iuxta prædicta Statuta, sacra Decreta, cōcordata, Ad quod faciendum, ad hoc Episcopo dicti Capituli vocato compellentur ijdem Canonici, & Habituati, omnibus vijs iuris opportunis.* Circa hæc ipsa tempora de Tolosani Senatus sententiâ clientelæ illa possessio fundi de Tedirac, nec non aliorum adiacētium feudorum octo, quam iure nihil dubio ab Vicecomite Turenæ repetebat, intermisso licet iuris vsu non intermissa est repetita quàm legitimè, si Episcopali Archiuo sua est fides. Annus huius seculi 40. ex legitimâ pactione, Antonium à Pratis, Oppidi Mompesatensis Dominum, successorésque, Pauli aliorúmque post hac Cadurcorum Antistitum clientem fecit. 10. Kal. Iunias: Quadragesimus primus Clientum frequentissimam turbam vndequaque accitam in Pauli sinum abdidit, patrocinióque ac fidei nō inuitos submisit. Extat Antistitis armario libellus à me lustratus accuratiùs, seorsim ab alijs scriptus, illis vnis Clientelariæ fidei professionibus conscriptus, iisque omnibus hanc seculi epocham vnicam annotantibus. 398

Decretum Tolosanum.

Lis Canonicos inter, & alium clerum.

Clientelarum restitutio.

Mompensatensis Dynasta cliens Episcopi Cad.

Clientes alij plurimi.

ANNO 1543. prolatam in hæreticum hominem à Paulo Antistite 399

nostro sententiam, confirmat Tolosanæ Curiæ nihil mitius placitum; linguâ vti exertâ prius, abscissâque, viuus igni tradatur, ad documentum posteritatis, fideique ab auis haustæ propagationem edicit, duodetrigesimo Martij in hæc verba. *Veu par la Cour, le procés faict tant par l'Euesque de Caors, ou son Vicaire, que Viguier & Consuls dudit Caors, ou leur Assesseur a Antoine Soulier, Mareschal dudict Caors, prisonnier en la Conciergerie, chargé de crime d'heresie, charges, informations, audition dudict Soulier, recollements, accarations, & confrontations de tesmoings, reproches baillés contre les tesmoings confrontés, & autres procedures faictes en la matiere. Dict a esté, que ledict procez se peust iuger sans informer de la verité desdicts reproches des tesmoingts, & au surplus que ledict Soulier a encouriies les peynes indictes de droicts aux heretiques, Et pource la condamné, & condamne, a estre deliuré és mains de l'executeur de la haute iustice, lequel luy faira faire le Cours par les rues, & carrefours accoustumez dudict Caors, monté sur vn tombereau ou charrette, & la hart au col l'amenera a la place publique d'icelle ville, ou luy sera couppée la langue, & apres sera bruslé tout vif, ses biens confisqués. Et la renuoye & renuoye la Cour audict Viguier & Consuls ou leurdict Assesseur pour faire mettre ce present arrest a execution, en vertu du dicton d'iceluy, selon sa forme, & teneur. Prononcé a Tolose en Parlement le vingt-huictiesme iour de Mars, l'an 1543. auant Pasques. signé de Tournoier.*

Hæreticus damnatus, à Paulo, applaudente Tolosano Senatu.

Sententia Parlamenti Tolosani.

400 Anno 1545. definijt idem Senatus ad octauum Kal. Maias, ad ius Antistitis pertinere Choro Cathedralis Eccl. intèrque diuinorũ Officiorum Religiones ac ritus, obstrepentes Ministros ipsos sacros, séque mentito habitu habentes insolentius, pro Pontificiâ auctoritate coërcere. Accessit & non absimile iudiciũ quinquagesimo seculi anno, de supremi Senatus placito, vestium nominatim, capillitijque mollitiem ac luxum reprimendi, Præsuli potestatem asserens, die Sept. 4. Tertio tandem anno post quinquagesimum, comperto in Canonicorum Ecclesiæ Cathedralis Comitio, extinctum haud ita pridem Paulum Antistitem, vnis suffragiis pro more pròque iure pristino, eliguntur à Capitulo bini, qui vices Episcopi habeant, negotiáque siue sacra, siue profana illa, expediant interim Proëpiscopali auctoritate, dum quis aliunde Antistes submittatur, aut ipsis illis Comitijs ritè suo tempore deligatur. Primas hos inter tenuit, vt loquuntur Capituli Ceræ, R. P. Dominus Petrus Bertrandi, Iurium Doctor, Abbas Grandisfyluæ Archidiaconus maior Cadurcen. etiamsi tum absens; dignus profectò vir tantâ curâ quam & vnus deinceps, infulatus videlicet administrauit, suo vt loco docendum veniet; Cui in Proëpiscopi onere subeundo adiunctus *Hieronymus Raymundi* Canonicus, qui ipse aderat tum conuentui. Itáque Paulus de Carreto, cum quo Episcopatus quasi gentilitiò

Ius in Clericos liberiores asseritur Episcopo.

Paulus moritur eliguntur duo qui administrent.

Paulus Regibus Galliæ cariſſimus.

Paulus donatur iure Galliæ.

Pauli bona in Carretorum familiam deuol uuntur.

Paulus regni negotijs diſtrictus, per alium curat Epiſcopatum ſuum.

iure, *Carretorum* ſtirpi addictas antea, illi perire viſus familiæ, aliò ſe cõuertit: Pontificio Sacerdotio noſtros inter, totos fere vndetriginta annos. Ad ipſius etiam geſta pertinet, tantâ fuiſſe hominem gratiâ, non modò apud *Franciſcum* I. de cuius ſtudiis non nihil anteà, ſed vero apud *Henricum* II. etiam Regno poſt Franciſci fata potitum, vt fidelem animum Pauli, inſigniáque merita muneraturus *Henricus*, vel in mediis belli tumultibus, acieique diſcriminibus, ſextili menſe, decretorio Pauli anno, iure Galliæ donatum voluerit; quin & Octobri menſe, quia extincto citius Præſule, conceſſionem Regiam nondum ratam habuerat ante obitum, ſupremi Senatus Decretum edixit Rex, vt rata nihilo ſeciùs haberetur, cederentque relicta à Paulo bona, in iura, inque rem Alexandri, de Carretorum itidem gente, Germano Pauli Fratre ſati. Nec alienum ab inſtituo fuerit annotaſſe, dum ſubinde euocaretur Paulus ad Regiam, Regis adfuturus conſilijs, rémque Galliæ publicam prudentiâ, rerúmque gerẽdarum dexteritate, qua erat incredibili promotus, cauiſſe interim ne quid Epiſcope commiſſa detrimenti pateretur, ſubmiſſo ſtrenuo Antiſtite Guillelmo Leige, Charonienſi ſedi Præfecto, de cuius meritis iam docuimus: quãquam in medio curſu, Paulo noſtro is defuit. Eius quippe obitum referunt Necrologii noſtri indices, ad annum 1540. quem & hic annnotare haud pigeat, tum quia aliorum nomine licèt, noſtris emolumentò maximò præfuit; tum quia ad Cadurcenſem Eccleſiam eius ſpectat memoria eò vel maximè quòd illius Canonicis accenſeretur. Sic quippe habent membranę Necrologicæ. Obitus R. in Chriſto P. Domini Dom. Guillelmi de Leige, Charonienſis Epiſcopi, ac Canonici præſentis Eccleſiæ.

ALEXANDER
FARNESIVS.

Alexander Farneſius A.C.1554.

ALEXANDRO vix dignior illuſtriorque, præfuit vllus vnquam totâ Cadurcenſium Præſulum ſerie. Vindicamus hunc nobis, iuréque quàm optimo aſſerimus ex Bullata Iulii III. Pontificis max. Chartâ, quam Cathedralis ædis Tabulario legi ſeriei noſtræ nec accommodam parum, nec minùs certè honorificam. Cauet quippe Iulii III. Pontificis Max. placito, prid. *Id.* Nou. anno Pontificatus quinto, hoc eſt huius ſeculi 54. (quãdo creatus fuerat Pontifex ex *Ioanne Mariâ* de Mõte Epiſc. Card. Præneſtino Iulius III. quinquageſimo anno) Summi Pontificis auctori- 401

tate conſtitutum Cardinalem Farneſium, Adminiſtratorem perpetuum, in ſpiritualibus & temporalibus, Sede Cadurcenſi vacante per obitum Pauli de Carreto, ſunt & affines aliæ Capituli tabulæ anno 1554. decembris quartâ die ſubſcriptę quibus Alexander S. Laurentii in Damaſo Diaconus Cardinalis de Farneſio S.R.E. Vicecancellarius, Eccleſiæ Cadurc. perpetuus adminiſtraror principalis principaliter, conſtituit procuratores perpetuos, in ſpiritualibus & temporalibus, Tiburtum, Birctum militem Hieroſolymitanum, Andream Recuperatum, ac Bartholomęum de Naſis Clericum Florentiæ. Aberat nimirum Caduaco, & cui anguſtus orbis erat quem Catholicæ rei ſtrenuum adminiſtratorem ad deploratiora negotia d. cidéda vocabant omnes populi, ſedis noſtræ anguſtiæ non tenebant. Ita licèt maiore publicæ rei commodo, maiore tamen noſtro incommodo ſediſque damno aberat, optandum vti fuiſſe videatur, illuſtrem minùs hominem, ſed intentum ſedis negotiis, in eáque regendâ totum nanciſci, quàm eius iuri ſubdi, cuius curis vix digna cenſeatur anguſtior prouincia. Nec enim hæc Sacerdotia Pontificia committuntur, quò ſubditorum damno illuſtriorem aliam perſonam fulcias, ac ſuſtentes, ſed vt illis regendis, iuuandiſque incumbas, quorum tibi commiſſa ſalus, tuam vnà in periculum atque diſcrimen vocet, vtque illis attendas, de quorum tibi cenſu accreſcit ideò, tuas vti ad illos curas, tuámque induſtriam omnem conuertas. Enimuero quamquam ſupremi Sacerdotij iure res agеretur, ſuum tamen, ſediſque bonum agi rati Canonici, Farneſium, illiúſue Vicarios in ius vocant, diem ad Senatus Toloſani tribunal dicunt irritaturi, ſi qua fas, Sacerdotiorum Curialium cóceſſiones aliquot, quas Alexander, Epiſcopatus poſſeſſionem nondum indeptus, nondumque Diplomatis Pontificiis, quorum ipſe auctoritate nitebatur, ritè admiſſis probatiſque, contra iura, contra Capituli antiquiſſima priuilegia, contra maiorum mores, vt ipſi philoſophabantur, caſſo atque vano conatu indulſiſſet. Enimuerò inſecuto proximè anno ſeptimo ſupra quinquageſimum, Petro Bertrandi, conceſſit infulas Alexander, factâ etiam ab Henrico II. Rege, Cadurcorum nominandi Antiſtitem poteſtate, ex Codicillis anno 1555. Ianuarij 19. datis: quæ omnia Tabularij ſacri confirmat fides. Quin & 58. anno poſt ceſſionem altero, Petrus Bertrandi ſedis poſſeſſionem indeptus eſt ſolenniter, vti ex eius Actis iam euincemus. In ſummâ tamen ſedit Pontificio in noſtros iure, ex Iulij III. placito, Alexander Farneſius, quatuor fere annos à 1554. ad 1558.

Procuratores ſtatuit.

Litem intendit clerus Farneſio eiuſque Vicarijs.

Alexander abit Pontificatu.

402 FARNESII noſtri laudes complecti diſquiſitione propriâ, quia non mediocris operæ autumo, Ciaconij elogium exſcribam, vti habeat Cadurcum noſtra, quo lubentius hominis meritis, qua parte illam ſpectant, gloriari deinceps valeat: quamquam hoc inter cætera memoriæ vitia incurrit etiam, laudatus iam nunc auctor, vt in illâ commendatione, Farneſii ſedem Cadurcenſem omiſerit, qua parte hominem attingebat;

Farneſij merita.

Ciacon.in Paulo III.

ſicut errore non abſimili ſedis noſtræ, nomen exciderat Ludouici d'Albret Præſulis Cadurcenſis, purpuratique Patris concinnando elogio, ſuo vt loco monebamus. Sic ergo Ciaconius in Paulo III. *A Paulo III. Pontifice max. Anno Chriſti 1534. Pontificatus ſui primo, die veneris 21. Maij creatus eſt Cardinalis ALEXANDER Farneſius Romanus, Pauli ipſius nepos, ex antiquiſſimâ, & nobiliſſimâ Farneſiorum familiâ (quæ Principem locum inter Romanos obtinet, & vrbis veteris monumentis, ab hinc annos quingentos, honorificâ mētione laudatur) Petro Aloyſio Parmæ, & Placentiæ Duce, & Hieronymâ Vrſinâ honeſtiſſimâ, ac pari generis claritate fœminâ, anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo natus, cùm iam inde à puero, mirificâ virtutis indole ſplendeſceret, quæ in literarū ſtudio Bononiæ, ſe magis in dies oſtentabat, à* Clemente ſeptimo *Eccleſiæ Parmienſis adminiſtrator conſtitutus, ab quo ſub Pontifice maximo Paulo tertio, annum agens decimum quartum, Diaconus Cardinalis ſancti Angeli creatus, mox Giennenſis Epiſcopus S.R.E. Vice-cancellarius Sancti Laurentij in Damaſo, Archiepiſcopus Auenionēſis, à Carolo Quinto Imperatore, anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſexto Archiepiſc. Montis Regalis poſtulatus, S. Mariæ Maioris Archipreſbyter, Patriarcha Hieroſolymitanus, Herbipolenſis Eccleſiæ in Germania præpoſitus, Baſilicæ S. Petri Archipreſbyter, ſub Iulio tertio, Eccleſiæ Viſenſis adminiſtrator, ſub Pio quarto Epiſcopus Maſſæ & Spoleti, Preſbyter Cardinalis, ac Presbyterorum Princeps, Epiſcopus Sabinus, Tuſculanus, Portuenſis, & S. Rufinæ; Oſtienſis & Veliternus, collegijque ſacri Decanus. per ſingulos harum dignitatum gradus ita grauiter, incorruptè, piè, ac prudenter verſatus eſt, vt quamtumuis maiorum ſtemmate, & longo ſanguine cenſeatur, nobilitas tamen illi vnica, & ſola virtus eſſe potuerit; cuius quanta fuerit auctoritas, & in rebus gerendis dexteritas, variæ & grauiſſimæ legationes haud obſcurè teſtantur. Nam adhùc adoleſcens anno 1541. ad Carolum Quintum Imperatorem, & Gallorum Regem, qui Lutetiæ Pariſiorū conuenerant, vt vtrique Pontificis nomine gratularetur, mittitur. mortuo Cardinale Auxitano, Auenionis Legatus creatur. Ad Imperatorem, qui à Petro Luyſio vt Pontificem alloqueretur, exorari non potuerat, Gemiam veniens, ſingulari dicendi vi, quâ maximè ad perſuadendum pollebat, reluctantem Cæſarem ita deliniuit, vt Pontificem ad oppidum Buxetum Imperator conuenerit. Nec multò poſt Cæſar Sicambris domitis, eundem Alexandrum* Farneſium, *pro pace interſe, & Regem Gallorum à Pōtifice Legatum audiuit. Is æquiſſimas pacis cōditiones cum Cæſari offerret, Regem ſcilicet regni Neapolitani, & Mediolanenſis principatus iura ei conſeruaturū, Sabaudiā Duci redditurū, ea lege vt Subalpinā regionē bello acquiſitam Gallus retineret, Cæſar recuſauit: quare Farneſius paululùm commotus, haud longè poſt eam occaſionem deſideraturum Cæſarem reſpondit. In illo acri & periculoſo cōtra Proteſtantes in Germaniā bello, cum duabus Italicorum militū fortiſſimis legionib⁹ alijſque copijs, & mille cataphractis equiti-*

Dignitatum Eccleſiaſticarum. gradus.

Legationes feliciter habitæ.

Aliā præclara opera.

bus, Octauio fratre militia Duce, Cardinalis Farneſius Legatus auxilio Cæ-
ſari ſuperueniſ; fuit præterea Auenionis & patrimonij Eccleſiaſtici *Lega-*
tus, diuerſorum Collegiorum, Cōfraternitatum, *Sodalitiorum; Siciliæ, Ara-*
goniæ, Luſitaniæ, Poloniæ, Imperijque *Romani protector. Collegium* P*atribus*
Societatis IESV *ad Eccleſiam Montis Regalis, cui ipſe præerat, templum S*
Syluestri, in mōte Soracte, DIVI *Antonij ædē, Monaſteriū ad aquas* Saluias; *tē-*
plū Virginis ad cryptā ferratā conſtruxit. Deniq; auguſtiſſimū in vrbe tēplū,
eiſdē Patribus Societatis IESV, *à fundamētis erexit: aliáq; plurib⁹ in locis ædifi-* Extrema fata.
cia excitauit. Obijt Romæ anno Chriſti 1589. *ſexto Nonas Martij. & in tēplo*
nominis IESV *ab ipſo dicato ſepultus eſt.* ſubdit & alibi Ciaconius itidem.
Alexander Farneſius Diaconus Cardinalis S. Angeli, S. R. E. Vice-
cancellarius. S. Mariæ Maioris, ac poſtea Baſilicæ S. P. Archipresbyter,
pluribus legationibus, ampliſſimis reipub. muneribus, & diuerſarū Eccleſiarū
gubernaculis feliciter adminiſtratis, multiſque regiæ liberalitatis in pauperes,
& pietatis in Deum monumentis excitatis, Romæ mortuus die ſexto Nonas
Martij, in templo quod nomini IESV *conſtruxerat, & dicauerat ſepultus eſt.*

PETRVS II. BERTRANDI.

404 PETRVS ex *Alexandri* ceſſione Cad. Epiſc. renunciatus iam anno ſe- Petrus Bertrandi ab A.C.1537 ad 1563.
culi huius 57, ſolenniter ad ſedem Pontificiam, noſtrorum Ordinum
ſtipante turmâ, die Sextilis menſis vltimâ, anno proximè inſecuto euehi-
tur; iam Pont. auctoritate iura dicturus noſtris, quos *Proepiſcopi munere*
poſt *Pauli fata,* deceſſúmque rexiſſet. Vir illo munere omni, eáque digni-
tate, ſi fas, multò ſuperior; *Bertrādorū familiâ Toloſates inter ampliſſima* Natales hominis.
oriundus, *Ioannē illū Bertrādi,* ſigillo Regio Præfectū, Procancellariū. Cā-
cellariū deſignatū, *Franciſco* I. *Henrico* II. imprimis carum, *purpurâ ſacrâ,*
ob merita amictū *Pauli* IV. cōceſſione. *Senonensē Archiepiſc.* cognatione
proximè attingebat. Et verò, quod ad hominis dignitatē facit non parū,
delatas non antea induit infulas, quàm alijs munerib⁹ rite olim perfunct⁹ Munera obita.
ſibi ad dignitatē Pont. quà meritis, quà Eccl. rei vſu, viam ipſe ſtrauiſſet.
Archid. Cad. ſpectarant antè noſtri, *Offic. Gener. Vicariū grādis ſylua Ab-*
batē, magis vt tribuerent hominis meritis, cuius virtutē altiùs inſpexiſſent,
eóq; certiorib⁹ quò diuturnioribus experimentis cōprobatā; quādo *perſo-*
nā vix diu feras. Ab eo innouata confeſtim reſtitutaq; ſunt ſacris Prouinciæ,
Diœc. Comitijs decreta antehac: quò ipſe eſt perfunct⁹ munere 4. Kal.
Maias. Additę & ſūt leges aliæ de frequētis Cap. cōſenſione Aedis prima-
riæ, cōcordiæ paciq; cōſulturæ, vicenæ ferè *illæ an.*1560.6. *Nou. ſcriptæ.* At Caluiniſticæ pestis appulſus Cadurcum.
dū ſe ad noua accingit, totāq; Diœceſeos in meliora inſtaurationē in votis
habet, ſerpunt latè *Caluiniſmi hæreſis fibræ,* & iā magnatū oſcitātiâ, fauē-
tiáq; licentiæ applaudēte fidei pietatiſque pernicie, in dies inualeſcunt.
An. præſertim huiúſce inauſpicatiſſimi ſeculi 61. Cad acceſſere turmatim,
repagulis recluſis omnib⁹, &(vel edictô principis) auſu, in veſaniā omni

exhibito. Nihil hic attinet *pestilentissima dogmata* recensere, quæ vtinam nesciret Gallia; quanquam vt omnis error est nutabundus, impotens scilicet in vestigio stare contra vim veritatis, mutauit hæresis subinde faciem in vno, & ab se, & à fidei regula omni, dissentiendi voto constans. vix credibile est quâ impudentiâ sese noui Dogmatici tota vrbe iactarent, vt licentiæ libertatisque permissæ velo, non tam impotentiam animi tegerent, quàm nudarent. Ridere palam sacra, insultare Sacrósanctis Ecclesiarum famulis, spernere piétiores quosuis, magistratus ludificari. Fuit de grege segregum *ministellus*, qui in mediâ concione imperato silentio, indignè ferens *campana* templorum *æra*, quibus nostri ad sacra signum dant, stygiis declamitationibus obstrepere, suos adeò asseclas concitaret, vt pulsando pro more æri Catholicum intentum occuparent continuò, pugnis, verberibúsque complutum, ac semineci quamsimillimum tãtum non interimerent, dum ille intetim nouâ pulsandi initâ ratione, non iam ad sacra, sed ad bellum, atque arma populum euocat. Neque in vanum vóta. Adest confestim nostrorum vis immensa, rei indignitate commota, eò etiam vsque, nullo vt metu Magistatuum coërceretur, primùm expellere vi fumi, inclusos vnà diuinæ rei-publicæque salutis hostes acertimos, ex latibulis educere, eductos impunè mactare; itaque vrbem omnem istâ purgare peste, omni vti ad nostra tempora contagio caruerint, vel in tantâ pestilentis cœli vicinitate; nullúsque Ciuis hactenus apud nos errores eos sit professus: magni vt stimuli sint Magistratibus admoti, ingẽtésque iniecti animi, non vi iam in hac tantâ Galliæ pare, sed solertiâ, sed consilio præcauendi, ne qua lethalis aura ciues afflet, ne quâ pestiferos errores hominum societas allinat; quò puram atque valentem Ciuitatem, quam ab auis accepimus, florentiorem etiam ad posteros ipsi transmittant. incendit ea cędes, (exortę licèt iræ sint & vel ab inuitis per insolentiam audaciámque summam expressæ) inflammauitque totâ Galliâ segregum animos, expilandâ olim vrbe stragem vlturos, & verò anno secuto proximè *secundo supra sexagesimum*, manu factâ, duce *Duratio* ad scelus omne facto, ad improbitatem omnem educto, *Antistitis* nostri occupant oppidum, cui nomen *Mercuesio*, arcem inuadunt, & per militum an proditionem an somnolentiam oscitãtiámque potiuntur. Venit & ipse Præsul grandi iam natu vir grandioribus meritis, in hostis ferocissimi potestatem, cęditur, excarnificatur, ac tantum non occiditur, adeò iræ luporum omnes in uigilantissimum pastorem verterant. Exportatur & *Petrogoram*, vitâ ad exprimendam vim æris quàm immensam relictâ, dum nimirum filij amantissimi, non de suo tantummodò, sed vel de vita singuli parentem merentissimum ducerent seruituti eripiendum. At commodùm, suppetias *dux Monlucẽsis* (qualis hæreticorum cæsor, qualis in conclamatis periculis stator!) hostem fugat, frangitque, Præsulem nostrum de furoris, infamiæque eripit faucibus, suis atque sedi restituit *die*

Impunitas.

Feliciter eijcitur vrbe.

Petrus ab Caluinistis capitur seueré diuexatur.

Februarij 14. quàm auspicatissimo, nostrisque talis canendum n.o. Quanquam illa ætate, illis laboribus exhaustus, cruciatibus illis iam tantum non enectus, conualescere nunquam potuit, sed vero toleratis patientissimè doloribus Christi caussâ inuictus, breui pòst ad pro[...] eritam tot nominibus laureams non sine omnium Ordinum mœrore publico, commigrauit. Diē annotant Capituli tabulæ in hæc verba. *Anno* 1563 *die* 3. *Sept. moritur R. in Chr. D. I[...] us Bertrandi, post morbum* 10. *aut* 12. *dierum: quod ip[...] corr[...] Officialis Capitulo nuntiat; & ipsum reliquisse per testamentum corpus Ecclesiâ Cathedrali sepeliendum, in Choro, prope altare, ad p[...] ep[...] & legasse Capitulo mille libras.* Testantur & gesta Cap[...] odem [...] die creatos cum plenissit â potestate; et fit, *Vicarios I[...] de Tri[...] Archidiacon[...] maiorem, Antonium Regourd Arc[...] de [...], Man fredum de Cardaillaco Cancellarium.* Q[...] vt Canonicorum munere diligentiam, déque sedis splendore sollicitudinem perqu[...] anxiam, eodem [...] die per literas *Bituricensem Archiepiscopum* [...] conti[...] buuntur [...] cogenda Cadurcum [...] comitia Anti[...] creari [...] ad 10. Kalen. Nou. tempestiuè vt ille [...] te p[...] antiquata, ad calculorum plu[...] vota [...] ab *Carolo* IX. *Francia Rege* non pridem [...] Q[...] & [...] res tota consultis certiúsque geratur, *Antonium Regourdum* virum grendis [...] bus [...] consilio maturum, perspicacitate quam acutum, [...] dotes ani[...] ad non infimum gradum euexissent, *Tel[...]fam* de sacri Comitij consensio[...] cautelas omnes iuris de Consultiorum responsis m[...] iturum Q[...] nquam reuocauit a cœpto hominis animum, Comitiisque [...] *IV. summi Pontifices Rescr[...]* electione omni inte dictâ, potestateque eligendi Antistitem, [...] sedes olim Apostolica Clero ac populis permisisset, iustas ob caussas recisa, contractâ, reuocatâ. Nec ita multo post Diploma Pontificium Anno 1564. Pontificatus Pij 5. die 4. Kal. Maias datum, Pedum, atque ius omne Pontificium in *Ioannem, Petro Bertrandi, sede iam pastore vacuâ successorum transcribit.* Illud verò imprimis est eo Diplomate dispiciendum, *Ioannem hunc electum Vasatensem vocari*; caueri à Pontifice derogatum ab sese (pro sum[...] â scilicet potestate, quæ adductas habenas queat vel eâdem dextrâ reducere) *Concordato cum Francisco I. quod & in Carolo vigeret etiamnum; detractum itidem Priuilegio Cathedralis Cadurcorum Ecclesiæ quæ id erat immunitatis nacta, vel ipso attestante Pontifice, vti non nisi sui ex gremio, atque sinue ductos pateretur Antistites*, quamquam hoc disertè caueat Pontifex, hac se tantum vice priuilegia isthæc restringere, deinceps amplitudini pristinæ permittenda. Itaque contra vota Capituli priora illæc, licet non contra eiu[...] dem volun[...] atem, atque consensionem, vbi est semel agnitus vir tanto aptus muneri, nec contra reipublicæ sospi-

Eripitur strenuitate Ducis Mon[...].

Breui moritur.

Vicarij suffecti.

Agit Capitulum de eligendo â se Pontifice.

Pius IV. Ioannem creat.

tatem Petro, qui iam fere septennium ab anno 57 ad 63. [illegible] legitime substitutus, de supremi Iudicis auctoritate.

IOANNES III. DE BALAGVIER.

Ioannes ab A. C. 1564. ad 1576.

IOANNES hic à Pio submissus *Monsilea familia* nostros inter clarissimæ, illustri stemmate, *seculi quinti decimi* [illegible] anno subiectus, hoc ipso anno *die Decembris tertia* [illegible] in vrbem admissus, ex Ciuitatis tabulario, cum *Synagogis* [illegible] consilio tantò maturior, quantò experimentis [illegible] sanitie sedandis, domandisque, exercitatior. Capitula [illegible] nonóque ipse confirmat calculo, tabulis ad po[illegible] Anno 1566. 4. Kalendas Iulias ab se subscriptis. At [illegible] bellorum insaniente tumultibus, extremo ipse senio Gentiles [illegible]tabatur, rem vt Catholicam strenuè gererent, & qui Hæreticum [illegible] imbelli ipse manu non poterat, accendendis suorum hortatu animis, acuẽdisque ausis multorum vnus dextrâ fugabat. Tandem extremo senio, articularis morbi doloribus ac diuturnioribus iam corpus impar, effœtumque expertus, quo vires fractas corporis vnico sustentarat, atque fulciuerat, infractum animum in summâ rei Catholicæ calamitate, suorum casu acerbissimô, quãquam gloriosissimo illo, sedis, patriæque tumultibus, Deo commissum in cœlum transtulit, vti de probitate viri tanti sperare est, *A. C. 1576. 4. Idus Apriles*, quem diem Cathedralis Ecclesiæ Kalendarium Necrologicum annotat. Quare tredecim ipsos annos omnino sederit A. 63. ad 76.

Statuta vetera confirmat. Noua cogitat.

Zelus aduersus hæreses.

ANTONIVS IV. EBRARDVS SANSVLPICIVS.

ANTONIVS *Ebrardus Sanfulpicius* perillustri Cadurcos inter, totaque Gallia percelebri stemmate oriundus, *Ioannis* vita functo [illegible] designatur continuo subsequenti scilicet proximè anno [illegible] omnium negotium vrgentibus & minus prouectæ ætati, quam vt [illegible] et tantæ prouinciæ, seriæ mentis grauitatem, supra senium etiam, [illegible] maturantibus. Enimvero videre erat Præsulem *& Regis* [illegible] *ima* calculo & *sedis Apostolicæ* Diplomatis rite sublectu, duo[illegible] annos vix dum emensum, maxima quæque grandi animo oc[illegible] consilio, vt quantum anni de[illegible] authoritatis, [illegible], nec [illegible] in solidum sarciret maiestas sapientiæ. Seculi [illegible] sextus supra septuagesimũ annus iam agebatur, cum ecce [illegible] Idus Nouembris Cadurcum Ebrardus appe[illegible] Antistitis clarus [illegible], frequentissimò concursu ciuium effulsæque Nobilitatis, quà [illegible] pompæ celebritatem, quà ad nominis tanti venerationem sum[illegible] sororum voluntate accito. Vix dum pedem in sede fixerat cùm [illegible] tertiò ab *Gregorio tertio decimo* in vrbem euocatur Anto[illegible] nihil iam deesset ad honoris, ac dignitatis cumulum, quādo vel [illegible] Pontifex, honorificâ etiam beneuolentiæ significatione, [illegible] hominis merita, nomen, stemma, animi dotes, indolémque comple[illegible]r. Et vero tenuisset diutius Antonium Romana Curia, ni patria per[illegible]litantis gregisque palabundi sollicitudo Parentis, Pastorisque op[illegible]timi animum obuenturum periculis, ad suorum salutem sospitatem[illegible], opportunissimè pellexisset, pellectumque blandissimè reuocas[illegible]. Inuaserant Cadurcum Segreges Caluini satu nuper editi, (quâ fide homines, quoque ingeniò antè docuimus) quarto Kalendas Iunias, anno huius seculi octogesimo Ciuitate totâ potiti. ablegatis procul Catholicis, quò religione omni decussâ, impunè grassaretur impietas: hæc inter fæuire in templa, aras diruere, diuorum reliquias proculcare; Catholicæ religionis monimenta susdéque vertere, sacras Cœlitum Icones deturpare, ac cōminuere ne vel ipsæ sanctitatis mutæ Imagines impietatem exprobrarent silentiò; in summâ profanare omnia. Commodùm flagrantissimâ famâ grassantis latè mali excitus, adest Româ Antonius, & vt erat arduis auspicandis, & peragendis natus, factúsque, cum *Arnaldo de Gontealto* Franciæ Marescallo, Auunculo (huic pacis ineundæ conditiones Rex commiserat) ita suorum res componit, cā vt lege maximè pacis ineantur articuli, Caduco vt cedant nouatores, obtigitque solennis cessio proximè, post inuasionem, Februario subsequuto, ipsodecimò die Kal. Martias. Extant Ciuitatis nostræ Archiuo fideles tabulæ, quibus *Ioannes de Morlion* Nostratum Prætor de *Francisci Regis Fratris imperio*

Antonius IV. ab A.C. 1576. ad 1600.

Stemma eius.

Sedet ab anno. ætatis suæ 18.

Iam maturus.

Sedis possessionem init.

Romam vocatus à Gregorio XIII. perhonorificè excipitur A. C. 1579.

Româ regreditur ad suoriuuandos contra Caluinistas.

A. 1580. Caluinistæ Cadurcū occupant. Quâ impunitate.

Anno 1581. cedunt vrbe, auctore *Antonio*.

Placet ad poſterorum documentum ipſos articulos ex ordinum 427 Charta [illegible] ſubtexere ad Prælulum noſtrorum dignitatem haud paru[illegible]ros.

Ipſius Ordinum conſtitutionis verba.

M[illegible] Eueſque Baron, & Comte de Caors, eſt Preſident né & per[p]etuel des trois eſtats. A touſiours iouy de ce tiltre, & a eſté touſiours aſſis & nommé le premier deſdicts Eſtats, & a des tout temps preſidé en toutes les aſſemblees generales deſdits Eſtats, & aux particulieres des douze deputés, fait telles propoſitions, & remonſtrances que bon luy ſembl[e] ſuyuant le temps, [ſ]aiſons, & occurrences des affaires, ſans preiudice aux autres des Eſtats de propoſer aus[ſi], faict opiner leſdits ſieurs des Eſtats ſelon leurs rangs.

C[o]llige les voix deſdits Sieurs faiſant la concluſion de toutes choſes, ſui[uant] la plus grand voix; Si leſdits ſieurs ſont mipartis en opinion il peut donner la ſienne à qui luy plaira, és affaires que les Eccleſiaſtiques peuuent & doiuent, [o]piner ſuiuant l'ordonnance, & conclure auſſi ſuyuant icelles. Prononcer toutes les reſolutions, reſponſes, & ordonnances deſdits Eſtats, & lors qu'elles s'eſcriuent doit eſtre faicte mention du nom dudict Sieur Eueſque Baron, & Comte de Caors y preſidant.

Qu'il a eu touſiours, & a le droit d'eſlire, & nommer toutes les annees en l'aſſemblee generale quatre auditeurs des Comptes, tels que bon luy ſemblera, aſçauoir deux de l'Egliſe, & deux de la Nobleſſe.

S'il y a aucun office des eſtats vacant il peut propoſer ſi bon luy ſemble à l'aſſamblée deſdits Eſtats les perſonnes qu'il eſtime eſtre dignes deſtre leurs Officiers, ſans preiudice auſſi auxdicts Sieurs de propoſer d'autres, & apres [e]ſlire.

Qu'il ſigne le premier touts les cayers tant des deniers Royaux, que autres qui ſe leuent tous les ans pour les debtes & affaires du pays.

Qu'en defaut deſdits Sieurs des Eſtats, ou douze deputez, leſdits Sieurs des Eſtats nomment & eſliſent ledit Sieur de Caors pour ordonner des deniers, qui ſe leuent pour les frais inopinés, qui ſe font pendant l'année, tant à la pourſuite des procés voyages ordonnés par leſdits des Eſtats, payements des Meſſagers, que auſſi pour le ſalaire des Clercs des finances, & autres menus frais, & ce par mandement qu'il faict faire aux Secretaires des Eſtats de luy ſigné, l'adreſſant aux Threſoriers & Receueurs du pays.

Qu'il peut aſſiſter s'il luy plait, & auec luy les douze deputés aux departemens des gens de guerre tant de cheual que de pied, qui ſe font en ce pays de l'ordonnance de Meſſieurs des Eſtats, par l'aduis des Senechaux & Gouuerneurs particuliers, leſquels doiuent prendre aduis dudit Sieur Eueſque preſidant, & en cela, & en toute choſe d'Eſtat qui concerne le bien du pays.

Qu'en l'abſence dudit Seigneur, Son Vicaire, ou tel autre que bon luy ſemblera de la qualité requiſe preſide en toutes choſes cy deſſus eſcriptes, comme ſi ledit Sieur Eueſque Baron & Comte y eſtoit preſent.

Qui suiuant l'ancienne coustume, luy demeure accordé la somme de [illegible] *liures sur ses frais, qu'il faict esdictes assemblées, ou pour les au[illegible] commuels offices, qu'il faict ordinairement au pays, sans preiudice aux [illegible] Sieurs des Estats de luy augmenter si bon leur semble.*

Les presents articles ont esté respondus & publiés, arrestés & em[illegible] l'assemblée generale des Messieurs des trois Estats de Quercy tenu a Ca[illegible] e vingt & troisiesme iour de Feurier mil cinq cens octante trois, en la pr[illegible] [illegible] Messieurs Antoine Ebrard de Sainct Supplice Eue[illegible] Baron & Comte de Cahors, qu'il a accepté sans preiudice d'autres [illegible] qu'il pourroit auoir, apres auoir esté mis en deliberatió conclus & ar[illegible] [illegible], & en foy de ce se sont icy bas signés a l'original tant lesd[illegible] [illegible] que lesdits Sieurs des Estats de l'ordre Ecclesiastique de la No[illegible] & tiers Estat, les nom desquels est icy omis & laissé pour briefueté. Extrai[illegible] registres des trois Estats de Quercy. Tauran greffier ainsi signé &c. [illegible] ciunt Regiæ litteræ hôc ipso annô datæ Decembris die quarto decim[illegible] quibus iura, quatuor illos dispungendis, subducendis, subscriben[illegible] que rationibus committendis, vni asseruntur Antistiti. Adtexam [illegible] larum ipsammet formulam *Le Roy en son conseil a ordonné & ord[illegible] Que ledict de Sainct Suplice commetra, eslira & nómera tous les ans à l[illegible] semblee generale qui se faict audict pays, pour la presentation des commi[illegible] des tailles, quatre personnages du corps desdits Estats, a sçauoir deux d'Eglise & deux de Noblesse, pour auec les quatre villes principales, & quatre Chaste[illegible] nies dudit pays representer le tiers Estat, voir, examiner, & clorre le c[illegible] que le Receueur d'iceux commis annuellement à la recepte des deniers du R[illegible] presente, pouruoir aux affaires occurentes, & iouyr a[illegible] autres droicts & priuileges, dont il a accoustumé de iouyr sans innouer aucune chose &c.*

Anno 1583. 14 Decemb. Rex Antonio confirmat ius quatuor deputandi peruidendis Regijs rationibus.

Anno proximo adest Bituricensi Synodó subscribitque Semptembri mense: Octobri fori Ecclesiastici iura legesque, ac ritus sacros totâ D[illegible] cesi seruandos illos, denuò sancit, corruptelisque circumcisis, atque re sectis, quæ vti assolet temporum vitio serpunt, atque longinquitate vni meliorique formæ restituit. Interim *Bertrandi G[illegible]mari*, Cadurcen[illegible] merenti simi Senescalli, quem eâ fine in sospitatem patriæ exciuerat è Regiâ [illegible] nihilò, prudentiâ pot[illegible] Caluinianas populationes repen tinasque incursiones quibus tota prouincia erat vehementer infecta, qua[illegible] compescit, magnâ in populares gratiâ. Alterô ab hinc anno in grauissimorum Antistitum consessu celeberrimo, rei Ecclesiasticæ dignitatis, atque splendoris egregius promotor, *Tridentini Sacrosancti Concilij* publicanda statuta, nec totius Ecclesiæ leges illas diuinas veritis oracula nuncupe[illegible] irritari, atque proscribi regno vno Christianissimo, religione saluâ, posse contendit constantissimè.

A 1583. subscribit synodo Bituricensi omnia [illegible] Ritus sacros restituit totâ Diœcesi Romano ritu.

Caluinistas compescit Antonius ope Bertrandi fratris.

Non permicit tamen extemplo[illegible]lum grauiores ingeruntur id tempo-

... difficultates, queis eludandis comperendinandum nonnihil fere ... plurium. Attamen non paucis capitibus ad Ecclesiæ forum, iura, vt ... ... entibus, quæ *Antonius* noster in ordinem digesserat, quo ad ... *identinæ Synodi* Canonem, atque normam, quâ fas id temporis omnino ... rentur, vt Antistites etiam notabiliores interea rerum subiect... ... rent, quâ erat dicendi vi, atque authoritate, confecit vel in ipsâ Regiâ. Extat hæc apud me subnotatio assentientium hoc ordine Præsulum summ... ... *Petrus de Villars* Viennensis, *Antonius Camigranus* Aquensis Archiepiscopi. *P. de Villars* Mirapicensis, *Antonius* Idem. *Claudius* Nouiodunensis, *Antonius de Cuppis* Cisteronensis, *Lucas* Matisconensis *Guillelmus* Silvanectensis, Episcopi.

Tridentinã synodum Galliæ to... publicandam contendit Ann. 1586. non omnino impetrat, sed ex parte in gratiam Episcoporum consensu.

Conuocatis *Blesas* regno toto, iussu Henrici Tertij, Galliarum Ordinibus ad duodecimum Kalend. Nou. anni 1588. sedit reliquos inter Præsules noster *Antonius*, vt verò ab eo conuentu ciuilium seditionum ... tota exarsit miserè Gallias ita rei Ecclesiasticæ maiestas omnis ... que tantùm nõ proculcata, nostris maximè finibus, iacuit, vixque ... digna annalibus tota Episcopè interim moliendi perinsiste nostro Præsuli temporum infelicitas, si vnam demas curam in alto atque pingui secessu, cui hominẽm haud volentem affixerat quâ pedum morbus, ... temporum calamitas. Diœceseos omnem rem, iura, ritus, vsus, & sacras formulas elimandi, protudendique, quo in genere quantus fuerit docent editi hodiéque libri sacri disciplinæ Ecclesiasticæ constituendæ. Regressus vix dum erat *Blesensi Cœtu* cum studia partium Cadureos inter tam concitata comperit, vt tutò haud potuerit sese tumultuantis populi voluntati permittere. Exulat itaque penè sex annos solides Episcopali sede, vrbeque, inuitus etiam, séque interim, atque suâ oppido peramœno (*Albario* est nomen) in tutum sapienter subducit; ne quid *Henrico tertio* (cuius se partibus totum addixerat) flagranti apud illum gratiâ, cuique à consilijs secretioribus etiam erat, infensiores animi, sinistri moliantur. Sileo iam de iure singularum partiũ definire, & vtrum hi, an illi publicam iactitando causam, Religionem, ac pietatem priuatis rationibus, vt sæpe fit, prętexerent, decernere, longioris puto subsellij Post diutinum illum secessum acerbiorem plurimis, magnâ omnium Ordinum gratulatione reuocatur Cad. anno seculi huius 94. Adit & biennió pòst *Rotomagum* accitu Regis, eius adfuturus consilijs vix per articularis morbi dolores acriores ea emensurus itinera, ni sustentata viribus animi corporis imbecillitas constantiæ, quo ... inuicto robore, om... ... superior, in Regis gratiam ... Superant deinc... ... morbi ingrauescentis dolores ... subeundi Antonio; ... quippe quatuor ipsos annos extremos, cum molestissi... ... conflictatus acerbius, ... magna indoles ... dum ... foret, exercita curis, grauibus

A 1588. adest Galliarum ordinibus *Blesis*.

Tumultus ciuiles totã Galliâ.

Interim iura ... Ecclesiæ meliori formæ restituit Antonius.

Antonius stat à partibus Henrici III. Cadur. cogitur secedere.

Cadurcum redit honorificè. A 1594.

A 1596. à Rege aduocatur Rotomagum.

Grauis valetudo.

distenta negotijs, non nisi magnas itidem morbi acerbitates ... quo, & constantiæ singularis documentum daret extremis ... maiorem humanis rebus animum toto vitæ tempore prętulisse. Adeò amplos animos magnis exercitamentis probare certum est superis. Decretorius dies *Ebrardo* fuit in ipso oppido *Albarto, cuius amœnitate, atque delicijs plusculum fruebatur*, vel si loci situs humidior morbi vim exacueret septimus Kalend. Sextiles eius anni, qui sextum decimum claudebat seculum. In ipsa floridioris ac virilioris ætatis firmitate, animum extu... den ...ibus obstinatâ tenacitate cruciamentis, quà podagræ quà intercutis ... tentari dudum cœpta valetudo tandem concessit. Extant pietatis atque religionis non vulgaria monumenta, quibus antehàc acta vitæ merita cumulauerit. Tabulis quippe testamentarijs, principis Cadurcorum ædis (quā sedes nostrorum Antistitum tot secula perennata ... se iubet mediò ac velut vmbilicò: fundi amplissimi obuentiones eiusdem Ecclesiæ foro transcribit, quibus sacerdos vnus, tresque ab ... sacra, Ecclesiæque ritus edocendi ... Sacerdotij ... ætas dignitasque ... percom... alantur. Templis quamm... tot Episcope quorum ... ipse pro... entibus, legat vim nummum haud contemnendā, quo... defuisset curæ, ac studij, quà fas penitus ... retur. Sub... animum memoria *Capucinorum* Patrum, quos tantâ Sanctitatis ... percelebres vbique gentium, Cadurco vni pene ignotos dolens, ... impellente numine, quàm primùm euocandos, vti qui tantam gratiam pro Pastoris munere strenuè obito, Antonio Cadurcenses debebant. hâc extrema *Sansulpiciorum nomini, atque stemmati* tanto æquius, quantò veriùs sementem totam semini, riuúmque omnem fonti debeas, omnium seculorum posthàc memoria obstringerentur. Cauit quippe supremis tabulis, vt hortus ille amœnissimus iuxtà amplissimúsque, elegantiâ ac cultu visendus, qui ad vrbis pomœria totius erat delicium Ciuitatis, mutatò cultu, atque in sanctiores vsus translatò totus Capucinorum Patrum extruendo cœnobio, templo, horto, alijsque id genus vsibus transcriberetur; quod ipsum sapientiâ successoris (cuius nos acta ad se rapiunt extremum operi manum imposituros) ritè peractum, pro testantis Antonij voluntate, suo deinceps tempore annotabimus.

***

Obit Albarij A. 1600. podagrâ & hydropisi.

Testamentum pietatis plenū. Sepulchrum legata pia.

Hortum peramœnum exædificando Capucinorum cœnobio legat.

Infrà n. 419.

SIMEON STEPHANVS II. A POPIANO.

SIMEON *Stephanus* nobili, *Biterrensi* tractu, *Popianorum* stirpe satus, hodieque superstes, *Sansulpicio* substituitur derepente; sopitis iam atque extinctis HENRICI *magni* fortitudine, prudentiâ, clementiâque ciuilium tumultuum flammis Galliâ totâ; rei Ecclesiasticæ gerēdæ gnauiter occasionem tantò feliciorem nactus, quantò longâ temporum serie Ecclesiasticô Magistratu fide integrâ defungendo, ætas atque experimenta, ad tantum munus obeundum hominem locupletiùs instituerant. *Biterrensis* Ecclesiæ Cathedralis Canonicis dudum antehâc accensitus, *Præcentoris* etiam dignitate insignis, Episcopali foro suprà tres ac viginti annos totos præfuerat, Sacri Iuridici (*Officialem* vocitant) munere defungendo exactiùs, nihil interea non edoctus causarum atque articulorum qui spectare queant Antistitem. Sileo, quia rem sacram minus attingit supremi Tolosatum Senatûs Patribus, *Henrici magni* munificentiâ atquedonô adscribi Stephano fas fuisse (Senatoris quippe iure vltrò delato Regijs litteris quinto Kalen. Quintiles datis anno millesimo quingentesin o nonagesimo altero) ni ipse, gradus sacri munerisque tenacior, profanis abdicatis honoribus sese ad sacra pertractanda conferre, quâ erat animi sagacitate, conducibilius existimasset. Destinarant nimirum porrò fata hominem sedi nostræ, eosque interea rerum indebant clam affectus, ad quos obeunda olim Præsulis dignitas fingendum maturè poscebat; Nec enim aut ex thymbra lanceam, aut nisi ex buxo Mercurium. Hisce ergo munerum gradibus, virtutis editis atque industriæ non ignobilibus documētis ad sacras Præsulatus euectus infulas, de Regis Christianissimi assensu, de *Clementis VIII.* summi Pontificis authoritate, *quarto Idus Septembres, seculi supra decimum septimi anno primo*, au-

Stephanus ab A.C. 1601. Nobilitas eius.

Munera Ecclesiastica dudum obit. Canonici Præcentoris, Officialis.

Senatoris Tolosani dono Regio delatos honores respuit.

C.A. 1602. Eligitur à *Clemente VIII.* Pont. nominatur ab *Henrico IV.* Rege.

picatò *creatur* Romæ Cadurcorum Antistes. *Inungitur* solenni ritu post bimestris temporis spatium *quarto Idus Decembres* in ipsa *Biterrensi* Ecclesia, vt quæ dudū spectarat hominem res sacras amplificandas pro officio liberalius, ardentiusque incumbentem contueretur coram emeritum iam militem ijs honoribus donari ornarique, quos diutina merita, proque sacris legibus labores subiti, non socordia lasciuiaque, iure quàm optimò peperissent. Attexam ipsas *Bullata charta Pontificia* tabulas, vt quam ab ipsis Episcopatus Cadurcorum auspiciis à summâ *Petri Sedi* authoritatem dimanasse Nostros ad Præsules, totò decursu commonstrauimus, eiusdem fontis perennato profluuio perpetuatam ad nostra tempora, posterorum memoriâ, hodieque intueantur vel inuiti lucifugæ quibus Romanę cathedræ splendor lippientes obtundit oculos, ad tanti luminis, vt nihil dubia edocent omina, fulgorem excęcandos. Iuuerit & formulam ipsam articulosque Pontificij nosse Diplomatis, quò quibus maximè conditionibus, non tam honores certe quàm mera deferantur mera in exitium æternum etiam impares depressura humeros, ij imprimis sentiant, quibus his inhiare gradibus libido est effrænatior tantò, quantò se induit in grauiora non iam pericula sed exitia certa, muneri tanto impar ambitio. Iuuerit & ex Oraculi ore excipere non nisi spectatissimâ fide testatam Simeonis commendationem locupletissimam.

Inauguratur Biterris.

Diploma Pontificium ad Simeonis Electionem.

CLEMENS Episcopus Seruus Seruorum Dei dilecto filio *Simeoni à Sancto Stephano Electo Cadurcensi*, Salutem & Apostolicam Benedictionem. *Apostolatus Officium meritis licet imparibus nobis ex alto commissum quò Ecclesiarum ipsarum omnium regimini diuinâ dispositione præsidemus, vtiliter exequi coadiunăte Domino cupientes.* Sollicit*i corde reddimur & solertes, vt cum de Ecclesiarum ipsarum regiminibus agitur committendis, tales eis in pastores præficere studeamus qui populum sua cura creditum sciant non solum doctrinâ verbi, sed etiam exemplò boni operis informare, commissasque sibi Ecclesias in statu pacifico & tranquillo velint & valeant auctore Domino salubriter regere, & feliciter gubernare.* SANE *Ecclesiâ Caturcensi*, cui bonæ memoriæ Antonius Episcopus Caturcensis, *dum viueret præsidebat per obitum dicti Antonij Episcopi qui extra Romanā Curiam debitum naturæ persoluit, Pastoris solatio destitutâ. Nos vacatione huiusmodi fide dignis relatibus intellectâ, ad prouisionem eiusdem Ecclesiæ celerem, & felicem, ne Ecclesia ipsa longa vacationis exponatur incommodis, paternis & sollicitis studijs intendentes, post deliberationem quam de præficiendo eidem Ecclesiæ personam vtilem & etiam fructuosam cum fratribus nostris habuimus diligentem, Demum ad te presbyterum Biterrēsis Diœcesis Iuris vtriusque Doctorem quem Charissimus in Christo filius noster* HENRICVS Francorū Rex *Christianissimus prætextu* Concordatorum *dudum inter sedem Apostolicam, & claræ memoriæ* Franciscum I. *eorumdem Francorū Regem, tunc in humanis agentem, super nominatione personarum certis tunc expressis* 412

Nominatio Regia.

Concordata.

modis qualificatarum, ad Ecclesias Regni Franciæ priuilegio eligendi non suffultas, pro tempore vacantes, promouendarum, per Regem Franciæ pro tempore existentem facienda iustorum, nobis ad hoc per suas litteras nominauit, & cui apud nos de vitæ munditia, honestate morum, spiritualium prouidentia & temporalium circumspectione aliisque multiplicum virtutum donis fide digna testimonia perhibentur, direximus oculos nostræ mentis quibus omnibus debita meditatione pensatis præfatæ Ecclesiæ, siue vt præmittitur, siue alias quouis modo aut ex alterius cuiuscunque personæ seu per liberam cessionem dicti Antonij Episcopi vel cuiusuis alterius de illius regimine & administratione in dicta Curia vel extrà eam, & coram Notario publico & testibus, sponte factam, vacet, & si tanto *tempore vacauerit quòd eius prouisio iuxta* Lateranensis statuta Concilii *aut alias Canonicas sanctiones, ad sedem prædictam legitimè deuoluta existat, & illa ex quauis causa ad sedem eandem specialiter vel generaliter pertineat, ac super eisdem regimine & administratione inter aliquos, lis seu illorum possessorio vel quasi molestia, Cuius litis statum præsentibus haberi volumus pro expresso pendeat indecisa de persona tua nobis & eisdem fratribus ob tuorum exigentiam meritorum accepta de ipsorum fratrum Consilio Apostolica auctoritate prouidemus, teque illi in* Episcopum *præficimus & Pastorem, Curam & administrationem ipsius Ecclesiæ tibi in spiritualibus & temporalibus plenariè committendo, non obstantibus felicis recordationis Bonifacij Papæ VIII. prædecessoris nostri & alijs Apostolicis constitutionibus, ac dicta Ecclesia iuramento, confirmatione Apostolicâ vel quauis firmitate aliâ roboratis, statutis, & consuetudinibus, cæterisque contrarijs, in illo qui dat gratias, & largitur præmia confidentis, quòd dirigente Domino actus tuos prædicta Ecclesia sub tuo felici regimine regetur vtiliter, & prosperè dirigetur, ac grata in eisdem spiritualibus & temporalibus suscipiet incrementa. IVGVM igitur Domini tuis impositum humeris prompta deuotione suscipiens curam & administrationem prædictas sic exercere studeas sollicitè fideliter & prudenter quod Ecclesia ipsa gubernatori prouido & fructuoso administratori gaudeat se commissam, tuque præter æternæ retributionis præmium nostram & dictæ sedis* Benedictionem *& gratiam, exinde vberiùs consequi merearis* DATVM *Romæ apud S. Marcum anno incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo primo, quarto Idus Septēbres Pontificatus nostri anno decimo.*

Onera Pontificia.

413 Hoc Pōtificiæ auctoritatis, Regijq; cōsensus præsidiò munitus, *aduolat Simeon Cadurcum*, octauoque Kal. Apr. seculi nostri annò secundô, magnô nobilitatis conuentu omnium Ordinum accursu, turbâ populi confertissimâ honorificentissimè excipitur. *Dominus de Sessac Baro* stemmatis illustrissimi magno comitatu nobilitatis, solenni vt fit ritu (eo enim Præsulum dignitas loco est nostros inter) pedes, *apertô capite, altera nudus tibiâ*, status ad fines Præsulis insidentis *Mulum habenis vrbem versus ducit*, fidem clientelariam hâc animi habitusque

A.1602. Cadurcum Simeon ingreditur.

Homagium Baronis de Sessac.

Accursus omnium Ordinũ.

demissione,& verò Præsulatus maiestatem fidelissimè professurus. Præcurrunt & festinè cæteri Ordines, *Academiæ Rector, lectâ Doctorum* cœterorum stipatus turmâ, Curiæ dehinc *Præses, Iudexque maior* atque *Senatus frequentissimus*; post modum *Consules*; ac tandem *Sacer Ordo* linteatus solenniter præuia Cruce, *Capituli imprimis Patres*, Pastori ac Parenti optimo bene precati omnes; vno ex Ordinibus singulis nomine cœterorum Salutationem vt fit propalam peragente, Simeone ad singula quàm accommodè respondente. Solenni quà ad vrbis quà ad principis ædis fores, fide iurisiurandi data in possessionem sedis inducitur, summâ munus id tantum beneuolentiâ pace ac morum æquitate moderaturus sapientissimè; quippe ipse quatuordecim fere annos ad postrema hæc sedet tempora; nec tamen litigijs vllis, vllis dissensionibus vt assolet ea sunt dissoluta, laxatáue amicitiæ vincula quibus Pastoris atque ouium, parentis atque filiorum mutua officia continentur. Tanti est annis maturos homines, rerum experimentis exercitatos, qui munerum diuturnitate magistrâ, affectus in potestate habeant, Pastorum muneri præficere.

Sedet diu magnâ omnium amicitiâ, nullô litigio.

A 1602. commutat aram Sacræ Eucharistiæ

Dignitatis tantæ honores assecutus Simeon Stephanus, se confestim 414
ad obeunda gnauiter ipsius munera, totum transfert atque addicit primoque loco habenda ratus Religionum iura ac maiestatem, eodem illo anno *Sacro-sanctæ Eucharistiæ pyxidem* ab Diuæ Mariæ Sacello quò in Cathedrali Ecclesiâ minus honorificè atque ad venerationem commodè asseruabatur principis Aræ dextro latere, transfert *ad Diui Desiderij Aram*, ipsâ Templi facie ac fronte quam honorifice exornatam. Accessit totius Ecclesiæ *lustratio expiatioque solennis*, consecrationis videlicet ritibus iteratis, quando *Caluinianorum segregum* libido ac procacia nihil non superiore seculo profanarat, libros eos omnes queîs sacer cantus, Sacrificij Eucharistici celebratio, Sacramentorum administratio, Parochorum officia, Synodorum antehac Diœcesi tota Decreta de re Ecclesiasticâ atque id genus alia ad venerationem numinis propiùs facientia continentur, sedulò ipse sibi cùm primum recensenda recognoscendaque existimauit, atque vt serius tenaxque cœpti est, laborisque tolerantissimus formæ integerrimæ reddidit singula, castigatis non paucis de assensu Capituli, scilicet ad Romanæ Ecclesiæ, cœterarum Magistræ ac principis splendorem, suam planè effingens; cautò vel anathematis præsentissimi comminatione, ne quis vllus de sibi subiectorum Pastorum albo, alio quam Romano ritu vti in posterum in hisce sacris pacto vllo tentaret. Typis cusa sunt singula, de Simeonis iussu, publicataque totâ Episcope, ac singulorum iniecta manibus, ne quis ignotas sibi leges prætenderet néue ob penuriam codicum difficiliores obseruatu, honestiori illo in speciem inertiæ atque oscitantiæ obtento velo deinceps caussaretur. Fori

Ecclesiam à Caluinistis profanatam expiat.

Ritus omnes sacros ad Romanæ Ecclesiæ formam transfert.

Episcopalis itidem quà parte sacra, ac profana attingit, formulas, ritus atque leges Ordini saniori reddidit, altero ab hinc anno.

Nec sese his cancellis coërcuit Simeonis solertia, prudentiaque; ijs
415 quippe quæ sub conspectum erant, atque ad manum obuia restitutis, totam oculis animi suę commissam fidei prouinciam circumlustrare, quæ mala vnde impenderent, quibus pestibus animorum vnde salus quærenda, cœpit apud se computare. Comperit summâ Parochorum inscitiâ, tot Sacerdotum palabundorum stoliditate ac lasciuiâ, plurima pessum ire (quid enim illic salui vbi cæcior cæcum regit in lubrico?) Ab peste Caluinistica bonam iam prouinciæ partem oblessam esse, serpente latius vt fit contagio; desiderari medicos industrios atque peritos qui veneni damna præoccupent. Statuit hisce malis aliisque insecututis ni viæ præcludantur, medelam facere, inscitiæ imprimis lasciuiaque fontibus exarefaciendis. Cum Capitulo, cum Consulibus, cumque Optimatibus Ciuitatis frequentibus coitionibus agitatur *de Societatis IESV Patribus* accersendis ad opem, quò pro ipsorum instituto, principe Cadurcorum vrbe excepti, sacra docere populum habeant de suggesto, ad animorum expiationes auriculares, indiscriminatim quosuis excipere, frequentandæ sacræ synaxeos affectum sopitum pene, immittere animis singulorum, ad Romanæ sedis hoc est Ecclesiæ Catholicæ venerationem hortari, demum ad omnes sanctitatis numeros, verbis atque exemplo pellicere singulos habeant. Augebat inter cætera concitatiorem etiam illum Sacræ huius familiæ aduocandæ affectum, spes illa ingens atque ampla, quam ex teneriotis ætatis quà literis quà Christianis moribus imbuendæ institutione spondebant tot tantarumque Galliâ atque orbe toto vrbium exempla ex area Collegiorum Societatis, tam vberes prouentus sibi suisque obueniisse propalam gratulantium. Cōmodum, restitutis post exploratam diligentiùs causam Socijs *Henrici magni* voluntate (quos vt Rex ipse abundè fatebatur, alienæ olim fidei plusculum credulus proscribendos curauerat) Ciuitatum non paucarum continuò contentio Regias aures appulit deposcentibus singulis Collegia, de Regis placito indulgerentur. Institerat Cadurcum annos non paucos & qua erat in eum Ordinem beneuolentiâ nondum etiam pacatis, nec calumniarum in socios nube plenè discussâ, obtestata fuerat Regem ne se tanto bono priuatam pateretur diutius. *Fit ab Rege potestas anno seculi huius quarto, Idus Nouembres die tertio.* Proximò anno post exeunte, rebus interim ita compositis vt acciri commodè posset Societas, Collegij futuri sumptibus iam prospectò, pridiè Kalen. Ianuarias pactionis articuli concipiuntur ac de vtriusque partis voluntate fide perpetua confirmantur. Vix Ciuitas tot bellis atq; cladibus iam exhausta, & verò nuperâ Caluinianorū expilatione depauperata, par fuisset Collegio fundando in perpetuum, ni aliæ obuentiones suppetiissent. Pars prouentuum aliqua de totius Prouinciæ

Simeon grauia totâ Diœcesi mala, maxime ex Parochorum inscitia videt.

Cogitat de aduocanda *Societate* IESV, & quâ fine.

Fuerat recens Societas ab *Henrico* IV. Galliæ restituta.

Cadurcenses A. 1604. impetrant à Rege Societatis Collegium.

A. 1605. vltima Decem. consentum de conditionibus.

Vnde Collegij prouentus. A Simeone maximè.

Aerario desumpta, pars minima ex Ciuitatis ipsius contributione: potissimum summam effecere prouentus Ecclesiastici. SIMEON quippe *de assensu Capituli*, pro ciuium, ardentiore ânimo flagitantium votis, *Prioratuum geminorum* prouentus in hanc rem transcribit (*Amoli & Craysfac vocitant*) 28. Decemb. 1605. tum Romani Pontificis calculò ratam transcriptionem impetrat tertio anno post ad 3. Nonas Apriles, Simeoni vt partem maximam tanti boni sit Ciuitas æternùm debitura. longum esset enumerare singulos qui negotium promouêre, adeo conspirabant omnes votis communibus in communem vtilitatem, deque affectus prærogatiua contendebant. Venit cœteros inter nominandus iure quam optimo *Antonius Carbonellus* Cathedralis Ecclesiæ Archidiaconus, quâ doctrinâ, quâ sacrâ eloquentia, quà morum integritate nominatissimus, quando publici boni promouendis auspiciis, ad posteritatis perpetuitatem profuturis, priuatam suam rem collatam voluit. Nam præterquam quòd annis superioribus ille rei promotor, suasor, instigator acerrimus constantissimè fuerat (recordabatur scilicet quantum emolumenti fuisset ad se deriuatum ex Societatis disciplina, dum in *Parisiensis Collegij conuictu* sub Sociorum legibus excolendum se permisisset, tantundem quà fas, alijs commodi prouidere certus) Conuentionis publicæ tabulis, villam insuper suburbanam, *Begous* appellitant, amicitiæ monimentum insertam voluit liberalissimè contributam Societatis iuri plura etiam collaturus, si res familiaris pateretur. 416

Romani Pont. assensus. A. 1605

Antonius Carbonellus villam suburbanam côtribuit.

Aduocantur ergo re constituta stabilitaque sacri Collegij moderatores, assignarâ ad habitandum domo quam hactenus Alumni Collegij *cui ab Sancto Michaele* nomenclatura ab primæua institutione (de qua supra docuimus) incoluerât, iam enim gymnasii litterarii quo vsa fuerat antehac Ciuitas ædes Alumnis hisce concessæ fuerant, suas ipsi vt Societati concederent. Ac ne permutatio isthæc in eorum incommodum vergere videretur SIMEON quâ erat prudentiâ, quo animo ad perrumpendas difficultates omnes, sacros prouentus *Prioratus vt vocant Sancti Blasij* de supremæ sedis suffragio a d 3. Nonas Octob. *anno huius seculi quarto* ijsdem quam munificè assignarat. Ad hanc porro Domorum commutationem consilia conuerterat vicinitas *illius Templi*, quò Societas hodie vtitur cum enim operosum & graue id temporis videretur, in noui Templi fabricam facere sumptus haud exiguos, placuit templum illud olim condendis pauperum defunctorum corporibus pene iam exædificatum (fornix vt tantùm, tectumue desideraretur) ad tam vtiles vsus trâsferre, Societatique transcribere, vetere D. Michaëlis adiunctâ Domô, nouisque constructis ædificiis, publicô Ciuitatis sumptu, quà ad scholas habendas, quà numerosiorem sociorum familiam excipiendam. Apertæ primis annis scholæ minore vt fit numerò & Magistrorum & alumnorum, creuit subinde res, suáque iam Collegio ea parte *Maiestas omnis*

Societas in Collegij S. Michaëlis ædibus locatur, translatis alio alumnis, & noui Prioratus Prouentibus à Simeone auctis.

Templum vnde profectum Societati.

pene obuenit quando & *Ordinibus quinque, Grammatices, humanioris litteraturæ ac Eloquentiæ* pręceptis discipuli instituũtur,& *disciplinas Philosophicas* totô prosequitur bienniô schola vna, cui æmulam alteram adiungere Ciuium non pauci meditãtur,& qui est Patrum Societatis amor in Diœceseos splendorem adaugendum, quam vltro scholam septimam addiderunt. *Theologicas præceptiones* quibus morum continentur officia Ecclesiasticæ militiæ candidatis haud segniter explanat. Enimuerò quod emolumentum ex tota hacce molitione sperabamus, coram ipsi spectam⁹ lætabundi, Pubem teneriorem etiam excultam litteris confestim, supra ætatem eruditam, Christianis moribus institutam, modestiæ cancellis multò constrictiorem & vt sese fundit in latum bonorum diuinorum fons qui olim mirabamur homines seculi curis implicatos ter quaterúe in anno sacro-Sancta frequentare mysteria, qui diuinorum frequentiam maiorem religioni vertebamus, qui vix nisi animam iam efflantibus, animi medicos quærebamus ne mortis instantis imago terreret ægrum, si quæ non nisi in extremis adhibebantur remedia obtulissemus; ijsdem annis pauculis interiectis, vrbis facie immutatâ iam agminatim gratulamur nos ipsos quotquot mensibus, quotquot hebdomadis morum mutatione haud mediocri ad sacra conuolare, aggaudemus si vbi primum graui valetudine tẽtari salus cœpta est animo prius, vti addecet, quã corpori quæratur medicus, sublatis quæ animo insident morborũ caussis corpore citius cõualituro. Tanti est sedulos habere monitores ad quorũ cõsilia salutifera vitã instituas. Subit & gratulari non semel aliã Diœcesi faciẽ doctioribus Sacerdotibus inscitiæ illi suffectis & iã nõ nisi peritioribus sacrorũ Ordinũ albo passim admissis, quę bonã partẽ omnia institutorib⁹ iis debemus quos suppetias misit numẽ extremis hisce calamitosissimisque tẽporibus subuenturos Eccl. Sileo iuuentutẽ iis Societatis scholis excultã in *Academiã nostrã* transcribi de hinc, vnde & iuris vtriusque & sacræ Theologiæ Auditores numerosiores sperare Doctores nostri valeant, nosq; splendorẽ illũ Academiæ pristinũ suis olim tẽporib⁹ restitutũ iri nõ abs re spõdeam⁹.

Septem Professores in collegio Societ. docent.

Collegij qui visantur fructus.

Iuuentutis institutio.

Sacrorum frequentatio.

Cleri maior peritia.

Academiæ discipuli numero fiores.

417 Nec tantùm gregi obsequenti prospicere institit pro virili SIMEON, sed palabundas procul oues, caulis luporum astu dilapsas, ouili restituere magnâ vi mentis etiam studuit neque casso euentu. Admisit publicæ hæresim ciurãtes non paucos eosque inter Pseudopastores aliquot, ad perniciem propriam, alienam certos adiungere, ni Antistitis comitas atque humanitas quam placidissimè adblandiens ad sanam mentem reuocasset. *Anno decurrentis seculi sexto, ad quartũ Kal. Apriles Petrum de Sausens* Ministrum *Caluinisticum* designatum, Prouinciæ Pictauiensis, Oppido *Fontenay le Conte* vt vocant, hæresis publicando veneno addictũ antehac, vidit se corã detestantem Caluinisticæ nouitatis insana dogmata, totum se ad Eccl. Romanæ sinũ applicantẽ, & quidquid ebibisset perditæ sectę affectu synceri ssimo exspuentẽ. Eâdẽ comitate, atque facilitate morum,

Simeon varios ab hæresi Caluiniana recipit ad sinũ Ecclesiæ.
A 1605.
Ministros etiã designatos, etiam publicã pœnitentiã.
Petrum de Sausens.
Ioannem Petit.
Ioannem Oger.

pellexerat Antistes meritissimus haud ita pridem eodem errorum atque proteruiæ prolapsum è Diui etiam *Francisci* sacra familia *Ioannem Petr* qui emaculandis erroribus quos nefariè scripto etiam ad id volumine eualgato publicarat, fieri satis ab se non posse existimauit ni palam ipse illam nis sacrilegum volumen concremaret, eâdem iete pœna dignum, vt res erat, testatus, ni Ecclesiæ parentis optimæ indulgentia, ni Simeonis æquitas humanitasque vltro in erroris agnitionem confessionemque venientis vti fieri assoler misereretur & proh dolor tardius agnitos errores condonaret. Ipse interim dolentis habitu multâ dicendi vi in nefariam sectam, quam effrenatorum affectuum impotentia suasisset inuectus acerbissimè conceptam animo religionem prælectis, nouumque vitæ genus ac sanctius instituendi voluntatem. Solemniori etiam iucundiorique spectaculo Simeon toti Cadurcensium vrbi exhibuit spectandū ab eadem vitæ institutique sanctioris professione ad laxitatem similem atque ad Caluinisticum libertatis hoc est impunitatis omnis azylum, libidinum afflantium astu cautelisque subductum *Ioannem Oger*, Post haustum quippe Caluinistici poculi virus tandem euomuit grassantem luem totis visceribus *& pro foribus principis Cadurcorum Aedis publica vt fit pœnitudine* veniam deprecatus, preteriti temporis errata ac flagitia grauiter ac dolenter à loco superiore detestatus, Simeonis adstantis indulgētia, de assensu summi Pontificis Ecclesiæ Catholicæ gremio rite est restitutus.

Simeon chorographicam tabulam Diœcesis totius, à Ioanne Tardo Mathematico notari, publicarique procurat

Eodem anno *Ioannem Tardum Sarlatensis Episcopes Ecclesiasten* meritissimum, non sacrâ modò litteraturâ sed & Methematices præceptionibus liberalissimè excultum nactus, effecit vti peragratò lustratòque accuratissimè tractu toto, quàqua patent iura nostri Antistitis, abacus chorographicus Cadurcensis Episcopatus exactè ad locorum omnium certum indicem sculperetur, æreisque tabulis cusus publicaretur. *Tardi adscripto* nomine nullum vt Diœcesi totâ vrbem, oppidum nullum, viculum nullum, nullam Parœciam, sacram nullam ædiculam vel exigui nominis sit cōperire, quam non continuò commonstret tabula suo nomine, situ, absque cæteris interuallo distinctam expressamque, magnô imprimis sacri fori, dictis locis sin[illegible] iura, commodo neque modica nostrarum voluptate. Adeò amat Simeon vno obtutu mentis lustrare omnia quotquot sibi ab numine commissa, *quò recordatio locorum, coràm oculis etiam inspectandi lustrandique vt adderet unde curam exacuat, sollicitudinemque iniciat*. Neque propere t hoc ipso tempore sumptibus etiam maioribus quo ad pristinam dignitatem, majestatemque principem Cadurcorum Ecclesiam restitueret pro virili. *Organa sacrifica* perinsignia deiecerant *Caluiniani* exeunte superiore proximè seculo, profanataque igni tradiderant vti solenne est id genus sectæ diuinum cultum omnem traducere hostiliterque insectari, Dei vt memoriam omnem decutiant to- 418

Sūptu Simeonis restituendo splēdori quem Caluinistæ principe Ecclesia expilanda fœdauerant.

tamque ex hominum mentibus abradant penitus. Fam.:lantium Domino Sacerdotum statisque horis diuinas laudes intonantium pia vt n oris est modulatione (quò animus ad cœli se gaudia penetret Sacrò diuini cantus oblectamentò captus) Sacra sedilia, chorique formam omnem, flammis atque igni vastarant Nouatores ijdem: In integrum restituendis omnibus hisce qualia hodieque exstant splendori reddita primęuo vt & aliis Præsulum domibus eiusdem Caluinianæ feritatis vesania ac populatione dirutis, *Mercuesio* imprimis oppido, reficiendis, sumptus haud exiguos fecit Simeon, necnon Episcopes iuribus variis tuendis, conseruandis, amplificandis.

Reparandis itidem Episcopi ædibus.

419 Subibat inter hasce curas, animum *Simeonis* voluntas *Decessoris Antonij* Sacræ *Capucinorum* familiæ extremis etiam fatis addictior, qualem & testamenti tabulis hortò suburbanô relicto testatus quam abundè fuerat. Pepulit isthæc cura, atque altius pupugit mentem Antistitis instinctu numinis vrgente, effecitque vt breui adessent ipsi Patres, Simeonis solertia ac vigilantia exciti, quo in destinati iam soli possessionem transcriberentur Septembris ipsô die *qui Michaeli Galliæ tutelari Archangelo solennis est* candido omine primi fundamentorum lapides positi sunt ac auspicatò dedicati precatione solenni Simeonis anno sęculi huius septimo. Vbi occurrit inter cætera, non ignobile monumentum fausti super re tota ac propitij numinis, si fas interpretari, quod videlicet refossa humus ab imis fundamentis, Vespasiani nobile numisma referarit gemina visendum epigraphe, hinc *Prouidentiæ*, illinc *Constantiæ* quasi diuinitus præmonstraretur non sub alius quam numinis tutela ac prouidentia Domum hanc sacram construendam, conseruandam perpetuandam, nec alijs præsidijs quàm patientiæ constantiæque qua se imprimis munire habent qui vitæ hoc genus complexi toti sunt in affectibus corporis animique domandis summâ contentione. Nec verò defuere præclara *Prouidentiæ* superûm documenta communi liberalitate, spontaneâ quà priuatorum quà vrbis, quà Simeonis imprimis contributione breui effectû est vt Domus commoda supellectile omni instructa templûq; satis amplum illud cultu ac religione visendnm, tumultuariis quasi molitionibus de repente extaret vrbe alioqui haud locuplete, vbi se Deo toti dederent illi, qui corporis contagione omni blandimentisque expediti sese induant in cœlestes. Neque dubium est quin valiturus sit haud parum ad morum emendationem lasciuiæque omnis repressionem cultus illa asperitas, ille habitus rigor Christianorum animis ad virtutis duritiem vel ex prima fidei formula eruditis Christi exemplo, illa morum seueritas sacro horrore blandiens ille sui despectus, exquisitaque extremæ paupertatis cura ad terrenorum cupiditatem à nostrorum hominum multò addictiorum profanis curis, pectore auellendam, mitigandamque, ni omnis sensus absit sacrorum: adeò pronus est ad intactæ vitæ exemplar, tersissimumque spe-

Simeon sacram Capucinorum familiam aduocat.

Fundamenta cœnobij dedicata A.1607. die festo S. Michaëlis.

Felix tum omē in veteri numismate, fortè curatum à superis.

Monasterium breui extructū Cadurcensium eleemosynis.

Capucinorum institutum quàm laudabile.

Simeonis assensu Recollecti Moyssacum inducti A.C. 1610. Cōsecrata à Simeone Cadurci Capucinorū Ecclesia.

culum suas odisse maculas, atque ad detergendas niti. Non absimilis numinis prouidentiæ *Moyssacum* acceptum ferre debet, quod *Recollectorum* familia *Diui Francisci* vitæ vestigiisque quam adstricta (summa præsertim illa demissione animi, quâ non corporis modò sed quod capu est animi fastum omnem posuisse se palam docent, minimè dubiis experimentis) laxius non nihil Minoritarum Cœnobium, de Antistitis nostri permissu, de summi Pontificis calculo, occuparit anno pòst tertio: quo ipsò annô sextilibus Kalendis Cadurci Capucinorum sacra ædes, *Simeonis* effuso in pias res omnes animo est solemniter consecrata.

Simeon supremæ Tolos. Curiæ placito vindicat carceres Episcopi.

Vindicauit eodem anno Simeon supremæ Tolosatum curiæ placitò 420
proprios Episcopi carceres quos Pariagij Regij magistratus, ad Deaurata sitos (*la Viguerie vocitant*) ceu suos ante occupabant. Auctor fuit & sedandæ grauis discordiæ Senatum inter Consulesque vel in ipso conuentu Sacro publicæ supplicationis, enatæ, magnâque animorum offensione ingrauescentis, quam *D. de Themines Senescali clarissimi prudentia*, Consilium, auctoritas Simeonis adiuncta nisibus sopiuit quando ad pacta atque cōuenta de vtriusque partis assensu redintegratis amicitiis iurisiurandi fides accessit, necnon & placitum *Consilij Regij* quò omnis quà diuino quà humano obtentu, violandæ fidei via præclusa in perpetuum sit.

Inter Ciuitatis Ordines dissidia sopit.

A. 1611. Sodalitium misericordiæ confirmat Simeon. Vt Romanus Pont. A. 1615.

Cœtera quia recentiora & in omnium oculis sita prætereo, summa tan- 421
tùm actorum capita summatim perstricturus. Ad Sextum Kal. Sept. proximè insecuti anni, pientiorum *Matronarum* Societatem (*à misericordia nomen est* quod tota instituta fuerit ad similia munera pietatis obeunda in miseros) legibus certis constitutam, probauit Simeon; Romani etiam Pontificis Anno 1615. confirmatā Diplomatis, gratijs auctam, Indulgentiarum Sacris stipendiis ad solandos curæ tantæ tamque piæ labores locupletatam. Octobri mense, morem Sacrum Cadurcēsi Ecclesia receptum antehac, suô etiam calculô confirmauit, nimirum vt quater in anno, lux insecuta proximè tùm veneratione Sanctorum omnium solemne festum, tum ab Paschate, Pentecoste, Epiphania Octauum diem, non secus quàm postridie Sanctorum omnium pro animabus, purgatricibus flammis distentis, litetur quàm solemniter. Addidit & de suo Simeon in Decessores grati animi, inque animos defunctorum pietatis non ignobile documentū, sanciens vt litatô iam ex Ecclesiæ Romanæ ritibus in memoriam defunctorum Nouembris die alterâ, propriè sacra fierent pro ipsis Sedis Decessoribus mensis eiusdē die tertiâ, vt quarta itidem pro iam vita functis Canonicis Præbendariis Sacerdotibus aliis. Et ne cui videatur molestior tam continens litatio extrà ordinem stataque munera bene iustos prouentus in rem hancce attribuit, hôc vnô cautô maximè quò maiori dignitate peragererur tota res, vti Musicorum omnium adesset chorus, & nonnisi voce æquabili, graui atque modesta pro more Romanæ

Simeonis instituta ac fundatio in defunctorum gratiam.

Ecclesiæ, qua par est pietate, moderationeque, id temporis, ea solemnitate lugubrique conuentu, decantaturus.

422 Xenodochium publicum Ciuitatis (*à Diuo Iacobo nomen est*) & loco insalubri situm & nostrorum incuriâ ruinosum iam ac fatiscens, maiorique parte inhabitabile transferendi aliò potestatem ab Tolosano Senatu impetrat *A. C. millesimo Sexcentesimo duodecimo*, deque suo sumptus offert Consulibus, quò suam publicis impensis adiungat contributionem fabricæ perurgendæ vti Ciuitatis Archiuò cautum abundè est. Docebunt & Xenodochij tabulę, constitutum ab Simeone pio ea quâ est in vrbem inque Xenodochium hisce in caussis potestate, vti quotannis si mptuum prouentuum Xenodochij, bonorumque omnium quæ soli sunt, aut mobilium iure censentur, rationibus certis subductis fidelis ineatur computus, vti nulla non modò fraus, sed neque fraudis sit suspicio, quando vix horribilius cogites Sacrilegii genus quàm quæ in Christi vicem subeunti egeno, de ipsius numinis placito, de piorum hominum voluntate sunt contributa in rem priuatam propriamque per fraudem & supremam post hominū memoriam iniquitatem velle subducere, & de Eleemosynarum Deo iam ante dicatarum attributione, mercimonium tibi ac tuis scelestissimè quæritare. Xenodochio prospicit A. 1612. Sancit vt rationes Xenodochij accuratè subducantur quotannis.

423 Anno 1613 *Cancellariam*, quâ Doctoratus laurea litteraria, aliæque inferiores pro Academiæ iuribus conferuntur merentibus, translatam liberius aliò per temporum licentiam Præsulumque contemptum, ad sinū adq; septa Principis ædis postliminiò reuocauit, aulâ videlicet in eum finē impensis proprijs exædificatâ exornataq;. Vniuersum Diœceseos suæ Clerum *Regio fisco* Episcopatûs sui auspiciis *vel supra quadraginta milia aureorum, vno decimarum nomine oppigneratum* obæratumque male comperit, verùm quâ fuit vigilantiâ quò amore publicæ rei iussis, indictis curatisque suis temporibus statis creditarum rerum solutionibus, concessione insuper Principum ac indulgentiâ procuratâ, alienò illò omni ære leuatū planè vidit intra annos fere duodecim. Cœptū hoc ipso anno 1615. cum operi extrema manus ponitur in *Societatis* IESVS Gymnasio *Deiparæ Assumptæ Sodalitium*, Romano illi totò orbe notissimo aggregatum. *Pontificijs tot diplomatis communitum* tot sedis summæ gratiis tam liberaliter locupletatum, non tutorem modò atque patronum *Simeonem* sibi diuinitus seruatum sensit, sed & Sodalium albo propalam accensitum conspexit Sodalis omnibus muneribus perfunctum quin & ipso cœptus sacri primordiò toti *Præfectum* rei authoritate, consilio, sumptibus adiuuantem promouentem moderantemque, quæ res Optimatum maiorem partem Antistitis, suffultu exemploque inflammatam non mediocriter ad paris pietatis cultusq; iæ institutum perexiguò tempore aggregauit. Sileo quæ in eam rem ab se imprimis cœpta moliatur imposterum Sileo firmum animum ac constantem in obeundo Præsulis munere, à quo vix vnquam

A. 1613. Cancellariā Aedi Primariæ adiungit.

Clerum graui ære alieno liberat.

Sodalitio Mariæ Assumptę, instituto in Collegio societatis IESV fuc prin ūm, dat nomen Simeon A. 1615.

Constanter residet.

Ordinibus indignos arcet.

ac non nisi permisso illo breuique tempore, curas aliò contulit. Sileo Sacrorum Ordinum candidatis examinandis immeritisque rejciendis constantem fidelemque animum, aliaque id genus multa, aut satis nota omnibus, aut satius post fata referanda, ne quem vel superstitem etiam beare velle videamur, aut blandiri supra fidem veritatemque etiamnum agentibus. Vnum est quod desideret quis omissas annuas lustrationes Diœceseos, quod præcipua inter Pastoris munera & numerandum, & vel ex ipsa etiam Episcop*i* nomenclatur*â* quæ tota oculatum & coram inspectantem facit Antistitem, Episcoporum animis obuersari semper deberet. Sed obstitere non pauca incœptanti primùm id muneris, quodque coràm ipse non potuit, lustrauit aliquoties oculis alienis, auctoritate aliis qui id pro dignitate possent commissâ. Et verò constitutis iam pacatisque Galli*â* totâ rebus, totum quotannis gregem à Simeone deinceps obeundum pro iniuncti muneris tanti officio ne ad cœteras laudes cumulus iste desit, sparare iubent tot virtutum in Antistitis vita moribusque fulgentiũ, tamque nobilia documenta. At silere illud non possum vel si velim quam maximè si quid totô hôc nostrô opere, in rei publicæ sacri imprimis Ordinis honorem atque dignitatem (qui fuit princeps scopus operis) laboris est à nobis subitum, si quid ad rei sacrę splendorem contributum, deberi id imprimis *Antonio Ebrardo Sansulpicio*, Simeonis proximo decessori qui diligentia haud vulgari machinamenta omnia primus mouit vt ex vetustatis cineribus seriem hancce Decessorum erueret; tùm vero nihil minus *Simeoni* qui non confectam rem sed tentatam iam tantum vixque nascentem nactus, vel ipse in opus cœpit incumbere, nec modò cohortationibus sed & monumentis antiquitatis vnde vnde conquirendis manu etiam propri*â* transcribendis, nulli labori parcere, quò ab obliuione Decessorum memoriam, sedis suæ tot decora à vetustatis edacioris morsu vindicaret, & quod summa est rei omnis, diuinæ gloriæ, quæ Hierarchici Ordinis sacro splendore maxime continetur, amplificandæ inuigilaret. Habebit & suos inter Decessores, quorum quæsiuit gloriam tot laboribus, vt eorum nobilissimo albo accenseatur, inque nostri operis fabrica quæ illius vnius opus est maximè, eum Simeon occupet locum quem ipse Phidias (si grauibus exemplis vti in rebus nostris fas) in Phidiæ Minerua.

Cętera Pastoris munera explet.

Huius nostræ historię vt auctor Antonius Sansulpicius, ita Simeon egregius promotor.

FINIS.

APPENDIX.

POST AVCTORIS OBITVM ADDITA

DE S. DESIDERIO.

424 REcudendum omnino videtur ſuper *Sancti Deſiderij Cadurcenſis Antiſtitis actis* nonnihil, quod elimaſſet dubio procul vitâ ſuperſtite huiuſce auctor operis, niſi præmaturô litterariæ rei, hiſtoriæque noſtræ ereptus ille fato. Suprà quippe *ad numeros* Arithmeticos *marginibus* operis adſcriptos illos, *nonum ſupra trigeſimum treſque ſequentes proximè*, lubricante per memoriæ lapſum ſtylo aſſeruit à S. Deſiderio conſtructam illam quæ hodieque viſitur *Diuo Stephano* Sacram principem Cadurcorum ædem, Cœnobiticæque vitæ præceptis, legibuſque eodem Præſule auctore, etiam tum adſtrictam ipſam, necnon eam quâ inſignitur nomenclaturam Cœnobiticæ vitæ teſtem (*Monſtiè* quippe audit, quaſi *Monaſterium* dixeris vulgi vſu arroſâ voce) ab ijs manaſſe temporibus, quam eandem ſententiam in *Geraldi* II. *actis numero* ſeptuageſimo, & ſequentibus denuò eſt ſecutus auctor, in iam aſſerto ſcilicet conſtans. Retractantur nonnulla quæ ipſe auctor de Actis Deſiderij ſuprà num. 39. & 70. ſcripſerat. Auctoris mens

425 At quamuis neque litigandum cum mortuis eſt, nec cum vmbris pugnandum, neque laboris ſtrenuè ab auctore laudatiſſimo obiti memoriæ eſt neuus vllus ingrati animi aſpergendus; tamen quia eſt veritati amiciori, in re momenti non exigui conſulendum, commonefactum lectorem peruelim, hæc referenda videri aliò, neque conſtructam *Diui Stephani* ædem principem à noſtro *Deſiderio* ſed aliam *S. Amantij nomine* tutelâque percelebrẽ, cui præfecerit Abbatẽ Præſul Sanctiſſimus, *Monaſterio ipſo constructo*; quæ ipſiſſima ædes non iam S. Amantij *Sed S. Deſiderij* audiat, Fundatoris aſſumpto nomine, aut vt loquuntur noſtri corruptâ per vſum atque detritâ vt fit voce, *Sanct Geri*; in ipſo Cadurcenſi ſita pomærio. Vnde etiam fiat vt *Geraldi II.* temporibus non reſtituta, vti auctor contendit, ſed inſtituta primùm in Cadurcenſi æde principe fuerit Cœnobitica diſciplina, poſt demum ſuo tempore Bartholomæi Præſulis noſtri, ſupremæque ſedis conſenſione laxata penitus atque iuſtis de cau- Contraria ſententia.

ſis in vitæ genus aliud cõmutata. Quam ab auctore noſtro diſceſſionem, antiquitatis ſcientiſſimi, veritatiſque ſtudioſiſſimi *Cadurcenſis Eccleſiæ Canonici de Simeonis* Reuerendiſſimi Præſulis *auctoritate*, frequentiſque *Capituli placito*; hic attexendam non immerito cenſuerunt, commiſſo etiã maturiore rei examine quatuor e lectiſſimo cœtu ANTONIO *SANSUPLICIO* Archidiacono maiori. *PETRO LE BLANC* Præcentori, *GERALDO CARCAVI* Cancellario, *FRANCISCO ORONTIO* illius totâ Galliâ nominatiſſimi cognato, litteraturæ omnis ſucco altius tincto, quorum vel vnius calculò ſtare ſit gloria: quando præſertim non defuere validiſſima argumenta quæ doctiſſimos viros in hancce ſententiam traxerint, qualia hic iuuat attexere vel cum auctario.

Que argumenta ſuaſerint ſententiam mutare.

Imprimis enim S. *Deſiderij Cadurcenæ vrbis Epiſcopi Epiſtulæ* (vt fert 426
inſcriptio) *Ingolſtadij cuſæ anno noſtri ſæculi quarto*, atque ab *Henrico Caniſio* in opus *Antiquarum lectionum* coniectæ ad tomi quinti paginam 526. *ex membranis M. S. Monaſterij S. Galli exſcriptæ* facem id aſſerturis præferunt, ſic enim affatur *Grimoaldum maiorem Domus* Epiſtola ſecundâ Deſiderius. *Interea ſalute vberi fuſâ precor impenſè vt conditiones Monaſterij noſtri quòd nuper in honorem* S. Amantij *ædificaui, digneris recipere per omnia commendatas &c.* quibus verbis non *Diuo Stephano*, ſed *Diuo Amantio* conſtructum habes *Monaſterium*. longè verò aliter loquitur de æde *Diui Stephani* Epiſtolâ octaua ad Chodulphum *Conditiones inquit, Diui Stephani, cuius adminiſtrationem gerere videor habere receptas* & Epiſtolâ nonâ, ad Abbonem, commendat *conditiunculas Diui Stephani, cui Eccleſiæ ſeruimus inquit*; Neque vſpiam indicat à ſe quippiam eâ æde conſtructum quod tamen vix ſubticuiſſet. Vnde ſat videas quò ſpectent illa ex Epiſtolâ ad Paulum vndecimâ nimirum ad *Diui Amantij monaſterium* non ad principem Cadurcorum ædem. *Iam credo ad aures tuas perlatum qualiter monaſterium conſtruere cœperim, & baſilicam iam mihi Domino cooperante conſummatam habeam, proinde rogo atque inuito Apoſtolicam dignationem veſtram, vt ibidem ad dedicationem intereſſe dignemini: & cum nos ibidem in Dei nomine viderimus, aliquantis ſimul diebus commorantes, de illa perenni ac deſiderabili vitâ de qua mutuò ſuſpirare ſolebamus, familiaria colloquia deſidero vt habeamus. Alios etenim plures Epiſcopos intereſſe faciemus, qui nos vel exemplô iuuent, vel hortatu roborent, quorum nos contubernio non mediocriter opinor adiuuari. Veni igitur chariſſime &c.*

1. ex Epiſtolis S. Deſiderij.

2. Ex lectionatio Moyſſiacenſi & Cadurcenſi.

Deinde verò *Moyſſiacenſe, Cadurcenſeque Lectionarium*, cuius fidem in ſuam auctor ſententiam appellat, verbis ſuprà *num. 41. & 42 tranſcriptis* in oppoſitam plane nos vel inuitos rapiunt: diſertiſſimè ſiquidem cauent tumulatum Deſiderium noſtrum eius *Monaſterij Aede quod extruxiſſet ipſe.* At ſat conſtat fuiſſe conditum, non Aede Cadurcorũ princi-

pe, D. Stephano sacrâ, sed illâ aliâ D. Amantij, in quâ & hodie sepulchrũ visitur, constantissimâ vulgi atque ætatis retro omnis contestatione, cultuque annuo quàm famosissimum fuit & ex illa ipsa Aede Diui Amantij ad D. Stephani principem aliam translatum Desiderij sacrum corpus vbi hodie extat Sarcophagus, vel ipsius Translationis festò nostrates inter die, Capitulique tabularijs adstipulantibus.

Sileo non satis consistere vna in familia binos Patres, vna in Ecclesia Pastores geminos hinc *Episcopum*, illinc *Abbatem* qualem à se condito Monasterio Desiderium præfecisse laudata clamant *Sanctoralia*. Sileo S. Stephani ædem illam quæ nostra ætate conspicitur longè esse Desiderio antiquiorem vt amplissimæ fornices si quæ vllæ Gallia tota, structuraque antiquissima clamant, quibus tamen recentioris structuræ reliquum opus haud ita pridem adiectum fuerit, quod tabulæ Capituli prædicant & ipse aspectus euincat. Sileo diplomatis Pontificis quibus *Geraldi* II. tempore Cœnobiticam vitam professa princeps Cadurcorum Ecclesia in instituto confirmatur, nullam *Abbatis*, fieri mentionem sed *Prioris* tantummodo Episcopo subijciēdi Sileo quod id hac causa est grauissimum multò, nullam vitæ monasticæ quæ viguisset inibi, tumq; restauraretur (quod certe omissum non foret) Bullatis illis chartis vestigiũ extare, sed vero id omne pij cœpti sacris Canonicorum tum viuentium adscribi votis vltro ad sanctitatem adstrictiorem aspirantium; quod sat suadeat Cœnobiticam vitam sub *Geraldo* II. primum in æde Diui Stephani Cadurci constitutam, nec ad antiquiora multo Desiderij tempora retrò trahendam. Sileo ad *Diui Amantij*, non ad *Diui Stephani* ædem Cœnobium constructum spectasse nostros non ita pridem, longè post Desiderij fata, quale accelucrint *Dominicani Patres* ipsorum docente Archiuo, supra num. 92. cum primùm Cadurcum inducti aliò deinceps translati. Sileo Cadurci Abbatem, Desiderio ipso antiquiorem extitisse, *Turonensis* quippe *Gregorius* nouem supra triginta minimùm annis ante Desiderij inaugurationem est vitâ functus deque Francicis rebus historiam claudit 45. totos annos ante Desiderij Episcopatum; eam quippe protendit tantum ad 31 *Guntranni Regis annum Gregorij I P. quintum*, hoc est Christi Domini 594. Meminit ad Guntranni annum fere vndecimum, *Cadurcensis Abbatis*. lib. 7 cap. 30. in hæc verba. *Gundebaldus duos, ad amicos suos, legatos direxit Clericos vtique, ex quibus vnus Abbas Cadurcinæ vrbis literas acceperat, cauatâ codicis tabulâ sub cera recondidit &c.* Vnde conficias neque à S. Desiderio institutum primùm Abbatem, Monasticamque vitam Cadurci constitutam, sed meliori formæ (constructis etiam nouis ædibus, Abbateque in defuncti iam locum suffecto) eiusdem Præsulis auctoritate sapientissimè restitutam.

3. Varijs rationibus.

427 Ex antea ab me laudatis Desiderii nostri Epistolis, alijsque ad illum scriptis (quas vnà excusas huic operi subnecti vellem, ad S. commenda-

Nonnulla alia prætermissa de S. Desiderio attinguntur.

tionem, Cadurcorum que splendorem, quamquam ab innumeris librariorum mendis purgatiores, quàm loco iam citato legerim) congeri huccè possent pluscula ad Diui venerationem, ab auctore partim suppressa, vt quod se passim Epistolarum ipsâ epigraphe vir de se sentiens quàm modicissime, *Desiderium peccatorem* inscribat, quod ad Reges *Dagobertum & Sigebertum*, Optimatesque alios flagranti famâ vir, familiarissimè atque amicissimè scribat, mutuasque amoris ac obseruantiæ testes litteras ab iisdem recipiat, quibus *praecellentissimum Ecclesiæ speculum, Apostolicum virum, Cadurcinæ vrbis Pontificem* appellitant, ingenti & amoris & venerationis testificatione; quòd magnâ libertate atque auctoritate, quæ tamen nihil plus iusto sibi arroget. Regibus illis, *Grimoaldo* item Rectori atque Maiori Domûs, monita sacra crebro ingerat pius Antistes, quò in memoriam officii reducat æquitatem inconcussè tuēdam, res Ecclesiasticas sanctè atque religiosè promouendas, diuini iudicij seueritatem, quæ rigidiùs sit subeunda iis quibus magna cōmissa, crebriùs cogitandam, ac non sine formidine expectandam: quòd demum toto opusculo vnam spiret atque respiret sanctitatem, Apostolicum illud Episcopis præsertim audiendum exactè assecutus. *Si quis loquitur quasi sermones Dei.* Duo tantum ipsiusmet Antistitis subtexam verbis, super quibus antiquarii nostri plura serutari habeant; alterum, Aquaductum; alterum Desiderii socios varios Antistites attinget: sic enim Epistola 13. ad Cæsariū. *Voluntas nobis inest, si professio permittat, vt per tubos ligneos subterraneo officio ad ipsam Ciuitatem aquam ducere debeamus, proinde quia nouimus quod peritos ex hoc artifices haberes, precamur vt compendium de ipsis faciatis &c* Et Epistola 10. ad *Dadonem* Episcopum *Eligium, Paulum, Sulpicium, Dadonem commemorat* qui & eodem tempore in aula regia vixerint vnà, & simul variis sint sedibus præfixi.

FINIS.

A. R. S. I.

CHRONOLO-

CHRONOLOGICA

SERIES EXACTIOR, ET ANNORVM CATHEDRALIS ECCLESIÆ CADVRCENSIS CALCVLVS AD IESV CHRISTI, summorum Pontificum, Regum Galliæ tempora reuocatus.

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
Nascitur Christus anno mundi 4022.	Iesus Christus caput Ecclesiæ perpetuum an. 33. & 3. mensib.	1 ClogioDux Francorum creditur 30. an. regnasse, 10. ante natũ Christum, 20. ab illo nato.	
à 34. ad 69.	1 S. Petrus Galileus 36. a. v. m. 12. d. Hierosolymis v. a. Antiochię 7. Rom. 24. m. v. d. 12.	2 Herimerus Clogionis frater 12. an. ab an. ch. 20. ad 32.	*Circa annum Christi 70. S. Martialis Cadurci S. Stephano templum dedicat, Cadurcenses instituit.* De eo num. 8. & 10.
à 69. ad 81.	2 S. Linus Volaterranus 11. a. 2. m. 13. d.	3 Marcomerus Herimeri filius 18. an. ad ch 50.	
ab 81. ad 93.	3 S. Cletus Roma-	4 Clodomerus filius	

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
	nus 12. a.7. m. 2. d. vacat ſedes d. 13.	Marcomeri 12. a. ad 62.	
a 93. ad 102.	4 S. Clemens Romanus 9. a.6.m. 7. d. vacat ſedes 13. d.	5. Antenor filius Clodomeri 6.a.ad. 53.	
à 102. vel 103. ad 112.	5. S. Anacletus Athenienſis 9.a.3.m.10. d. vacat ſedes 13. d.	6. Datherus, vel Ratherus filius Antenoris, 21.an. ad 89.	
a 112. ad 121.	6. S. Euariſtus Græcus 9.a 2.m.28.d. vacat ſed.18.d.	7. Richimerius filius Ratheri, 24. a. ad 113.	
a 121. ad 131.	7. S. Alexander Romanus 9.a.5.m.20. d. vacat ſed. 25. d.	8. Odemarus Richimeri filius 14 a. ad 127.	
a. 131. ad 142.	8. S. Sixtus R. 10.a.10. m.8.d.vac.ſed.2.d.	9. Marcomerus II Odemari filius 21. a. ad 148.	
a. 142. ad 154.	9. S. Teleſphorus Græcus Anachoreta, 11.a.8.m.27.d. vac. ſed. 7. d.	10. Clodomerus II. filius Marcomeri: II. an.17. ad 165.	
a. 154. ad 158.	10. S. Hyginius Græ-		

ANNI CHRISTI	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM. GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
	cus an.4. m. 3.d.4. vacat ſed. d.4.	11 Farabertus filius Clodomeri 11. a. ad 193.	
a.158.ad 167.	11 S.Pius Aquileienſis, 9.a. 4.m.3.d. vacat ſed. d.14.	12 Sunnus vel Sunnon Faraberti filius 28. an.ad 221.	
a. 167. ad 175.	12 S. Anicetus Syrus 7.a.10.m.6.d.vac. ſed. 17. d.		
a.175.ad 179.	13 S. Soter Cãpanus, 4.a.5.d. v.ſed21.d.		
a.179.ad 194.	14. S. Eleutherius gręcus 15.a.. 1.m 4.d. vacat ſed 5.d.		
a.194.ad 203.	15. S. Victor Africanus, 9,a.1.m.28.d. vacat ſed.11.d.		
a. 203. ad 221.	16. S.Zephyrinus, 18. a.1.m. 17. d. vacat ſed 6.d.		
	17. S. Caliſtus Roma-	13 Hildericus Sunni filius an. 40. ad 261.	

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
	nus 5.a.1. m. 10. d. vacat ſed.6.d.		
a.226. ad.233.	18. S.Vrbanus Romanus 6.a.7. m. 5. d. vac. ſed. 30. d.		
a. 233. ad 237.	19. S. Pontianus Romanus 4. a. 4. m. 24.d.vac.ſed.10. d.		
	20. S. Antherus Græcus vix m. 1. vacat ſed.13.d.	14. Barthero vel Bathero filius Hilderici, 18. annos ad 279.	
a.237. ad 253.	21. S. Fabianus Romanus 15. an. 1.m. 5.d.vacat ſed.pluſquàm an. 1.		
a.254. ad 255.	22. S. Cornelius Romanus 1.a.7.m.14. d. vac.ſed.35.d.		
a.255.ad.257.	23. S. Lucius Romanus 1.a.4.m. 14.d. vacat ſed. 30. d.	15. Clogio II. filius Bartheronis,15.an. ad. 294.	

ANNI CHRISTI	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM. GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
a. 257. ad 260.	24. S. Stephanus Romanus 3. a. 4. m. 5. d. vac. ſed: 22. d.		
a. 260. ad 261.	25. S. Sixtus II. Atheniēnſis II. m. 6. d. vac. ſed. 36. dies.		
a. 261. ad 272.	26. S. Dionyſius Minachus. II. a. 3. m. 15. d. vacat ſed. 6. d.	16. Vvatterus ſeu Vvalterus filius Clogionis II. an. ad 305.	I S. *Genulphus miſſus à B. Sixto 2. anno* 261. *numero.* 14.
a. 272. ad 275.	27. S. Felix Romanus 2. a. 4. m. v. ſed. 5. d.		
a. 275. ad 283.	28. S. Eutychianus Tuſcus 8. an. 7. m. 3. d. vacat ſed. 9. d.		
a. 283. ad. 286.	29. S. Caius Dalmata ex genere Diocletiani 12. a. 3. m. 26. d. vac. ſed. 11. dies.		
a. 286. ad 304.	30. S. Marcellinus Romanus 7. a. 11. m. 26. d. vac. ſed. 25. d.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
a. 304. ad 309.	31. S. Marcellus Ronus 4.a. 7. m. 22.d vacat sed. 30. d.	17. Degembertus vel Dagobertus Walteri filius a. 13. a. 303. ad 316.	*Succedit.*
a. 309. ad 311.	32. S.Eusebi⁹ Græc⁹ 2. a.-.m.11.d. v.s.1. d.	18. Clogion III. filius Dagoberti, an. 2. ad 318.	
a. 311. ad 313.	33. S.Milthiades Afer, 2.a.1.m. 13.d. vacat sed.1.m.21.d	19. Clodomerus III. Clogionis frater, 8 a.ad 326.	
a. 314. ad 335.	34. S. Syluester Romanus 22.a.11 .m.vac. sed 1. m.14 d.	20. Richimerus lius Clodomeri: a. 23. ad 345.	
a. 336. ad 335.	35. S. Marcus Romanus 6.m 24. d. vac. sed 19.d.	21 Thedomerus fili⁹ Richimeri: 6. a. ad 355.	2. *Exuperius* 339. *nu.* 19.
a. 336. ad 352.	36. S. Iulius Romanus 15 a.5.m. 16.d. vacat sed 25.d.		
a. 352. ad 357.	37. S.Liberius Roman⁹,15.a.5.m.3.1. Liberij annis aliqui interserunt felicē 2.vacat sed 6.d.	22 Clogio IV. filius Theodomeri: 22.a. ad 377.	3. *Florent.* 370. *num.* 23.

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
a.367. ad 384.	38. S.Damasus Lusitanus 17.a.2.m.23.d. vac.sed.1.m. 2. d.	23. Marcomerus III. Clogionis filius.	
a 385. ad 398,	39. S.Siricius Romanus 13.a.1.m.7.d. vacat sed.21.d.	24 Dagobertus.	
a.398. ad 402.	40. S. Anastasius Romanus 4.a.1.m.9. d.vacat sed.21.d.	25 Gerebaldi, qui circa an. 419. obijt.	
a.402. ad 417.	41. S. Innocentius Scotus, 15. a. 2.m. 10.d.vac. sed.22.d.	Hactenus superiorum omnium ducum apud Historicos veritas anceps est: nunc sequitur Rex.	
a.417.ad 418.	42. S. Sozimus Græcus,1.a.4.m.10. d. vacat sed.5.d.		
a.419. ad 423.	43. S.Bonifacius Romanus 4.a.9.m.25. d. vac.sed 9.d.	1 Pharamundus filius Marcomeri, 11.a. ab a. 419. ad 430.	
a.423. ad 432.	44. S. Cœlestin⁹ Ro.8. a.5.m.11.d.v.s.19.d.		3 *Alithius à* 400. *ad* 440.*num.* 26.
a.432. ad 440.	45. S.Sixtus 3.R.7.a.11. m.1.d.va sed.41.d.	2 Clodio Capillatus Pharamundi filius 18.an. ad 448.	

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
a.440.ad 461.	45. S. Leo Magnus, Tuſcus 20.a.10.m. 6.d.vac. ſed.6.m. 25.d.	3. Merouecus annos 10. ad an. 458.	
a.461. ad 467.	46. S. Hilarius Sardus 5.a.9.m.26.d.vacat ſed.10.d.	4. Childericus Merouei filius, 25. an. ad an. 483.	4. S. *Capuanus a.* 440. *ad* 480. *num.*28.
a.467.ad 483.	47. S. Simplicius Tiburtinus 15.a.5. m. 12.d. vac. ſed.6. d.		
a. 483. ad 492.	48. S. Felix II. Romanus 8.a.11.m. 12.d. vac. ſed.7.dies.		
a.492.ad 496.	49. S. Gelaſius Afer 4. a.9. m.19. d. vacat ſed.7.d.		
a.496.ad 498.	50. S. Anaſtaſius Romanus 1. a. 11.m. 14.d.vac.ſed.d.4.	5. Clodoueus Childerici filius, 31. an. ad 514.	5. *Boetius à* 480. *ad* 507. *num.*30.
a. 498. ad 514.	51. S. Symmachus Sar-		

ANNI CHRISTI	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM. GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
	dus 15.a. 8. m. 5.d. vacat ſed. d. 7.		
à 514. ad 523.	52. S.Hormiſda Campanus, 9. an. 7. d. Huic aliqui adiungũt Felicẽ 3.vel 4. à Theodorico Rege electũ, ſed à Clero repudiatum, alij reijciũt. vac. ſed. 7. d. quare ſuccedit.	6. Childebertus filius Clodouei Pariſiorum Rex, a. 44. à 514. ad 557.	6. *Suſtratius à 507. ad 545. numero.* 31.
à 523. ad 526.	53. S. Ioannes Tuſcus, 2.a. 9. m. 10. d. ante cuius mortem ille alius factus eſt, ſed ſolùm poſt agnoſcendus.	7. Clotarius ſolus monarcha poſt mortem fratrum filius Clodouei: 6. an. à 558. ad 564.	7. *Leucadius à 545 ad 565. numero* 32.
à 526. ad 530.	54. S. Felix III. Samius circiter 5. annis, vacat ſed. 2. dies.	8. Cheribertus Clotarij filius Pariſiorum Rex 10. an. ab 564. ad 173.	8. *S. Maurilio à 565. ad 583. numero* 33.
à 530. ad 531.	55. S. Bonifacius 2. Romanus 1. a 1. d. vacat ſed. 2. m.		
à 532. ad. 535.	56. S. Io. 2. R. 3. an. 6. n.	9. reliqui Clotarij filij 6. annos ad	

Ddd

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 577. ad 590.	63. S.Pelagius II. Romanus 12. a. 2. m. 27.d.vac ſed.6. m.		
à 590. ad 604.	64. S. Gregorius magnus Romanus 13.a.7.m.8 d.vacat ſed.5.m.18.d.		
à 604. ad 605.	65. Sabinianus Volaterranus 5.m.19. d. vacat 11.m.27.d.	12. Clotarius 2. filius Chilperici ſolus regnare cœpit ab an. 614. ad 631.	
606.	66. S.Bonifacius 3. Romanus 8. m. 26. d. vac. ſed. 10.m.6.d.		
à 607. ad 614.	67. S. Bonifacius 4. Marſus 6. an. 7.m. 20.d.vac. 6.m.5.d.	13. Dagobertus Clotarij filius an. 16. ad 647.	
à 614. ad 617.	68. S. Deus dedit Roman⁹ 2. a.11.m. 26. d.va.ſed.1 d. abijt.	14. Clodoueus 2. qui & Ludouicus filius Dagoberti. 17. an. ad 664.	10. *Euſebius à 624. ad 632. num. 37.*
à 618. ad 625.	69. S.Bonif.N.7.a. 10. m.vac.ſed d.26.		
à 625. ad 638.	70. S.Honori⁹ Cāpan⁹	15. Clotarius III filius	11. *Ruſticus à 632.*

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
	12.a.5.m.vacat ſed. an.4.ſaltem.	lius Clodouei: 4.a. ad 668.	632.*ad* 639. *numer* 38.
ad 639.	71. Seuerinus Romanus, an: 1. circiter vac.ſed.m.4.d. 29.		
à 639. ad 641.	72. Ioannes 4. Dalmata.1.a.9.m 9.d.vac. ſed.1.m.15.d.	16. Childericus frater Clotarij : 3. annos ad 671.	12. *S. Deſiderius à* 639.*ad* 662.*numero* 39.
à 641.ad 649.	73. Theodor' Hieroſolymitanus 7.a.2.m. 5.d.v.ſed.m..5.d.18.		
à 649.ad 654.	74. S. Martinus 1. Tudertinus, 5.a.4. m. 12. d.vac. ſed. paucos dies.	17. Theodoricus frater duorum deceſſorum, an. 17. ad 688.	*Sedes vacat.*
à 654.ad 655.	75. S.Eugenius Romanus, 6.m.vacat.ſed. 2.m. 28.d.		
à 655.ad 659.	76. S·Vitalianus Volſcus, 13.a. 4.m.24.d. vac.ſed.2. m. 13.d.	18. Clodoueus III. filius Theodorici a. 4. ad 692.	
à 659.ad 675.	77. S. Adeodatus Ro-		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ	PISCOPORVM CADVRCENSIVM.
	manus 7.a.2.m.23. d.vacat ſed.4. m.		
à 676.ad 678.	78. Donus Romanus 1.a.5.m.11.d. vacat ſed. paucos dies.		
à 678.ad 682.	79. S. Agatho Siculus 3.a.3.m.circiter.va. ſed.1. a.8. m. d.		
à 683.ad 684.	80. S. Leo II. Siculus 10.m. 12. d vacat 1. m.25.d.		
à 684.ad 685.	81. S. Benedictus II. Rom. 8. m. 18.va. 2.m. 15.d.	19. Childebertus III. Clodouei frater 17. annos ad 709.	
à 685.ad 686.	82. Ioannes V. Antiochenus, 1.an. 11.d vacat ſed 2.menſ.		
à 686. ad 687.	83. Conon Thrax,1.a. circiter. vacat ſed. 2.m.13.d.		
à 687.ad 701.	84. S. Sergius Anthiochenus, 13.a. 8.m.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
	15. d. vacat ſed. 2. menſes circiter.		
à 701. ad 705.	85. Ioannes VI. Græcus 3.a. aliquot m. vac.ſed.1.m.20.d.	20. Dagobert' 2. Childeberti filius.5.an. ad 716.	
à 705. ad 707	86. Ioannes VII. Græcus 2.a.5.m.17.d. vacat ſed.3.m.	21. Childericus in fugam datus à Carolo Martello. Alij toto hoc tempore Carolum Martellū Regem faciunt.	
708.	87. Siſinnius Antiochenus,20.d.vacat 15.d.		
à 708. ad 714.	88. Conſtantinus Syrus 6.a.1.m.3.d.va. ſed.43.d.	22. Theodoricus II.	
à 714. ad 731.	89. S.Gregori' 2. Ro. 16.a.9.m.20.d. vacat ſed. m. 1.	23. Childericus 3. cognomento	
à 731. ad 741.	90. S.Greg. 3. Syrus,6. a.8.m.16.d.v.8.d.	hi omnes ad a. 751. in	
à 741. ad 752.	91. S. Zacharias Græcus, 10.a.3.m.12.d. vacat ſed. d.12.	hui' poſtremi locum	

ANNI CHRISTI	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM. GALLIÆ.	EPISCOPORVM, CADVRCENSIVM.
752.	92. Stephanus 2. Romanus 4. dies. ab aliquib. omissus.	24. Pipini Caroli Martelli filius vnctus est 752. a. regnauit ad 768.	13. S. *Ambrosius* 751. *ad* 770. *num.* 44.
à 752. ad 757.	93. Stephanus 3. Romanus 4.a.4. m.d. aliquot v. 1.m.4.d.		
à 757.ad 767.	94. S Paulꝰ frater decessoris 10.a.1. d. vac. sed.1.an.1.m. 15. d.	25. Corolus Magnus Pipini filius a. 46. à 768. ad 814.	
à 768. ad 772.	95. Stephanꝰ 4 Siculꝰ 3.a.5.m.18.d.v.d.9.		
à 772. ad 795.	96. Adrianus 1.R.23.a. 11.m.17.d.nõv.sed.		14. *Aymatus* à 770. *ad* 804.
à 795. ad 816.	97. Leo 3 Ro. 20. a.5. m.13.d.v.sed. 10. d.		
à 816.ad 817.	98. Stephanus V. Ro. 7.m.16.d. v. s. 2.d.	26. Ludouicus Pius Caroli Magni filius 36 an. ab 814. 840.	15. *Angarius ab* 804. *ad* 835. *num.* 52.
à 817. ad 824.	99. S. Pascalis 1. Rom. 7.a.2. m.22. d. vacat sed. 4. d.		
à 824. ad. 827.	200. Eugenius Roma-		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
	nus 3.a. 2.m.25. d. vacat sed. paucos dies.	filius Ludouici Pij 37.à. 841. ad 877.	
ad. 827.	101. Valentinus Romanus 30. dieb. vacat sed .3 ·d.		
à 827. ad 843.	102. Gregorius 4· Romanus an. circiter 16.2.m.vacat sed.2. m.	28. Ludouicus II. Balbus filius Caroli Calui,2.a. ad 879.	
à 843. ad 847.	103. Sergius 2. Romanus 3 .an. circiter. non vacat sedes.	29. Ludouicus III. & Carlomannus Balbi filij nothi.6. an. ad 885.	16. *Guilelmus* I. *ab* 835.*ad* 879. *numero* 53.
à 847. ad 855.	104. S. Leo 4. Roma- 8. a. 3.m. 4. d. sed. vacat paucos dies.		
à 855.ad 858.	105. Benedictus III. Romanus,2. a. 7. m. circiter. sed. vac. 15. d.		
à 858. ad 867.	106. S. Nicola' magnus Romanus 9.a.8.m. 14.d. vacat 1.mens.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 867. ad 872.	107. Adrianus 2. Rom. 4.a.10.m.13.d.vac. ſed.1.m.24.d.		
à 872. ad 882.	108. Ioannes VIII. Romanus 10. an. 5. d. vac. ſed. 3. d.	30. Carolus III. Craſſus 3.an.ad 888.	17. *Gerardus* 1.*ab* 880. *ad* 899.
à 882. ad 884.	109. Marinus Gallus, 1. a.21.d. vacat ſed.2. d.		
à 884. ad 885.	110. Adrianus 3. Rom. a.1.m.3.d. 19. paucos dies vacat ſed.	31. Odo 12.an.ad 899.	
à 885. ad 891.	111. Stephanus VI. Romanus 6.a. 1. m.8. d. vacat. ſed.d.5.	32. Carolus Simplex Ludouici Balbi filius, an. 31. ad an. 923. miſcendo regnum eius cum Odone.	
à 891. ad 896.	112. Formoſus Romanus 5. an. 5. m. 16. d.vacat ſed.d.15.		
à 896. ad 900.	113. Stephanus 7. Romanus 3. an 8. m. vacat ſed d.3.		
	114.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM. GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 900. ad 901.	Romanus Tuſcus 4.m.vacat d. 11.		
* 901.	115. Theodorus 2. Romanus 20. d.vacat ſed.paucos dies.	*In hoc ſeculo, & in ſequenti turbata & confuſa ſunt pene omnia ex temporum ſterilitate & ignorantia, & morum corruptela, nunquam tamen turbata eſt ſucceſſio primæ ſedis.	17. *S. Gausbertus à* 900. *ad* 945. *numero* 55.
à 905.	116. Ioannes.9. Tiburtinus 3.an. circiter. vac.ſed. paucos d.		
à 906. ad 907.	117. Benedictus 4. Romanus 1.a.& paulo plùs.		
907.	118. Leo 5. Ardeatinus 40.dies.		
907.	119. Chriſtoph. Romanus m.7.		
à 907. ad 910.	120. Sergius 3. Romanus 3. an. circiter vac.ſed.d.7.		
à 910. ad 912.	121. Anaſtaſius 3.Rom. an.2. circiter vacat ſed.2.d.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
912.	122. Landus Sabinensis m.6.d.25.vacat sed. 26. d.		
à 912.ad 928.	123. Ioannes 10. Romanus 16. an.circiter.		
à 928.ad 929.	124. Leo 6. Romanus m. 7. d. 15. vaçat sed.m.1.	33. Rodulphus Ricardi filius è Burgundia, an .13 .à 923. ad 936.	
à 929. ad 930.	125. Stephanus 8.Rom. 1.a. & paulò plùs vacat sed. 10. dies		
à 930.ad 936.	126. Ioannes 11. Rom. 5.an. & paulò plùs vacat sed.d.12.	34. Ludouicus 4.Trãsmarinus, Caroli Simplicis filius 19. an.ad 954.	
à 936. ad 939.	127. Leo 7. Romanus an.3. m.6. 10.d.vac. sed.d.3.		
à 939. ad 942.	128. Stephanus 9. Germanus 3.a. 4.m. 12. d.vac.sed.d.10.		
à 942.ad 946.	129. Marinus 2. Rom.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
	an.3 m.6. d.13 vac. d.12.		
à 946. ad 955.	130. Agapetus 11. rom. an.10. circiter vac. sed. d.1.	35. Lotharius filius Ludouicus Transmarini. 33. ad 986.	38. *Bernardus*, à 946 *ad* 990.
à 955. ad 964.	131. Ioannes 12. romanus, 9.an. m.3. d.5. vacat sed. d.1.		
à 964. ad 965.	132. Benedictus 5. rom. an. circiter vnum va.m. 6.		
à 965. ad 972.	133. Ioannes 13. rom. 7. a. aliquot dies vacat sed. d.13.		
972.	134. Donnus 2. romanus 3.m. vacat sed. paucos dies.		
à 972. ad 974.	135. Benedictus 6. rom. 2. a. circiter. vacat sed. 7.m. & plùs, sedē per vim tenēte Bonifacio tyranno.		
	136.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM. GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 974. ad 983.	Benedictus 7. Romanus 9. an. circiter. vacat d. 5.		
à 983. ad 985.	137. Ioan. 14. Papiensis an. 2. circiter, & aliquot m. vac. sed. Bonifacio tyranno occupãte. 4. m.	36. Ludouicus 5. Clotarij filius 1. an. ad 987.	
à 985. ad 996.	138. Ioannes. 15. Rom. 10. a. & aliquot mẽses. vacat d. 7.	37. Hugo Capetus Gallus succedit, & tertiam familiam inchoat 8. a. ad an. 995.	
996.	139. Ioannes 16. Rom. m. 4. vac. m. 1. 6. d.		
à 996 ad 989.	140. Gregorius 5. Germanus an. 2. m. fer. 8. vacat. sed. d. 15. Aliqui hic adiungunt Ioan. 17. vnde variãt numerũ sequentem Ioan.	38. Robertus filius Capeti 37. a. ad 1032.	
à 999. ad 1003.	141. Syluester 2. Aquitanus 4. a. 1 m. 10. d. vacat 5. d. 23.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
1003.	141. Ioannes 17. Romanus m. 5. vacat sed. 19. d.		19. *Deodatus à 100*[illegible] *ad* 1040.
à. 1003. 1009.	142. Ioannes 18. Italus 5. a. 9. m. vacat sed. m. & d. 3.		
à 009. ad 1012.	143. Sergius 4. Romanus 1. a. 8. m. 14. d. vacat sed. m. 6.		
à 1012. ad 1024.	144. Benedictus 8. Tusculan. 11. a. & aliquot mens. vac. 1. m. 13. d.		
à 1024. ad 1033.	145. Ioan 19. alijs 20. frater 9. a. 6. m. 28. d. vacat d. 8.		
à. 1033. ad 1044.	146. Benedictus 9. Tusculanus 11. a. circiter.	39. Henricus 1. filius Roberti, 29. ad 1060.	20. *Fulco Simonis à* 104. *ad* 1070. *num.* 61.
à. 1044. ad 1046.	147. Gregorius 6. Romanus 2. an. circiter.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 1046. ad 1047.	148. Clemens 2. Saxo. m. 9. vacat m. 9.	4. Philippus 1. filius Henrici, 49. a. ad. 1107.	
1047.	149 Damasus. Bauarus d. 23. vac. sed. m. 5.		
à 1048. ad 1054.	150. S. Leo 8. (vulgo 9.) Alzatius 5. a. 2. m. 6. d. vac. sed. m. 11. d. 29.		
à 1055. ad 1057.	151. Victor 2. Sueuus an. 2. m. 3. d. 14. vacat sed. d. 4.		
à 1057. ad 1058.	152. Stephanus 10. Lotharingus aliquot menses. vacat sed. 9. m. nam Benedictus Antipapa fuit.		
à 1058. ad 1061.	153. Nicolaus 2. Allobrox 2. an. 6. m. circiter. vacat aliquot dies.		
	154.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 1061. ad 1073.	Alexander 3. Mediolanensis 11. a. & aliquot menses.		21. *Stephanus* 1. *à* 1070. *ad* 1093. *num.* 63.
à 1073. ad 1085.	154. S. Gregorius 7. Hetruscus 12. a. pene integros. vac. sed. a. 1. & fortasse plùs.		
à 1086. ad 1087.	155. Victor 3. Beneuentanus. 1. a. paucos menses vac. sed. 5. menses circiter.		
à 1088. ad 1099.	156. Vrbanus 2. Gallus Remensis 11. a. 4. m. 16. d. vac. sed. d. 13.		22. *Geraldus* 2. *a* 1094. *ad* 1112.
à 1099. ad 1118.	157. Pascalis 2. Tuscus. 18. a. 5. m 11. d. vac. sed. 3. d.		
à 1118. ad 1119.	158. Gelasius 2. Caietan⁹ 1. a. m. 1. vacat 2. d.	41. Ludouicus 6. Crassus filius Philippi 25. an. ad 1137.	23. *Guillelmus* 2. *à* 1113. *ad* 1150. *num.* 73.
à 1119. ad 1124.	159. Callistus 2. Burgundus, 5. a. 10. m. 14. d. vacat sed. d. 8.		
	160.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM. GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 1124. ad 1130.	161. Honorius 2. Imolensis 5.a. 1.m. 2.d. non vacat sed.		
à 1130.ad 1143.	162 Innocẽtius 2. Romanus.14.a. 6.m. 8.d.vacat 8.d.	42. Ludouicus 7. Iunior vel Lenis, filius Crassi 43.ã.ad 1180.	
à 1143. ad 1144.	163. Celestinus 2. Tuscus m.5. d. 13. vac. sed.16.d.		
à 1144.ad 1145.	164. Lucius 2. Bononiẽsis m.11.d. 4. vacat sed.d.2.		
à 1145.ad 1153.	165. Eugenius 3. Pisanus 8. a 3. m.7. d. vacat d. 2.		
à 1153.ad 1154.	166. Anastasius 4. Romanus 1.a 5.m.24. d.vac d.1.		24. *Geraldus* 3. à 1150. ad 1201. *numer*. 75.
à 1154.ad 1159.	167. Adrianus 4. Anglus 4.a.8.m.28.d. vacat sed.d.3.		
	168.		

ANNI CHRISTI.	SAMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 1159 vsq;ad 1181.	Alexander 3. Senēsis 22. a. 1. m. vacat sed. 2. d.		
à 1181. ad 1185.	169. Lucius 3. Tuscus. 4. a. 3. m. vacat. sed. 12. d.	43. Philippus 2. Augustus filius Iunioris Ludouici, 43. ad a. 1223.	
à. 1185. ad 1187.	170. Vrbanus 3. Mediolanensis 1. an. 10. m. 9. d. vacat sed. d. 11.		
1188.	171. Gregorius 8. Beneuētanus, 1. m. 18. d. vacat sed. 20. d.		
à 1188. ad 1191.	172. Clemens 3. Romanus 2. a. 2. m. 18. d. vacat sed. 4. d.		
à 1191. ad 1198.	173 Cœlestinus 3. Romanus 6. an. 9. m. 11. d. non. vacat.		
1198. ad 1216.	174. Innocentius 3. Anagninus 18. a. 6. m. 8. d. vacat sed. 2. d.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM. GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 1216. ad 1227.	175. Honorius 3. Romanus 16.a.7.m.8. d.vacat ſed.2.d.	44 Ludouicus 8. S.Ludouici pater filius Philippi 2.3.an.ad. 1226.	45. *Guillelmus* 3. à 1201 *ad* 1206. *num.* 78.
à 1217. ad 1241.	176. Gregorius 9. Anagninus 14. a.5.m. 23.d.vacat 30.dies.		46. *Guillelmus.* 4. à 1209. *ad* 1234. *num.* 79.
1241.	177 Celeſtin.4. mediolan. d. 18. vacat ſed.1.a.8.m.15.d.	45. S.Ludouicus 9. Ludouici 8. filius. a. 44. ad 1270.	47. *Pontius* à 1235. *ad* 1236.
à 1243. ad 1254.	178. Innocentius 4. Genuenſis, 11. 5. m.15. d.vac.ſed.d.3.vel 1.		48. *Geraldus* 4. à 1237. *ad.* 1250.
à 1254. ad 1261.	179. Alexãder Anagninus 6.a.5.m.15.d. ſed.3.vac.m.4.d.		49. *Bartholomæus* à 1250. *ad* 1273.
à 1261. ad 1264	180. Vrban. 4. Gallus Trecenſis 3. a.3.d. vac.ſed.4.m.		
à 1265. ad 1268.	181. Clemens 4. Narbonenſis 3.a.10.m. 22.d.vacat ſed.2.a. 9.m.20.d.		

ANNI CHRISTI.	SAMMORUM PONTIFICUM.	REGUM GALLIÆ.	EPISCOPORUM CADURCENSIUM.
à 1271. ad 1276.	182. Gregorius 10. Placentinus 4. a. 1. m. 10. d. vacat sed. 9. d.	46. Philippus 3. Audax S. Ludouici filius 15. a. ad 1285.	
1276.	183. Innocent. 5. Burgund. Dominican. 5. m. vac. sed. 1. m. d. 2.		
1276.	184. Adrian. 5. Ligur 1. m. 6. d. vac. sed. 27. d.		
à 1276. ad 1277.	185. Ioan. 20. (vulgo 21.) Lusitanus 8. m. 20. d. vac. sed. 8. m. 17. d.		
à 1277. ad 1280.	186. Nicolaus 3. Rom. 2. a. 7. m. 20. d. vac. sed. 6. m. 4. d.		
à 1280. ad 1285	187. Martinus 2. (Alijs 4.) Turonensis 4. a. 1. m. 6. v. sed. 3. d.	47. Philippus 4. Pulcher filius Philippi Audacis 29. a. ad an. 1314.	30. *Raymūdus de Cornelio à* 1280. *ad* 1293.
à 1285. ad 1287.	188. Honorius 4. Romanus 2. a. 3. d. vac.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
	ſed.10.m. 18.d.		
à 1288.ad 1294.	189. Nicolaus 4. Aſculanus Fráciſcanus, 4.a.1.m.d.10. vacat ſed.an.2. m.3. d.2.		31. *Sicardus de mõte-acuto. à* 1293. *ad* 1300.
a 1294.	190. S.Celeſtinus 5. Eſernienſis 5.m.6. d. vacat ſed.11.d.		
à 1294.ad 1303.	191. Bonifacius 8. Anagninus 8. a. 11. m. vac. ſed d.10.		
à 1303. ad 1306.	192. Benedictus 11. Taruiſinus 8. m. vac. ſed.1.a. 1. m.		
à 1306. ad 1316.	193. Clemens 5. Burdigalenſis 7.a. 10 m. 16.d. vac.ſed.2.a.5. m.2.d.	147. Ludouicus Hutinus filius Philippi Pulcher 2. a. ad 1317.	32. *Raymundus Pauchelli* 1300.*ad* 1312. *num.* 155.
à 1316. ad 1334.	194. Ioannes 21.(vulgo 22. quem nos numerum in notis data opera ſeruauimus) Cadurcen.	148. Philippus Longus filius Philippi Pulchri 5.a. ad 1321.	33 *Petrus de Larillaco a.* 1312. *à Clemente* 5. *electus renuit. num.* 179.

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
	ſis 18.a.2. m. 27. d vac. ſed. 16. d.		
à 1334. ad 1342.	195. Benedictus 12. Toloſanus 7.a.4.m.6. d. vac.ſed. 12.d.	49. Carolus Pulcher filius Philippi Pulchri 7.a.ad 1328	34. *Hugo Geraldi* 1312. *ad* 1316.*num.* 180.
à 1342. ad 1352.	196. Clemens 6. Lemouicẽſis 10. an. 7. m. vac.ſed.9.d.	50. Philippus Valeſius 6.23.a.ad 1350.	35. *Guillelmus* 5. *Labroa* 1316,*ad* 1324. *num.à* 194.
à 1352. ad 1362.	197. Innocentius 6. Lemouicenſis 9. a. 8. m. 29. d. vac. 1. m. 14. d.	51. Ioannes Philippi filius 14. a.ad 1364.	36. *Bertrandus de Cardaillaco à* 1324 *ad* 1367. *num.* 208.
à 1362. ad 1370.	198. Vrbanus 5. Gallus. 8.a.1.m. 23.d. vac. ſed.10.d.	52. Carolus 5. Sapiens 17.ad 1380.	37. *Bego de Caſtronouo à* 1367. ad 1388. *nu.* 287.
à 1370. ad 1378.	199. Gregorius 11. Lemouicenſis 7. a.2. m. 28. d. vac.d. 7.		
à 1378. ad 1389.	200. Vrban⁹ 6. Neapolitanus 11. a. 7. m 11. d. vac. ſed. 20.	53. Carolus 6. Beneamatus 42. ad 1422	38. *Franc. de Cardaillaco ex familia S. Franciſci à* 1389. *ad* 1404. *num.* 308.
à 1389. ad 1404.	201. Bonifac.9. Neapo-		

ANNI CHRISTI	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
	litanus 14. a.m. 11. vac. sed. 15.d.		
à 1404.ad 1406.	102. Innocent. 7. Sulmonẽsis 2. a. 2. m. 22.d. vac. sed. 23.d.		39. *Guillelmus 6. Darpaiou* à 1404. *ad* 14[illegible] *num.*314.
à 1406.ad 1409.	103. Gregorius 12. Venetus 2.a.7.m.5.d. nõ vac. sedes, quia depositus est in Concilio Pisano, & in eius locum quòd dubius esset substitutus est.		
à 1409.ad 1410	104. Alexander 5. Cretensis, m. 10. d.8. vacat d. 11.		
à 1410.ad 1415.	105. Ioannes 23. Neapolitanus an. 5. d. 15.vac.sed an.2.	34. Carolus 7. Victor filius Caroli 6. 39. a. ad. 1491.	40. *Ioannes de Podio* à 1431.*ad* 1436. *num.* 339.
à 1417. ad 1431.	106. Martinus 5.(3. alijs) Romanus 13. a. 3. m. 6.d. vacat sed. 12.d.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 1431..1447.	207 Eugenius 4. Venetus 15. a. 11. m. 23. d. vac. sed. 14. d.		41. *Joannes 2. de Castronouo à* 1438. *ad* 1460. *num.* 340.
à 1447. ad 1455.	208. Nicolaus 5. Saracanen sis. 8. a. 16. d. vac. sed. 17. d.		
à 1455. ad 1458.	209. Calistus 3. Hispanus 3. a. 3. m. 28. d. vac. sed. 17. d.		
à 1458. ad 1464.	210. Pius 2. Senensis 5. a. 11. m. 25. d. vacat sed. d. 16.	54. Ludouicus 11. filius Carol. 7. 22. an. ad 1483.	42. *Ludouicus Albret a.* 1461 *ad* 1465. *nu.* 347.
à 1464. ad 471.	211. Paulus 2. Venetus 6. a. 10. m. 27. d. vac. sed 8. d.		
à 1471. ad 1484.	212. Sixtus 4. Sanonensis 13. an. d. 15. vac. sed. d. 16.	54. Carolus 8. filius Ludouici 11. 15. a. ad 1498.	43. *Antonius* 1. *Alamandi ab an.* 1466. *ad* 1475. *num.* 348.
à 1484. ad 1492.	213. Innocētius 8. Genuensis 7. a. 11. m. 27. d. vac. sed. 20. d.	55. Ludouicus 12 Aurelianēsis Dux 17. a. ad 1515.	44 *Guiscardus. ab. an.* 1475. *ad* 1477. *nu.* 351.

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 1492. ad 1503.	214. Alexāder 6. Hiſpanus 8. a.d. 8. vacat ſed.15.dies.		
1503.	215. Pius 3. Senenſis 27. dies, vacat ſed. 15. d.	56. Franciſcus Engoliſmenſium Dux 33.a. ad 1547.	47. *Germanus de Ganay à 1509. ad 1512. num. 392.*
à 1503. ad 1513.	116. Iulius. 2. Sauonenſis, 9. a. 3. m. 19. d. vacat ſed. 17. d.		48. *Carolus Dominic. de Carretto, 2. annis ſedet, num. 394.*
à 1513. ad 1521.	217. Leo 10. Florentinus 8.a.8. m. 21. d. vacat ſed. 1. m. 7. d.		49. *Ludouicus de Carretto menſem vnum ſedit, num. 395.*
à 1521. ad 1523.	218. Adrianus 6. Balanus. 1.a.8.d.6.vac. m.2.d.4.		50. *Aloyſius de Carretto à. 1514. ad 1524. num. 396.*
à 1523. ad 1534.	219. Clemens 7. Florētinus, 10.a.10. m.8. d.vac. ſed. d. 11.	57. Henricus 2. filius Franciſci primī 12. a.ad 1559.	51. *Paulus de Carretto à 1524. ad 1553. nu. 397.*
à 1534. ad 1549.	220. Paul 3. Romanus ex Domo Farneſiana, 15. an. 29.d. vac. ſed. 2. m. 29. d.		52. *Alexander Farneſius. à 1554. ad 1558. num. 401.*

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM GALLIÆ	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 1550. ad 1555.	221. Iulius 3. Romanus 5. an. 1. m. 16. d. vac. d. 17.		
1555.	222. Marcellus 2. Tuſcus 22. dies. vacat ſed. d. 22.		
à 1555. ad 1559.	223. Paulus 4. Neapolitanus 4. an. 2. m. 27. d. vacat ſed. m. 4. d. 6.	58. Franciſcus 2. Henrici filius 2. a. ad 1560.	53. *Petrus* 2. *Bertrandi* *a.* 1557. *ad* 1563.
à 1559. ad 1565.	224. Pius 4. Mediolanenſis 4. an. 11. m. 8. d. vacat ſed. d. 29.	59. Carolus. 9. filius Henrici, 15. a. ad 1574.	
à 1566. ad 1572.	225. Pius 5. Inſuber an. 6. m. 3. d. 16. vacat ſed. 13. d.		
à 1572. ad 1585.	226. Gregorius 13. Bononienſis 12. an. 11. m. 28. d. vacat ſed. 14. d.	60. Henricus 3. Henrici 2. filius 15. an. ad 1589.	

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM. GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 1585. ad 1590.	227. Sixtus 5. Anconitanus 5. a. 4. m. 3. d. vacat sed. 19. d.	61. Henricus 4. Cognomento Magnus filius Antonij Borbonij, 21. a. ad 1610.	54. *Antonius* 4. *Ebrardus Sansulpicius ab Anno Christi* 1576. *ad* 1600. *num.* 405..
1590.	228. Vrban. 7. Romanus 12. d. vacat sed. 2. m. 8. d.		
à 1590. ad 1591.	229. Gregorius 14. Mediolanensis 10. m. 10. d. vacat sed. 4. d.		
1591.	230. Innocentius 9. Bononiensis 2. m. 10. d. vacat sed. 30. d.		
à 1592. ad 1605	231. Clemens 8. Florentinus 13. a. 2. m. 3. d. vacat sed. 29. d.		
1605.	232. Leo 11. Florentinus 25. d. vacat sed. 19. d.		

ANNI CHRISTI.	SVMMORVM PONTIFICVM.	REGVM. GALLIÆ.	EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.
à 1605. ad 1616.	231. Paulus V. Romanus Creatus an. 1605. 16. Maij, iam duodecimũ annũ regnat hoc decimo ſexto ſæculi 17. qui diutiſſimè & feliciſſimè in Eccleſiæ vtilitatem ſedeat.	62. Ludouicus 13. Henrici Magni filius cœpit regnare 14. Maij. an. 1610. & iam ſeptimum annum regnat hoc decimo ſexto ſæculi 17. qui pacificè & diu dominetur.	55. *Simeon Stephanus à Popiano ab A.C.* 1601. *quem Deus adhuc ſedentem feliciter, diu foueat, à num.* 411.

INDICES VARII IN HISTORIAM EPISCOPORVM CADVRCENSIVM.

EPISCOPORVM NOMINA ORDINE TEMPORVM

recensita ad numeros totius historiæ margini adscriptos, reuocata.

INDEX EORVMDEM EPISCOPORVM CADVRC.

ORDINE ALPHABETICO.

PRIMVS NVMERVS ORDINEM TEMporum, Secundus numerum marginum annotat.

INDEX RERVM

PRÆCIPVARVM

TOTIVS OPERIS.

Notæ Arithmeticæ numerum marginum notant.

Antonius I. *Alamandi*

Episc. Cad. 45. eius stirps. Electio, ingressus, iusiurandum, mores num. 148. Recipit iurisdictionem externi fori à Carolo Aquitaniæ Duce. Habet ius suffragii in Aquitaniæ comitiis num. 349. Obitus. temporis ratio num. 350.

Antonius II. *Alamandi.*

Episc. Cad. 47. Alius à superiore. Init sedem. Eius iuramentum num. 353. Clientes recipit in fidem. Insigne pulpitum procurat suæ Ecclesiæ num. 354. Tolosanæ Curiæ placito, agit contra Pontificias chartas Item & Caroli Regis rescripto. Obit num. 363 Munificentia eius in pauperes. Zelus num. 364 & 365. fundat Capellanias, certis statutis à nu. 364 ad num. 386.

Antonius III. *de Luzech.*

Episc. Cadurc. 47. succedit vel Carolo 8. reluctante num. 387. iubilæum impetrat Diœcesi. Eam visitat. Obit. Tumulatur. temporis ratio num. 391.

Antonius IV. *Sansulpicius*

Episc. Cadurc. 57. Stemma, Ætas. Cadurcum ingreditur. Romam vocatur à Gregor. 13. Româ redit, quo fine, eo auctore cedunt vrbe Caluinistæ 405 iuxta Cadurc. Episcoporum confirmari curat in comitijs prouincialibus 407. Edq; varia 408. Subscribit Synodo Bituricensi. Ritus sacros & formulas fori Ecclesiastici Romano ritu restituit. Caluinistas cōpescit. Contendit Synodum Tridentinam publicandam. Ex parte impetrat in graui Episcoporum consessu 40 9. Adest Blesensibus Ordinibus Galliarum. Iura & ritus Ecclesiæ meliori formæ restituit. Stat ab Henrici 3. partibus Cad. cogitur secedere. redit. Cad. perhonorificè Aduocatur Rotomagum à Rege. grauiter laborat podagra & hydropisi, Obit Albarii. Testamentum condit. Sepelitur in Aede principe Cadurc. Legat hortum Cœnobio Patrum Capucinorum exædificando. Alia pia legata 410. Auctor scribendæ historiæ Cadurc. 423.

Apostoli.

Fundant Ecclesias. maximè Gallicanas, numero 2. & 4.

Aquitania.

Eius diuisio in primam. & secundam, numero 5. fidem pene perdit num. 49. In eam pietas Pipini, & Caroli magni, ibid.

Augustiniani.

Quando & quo iure Cadurco excepti, num. 144 sedem mutant de Papæ licentia numero 295.

Aymatus.

Episco. Cad. 15. Temporis ratio numero. 51.

Bartholomæus

Episc. Cadurc. 31. Pontifici summo charus & vtilis. Diploma creationis eius & laudes, numero 108. A censuris eximitur numero 109. Reformat Cathedralem Ecclesiam. Canonicos de Regularibus Seculares facit Bullam Pontificiam de reformanda Ecclesia, statutis nouis exequitur à numero 110. ad 118.

Capitulo concedit Canonicatuum collationem, num. 120. varias Ecclesias cum Capitulo commutat. Coërcet ambitum ad Canonicatus, numero 121. Dat Capitulo ius in Ecclesiarum vacantia bona, numero 122. Confirmatur illi Chentelaris possessio Comitatus ab Alexandro 4. Papa, & S. Ludouico Rege, numero 123, 124. Moniales Deauratæ donat Ecclesiis duabus, numero 125. fundat Moniales Cistercienses de Lariere, numero 126. Paciscitur cum Abbate Moyssacensi, numero 127. Raymundum Germanum suum incarcerat. Impedientes excommunicat: Compromittitur in Tolosanum Episcopum, & qua sententia, num. 128. Alexander Papa hortatur vt diffidia per anathemata tollat. Ille controuersias terminat, num. 129. ius monetæ renouat, 130. Caiarci Dominus, & quomodo, 131. Obitus, & temporis ratio, num. 132.

Bego de Castronouo

Epis. Cadur 39. latet ob Anglos. Homagia excipit, num. 287. Auctor iustæ defectionis ab Anglis, num. 288. Cadurcum ingressus. Iuramentum solenne, numero 293. & 294. Cancellariæ extinctio probāte Antipapa, numero. 297. ius testandi concedit Ecclesiasticis annuente Antipapa, à num. 298. ad 306. Cauet Abbatibus Moyssacensi, & Figiacensi, numero. 303. Episcopale Palatium commutat. Obit. Temporis ratio, numero 307.

Bella Ciuilia

Gallias penè Religione, & Ecclesias Episcopis priuant, numero 43.

Bernardus

Episcopus Cadurc. 20. Eius patria, stirps, educatio, studia, virt⁹, dignitas, in Simoniam odium, num. 55. & 56. Acta ex Aymoino, numero. 57. Temporis ratio. 58.

Bertrandus de Cardaillac

Episcopus Cadur. 38. Eius stirps, Homagia, num. 208. Academia & Carthusienses illo sedente instituuntur, num. 209. Adest Bituricensi Synodo, Impetrat indulgentias Cathedrali Ecclesiæ, & Augustinianis trāsmigrandi ius, numero 244. Ius de Annata fabricæ applicanda explicat, num. 245. Paciscitur cum Consulibus ad sopiendas lites, & quibus conditionibus, à num. 246. ad 279. Capitulo duas Ecclesias attribuit. Permitit Deodato de Lentillac fundationem Monialium, quibus cautionibus, nu. 280 Capitulo nouum censum attribuit. Iustæ ab Anglo defectionis auctor, num. 286. Obitus. Temporis ratio ibidem.

Bituricensis Metropolita

Decidit litem Cadurcensis & Ruthenensis Episcopi, numero 34. Approbat Vicanensi Ecclesiæ gratias ab Episcopo datas proprio diplomate numero 73. Componit diffidia Episcopi & Ciuium, numero 94. Primatus eius contra Burdigalenses, num. 5. Pontificum eius sedis Scriptores numero. 5.

Boëtius

Episcopus Cadurc. 6. Adest Concilio Aurelianensi 1. Temporis ratio numero 30.

Cadurcenses

Occidunt Eusebium Episcopum, plectuntur, numero 37. Albigensis hæresis osores, numero 92. Resistunt Pontificio Legato. Absoluuntur à Papa numero 93. diffidentab episcopo, numero 94. 95. 96 97. & 101. Tenentur iuramento fidelitatis episcopo, numero 158. Accipiunt diploma Pontificium ad sopiendas lites, nu. 247. & 248. Deducuntur. Obsistunt. Parent Regiis codicillis. Supremum ius Regi Franciæ seruatum in eos numero 284. vrgentur ad defectionem Anglo insolescēte, numero 286. Dedunt se Paulo Nogareto. Eorum in Regem animus. Gratia apud Reges, numero 289. Eorum summa calamitas numero 281. 296. & 315. Sub quorum ditione fuerint ad Carolum Magnum, & deinceps, numero 80. capti à Caluinianis & oppressi 406.

Cadurcen. Academia

Institutio, Priuilegia Diploma institutionis, numero 223. & 224. Priuilegia primi Decēnij, conseruatores eorum numero 225. Cancellarius & eius iura, numero 226. Leges latæ à num. 227. ad 235. Alia priuilegia ei ab alijs Principibus concessa à num. 238. ad 242. Pontifex & Rex eam in patrocinium suscipiunt, numero 350.

Cadurcenses Antistites

Bituricensi Metropolitæ subiecti numero 4. Laus eorum numero 55. Raimundus expungitur ex eorum serie, numero 74. sunt Comites Cadurcenses, & quo iure, numero 83, 84, 86. exempti ab Ecclesiasticis Censuris, numero 100. & 109. Varia eorum temporalia iura, numero 104. iura accipiunt a Pontificibus & Regibus num. 185. 186. 187. Robertus à numero eorum eiicitur n. 313. Eorum iura in Comitiis prouincialibus explicantur numero 408.

Cadurcenses Canonici

Fiunt de Regularibus Sæculares numero 100. & seq. Vide supra Bartholomæus. Rediguntur à 25. ad 14. nu. 317. ius testandi accipiunt. In Cœna Domini impēsis Epis. epulātur n. 150.

Cadurcense Capitulum

Eius constantia numero 147. ius. Capituli in temporales Episcopi reditus sede vacante plenissimum, numero 147. 148. Ius Capituli in bona intestatorum Canonicorum, numero 149 ius Capituli in Vicariorum bona ius monetale Capituli, numero 150. Capitulum reseruat sibi aliqua de oppigneratis ab Episcopo. Capitulo relinquuntur inducta bona à Philippo IV. Rege sede vacante numero 154. Variis tabulis idem Capituli ius probatur, numero 154. Claustrum noctu clausum, numero 166. Ad pactum Pariagii pro Comitatu eius consensus requisitus, numero 169. Abnuit leges Pariagij. Sedem Romanam appellat, numero 170. & 171. Exemptum ab obligatione Synodo se sistendi, numero 175. Sufficit Vicarium Raimundo cedenti Episcopatu, numero 177. Eius iura retenta sede vacante, numero 178. Exemptum ab annuo censu pendendo, numero 298. Varia iura accipit ab Episcopo numero 312. Obtinet chartas Pontificias contra

Episcopum numero 363. Eligit Episcopum numero 340. Sub Caroli 6. tutela numero 399.

Cadurcensia Collegia

Collegium Pelegrini instituitur numero 290. Consentit Eduardus Princeps Vualliæ, numero 291. Vrbani 5. consensus numero 292. D. de Sessac in illud liberalitas, numero 292. Ruthenensis Collegii origo & scopus, numero 292. Prouentus eius augentur numero 343. Bulla Pij 2. pro eo numero 344. 345. S. Michaëlis Seminarij institutio. Alumni cedunt Patribus Societatis IESV numero 350 & 416.

Cadurcenses Comites

Successio eorum à Carolo Magno numero 8. Episcopus quis primus Comes numero 83. & seq. *Vide suprà Bartholomæus, & infra Guillelmus 4.*

Cad. Diœcesis varia Ecclesia.

Aedicula in honorē S. Ambrosii nu. 44. & 173. Figiacēse & Marciliacēse Monasteria numero. 48. Vicanensis Ecclesiæ gratiæ numero 73. Statuta numero 172. Rurales & pauperiores Ecclesiæ eximuntur à certis pecuniis pendendis numero 102. Ditatur Vicanensis Ecclesia numero 137. Vacantium Ecclesiarum prouentus primo anno ad ius fabricæ transferuntur numerò 173. Sacellum in Xenodochio extruitur. 174.

Cadurcensis Ecclesia.

S. Stephani Ecclesia angustius erecta, testamento Episcopi ditata numero 39. 98. 149. Vacat, & quare Ecclesia Cadurcensis, numero 43. Cathedralis Ecclesia accipit ius fabricæ in vacaturas Ecclesias, numero 136. Excommunicantur exigentes à Clero Cadurcensi intributiones numero 245. Exiguntur Vectigalia Ecclesiæ resarciendæ ex Bulla Pontificia, numero 390.

Caluinistæ.

Caluinistica pestis Cadurcum appellit. Impunitas. Vrbe eiicitur Petrum Episcopum captum seuerè vexat, numero 404. rursus vrbe potiti expelluntur numero 406. reprimuntur, numero 409. Reliquias profanant numero 40.

Capellaniæ.

Fundantur, & quo iure num. 364. & seq. *Vide suprà; Antonius 2.*

Sanctus Capuanus

Episcopus Cadurcensis cui suffectus, numero 28. instituit & initiat S. Sacerdotem Lemouicensem Antistitem. Pueros docet numero 29.

Capucini

Antonius 4. Sansulpicius testamento legat hortū Cœnobio exædificando 410 Simeon à Popiano eos aduocat. fundamenta Cœnobii dedicat, quàm fausto omine. Exstruitur Monasteriū breui. Eorum institutum quàm laudabilè numero 419.

Carmelitæ.

Quo tempore Cadurci excipiuntur numerò 125.

Carol. Dominicus de Carreto.

Episcop Cadurc. 50. numerandus inter Antistites Cadurcenses. Per Procpiscopum administrat. *Sedis* eius tempus numero 394.

Carthusiani

Excepti Cadurco numero 218. ineunt Societatem cum *Capitulo* Prior primus Cadurcensis numero 310. Donantur bonis Hospitalariorum emptis, numero 215 Regis grati a in eos, numero 220. *Cadurcensium* priuilegia numero 221. Liberantur onere decimarum numero 222. *Constans* Sanctitas. *Duo* Concionatores contra Hæresim numero 223.

S. Christophorus

Ex Ordine S. Francisci. Obitus. Sanctitas, Miracula numero 90.

Deodatus

Episcopus Cadurcensis 21. Quo anno cœpit sedere. Interest Lemouicæ dedicationi Basilicæ Saluatoris, & Lemouicensi Synodo. In Nepote suo Simoniam seuerè castigari petit à Patribus Synodi. Zelus eius excommunicatis Ecclesiasticâ Sepulturâ arcendis. Temporis ratio, numero 60.

S. Desiderius

Episcopus Cadurc. 13. quo anno, cui successit. Eius dignitas. Fabricâ & testamento ornat Ecclesiam S. Stephani, numero 39. Subnotat Pragmaticam Clodouæi. Temporis ratio, Reliquiæ eius à Caluinistis irreligiosè habitæ. Dies & Templa illi sacra numero 40. Acta eius, vita, mors, miracula, numero 41. & 42. Nonnulla retractantur de S. Desiderii Actis, numero 424.

Dissidia Gallorum & Anglorum.

Angli copiæ in Ioannem Regem. Proditores 9. Galliæ. Fräcorum præceps inuasio. Ioannes Rex ab Anglis captus, numero 282. Ioannes in Angliam ducitur, Beneficiariam Galliam Anglo facere renuit, numero 283.

S. Dominicus

Tolosam à Fulcone Episcopo euocatur, numero 91.

S. Dominici familia

In Albigenses missa diuinitus. n. 81 Cadurcum aduocatur numero 92.

Durannus Episcopus Tolosanus

Quo anno vixerit, numero 62.

Episcopi

Præsules Magnatibus sæpe obstiterunt, numero 103. Episcopi habent etiam prophanas dignitates multis in Ecclesiis, numero 87. *Vide Cadurcensis Antistes*

Eusebius

Episcopus Cadurc. 11. Cuius successor, sanctitas eius, Mors illata à Ciuibus, Pœna illatæ mortis, Ratio temporis & mortis, numero 37.

Excommunicatio

Episcopus Cadurc. excommunicatur, & quare, numero 35. Excom-

municati arceantur sepultura Ecclesiastica. Excommunicati corpus loci sacri quiete miraculo repellitur, num 60. Excommunicationis veteris formula 60. Consules Cadurc. excommunicantur, & quare, numero 102. 128. Excommunicatione tollenda dissidia, numero 129. Nobilis sacris obstrepens excommunicatur, numero 159.

Exuperius

Episcopus Cadurc. 2. quo anno numero 19. Alius à Tolosano, & antiquior Tolosano, numero 20. Patria, mores, forma, laudes, numero 22.

Figiacensis Abbatia

Quando constructa, numero 58. Priuilegia, & indulgentiæ, numero 63. Stephanus 3. Papa Figiacum venit ad consecrandam Abbatiam, numero 64. 65. Ab ipso Christo non sine miraculo consecratur, numero 65. Fundationis acta authentica proponuntur, numero. 6. Ecclesiæ attributæ Figiacensi Monasterio, numero 67. Catalogus reliquiarum Figiacensi Monasterio à Pipino attributarum 67. Corpora Sanctorum in Figiacensi Monasterio condita, numero 67. Eximitur Abbatia Figiacensis num. 197.

Florentius

Episcopus Cadurc. 3. Cui suffectus, quo anno, interest Consilio Valentino, numero 23. doctrina, eloquentia, dignitas, constantia in docendo 24. ætas. distinctio ab alijs eiusdem nominis, numero 25.

Franciscus Cardaillac

Episcopus Cadurc. 40. Sufficitur ex familia S. Francisci. Homagia illi præstita, numero 308. Ius dicit super decimis S. Vincentii numero 310. iura aliqua transfert ad Capitulum. accipit ius testandi à Clemente Antipapa, nu mero 312.

S. Francisci familia

In Albigenses missa diuinitus numero 82. Cadurcum euocatur numero. 90.

Fulco Simonis

Episcopus Cadurc. 22. Cui succedit. Cur non admissus dedicandæ Abbatiæ Moyssacensi, numero 61. ratio Temporis, numero 62.

Galliæ Reges

Episcopum Cadurcensem earum habent numero 38. Quàm modesti in prouentibus Ecclesiæ cedendis, num. 148.

Galliæ Regum gratia in Cadurcensem Ecclesiam.

Vrsicinus Referendarius fuit Vltrogotthæ Reginæ vxoris Childeberti, post Cadurcensis Episcopus, numero 36. Rusticus præfectus fuit Oratorii Palatini numero 28. S. Desiderius Clotarii arcæ præfuit, num.

19. Fauor eius apud Regem Dagobertum, numero 42. Figiacense & Marcilhacense Monasteria à Pipino condita, à Carolo Magno restaurata numero 49. Carolus Caluus mittit Guillelmum I. ad Conuentum Papiensem, numero 53. Reliquiæ in Æde Figiacensi conditæ à Pipino numero 67. Philippus Rex Guillelmo Clicti occupatum Comitatum defert. num. 85. Ludouicus VIII. & S. Ludouicus idem approbāt, numero 86. Philippi III. literæ ad litem Capituli componendam, num. 133. Idem cedit omne ius Regale in sedem vacantem Capitulo Cadurcensi numero 133. Philippus IV. Comitatum in asylum fauoris sui recipit sponsione Pariagii, numero 143. Eiusdem modestia super redditibus Ecclesiæ non vsurpandis, numero 147. Idem bona vacantis Sedis intacta relinquit Capitulo num. 154. Idem litem componit inter Episcopum & Consules, numero 188. Pariagium Philippi IV. cum Raymundo numero 161. Tabulæ Pariagii honorificæ Cadurcensibus numero 161. Ludouicus Hutinus, & Philippus V. iisdem pactis assentiuntur, numero 169. Philippus IV. permittit vt Episcopus non diluat æs alienum, nisi si quid conuersum in vtilitatem Eccl. 181. Idem multa defert Hugoni, num. 1087. Eius subsidiis Pons de Valētre extruitur, numero 191. Philippi Valesij in Carthusianos Cadurcenses beneuolentia, numero 220. Carol. Sapiens omnia priuilegia Tolosanæ Academiæ concedit Cadurcensi nu- 240. Ludouicus Princeps priuilegia Cadurcensium confirmat, numero 240. Carolus Princeps addit priuilegia Academiæ Parisiensis, numero 242. Ioannes Rex cedens Aquitanos Anglis, in Cadurcos seruat ius supremum, donec Anglus renunciarit aliis, numero 184. Ludouico & Carolo Regi quàm Cari Cadurcenses numero 289. Caroli VI. tutela Capitulum protegitur, numero 309. Ludouicus XI. Academiā suum in patrocinium recipit, numero 350. Carolus VIII. damnat Canonicos repugnantes suo Episcopo numero 363. Francisc. I. Cadurcensis Episcopi preces pro Gallia flagitat num. 399. Henricus 2. Episcopum Cadurcensem genere externum iure Galliæ donat numero 400.

S. Gausbertus.

Episcopus Cadurc. 19. Asseritur Episcopus. sedis eius tēpus, Sanctitas. cum Geraldo Aureliacensi familiaritas, Geraldum instituit, attondet, initiat, numero 55.

S. Genulphus

Episcopus Cadurc. 1. appellit Cadurcum, quo anno Episcopus. Abbatia. Templum, error Martyrologij in nomine. Dies morti & translationi sacer, numero 12. Corpus vbi, festum diem qui colunt. Nolani lapsus de triplici Genulpho, Genulphus mortuum suscitat numero 13. Parentes eius, matris sterilitas, ortus, pueritia, mores initiatio, in Gallias aduentus numero 14 vita austerior

miracula, per secutos; Conuertit ad Christum Ciuitatem numero 15. Bituriccs adit, inibi gesta, mors Geniti & Genulphi numero 16. Sanctitas morientis Genulphi. miracula post mortem, numero 17. successor Genulphi ignoratur, numero 18.

Geraldus Aureliacensis

Eius institutio, initiatio, attonsio, numero 55.

Geraldus I.

Episcopus Cadurc. 22. Cui successus, interfuit translationi S. Antonin temporis ratio, numero 54.

Geraldus. II.

Episcopus Cadurc. 24. reparat disciplinam Monasticam Ecclesiæ Cathedralis. Vrbani diploma Geraldo consentiens de Monastica disciplina numero 70. ratio temporis numero 72.

Geraldus III.

Episcopus Cadurc. 26. quo anno cœpit sedere. Acta adest Turonensi Synodo, item Lateranensi sub Alexandro III. Turenæ Vicecomitis homagium admittit, variis ex tabulis Geraldi acta colliguntur numerō 75. accipit parte n redituum Rupis S. Amatoris à Cælestino III. temporis ratio numero 76.

Geraldus IV.

Episcopus Cadurc. 30. Cuius successor. Prosapia pactū cius cū Ciuib⁹ pro Religione, hæretici dānati bona restituit Hæredi, numero 99. Cliētes illius vnit Eccl. eximitur ab Ecclesiasticis censuris, numero 100. & eius Ecclesia. In ius vocatur apud Papam ob dissidium cum Consulibus, num. 101. Iubetur rurales & pauperiores Ecclesias eximere à certis pecuniis soluendis, numero 102. Consules excommunicat. Consiliarios eorum minis terret, numero 104. sanctio eius pro iure monetali, numero 105. Raimundo Comiti Tolosano moriēti adest numero 106. Beneficium Nepoti confert, numero 107. mortis Gerardi, & temporis ratio numero 107.

Germanus de Ganay

Episcopus Cadurcens. 49. gratiosus apud Principem Regiis sufficitur codicillis. init sedem num. 392. 393. Guidonem electum Regiā auctoritate submouet, numero 393. quanto tempore sedit, numero 393.

Guillelmus I.

Episcopus Cadurcens. 17. Cui suffectus. adest Côuentui Papiensi iussu Caroli Calui coacto. fortasse Pontigonensi Synodo. temporis eius ratio, numero 53.

Guillelmus II.

Episcopus Cadurc. 25. quo anno suffectus. Vicanensem Ecclesiam gratiis locupletat, approbante metropolita, numero 73. ratio temporis, numero 74.

Guillelmus III.

Episcopus Cadurc. 27. eius sedis tempus & ratio, numero 78.

Guillelmus IV. *de Cardaillac.*

Episcopus Cadurc. 28. Eius actorum summa, numero 79. Comitatum Cadurcensem inuadit; Clientelari Regi fide propositâ, numero 83. eius in bello sacro virtus, numero 84. defertur illi à Rege Comitatus antea occupatus, numero 84. confirmatur idem à Ludouico 8. & S. Ludouico Regibus, & Gregorio IX. Pap. num. 86. Eius iura & pacta monetalia, numero 87. pias ob causas ius monetale oppignerat, numero 88. Castra de Podio, & de Luzegio occupat, numero 89. Franciscanos, & Moniales S. Claræ Cad. recipit, numero 9. Dissidium Guillelmi & Cadurcensium super campanâ, compositum à Metropolita, & Legato Apostolico, num. 94. 95. 96. 97 ratio temporis, numero 97.

Guillelmus V. *Labroa*

Episcopus Cadurc. 37. Cui & quãdo suffectus ex S. Dominici familia, numero 194. lue & fame afflicto populo adest etiam absens, numero 195. Creat Vicarios generales, pacificitur cum Consulibus super moneta, numero 166. edit Statuta Synodalia exemptionis Abbatiæ Figiacensis est auctor, num. 197. Guillelmi Pariagium. admissa homagia num. 206. obit Guillelmus. Auenione conditur. ratio temporis, numero 207.

Guillelmus VI. *Darpajou*

Episcopus Cadurc. 41. cui suffectus. per Vicarium vrbem init. Per se & iurat solenniter numero 314. Duas Paræcias vnit. Minuit procurationum onera Canonicos à 15. ad 14. redigit, statutum super ea re à numero 317. ad 327. Id Confirmat Martinus V. Papa numero 328. & 326. Idẽ Eugenius IV. Papa Confirmat, num. 330. 331. 332. sedes Guillelmi confirmatur. Temporis ratio numero 335.

Guiscardus

Episcopus Cadurc. 46. Cadurcum ingreditur. Iuramentum eius solenne. Tempus sedis eius numero 351.

Homagia.

Episcopi Cadurcenses homagium debent Regibus pro Comitatu num. 83. varias Homagia exhibita Præsulibus Cadurc. numero 75 100. 134. 135 153. 206. 208. 287. 308. 354. 399. solenne. vnum maximè 413.

S. Namphasius

Eius prosopia Nobilitas sanctitas. Mortis genus. Caniaci in S. Namphasium Religio. Eiusdem vis in epilepticos numero 50.

Palatino Oratorio praefectus.

Quale foret illud munus num. 38.

Pariagium

Pariagium episcopi cum Rege pro Comitatu. 143. 160, Pariagij totius leges & iura a numero 160. ad 168.

Paulus de Carreto

Episcopus Cadurc. 53. Nepos decessoris sui. Administrat per alium. Adit possessionem sedis. 397. Proëpiscopum suum curat eximi ab officio Chori 398. Clientelarum restitutio facta. Hæreticum damnat applaudente Tolosano senatu 399.. Eius Obitus. Eliguntur duo administratores 400 Regibus charissimus Donatur iure Gallico. Eius bona in Carretorum familiam deuoluuntur. Regni negotiis districtus per alium curat Episcopatum 400.

Petrus I. de Larillaco

Episcopus Cadurc. 35. A Clemente V. electus. eius laus numero 179. iure Episcopis annumeratur etsi recusarit 179.

Petrus II Bertrandi

Episcopus Cadurcensis 55. Eius stemma, munera obita, vis ab Caluinistis vrbe potitis illata, morbi inde contracti, secuta etiam mors. Tempus sedis. numero 404.

Pontifices Summi

Episcopatuum omnium collatio vni sedi Apostolicæ reseruata 180. Academiarum institutio iuris est Pontificij numero 223.

Pötificum Gratiæ in Cadur. Ecclesiam deriuatæ.

S. Sixtus II. Genulphum in Gallias mittit numero 14. Vrbani II. diploma in fauorem Ecclesiæ Figiacensis 63. Stephanus II. Figiacum ad consecrandã Ecclesiam venit 65. Vrbani II. diploma pro reformanda monastica disciplina 70. Paschalis II. diploma super eadem re 71. Callisti II. diploma in Episcopi & Capituli fauorem 72. Gregorius IX. donationem Comitatus Cadurcensis à Regibus factam approbat 86. Certis redditibus contra hæreticos Albigenses se tueri Episcopo permittit 89. Innocentius III. absoluit Cadurcenses à noxa repulsi legati 93. Legati Apostolici literæ decretoriæ super diffidio quodam pro Campana. Innocentius IV. Episcopum & eius Ecclesiam eximit à censuris Ecclesiasticis numero 100. dirimit litem inter Episcopum & Consules 101. Bartholomæum sibi charissimum Cadurcis mittit Episcopum 108. Eximit eum à censuris Ecclesiasticis 109. Potestatem facit Bartholomæo statuendi de rebus ECCLESIÆ Cathedralis 110.

Vaurensis Synodus congregatur. Ludouicus Philippi Regis filius in eum armatur. Exauctoratur Ecclesiæ sententiâ numero 82.84. Armantur in eum multi Antistites 83. Eiusdem ad Deum conuersi mors & testamentum 125.

Raymundus I. *de Cornelio*

Episcop Cadurc.32. Cui suffectus. excipit fidem spondentium Consulum 134. varia excipit Homagia 135. Litigantes conciliat. subnotat Synodum Bituricensem, dat Cathedrali Ecclesiæ ius fabricæ in alias Ecclesias 136. ditat Vicanensem Ecclesiam. Testatur de iure Ecclesiæ Cathed. in oblatos pannos.141. litigat cum Consulibus exitu vario 137. Scolasticum Cadurcensem ditat, & ab oneribus eximit 138 vnit Scolastriæ Præbendam de consensu Capituli 139. ius Sacerdotes ad funebria Sacra nominandi ab Episcopo inuasum Consulibus seruatur 140. Capellaniam S. Stephani de Soubirous quibus conditionibus conferat 141. Indulgentias Cathedralis Ecclesiæ Restauratoribus, sibique testamēta condendi ius impetrat 142. Pariagium facit cum Philippo IV. Rege. Eius obitus, liberalitas in Ecclesiam Cathedralem 143.

Raymundus II. *Pauchelli*

Episcopus Cadurc.34. ratio successionis numero 156. Ecclesiam de Perrins vnit Capitulo 157. duas Capellanias instituit & quib^s^ oneribus 157. Nobilē de Castanerio sacris obstrepētem excommunicat 159. Pariagium Philippi IV. cum Raymundo 160. Pariagii totius iura & leges à 160. ad 168. vacantium Ecclesiarum prouentus primo anno ad ius Fabricæ transfert. S. Ambrosii Sacellum construit 173. Eo permittente Sacellum in Xenodochio extruitur 174. statuta Vicanēsis Ecclesiæ sancit ius Abbatis ad se, successoresque transfert. Synodus Prouincialis vt semel tantùm in anno habeatur statuit. Bona Episcopatus oppignerat, consentiente Clemente V.176. Episcopatu se abdicat & quorsum 177. Vicarius Raymundo cedenti suffectus à Capitulo. fiscales exactores in bona sedis Raymundi superstitis, cessione vacantis inuolant 178.

Reliquiæ

Irreligiosè habitæ à Caluinistis 40. Postea miraculo compertæ 44.

Romana Ecclesia

Primatus eius numero 3. schisma Petri Leonis contra Innocentium numero 73. Geraldus Engolismensis Præsul Schisma promouet 73. Claramōtēse Concilium damnat Anacletum schismatis 73.

Rusticus

Episcopus Cadurcens. 12. Cuius successor. Eius honores, Nobilis Prosapia. Regi Dagoberto charus. Interest Synodo Remensi sedis eius ratio & tempus 38.

Sicardus de monte-acuto

Episcop. Cadurc. 35. Eius successo Ditat Ecclesiam Cathedralem. Lis illi cum Capitulo 144. æger oppignerat Episcopatus bona 151. Ratus se morti proximum, iniurias condonat Consulibus 152. Homagium admittit morbo curato Castrum Montispesati extruit de nouo. obitus eius 153 S. Blasio Sacellum construxit. Temporis ratio 155.

Simon Comes Montisfortis

Eius gesta 82. Aduentus Cadurcum 84. Inuestitur Ducatu Narbonæ & Tolosæ 84.

Simonia.

Episcopus de simonia tentatus respuit 56. Episcopus in Nepote suo acriter simoniam castigari petit a Synodo 69.

Stephanus I.

Episcopus Cadurcens. 23. Cui suffectus num. 63. Tēporis ratio 69.

Simeon Stephanus II.
à Popiano

Episcopus Cadurc. 58. Cui successit. Quali stēmate, post varia Ecclesiastica munia obita, Senatoris Tolosani gradu repudiato. Eligitur à Clemente VIII. Nominatur ab Hērico IV. inaugaratur Biterris numero 411 Diploma Pontificium 412 Cadurcum ingreditur perhonorificè 413. Sedet omnibus carus, nullo litigio. Sacræ Euchatistiæ aram commutat Ritus Sacros Rom. Eccl. accommodat numero 414 Societatem IESV aduocari curat quo fine 415. Varios recipit ab hæresi Caluiniana, etiam Ministros designatos, 417. Chorographicam Diœcesis tabulam curat & à quo. Restituit diruta à Caluinianis in Aede Principe. Expiat Ecclesiam ab iisdem profanatam. Episcopi Aedes reparat. 418 Patres Capucinos aduocat. fundamēta eorum in Cœnobij dedicat Consecrat Ecclesiam. Vindicat carceres Episcopi. Patres Recollectos Moyssacum inducit 419 Sopit dissidia inter Ordines Ciuitatis 420. Sodalitium Misericordiæ confirmat In defunctorum gratiam multa instituit 421. Xenodochio prospicit & vt rationes Xenodochii accuratè subducātur 422. Cancellariam Aedi primariæ adiungit. Clerū ære alieno liberat. Residet constāter. arcet indignos Ordinib. promotor scribendæ historiæ Cadurcorum 423. Sodalitium Deiparæ in Collegio Societatis approbat, eique nomen dat numero 425.

Societas IESV

Recens in Gallia restituta aduocatur Cadurcum. Ab Rege obtentâ facultate. quo Cadurcensium studio numero 415. quibus conditionibus. Prouentus Collegii vnde maximè. Assentitur Pontifex Collegio villam contribuit Antonius Carbonellus. Templum vnde profectum. Collegiū aperitur. Qui fructus secuti numero 416. In eo sodalitas Deiparæ numero 423.

Suſtratius

Epiſcopus Cadurc. 7. Tempora ſedis Suſtratij. interest Concilio Aurelianenſi II. per ſe, III. per Vicarium. numero 31.

Synodi

Valentina numero 23. Aurelianenſis I. numero 30. Aurelianēſis II. & III. numero 31. Aurelianenſis V. numero 32. Matiſconenſis II. numero 35. Remenſis numero 38. Pontigonenſis 53. Lemouicenſis numero 60. Turonenſis numero 75. Lateranenſis ſub Alexandro 3. numero 73. Bituricēſis numero 172. Bituricenſis 244. Bituricenſis 409. Vaurenſis 82.

Templarij

Templariorum initia & progreſſus etiam Cadurci fœliciſſimi Templarij ob ſcelera deleti. ſuffecti Hoſpitalarij numero 213.

S. Theodardus

S. Theodardi genere Cadurcenſis Archiepiſcopi Narbonenſis vita, geſta & mors, numero 59.

Toloſanus Senatus

Toloſani Senatus edictum de reformanda Religioſa familia 397. Toloſanus Senatus aſſerit ius Epiſcopo in Clericos liberiores 400. Epiſcopus tuetur ſe Senatus placito cōtra chartas Pontificias pro Capitulo obtentas 363.

Vltrogottha Regina

Childeberti vxor, pientiſſima fœmina 36.

S. Vrſicinus

Epiſcopus Cadurc. 10. Cui ſuffectus. Lis inter eum & Innocentium Ruthenenſem Epiſcopum à Metropolitano deciſa numero 34. Intereſt Concilio Matiſconenſi 2. An & quare excommunicatus num. 35. Sanctitas Vrſicini, feſtus dies, Templum Anni ſedis eius numero 36.

Xenodochium.

Præfectorū Xenodochij Cadurcenſis pietas numero 174. Eius curam habet Simeon à Popiano, numero 422.

Errata.

Pag.	lin.	Err.	Corr.
1	vltima	Apoftoli,	Apoftolis.
2	4.	rationibus,	Nationibus
2	5.	Eeelefiam,	C iuitatem
2	28.	Damafus,	D amafum
2	41.	Aopftoli.	Apoftoli
3	29	Ommiffis.	Omiffi
19	35.	compronatam	comprobatam.
24	8.	Gunchramni.	Gunthramni
24	12.	Matifeenfem	Matifconenfem
34	20.	Energumero	Energumeno
35	37.	ae	ad
37	4.	Arippianus.	Agrippinus.
43	6.	Archiporum	Archiepifcoporum
47	31.	couertunt	conuertunt.
48	1.	Poftorali	Paftorali.
53	21.	Ommiffis	Omiffis
53	28.	partem	patrem.
71	3.	expugnendum	expungendum
77	41.	Caiateenf.	Cairaeenf.
99	21.	fuperunt	fuppetunt.
102	22.	Domiti	Comiti
104	2.	adhrentæ	adhæreant
113	14.	libri	libræ.
121	11.	tolle de-	
133	40.	menfe	menfem.
153	20.	cædi	ædi.
183	4.	idoneæ	idonei.
190	12.	prætxtu	prætextu.
193	27.	magnificam	magnificum.
ead.	33.	effueret	effluerer
199	penult.	quum	quam
203	13.	altas	alias
ead.	marg.	lateri	veteri
204	3.	noftri	noftra.
ead.	19.	dele	cùm
207	9.	ab	ad
ead.	32.	enucleans	enucleent
221	margine	primi	prima
222	40.	inftituenda	inftituendæ.
225.	29.	differtationibus	difcept.
ead.	27.	Canto	cauto
228	1.	fuerint	fecerint
ead.	13.	fie	fit.
ead.	25.	legunt	legant.
229	31.	dele ?.	
ead.	38.	eos	quas.
ead.	40.	Pettardi	Bettardi
237.	3.	ed	ac.
247.	marg.	mu&u	mu&a
249.	marg	Epifpi	Epifcopi.
253.		Demini	Dominio
255.	12.	perneni	perueni
256.	13.	obfquæ	abfque.
261.	27.	ingemicen.	ingemife.
263.	9.	fa&a natus	fata na&us
ead.	21.	ceffuro	ceffurum
ead.	35.	animus	animi.
268.	22.	ceiò	certè.
271.	12.	fortuna	fortunæ
276.	13.	profpeturis	profpe&uris
282.	35.	Canonicorum	canonicum
288.	26.	vicelicet	videlicet.
296.	29.	fexarios	fextarios.
301.	37.	Pontificem	Pontificalem.
305.	7.	vix eis	vix ex eis.
309.	3.	redempio.	redemptio.
ead.	38.	lot	lor.
ead.	40.	toutioncm	toutioum.
301.	2.	de fes	de fos
318.	31.	quorquot	quot
330.	13.	Podrocorn	Podiocorn.
332.	9.	ere&iones	ere&ione.
333.	8.	Luezch	Luzech.
ead.	26.	acquirri	acquiri.
356.	30.	mobibia	mobilia.
ead.	33.	noftro	noftræ
357.	5.	docente	dicente.
363.	31.	despaifir	defplaifir.
369.	21.	loquol	loqual.
369.	24.	præcip.	percip.
377.	7.	dem;	denique.
378.	23.	pare	parte
379.	21.	Regoudum	Regourdum
384.	27.	Sempt.	Septemb.